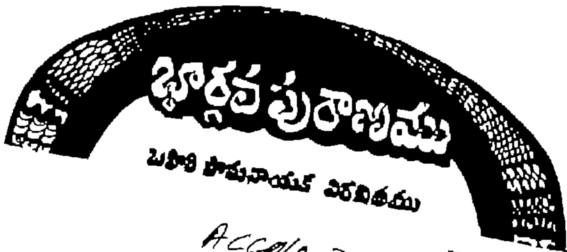
APG OML & RI Series No 21

పరిష్కర్త
'స్వరకార శిరోమణి'
శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర

ప్రధాన సంపాదకుడు
డాక్టర్ వి వి యల్ నరసింహారావు
డైరెక్టర్,
ఆంధ్ర ప్రప్రాచ్య గ్రంథాలయం పరిశోధనాలయం

ప్రచురణ
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ
ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం, పరిశోధనాలయం
అంధ్ర), హైదరాబాద్ - 500 001

A P G O M L & R I Series No 21

BHARGAVA PURANAMU

By Bahiri Ramanayaka

Edited By Sri Tirumala Ramachandra

Chief Editor Dr V V L Narasimha Rao

First Edition 200 Copies March, 1986

Price Rs 95 00

Copies can be had of
The Director,
A P G O M L & R I Hyderabad - 1

Printed at
MASTER ART PRINTERS
1 1 694/2/A, Gandhinagar,
HYDERABAD 500 380

విషయసూచిక

భార్గవపురాణము: బహిరి పామనాయకుండు

ప్రథమాశ్వాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము

చతుర్థాశ్వాసము

పంచమాశ్వాసము

షష్ఠాశ్వాసము

సప్తమాశ్వాసము

అష్టమాశ్వాసము

అనుబంధములు

PREFACE

Dr V V L Narasimha Rao, M A Ph D,
Director,
A P Govt Oriental Manuscripts
Library & Research Institute,
Abids Hyderabad 500 001

Bhārgava Purāna, a poetical work in Telugu by Bahiri Pāmanāyaka belonging to the third quarter of the eighteenth century AD is the twentyfourth publication of the Andhra Pradesh Government Oriental Manuscripts Library and Research Institute It is the seventh of the poetical works published by the department

The department makes it a point to publish only such manuscripts which are rare and unpublished The present work comes under that category and hence it has been taken up for publication

The Manuscript

The original script of this publication is a palm-leaf manuscript preserved in this department with ACC NO 539 and call No T 2 21 It is in a fairly good condition It has 162 leaves, the size of the leaf being 39 cm x 3 8 cm On each side of the leaf, there are 7 lines Although the name of the scribe and the date of completing are not noted in the manuscript, the scribe of this particular manuscript unlike many other scribes - was not only blessed with a good hand but also appears to have had the capacity to understand the text and content, except occasionally It is a rare phenomenon among the ordinary scribes of palm leaf manuscripts This unique quality of the script made the editors' job easier, while comparing the edited press copy

with the original palm leaf manuscript Unfortunately the scribe did not care even to record his name anywhere in the manuscript, probably owing to the fact that the scribes were not keen about their publicity as scribes

This palm leaf manuscript, together with a number of other manuscripts, were given away to this library by the A P Sahitya Akademi, some sixteen years ago (vide O M L File No 5921/69, dated 24th September, 1969) The Secretary of the Akademi, Sri Devulapalli Ramanuja Rao informed, in his letter dated 21st July, 1971 addressed to this department, that these manuscripts were donated to the Akademi in 1966 by Vāngmaya Mahādhyaksha Dr Vadlamudi Gopalakrishnaiah, 'Kala Prapoorna' To him, therefore, goes the credit of donating the manuscript to this department and the same was thankfully recorded in the departmental registers also

While sending the manuscripts to the Oriental Manuscripts Library, the A P Sahitya Akademi sent also a paper manuscirpt copy of Bhargava Purana which the Akademi might, probably get prepared to facilitate easy reading This paper manuscrpt copy kept in this department has quite conveniently been consulted for preparing the critical edition of the text But since this copy contained here and there some variations with the original palm leaf readings the palm leaf text alone was taken as anthentic to arrive at the final readings Except this one script, no other script has been available for consultation If atleast a second palm leaf manuscript could be obtained, it would have helped the critical edition, to a greater extent Nevertheless, all possible care has been taken to see that the final readings were faithfull to the original and at the same time immaculate

Bhārgava Purāna in Sanskrit

The present volume is not an original work in Telugu by the Author Although it is a rendering from Sanskrit it is not one of

the eighteen principal Maha Puranas written by Vyasa The 'Suta Samhita'[1] says that there are twenty minor upapuranas namely

(1) Sanatkumara Purana	(11) Varuna Purana
(2) Narasimha "	(12) Kalika "
(3) Narada "	(13) Vasishtha "
(4) Siva "	(14) Linga "
(5) Dharma "	(15) Maheswara "
(6) Durvasa "	(16) Samba
(7) Naradeeya	(17) Soura "
(8) Kapila "	(18) Parasara "
(9) Manava "	(19) Mareecha "
(10) Brahmanda "	(20) Bhargava "

The manuscripts of Bhargava Purana in Sanskrit are available in the Oriental Manuscripts Library, Madras (vide Nos 14547 to 14753 D15967, R6030(B), R6154 of which seven are on palm leaf and three are on paper while three are in Telugu characters and the remaining seven are in Granthi It is not known whether these manuscripts were at any time published This Sanskrit Upapurana quite surprisingly makes mention of certain Telugu Temple places like Dharmapuri and Srikakula It is, therefore to be inferred that the authar of this Upapurana must have had knowledge of the Telugu country and its topography Sri Tirumala Ramachandra, the editor of this Telugu volume entertains doubts about the antiquity of the Sanskrit original and according to him it may even belong to 16th century

The propriety of naming this work, 'Bhargava Purana' may perhaps be questionable If it were named after those who were born in the progeny of Bhrgu, it would have been appropriate But it is

---

1 'సూత సంహితానుసారం వింశతి రుపపురాణాని, తేషాం నామాని క్రమశః శృణు
సనత్కుమార నరసింహ నారద శివ ధర్మ దుర్వాస నారదీయ కపిల మానవ బ్రహ్మాండ
వరుణ కాలిక వసిష్ఠ లింగ మహేశ్వర సాంబ సౌర పరాశర మారీచ భార్గవేతి "
—సంస్కృత వాఙ్మయ పరిచయః, తొలి ఖండము పు 88
విద్యాభవన్ సంస్కృత గ్రంథమాల 18, చౌఖాంబ, విద్యాభవన్, వారణాసి

not the Bhrgu lineage that was dealt with in this work In fact, it is the story of the twelve Vaishnava preachers that was narrated throughout the Purana Of course, the fourth of the twelve Vaishava preachers namely Bhaktisara may otherwise be known as Bhargavamuni But this one name does not, however, suffice to name the whole text as 'Bhargava Purana'

The following twelve Alvars and Acharyas were Vaishnava authors preachers, reformers, singers and ascetics who worked either individually or in groups at the epoach of the general Hindu religious revival onwards upto the period of Ramanuja i e upto 1137 A D

1	Saroyogi	7	Munivaha
2	Bhootayogi	8	Vipranarayana
3	Mahayogi	9	Vishnuchitta
4	Bhaktisara (Alias Bhargavamuni)	10	Goda Devi
5	Sathakopa	11	Parakala
6	Kulasekhara	12	Ramanuja

In Bhargavapurana, the story of the twelve great Vaishnava preachers was narrated by Suta to Sounaka etc seers as narrated by Narayana to Nara Nara and Narayana were the two well known sages, attached to Badarikasrama which became a sacred place of pilgrimage

Bhārgava Purāna in Telugu

The story of the twelve vaishnava preachers has been the theme for many a poet

The following works are worth - mentioning in the present context

Sl No	Name of the Work	Name of the Author	Date
1	Divyasuri charitam Sanskrit	Garudavahana pandita	11th century

2	Guruparampara prabhavam Tamil	Onbalagiya perumal	11th century
3	Prasannamrtam Sanskrit	Anantacharya	16th century
4	Paramayogi vilasamu Telugu	Tallapaka Tiruvengala-natha	,,
5	Bhargava puranamu Telugu	Bahiri pamanayaka	18th century
6	Acharya Sukti muktavali Telugu	Namburi Kesavacharya	,,
7	Bhargava Puranamu Telugu	Kanduru Venkata Dasu	19th century
8	Acharya Ratnamala Telugu	Vangala Sitaramacharya	,,

In the 20th century a number of other poets have also written prose and poetical works on the twelve great preachers of Vishavism 'Dvadasa Suri Charitra' of K T L Narasimhacharya, a prose work in Telugu is one amongst such devoted works

Of the above works, Paramayogi Vilasamu, (Dvipada Kavya) of Tiruvengalanatha was popular It was dedicated to Sri Venkatesa and his consort Sri Alamelumanga together

In Telugu literature champu Kavya, an admixture of verse and prose has been a common form employed by many poets

Bhargava puranamu of Bahiri pamanayaka, the present volume is also a champoo kavya dedicated to Venugopalaswami of Surapura

Bhargavapuranamu, another champu kavya in Telugu by Kanduri Venkata Dasu was dedicated to Simhachala Narasimha The author is said to have belonged to Visakhapatnam District

PAMANAYAKA, THE AUTHOR

Bahiri Pamanayaka, the author of the present volume was the ruler of Surapura belonging to the erstwhile Nizam Kingdom

Surapura is now known as Shroapur (Longitude 76° 46', Latitude 16° 35') in Gulburga District of Karnataka State

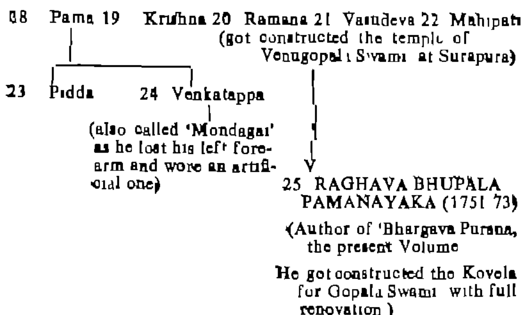
The following is the genealogy of Pamanayaka with a few more details than what he described in the prefatory part of the poem Guha, the great devotee of Rama was said to be the originator of the genealogy of Pamanayaka which was known as kosala (Gosala) genealogy

The later day historians * say that the name of the progeny was Gosala, but not Kosala Gosala must have come to be pronounced as Kosala by some people The Gosala genealogy might be so named to connote that they were originally protectors of cows and possessors of cattle wealth

1 Narasimha Nayaka
2. Virabomma Nayaka (not given in this work)
3 Singappa Nayaka (not given in this work)
4 Vadiyara (Badera) ,,
5 Kallappa '
6, China Hanuma ,, (7th son of Kallappa)
7, Hari ,,
8 Peda Soma ,,
9 Erasinga ,,
10 Madari ,,
11, Virajhampa ,,
12 Bali Soma ,,
13 Peda Pama ,,
14 Desi Jakka ,,
15 Gaddi pidda , (Established the Surapura rule)
16 Peda Pama ,, (Got constructed the temple of Gopala Swami at Vaginagiri)
17 Pitambara ,,
(During his period, the temple was destroyed by Aurangzeb Pitambara shifted the capital to Surapura)

---

1 Kapatarala Krishna Rao Surapura Samastana Itihasa (Kannada) P rumalla Gundachaiya Surapura Samskritika Itihasa , & Introduction to Dasaratha Charitra by N Butcha Reddy P 13

In the above progeny of Surapura Kings3 there are four pamanayakas (at Sl Nos 13, 16, 18 and 25)

Raghava Pama Nayaka at Sl No 25, (as evident from the colophon of the poem) was a warrior of repute and a nightmare to his enemies He describes himself to be more handsome than Manmatha, the God of Love He was a scholar poet and a great devotee of Lord Vishnu He got litarary works written and dedicated to Vishnu He was a patron of poets Kanadamu Peddana Somayaji dedicated his poetical works 'Sesha Sailesa Leela' and 'Matsya Purana' to him

The following works also furnish information about Surapura Kings

---

1 Golconda Kavula Sanchika edited by late Sri Suravaram Pratapa Reddy—1934

Dr V Ragavan's article published in the Andhra Ithihasa Parisodhaka Mandali Vol 13 No 1 1940

Article on Raja Bahiri Pamanayaka Bhupala' written by Dr B Ramaraju ' Vide his work entitled 'Marugupadina Manikyalu' 1968

'Andhra Samasthanamulu 'Sahitya Poshanamu' by Dr T Donappa 1969

Silver Jubilee Number of Sri Krishnadevaraya Andhra Bhasha Nilayam—1985

Embracing Vaishnavism, he invited from Dharmavaram two Vaishnava preceptors named Annamacharya Dikhita and Srinivasa Tatacharya The two great scholars, who were brothers themselves were appointed as Royal preceptors (Raja Gurus) of Pamanayaka Kiriti Venkatacharya, the author of Achalatmaja Parinayamu [4] was none else than the son of Annaya Dikshita

Pamanayaka belonged to the Bedar (hunter) [5] community of great warriors In Kannada, Bedar means hunter, a synonym of 'Boya' in Telugu Their ancestors resided at Ratnagiri of Karnataka State and also in South Maharashtra They established their political power and ruled over the area situated between the rivers Krishna and Bhima

Hanumanayaka, a descendent of Bedar genealogy defeated Bahiri Vasanta Rao the Minister of Bijpur Nawab and as a mark of victory took away the title 'Bahiri' from Vasanta Rao Thereafter the title 'Bahiri' was prefixed to the names of Bedar rulers Thus Pamanayaka also was called Bahiri Pamanayaka

'The Bedars were a virile and hardy people and were known for their valour and love of freedom They had their earliest capital at Sagar and then at Waginagiri which later come to be pronounced as Wakin Kheda, (Waginagiri means the mountain of Brahma, god of creation When this capital was lost to Moghuls they shifted it to Surapura the present Shorapur lying in the fork between the Krishna and the Bhima In support of the Nawabs of Bijpur and Golconda, the Bedar Rajas battled hard against the Moghul Emperor Aurangjeb who in 1704 occupied Vakin Kheda After the death of Aurangjeb, the Bedar rulers took the city again into their possession [6]

---

4 Edited by Prof Salva Krishna Murti and published by Telugu Vijnana Pithamu, Hyderabad, 1985

5 Sri Turumala Ramachandra makes it clear that the word 'bedar' is purely a Kannada word which means ' hunter'' and its derivation has nothing to do with Urdu or Hindustani

6 Mysore State Gazetteer Gulbarga District By B N Sri Sathyan, 1966 PP 52,470

Peda Pamanayaka (at Sl No 16 of the genealogy given above) who was in power from 1666 to 1687 defeated the army of Aurangjob and held the prestigeous title of "Vipareeta Patana Kr ya Dhillikadheesa" The title was held by the Gosala rulers right from the time of Peda Pamanayaka Their flag bearing the mark of Hanuman (Hanumad Dhvajanka) was held high as described in the colophon of this work

The sum and substance of all this is that the author of this work Bahiri Pamanayaka was a Raja-Kavi (ruler and poet) like Nannechoda deva, Krishnadevaraya and Raghunatha Nayaka, though with a degree of difference in political power and the poetic talent

The Talent and Acquirement of the poet

Pamanayaka, the author of this work dedicated it to his family diety, Raja Gopalakrishna, whose temple shrine was at Surapura (Shorapur) about 8 Kms from Viginagiri (Vakindheda) the capital of Bedar rulers Pamanayaka states in the colophon that all his acquirement and erudition were nothing but the benovalence of Lord Gopalakrishna of Surapaura The opening poem (1 1) was an invocation to his patron God Gopalakrishna The compound "iggolājastuti" in this poem does not seem to be intelligible and the reading requires corroboration with another text if available, to make out its meaning or to incorporate necessary correction A handful of such readings are indispensable in any manuscript despite all care taken by the scribe Availability of more number of manuscripts alone solves the problem

Apart from such unintelligible readings, the poem in general has all the fervour and tenor of a classic as also the faculty and felicity of an epic

The aim of Pamanayaka in composing this poem is to propagate the basic principles of Vishnavism as established through the exemplary lives of the twelve great devotees of Vishnu This was his long

cherished desire and the same ventillated iteself through a dream conventionally and quite imaginatively described by him in the introductory part (Avatarika) of the poem (1-12 to 18) In almost all the world classics, religious background was indispensable, since no poet was free from religion But the possible danger of poetic craft getting degenerated to the level of a religious sermon should not be lost sight of Poets like Krishnadevaraya maintained high degree of poetic craftsmanship, although they indulged in propagation of their religious principles Pamanayaka also observed great sense of propriety in narrating the story and propagating the Vaishnava principles

Sense of propriety

The original Bhargava Purana in Sanskrit was devided into 2 parts, the former being Poorva khanda and the latter being Uttara Khanda Forty chapters of Uttara Khanda form the original text for Pamanayaka's Telugu rendering which came to 8 cantos In each canto Pamanayaka gave a detailed account of the number of chapters as shown hereunder

Adhyayas (Chapters) of the Sanskrit text		Aswasas (Cantos) of the Telugu Text	
1 to 5 Adhyayas		First Aswasa	
6 to 10	"	Second	"
11 to 15	"	Third	
16 to 20	"	Fourth	
21 to 25	"	Fifth	'
26 to 30	"	Sixth	"
31 to 35	"	Seventh	"
36 to 40	"	Eighth	"

One unique feature of Vaishnava literature is that the basic principles were propagated through the common man s language Even

the Holy sayings of the Great Vaishnava preachers, were treasured in the ordinary Dravidian Language which ultimately attained the status of Dravida Veda or Dravida Agama The great sage Agasthya, who was said to be the father of the Dravidian languages engaged himself in severe austerity and penance to uphold the greatness of the south Indian languages

The Vaishnava literature quite interestingly records an episode which highlights the importance of Dravida Vedas that were brought to light by Lord Vishnu himself

It was the happiest occasion of the marriage of Siva and Parvati Along with many others, the great sage Agasthya also went to Himalaya where the marriage was being performed But the moment Agastya left the Southern part and put his foot on the Northern front, the earth was suddenly bent down in that region which resulted in great commotion among the marriage visitors They came to know through Viswakarma the Devine Architect that it was all owing to the arrival of Agastya whose unbearable weight on the Northern side put the earth in utter imbalance As requested by all, Agasthya had to go back to South without attending the marriage of Siva But having come to know that it was Viswakarma who disclosed the truth, Agasthya grew wild, lost wisdom and cursed Viswakarma that all his discendents would be illtreated thereafter with insufficient payment of remuneration for their craftsmanship Viswakarma being thus cursed for no fault of his, could not restrain himself and he also cursed Agastya that all his languages of the South would lose their importance in no time The irony of the story was while Agastya and Viswakarma remained safe,the poor descendents of Viswakarma and the Southern languages had to pay a heavy price for no fault of theirs But when Agastya underwent severe austerities to restore the lost glory of his country languages, Lord Vishnu appeared before

him and blessed his languages with the Devine Glory of Dravida Vedas But alas ! the descendents of Viswakarma cursed by Agasthya, could not get rid of it

If we carefully examine this episode, it reveals that the Dravida Bhasha became so pious and devine as the very Vaishnava Agamas were expressed in that language by the blessings of the Lord Vishnu himself But to achieve this goal, two great personalities like Agastya and Viswakarma were to be depicted as having lost wisdom and common sense

This episode was narrated in 'Paramayogi Vilasamu'7 of Tallapaka Tiruvengalanatha at the very beginning of the work and in Kanduri Venkatadasa's Bhargavapurana8, towards the end of third canto,

---

7 ద్వి కుంభకర్ణమున్ముదరిగి కనలుచు నా విశ్వకర్మ నీక్షించి రావణాన్వయుంకు
ని యధికంబు నల్పము కాని యగుచుఁ ననుఁగాక యని మనశాపంబు నిచ్చె,
విచ్చిన నవయంబు విచ్చలోఁగాగి ప్రచ్చుఁ నా విశ్వకర్మ యట్లనియెఁ
"గటకటా నకలోపకారంబు గాఁగ విడఁబిచ్చి నను సురకల్లఁ బ్రార్థించి
యటిగినందుం కుపాయంబుఁ జెప్పుటకు నుదికి నీ నీగతి నుదిరంబు దప్పి
కపియించఁదగునె యోదరులార్క" యనుచు "మీవు రాల్పవయట్ల నిగమ సంతతుల
ద్రావిడ రూపముల్ రాల్పగా" కనుచు శపియింప –
పరమయోగి విలాసము పుటలు 28,24 టి టి డి ప్రచురణ, 1988

8 సీ "విశ్వరంశ్య వను విశ్వకర్మ నాదేశ రాష్ట్రంకుఁ బ్రవాళ మెరిసి
యుండంగ శపియించె నిందుగాఁ గావున దక్షిణదేశంబుఁ దలఁచు వారి
కనుమాల లేకుండ నాదేశమందుఁ గావేర్యాదినదులెల్ల వెలసియుండ
నా లాష వేదమై కొల్లదానిచే నాఁ కొందుచు నీవు పొల్పు మీఱ

గీ తిరుమలైన యర్చాస్వరూపములను దివ్యదేశంబుల వసించి తెలియ పదటి
వారలే నిత్యముక్తాత్మలై రటన్న భ్రాంతి వెలయంగ వరమిచ్చు గరుడగమన "

వ అని యట్లగస్త్యుండు నన్నుం బ్రార్థించిన నేనిట్లంటి
–కాండూరు వేంకటదాసవిరచిత 'భార్గవపురాణము'-తృతీయాశ్వాసము పుట 77

(9) చెలికాని రామారావు (చిత్రాడ, తూ గో జి)చే 1989లో ప్రచురితము

where Satakopa's (alias Nammalvar) poetic excellence, as exhibited in his Nalayira Prabandha composed in the very Dravidan language was explained by the Lord Vishnu himself to his consort Lakshmi, highlighting the merits of the Dravidian Language established by Agastya

According to the thematic plan of Pamanayaka's Bhargava Purana, the above episode would have occured towards the end of third canto corresponding to the 14th and 15th Adhyayas of the Uttara khanda of Sanskrit Bhargava Purana

Pamanayaka did discribe the unparallel erudition of Satakopa in Vedas and Sastras which adorned the Dravida form (P 149) However Pamanayaka dropped the episode of Agastya and Viswakarma as both of them indulged in meaningless curses which put the pious and innocent people and the languages to lot of suffering and insult

Pamanayaka exhibited a great sense of property and restraint in deleting this episode from the main story of the poem In any great classic such changes are necessary to keep up the sublime nature of the theme

The classic touch of the poem

The very opening poem which is an invocation to Lord Gopalakrishna of Surapura shrine has a classic touch, although an unintelligible compound *followed by a word or two makes the

---

@ శ్రీ లక్ష్మీరమణున్ విరాహమునఁ దాఁ గ్రేఁగంట వీక్షించ నే
త్రాళోలాంబురుహద్వయం బాగిని ముద్రాముద్రితం బౌట హ
ర్షాంక్యంబున రందు దైవర నిజాయం బెంచ భాసిల్లు వి
గ్లోలాక్షుతిఁ* శ్రోచు నన్ సురపురీగోపాలకృష్ణం దాగిన్ 1-1

* *Presumed reading of the last line* – 'వి గ్లోలోకన్నిటు శ్రోచు నన్ సురపురీ గోపాలకృష్ణం దాగిన్ '

meaning of the poem a bit ambiguous I presume that the correct reading he e might be 'Iggolokasthitu brochu nan' which means Let Lord Krishna protect me the resident of this Surapura a Heaven on earth The full meaning of the poem may be made out as given hereunder

Let Lord Gopalakrishna of this supreme shrine protect me, the resident of Surapura as I joyfully visualize multitudes of Gods reflected in the lovely moving eyes of the Lord engaged in looking at his consort recollecting the happy moments of their marriage as Vishnu and Lakshmi (1 1)

As the very purpose of composing the work was to uphold the Vaishnava trait, Pamanayaka took all care in the invocation part of the Avatarika

The Twelve Vaishnava preachers (Dvadasa Suris) were born on this earth with the partial powers of the Lord's devine implements, ornaments and pious menials and consort as shown below

Name of the Devine implement		Name of the preacher born	No of the poem
1	Panchajanya	Soroyogi	1 6
2	Koumodaki	Bhootayogi	1 8
3	Nandaka	Mahayogi	1 7
4	Sudarsana	Bhaktisara (Bhargava)	1-10
5	Samga	Parakala	1 9
Name of the ornament			
6	Koustubha	Kulasekhara	covered by 1-11
7	Srivatsa	Munivahana	,,
8	Vaijayanti (Vanamala)	Vipranarayana	,,
Name of the pious menial			
9	Vishvaksena	Satakopa	1-5

10	Ananta (Adisesha)	Ramanuja	1 3
11	Garuda	Vishnuchitta	1 4
Name of the consort			
12	Bhudevi	Goda devi	covered by 1 11

Of the above twelve preachers Vishnu Chitta and Goda Devi left an indelible impression on the hearts of the Telugu litteratures through Krishnadevaraya s Amuktamalyada while Vipranarayana did more through Sarangu Tammaya's Vaijayanti Vilasamu' by virtue of its popular style and sensuous appeal to the common reader These works were not mere translations but independent in their own way Here we should not forget the fact that Bahiri Pamanayaka did faithfully render the Sanskrit Purana into Telugu in a way natural to his talent and acquirement (Pl see T R's introduction Page No 80)

He was, on doubt, an erudite scholar in Telugu, Sanskrit and Kannada By religious catholicity, he was, cent per cent a Vaishnava poet The very selection of the theme for his poetic work and the handling and treatment of the theme prove beyond doubt, his intentious to establish Vaishnavism through a full length purana in the prabandha pattern of Krishnadevaraya's period The benedictory invocation to the favourite dieties, the conventional dream, the poet's genealogy, the Sashtyantas (Verses ending in possessive case in praise of the patron) the beginning of the story the elaborate descriptions satisfying the total number upto eighteen or even more, the imaginative and alliterative figures of speech the appropriate metrical forms, the development of the principal Rasa and the Philosophy the poet wants to convey all these invariably go in favour of the best Prabandhas of that age Although Pamanayaka chose a puranic theme comprising several stories which do not confine to a single hero he wanted to mould them into a prabandha (1 15) making the Lord Vishnu the guiding factor and guardian spirit of the poem In fact, it was the Lord who lead the lives of all and more so the twelve Vaishnava preachers through whom the Lord spoke unto this world Thus the poet, in a way, acheived the unity of plot for his prabandha

Of the many d scriptions, the two concerning P idmini Devi (tow ards the end of fourth canto) and Goda Devi (at the beginning of seventh canto) are of typical prabandha style indulging even in the reproach of Malayapavana (South wind) Manmatha (God of Love) Chandra (Moon) and so on

The descriptions of the hermitage, the city, the lake, the king, his duties, the war, the victory the setting sun, the rising moon, the night the marriage, the indication of mating the pregnancy the child birth, the journey, the gambling, the celestial damsels, the places of pilgr- image, the penance, the Lord, the devoted souls, the message and a few other things found suitable places in Pamanayaka s poem Even in the sequences of mutual love and mating, he maintained great rest- raint and decency

In the story of Vipranarayana, when Devadevi found herself to have gained more points on her side in winning over him, one rainy chill night she coolly collected herself near him in the hermitage, put his feet across her thighs, gently pressing them (his feet) with her soft palms, lifting his hand and placing the palm on her supposed wet breast, melodiousy wispered to him the magic words of sweet love, fascinatingly smiling with the meaningful gestures and gesticulations Alas! with all his severe austeries the great sage fell into the most rapturous moods of her love in no time10

How carefully the poet handled the delicate situation unlike other poets who indulged in the so called description of the sensuous pleasure)

---

10 సీ అటు నటించిన బదురుదెంచినయట్టి మానినీరత్నంబు మౌనిజేరి
చలి వడంకిన మునిచంద్రుడు పాదంబులంపట్టి చేతఁ నింత కాఁపుఁ జేసి
యొంసినా రవరు దరంబులు దన తొడ నిడుకొని యొత్తుచుఁ గరు దివ్యదు
బ్రాహ్మణోత్తము వాడు పయ్యెద దడిసిన దని కడియకరము నందుఁ జేర్చి

A పానరాపాలినయమందు పాటదచుటా గుటిక 0000 ఓయికల పయుకు దేనె
ఓం. సొగసులు దొంగ నాటి విప్రపుంగవుని మానసంబు గరంగఁజేయ (6-186)

At every stage, Pamanayaka was conscious that Vipranarayana was none else than Vaijayanti, the floral garland that adorned the neck of Lord Vishnu and Devadevi was an Apsaras (Devine Lady) purposefully born on earth at the sweet will of the Lord

In almost all the twelve stories of the Vaishnava preachers, the author makes Lord Vishnu and his consort Lakshmi appear somewhere and makes the Lord explain to her the importance of His Devotee saying that the Devotee should be better revered than the Lord himself Vipranarayana put this principle into practice and he was, therefore, respectfully called 'Tondaiadippodi which means the dust particle of the devotee s foot (Bhaktāngghrirenu)

The Tenets of Vaishnavism, as revealed through the poem

Jivātma is otherwise called chit padārtha It is immortal and eternal but altogether different from Parameswara, the Supreme Soul Birth and death are the characteristics of the mortal material body but not of the immortal and eternal Jivātma It is Jivatma that can experience the result of its action and can taste its fruits Jivatma by virtue of its meditating powers concentrated on Paramatma, attains Parama Pada (Supreme State) and automatically becomes free from the fetters of this mundane world Jivatma holds the minutest form and like sparks that emerge from a big fire all Jivatmas come out of the Supreme Soul and remain as remnants of the Supreme Soul These remnants are called Seshabhutas while the Supreme Soul which is eternal, all pervasive and omnipotent is called Sarvaseshin He is Eswara the Lord himself Jiva is 'Chit The visible and static world is Achit' Eswara, chit and achit are the three components of Hari (Eswaish Chidachitoheti Padartha tritayam Harih)

The Nyasa Yoga or Bharanyasa

While Hari is Seshi and Jiva is Sesha, the act of Jiva holding all responsibility on the Seshi himself is called Nyasa Yoga or Bharanyasa

Jivatma is fearless, non adhering, non-characteristic and is itself koustubha, the ornament of Hari As Hari is also Jivatma, Hari is identified with Koustabha and the very holding of this idea is called "Atmanyasa' as enunciated by great sages Gada one of the implements of Lord Hari is a symbol of knowledge and wisdom Sankha, the conch of the Lord is embodiment of all living beings and their senses The supreme ego of Jiva is Sargna, the bow of the Lord The psycology of Jiva is Lord's chakrāyudha The ten senses, external and internal put together, form the Lord's arrows Knowledge full of learning is the Lord's Sword named Nandaka Ignorance is the armour worn by the Lord The five elements are His floral garland called Vaijayanti

The Supreme Soul of the Lord is placed on his chest in the form of Koustubha which is otherwise called Jivatma The Jivatma while unintoruptedly drinking the devine nectar that flows from the Lord's blissful breast forgets itself with the true knowledge endowed through the Lord's implements

And this state of absolute diversion from the external things on the part of Jivatma, fully engaged in tasting the honey that spills out from the lotus hands of the Lord is called "ATMANYASA" [11]

Pamanayaka highlights this particular tenet which is the cream of Vaishnavism as most of the Vaishnava preachers were born of the Lord's devine implements and ornaments etc

If this aim of the poet could properly be understood, it would be easier to get to know the philosophy of the poem It is this aspect that is suggested through Shantarasa, the principal rasa (Angirasa) that parvades the whole poem, although a number of other minor rasas (Angarasas) were given due importance as demanded by several occasions of the theme

---

11 Translation of the Text at PP 24 and 25 of this work

It is quite natural that Shantarasa alone could achieve the object which Pamanayaka intended in rendering Bhargava Purana from Sanskrit to Telugu

According to the findings of Ramanujacharya, the omnipresent Vasudeva alone is the Supreme God Unlike others, He has endless auspicious characteristics He was the root cause for the existence of this universe He commands all living beings and yet he is extremely kind

His characteristic form which is called "Vasudeva Tattva" manifests in four ways The first is the idol form facilitating regular worship by devotee This is known as Aicha murti The second is Vibhava murti in the form of incarnations like Rama, Krishna etc The third is Vyuha murti in the form of Vasudeva, Sankarshana Pradyumna, Aniruddha etc The fourth is Sukshma murti in the fully accomplished form called Vasudeva Parabrahma which has the six qualities of Aiswarya, Viiya, Yasas Sri Jnāna and Vairagya and exists in the entire universe for the benefit of devotees

Those who worship the former forms of His become eligible to worship the latter forms As the devotee succeeds in all the five stages of meditation (Abhigamana, Upadana, Ijya, Svādhyaya, Yoga is the form of uniting with the diety) The omnipresent Vasudeva blesses the devotee with the Supreme State of birthlessness and infinite bliss To achieve such a state of total redumption, the devotee should be endowed with unshakable meditation, purity of the mind and power of renunciation Knowledge of Karma as instructed through Karma kanda (Procedure for Action) and regular practice of Karma with utmost purity of mind and wordly renunciation lead to Brahma Jnana, the Supreme knowledge about the omnipresent and omnipo tent Vasudeva This khowledge is the potential part of Bhakti (Devotion) Since Jnana and Karma (knowledge and Action) are said to be Karma and Karya (Cause and resultant act) themselves, the Uttara Mimamsa and Poorva Mimamsa are one and the same

according to Bhagavad Ramanuja In fact, there were a few commentators, prior to Sankara Bhagavatpada who admitted that the two Mimamsas were but the same Sastra

In the eighth canto of Bhargavapurana, where Ramanuja offered a number of prayers to his favourite dieties like Varadaraja at Kanchi (PP 307 401) and Ranganatha at Srirangam (PP 413 417) and other dieties (PP 422 432) the above philosophy of Vaishnavism was well established by Pamanayaka As the very purpose of the poem is served this way we can safely say that the dream of the poet (PP 3&4) came true in all its probability However, Pamanayaka as a poet indulging in rhetorics and linguistics etc, a few points have yet to be examined

Some Aspects of Rhetorics

Although Pamanayaka made it clear that he intended to compose a Prabandha, his work - by virtue of its theme and treatment - emerged only as a Purana A Purana is normally free from ornamental style A well disposed gentle style must be the cerebral nerve of a Purana In a Prabandha, where passion, pride and arrogance together with the heat of temper also may have to be displayed, the sense is followed by sound and the result is an ornamental style The 16th century Telugu Prabandhas indulged mostly in artha (Sense) and sabda (Sound) alankaras Utpreksha of the arthalankaras and anuprasa of the sabdalankaras exploited the situation while fancy and imagination alliteration and acrobatics of sound became prominent

Though pamanayaka was tempted by those feats on a few occasions, in general, his style was soft and gentle like the tender heart of a true Vaishnava Even his Utpreksha breathed an air of ease and amiability of thought Take for example, the poem describing Padmini kanya's youthful charm - -

"The lotus born and the lotus eyed Padmini Kanya when attained puberty, looked as if she was either a new creation of the lotus born Brahma or an arrow of the lotus armed Manmatha[12]

12 '[illegible] యౌవనమున [illegible]
[illegible] నవసృష్టియొ [illegible]'
(4–145, పుట 208)

The repetition of the same word 'lotus' (nalika) at the beginning of each line in the poem had also the sonorous effect of a Sabdalankara

In the description of Kumudavalli, a paragon of beauty the poet indulges even in Yamakalankara, where a particular word repeatedly occurs, but with difference of meaning [18]

Vrittyanuprasa was the favourite Sabdalankara of Prabandha poets But this poet entertained it with the most mellifluous liquid sounds echoing the sense particularly on the occasion of describing Godadevi s grief caused by her separation from the Lord [11]

Even these Sabdalankaras, the poet employed only for describing beautiful women of pious nature

In regard to Arthalankaras, the popular figures such as Upama Rupaka and Arthantaranyasa were profusely used Alankaras like Vakrokti also found place in his descriptions For example —

When Padmini Kanya was laid up with Madanajvara (fever caused by an intolerable feeling of separation from the lover) her girl friends resorted to cast ironical taunts against Manmatha, the God of Love thus (The taunt is given in brackets) Oh, Manmatha your bow string is made of bees (you are a drunkard by nature) Your bow made of sugarcane is weak (you have little respect for law) you are yourself weak and unsteady (Your army comprising parrots, nightingales etc fly away) The seal of your banner is fish which drowns in

---

18 కరములు తమ్ములు, కమలాకరములు పొక్కిలి, విరాంతకనాత నీ
కరములు నెమ్మోము, ధరాకరములు చూడ్కులు, కాంత ఎరములు నవ్వుల్,
రా పు 7-120, పుట 884

14 కలువ విలుతు మూలాతులంతును, కలువం రా కతుకులంతును, గంకలరవమున్
గం బిలుకు పలుకులంతను, గలంత మదిం గలిగి కలికి కలవరపడగాన్
రా పు 7—44, పుట 844

water (your flag falls down as a mark of your defeat) You have no visible form (Your body was burnt long ago) Being a warrior of false prestige, how can you torture this Padmini kanya a blessed virgin (The Lakshya and Lakshana for Vakrokti are given in the footnote)[15]

I have given this example just to show the rhetoric trends of the poet Pamanayaka was, however, less interested in this kind of figurative exercises than that of the plain and natural way of expression which would be more suitable to a purana of religious content

The Metre

It was only with this kind of understanding he did not resort to the innumerable varieties of Metres Except while concluding the cantos, he never used Visesha (ch) chanda (peculiar metre)

Canto	Metre
First	Mālini (together with Mattebha and Kanda)
Second	Utsāha ,,
Third	Mālini ,,
Fourth	Bhujangaprayāta ,,
Fifth	Panchachāmara ,
Sixth	Totaka ,,
Seventh	Mālini (together with Sardula and Kanda)
Eighth	Mālini ,, Champaka and Kanda)

15 లక్ష్యము –

'వెలయఁగ నీగుణంబు మధువృత్తి నెసంగును, నీదు ధర్మమా
పొలుపుగ మధ్యమస్థితిని గొల్చును, నీ బలమా యొకింతయున్
నిలుకడ కాదు, నీరము నీట నణంగును, నీదురూపమా
తెలియఁగ రాదు, నీవు సుదతీమణి నేచెద వెట్లు దర్పకా ?'
తరము – ముద్ర (సూ రా) (రా వు 4–107, పుట 211)

లక్షణము –

'అన్యథోక్త వాక్యస్య కాక్వా శ్లేషేణ వాన్యథా
యోజనం క్రియతే యత్ర వక్రోక్తిః స్యాద్ ద్విధాలంకృతిః'—
రామేశ్వరసూరి విరచిత - అలంకార మకరందః –పుట 187

(ఓ ఎమ్ ఎల్ పత్రికేవము)

In this work, the author employed the following varieties of common metres only

1 Kanda
2 Tetagiti
3 Ataveladi
4 Sisa
5 Utpala
6 Champaka
7 Mattebha
8 Sardula

His vachana (prose) was fluent and easy going all through. At times, it contained long winding Sanskrit compounds composed in an alliterative mood. But when it is employed for moral instruction, the high sounding Sanskrit compounds melt into simple Telugu words which are natural to his tongue. (An example is given in the foot-note)[16]

The Language and Grammar

Now a word is to be said about Pamanayaka's usage of Telugu and its grammatical form. True, he did not deviate from the common Granthika style of the Telugu classical works. It is equally true, he did not embrace the idiomatic native tongue rich in its homely expressions. In his work, we come across some usages peculiar to the Telugu grammar. They deserve to be carefully examined.

---

16 వ చర్మమాంసాస్థి మేదోరుధిర విణ్మూత్ర నఖరోమ మల్లా ల్లాది పూర్ణంబును, హేయంబును, దుర్గంధ సంయుతంబును నగు స్త్రీ శరీరము సుఖరూపంబని చెప్పరాదు శ్లేష్మ సదనంబగు వదనంబును, సుదీర్ఘ దూషికా పాత్రంబు ల నేత్రంబులును, నిశ్వాస నిర్గమాంతర్గ తవ్యామనాసికగునాసి యయు, తిరస్కృత దంత స్ఖలస్యందిలాలాజలాధరంబగు నధరంబును, విసిత గ్రంథి విహార స్వేదనిచయ ధురంధరంబులగు పయోధరంబులును మూత్ర సంక్లిన్న నితాంతంబగు మదననికేతనంబును, యారిత మల కదంబంబగు నితంబంబును నగుదిక్కి కాంతాశయంబులు మహాత్ములచేత నిందితంబులగుట లోకంబులందు గాంతలయందు గోర్కిగలవారు విషుదర్క బుద్ధిమంతులు రెవ్వండును మోహ కుండు గాకుండు, ధార్మ్య దార్ధక భావంబులయందు గుయండగు తండ్రికి యాబావ మానంబు గావింపుచు భూతలంబునందు గృతఘ్నులగు పుత్రులయం దౌర్కనమ యంబునందేని మహాత్ము లనురంజనంబుసేయరు (భా ప 8-160, పుటలు 440, 441)

Disinchu[17] = to visit (or) to see

The word disinchu' must have been a corrupt form of Darsinchu' which means ' to visit'' 'Disinchu' appears to have nothing to do with 'Disa' which means direction ''Disinchu' is a peculiar usage in Telugu

Pranamati [18] = a bow or salutation in reverence

The word seems to have been an abridgement of two different words put together Pranati+Namati

Although there is no specific rule which brings the two words together, the author used it very profusely on a number of occasions, probably because of its frequency of usage, atleast among the devotee circles in those days

Bahuga[19] = Excessively

The Sanskrit root 'Bahu is not separately used in Telugu as a non compound immediately followed by 'Kan', except occasionally in colloquial spoken Telugu

---

17 దిశించు — దర్శించు, చూచు

ఉదా శ్రీనిధిఁ దన్నైవరేని భక్తి దిశించి లేని ఘోరం కతల కథానుభూతిఁ

చేయఁగా లేదె యాతండనుకొంటి యనుచుఁ గొనియాడి ప్రపన్నాయుండు (6-81)

18 ప్రణమతి — నమస్కారము

ఉదా దీవింపఁ గమరస్వరూపుఁడవగు నీకుఁ

ప్రణమతి గావింతుఁ బంటి జూచి (8-59)

19 బహుగా — మిక్కిలిగ

ఉదా శ్రీ కేదమ్యతుల్/కదుథయముక్ ఘటించు బహుగా ఊగిగా వగగాఁగ వెమ్మికి/పదఁతుర (7-118)

Manalamu[20] **— Manamu** — 'We' comprising the first and second persons

While 'Manamu' is the nominative case form, the objective case form for it, is 'Manalanu' But in the plural number of the nominative case the poet used 'Manalamu instead of 'Manamu'

This is a peculiar usage made by the poet (The editor of this work supports him)

Nidurpu[21] — Nitturpu — deep sigh

Nidu+Urpu — Nitturpu See Bala Vyakarana (Sandhi-12)

However there are occasional usages like 'Nidurpu also by poets of middle ages[22]

Ivvumu[23] — Immu — give (in the imperative mood)

(See Bala Vyakarana-Kriya 92, 6, 28)

'Ivvumu is not normally used in Granthika language

---

20 మనలము — మనము

ఉదా మనల మొందు కరఁజేసి వైష్ణవారాధనంబుఁజేయ రమ్ము మతివ" (7-160)

21 నిడూర్పు — దీర్ఘనిశ్వాసము

ఉదా చింతఁగొని యాస్యంబుఁ గూర్చి నిడూర్పు కూర్చుచున్ (7-146)

22 ఎ 'ఆ వచనంబు వేగ్గవిని యొదలం ద్రూలు నిడూర్పు పుచ్చి'

వెంగన్ రాజు "పంచతంత్రము" (4-209)

బి "నా యనుచు నిడూర్పు పుచ్చుచు నయారె యటంచును రోయు నింతికిన్ "

అయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుని 'హంసవింశతి (5-81)

23 ఇవ్వుము — ఇమ్ము

'ద్రవ్య మంతయు సుదారత నివ్వు మటంచు (7-140)

'*Āśu*' is a Sanskrit root which means quickly It cannot be used separately in Telugu, without having the case affix to the root

Abjātanetri[25] = Abjātanetra = Lotus eyed woman

The grammatically correct form is 'Abjatanetra' (see Balavyakarana-Tatsama 85) The poet put the compound 'Abjātanetri' in a fixed position between two other words of similar alliterative endings (Dhātri and putri) and hence it is to be deemed that the poet purposefully made this usage

Daivaraya[26] = Daiva raja ! = oh, king of Gods !

The grammatically correct form is Daivaraja 'Raya' is a Telugu word which cannot form a compound directly with the Sanskrit word 'Daiva' Technically such a compound is called 'Vairi Samasa' i e a compound formed contrary to grammar rule

Since the compound 'Daiva Raya in the example quoted, follows a number of similar alliterative case endings, we may conclude that the poet had willfully used it But proper nouns like Proudha Deva raya and Krishna Devaraya cannot, however, be found fault with

---

24 ఆశుగా — ఆశువుగా

'ఆశుగాఁ గోర్కులం బొసఁగి (3-34)

25 అబ్జాతనేత్రి — అబ్జాత నేత్ర

'అరయ సర్వస్వరూపిత్రి యందువారికిఁ బరమధామాది ధాత్రియై పరగువారికి

న్యూనతాధిక్యభేద మింతైన లేదు నిరత మబ్జాత 'నబ్జాతనేత్రి' పుత్రి -(3-247)

26 దైవరాయ = దైవరాజ'

నిను నతి యచ్యుతరాయ సుశ్లోకనిగమరూపితే కాశ్యరాయ సరూపరాయ

సుందరాయ పరేశరాయ సుజన సన్నుతరాయ యని నిన్ను నుతించ దైవరాయ'(3-102)

Nayaki[27] — **Nayika** — The heroine of a poem or story, the chief Lady

The correct form is 'Nayikā', a feminine gender form ending in long vowel ā

The term 'Nayaki' is, however, used in Sanskrit compounds very frequently, probably owing to the influence exercised by Tamil and Kannada The names of some of the Vaishnava Godesses etc have "Nayaki" as their suffix For example, Ranga nayaki, Nātha nayaki Lokanayaki etc Since these names gained great catholicim and currency, we have almost ceased to think of the accuracy of the word root

From the view point of usages shown above, it is hasty on our part to jump to conclusions, regarding Pamanayaka s acquirements Usages of this kind might, however, he found in most of the Telugu classics Pamanayaka is in no way inferior to them

As I have alrady pointed out, the poet seems to have greater acquaintance with Sanskrit and Kannada than with Telugu Even the syntax, the case endings of the nouns and adjectives are much nearer to Sanskrit than to Telugu [28]

---

27 నాయకి — నాయిక

'కంజాక్ష వక్షసుడు గని మంజా_క్రిని ప్రేమసేసి మధురాధర శ్రీ

కంజాక్ష కర్త్రు రెంట్ల నాగం జేసెను నాకనాయకిని గారిక దాన్ (8-88)

28 ఎ వస్తూర్తి బద్ధాంజలి (8-72)

బి సర్వతరత్రైవ సత్పృత్తి (8 78)

సి మానితంగు పుష్పమాలికలు (8-119)

Every poet has his own way of expression What is actually important is how the work pleases men of taste and critical acumen

Left to myself, I am of the opinion that Pamanayaka will no doubt, have his own place in the row of Raja Kavis like Krishnadeva raya and Raghunatha Nayaka but with a degree of difference regarding the poetic talent and acquirement Alas ! his life span was only 34 years i e from 1739 to 1773

We do not know whether he wrote any other works either in Telugu or in other languages like Sanskrit and Kannada But this one omnibus volume he produced in Telugu is sufficient for him to attain reputation and celebrity as a poet The quantitative and qualitative merit of the poem will, I am sure elevate him to the constallation of good poets [29]

The work is now in the hands of the men of critical discernment It is up to them to appreciate and enjoy

Here it may not be out of place, if I say as cheif editor of this work, a few words about the editor of the work

---

29 It is noteworthy thak Pamanayaka s Bhargava Purana has already attracted the university research scholars also The palmleaf Ms available in OML &RI was consulted by one Sri S Narayana Reddy M A , M O L,, for submitting his dessertation in Dec 1985 for the award of M Phil Degree in Telugu of Bangalore University under the guidance of Dr T V Sabba Rao, M A ,Ph D, Reader in Telugu, Jnana Bharati Bangalore

I had an occasion to go through Mr Reddy s dissertation work with keen interest

Pamanayaka s work deserves to be taken up for research for the award of Ph D degree

The Editor

The editor of this work, Sri Tirumala Ramachandra, a veteran scholar in more than one language and a popular journalist duly honoured with the prestigeous title 'Patrakara Siromani needs no special introduction One of the reasons for the department of Andhra Pradesh Government Oriental Manuscripts Library and Research Institute prefering Sri Ramachandra for editing of this work is that the history of Surapura was better known to him as his better half, Smt Anantalakshmi hailed from the same place and had a fund of information about the place Her father, Sri Perumalla Venkatacharya was a discendent of the Vaishnava family of Vādhula Gotra which was invited to Surapura by Pachchangi Pamanayaka (1666 1687) for Purana Pravachana in the temple of Venugopala Swami He was a scholar of repute, duly honoured by many and the editor, Sri Ramachandra is grateful to him for the cultural background provided by him to his family Sri Ramachandra is grateful to his wife also for many details furnished by her particularly regarding the traditional stories of Surapura This is one of the factors that contributed to the idea of this department in entrusting the editing work of Bhargava Purana to him

Sri Rama Chandra (born on 16 June 1913) did Sahitya Siromani in Sanskrit and took Vidwan in Telugu and Sanskrit and Prabhakara in Hindi Being a scholar in Kannada also with much acquaintance with Tamil he made a deep study of the languages and the result is his famous works Telugu Lipi Puttu Poorvottarālu (Origin and Evolution of the Telugu script) and 'Nudi Nānudi' (Word and Idiom) He studied Prakrita under the great research scholar, Sri Manavalli Ramakrishnakavi Sri Vetturi Prabhkara Sastri, the scholar poet was duly assisted by Ramachandra in the editing of several Mss

Further, Sri Ramachandra's ripe experience as pandit in the Serfoji Maharaja Saraswati Mahal Library, Tanjore, the Oriental Manuscripts Library, Madras and the Mss section of Punjab University, Lahore fully qualify him to edit manuscripts of paramount importance

Bhasha Sevaka Samiti founded by Sri Ramachandra, Andhra Abhyudaya rachayitala Sangam of which he was a member and the research journal 'Parisodhana' published under his able editorship-though for a short time-speak volumes of his invaluable services rendered to the Telugu language and literature 'Sahitee Sugatuni Swagatham (The Soliloquy of a litteratures) is a compilation of articles written by him on a variety of subjects in the most popular way intelligible even to the common reader

Sri Ramachandra's literary work has always been an original contribution The introduction provided by him to this work also bears testimony to it He still feels that had he consulted, in greater detail, the palmleaf manuscripts of Bhargava Purana in Sanskrit and Telugu, it would have been much more useful to the readers The sincerity with which he did this very responsible work to the extent possible deserves commendation

The Acknowledgment

The present volume is quite a sizable work when compared to the other poetical works published by this department

The technical staff of the department namely Sri K Vittal Reddy Sri K Satyanarayana, Smt. Y Vatsala, Smt K Indira, Sri K V Rama Sastry and Sri D K Srinivasachary have done their best in comparing the press copy with the palm leaf text, in preparing the final copy of the appendices and in making necessary corrections in the proofs I wish them all success in their endeavours in this regard

It is evident that the crash programme of publications is the highlight of the departmental activities.

I am highly grateful to the Government of Andhra Pradesh for their keen interest in developing this department

March 1986
Hyderabad-1

(Sd) V V L Narasimha Rao,
Director,
A P G O M L & R I,
Hyderabad

P S In the first line at page 7 of this 'Preface' please substitute 'Hanuma' for Vasudeva at Sl No 21 and Vasudeva, for Mahipati at Sl No 22

The Synonyms like Mahidhara',' Bhupala', 'Dharaniramana', Dharanipa and 'Mahipati are common suffixes to the rulers of the progeny

Please see Sri T R's introduction in Telugu at page 96 also

ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర తత్త్వం

శ్రీ తిరుమల రామచంద్ర

దేవర్షి అయిన నారదునికి ఒకానొకప్పుడు మనస్సు శోక వ్యాకులం అయింది – ఎన్నో విద్యలు నేర్చాను, వాటి పరమార్థాన్ని తెలుసుకో లేకపోయానే-అని బ్రహ్మ మానస పుత్రుడై విజ్ఞాని అయి విరాజిల్లే సనత్కుమారుని వద్దకు పోయి తన వ్యాకులతను ఇలా వివరించారు "ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదం సామవేద మాథర్వణం చతుర్థం ఇతిహాస పురాణం పంచమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యం రాశిం దైవం నిధిం వాకో వాక్య మేకాయనం వేదవిద్యాం బ్రహ్మ విద్యాం భూత విద్యాం క్షత్ర విద్యాం నక్షత్ర విద్యాం సర్ప దేవ జన విద్యా మేతద్భగవోఽధ్యేమి, సోఽహం భగవో మంత్ర విదేవాస్మి నాత్మవిత్ "[1] అంటే–"భగవన్ నేను ఋగ్వేదాన్ని, యజుర్వేదాన్ని, సామవేదాన్ని, నాల్గవదైన అథర్వణ వేదాన్ని వేదాలలో ఐదవదైన ఇతిహాస పురాణ సంచయాన్ని, పితృలోకానికి సంబంధించిన వేదాన్ని, గణితాన్ని, భాగ్యాన్ని, నిధి నిక్షేపాల విద్యను, సంవాదాలను, ప్రాపంచిక విద్యను, వేద విద్యను, బ్రహ్మ విద్యను, భూత విద్యను, క్షత్ర విద్యను, నక్షత్ర విద్యను, విషవిద్యను, సర్వదేవతలకు, సర్వ ప్రాణులకు సంబంధించిన విద్యలను, అధ్యయనం చేశాను కాని, భగవన్, నేను కేవలం మంత్రాలను తెలుసుకొన్నాను కాని, ఆత్మను, వాటి అంతరార్థాన్ని తెలుసుకోలేకపోయాను ఇదే నా శోక కారణం దీనిని పోగొట్టి నాకు శాంతి కలిగించు" అని ప్రార్థించాడు.

హృదయ ప్రాధాన్యం

సనత్కుమారుడు అతని ప్రార్థన మన్నించి, కేవలం విద్యా సంపాదనం ప్రధానం కాదని, ఆ విద్యలతత్త్వం సర్వశ్రేష్ఠం, సర్వసారం, సర్వాంతరం అయిన ప్రాణం ప్రధాన మని బోధించి, నారదుని శోకవిముక్తుని చేశాడు బుద్ధి కన్నా హృదయం మనకు సన్నిహిత మని దీని భావం

భాగవతావతరణం గురించి కూడ ఇలాంటి గాథే ఉంది వేదాలను వింగడించి మహా పురాణాలు రచించి, మహాశాస్త్రాలు ప్రవచించి, బ్రహ్మసూత్రాలు నిర్మించి ఋషీశ్వరులలో

1 ఛాందోగ్యోపనిషత్తు 7 । 2 ।

తంమానికమైన వ్యాసమహర్షి చిత్తశాంతిలేక ఏకాంతంలో విచారగ్రస్తుడై ఉండగా, త్రిభువన పర్యాటకుడైన నారదుడు కాకతాళీయంగా వచ్చి, విచారకారణమేమని ప్రశ్నించాడు. వ్యాస మహర్షి తన ఆవేదన తెలిపాడు. అప్పుడు నారదుడు

'అంచితమైన ధర్మచయ మంతయుఁ జెప్పితి వందులోన నిం
దించుకగాని విష్ణుకథ లేర్పడఁ జెప్పవు ధర్మముల్ ప్రపం
చించిన మెచ్చునే గుణవిశేషము లెన్నినఁగాక నీకు నీ
కొంచెము వచ్చు టెల్ల హరిఁ గోరి నుతింపమి నార్యపూజితా'"[2]

అని వివరించి కేవలం మనో బుద్ధులపై ఆధారపడే శాస్త్ర సముదాయం శాంతి కలిగించజాలదని, హృదయ కవాటం తెరిచి భగవంతునికి అర్పించి సంకీర్తనం చేయడమే ముఖ్యమని ఉపదేశించాడు. ఆ ఉపదేశానుసారం వ్యాసమహర్షి భక్తియుక్త చిత్తంతో సంపూర్ణుడైన సర్వేశ్వరుని ధ్యానించి మనస్సును ఏకాగ్రం చేసి

"అవనీ చక్రములోన నే పురుషుఁ డే యామ్నాయమున్ విన్న మా
ధవుపై లోకశరణ్యుపై భవముఁ దప్పింపఁ గాఁ జాలు భ
క్తి విశేషంబు జనించు వట్టి భువనక్షేమంకరంబైన భా
గవతామ్నాయము బాదరాయణుఁడు దాఁ గల్పించె నేర్పొప్పఁగన్"[3]

మానవుడు ఎంత తపోధనుడైనా, యోగి అయినా హరిభక్తి విరహితుడైతే ఎట్టి శాంతిని పొందజాలడని ఈ రెండు కథల అంతర్యం. "బౌద్ధికమైన అవగాహన మాత్రమే మానవుని హృదయాన్ని సంతృప్తి పరచజాలదు. మనము కేవలము బుద్ధితోనే జీవించలేము. మన భావాలకూ, ఉద్వేగాలకూ స్థానమైన హృదయం బుద్ధికంటే సన్నిహితం. హృదయం సంతృప్తి పొందకపోతే మానవుడు సుఖంగా ఉండలేడు. బుద్ధి మనస్సుకు శాంతి కలిగింపజాలదు."[4]

భక్తితత్త్వం

ఈ విధంగా భగవంతుని మనస్సుతో కాక హృదయంతో చూడటం భక్తి. రాధాకృష్ణ పండితు లన్నట్లు "ఈ భక్తి ద్వారా మానవుడు తనకు భగవంతునితో గల సంబంధాన్ని విశ

---

2 భాగవతం 1 1 96 3 భా 1 1 136 4 స్వామి అతులానంద వేదాంత కేసరి పుట 12 1927

దాని విశదంగా గ్రహించి, చివరకు తనకు అన్య భూతుడైన పరమాత్మకు శరణాగతుడవుతాడు."[6] ఈ భక్తిని పూర్వులు ఎలా నిర్వచించారో చూద్దాం.

భక్తి శబ్దం భజ్ అనే ధాతువు నుంచి పుట్టింది. భజించడం, కొలవడం, శరణాగతుడు కావడం దీని అర్థాలు.

"అర్చత ప్రార్చత ప్రియమేధాసో అర్చత
అర్చంతు పుత్రకా ఉత పురం న ధృష్ణ్వర్చత।
అవ స్వరాతి గర్గరో గోధా పరిసనిష్వణత్
పింగా పరి చనిష్కదద్ ఇంద్రాయ బ్రహ్మోద్యతమ్"[6]

"పాడండి పాడండి ప్రియమేధా పాదు బాలలారా గానం చేయండి దుర్గం రక్షణం అయిన ఆ భగవంతుణ్ని కీర్తించండి గర్గరం పెద్దగా పలుకు గాక! వీణా నిక్వణాలు ప్రతిధ్వనించు గాక! తీగలు తమ స్వరాలను అంతటా వ్యాపింపజేయు గాక! పరమేశ్వరుని కై మన కీర్తనము ఊర్ధ్వ భాగంలో ప్రసరించు గాక!" అని వేదఋషులు భక్తి పారవశ్యంతో సర్వేశ్వరుని సంకీర్తనం చేశారు.

మానవుని ఆవిర్భావంతోనే భక్తి ఆవిర్భవించిన దన్నప్పుడు వేదఋషులు భక్తితో కీర్తించడం సహజాతి సహజం. భక్తిని పలువురు ఋషులు, ఆచార్యులు వివిధరీతుల నిర్వచించారు. "భక్తి రీశ్వర విషయా సానురక్తి రతి యుచ్యతే"[7] పరమాత్మ పరమైన అనురక్తే భక్తి అని శాండిల్య భక్తి సూత్రవ్యాఖ్యాత స్వప్నేశ్వరుడు నిర్వచించారు. ఇది "నిరంతర ప్రేమ ప్రవాహః"[8] నిరంతర ప్రేమప్రవాహమన్నారు భగవద్రామానుజులు. ఈ నైరంతర్యంతోపాటు గాఢత్వమూ దీనిలో ఉండాలని విష్ణుపురాణ వచనం.

"యా ప్రీతి రవివేకానాం విషయే ష్వన పాయినీ,
త్వా మనుస్మరతః సా మే హృదయా న్మాపసర్పతు"[9]

"అవివేకులకు విషయ సుఖాలలో ఎలాంటి ఎడతెగని గాఢమైన ప్రేమ ఉంటుందో అలాంటిది భగవంతుణ్ణి ధ్యానించే భక్తుని హృదయం నుంచి పోరాదు." నారద భక్తిసూత్రాలు

---

6 డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ సం 2 పుట 705 6 ఋగ్వేదం 8 69 8-9 7 శాండిల్య భక్తి సూత్రం 1 6 8 భగవద్రామానుజులు, శ్రీభాష్యం 9 విష్ణుపురాణం 1 20 17

భక్తిని నిర్వచిస్తూ, వివిధ మతాలు వివరించి, చివరకు తన మతాన్ని నొక్కి చెప్పాయి "పూజాదిష్వనురాగ ఇతి పారాశర్యః కథాదిష్వితి గర్గః నారదస్తు తదర్పితాఖిలాచారతా తద్విస్మరణే పరమ వ్యాకులతేతి"[10] భగవంతుని పూజాదులలో అనురాగం భక్తి అని పారాశర్యుని భావం భగవత్కథలలో అనురాగం భక్తి అని గర్గుడన్నాడు కాని భగవంతునికి తన సకల వ్యవహారాలు అర్పించి, దైవం మరుపునకు వస్తే చింతపడటం భక్తి అని నారదుని మతం దీనినే యామునాచార్యులు

"దర్శనం పరభక్తిః స్యాత్ పరజ్ఞానం తు సంగమః।
పునర్విశ్లేష భీరుత్వం పరమా భక్తి రుచ్యతే"[11]

"భగవత్సాక్షాత్కారం పరభక్తి భగవదైక్యం పరజ్ఞానం భగవంతునితో తనకు వియోగం సంభవిస్తుందేమోనని భయపడటం పరమ భక్తి" అని వివరించారు దీనినే రూపగోస్వామి మరింత ధ్రువపరిచారు

"అన్యాభిలాషితా శూన్యం జ్ఞానకర్మాద్యనావృతమ్,
ఆనుకూల్యేన కృష్ణానుశీలనం భక్తి రుత్తమా"[12]

"ఎలాంటి ప్రతిఫలాపేక్ష లేక, జ్ఞానకర్మ విరహితంగా, కృష్ణుని నిరంతరం అనుకూల మార్గంలో సేవించడమే ఉత్తమ భక్తి"

కర్మ జ్ఞానాది యోగాల కన్నా భక్తియోగం ఉత్తమోత్తమమైందని భక్తాచార్యులందరూ మతివిరారు "తదేవ కర్మజ్ఞాని యోగిభ్య ఆధిక్య శబ్దాత్ సాతు కర్మజ్ఞాన యోగేభ్యోఽప్యధికతరా"[13] "ఆ భక్తి కర్మ జ్ఞాన యోగాల కన్నా గొప్పది" అని శాండిల్యుడు నొక్కి చెప్పాడు "త్రిసత్యస్య భక్తి రేవ గరీయసీ"[14] భక్తికి మించింది మరొకటి లేదు - అని నారదుడూ తన గ్రంథాంతంలో స్పష్టంగా చెప్పాడు

ఈ భక్తికి సాధ్యం కానిది ఏదీ లేదని ప్రాచీన భాగవతాది భక్తి గ్రంథాలు, ఆధునికుల వాక్యాలూ చెప్తున్నాయి భాగవతం

---

10 నారద భక్తి సూత్రాలు 1 16–19 11 యామునాచార్యులు ఆగమ ప్రామాణ్యం 12 రూపగోస్వామి భక్తిరసామృతసింధు ప్రారంభం 13 శాండిల్య భక్తి సూత్రం – 1 22, 2 1 14 నారద భక్తి సూత్రం 5 14

"వాసుదేవ కథా ప్రశ్నః పురుషాం స్త్రీః పునాతి చ,
వక్తారం పృచ్ఛకం శ్రోతౄం స్తత్పాద సలిలం యథా"
"నారాయణపరాః" సర్వే న కుతశ్చన బిభ్యతి [15]

"వాసుదేవుని కథా ప్రసంగాలు పురుషులను, స్త్రీలను, చెప్పేవారిని, ప్రశ్నించే వారిని, అతని పాదోదకం లాగ పవిత్రులను చేస్తాయి. నారాయణుని నమ్మిన వారు కొంతైనా భయపడ వలసిన పనిలేదు" అని వాక్కు చెబుతున్నది. "ప్రేమతో ప్రారంభమై, ప్రేమతో వృద్ధి పొంది ప్రేమతో సమాప్తమయ్యే వాస్తవమైన నిష్కళంకమైన భగవదన్వేషణమే భక్తియోగం"[16] అని వివేకానందుడు, "మానవ చిత్తవృత్తులకు ప్రత్యక్ష సంబంధం కలది భక్తియోగం"[17] అని హృషికేశంలోని దివ్యజీవన సంఘాధ్యక్షులైన స్వామి శివానంద సరస్వతి అన్నారు. భక్తి అనేది జ్ఞాన యుక్తమైన ఆచరణ మని, అనగా భగవద్భక్తిలో మూఢత్వాలు ఉండరాదని, భక్తి పర్వతాలనైన కదిలిస్తుందని, దానికి అసాధ్యమేదీ లేదని రాధాకృష్ణ పండితుని విశ్వాసం[18]

శరణాగతి-ప్రపత్తి-భరన్యాసం

ఈ భక్తి పరాకాష్ఠే శరణాగతి. శరణాగతికి ప్రపత్తి అని, భరన్యాసమని పర్యాయాలు. మన భారమంతా భగవంతునిపై ఉంచి, అనన్య భక్తితో నిశ్చింతగా ఉండడం భరన్యాసం. ఈ విధంగా 120 సంవత్సరాలు జీవితాన్ని అసిధారా వ్రతంగా కొనసాగించిన వేదాంత దేశికులవారు

"అహం మద్రక్షణ భరో మద్రక్షణ ఫలం తథా,
న మమ శ్రీపతే రేవే త్యాత్మానం నిక్షిపేత్ బుధః"[19]

"నేను, నా రక్షణ భారం, నా రక్షణ ఫలం నాది కాదు, శ్రియః పతి అయిన నారాయణునిదే అని వివేకవంతుడు తనను భగవంతునికి సమర్పించుకోవాలి" అని ఉపదేశించారు.

ఈ ప్రపత్తి బీజాలు వేదాలలోనే కనిపిస్తాయి. అక్కడక్కడ "వయం ఘా తే త్వే ఇద్ ఇంద్ర విప్రా అపి ష్మసి త్వమస్మాకం తవ స్మసి"[20] "దేవా మేము నీ వాళ్ళం నీ పై ఆధారపడి ఉన్నాం. నీవు మా వాడివి మేము నీవాళ్ళం" అనే మంత్రాలు ప్రపత్తిని సూచిస్తాయి. యజుర్వేదంలోను శరణాగతి విస్పష్టంగా ఈ మంత్రంలో కానవస్తుంది.

---

15 భాగవతం 6 17 28 16 స్వామి వివేకానంద కంప్లీట్ వర్క్స్, సం 3, పుట 31 17 శివానంద సరస్వతి, నారద భక్తి సూత్ర వ్యాఖ్య పుట 51 18 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్, ఇండియన్ ఫిలాసఫీ, సం 2 పుట 664-65 19 వేదాంత దేశికుల న్యాస దశకం శ్లో 1 20 ఋగ్వేదం 8 66 13, 8 92 32

"తం పత్నీభి రనుగచ్ఛేమ దేవాః పుత్రైః భ్రాతృభి యుత వా హిరణ్యైః। నాకం గృభ్ణానాః సుకృతస్య లోకే తృతీయే పృష్ఠే అధిరోచనే దివః"[21] "ఓదేవా! సుకృతం చేసిన వారే ప్రవేశించడానికి అర్హమైన స్వర్గాది లోకాలపై విరాజిల్లే త్రిపిష్టపాన్ని పొందడానికి పత్నులతోను, పుత్రభ్రాతృవర్గంతోను, ధన జనసహితంగాను పూజ్యుడవు, ఉన్నత గతి ప్రదాయివి అయిన నిన్నే అనుసరిస్తున్నాము—శరణుపొందుతున్నాము

ఇక ఉపనిషత్తులలో శరణాగతి ప్రస్తావం చాల చోట్ల కనిపిస్తుంది "ముముక్షుర్వై శరణ మహం ప్రపద్యే"[22] "మోక్షార్థి అయిన నేను నిన్ను శరణు పొందుతున్నాను" ఈ శరణాగతిని తైత్తిరీయారణ్యకం న్యాసవిద్య అని పేర్కొన్నది జిజ్ఞాసువైన అరుణి తన తండ్రి అయిన ప్రజాపతిని ఆత్మ శ్రేయస్సుకు సర్వోత్తమ మయిన ఉపాయం ఏదని ప్రశ్నిస్తాడు ప్రజాపతి సత్యం, తపస్సు, దమం, శమం, దానం, ధర్మం ప్రజోత్పత్తి అగ్నిహోత్రం, యజ్ఞం, మానసోపాసన, న్యాసం అనే విధానాలు వివరించి, వీటిలో సర్వోత్తమం న్యాస విధానమని తెలిపాడు న్యాస మంటే భరన్యాసం—ఆత్మ సమర్పణం భరతా చార్యుడు ప్రపత్తిని నిర్వచిస్తూ,

"అనన్యసాధ్యే స్వాభీష్టే మహా విశ్వాస పూర్వకమ్,
తదేకోపాయతా యాచ్ఞా ప్రపత్తి శ్శరణాగతిః"

ఇతర విధముల సాధ్యపడని తన కోరికను దేవా నీవే యుపాయమై నెరవేర్పుమని ప్రార్థించుటయే ప్రపత్తి అన్నారు[23] భగవద్రామానుజులు ప్రపత్తితో భక్తి సమాప్తి పొందుతుందన్నారు[24]

భక్తుల ఈ భక్తి ప్రపత్తులను వివిధ భావాలతో వ్యక్త పరచడం క్రమంగా పెంపొందింది భగవంతుని తండ్రిగా, తల్లిగా, మిత్రునిగా, సోదరునిగా చూచి మురిసిపోవడం వేదాలలోనే కనిపిస్తుంది ఋగ్వేద ఋషులు అగ్నిదేవుణ్ణి తండ్రిగ, బంధువుగ, సోదరునిగ, మిత్రునిగా కీర్తించారు "అగ్నిం మన్యే పితరం అగ్నిం ఆపిం అగ్నిం భ్రాతరం సదమిత్ సఖాయమ్"[25] కొన్నిచోట్ల తల్లిగాను పేర్కొన్నారు ఋషులు "త్వం హి నః పితా వసో త్వం

---

21 యజుర్వేదం 15 50   22 శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు 6 18   23 సర్వాసిద్ధాంత సౌరభం నం. 7 పుట 22   24 రామానుజాలు గీతాభాష్యం 18 66
25 ఋగ్వేదం 10 7 3

మాటా "[26] ఓ వసూ, నీవు మాకు తండ్రివి నీవే మాకు తల్లివి—అని ఈ మంత్రంలో తల్లి గాను తండ్రిగాను భావించారు వారు సరస్వతిని ప్రార్థించినప్పుడు ఈ మాతృభావం స్పష్టమయింది

"యస్తే స్తనః శశయో యో మయోభూః,
యేన విశ్వా పుష్యసి వార్యాణి
యో రత్నధా వసువిద్ యః సుదత్రః
సరస్వతి తం ఇహ ధాతవే కః "[27]

"ఓ సరస్వతీ, నీ స్తనాలు నిండారి ఉన్నాయి అవి విశ్వ కల్యాణ కారకాలు వాటితో అర్యులను పోషిస్తున్నావు నీవు రత్న గర్భవు వసు గర్భవు వాటిని మాకు ప్రసాదిస్తున్నావు మా పోషణకై వాటిని మా ముందు పెడుతున్నావు" అని వారు స్తుతించారు ఇట్టి తల్లి భావనగల ఋక్కులను మనం పెక్కింటిని చూడవచ్చును

అంతేకాక భక్తిలో భేదాలయిన శాంత దాస్య సఖ్య వాత్సల్య మధుర భావాలను కూడ వేదాంలో మనం కనుగొన వచ్చు భగవంతుని ఈ భావాలతో ప్రభువుగా స్తుతించిన మంత్రాలు చాలా ఉన్నాయి "త్రాతార మింద్రం అవితార మింద్రం "[28] రక్షకుడైన ఇంద్రుణ్ణి, పాలకుడైన ఇంద్రుణ్ణి

"హిరణ్యగర్భః సమవర్తతాగ్రే
భూతస్య జాతః పతి రేక ఆసీత్
స దాధార పృథివీం ద్యాం ఉతే మాం
కస్మై దేవాయ హవిషా విధేమ "[29]

"ఏ దేవుణ్ని మనం ప్రార్థిద్దాము! సృష్ట్యాదిలో గల దేవదేవుణ్ని, సృష్టికి ఏకైక పతి అయిన వాడిని, 'ద్యావా పృథివులను నిలిపి ఉంచిన వాడిని ప్రార్థిద్దాం" అనే మంత్రాలలో శాంత భావం గోచరిస్తుంది భగవంతుని పలు విధాలుగా స్తుతించి అనుగ్రహం పొందడానికి ప్రయత్నించడం శాంతభావం వీటిలో దాస్య భావమూ స్పష్టం "అస్మే తే సంతు సఖ్యా శివాని"[30] నీతో మా మైత్రి మంగళకరం కానీ!, "భవాను సున్నే అంతమః సఖా వృధే"[31]

---

26 ఋగ్వేదం 8 98 11   27 ఋగ్వేదం 1 164 49   28 ఋగ్వేదం ;
29 ఋ 10 121 1   30 ఋ 81   ఋగ్వేదం 6 18 8

మా సంతోషం కోసం, మా సాహాయ్యం కోసం నీవు మా దగ్గర ఉండు — అనే మంత్రాలలో సఖ్య భావం విశదమవుతుంది ''శిశుం రిహంతి మతయః'' [32] స్తోత్రాలు శిశువును ముద్దాడుతున్నాయి 'తం మాతా రేళ్హి స ఉ రేళ్హి మాతరమ్'' [33] అతనిని తల్లి ముద్దుపెట్టుకొంటున్నది, అతడు తన తల్లిని ముద్దుపెట్టుకొంటున్నాడు, "శిశుం న విప్రా మతిభీ రిహంతి" [34] విప్రులు-జ్ఞానులు భగవంతుని శిశువును తల్లి లాలించినట్లుగా తమస్తోత్రాలతో లాలిస్తున్నారు—అనే ఋక్కులలో వాత్సల్య భావం సువ్యక్తమవుతున్నది మధుర భావానికి పెక్కు ఉదాహరణలు ఋగ్వేదంలో లభిస్తాయి "జారః కనీనాం పతి ర్జనీనామ్" [35] యువతులను ప్రియునిలాగ, భార్యలను పతిలాగ నన్ను ప్రేమించు, "జారః కనీన ఇవ చక్షదానః" [36] ప్రియురాలికి ప్రియుడు వరమిచ్చేటట్లుగా మాకు వరాలిమ్ము, "పరిష్వజంతే జనయో యథా పతిమ్" [37] భార్య భర్తను కౌగిలించుకొనేట్లు అనే ఋక్కులు మధుర భావాన్ని సూచిస్తున్నాయని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు

వైదిక ఋషులు ఈ భావాలతోనే గాక భగవంతుని ప్రేమపాత్రంగా, అతిథిగా, మరెన్నో రీతులుగా కైవారాలు చేశారు

"విచక్రమే పృథివీమ్ ఏష ఏతాం
క్షేత్రాయ విష్ణుర్ మనుషే దశస్యన్
ధ్రువాసో అస్య కీరయో జనాస
ఉరుక్షితిం సుజనిమా చకార [38]

పరమాత్మ పృథివిని మనుష్యులకు ఆవాసంగా చేయడానికి ఆక్రమించుకొన్నాడు దీన జనులు అతనిలో తమకు స్థిరమైన నివాసాన్ని పొందుతున్నారు అతడు ఈ క్షితిని మానవుల కోసం విశాలంగా చేశాడు, "విశ్వేషాం అతిథి ర్మానుషాణామ్" [39] అతడు సర్వమానవులకు అతిథి, "విశో విశో వో అతిథిమ్'' [40] అతడు ఇంటింటికీ అతిథి, "ప్రేష్ఠం వో అతిథిం స్తుషే మిత్రమివ ప్రియమ్" [41] పరమ ప్రేమ పాత్రుడైన మిత్రుడిలాగ పి అతిథి అయిన భగవంతుని స్తోత్రం చేస్తున్నాము

---

32 ఋగ్వేదం 9 86 11 33 ఋగ్వేదం 10 114 4 34 ఋగ్వేదం 10 123 1 35 ఋగ్వేదం 1 66 4 36 ఋగ్వేదం 1 117 18 37 ఋగ్వేదం 10 43 1 38 ఋగ్వేదం 7 100 4 39 ఋగ్వేదం 4 1 20 40 ఋగ్వేదం 41, ఋ 8 84 1

"క్రతూయంతి క్రతవో హృత్సు ధీతయో
వేనంతి వేనాః పతయంత్యా దిశః।
న మర్డితా విద్యతే అన్య ఏభ్యో
దేవేషు మే అధి కామా అయంసత"[42]

మా హృదయాలలో వివిధ భావోద్వేగాలు తీవ్రమౌతున్నాయి ప్రేమ కాంక్షలు ఉదయించి పరిగ దిక్కులంతా వ్యాపిస్తున్నాయి ఈ దేవతలంతే ఉపశాంతి కారకాలు వేరే లేవు నా అభిలాషలు—ఉదాత్తమైన ఆశలు దేవతలపైన—భగవంతునిపైన ఉన్నాయి" ఈ ఋక్కులలో భగవంతుని దీనబాంధవునిగా, అతిథిగా, ప్రేమ పాత్రునిగా భావించడం విస్తారంగా కనిపిస్తున్నది

విష్ణు - కృష్ణ - వాసుదేవులు

ఇంతకుముందే చెప్పినట్లు మానవునితోనే పుట్టిన కోమల భావమైన భక్తి వేదాలలో మొలకెత్తి ఉపనిషత్తులలో, పురాణేతిహాసాలలో విశ్వరూపం దాల్చింది ఈ భక్తి కాలక్రమాన వివిధ దేవతల అధిష్ఠానంగా వివిధ రూపాలు ధరించి జనాన్ని సంస్కారవంతులను చేసింది. ఆ రూపాలలో ఒక్క విష్ణువు అంశంగా విస్తరిల్లిన వైష్ణవం విష్ణుభక్తి ప్రధానమైన మతం ఈ వైష్ణవానికి కూడ ఋగ్వేదంలోనే బీజాలు పోయడం కనిపిస్తుందని పండితుల అభిప్రాయం "విష్ణువును పరదైవంగా భావించి భక్తితో ఆరాధించే ప్రత్యేక సాకార దైవారాధన ప్రధానమైనది వైష్ణవ మతం కాలాంతరాన ప్రాముఖ్యం వహించిన విష్ణువుకు, వైష్ణవ గాథకు మూలాలు ఋగ్వేదంలోనే కనిపిస్తాయి" అని ప్రొఫెసర్ డి సి సర్కార్ అభిప్రాయం[43] విష్ణు అనగా వ్యాపనశీలుడు, సర్వవ్యాపి అని అర్థం ఈ విష్ణువు నేడు వ్యాప్తిలోవున్న వైష్ణవ మతానికి అధిష్ఠాత అయిన దైవమైన విష్ణువు కాదని, నేటి సర్వాధిక్యమూ అనాడు లేదని, ఋగ్వేదకాలం ఇంద్రునికే ప్రాధాన్యం ఉండేదని, విష్ణువు ఇంద్రసఖుడుగానే వర్ణితుడని, మొదట్లో విష్ణునామంతో సూర్యుడే కీర్తితుడని, యజుర్వేద కాలంలో విష్ణువుకు ప్రాముఖ్యం కలిగి యజ్ఞస్వరూపు డయ్యాడని, తైత్తిరీయ, శతపథ బ్రాహ్మణాలలో, సకలాధిపాలుడుగ, యజ్ఞస్వరూపుడుగ, ఐతరేయ బ్రాహ్మణంలో యజ్ఞరక్షకుడుగా ప్రశంసితుడైనాడని, ఈ విధంగా

---

42. ఋగ్వేదం 10 64 2   43 ప్రొఫెసర్ డి సి సర్కార్ : హిస్టరీ అండ్ కల్చర్ ఆఫ్ ది ఇండియన్ పీపుల్, పుట 461

విష్ణుపదం వివిధ రూపాలలో పరిణామం పొంది కాలాంతరాన వైష్ణవ సిద్ధాంతానికి అధిదేవతగా వెలుగొందినట్లు డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణ, ప్రొఫెసర్ ఎం రంగాచార్య, వి టి శ్రీనివాసయ్యంగార్, ప్రొఫెసర్ హేమచంద్రరాయ్ చౌధురి మున్నగు విద్వాంసులు భావిస్తున్నారు [44]

ఈ విష్ణుపదానికి పర్యాయాలుగా నారాయణ, భగ, వాసుదేవ, కృష్ణపదాలు క్రమంగా వ్యాప్తిలోకి వచ్చాయి నారాయణ శబ్దానికి నారాః అయనం యస్య సః—నరులకు ఆశ్రయమైన, నారాణాం అయనం అని పండితులు చెబుతున్నారు మనుస్మృతి దీనిని మరికొంత విస్తరించింది

"ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః
తా యదస్యాయనం పూర్వం తేన నారాయణః స్మృతః" [45]

నారం అంటే నీరు ఆ నీరే నరులను పుట్టించేది అలాటి నారం స్థానం కావడంవల్ల నారాయణుడని చెప్పబడుతున్నాడు మహాభారతంలో నారాయణుని నిర్వచనం ఈ విధంగా ఉంది

"ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః
అయనం మమ తత్పూర్వం అతో నారాయణో హ్యహమ్" [46]

నారమంటే నీరు ఆ నీరే నరులను ప్రసవిస్తుంది ఆ నీరు మొదట నాకు స్థానం కావడంవల్ల నేను నారాయణుడినయ్యాను—అని నారాయణుడే తనను వివరించినట్టుంది నరాణాం సమూహః నారం తదయనం యస్య సః—నరుల గుంపు నారం ఆ గుంపును ఆశ్రయించినవాడు, నరులందరిలోను ఉన్నవాడు అని వ్యుత్పత్తి చెబితే సర్వకాలాలకు సరిపోతుం దనుకుంటాను నీరు జీవికి మూలం గనుక ప్రాచీనులు నీటిని భగవత్ప్రతిమాశ్రయంగా భావించి ఉంటారు

భగ శబ్దం ఋగ్వేదంలో ఒక దేవతకు పేరు ఈ దైవం ఐశ్వర్య మిచ్చేదిగాను, రక్షించేదిగాను సర్వజ్ఞాన యుతంగాను, యుద్ధంలో సహాయకారిగాను వర్ణితం "తత్ సుతః

సవితా భగో ఇంద్రో నో రాధ సాగమత్" [47] సవిత, భగుడు ఇంద్రుడు సంపదలతో వత్తురుగాక అని, "భగ త్రాతః [48]"భగుడు రక్షకుడు అని, 'పూషా భగః ప్రభృథ విశ్వభోజా" [49] విశ్వభోక్త అయిన భగుడు సర్వజ్ఞుడని, "పూషా భగః సరస్వతీ జుషంత" [50] భగో న కారే

---

44 సర్వ సిద్ధాంత సౌరభం, సం 7, పుట 88–97 45 మనుస్మృతి 1 10
46 మహాభారతం, శాంతిపర్వం 341 40 47 ఋగ్వేదం 4 55 10
48 ఋ 49 ఋగ్వేదం 5 41 4 50 ఋ

హవ్యా మతీనామ్" [61] భగుడు ఇతర దేవతలతో సమానంగా యజ్ఞాలలో హవిర్భాగం పొందుతున్నాడు. అని వర్ణనలున్నాయి. విష్ణు భగ శబ్దాలు వేదంలో ఎక్కడా పర్యాయాలుగా లేవని వేదజ్ఞు లంటున్నారు.

కాని, ఈ పూర్వోక్త గుణసంపన్నుడైన భగుడనే వైదికదేవుడు క్రమంగా విష్ణుపర్యాయుడైనాడని తోస్తుంది. ఇన్ని గుణాలనుబట్టి భగ శబ్దానికి తర్వాత తర్వాత ఆరు అర్థాలు రూఢమయ్యాయి, ఆరు గుణాలు గలవాడు భగవానుడుగా రూపొందాడు.

''ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రియః,
జ్ఞాన వైరాగ్యయో శ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరణా'' [62]

సమగ్రైశ్వర్యం, వీర్యం, యశస్సు, సిరి, జ్ఞానం, వైరాగ్యం—ఈ ఆరూ భగశబ్ద వాచ్యాలని విష్ణుపురాణం నిర్వచించింది. విష్ణుపురాణం భ, గ అక్షరాలకూ వ్యుత్పత్తి చెప్పింది.

''సంభర్తా చ తథా భర్తా భకారార్థో ద్వయాత్మకః,
నేతా గమయితా స్రష్టా గకారార్థ స్తథామునే'' [63]

భకారానికి సంభర్త, భర్త అని రెండర్థాలు. సృష్టి కార్యానికి ప్రకృతి సాధనంగా కలవాడు సంభర్త. సృజించిన దానిని భరించేవాడు పోషించేవాడు భర్త. అట్లే గకారానికి సర్వాధారుడు, సర్వలయకర్త, సర్వకర్త అని అర్థాలు, కనుక భగవానుడు భగవంతుడు అంటే సృష్టి స్థితి లయ కారుడని అర్థం. ఈ పదం క్రమంగా నిఘంటువులకు ఈ అన్ని అర్థాలతోను చేరింది. 'భగ శ్రీ కామ మాహాత్మ్య వీర్య యత్నార్క కీర్తిషు'' అని అమరకోశకారుడు చెప్పాడు. భగవద్రామానుజులు ''సర్వ హేయ ప్రత్యనీక కల్యాణ గుణవత్తయా, పూర్ణాత్ పూర్ణతమో యోఽసౌ భగవాన్ ఇతి శబ్ద్యతే'' [64] అని భగవచ్ఛబ్దాన్ని నిర్వచించారు. సర్వ హేయ విరుద్ధమైన కల్యాణ గుణాలు కలిగి ఉండడంవల్ల పూర్ణులకన్నా పూర్ణుడైనవాడు భగవాన్ అని చెప్పబడుతున్నాడు అని దీని అర్థం.

విష్ణు నారాయణ పదాలకు పర్యాయాలైన కృష్ణ వాసుదేవ పదాల విషయంలోను పండితులలో మతభేదాలు చాలా ఉన్నాయి. కృష్ణ అనే పదానికి సామాన్యార్థం నలుపు. కాని, కృష్ణుని అపూర్వ లీలలకు ఆకర్షితులైనందువల్ల కాబోలు నిఘంటుకారులు దానికి "కర్షతి చిత్త

---

61 ఋగ్వేదం 1 3 49 3   62 విష్ణు పురాణం 5 6 72
63 విష్ణుపురాణం 6 6 73   64 రామానుజులు విష్ణు సహస్రనామ భాష్యం

మతి కృష్ణః" మనస్సును ఆకర్షించేవాడు, "సర్వం కరోతీతి కృష్ణః" సకలమూ నిర్వహించే వాడు ఇత్యాదిగా వ్యుత్పత్తులు చెప్పారు. వేదాలలోను, ఉపనిషత్తులలోను కృష్ణుని ప్రసక్తి లేకపోలేదు కాని, ఆ ప్రసక్తి ఇప్పుడు ప్రపంచమంతా వ్యాపించిన కృష్ణునిది కాదు. ఋగ్వేదంలో కృష్ణుడు ప్రతినాయకుడై ఇంద్రుని ప్రత్యర్థిగా ఉన్నట్టు ఒక విచిత్రమైన ఋక్కు ఉంది.

"అవద్రప్సో అంశుమతీ మతిష్ఠ
దియానః కృష్ణో దశభిః సహస్రైః,
ఆవత్ త మింద్రః శచ్యాధ మంత
మపస్నేహితీ ర్నృమణా అధత్త "65

వేగంగా వెళ్ళగల కృష్ణుడు పదివేల మంది భటులతో అంశుమతి దగ్గర ఈలలు కొడుతూ ఉన్నారు. మహాబలవంతుడైన ఇంద్రుడు అతన్ని పట్టుకొన్నాడు. మానవుల హితం కోరి ఇంద్రుడు అతని క్రూర సైన్యమును మట్టుపెట్టాడు. మరికొన్ని ఋక్కుల్లోను కృష్ణుడు ఇంద్రుని ప్రత్యర్థిగానే వర్ణితుడు. వీరిద్దరూ తరచు యుద్ధాలు చేసేవారని, ప్రతిద్వంద్విత్వం తీవ్రంగా ఉండేదని స్పష్టమవుతుంది.

"ప్రమందినే పితుమదర్చతావచో
యః కృష్ణ గర్భా నిరహన్నృజిశ్వనా,
అవస్యవో వృషణం వజ్రదక్షిణం
మరుత్వంతం సఖ్యాయ హవామహే "66

ఋజిశ్వంతునితో మనకు హితం కలిగించడానికి, మనకు మిత్రుడు కావడానికి కృష్ణుని భార్యల గర్భాలను విచ్ఛిన్నం కావించిన వజ్రాయుధధరుడైన, వరప్రదాత అయిన మరుద్గణాలతో పాలందుకుంటున్న ఇంద్రునికి మన హవిస్సులను ఇద్దాము.

ఈ యుద్ధంలో కృష్ణుడు గెలిచినట్టు కానరాదు. అయితే, ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోని తద్ధై తద్ఘోర ఆంగిరసః కృష్ణాయ దేవకీ పుత్రాయోక్త్వోవాచ "67 ఆంగిరసుని పుత్రుడైన ఘోర మహర్షి దేవకీ పుత్రుడైన కృష్ణునితో ఇలా అన్నాడు—అని ఈ మంత్రంలో కనిపించే

65 ఋగ్వేదం 8.96.13 66 ఋగ్వేదం 1.101.1 67 ఛాందోగ్యోపనిషత్ 3.17.6

కృష్ణుడు ఇంద్రునితో పోరాడినవాడు కాదు. నూటపదారేండ్లు జీవించినవాడు.[58] కాని, పురాణాలలోను ఇంద్రకృష్ణులకు సంఘర్షణ ఉంది. ఆ సంఘర్షణలో కృష్ణుడే గెలిచాడు. వీటన్నిటిబట్టి విద్వాంసులు కృష్ణ పదం, కృష్ణ స్వరూపం కూడ మారుతూవచ్చిందని భావిస్తున్నారు. హరివంశ భాగవతాదులలో వర్ణితమైన కృష్ణలీలలు ఋగ్వేదంలో కనబడే గోరక్షకుడై గోప శబ్ద వాచ్యుడైన విష్ణువుకు సంబంధించిన గాథలనుండి క్రమక్రమంగా వ్యాప్తిచెంది ఉంటాయని ప్రొఫెసర్ డి.సి. సర్కార్ అభిప్రాయపడుతున్నారు.[59] కృష్ణుడు అనార్యజాతి నాయకుడై ఉండి, వైదిక కాలంలో ఇంద్రునికి ప్రతిద్వంద్వి అయి, పురాణకాలంలో అధికవ్యాప్తి చెంది, భగవద్గీతా కాలానికి తన స్థానాన్ని తిరిగి సంపాదించుకొని భాగవతుల వాసుదేవునితోను, వైష్ణవుల విష్ణువుతోను ఏకత్వం పొందాడని డాక్టర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ భావిస్తున్నారు.[60] "ఏమైనప్పటికి వేదయుక్త కాలం నుంచి ఉపనిషత్కాలం వరకు కృష్ణుడు వైదిక తత్వజ్ఞుడనే సంప్రదాయం ఉండడం స్పష్టం. మహాభారతేతిహాసంలో కృష్ణుని చరిత్ర ఆర్యనాయకుడుగా, పరమార్థజ్ఞానోపదేశకుడుగా, ఆర్యజాతికి అధిదేవుడుగా గోచరిస్తున్నది. కాలాంతరంలో కృష్ణుడు శ్రీ విష్ణు పరిపూర్ణావతారమనే స్థితి కూడ మహాభారతం నుంచే తెలుస్తున్నది"[61] అని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ కృష్ణుని విశ్వాచార్యత్వాన్ని నిర్ధారించారు. నవభారత నిర్మాతలలో ఒకరైన వివేకానందులు కృష్ణుని గూర్చి చెప్పిన మాటలు ఇక్కడ ఉట్టంకించడం సముచితం. "కృష్ణుడు వివిధ రూపాలలో ఆరాధింపబడుతున్నాడు. అతడు పురుషులకేకాక స్త్రీలకు, పిన్నలకేకాక పెద్దలకూ ఆదర్శం. ప్రేమ ప్రేమకోసం, విధి – కర్తవ్య నిర్వహణ విధికోసమనే మహాసత్యాన్ని ప్రపంచ చరిత్రలో తొలిసారిగా కనుగొని ప్రకటించిన ప్రథమాచార్యుడు"[62] అని వివేకానందుడు ఎలుగెత్తి కీర్తించాడు.

వాసుదేవ శబ్దం విషయంలోను పండితులు పెక్కు వాదవివాదాలు చేశారు. భారత భాగవత హరివంశాలలోని కృష్ణుడు దేవకీ వసుదేవుల పుత్రుడు. వసుదేవసుతుడు కావడం వల్ల వాసుదేవుడైనాడు. "కాని ఈ పురాణముల కంటె పూర్వగ్రంథముల వాసుదేవ పదమునకు కృష్ణ శబ్ద సంబంధము గానము. ఆ పదము ప్రత్యేకముగ గోచరించును. అందుచే నా వాసుదేవుడు కృష్ణ వాసుదేవునకు అన్యుడై యుండవలెను. కాలక్రమమున వీరిరువురకును అభిన్నత్వ మేర్పడి

---

58 తిరుమల రామచంద్ర హిందువుల పండుగలు–పర్వములు, ప్రస్తావన 59 ప్రొఫెసర్ డి.సి. సర్కార్ హిస్టరీ అండ్ కల్చర్ ఆఫ్ ద ఇండియన్ పీపుల్ పుట 438 60 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ, సం 1 పుట 87 61 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ, సం 1, పుట 498 62 స్వామి వివేకానంద కంప్లీట్ వర్క్స్, సం పు 8, పుట 258

యీ కరుగనే భావింపబడి యుండరని తోచును ఈ విధమున శ్రీకృష్ణారాధనము గూడ కాలాంతర పరిణామము నొంది వివిధ స్రవంతుల గలిపికొని మహానద మేర్పడుచందము, అనేక స్వరూపుల చరిత్రముల స్వీకరించి ఒక మహత్తరమై వైష్ణవమతమున ప్రాముఖ్యస్థానము నొందినట్లు వ్యక్తము "63

వైష్ణవమతం - ఆళ్వారులు

ఈ వైదికమైన విష్ణ్వారాధనం వివిధ సమయాల సంప్రదాయాలవలనతో పెనగొని, మహామతమై భారతదేశంలోని ఉత్తరాపథాన్నే కాక ఇతర ద్వీపాంతరాలా వ్యాపించింది ఉత్తరాపథం నుంచి దక్షిణాపథానికి విస్తరించింది నారాయణ్ వాసుదేవుని భక్తి ప్రధానమైన భాగవత వైష్ణవమతం దక్షిణాపథానికి క్రీస్తు పూర్వం మొదటి శతాబ్దంలో వచ్చి వుంటుందని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ అభిప్రాయపడుతున్నారు * క్రీస్తుశకం మొదటి శతాబ్దంలో వున్న హాల సాతవాహనుడు సేకరించిన గాథా సప్తశతిలో కృష్ణుని లీలలను తెలిపే గాథలున్నందున, ఆ కథలు దక్షిణాన అంత ప్రచారం కావడానికి రెండు మూడు శతాబ్దాలయినా పట్టివచ్చునని భావిస్తే కృష్ణ భక్తి మతం అంతకు కొన్ని శతాబ్దాలకు ముందే దక్షిణానికి వచ్చి వుంటుందనుకోవచ్చు

ఈ మతవ్యాప్తిని ప్రొఫెసర్ హేమచంద్రరాయ్ చౌధురీ చర్చిస్తూ "ఉత్తర భారతం నుంచి దక్షిణానికి వలస వచ్చిన భాగవత సంప్రదాయానుయాయులలో నాథముని మొదటి వాడు కావచ్చును ఆయన తమిళదేశానికి భాగవతమతాన్ని తీసుకువచ్చి ఉంటాడు "64 దీనిని ప్రొఫెసర్ టి రాజగోపాలా చారియార్ సమర్థించారు వాస్తవానికి ఆళ్వారు దక్షిణా పథానికి వచ్చిన ప్రాచీన బ్రాహ్మణ మతప్రచారకులు వారు వేదాంత తత్త్వపు భక్తిభావాన్ని ప్రచారం చేశారు ఆ ప్రచారానికి ప్రజాభాష వారి ముందు ప్రభావం కలిగించారు "65

ఆళ్వార్ అనే తమిళ పదానికి భక్తుడు, భక్తి తన్మయుడు భక్తి నిమగ్నుడు అని అర్థం "ఈ ఆళ్వారులు యోగీశ్వరులు, వీరు విశ్వపౌరులు వీరు సకల మానవాళికి చెందే

---

63 సర్వ సిద్ధాంత సౌరభము, సం పు 7, పుట 61, 62 * డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ సం పు 2 పుట 667, 64 ప్రొఫెసర్ హేమచంద్ర రాయ్ చౌధురి మెటీరియల్స్ ఫర్ ది స్టడీ ఆఫ్ ది యర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ ది వైష్ణవ సెక్ట్ పుట, 112, 65 ప్రొఫెసర్ టి. రాజగోపాలా చారియార్ వైష్ణవైట్ రిఫార్మర్స్ ఆఫ్ ఇండియా, పుట 8

వారు"[66] అని ప్రొఫెసర్ టి ఎం పి మహాదేవన్ అనగా, "ఈ మహా భక్తులు భగవంతుని లోనే జీవిస్తూ, ఆధ్యాత్మిక మహాపురుష వర్గాన్ని నిర్మించారు"[67] అని డాక్టర్ రాధా కృష్ణన్ ప్రస్తుతించారు "అపార భగవత్ప్రేమసాగరంలో క్రియాశీల కాంతిని పొందే ప్రేమ తన్మయతా సువర్ణ తరంగిణి ఆళ్వారు అతడు సజీవ భగవద్గీత, అతడు నిశ్వసిస్తున్న ఉపనిషత్తులు, శాస్త్రాలు, అతడు సంచార దేవాలయం, భక్తి పారవశ్యాన్ని ప్రస్తుతించే పల్లవి"[68]

వీరు ఉత్తరభారతం నుంచి దక్షిణాపథానికి ముఖ్యంగా తమిళనాడుకు వచ్చి వివిధ కాలంలో వున్న విష్ణు భక్తి మతాన్ని తమిళభాషలోనే ప్రచారంచేసి తమిళదేశాన్ని విష్ణు భక్తి ప్రవాహంలో ముంచెత్తడమే కాక తమిళ సాహిత్యాన్ని అమృతమయం చేశారు ఈ ప్రవాహం దక్షిణం నుండి మరల ఉత్తర వాహిని అయి, ప్రవహించి పలువురు మహాపురుషులను అవతరింప చేసింది ఈ ఆళ్వారులు మహాకవులు భక్తి దృష్టితోనే కాక కవితాదృష్టితోను వీరి రచనలు కలకాలం నిలుస్తాయి ఆళ్వారుల పాశురాలు (సూక్తులు) భగవద్భావ పరిపూర్ణాత్ముల హృదయోద్గారాలని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ ప్రశంసించారు[69] "వారి పలుకులు అనుభూతి గాంభీర్యపు లోతులనుండి పైకివచ్చిన ముత్యాలు" అని ప్రొఫెసర్ కె శేషాద్రి అంటారు[70] 'భగవంతుని అనంత కల్యాణగుణ మహోదధిలోనికి దూరము దొర్లి, అతనిలో ఏకత్వము కొరకు తృప్తినొందక ఆర్తిచే ముంచివేయబడి అతని గుణాభివర్ణనములో నిలిచియున్నవారు ఆళ్వారులు వివేకశూన్యులై దోషభూయిష్ఠులై క్రిందనున్న మానవులకు ఆదర్శోపదేశములేక యథార్థ భక్తిని ప్రదర్శింప పరమాత్మునిచే ఆదేశింపబడి మానవాకృతి దాల్చిన నిత్య స్వతంత్ర భక్తశిఖామణులు ఆళ్వార్లు వారు పరమాత్ముని అమూల్యముగ గ్రహించియుండుటచే సర్వ భక్తి తన్మయత్వమునొందిరి వారు శ్రీకృష్ణుని ఎక్కువగా కీర్తించిరి"[71] అని స్వామి రామకృష్ణానందుల వివరణము

దక్షిణ భారతంలోని శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయం ప్రకారం ఆళ్వార్లు పన్నిద్దరు శ్రీ వైష్ణవులు అనుదినం వారిని

---

66 ప్రొఫెసర్ టి ఎం పి మహాదేవన్ ఎ సెమినార్ ఆన్ సెయింట్స్, పుట 8 67 డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ సెమినార్ ఆన్ సెయింట్స్, పుట 4 68 ఆరాధన పుట 48, ఏప్రిల్ 1968 69 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్ ఇండియన్ ఫిలాసఫీ, సంపుటి 2, పుట 668 70 ప్రొఫెసర్ కె శేషాద్రి సెమినార్ ఆన్ సెయింట్స్, పుట 161 71. సర్వ సిద్ధాంత సౌరభం సంపుటి 7, పుట 118–119

"భూతం సరశ్చ మహదాహ్వయ భట్టనాథ
శ్రీభక్తిసార కులశేఖర యోగివాహాన్,
భక్తాంఘ్రిరేణు పరకాల యతీంద్ర మిశ్రాన్
శ్రీమత్పరాంకుశమునిం ప్రణతోఽస్మి నిత్యమ్ "

అని స్మరిస్తూ వుంటారు వీరి తమిళనామధేయాలు వరుసగా ఇవి, పూదత్తాళ్వార్, పొయ్‌గై యాళ్వార్, పేయాళ్వార్, పెరియాళ్వార్ (విష్ణుచిత్తుడు), తిరుమళిశై యాళ్వార్, కులశేఖరాళ్వార్, తిరుప్పాణ యాళ్వార్, తొండరడి ప్పొడియాళ్వార్, తిరుమంగై యాళ్వార్, మధురకవి యాళ్వార్, నమ్మాళ్వార్ పెరియాళ్వార్ కుమార్తె అయిన ఆండాళ్ ను (గోదాదేవిని) కూడ చేర్చడంతో ఆళ్వార్ల సంఖ్య పన్నెండవుతుంది

శ్రీవైష్ణవులు వీరి అవతారకాలం గురించి గురు పరంపర ప్రకారం ద్వాపరయుగమని అంటారు కాని, వారి రచనల్లోని, వాటిలోని వర్ణనలు మున్నగువానిని బట్టి క్రీస్తుశకం తర్వాతేనని ఆధునిక చరిత్రకారుల నిర్ణయం ఇంతకూ "వివిధాళ్వారుల కాలం గురించి కచ్చి తంగా నిర్ధారణ చేయలేము క్రీస్తు శకం 500 సంవత్సరాలనుంచి మూడు శతాబ్దాల కాలంలో జీవించి వుంటారని సామాన్యంగా అందరూ అంగీకరిస్తున్నారు " అని స్వామి స్మరణానంద అభిప్రాయపడుతున్నారు [72] మూలాళ్వారులనబడే పేయాళ్వార్, పొయ్‌గై యాళ్వార్, పూదత్తాళ్వార్, వారి సమకాలికుడైన తిరుమళిశై యాళ్వార్ ద్వాపరయుగంలో తొండమండలంలో పల్లవరాజ్యంలో ఉన్నారన్నది సహేతుకంకాదని, పల్లవులు క్రీస్తుశకం నాల్గోశతాబ్దంలో కాంచీ పురాన్ని పాలించారని, పూదత్తాళ్వార్ రచనలో నేటి మహాబలిపురమైన మామల్లపురం ఆరని జన్మస్థానమని స్పష్టంగా ఉండటంవల్ల, ఆ మామల్లపురం క్రీస్తుశకం ఏడవ శతాబ్దంలో నిర్మితం కావడంవల్ల ఈ ఆళ్వారు, ఇతని సహచరులు ఏడవ శతాబ్దంలో ఉండివుంటారని ప్రొఫెసర్ టి. ఏ. గోపీనాథరావు అభిప్రాయం [73] కాని, ఆళ్వార్లు మూడవ శతాబ్దంనుండి తొమ్మిదవ శతాబ్దం వరకు ఉండివుంటారని డాక్టర్ ఎస్ కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ అంటున్నారు [74] మరికొందరు పండితులు ఈ ఆళ్వార్లను మూడు వర్గాలుగా-ప్రథమ, మధ్యమ, అంతిమవర్గాలుగా విభజించారు పొయ్‌గై యాళ్వార్, పూదత్తాళ్వార్, పేయాళ్వార్, వీరిసమకాలికుడైన తిరుమ

---

72 స్వామిస్మరణానంద ప్రబుద్ధభారత, పుట 228, 1981 73 ప్రొఫెసర్ టి ఏ గోపీనాథరావు ది హిస్టరీ ఆఫ్ శ్రీ వైష్ణవాస్, పుట 10 74 డాక్టర్ కె కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ ఎర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ వైష్ణవిజం ఇన్ సౌత్ ఇండియా, పుట 80

తిరై యాళ్వార్ — ఈ నలుగురు ప్రథమ వర్గంవారు. నమ్మాళ్వార్, కులశేఖరాళ్వార్, మధుర కవి యాళ్వార్ పెరియాళ్వార్, ఆండాళ్ — ఈ అయిదుగురు మధ్యమవర్గంవారు. తొండరడి ప్పొడి యాళ్వార్, తిరుప్పాణి యాళ్వార్, తిరుమంగై యాళ్వార్ — ఈ ముగ్గురు అంతిమ వర్గంవారు.

పరమకారుణికుడైన భగవంతుడు అనాదికర్మవాసనాదోషదూషితాంతఃకరణులయి అప మార్గంలో ప్రవర్తిస్తూ వారిని చూచి, వాళ్లను ఎట్లయినా ఉద్ధరించాలనే సంకల్పంతో భూలోకంలో మానవుడుగా రామకృష్ణాది రూపాలతో అవతరించాడు. అయినా, ఈ చేతనులు ఆసురభావం అవలంబించి తన ఎడల తగిన భక్తి విశ్వాసాలు చూపక అధోగతికి అభిముఖులుగా ఉండటం చూశాడు. వారిని ఎలాగయినా గట్టెక్కించాలనే సంకల్పంతో తనను పరివేష్టించిన నిత్యులయిన అనంత గరుడ విష్వక్సేన ప్రభృతులను, తాను ధరించిన శ్రీవత్స కౌస్తుభ వనమాలా వైజయంతీ పంచాయుధాలను పరికించాడు. వారు, అవి తనకున్న శక్తిగలవారు, కావున వారిని ద్రవిడదేశానికిపోయి, కావేరీ, తామ్రపర్ణీ, కృతమాలా (వైగై), పయస్విని (పాలార్) మున్నగు నదీ తీరాలలో ఇష్టమైన చోట్ల, ఇష్టమైన వర్ణాలలో అవతరించి సకల చేతనులను కడతేర్చుమని ఆజ్ఞాపించాడు. ఆ ఆజ్ఞ శిరసావహించి వారంతా సరోయోగాద్యాళ్వార్లుగా జన్మించి సర్వాధికార మైన ద్రావిడ వేదాన్ని సాంగోపాంగంగా లోకోపకారార్థమై రచించారు — ఇది శ్రీ వైష్ణవుల సాంప్రదాయికంగా ఆళ్వార్ల జన్మకారణం గురించి నమ్మేవిషయం. కనుక ఇది వైదిక విష్ణు భక్తి సంప్రదాయానికి ద్రావిడ దేశంలోవున్న విష్ణుభక్తి తత్త్వానికి సమన్వయంగా భావించాలి

మొదటి ఆళ్వార్లు

సరోయోగి

తొలి ముగ్గురు ఆళ్వారులలో పెద్దవారయిన సరోయోగి (పొయ్గై యాళ్వార్)[76] ద్వాపర యుగంలో సిద్ధార్థ నామ సంవత్సరాన ఆశ్వయుజమాసంలో శుక్లపక్షాష్టమీ మంగళవారంనాడు

---

76 ఈ ఆళ్వార్ నిత్యతనియ—

కాంచ్యాం సరసి హేమాబ్జే జాతం కాసార యోగినమ్
కలయే యః శ్రియఃపతిం రవిం దీప మకల్పయత్

తిరునక్షత్రం తనియ —

తులాయాం శ్రవణే జాతం కాంచ్యాం కాంచన వారిజాత్,
ద్వాపరే పాంచజన్యాంశం సరోయోగిన మాశ్రయే

శ్రవణ నక్షత్రంలో కాంచీపురంలో ఉన్న యథోక్తకారిస్వామి సన్నిధిలో ఒక తామరకొలనిలోని ఒక తామరపూవులో సర్వేశ్వరుని పాంచజన్యాంశలో అవతరించారు ఈయన చెప్పనలవికాని జ్ఞానభక్తి వైరాగ్యాలు కలవారై ఆశ్రితులను ఉజ్జీవింపచేస్తూ ఉండేవారు

భూతయోగి

ఈ ముగ్గురిలో రెండవ వారయిన భూతయోగి (భూదత్తాళ్వార్) పోయ్‌గై యాళ్వార్ అవతరించిన మరునాటి దినం ధనిష్ఠా నక్షత్రయుక్త నవమినాడు సముద్రతీర మందున్న తిరుక్కడల్మల్లై (మల్లాపురం - నేటి మహాబలిపురం)లో ఒక ఐందిగురివిందపూవులో మహావిష్ణువు గదాంశలో జన్మించారు భగవదనుగ్రహంతో పరమభక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యాలు కలవారై భగవంతునికి అంతరంగభక్తులై ఉండేవారు[78]

మహాయోగి

వీరిలో మూడవవారైన మహాయోగి (పేయాళ్వార్) భూదత్తాళ్వార్ జనించిన నెలలోనే శతభిషా నక్షత్రయుక్త దశమినాడు మయూరపురంలో (నేటి మద్రాసులోని మైలాపూర్‌లో) మాధవస్వామి మందిర సమీపంలోని కోనేటిలో ఎర్రకలువలో అవతరించి, జనం తన్ను పిచ్చివాడు అని అనుకొనేటట్లుగా భగవద్భక్తిలో ఒడలు తెలియక ఉండేవారు వీరు ముగ్గురూ సమీపస్థలాలలో, ఒకరి తర్వాత ఒకరు ఒకదినం వ్యత్యాసంతో జన్మించినా, ఒకరిని మరొకరు ఎరుగరు ముగ్గురూ గ్రామైకరాత్రంగా తిరుగుతూ, భక్తి ప్రచారం చేసేవారు

ఇలా తిరుగుతున్న వీరు ఒకమారు ఒకరాత్రి తిరుక్కోవలూరు (దేహళీనగరం) అనే ఊరిలో ఒక భాగవతోత్తముని ఇంటి అరుగుమీద చేరారు ఆ అరుగు ఒకరు పడుకోడానికి, ఇద్దరు కూర్చోడానికి, ముగ్గురు నిలబడడానికి చాలినట్టిది మొదట సరోయోగి ఆ అరుగుపై చేరారు పిదప భూతయోగి వచ్చారు తర్వాత మహాయోగి సమీపించారు ముగ్గురూ

---

78 ఈ ఆళ్వార్ నిత్యతనియ–

మల్లాపుర వరాధీశం మాధవీ కుసుమోద్భవమ్,
భూతం నమామి యో విష్ణోః జ్ఞానదీప మకల్పయత్

తిరునక్షత్ర తనియ–

తులా ధనిష్ఠా సంభూతం భూతం కల్లోల మాలినః
తీరే ఫుల్లోత్పలే మల్లాపుర్యా మీడే గదాంశకమ్

పరస్పరం కుశల ప్రశ్నల తర్వాత విష్ణుభక్తుని తెలుసుకొని ఆ అరుగుమీదే సర్దుకొని నిలబడున్నారు. వారి ఓరిమిని పరీక్షింపదలచి సర్వేశ్వరుడు అదృశ్యంగా వారి మధ్యకు వచ్చి ఒత్తిడి కలిగించడం ప్రారంభించాడు. దిమ్మరిల్లి తమకు తెలియకుండా నాల్గవవారెవరో తమ మధ్య దూరుతున్నట్టు తోచి వారు ముగ్గురూ ఆశ్చర్యపడి, చివరకు అది భగవత్పరీక్షగా గ్రహించి ప్రార్థించారు. వారికి పరమాత్మ సాక్షాత్కరించాడు. వెంటనే వారు ఆనందోత్సాహాలు పొంగి పొరలగా పాశురాలతో స్తుతించారు. పొయిగైయాళ్వార్ పరవశించి

"వైయందగళియా వార్కడలే నెయ్యాగ
వెయ్య కదిరోన్ విళక్కాగ
సెయ్య సుడరాళియా నడిక్కే
సూట్టినేన్ ఇడరాళినీంగవే యెన్ఱు"

ధారుణి ప్రమిదగ పారా
వారము ఘృత పూరముగను వనజాతహితుం
డారోపిత దీపముగా
నారతి నిడి సూక్తిమాల హరి కర్పింతున్ [77]

అని స్తోత్రం చేయగా, భూదత్తాళ్వార్ ఆనందతుందిలులై

"అన్బే తగళియా ఆర్వమే నెయ్యాగ
ఇన్బురుగుశిందై ఇడుతిరియానం బురుగి
ఞానచ్చుడర్ విళక్కేత్తినేన్
నానవార్కు ఞానత్తమిళ్ పురిందనాన్"

మనసును ప్రమిదగ భక్తిని
నునువగు నెయిగాగ ప్రేమ నధి కోల్లసంబై
తనరెడు చిత్తము వత్తిగ
ఘనదీపము నెత్తితిపుడు కమలాక్షునకున్ [78]

అని కొనియాడారు. వెంటనే పేయాళ్వార్ కనుల నుండి ఆనందబాష్పాలు రాలుతుండగా,

---

77 శ్రీ మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు శ్రీ మహాభక్త విజయం,
గురుపరంపరా ప్రభావం, పుట 587 78 పూర్వపు గురుపరంపరాప్రభావం పుట 587

"తిరుక్కండేన్ పొన్మేని కండేన్
తిగழுమ అరుక్కనణి నిరముం కండేన్
సెరుక్కిళరుం పొన్నాళి కండేన్
ఎన్నాళివణ్ణ న్పాలిన్ను "

కంటిని మరమున లక్ష్మిని
గంటిని కనకంపు మేను కమలాప్తరుచిన్
గంటిని కర యుగమున నే
గంటిని చక్రాబ్జమును గమలాక్షునెడన్ [78]

అని శంఖచక్రాద్యాయుధ వాస్తుడు లక్ష్మీవిరాజిత వక్షస్కుడు అయిన కమలాక్షుని కీర్తించారు ఈ ఆళ్వార్లు ముగ్గురూ సంసార సాగరమగ్నులైనవారి అజ్ఞానాన్ని భక్తి యోగంతో పోగొడుతూ, బహుకాలం ఇహలోకంలో దివ్యమహిమలు చూపుతూ చివరకు శ్రియఃపతి ఆజ్ఞ ప్రకారం వైకుంఠ దివ్యధామం చేరారు

పైన పేర్కొన్న మూడు పాశురాలూ ఆ ఆళ్వార్లు ముగ్గురూ రచించిన తిరువందాది అనే దివ్య ప్రబంధాల మొదటి పాశురాలు అందాది అంటే అంతాది అనగా తొలి పద్యాల మొదటి పద్యం చివరి పదం రెండవ పద్యం మొదటి పదమై ఉంటుంది ఒకదాని అంతంతో ప్రారంభమయ్యే రెండవ దాని అది అంతాది ఒకవిధంగా ముక్తపదగ్రస్తం ముక్తపదగ్రస్తమైన సమాసాలు,వాక్యాలు ఉన్నాయిగాని, కావ్యమంతా పద్యాంత పద్యాది క్రమంలో రచించే సంప్రదాయంలేదు ఈ ఆళ్వార్లు సాయించిన * మూడు అందాదులు వరుసగా మొదల్ తిరు వందాది, ఇరండాం తిరువందాది, మూన్రాం తిరువందాది అని ప్రఖ్యాతమయాయి తిరు ప్రతిదానికి చేర్చడం శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయం – సిరి అంతాది అని అర్థం

భక్తిసారులు

తిరుమళిశైయాళ్వార్ (భక్తి సారులు)ఒకరికి జనించి మరి ఒకరి బిడ్డగా పేరు పొందిన వారు కాంచీపురానికి తూర్పున ఉన్న తిరుమళిశై అనే క్షేత్రంలో భార్గవుడనే బ్రాహ్మణునికి కనకాంగి అనే అతని భార్యకు పుష్యమాసంలో మఘానక్షత్రయుక్త శుభదినంలో విష్ణు చక్రాం

78 ఆ గురుపరంపరాప్రభావం పుట 687 * అనుగ్రహించిన, ప్రసాదించిన
ఆనాటికి శ్రీవైష్ణవ పరిభాష

గాన ఈయన జన్మించారు ౪౦ తిరుమళిశై క్షేత్రానికి మహీసార క్షేత్రమని, విదేహళవన క్షేత్రమని నామాంతరం ఉంది ఈ ఆళ్వార్ ఆకారంలేని మాంసం ముద్దగా జనింపగా, తలిదండ్రులు అనాదరంతో ఒక పేప తుప్పలో పారేశారు కాని, ఆ మాంసంముద్ద లోకమాత అయిన లక్ష్మీదేవి అనుగ్రహంతో మనుష్యాకృతిపొంది సజీవమై ఏడవసాగింది ఆ ఏడుపును ఆ ప్రాంతానికి పేటకై వచ్చిన తిరువాళన్ (భర్గుడు) అనే బెత్తపు పనివాడు విని పేపతుప్పలో పడివున్న శిశువును చూచి ఇంటికి తీసికొనిపోయి పిల్లలులేని తన భార్యకు అప్పగించారు ఆమె పెన్నిధిని కనిన పేదవలె సంతోషించి పుత్రప్రీతితో పెంచసాగింది ఆమెకు ఆ శిశువును చూడగానే పాలిండ్లలో చేపు వచ్చింది కాని ఆ శిశువు ఆమె పాలు కుడవక మలమూత్రాలు కూడ విసర్జించక ఆరోగ్యంగా పెరుగడం తలిదండ్రులంతేకాక చుట్టుపట్ల వారికికూడ ఆశ్చర్యం కలిగించారు

ఈ వింత చూడడానికి ఒక వృద్ధ దంపతులు కాచిన పాలు పట్టుకొని ఒకనాడు ఉదయం వచ్చి పాలు తాగుమని ఆ శిశువును పలుమారు ప్రార్థించారు దానికి అంగీకరించి ఆళ్వార్ ఆ పాలు స్వీకరించారు, మిగిలినపాలు వృద్ధ దంపతులు ప్రసాదంగా పుచ్చుకొనేవారు ఆ పాలవల్ల ఆ వృద్ధదంపతులకు ఒక కుమారుడు కలిగాడు అతనికి కణికృష్ణ అనే పేరు పెట్టారు

భక్తిసారులు పెరిగి సకల విద్యలూ నేర్చి విష్ణుసర్వోత్తమత్వమందే విశ్వాసం ఉంచి తిరువల్లిక్కేణి (నేటి మద్రాసులోని ఒక భాగం)లోని గజేంద్ర సరస్తీరంలో యోగాభ్యాస నిరతులై ఉండేవారు వృద్ధదంపతుల పుత్రుడైన కణికృష్ణుడూ భక్తిసారుల అనుగ్రహంతో విద్యావంతుడై కవిశిరోమణి అనే బిరుదుపొంది నారాయణపరాయణుడై ఉండేవారు

---

౪౦ ఈ ఆళ్వార్ నిత్యతనియ —

శక్తిపంచమయ విగ్రహాత్మనే
శుక్తికారజత చిత్త హారిణే,
ముక్తి దాయక మురారి పాదయోః
భక్తిసార మునయే నమోనమః

తిరునక్షత్రతనియ — మఘాయాం మకరేమాసే చక్రాంశం భార్గవోద్భవమ్,
మహీసార పురాధీశం భక్తిసార మహం భజే

భక్తిసారులు మొదట శివభక్తులై శివవాక్కియార్ అని పేరు పొందారని, సమకాలీను లైన పేయాళ్వారుతో ఒకమారు శివకేశవ ప్రాధాన్యంపై జరిగిన వాదంలో పరాజయంపొందడం వల్ల వైష్ణవమతం స్వీకరించారని ఒక కథ ఉంది

ఒకమారు భక్తిసారులు బొంత కుట్టుకొంటుండగా శివుడు పార్వతితో వచ్చి, లలాట నేత్రం తెరచి అతనిని అవమానించబోగా, భార్గవవంశజులైన భక్తిసారులు తమ కుడిపాదంలో ఉన్న తృతీయ నేత్రంతో భయంకరాగ్నిని సృష్టించి శివుని ఫాలాగ్నిని అణచివేశారని మరొక గాథ మరొకమారు భక్తిసారులు తమ బొంతను చూచి ఆక్షేపించిన ఒక ఖేచరునికి తమ మహిమతో రత్నకవచాన్ని, మెడలోని పద్మాక్షమాలతో మణిహారాన్ని సృష్టించి ఆశ్చర్యం కలిగించారు

ఈ విధంగా భక్తిసారులు అద్భుతాలు చూపుతూ కాంచీపుర సమీపంలోని తిరువెక్క-క్షేత్రంలోని కేశవాయి మందిరంలో స్థిరపడి సేవచేసేవారు ఇంతలో అతనిని వెదు క్కుంటూ కణికృష్ణుడు కూడా అక్కడికి వచ్చిచేరాడు ఆ కేశవాయి కోవెలలో సేవ చేసే వృద్ధదాసి శ్రద్ధాభక్తులకు కణికృష్ణుడు సంతోషించి, ఆమె చిరంతరం భగవత్సేవ చేయ డానికి తగిన శరీరదార్ఢ్యం ప్రసాదింపుమని తన కవితా చాతుర్యంతో కేశవాయిని ప్రార్థింపగా, ఆ దాసికి నూతన యౌవనం వచ్చింది దానిని విన్న ఆ పట్టణ పాలకుడు కణికృష్ణుని పిలిపించి తనకూ పడుచుదనం కలిగేట్టు కవితతో కేశవాయిని కోరుమని అర్థించాడు దానికి కణికృష్ణుడు ఒప్పుకోలేదు "నా విషయంలో కవిత చెప్పడానికి ఇష్టపడని నీవు నా రాజ్యంలో ఉండరాదు" అని రాజు శాసించాడు కణికృష్ణుడు గురువైన భక్తిసారులకు ఈ విషయం విన్నవించి తనకు మరొక ప్రాంతానికి పోవడానికి అనుజ్ఞ కోరగా, భక్తి సారులు "నీవు లేని చోట నేను మాత్రం ఎందుకు!" అని రాజ్యం వదలిపోవడానికి ఉద్యుక్తులై కేశవాయిని సేవించి "దేవా, భక్తులు ఉండరానిచోట నీవున్నూ ఉండ తగదు మావెంటరా!" అని ప్రార్థించారు ఆ స్వామి భక్తపరాధీనుడు గనుక శేష పర్యంకాన్ని చుట్టి చంకన పెట్టుకొని బయలుదేరాడు మరునాటి ఉదయం అర్చకులు ఆరాధనకై గర్భాలయం తలుపులు తెరచి చూడగా స్వామి కనిపించలేదు పిదపరాజు తన తప్పుతెలుసుకొని, వారిని మరల కంచికి పిలిపించాడు వారితో పాటు కేశవాయికూడ తిరిగి వచ్చాడు భక్తిసారులు చెప్పినట్లు విన్నందున ఆ స్వామికి యథోక్తకారి అని పేరువచ్చింది

ఒకమారు భక్తిసారులు కణికృష్ణునితోపాటు తిరుక్కుడందై (కుంభకోణం) క్షేత్రానికి వెళ్తూ, దారిలో పెరుంపులియూర్ (బృహద్వ్యాఘ్రపురి) అనే క్షేత్రంలో వేదాధ్యయనపరుల

వీథిలో నడుస్తుండగా, వారు వీరెవరో అప్రాచ్యులని అధ్యయనం ఆపి, వారు వెళ్ళిన పిదప మళ్ళీ ప్రారంభించదలచారు కాని, వారికి అధ్యయనం ఆపిన చోటు గుర్తురాలేదు అప్పుడు వారు వారిద్దరూ మహానుభావులని గుర్తించి తమ అజ్ఞానాన్ని మన్నింప వేడారు అప్పుడు భక్తిసారులు ఒక వడ్ల వడ్లగింజ తెచ్చి గోటితో ఒలిచి చూపించగా, వారికి తాము వదలిన "నైర్ఋతం చరుం పరివృత్త్యై గృహే కృష్ణానాం వ్రీహీణాం నఖ నిర్భిన్నమ్'' అనే వాక్యం జ్ఞాపకం వచ్చింది[81] భక్తిసారుల అద్భుతకృత్యాలు విని అక్కడ యజ్ఞం చేస్తున్న ఒక వైదికుడు అతనిని ఆహ్వానించి అగ్రస్థాన మిచ్చి గౌరవించగా, తక్కిన బ్రాహ్మణులు నిందించారు అప్పుడు భక్తిసారులు తన వక్షస్థలంలో జ్వాలామయమైన సుదర్శనం చూపి దుష్టులను తొలగదీశారు ఇలా ఆయన కుంభకోణంలోనే కొన్నేళ్ళు గడిపి విష్ణుసాయుజ్యం పొందారు

భక్తిసారులు నాన్ముగన్ తిరువందాది, తిరుచ్చంద విరుత్తం అనే రెండు దివ్యప్రబంధాలు రచించారు ఇవి సకల వేదాంతార్థాలు ప్రతిపాదిస్తాయి

తర్వాతి ఆళ్వార్లు

విష్ణుచిత్తులు

పెరియాళ్వార్ (విష్ణుచిత్తులు) పాండ్యదేశంలోని శ్రీవిల్లిపుత్తూరు (ధన్వినవ్యపురం) అనే దివ్య క్షేత్రంలో వటపత్రశాయి ఆలయంలో పరిచారకులైన ముకుందాచార్యులకు విష్ణురథాంశలో అనగా గరుడాంశలో జన్మించారు[82] తల్లి పేరు పద్మావతి ఇతనికి మధురాపతి అయిన వల్లభరాయునితో గల సంబంధాన్ని బట్టి ఇతడు 9వ శతాబ్దంలో జన్మించివుంటాడని ప్రొఫెసర్ గోపీనాథరావు అభిప్రాయం[83]

---

81 యజుర్వేదం కాండ 1, ప్రశ్న 8, అను 9, వ 1

82 తిరునక్షత్ర తనియన్

మిథునే స్వాతిజం విష్ణో రథాంశం ధన్వినః పురే
ప్రపద్యే శ్వశురం విష్ణోః విష్ణుచిత్తం పురశ్శిఖమ్

నిత్య తనియన్

గురుముఖ మనధీత్య ప్రాహ వేదా నశేషాన్
నరపతి పరిక్లృప్తం శుల్క మాదాతు కామః
శ్వశుర మమర వంద్యం రంగనాథస్య సాక్షాత్
ద్విజకుల తిలకం తం విష్ణుచిత్తం నమామి

83 ప్రొఫెసర్ టి ఏ గోపీనాథరావు ది హిస్టరీ ఆఫ్ శ్రీ వైష్ణవిజం, పుట 28

విష్ణుచిత్తుడు చిన్నవాడు చదువు అంతగా అబ్బలేదు భగవద్భాగవత భక్తి అపారంగా అబ్బింది ఆయన భాగవతంలోని మాలాకారుడివలె రామా పుష్పమాలికతో స్వామిని సేవించాలని పెద్ద పూలతోట పెంచి, పూలమాలలు కట్టి పటపత్రికలాయిని ఆరాధించేవారు

పాండ్యరాజయిన వల్లభరాయరు (వల్లభదేవుడు) పరమార్థపరుడై తత్త్వాన్ని తెలుసుకో వాలని నిర్ణయించుకొన్నాడు తన కొలువుకూటంలో ఒక స్తంభం నాటించి దాని కొనను బంగారు దారం సంచిని వేళ్ళంగట్టించి "ఏ మతస్థుడైనా పరతత్త్వ మిది అని యుక్తులతో ఉప పాదించి సిద్ధాంతంచేసి తనను ఒప్పించినవాడు ఈ నాదేసు సంచిని తీసుకోవచ్చు ఆ మతాన్ని నేను అవలంబించి, అతనికి శిష్యుడవుతాను " అని ప్రకటించాడు దానిని విని దేశదేశాలనుంచి వివిధ మతాలవారు వచ్చారు విష్ణుచిత్తుడు పటపత్రికలాయి ప్రేరణతో ఆ సభకు వచ్చి ఇతర మతాలు ఖండించి విశిష్టాద్వైతాన్ని స్థాపించారు వల్లభరాయరు సంతోషించి, అతనికి శిష్యుడై అతనిని ఏనుగుపై ఎక్కించి ఊరేగించి గౌరవించారు

ఆ వైభవాన్ని చూడటానికి వచ్చే అప్పుడువలె శ్రియఃపతి, లక్ష్మీదేవి సకల పరివారంతో ప్రత్యక్షంకాగా, వారికి దృష్టిదోషం కలుగుతుందని భయపడిన పెరియాళ్వార్

''పల్లాండు పల్లాండు పల్లాయిరత్తాండు
పలకోటి నూరాయిరమ్
మల్లాండతిండోళ్ మణివణ్ణా ఉన్
శేవడి శెవ్వి తిరుక్కాప్పు ''

మంగళము! మంగళము! బహువేల వత్సరాల్
బహుకోటి నూఱుల వత్సరాల్ మంగళము!
మల్ల గర్వహరణా! మణివర్ణ! నీ
అందగు అడుగులోయి కెంపునకు శ్రీరక్ష [84]

అని ప్రారంభించి, పన్నెండు పాశురాలతో, ఏనుగుకు ఇరుపక్కలా వ్రేలాడే గంటలు పట్టుకుని వాయింపేస్తూ, మంగళాశాసనం చేశారు ఈ పల్లాండు మంగళాశాసనం ఇప్పటికి వైష్ణవ దేవా లయాలన్నిటిలో ప్రతి పూటా పఠింపబడుతూంది

పెరియాళ్వార్ కృష్ణుని అతిమానుష లీలలను వర్ణిస్తూ 472 పాశురాలతో మరొక దివ్య ప్రబంధాన్ని రచించారు దాని పేరు పెరియాళ్వార్ తిరుమొళి

---

84 శ్రీ తొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 88

గోదాదేవి

ఆండాళ్ (గోదాదేవి) విష్ణుచిత్తుల పెంపుడు కూతురు ఒకనాడు విష్ణుచిత్తులు తన వనంలో పాదులు చేయడానికి భూమిని తవ్వుతుండగా, జనకమహారాజుకు సీతాదేవి లభించినట్లు గోదాదేవి లభించింది[86] విష్ణుచిత్తులు ఆమెను తన భార్యకు ఇచ్చారు బిడ్డలు లేనందున వారిద్దరూ ఆమెకు గోద అని పేరు పెట్టి అల్లారుముద్దుగా పెంచిపెద్దచేశారు

యౌవనవతి అయిన పిదప గోదాదేవికి శ్రీమన్నారాయణునిపై భక్తి పెరిగింది తన తండ్రి వటపత్రశాయికోసం ఏరుతున్న మాలలను మొదట ఆమె తన కొప్పులో ముడుచుకొని బావిలో తన అందచందాలు చూచుకొని తిరిగి ఆ మాలలను ఎప్పటివలె తండ్రికి తెలియకుండ పూలసజ్జలో పెట్టేది ఇది ఒకమారు తండ్రి కంట పడింది ఆయన "స్వామికి సమర్పించే పూలదండలను నీవు ధరించడం ఉచితంకాదు అని మందలించి ఆనాడు స్వామికి పూలమాల సేవ మానుకున్నారు ఆ రాత్రి వటపత్రశాయి విష్ణుచిత్తులకు కలలో కనిపించి ఆండాళ్ ఉపయోగించిన మాలలే తనకు ఇష్టమని, వాటిని ఆవిధంగానే సమర్పించమని శాసించారు విష్ణుచిత్తులు ఆశ్చర్యపడినా స్వామి శాసనం గనుక అలాగే చేశారు అప్పటినుండి గోదాదేవికి చూడి కొడుత్తాళ్—తాను మొదట దండలు ముడుచుకొని పిదప భగవంతునికి సమర్పించినది—అని పేరు ఏర్పడింది భక్తులను ఏలుకొన్నది గనుక ఆండాళ్ అని పేరు వచ్చింది

గోదాదేవికి కృష్ణభక్తి తీవ్రమయింది అతనినే పెండ్లాడవలెననే సంకల్పం కలిగింది గోపికలు కృష్ణప్రాప్తి కొరకు కాత్యాయనీ వ్రతం ఆచరించినట్లు విని తాను కృష్ణుడవతరించిన మధురకు పోజాలదు గనుక, వటపత్రశాయి మందిరమే నందగోపగృహంగాను, తన చెలులే గోపికలుగాను, తానొక విరహిణీ గోపికగను భావించి ధనుర్మాసంలో తెల్లవారుజామున లేచి వటపత్రశాయిని దినమొక పాశురంతో ఆరాధించింది ఆ పాశురాల గ్రంథ పేరు తిరుప్పావై ఆవిధంగానే ఆమె కృష్ణవిరహాన్ని 148 పాశురాలతో వర్ణించింది దానికి నాచ్చియార్ తిరు

---

86 తిరునక్షత్ర తనియన్

కర్కటే పూర్వఫల్గున్యాం తులసీకాననోద్భవామ్,
పాండ్యే విశ్వంభరాం గోదాం వందే శ్రీరంగనాయకీమ్

నిత్యతనియన్

నీలాతుంగ స్తనగిరితటీ సుప్తముద్బోధ్య కృష్ణం
పారార్థ్యం స్వం శ్రుతిశతశిరస్సిద్ధ మధ్యాపయన్తీ,
స్వోచ్ఛిష్టాయాం స్రజి నిగళితం యా బలాత్కృత్యభుంక్తే
గోదా తస్యై నమ ఇద మిదం భూయ ఏవాస్తు భూయః

మొళి అని పేరు. దానిలోని ఒక దశకం పేరు వారణ మాయిరమ్. మొదటి పద్యంతో ఆయా వాక్యాన్ని కాని, పదాన్ని కాని పేర్కొనడం దివ్య ప్రబంధ పద్ధతి. కనుక ఈ దశకానికి వారణమాయిరం అని పేరు. దీనిలో గోదాదేవి భగవంతుడు తనను పెళ్ళాడడానికి వేయి ఏనుగుల బలగంతో వచ్చినట్లు కన్న కలను వర్ణించింది.

''వారణ మాయిరం సూళవలం శెయ్దు
నారణ నంబి నడక్కిన్ఱా నెన్ఱెదిర్
పూరణ పొఱ్కుడం వైత్తు పుఱమెంగుం
తోరణం నాట్ట క్కనా క్కండేన్ తోళీ నాన్''

వేయి ఏనుగులు పరివేష్టించి వెంటరా
నారాయణుడు తాను నడచి వచ్చిన యట్లు
పూర్ణకుంభములతో పురమెల్ల ఎదురురాగ
కట్టినటు తోరణాలు కలగంటినే చెలి[86]

పెరియాళ్వార్ యౌవనవతి అయిన తన పుత్రికకు పెండ్లిప్రయత్నాలు చేయగా మానవ మాత్రుణ్ణి పెండ్లాడనని, భగవంతునే పెండ్లాడుతానని గోదాదేవి తన నిశ్చయం ప్రకటించింది. పిదప తండ్రి నుండి దేశంలో 108 దివ్యతిరుపతులను (దివ్యక్షేత్రాలను) విని, శ్రీరంగనాథుని లోకోత్తర సౌందర్యాది గుణాలు విని అతనినే పెండ్లాడ నిశ్చయించింది. అది ఎలా పొసగుతుందా అని ఆలోచిస్తున్న విష్ణుచిత్తులకు శ్రీరంగనాథుడు స్వప్నంలో సాక్షాత్కరించి తాను పెండ్లాడుతానని, శ్రీరంగానికి ఆమెను పిలుచుకొని రమ్మని చెప్పాడు. విష్ణుచిత్తులు ఆమెను శ్రీరంగానికి పిలుచుకుపోయి యథావిధిగా రంగనాథునితో ఆమెకు వివాహం చేశారు. ఆమె అప్పుడే రంగనాథునిలో లీనమయింది. విష్ణుచిత్తులు తాత్కాలికంగా దుఃఖపడినా, తాను, తన కూతురు ధన్యులమయ్యామని సంతోషపడి శ్రీవిల్లిపుత్తూరుకు తిరిగి వెళ్ళారు.

గోదాదేవి మహా కవయిత్రి. దానికి కారణం భగవద్భక్తిలో కరగిన ఆమె మనస్సు కవితగా రూపు కట్టడమే. ఆమె కవితకు, భావనకు తిరుప్పావైలోని ఒక పాశురం చాలు.

''మారిమలై ముళంజిల్ మన్ని క్కిడందు ఱంగుం
శీరియ శింగ మఱివుత్తు త్తీవిళిత్తు

86 శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 78

వేరి మయిర్ పొంగ వెప్పాడుం పేర్న్దు దఱి
మూరి నిమిర్న్దు ముళంగి పురప్పట్టు
పోదరుమాపోలే నీ పూవై ప్పూవణ్ణా
ఉన్ కోయిల్ నిన్ఱింగనే పోన్దరుళి కోప్పుడైయ
శీరియ శింగాసనత్తిరుందు యాం వన్ద
కారియ మారాయ్న్దరుళేలో రెమ్బావాయ్ ''

వానాకాల గుహలోన నింగిని కాగి
నిండి వెచ్చగ శయనించి యున్న
గండు సింగమ్ము మేల్కాంచి తీవిగ చూచి
నెరి సువాసన జూలు నిక్కపొడువ
ఒళ్లు విదిలిచి వళ్లువిరచి దృష్టి సా
రించి గాండ్రుమని గర్జింపుచు వెలు
వలికి వచ్చెడి లీల స్వామి! నీ కోవెల
వదలి ఈ కొలువు సావడికి వచ్చి
సిరులు నింపైన సింహాసనమ్ము పై
వేంచేసి నీవారి విన్నపమ్ము
లాలించవలె, అరసి తత్కామ్యముల్
తీర్పగావలె - ఇదె వేడికమ్ము [87]

తిరుప్పావై కొన్ని పదుల భాషల్లోకి అనువదితమైంది. గోదాదేవి అక్కమహాదేవి, సింహమ్మ మున్నగు భక్త కవయిత్రులకు మార్గదర్శిని. ఆమె కవితను ఆధునికులూ మనసార హర్షించారు. "తన ప్రేమికుణ్ణి, తన మనస్సును ప్రముద్రించిన గర్విష్ఠిని తొలుత పూలమాలల తోను, పిదప అమరకవితా (పాశుర) మాలలతోను వరించింది చేసింది గోదాదేవి" అన్నారు స్వామి పరమాత్మానంద [88]

కులశేఖరులు

కులశేఖరాళ్వారు మనకు చాలా దగ్గరివారు. ఈయన రచించిన ముకుందమాలాస్తోత్రం తెలుగు దేశమంతటా చాలా ప్రసిద్ధం. అమ్మిరపోతనగారు ఈస్తోత్రంలోని చాలా శ్లోకాలను

---

87 శ్రీ కొమ్మరంది శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 27
88 స్వామి పరమాత్మానంద ప్రబుద్ధ భారతి, పుట 202 1964.

ప్రహ్లాద చరిత గజేంద్ర మోక్షాదులలో తెలుగు చేరాయి. ఈయన 8వ శతాబ్దంలో కేరళ దేశాన్ని పాలించిన దృఢవ్రతుడనే చేరవంశరాజు పుత్రుడు. ఈయన పునర్వసు నక్షత్ర యుక్త మాఘశుద్ధ ద్వాదశినాడు కొల్లి (నేటి క్విలన్) పట్టణంలో జన్మించారు[౮౯] కౌస్తుభాంశలో జన్మించడంవల్ల తల్లిదండ్రులు కులశేఖరులు అని నామకరణం చేశారు. కులశేఖరులు మహా భక్తులై ఆదర్శ ప్రభువులై కీర్తి పొందడంవల్ల ఈయన పేరు తర్వాత ఈ వంశం వారికి బిరుద నామమైంది. ఈ కులశేఖరులలో ఒకరు మహమ్మదీయ మతం స్వీకరించి మక్కా యాత్రకు వెళ్లి మక్కాలోనే నిర్యాణం పొందారట. అతని సమాధి కూడ అక్కడ ఉందట[౯౦]

కులశేఖరులు విద్యావంతులై రాజ్యకార్యనిర్వహణ దక్షులు కాగానే తండ్రి దృఢవ్రతుడు ఆయనకు రాజ్యమప్పగించి తపస్సు చేసుకోవడానికి భార్యతో సహా అరణ్యానికి వెళ్లి పోయారు. కులశేఖరులు గృహస్థ ధర్మాన్ని రాజధర్మాన్ని, పాలిస్తూ, భాగవత కైంకర్యపరులై ఉంటే దాని నారాయణుడే అనుగ్రహించి వైకుంఠం నుంచి సేనముదలి యార్వారును (విష్వక్సేనును) పంపి కులశేఖరునకు పంచ సంస్కారాదులు అనుగ్రహించారు. కులశేఖరులు దేహసంబంధులను విడనాడి రాజ్యాన్ని భాగవతాధీనంచేసి విభీషణునిలాగ రామపాదారవిందాలనే ఆశ్రయించారు. కులశేఖరులు రామభక్తి తుంటింపైన పెరుమాళ్ తిరుమొళి అనే 104 పాశురాల దివ్య ప్రబంధం రచించారు. దానిలో వేంకటేశ్వరునిపై తమకు గల అపార భక్తిని కూడ వెల్లడిగా పాడారు. అవతారాలలో రామావతారమంటేను, అర్చావతారాలలో వేంకటేశ్వరుడంటేను ఆయనకు అపరిమిత భక్తి. పెరుమాళ్ తిరుమొళిలో ఒక పాశురంలో

ఆనాద సెల్వత్త రంభైయర్గళ్ తరకూళ
వానాళుం సెల్వముం మణ్ణరశుం యాన్వేండేన్
తేనార్ పూం శోలై తిరువేంగడచ్చునైయిల్
మీనాయ్ ప్పిఱక్కుం విధియుడైయేనావేనే[౯౧]

---

౮౯ నిత్యతనియ,

ఘుష్యతే నగరే రంగయాత్రా దినే దినే
త మహం శిరసా వందే రాజానం కులశేఖరమ్

తిరునక్షత్ర తనియ

కుంభే పునర్వసౌ జాతం కేరళే కోళ పట్టణే,
కౌస్తుభాంశం ధరాధీశం కులశేఖర మాశ్రయే

౯౦ వర్గ సిద్ధాంత సారకం ఖం 7, పు' 184 ౯౧ పెరుమాళ్ తిరుమొళి 4 2

"బంధువులు నన్ను పరివేష్టింపగా స్వర్గరాజ్య సంపదను నేను కోరను భూలోకరాజ్యాన్ని కోరను తిరుమలలో కేవలం కొలనులోనో పూతోటలలోని బావులలో చేపనయి పుట్టే భాగ్యం కోరుతున్నాను" అని కోరారు. కులశేఖరులు ముకుందమాలాస్తోత్రంలో—

"నాహం వందే తవ చరణయో ర్ద్వంద్వ మద్వంద్వహేతోః
కుంభీపాకం గురుమపి హరే నారకం నాపనేతుమ్
రమ్యా రామామృదుతనులతా నందనే నాపి రంతుం
భావే భావే హృదయ భవనే భావయేయం భవంతమ్"[92]

"స్వామీ! నేను నీతో సాయుజ్యం కోసం నీ చరణారవిందాలకు నమస్కరించడంలేదు. భయంకరమైన కుంభీపాకనరకాన్ని పోగొట్టుకోడం కోసమూ నమస్కరించడంలేదు. రమ్యమైన సుందరుల కోమల శరీరాలనే నందనవనంలో విహరించాలనే కాంక్షతో నమస్కరించడంలేదు. ప్రతి జన్మలోను నిన్ను నా హృదయంలో భావించుకొనడానికే నమస్కరిస్తున్నాను" అని తమ కాంక్షను తెలిపారు. నిజమైన భాగవతుడు నిరంతరం భగవత్సంకీర్తనం కోరుతాడే గాని మోక్షాన్ని కూడ కోరడు. కులశేఖరులు ఆకోవలోనివారు.

ఒకనాడు కులశేఖరులు శ్రీరంగ క్షేత్రమాహాత్మ్యం విని శ్రీరంగంలోనే ఎల్లకాలం వసించి రంగనాథుని నిత్యకైంకర్యం చేయాలని నిశ్చయించి ప్రకటన చేయించారు. ఆయన శ్రీరంగానికి వెళ్లితే తిరిగిరారని మంత్రులు ఆలోచించి ఏదో సాకుతో విఘ్నం కలిగించేవారు. ఆయన దినంలో కొంతకాలమే రాజ్యపరిపాలన వ్యవహారాలు చూస్తూ, తక్కిన సమయమంతా శ్రీవైష్ణవ గోష్ఠిలో గడిపేవారు. ఇది చూచి మంత్రులు సహింపక రాజ్యకార్యం కుంటుపడుతుందనే భావనతో ఆయనకు వైష్ణవుల యెడల వైరస్యం కలిగించాలని ఆయన పూజాగృహంలో ఉన్న రత్నహారాన్ని దాచి, శ్రీవైష్ణవులు అపహరించారని నింద మోపారు. కులశేఖరులు దానిని విశ్వసింపక నిజానిజాలు తేల్చడానికి ఒక కుండలో నల్లత్రాచును పెట్టించి తన వ్రేలి ఉంగరాన్ని ఆ కుండలోవేసి 'ఈ ఉంగరాన్ని మీరు చేతితో తీయగలిగితే మీ మాట నమ్ముతాను" అన్నారు. మంత్రులు జంకి ముగం వెల వేసుకొన్నారు. అప్పుడు కులశేఖరులు "ఈ నీచులు అకారణంగా శ్రీవైష్ణవులపై అభాండాలు వేశారు. వారు ఏ తప్పు చేయలేదనడానికి నేను ఆ ఉంగరాన్ని తీస్తాను" అని అంటూ చేయిపెట్టి దానిని తీసి అందరికీ ఆశ్చర్యం కలిగించారు. అదిచూచి మంత్రులు భయంతో తమ తప్పు ఒప్పుకున్నారు.

---

92. ముకుందమాల।

కులశేఖరులు ఒకమారు రామాయణారణ్యకాండ పురాణం వింటున్నారు ఖరదూషణ యుద్ధ ఘట్టంలో

"చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్
ఏకశ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి"

అనే శ్లోకం విని, రాముడు ఒంటరిగా పద్నాలుగువేలమందితో ఎలా పోరాడగలడని శంకించి అతని సాహాయ్యార్థం చతురంగ బలంతో బయలుదేరారట మంత్రుల ప్రార్థనతో పౌరాణికుడు వెంటనే తర్వాతి శ్లోకాలు చదివి ఖరదూషణాదుల వధ వినిపించగా కులశేఖరులు శాంతించి నగరానికి మరలి వచ్చారు

మరొకమారు సీతాపహరణ ఘట్టంలో పౌరాణికుడు చదివిన "జహార రావణః సీతాం బుధః ఖే రోహిణీ మివ" ఆకాశాన బుధుడు రోహిణిని అపహరించినట్లు రావణుడు సీతను అపహరించాడు – అనే శ్లోకం విన్నప్పుడూ కులశేఖరులు చతురంగ బలంతో రావణసంహారానికై లంకకు బయలుదేరారు ఆయన భక్తికి రామచంద్రుడు మెచ్చి ప్రత్యక్షమై తన పార్శ్వమందున్న సీతను చూపగా రాజధానికి తిరిగి వచ్చారు భక్తిపారవశ్యం అలాంటిది

కులశేఖరులు ఇలా భగవదర్పణ బుద్ధితో మరికొంతకాలం రాజ్యంపాలించి, పరమ విరాగులై దృఢవ్రతుడనే తన కుమారునికి రాజ్యం అప్పగించి, శ్రీరంగ యాత్రచేసి, అక్కడ కొంతకాలం నివసించి, తిరుమల మొదలైన దివ్య క్షేత్రాలు సేవించి, నమ్మాళ్వారు అవతరించిన తిరునగరికి వెళ్లి దాని సమీపంలోని బ్రహ్మదేశపురమనే దివ్యదేశంలో తమ 67వ ఏట పరమపదించారు

కులశేఖరులు వ్యక్తిత్వంలో కొనసాగే ఉదాహరణ వాఙ్మయానికి ఆద్యులు

'కృష్ణో రక్షతు నో జగత్త్రయగురుః కృష్ణం నమస్యామ్యహం
కృష్ణేనామరశత్రవో వినిహతాః కృష్ణాయ తస్మై నమః,
కృష్ణాదేవ సముత్థితం జగదిదం కృష్ణస్య దాసోస్మ్యహం
కృష్ణే తిష్ఠతి జీవలోక మఖిలం హే కృష్ణ రక్షస్వ మామ్"[02]

కృష్ణుడు మనను రక్షించుగాక! కృష్ణునకు నేను నమస్కరిస్తున్నాను కృష్ణునిచేత దేవద్విషులైన అసురులు చంపబడినారు ఆ కృష్ణుని కొరకు నా నమస్కారం కృష్ణునిమంచే ఈ

02 కులశేఖరాళ్వార్ ముకుందమాల, శ్లోకం

జగత్తు ప్రభవించింది. నేను కృష్ణునికి దాసుణ్ణి. ఈ జీవలోకమంతా కృష్ణునియందే ఉంటున్నది. ఓ కృష్ణా! నన్ను రక్షించు అని ప్రథమ మొదలు సప్తమి వరకు చెప్పి చివరకు సంబోధనతో ముగించే ఉదాహరణ కావ్య ప్రక్రియ ముకుందమాలతోనే ప్రారంభమైంది.

మునివాహనులు

తిరుప్పాణి యాళ్వార్ (యోగిమునివాహనులు) శ్రీరంగం సమీపంలోని ఉఱైయూర్ (నిచుళాపురం)లో[౯౩] దుర్మతి నామసంవత్సర కార్తికమాసంలో రోహిణీనక్షత్రయుక్త పూర్ణిమ శ్రీవత్సాంశాన ఒక మాలదాసరికి కుమారులై ఉద్భవించారు[౯౪]. ఈ ఆళ్వారు మాలదాసరికి పుట్టలేదని వరి వెన్నులో జనించి ఆ నుక్కలో పడి వుండగా, మాలదాసరి చూచి సంతోషంతో తెచ్చుకొచ్చి పెంచారని మరొక గాథ.

తండ్రి భక్తుడు కావడంవల్ల తిరుప్పాణాళ్వారు బాల్యంనుంచే ప్రహ్లాదధ్రువాదులలాగ భక్తులై ఇతర విషయాలలో అనాసక్తులై ఉండేవారు. ఈ ఆళ్వారుకు విష్వక్సేనులే పంచసంస్కారాలు అనుగ్రహించినట్లు ప్రతీతి. తిరుప్పాణాళ్వారుకు సంగీతమంటే మక్కువ ఎక్కువ. కనుక వీణాపాణులయి శ్రీరంగనాథుని కీర్తిస్తూ వుండేవారు. పెద్దవారయిన తర్వాత మాలదాసరి ఇంటి నుంచి వెళ్ళిపోయి కావేరీ తీరంలో నివసిస్తూ ప్రతిదినం తెల్లవారుజామున కావేరిలో స్నానంచేసి మాలుడుకావడం వల్ల తమకీ జన్మలో శ్రీరంగనాథుని సేవించే భాగ్యం లేదుగదా అని చింతిస్తూ, శ్రీరంగభూమిని తన పాదాలతో తొక్కరాదని, శ్రీరంగనాథాలయం విమానానికి ఎదురుగా దూరంగా నిలిచి వీణవాయిస్తూ భగవద్గుణగానం చేసేవారు.

---

౯౩ దీనిని నిచుళాపురమని అన్నారు

౯౪ తిరునక్షత్ర తనియ

కృత్తికే రోహిణీజాతం శ్రీపాణం నిచుళాపురే,
శ్రీవత్సాంశం గాయకేంద్రం మునివాహనమాశ్రయే

నిత్య తనియ

శ్రీలోకసారంగ మహామునీంద్ర
స్కంధాధిరూఢం కలయామి నిత్యమ్,
కలంక హీనం కమనీయభక్తిం
కవీశ్వరం గాయకసార్వభౌమమ్

తిరుప్పాణుడు ఇలా కావేరీ తీరంలో భగవన్నామ సంకీర్తనం చేస్తూవుండగా, ఒకనాడు కావేరికి స్నానానికి వచ్చిన శ్రీరంగనాథాలయం ప్రధానార్చకుడు సారంగయోగి, మరికొందరు బ్రాహ్మణులు తిరుప్పాణుడును దూరంగా తొలగిపొమ్మని కేకలు వేశారు. భగవద్ధ్యాన పరవశులై ఒళ్ళెరుగని స్థితిలో ఉన్న ఆళ్వారు కదలకపోవడంతో ఉగ్రులైన బ్రాహ్మణులు ఆయనను రాళ్ళతో కొట్టారు. ఆయనకు తలమీద, ఒంటినిండా గాయాలు తగిలాయి, నెత్తురు ఓడికలు కట్టింది. అప్పుడు ఆళ్వారుకు బాహ్యస్మృతి కలిగి ఒప్పు చేసినట్లు గ్రహించి దూరంగా తొలగి పోయారు, మరల సంకీర్తనంలో మునిగిపోయారు.

ప్రధానార్చకుడు సారంగయోగి రంగనాథాలయానికి వెళ్ళి గర్భాలయంతలుపులు తీసి చూడగా, రంగనాథుని లలాటంపైన, ఒంటినిండా గాయాలు, రక్తం కనిపించాయి. అతడు ఈ విషయం వెంటనే ఆ ప్రాంతం ఏలే రాజాకు తెలిపాడు. తమవల్ల ఏమి అపచారం జరిగిందో అని ప్రతి ఒక్కరూ చింతించారు.

ఆ రాత్రి శ్రీరంగనాథుడు సారంగయోగికి స్వప్నంలో సాక్షాత్కరించి "తిరుప్పాణి ఆళ్వారు నా ప్రియభక్తుడు. అతడు నీచుడని తలపవద్దు. అతనికి తగిలిన రాతిదెబ్బలు నాకు తగిలాయి. ఆయన వద్దకు వెళ్ళి నేను రమ్మన్నానని చెప్పు. అతడు తాను మాలవాడని రావడానికి సంకోచపడితే బలవంతంగా ఎత్తుకురా" అని ఆజ్ఞాపించారు. సారంగయోగి మేల్కొని రంగనాథుని ఆజ్ఞను పరిచారక బ్రాహ్మణులందరికి తెలిపి, వారందరితో కలిసి కావేరీ తీరానికి వెళ్ళారు. తిరుప్పాణులు తనవద్దకు బ్రాహ్మణులు గుంపుకట్టుకొని రావడం చూసి, తమను వారు మరేమి బాధపెడతారో అని దూరంగా వెళ్ళిపోయారు. ఇంతలో సారంగయోగి తిరుప్పాణునకు సాష్టాంగ దండప్రణామాలు చేసి రంగనాథుని ఆజ్ఞ తెలియజేశారు. "నేను పంచముణ్ణి. శ్రీరంగక్షేత్రాన్ని కాళ్ళతో తొక్కను" అని తిరుప్పాణులు ఖరాఖండిగా చెప్పారు. రంగనాథుని ఆజ్ఞను ఎవరైనా మన్నించక తప్పదంటూ సారంగయోగి తిరుప్పాణునను బలవంతంగా తన భుజాలపై ఎక్కించుకొని, శ్రీవైష్ణవులు ముందు దివ్యప్రబంధం అనుసంధిస్తుండగా, వెనుక వేద విద్వాంసులు వేదాలు పఠిస్తుండగా, వైభవంతో రంగనాథాలయానికి తీసుకొని వెళ్లారు.

రంగనాథాలయం ప్రవేశించగానే తిరుప్పాణులు భక్తిపరవశులై సాష్టాంగ దండ ప్రణామ మాచరించి రంగనాథుని తిరుముఖ మండలం మొదలు తిరువడి వరకు సకలావయవ సౌందర్యాన్ని వర్ణించి, కన్నుల కఱవుదీర సేవించి, అనుభవించి ఆ అనుభవాన్ని పది పాశురాల ద్రావిడ ప్రబంధంతో వర్ణించారు. ఆ ప్రబంధం పేరు అమలనాదిపిరాన్. దివ్య

ప్రబంధంలో ఘట్టంగాని, రచనగాని ఆ ఘట్టం, లేక రచన మొదటి పాశురం—మొదటి పద్యంతో వ్యవహృత మౌతుంది. తిరుప్పాణాళ్వారు ఆ ప్రబంధం చివరి పాశురంలో రంగనాథుని దివ్య సుందర విగ్రహం దర్శించిన పిదప మరొక వస్తువును చూడనని ప్రతిజ్ఞ చేశారు

''కొండల్ వణ్ణనై క్కోవలనాయ్ వెణ్ణెయ్
ఉండవాయన్ ఎన్నుళ్ళం కవర్న్దానై
అండర్కోనణి యరంగం ఎన్నముదనై
కండ కణ్గళ్ మత్తొన్ఱినై కాణావే''

జలము త్రావిన మొయిలు డాయు గోపాలకుని
తెలి వెన్న లను మెసవ
కమ్మనగు అయ్యంబు గం మనుని నా మనసు
దినుసు ప్రముచ్చిలువాని
అండాంతరిత జగములన్ని యేలికవాని
ఆ రంగ పతిశయను
అరయ జాలిన కమల అమృత మాలిన ఎనుం
అన్యమును కన నొల్ల [96]

తిరుప్పాణాళ్వారు ఈ విధంగా పాడుతూ అందరూ చూస్తుండగానే రంగనాథునిలో లీనమై పోయారు

తిరుప్పాణాళ్వారును పెరియనంబి (యామునాచార్యుల శిష్యులలో ఒకరు) ఈ విధంగా స్తుతించారు

''ఆపాదచూడ మనుభూయ హరిం శయానం
మధ్యే కవేర దుహితుః ముదితాంతరాత్మా,
అద్రష్టృతాం నయనయోః విషయాంతరాణాం
యో నిశ్చికాయ మనవై మునివాహనం తమ్ ''

కావేరి ఒడి నట్టగా శయనించిన హరి
నాపాదమస్తక మ్మనుభవించిన తనివి
కనులతో అన్యమును గానొల్లని వాని
మునివాహనుని నిత్యమును మదిని స్మరియింతు [98]

---

96 శ్రీ బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 71   98 పై సిరినోము, పుట 64

భక్తి ప్రధానం గాని కులం ప్రధానం కాదనే మహోత్కృష్ట సత్యాన్ని తిరుప్పాణులు తమ జీవితం ద్వారా ప్రపంచానికి చాటి ఆదర్శప్రాయులయ్యారు

విప్రనారాయణులు :

తొండరడిప్పొడి యాళ్వార్ (విప్రనారాయణులు) ముముక్షువులకు గొప్ప గుణపాఠం 'బలవా నింద్రియగ్రామో విద్వాంస మపి కర్షతి'—ఇంద్రియ సమూహము దాని శక్తి మంతమైనది ఎంతటి మనస్వి అయిన పండితునైనా సుఖలోలుణ్ణి చేయగలదు అని వ్యాస భగవానుడు చెప్పిన సూక్తికి విప్రనారాయణుని చరిత్ర తార్కాణం ఈ చరిత్ర వైరాగ్య శృంగార పశ్చాత్తాప ముముక్షుత్వాది వివిధ భావరంజితం గనుక తెలుగులో కావ్య నాటక నృత్య నాటకాది వివిధ ప్రక్రియలలో వ్యాప్తమైంది ఇది సాధకులకు గొప్ప హెచ్చరిక

విప్రనారాయణులు చోళదేశంలోని మండంగుడి అనే గ్రామంలో పరమ భాగవతులైన దంపతులకు నారాయణుని సంప్రసాదంతో నారాయణుని వనమాలాంశాన ప్రభవసంవత్సర మార్గశిర కృష్ణ చతుర్థి నాడు జ్యేష్ఠానక్షత్రంలో జన్మించారు[97] నారాయణ వరలబ్ధులు కావటం వల్ల తల్లిదండ్రులు నారాయణుడు అని నామకరణం చేశారు విప్ర కులంలో పుట్టటం వల్ల విప్రనారాయణుడు అనే పేరు వచ్చింది

తల్లిదండ్రులు యథోక్తంగా సకల సంస్కారాలు జరిపించగా, ఆయన గొప్ప విద్వాంసులయ్యారు విష్వక్సేనులే పంచ సంస్కారాలు కావించి మంత్రార్థం బోధించటం వల్ల విప్రనారాయణులు భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్య సంయుతులై వివాహం మాని తమ ఊరు వదలి శ్రీరంగనాథుని సేవ చేయాలనే తలంపుతో శ్రీరంగం చేరారు పూర్వపు మాలాకారునివలె, పెరియాళ్వారు వలె రంగనాథునికి పుష్పమాలా కైంకర్యం చేయ సంకల్పించి శ్రీరంగానికి

---

97 తిరునక్షత్ర తనియ

కోదండే జ్యేష్ఠనక్షత్రే మండంగుడి పురోద్భవమ్,
చోళోర్వ్యాం వనమాలాంశం భక్తాంఘ్రిరేణు మాశ్రయే

నిత్యతనియ

తమేవ మత్వా పరవాసుదేవం
రంగేశయం రాజవదర్హణీయమ్,
ప్రాబోధికీం యోఽకృత సూక్తిమాలాం
భక్తాంఘ్రిరేణుం భగవంత మీడే

దగ్గరగా సుందరమైన పూల తోట పెంచి, ఆ తోటలోనే ఒక గుడిసె వేసుకొని నివసిస్తూ పుష్పమాలా కైంకర్యం చేసేవారు, శ్రీవైష్ణవుల యిండ్లలో మధుకరం ఎత్తుకొని జీవయాత్ర కొనసాగిస్తూ, తోటపని పుష్పకైంకర్యం తప్ప మరొకటి లేకుండా ఉండేవారు

ఇలా ఉండగా, శ్రీరంగానికి సమీపంలోని కదంబనూరులో వసించే దేవదేవి అనే వేశ్య తన అక్క మున్న కుమారితో నిచుళాపురాధీశ్వరుడైన చోళరాజు కొలువు కూటంలో స్వర్ణగానాలు ఆలపించి తన ఇంటికి తిరిగి వెళ్తూ, దారిలో విప్రనారాయణుని పూల తోట చూచి, దానిలో విశ్రమించి, అక్కడ చెట్లకు పాదులు త్రవ్వుతున్న విప్రనారాయణుని చూచి నమస్కరించింది నిరంతర భగవద్ధ్యాన పరాయణుడగు విప్రనారాయణుడు ఆమె వైపే చూడలేదు దానికి దేవదేవి కోపించి ఆయనను ఎట్లయినా లోబరచుకోవాలని ప్రతిజ్ఞ చేసి, వెళ్ళిపోయింది మరునాటి దినం ఆమె కాషాయాంబర ధారిణి అయి యోగినివలె వేషం ధరించి, పూల తోటకు వచ్చి తాను వేశ్యనని ఆ వేశ్యా జీవితానికి రోసి, పశ్చాత్తాప పడి వచ్చానని ఆ తోటలోనే వుండి శేష జీవితాన్ని భగవత్సేవలో గడప దలచానని విప్రనారాయణునితో విన్నవించుకుంది అమాయకుడైన ఆ ఆళ్వారు ఆ మాటలు నమ్మి, కనికరించి తోట పనిలో తనకు తోడ్పడుతుందనే ఆశతో ఆ తోటలో వుండడానికి అనుమతించారు తాను మధుకర వృత్తితో తెచ్చే అన్నాన్ని దేవదేవికి కూడ ఇచ్చేవారు

ఇలా కొంతకాలం గడిచింది విప్రనారాయణునితో మార్పేమీ కలుగలేదు కాని, దేవదేవి అతనిని నీడవలె వెన్నంటి పనిచేస్తూ అవకాశం కోసం ఎదురు చూచేది అలాంటి అదను రానే వచ్చింది ఒక సాయంకాలం కారుమేఘాలు ఆకాశమంతా కమ్ముకున్నాయి జడివాన ప్రారంభమయింది దేవదేవి విప్రనారాయణుల కుటీరానికి ఎదురుగా ఒక చెట్టు క్రింద ఆ వానలో తడుస్తూ వణికింది విప్రనారాయణులు హఠాత్తుగా తల యెత్తి చూడగా దీనాతి దీన దృష్టితో దేవదేవి తడుస్తూన్న దృశ్యం కనిపించింది అయన కనికరించి ఆమెను కుటీరంలోపలికి రమ్మన్నారు, ఆమె వణుకుతూ భయం నటిస్తూ కుటీరంలో ప్రవేశించింది ఆమె తడి బట్టలు చూచి విప్రనారాయణులు కరుణించి తన పొడిగుడ్డ ఒకటి ఇచ్చారు ఆమె తన తడిగుడ్డలు మార్చి సేవ నెపంతో అతనిని సమీపించి క్రమంగా లోబరచుకొంది అప్పటి నుండి అతడు ఆమెకు దాసులయిపోయారు

ఆళ్వారు తన పుష్పకైంకర్యం మరచారు, రంగన్నే మరచారు దేవదేవి అతనిని నెమ్మదిగా తన ఇల్లు చేర్చింది ఆళ్వార్ దేవదేవి వ్యామోహంలో ఎవరేమన్నా లెక్కచేయక ప్రవర్తించారు తన ప్రతిజ్ఞ నెగ్గి విప్రనారాయణులు పాదాక్రాంతుడయిన తర్వాత, దేవదేవి వైఖరి మారింది దానిని కనిపెట్టి దేవదేవి తల్లి ఆయనను రొక్కం ఇవ్వక తమ యింట ఉండడం ఇక సాధ్యంకాదని స్పష్టంగా చెప్పింది ఒక రాత్రి

"నీ వద్దె తిరుమణి నీ తిరు చూర్ణంబు
గతులకు వెండి బంగారు లౌనె?
నీ పట్టె గోచియు నీ కావి వేష్టువల్
చారు కాంతకు పట్టుచీర లౌనె?
నీ ముష్టి గూడయు నీ తులసీ సరుల్
పేర్యకు పండుగ పేట లౌనె?
నీ వేద శాస్త్రముల్ నీ సంధ్య జపములు
లంజె సానికి బంగారం గము లగునె?

పెట్ట నోపితిలా యెప్పటి యట్ల యుండు,
పెట్టలేకున్న విచ్చేయు పెందకరద,
మొదల రోయింతయంతు నొక్క మురుపె గాక
నీ సదాచారమేలయ్య దాసరయ్య?"[98]

అంటూ దయదేయ మంది మెడబట్టి ఇంటి నుంచి వీధిలోకి గెంటింది విప్రనారాయణుడు అంత అవమాన పడినా, దేవదేవి యింటి అరుగుమీద పడుకొన్నాడు

రంగనాథుడు అతనిని ఎంతా పరీక్షింపదలచాడు ఒక బ్రహ్మచారి వేషంలో దేవాలయం ప్రవేశించి, బంగారు ఆరాధన పాత్రంలో ఒక దానిని తీసుకొని దేవదేవి ఇంటికి వెళ్లి, దేవదేవి తల్లిని పిలిచి తాను విప్రనారాయణుని శిష్యుణ్ణని, తమ గురువు ఆ బంగారు గిన్నె ఇమ్మన్నారని అన్నాడు బంగారు గిన్నెను చూడగనే దేవదేవి తల్లి, దేవదేవి ప్రసన్నులై మునుపటిలాగే విప్రనారాయణుణ్ణి ఆదరింపసాగారు

తెల్లవారియి అర్చకులు కోవెల తలుపులు తెరిచి, తిరువారాధనకు ఉపక్రమింపగా, బంగారు గిన్నె కనిపించలేదు వారు కలవరపడి దేవాలయాధికారులకు జరిగిన దొంగతనం గురించి తెలిపారు క్రమంగా ఇది నిచులాపుర రాజుకు తెలిసింది కాకతాళీయంగా ఆసమయంలో అక్కడ ఉన్న దేవదేవి పరిచారిక విప్రనారాయణుడు ఒక బంగారు గిన్నెను తన యజమానురాలికి ఇచ్చిన సంగతి తెలియజేసింది రాజాజ్ఞపై భటులు దేవదేవి ఇల్లు పరిశోధించగా బంగారు గిన్నె దొరికింది దానితో క్రుద్ధుడైన రాజు విప్రనారాయణుణ్ణి, దేవదేవిని చెరసాలలో త్రోయించి ఉత్తరువు చేశాడు

---

98 సారంగుతమ్మయ వైజయంతీ విలాసము, ప 108

ఆ రాత్రి రంగనాథుడు రాజు కలలో కనిపించి, విప్రనారాయణుడు నిర్దోషులని తానే అతనిని పరీక్షించడానికి అట్లా చేశానని చెప్పారు. రాజు దేవదేవిని, విప్రనారాయణుని వదలి పెట్టారు. విప్రనారాయణులు తమ చెడు ప్రవర్తనకు పశ్చాత్తాపపడి మునుపటిలాగే వైరాగ్యం వహించి, రంగనాథునికి మాలా కైంకర్యం చేస్తూ జీవితమంతా గడిపారు. రంగనాథుడు ఆయనను తొండరడిప్పొడి (భక్తాంఘ్రిరేణువు) అనే బిరుదంతో సత్కరించారు.

విప్రనారాయణులు తిరుప్పళ్ళియెళుచ్చి (సుప్రభాతం), తిరుమాలై అనే రెండు ప్రబంధాలు రచించారు. తిరుప్పళ్ళి యెళుచ్చి సుప్రభాత కావ్యాలలో మొట్టమొదటిది వాల్మీకి రామాయణంలో విశ్వామిత్రునిదే,

"కౌసల్యా సుప్రజా రామ పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే,
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవ మాహ్నికమ్" 99

అని రామునికి మేల్కొలుపులు పాడించారు. తర్వాత కాళిదాసు అజమహారాజుకు సుప్రభాతం చెప్పారు. అది ప్రసక్తానుప్రసక్తంగా చెప్పినది.

"తామ్రోదరేషు పతితం ద్రుమ పల్లవేషు
నిర్ధౌతహార గుళికా సదృశం హిమాంభః,
ఆభాతి లబ్ధ పరభాగతయాధరోష్ఠే
లీల స్మితం సదశనార్చి రివ త్వదీయమ్" 100

"ఓ అజ మహారాజా! మధ్యన ఎర్రగా వున్న చెట్ల చిగురుటాకుల మీద రాత్రి తెల్లని మంచు చుక్కలు పడ్డాయి. అవి కడిగిన ముత్యాలలాగ వున్నాయి. అంతే కాదు, చక్కని తెల్లని పలువరుస కాంతితో వెలిగిపోయే నీ మందహాసంలాగా మెరిసిపోతున్నాయి" అని అజ మహారాజును మేల్కొల్పారు వంది మాగధులు. విప్రనారాయణులు ప్రత్యేకంగా రంగనాథుని మేల్కొల్పుతూ ఒక కావ్యం రచించారు. దానిలో పది పాశురాలున్నాయి.

"సుడరొళి పరందన సూళ్ దిశై యెల్లామ్
తున్నియ తారకై మిన్నొళి శురుంగి
పడరొళి పశుత్తనన్ పని మది యివనో
పాయిరుళ్ గన్ఱదు పైంపొళిల్ కముగిన్

---

99 వాల్మీకి రామాయణం బాల కాండ, సర్గ 23, శ్లోకం 2   100 కాళిదాసు రఘువంశం సర్గ 5,

మదకరిత్రైక్కితి పట్యాతైగన్ నాటు
వైశత్రై కూర్ స్వదు వారుద మిదువో
అరులో తిగళ్ దరు తిరిగి యందో క్కి
అరంగరమ్మా! పళ్లి యెళుందరుళాయే"

భాస్కరుని కిరణాలు వ్యాపించె వెనలెల్ల
గగనమున తారకల కాంతి మాయుచె కాక
తూగి పెంపెం దారె నమ్మర కిరటందు కూడ
విరిసె పెముదీకటుల పెను వీక బెట్ల మ
త్తిం చీల్చుకొని విరియు అందు గత్తుల కావు
లొంయ పేద విభాత మువయూతిం మ్మిదిగా!
తరు తేజోంబిలి సుదర్శనోద్యత కరా!
శ్రీరంగశాయి! లే! శేషతల్పము వీడి"[101]

శ్రీరంగంలో రంగనాథాలయంలో ప్రారంభమైన ఈ సుప్రభాత సంప్రదాయం - విప్రనారాయణులు ప్రారంభించిన సంప్రదాయం - దేశంలోని వైష్ణవ దేవాలయాలన్నిటా బదరీనాథాలయం మొదలుకొని తిర్యాల వ్యాపించింది

దేవదేవి కూడ విప్రనారాయణుల సంపర్కంతో భక్తి వైరాగ్యాలు ముప్పిరిగొనగా తన ఆస్తియంతా రంగనాథునికి సమర్పించి ముక్తి పొందింది

నమ్మాళ్వారు, మధురకవి యాళ్వారు:

నమ్మాళ్వార్, మధురకవి ఆళ్వార్ గురు శిష్యులు నమ్మాళ్వార్ జననం గురించి శ్రీ వైష్ణవ సంప్రదాయంలో వ్యాపించిన కథ యిది శ్రీ వైకుంఠంలో లక్ష్మీ సమేతుడై వేంచేసి ఉన్న శ్రీమన్నారాయణుడు ఒక సమయంలో తన ఎదుట బద్ధాంజలితో నిలబడిన అనంతుని కటాక్షించి, "భూలోకంలో బద్ధ జీవుల ముముక్షులను చేయడానికి తామ్రపర్ణీనదీతీరంలోని తిరుక్కురుగూరు (ఆళ్వార్ తిరునగరి) అనే దివ్యదేశంలో విష్వక్సేనుని అవతరింప చేస్తున్నాను కనుక నీవు ముందుగా ఆ ఊరికి పోయి ఒక చింత చెట్టుగా పుట్టి ఉండు" అని ఆజ్ఞాపించాడు అనంతుడు ఆ ఆజ్ఞ ఔదలదాల్చి తక్షణమే భూలోకానికి వచ్చి, ఈశ్వర సంవత్సర చైత్ర మాసంలో తిరుక్కురుగూరులో అంకురించి అర్చావతార మూర్తి ఆదిప్పిరాన్ (ఆదినాథుని) సన్నిధికి ఉత్తర భాగంలో రాత్రి ఆకులు ముడుచని చింతచెట్టుగా (నిద్ర తింత్రిణిగా` జన్మించాడు పిదప నమ్మాళ్వార్ విష్వక్సేనాంశలో కల్యాదిలో అవతరించారు

---

101 శ్రీ కొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యుల సిరినోము, పుట 49

నమ్మాళ్వార్ ప్రమాది సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమనాడు తిరుక్కురుగూరులో జన్మించారు [108] తిరుక్కురుగూరు సర్వ సంపన్నమైనది దాని పాలకుడు పోర్కారి అతడు పరమ భాగవతుడు, భాగవతాగ్రగణ్యుడు అతని కుమారుడు కారి అతని భార్య ఉదయ నంగ కారి కొంతకాలం అత్తవారింట్లో ఉండి తన పట్టణానికి తిరిగివస్తూ, దారిలో ఉన్న తిరుక్కురుం గుడికి పోయి, అక్కడ వెంచేసి ఉన్న తిరుక్కురుం గుడినంబి అనే విష్ణువును సేవించి తనకొక పుత్రుని ప్రసాదించుమని ప్రార్థించారు స్వామి ప్రసన్నుడై "నేనే నీ గర్భంలో అవతరిస్తాను" అని చెప్పారు దానికి భార్యాభర్తలిద్దరూ సంతోషించారు తర్వాత ఉదయ నంగ గర్భం ధరించి కుమారుణ్ని ప్రసవించింది కారి చాల సంతోషించి శిశువుకు విధ్యుక్తంగా జాత కర్మాదులు చేశారు

కాని, ఆ తల్లిదండ్రులకు పుత్రజననం వల్ల కలిగిన సంతోషం విచారంగా పరిణమించింది పిల్లడు పాలు తాగలేదు, ఏడవలేదు, కళ్లు తెరవలేదు కారి తన మంత్రులను పిలిపించి ఆలోచించారు వారు "మన కీ వింత శిశువు తత్త్వం తెలియదు సర్వేశ్వరుడైన ఆదినాథునికే తెలియ వచ్చును ఆయన సన్నిధికి తీసుకొనిపోవడం మంచిది అని విన్నవించారు కారి సరేనని ఆ శిశువును తన పరివారం వెంటరాగా దేవ సన్నిధికి తీసుకొని పోయారు అక్కడ ఆ శిశువు కళ్ళు తెరచి అందరూ చూస్తుండగా, పాకుతూ చింతచెట్టు వద్దకు వెళ్ళి దాని కింద పద్మాసనాసీనుడై కళ్లు మూసుకొని యోగాధ్యానం చేయసాగాడు అప్పుడు కారి, తక్కిన వారు అతడు భగవదంశ సంభూతుడే అని నిశ్చయించి, అతని తపస్సుకు భంగం కలుగకుండ తగు ఏర్పాటు చేశారు ఆ శిశువు ఈ విధంగా పదహారు సంవత్సరాలు తపస్సు చేశాడు ఆ అసాధారణ తపశ్శక్తికి అతని చుట్టూ, ఆ ప్రాంతమంతా దివ్య తేజస్సు వ్యాపించింది

నమ్మాళ్వార్ ఇలా తపస్సు చేస్తుండగా, పాండ్య దేశంలోని కోళూరు అనే దివ్య దేశంలో నారాయణుడనే సామగాయక బ్రాహ్మణుడుండేవాడు అతడు మహావిద్వాంసుడు, భగ

---

108 నమ్మాళ్వార్ తిరునక్షత్రతనియ

వృషభే తు విశాఖాయాం కురుకాపురి కారిజమ్,
పాండ్యదేశే కలేరాదౌ శఠారిం సైన్యపం భజే

నిత్యతనియ

మాతా పితా యువతయ స్తనయా విభూతిః
సర్వం యదేవ నియమేన మదన్వయానామ్,
ఆద్యస్య నః కులపతే ర్వకుళాభిరామం
శ్రీమ త్తదంఘ్రి యుగళం ప్రణమామి మూర్ధ్నా

సర్వజ్ఞుడు. అతనికి శ్రీ విష్వక్సేనుని గణాధిపులలో ఒకరైన కుముదుడు అనే వాడి అంశలో ఒక కుమారుడు కలిగారు. అతనికి మధురకవి అని పేరుపెట్టారు తలిదండ్రులు.[108] మధురకవి పుట్టిన దినం ఈశ్వర సంవత్సర చైత్రశుద్ధ చతుర్ధి శుక్రవారం. అతడు చిన్ననాడే వేదాధ్యయనం చేసి, వేదవేదాంగాలు అభ్యసించి తీర్థయాత్ర చేశారు. కొంతకాలం బదరికాశ్రమంలో తపస్సు చేశారు. మధురకవి యాళ్వారు నమ్మాళ్వార్ కన్న వయస్సులో పెద్దవారు.

మధురకవి తీర్థయాత్రలు చేస్తూ అయోధ్య చేరారు. ఒక రాత్రి ఆయనకు దక్షిణం వైపున అపూర్వ తేజస్సు కనిపించింది. అదేమిటా అని ఆయనకు సందేహం కలిగింది. ఇలా రెండు మూడు రాత్రులు వరుసగా ఆ తేజస్సు కనిపిస్తూనే వుంది. ఇక మధురకవి ఊరకుండలేక అదేదో తెల్సుకుందామని దక్షిణ దిక్కుకు అభిముఖంగా బయలుదేరారు. దారిలో తిరుమల, శ్రీరంగం, శ్రీవైకుంఠం మున్నగు క్షేత్రాలు సేవించి, తామ్రపర్ణి దక్షిణ తీరంలోని తిరుక్కురుగూరు చేరి ఆదినాథుని కోవెలకు వెళ్లి ప్రదక్షిణం చేస్తున్నప్పుడు చింతచెట్టు కింద సహస్ర సూర్యతేజస్సుతో వెలిగి పోతున్న నమ్మాళ్వార్ కనిపించారు. కారి దంపతుల నుంచి ఆ తపోధనుని విషయం తెలుసుకొన్న మధురకవి పరమానంద భరితులై నమ్మాళ్వార్‌కు దండప్రణామం చేసి ఆయన దృష్టి మరలించడానికి ఎంతో ప్రయత్నించి విఫలురు కావడం వల్ల ఒక పెద్ద గుండును ఆయన ముందుకు దొర్లించారు. ఆ పెద్ద చప్పుడుకు నమ్మాళ్వార్ కళ్లు తెరిచారు. అప్పుడు మధురకవి కొన్ని ప్రశ్నలు వేయగా, నమ్మాళ్వార్ తగిన సమాధానాలిచ్చారు. "శెత్తత్తిన్ వయిత్తిలే శిఱియదు పిఱందాల్, ఎత్తై తిన్ఱు ఎంగే కిడక్కుమ్?" అచిత్తు కడుపులో చిన్నది పుడితే ఏమి తిని ఎక్కడ ఉంటుంది? - అచిత్తయిన దేహంలో అణు రూపంలో వుండె ఆత్మ దేనిని తిని ఎక్కడ వుంటుంది? - అని మధురకవి ప్రశ్నించారు. దానికి నమ్మాళ్వార్ "అత్తై తిన్ఱు అంగే కిడక్కుమ్" - దానిని తిని అక్కడే పడి ఉంటుంది అంటే శరీర గతమైన సుఖ దుఃఖాలు అనుభవిస్తూ, శరీరంలోనే ఉంటుంది - అని సమాధాన

---

108 తిరునక్షత్ర తనియన్

మేషే చిత్రా సముద్భూతం పాండ్యదేశే గణాంశకమ్,
శ్రీ పరాంకుశ సత్భక్తం మధురం కవి మాశ్రయే

నిత్యతనియన్ - అవిదిత విషయాంతరః శఠారేః
ఉపనిషదా ముపగాన మాత్ర భోగః,
అపి చ గుణవశా త్తదేక శేషీ
మధురకవి ర్హృదయే మమావిరస్తు

మిచ్చారు. ఆ శాస్త్రీయ సమాధానాంతం మధురకవి ఆశ్చర్యపడి ఆయన పరమ పురుషుడే గాని సామాన్యుడు కాదని నిశ్చయించుకొని సాష్టాంగ నమస్కారాలు చేసి

"పద్మాసనోపవిష్టం
పర పద యుగళే నివిష్ట చైతన్యమ్,
పరతత్త్వ బోధ ముద్రమ్
పరమాచార్యం పరాంకుశం వందే"

పద్మాసనాసీనుడు, పరమ పద వాసుడైన నారాయణుని పాద పద్మ యుగళంలోనే తన చైతన్యాన్ని ఉంచిన వాడు పరతత్త్వాన్ని బోధించే ముద్రతో–చిన్ముద్రాంచిత హస్తంతో-విరాజితుడు, శ్రేష్ఠుడైన ఆచార్యుడు అయిన పరాంకుశ మునికి నమస్కరిస్తున్నాను - అని స్తోత్రం చేశారు

ఆ సమయంలో శ్రీమన్నారాయణుడు వారిద్దరికీ ప్రత్యక్షమయ్యాడు. నమ్మాళ్వార్ ఆ దివ్య మంగళ విగ్రహ దర్శన జనిత పరమానందంతో తిరువిరుత్తమ్, తిరువాశిరియమ్, తిరువందాది, తిరువాయ్‌మొళి అనే నాలుగు దివ్య ప్రబంధాలను ఋగ్యజు రథర్వణ సామ వేదాల సారంగా రచించారు. భక్తి, విరహం, వాత్సల్యం, వేదాంతం, మధుర భావం-ఒకటేమిటి మనస్సును కరిగించే ప్రతి సున్నిత భావము నారాయణ లక్ష్యమై వరదలై పారింది నమ్మాళ్వార్ పాశురాంలో "భారత దేశపు దక్షిణపు చివరన అవతరించిన నమ్మాళ్వార్ ముని పుంగవుని మంచి వెలువడిన పారమార్థిక జ్ఞాన ప్రవాహం తన విశాల ప్రసారంతో ఎంతో దూరంలో వున్న గంగా తీరాన్ని కూడ తాకించుకొని, దానిని సారవంతం చేసి పవిత్రం చేసింది" అంటారు ప్రొఫెసర్ జి పార్థసారథి[104] వేదార్థాలను, ఉపనిషత్సారాన్ని వివరించడం వల్ల దీనికి ద్రవిడ వేదమని పేరు వచ్చింది. వేదోపనిషదర్థాలు వివరించే పాశురాలు ఒకటి మచ్చు

"ఉళనెని లుళ నవ నురువ మివ్వురువుగళ్
ఉళ నవ నెని లవ నరువ మివ్వరువుగళ్
ఉళ నెన విల నెన విపైకుణ ముడైమైయిల్
ఉళ నిరు తకై మై యొడొళి విలన్ పరందే"[105]

భగవంతుడు ఉన్నాడనువారికి ఉన్నాడు, లేడనువారికిని ఉన్నాడు. ఉన్నాడనువారికి సకల వస్తువులలోను అంతర్యామిగా భగవంతుని అస్తిత్వం ఉంటుంది. లేడనువారు ఆ దేవుని

104 ప్రొఫెసర్ జి పార్థసారథి వేదాంత కేసరి, పుట 109, 1955
105 తిరువాయ్ మొళి 1 9

అంతర్యామిత్వం మాత్రం గ్రహింపలేరు భగవంతుడు దృశ్యాదృశ్య రూపాలలో ఉంటాడు స్థూల సూక్ష్మ చిదచిద్విశిష్టమై పరబ్రహ్మమైన శ్రియఃపతి అంతటా ఈ రెండు రూపాలలో వ్యాపించి వుంటాడు [106] ఈ పాశురం

"అసన్నేవ స భవతి అసద్బ్రహ్మేతి వేద చేత్,
అస్తి బ్రహ్మేతి చేద్ వేద సంత మేనం తతో విదు రితి"

అనే ఉపనిషద్వాక్య మర్మాన్ని వెదజల్లుతుంది

ఆళ్వారులందరి దృష్టిలోను పరమేశ్వరు డొక్కడే పురుషుడు అనుక తమపై నాయికా భావం ఆరోపించుకొని తమకు కనిపించిన వివిధ పక్షులను, తరులతా గుల్మాదులను తమ విరహబాధ తెలిపి స్వామిని పిలుచుకొని రమ్మని శ్రియఃపతివద్దకు వాటిని దూతగా పంపుతారు నమ్మాళ్వార్ ఒక సారస పక్షితో తమ విరహం వెళ్ళబోసుకున్నారు, ఆ పక్షిని తమకు దూతగా పనిచేయమని ప్రార్థిస్తారు

"అంజిఱైయ మడనారా యళియత్తాయ్ నీయుమ్ నిన్
అంజిఱైయ శేవలుమా యావా వెన్రెనక్కరుళి
వెంజిఱైప్పుళ్ళుయర్త్తా ర్కెన్విడు తూదాయ్ చ్చెన్రక్కాల్
వన్జిఱైయి లవన్ వైక్కిల్ వైప్పుండా లెన్ శెయ్యుమో" [107]

ఓ సారసపక్షి, నావలె నీవూ ఆ శ్రియఃపతి వియోగంతో రాత్రంతా నిద్రలేనట్లున్నావే నా బాధ కళ్ళారా చూస్తున్న నీవు చక్కని రెక్కలతో క్షణంలో ఎగిరిపోయి కనికరించి సర్వేశ్వరునికి నా దుస్థితి తెలియజేయవూ! శరణాగత త్రాణదీక్షాదక్షుడైన నా స్వామి ఆశ్రిత విరోధి శిక్షణకే గరుత్మంతుని వాహనంగా స్వీకరించాడు గదా! ఒకవేళ ఆయన నా మాట పెడచెవిని పెట్టినా నీవు నాకై ఈ అవమానం సహించక తప్పదు సుమా! [108]

నమ్మాళ్వార్‌కు మరికొన్ని పేర్లున్నాయి ఆదిప్పిరాన్ ప్రసాదించిన పొగడ పూదండ ధరించడంచేత వకుళాభరణుడని, పరమతాలను నిరసించడంచేత పరాంకుశుడని, శఠులను మరుగు పరచడంవల్ల శఠగోపుడని పేర్లు వచ్చాయి ఆళ్వారులందరూ పిలవడంవల్ల నమ్మాళ్వార్— మన ఆళ్వార్ అనే పేరే ఎక్కువ ప్రసిద్ధమైంది నమ్మాళ్వార్ ఆధ్యాత్మికానంద రసప్రవాహాలు పారించి జీవుల హృదయ కేదారాలు పవిత్రంచేసి తమ 35 వ యేట పరమపదం పొందారు

---

106 శ్రీ చరణరేణువు శ్రీ శఠకోపవాఙ్మధు పుట 87

107 తిరువాయ్ మొ॥ 1 4 1 108 శ్రీ చరణరేణువు శ్రీ శఠకోపవాఙ్మధు, పుట 52

మధురకవి యాళ్వారు శఠగోపుల వాక్సుధను ప్రచారం చేస్తూ మరికొన్నేళ్ళుండి తనువు చాలించారు. ఆయన శఠగోపులను స్తుతిస్తూ శరణాగతి పొందుతూ పదకొండు పాశురాలతో కణ్ణినున్ శిఱుత్తాంబు అనే దివ్యప్రబంధం రచించారు. దానిలోని ఒకటి రెండు పాశురాలు

"కణ్ణినున్ శిఱుత్తాంబినాల్ కట్టుణ్ణ
ప్పణ్ణియ పెరుమాయన్ ఎన్నప్పనిల్
నణ్ణిత్తెన్ కురుగూర్ నంబి యెన్నక్కాల్
అణ్ణిక్కుమ్ అముదూఱుమ్ ఎన్నావుక్కే" [109]

చిరుత చిన్నత్రాటిచే కట్టుబడు
మాయావి ఆ స్వామి నుతింపె
పూని మా కురుగూరు పతి పేరు నుడువుతో
తేనెయో అమృతమో గద నాదు నాల్క [110]

"అరుళ్ కొండాడుం అడియవర్ ఇన్బుఱ
అరుళినాన్ అవ్వరు మఱైయిన్ పొరుళ్
అరుళ్ కొండాయిరమ్ ఇన్దమిழ్ పాడినాన్
అరుళ్ కండీర్ ఇవ్వులగినిల్ మిక్కదే" [111]

కృపను కొనియాడు పరవశులగుచు దాసతతి
కృపసేసె గద ద్రవిడవేద మనుపొత్తు
కృప వేయిపాశురాల తీయ తమిళమున పాడె
కృప అరయ నా ప్రభుని దెంత ఉత్కటమో! [112]

మధురకవి గురు మరణానంతరం యాభై సంవత్సరాలు జీవించారని కొందరు వ్రాశారు[113]. మధురకవి యాళ్వార్ తిరుక్కురుగూరులో నమ్మాళ్వార్ల విగ్రహం స్థాపించి, తద్విగ్రహాంకిత గాథలు పొగడుతూ విజయ కాహళులు ఊదించుతూ ప్రచారం చేస్తుండగా కంబనాథ కవి నమ్మ దొరకదు అన్నట్టు కళిలారట - తమ గురువును ఇయిస్తేగాని పేరకాహళులు ఊదింప రాదన్నారట "మా గురువుగారు తమ ఊరు వదలి రారు ఆయన రచించిన దివ్యప్రబంధం లోని ఒక పాశురం తీసుకొని వెళ్ళి మధురలోని సంఘప్పలకమీద ఉంచు ఆ పలకపై అది

---

109 కణ్ణినున్ శిఱుత్తాంబు పాశురం 1 110 శ్రీ వాఙ్మయం శ్రీనివాసాచార్యులు సిరినోము, పుట 67 111 కణ్ణినున్ పా 9 112 శ్రీ వాఙ్మయం శ్రీనివాసాచార్యులు, సిరినోము, పుట 60 113 ప్రొఫెసర్ టి ఎ గోపీనాథరావు ది హిస్టరీ ఆఫ్ ది వైష్ణవాస్, పుట 4

మాత్రం వినిపిస్తే మా గురువుగారు ఆయిందినట్లే" అని మధురకవి నమ్మాళ్వార్ల ఒక పాశురం చదివారట. అప్పుడు వాగ్దేవి దానిని పత్రమే ఘంటం మీద ఉంచి తక్కిన వాటిని కిందికి తోసి వేసిందట. అప్పుడా కంబనాథకవి భయపడి నమ్మాళ్వార్‌ను ధ్యానించి ఇలా అన్నాడట.

"ఈ యాడువదో కరుడ ఱ్కెదిరే, యిరవిక్కెదిర్ మిన్మిని యాడువదో,
నా యాడువదో యురుముప్పులిమున్, నరి కేసరిమున్నాక్కై యాడువదో,
పే యాడువదో పలగూర్వశిమున్, పెరుమానడి శేర్ వకుళాభరణన్
ఓ రాయిర మామఱైయిన్ తమిళ్ ఒరు శొల్ పొఱువో వులగిల్ కవియే"

ఈగ గరుడుని ఎదుట ఆడినా? సూర్యుని ఎదుట మిణుగురు పురుగు ఎగిరినా? కుక్క పులి ఎదుట నడయాడినా? సుందరియయిన ఊర్వశి ముందు దయ్యం నర్తించినా? వేదాన్ని తమిళ భాషలో రచించిన నమ్మాళ్వార్ కవితకు లోకంలోని ఇతరుల కవిత సరిపోలినా?[114]

ఈ కంబనాథకవి ఎవరో! రామాయణం రచించిన కంబకవి కాకతీయ గణపతి దేవుని కాలంవాడు. గణపతి దేవుని ఆస్థానంలో సన్మానం పొందినవాడు. నమ్మాళ్వార్ క్రీస్తుశకం 5వ శతాబ్దంలో ఉన్నారనడం సముచితమని కృష్ణస్వామయ్యంగార్ అంటున్నారు.[115] కనుక ఇలాంటి కథలకు నమ్మడానికి వీలులేదు. ఏమైనా నమ్మాళ్వార్ తిరువాయ్‌మొళి ద్రవిడ వేదంగా పేరు పొందింది. వేదోపనిషత్సారాన్ని గుబాళింపజేసింది.

పరకాలులు

తిరుమంగైయాళ్వారు (పరకాలుడు) జీవితం చాల విచిత్రమైంది. భాగవతారాధనకు, భగవత్సేవకు దొంగతనం చేసినా తప్పులేదన్నది ఈయన భావం. అందువల్ల తిరుమంగైయాళ్వారు కైంకర్యమంటే దొంగతనమనే నానుడి కూడ వైష్ణవంలో ఏర్పడింది.

తిరుమంగైయాళ్వారు చోళదేశంలోని శ్రీరంగం సమీపంలోని తిరుక్కురయలూరు (కమలాపూర్ణపురము) అనే పట్టణంలో 8వ శతాబ్దంలో శ్రీమన్నారాయణుని పంచాయుధాలలో ఒకటయిన శార్ఙ్గధనుస్సు అంశలో జన్మించారు.[116] తండ్రి చోళరాజ్యంలోని తిరువాలినాడు అనే

114 శ్రీమేడేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు, మహాభక్తవిజయము గురుపరంపరా ప్రభావము పుట 607 115 డాక్టర్ ఎస్ కృష్ణస్వామయ్యంగార్ ఎర్లీ హిస్టరీ ఆఫ్ వైష్ణవిజం ఇన్ సౌత్ ఇండియా, పుట 84

116 తిరునక్షత్ర తనియన్

కృత్తికే కృత్తికాజాతం చతుష్కవి శిఖామణిమ్,
షట్ప్రబంధకృతం శార్ఙ్గమూర్తిం కలిహం ఆశ్రయే

నిత్యతనియన్

కలయామి కలిధ్వంసం కవిం లోకదివాకరమ్,
యస్య గోభిః ప్రకాశాభిః ఆవిద్యం నిహతం తమః

వరగుణాకు పాలకుడైన నీలుడు ఇతనికి తిరువాలినాడుదైయార్ అనే అధికార నామధేయమూ ఉండేది ఇతడు శివభక్తుడు ఈ తిరువాలినాడుదైయార్ తన కుమారునికి నీలుడని నామకరణం చేశాడు నీలుడు మంచి అంగసౌష్ఠవం కలవాడు, ఆజానుబాహువు, శౌర్య సాహసాలు కలవాడు సకల శాస్త్రాలలోనూ ధనుర్విద్యలోను ఆరితేరాడు తండ్రి మరణానంతరం తిరుమంగైయాళ్వారును రాజా చూచి, తండ్రి పదవికి ఆయన అర్హుడని భావించి ఆ పదవిలో నియమించాడు

దివ్యారణ్య పట్టణానికి కోసు దూరంలో శ్వేతహ్రదమనే సరస్సు ఉంది దివ్యారణ్యవాసి విష్ణుభక్తుడైన వైద్యుడొకడు తిరువాళ్ళూరులో వేంచేసివున్న స్వామిని దర్శించి తిరిగి వస్తూ, దారిలో శ్వేతహ్రదం దగ్గర ఒక అనాథ అయిన పసిపిల్ల కనిపిస్తే పిలుచుకొని వెళ్ళి తన భార్యకు అప్పగించాడు భార్య అల్లారుముద్దుగా పెంచసాగింది ఆ బాలికకు కుముదవల్లి అని పేరుపెట్టారు కుముదవల్లి నవయౌవనవతి అయింది వైద్యుడు ఆమె వివాహ ప్రయత్నాలు చేయసాగాడు

కుముదవల్లి సౌందర్యం గురించి తిరుమంగై యాళ్వారుకు తెలిసింది ఆ ఆళ్వార్ ఆ వైద్యుని ఇంటికిపోయి కుముదవల్లిని చూచి ముగ్ధుడై తన కిమ్మని కోరాడు వైద్యుడు, అతని భార్య ఆళ్వారు మాటకు ఒప్పుకొన్నా, ఆ కన్య "పంచ సంస్కారయుతుడైన వైష్ణవుణ్ణి తప్ప మరొకరిని పెండ్లాడను" అని నిష్కర్షగా చెప్పింది ఆళ్వారు వెంటనే ఒక వైష్ణవ గురువును ఆశ్రయించి పంచ సంస్కారాలు పొంది ద్వాదశోర్ధ్వ పుండ్రాలతో వచ్చారు "సంవత్సరంపాటు దినానికి వెయ్యిమంది వైష్ణవులకు సాపాటు పెట్టి వారి తీర్థ ప్రసాదాలు తీసుకుంటే పెళ్లాడుతాను" అని అన్నది దానికికూడ ఆళ్వారు అంగీకరించారు వారికి వివాహం జరిగింది

తాను ఒప్పుకున్న తదీయారాధనకు ఉన్న ధనమంతా కరిగిపోగా చోళరాజుకు చెల్లించవలసిన ధనంకూడా ఆళ్వారు తదీయారాధనకే ఖర్చుపెట్టారు, ఆ కారణంగా రాజుకు నియమానుసారం ధనం చెల్లించలేకపోయారు రాజు కోపగించుకొని ధనం వసూలు చేసుకొని రావడానికి కొంతమంది అధికారులను పంపాడు వారు వచ్చి, తిరుమంగై యాళ్వారు చేస్తున్న వైష్ణవ సమారాధనకు ఆశ్చర్యపడి సంతోషించినా, రాజాజ్ఞను పాలించమని హితవు చెప్పారు ఆళ్వారు వారి మాటలు వినక వారిని అవమానపరచి పంపారు దానితో రాజు మరింత కోపగించి ఆళ్వారును పట్టితెమ్మని సైన్యం పంపాడు పరకాలులు ఆ సైన్యాన్ని ఓడించగా రాజు మంత్రిసహిత చతురంగ బలంతో వచ్చాడు, కాని పరాజితుడయ్యాడు రాజు అతనిని నయవంచనతో లొంగదీసుకొనదలచి "నీతో నా కిక వైరం లేదు నీ పరాక్రమానికి మెచ్చాను నా వద్ద అనుకూలంగా ఉండు" అని కోరాడు ఆళ్వార్ ఆ మాటలు నమ్మి రాజధానికి పోగా,

రాజు "శిస్తం చెల్లించేవరకు నిర్బంధంలో వుంచండి వీరిని" అని మంత్రికి ఆజ్ఞాపించారు. మంత్రి అతనిని ఒక దేవాలయంలో మూడ్రోజులు బంధించాడు. మూడోరాత్రి రంగనాథుడు స్వప్నంలో కనిపించి కాంచీనగర ప్రాంతంలోని గుప్త ధనం చూపాడు. ఆ ధనంతో ఆళ్వార్ రాజు శిస్తు పంపించి చెల్లించి తక్కినదానితో వైష్ణవ కైంకర్యం ప్రారంభించారు.

ఆ డబ్బు మాత్రం ఎంతకాలం వుంటుంది? కనుక అతడు వైష్ణవులు కాని వారి ఇళ్లు పెదసొదలు కానివారి ఇళ్లు దోచి, దారులు దోచి, వైష్ణవసమారాధన చేసేవారు. ఒకమారు ఒక వైష్ణవ దీక్షపడిన పిదప ఇంటిముంగిట్లో వెండిపళ్లెం కడుగుతుండగా ఆళ్వార్ తటాలున గుంజుకొని పారిపోయారు, ఆ యువతి వైష్ణవుడని తెలిసి పశ్చాత్తాపపడి దానిని మరల వారికి అప్పగించారు. శ్రీరంగనాథుడు ఆళ్వారును ఆ దారిమళ్లించి అనుగ్రహింపదలచి, తానూ రంగనాయకీ నవవధువుల వేషం వేసుకొని సపరివారంగా ఆళ్వారు కాచిన దారిన బయలుదేరారు. ఆళ్వారు వారిని పూర్తిగా నిలువుదోపిడీ చేశారు. ఒక్క చేలిక్రేలికి ఉన్న ముద్రుటుంగరం లాగారు. అది బిగిసి రాకపోగా, వ్రేలు కొరికి లాక్కున్నారు. అప్పుడు ఆళ్వారు వరుణ్ని చూచి, "ఈ ఉంగరం రాకుండ ఏమైనా మంత్రం వేశావా" అని ప్రశ్నించారు. "ఔను. ఆ మంత్రం నీకూ ఉపదేశిస్తాను" అని చెప్పి తిరుమంత్రం ఉపదేశించి నిజస్వరూపంతో ప్రత్యక్షమయ్యాడు శ్రీరంగనాథుడు. తిరుమంగై యాళ్వార్ మైమరచి రంగనాథుని భక్తి కవితా వేశంలో స్తుతించారు. పిదప శ్రీరంగంలో వసించారు.

రంగనాథస్వామి ఆలయానికి ప్రాకార మంటప గోపురాలు కట్టించాలని నిశ్చయించి, దానికోసం ధనసంపాదన యెట్లాగా అని ఆలోచించారు. నాగపట్నంవద్ద బౌద్ధాలయంలో బంగారు బుద్ధ విగ్రహం వుందని తెలిసి, దానిని మాయోపాయంతో తెచ్చి ముక్కలు చేసి, కరిగించి అమ్మి ఆ ధనంతో ప్రాకారగోపురాదులు నిర్మింపజేశారు. చివరకు పనివారికి కూలి ఇవ్వవలసి వారినందరినీ ఒక పడవ ఎక్కించి కావేరీనదిమధ్యకు తీసుకొని వెళ్లి ముంచివేసి, మోక్షప్రాప్తి కలుగుతుందని సంతృప్తి పడ్డారు. శ్రీరంగంలోనే సతీసమేతులై నివసించి, చివరకు తిరుక్కురుంగుడిలో ఉండి 105 సంవత్సరాలు జీవించి పరమపదం పొందారు.

తిరుమంగైయాళ్వార్ మహాకవులు. ఆశు చిత్ర మధుర విస్తర కవిత చెప్పడంలో అసాధారణ ప్రజ్ఞ గలవారు. ఒకప్పుడు ద్రావిడశైవుడైన సంబంధర్‌కూ, ఆళ్వారుకూ ఎదిరా విషయంలో వాదవివాదాలు జరిగాయని, సంబంధర్ చతుష్కవి శిఖామణి అనే బిరుదు ఆళ్వార్‌కే తగునని ప్రకటించారని పండితులంటారు. ఈయనకు చతుష్కవి స్వామి (వాలు కలిప్పెరుమాళ్), కలియన్ (కలిఘ్నుడు), ఆలినాడర్ (తిరువాలినాడుడైయార్-తిరువాలి ప్రాంతాధిపతి), పరకాలన్ (శత్రువులకు యముడు), మంగైవేందర్ (తిరుమంగరాజు) మొదలయిన బిరుదు లున్నాయి.

తిరుమంగై యాళ్వార్ ఆరు దివ్య ప్రబంధాలు సాయించారు 1 పెరియతిరుమొళి (1084 పాశురాలు) దీనిలో ఆళ్వార్ భారతదేశంలోని దివ్య క్షేత్రాలు దర్శించి ఐదేసి పాశురాలతో ఆయా పెరుమాళ్లను స్తుతించారు నాలాయిర దివ్య ప్రబంధంలో దాం ఛాపా కారిస్వంగం ప్రబంధ మిగి 2 తిరుక్కురుందాండకం (చిన్నదండకం - 20 పాశురాలు), 3 తిరునెడుందాండకం (పెద్ద దండకం-30 పాశురాలు) దండక మంటే శ్యామలా దండకం వంటిది కాదు సంస్కృతంలోని దండక వృత్తం కన్నా పెద్ద వృత్తం) 4 తిరువెళుక్కూత్తిరుక్కై (ఒక పాశురం), 5 శిరియ తిరుమడల్ (40 పాశురాలు), 6 పెరియ తిరుమడల్ (78 పాశురాలు మొత్తం - 1268)

తిరుమంగై యాళ్వారు సాయించిన పెరియ తిరుమొళిలోని రెండు పాశురాలు ఉదాహరిస్తాను

'వాడినేన్, వాడి వరున్దినేన్ మనత్తాల్,
పెరున్దుయర్ ఇడుమ్బైయిల్ పిఱన్దు
కూడినేన్, కూడి యిళైయవర్ దమ్మోడవర్
దరుమ్ కలవియే కరుది
ఓడినేన్, ఓడి యుయ్‌వదోర్ పొరుళాల్
ఉణర్వెన్నుమ్ పెరుమ్బదమ్ తెరిన్దు
నాడినేన్, నాడి నాన్ కణ్డుకొణ్డేన్
నారాయణా వెన్నుమ్ నామమ్ "

అనాది కాలంగా సంసారమందు కృశించితిని అట్లా కృశించి, మనస్సుచే దుఃఖించితిని అధిక దుఃఖమును కలిగించు దుఃఖరూపమైన సంసారమందు పుట్టింది, యువతులైన స్త్రీలతో సంబంధపడితిని అట్లా సంబంధపడి వారిచ్చు సంసర్గముకోరి, పరుగులు పెట్టితిని అట్లు ఎరుగెత్తి ఉజ్జీవింపజేయునది అని చెప్పు అద్వితీయమైన ఒకానొక అర్థము (వస్తువు) వలన జ్ఞాన మనెడి గొప్ప పదవి ఉన్నట్లు తెలిసికొని, బాగుగా ఆలోచించితిని అట్లు ఆలోచించి (అదృష్టవంతుడనైన) నేను నారాయణ అను తిరునామమును కనుగొంటిని (పెరియ తిరుమొళి, రెండవ సహస్రం మొదటిపత్తు మొదటి పాశురం)

"పళ్ళియి లోది వన్ద దన్ శిఱువన్
వాయిలో రాయిర నామమ్
ఒళ్ళియవాగిప్పోద వాఙ్గదను
క్కొన్ఱుమోర్ పొరుప్పిలనాగి

పిళ్ళైయై చ్చీఱి వెగుణ్డు తూణ్ పుడైప్ప
    పిఱైయెయిత్ర నల్ విళిప్పేర్వాయ్
తెళ్ళియ శిఙ్గమాగియ దేవై
    తిక్కుఱు వల్లిక్కేణి క్కణ్డేనే

బడిలో చదివి వచ్చిన తనకుమారుని నోటివెంట సహస్ర నామములు ప్రకాశముగ వచ్చినతోడనే, అక్కడనే ఆ నామోద్ధారణమునకు తగినట్లుగా ఓర్పును చూపలేనివాడై తన పుత్రునిపై కోపించి, పరాక్రమించి, స్తంభమును ఛేదింపగా, దానినుండి బాలచంద్రుని వంటి వంగిన కోరలను, అగ్నిమయములైన నేత్రములను, పెద్దకోరలుగల విశేషమైన నరసింహావతారమును ధరించిన దేవుని, తిరువల్లిక్కేణిలో సేవించితిని (పెరియ తిరుమొళి, రెండవ సహస్రం, రెండవపత్తు 8వ పాశురం) *

గోదాదేవితోపాటు పన్నిద్దరు ఆళ్వార్లు రచించిన దివ్య ప్రబంధాన్ని నాథమునులు, వ్యాసులు వేదాలను వింగడించినట్లు నాలుగు భాగాలుగా వింగడించారు ద్రావిడవేదమని దీనికి పేరుపెట్టి వేదంతో సమానప్రతిపత్తి కలిగించి, విష్ణ్వాలయాలలోను, ఉత్సవాలలోను ద్రావిడ ప్రబంధ పఠనపద్ధతిని ఏర్పాటు చేశారు ఈ ఏర్పాటు వల్ల శ్రీ వైష్ణవులకు సంస్కృత ద్రావిడాలు ముఖ్యమై 'ఉభయవేదాంతాలు' అనే వినూత్న పద్ధతి రూపొందింది[117]

దివ్యప్రబంధం మొత్తం పాశురాలు నాలుగువేలు కావడంవల్ల నాలాయిర ప్రబంధం అని దీనికి పేరు వచ్చింది నాథమునులు నాలుగువేలను వింగడించిన పద్ధతి ఇది -

మొదట వేయి –

పెరియాళ్వారు (విష్ణుచిత్తులు)	తిరుప్పల్లాండు	12
,,	పెరియాళ్వార్ తిరుమొళి	461[118]
ఆండాళ్ (గోదాదేవి)	తిరుప్పావై	30
,,	నాచ్చియార్ తిరుమొళి	143
కులశేఖరాళ్వార్	పెరుమాళ్ తిరుమొళి	105
తిరుమళిశైయాళ్వార్ (భక్తిసారులు)	తిరుచ్చందవిరుత్తమ్	120
తొండరడిప్పొడియాళ్వార్ (భక్తాంఘ్రిరేణువు)	తిరుమాలై	45
,,	తిరుప్పళ్ళియెళుచ్చి	10

* ఈ రెండు పాశురాలను మిత్రులు ప్రొఫెసర్ డాక్టర్ ముదుంబై నరసింహాచార్యులు (మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం) వ్రాసిపంపారు వారికి కృతజ్ఞతలు

117 సర్వసిద్ధాంత సౌరభము సంపు 7, పుట 161 118 473 అని ఒక లెక్క

తిరుప్పాణి యాళ్వార్ (యోగివాహనుడు)	అమల నాదిపిరాన్	10
మధురకవి యాళ్వార్	కణ్ణినుణ్ శిరుత్తాంబు	11
		947
రెండవ వేయి –		
తిరుమంగై యాళ్వార్ (పరకాలుడు)	పెరియ తిరుమొళి	1084
,,	తిరుక్కుఱుందాండకమ్	20
,,	తిరు నెడుందాండకమ్	30
		1134
మూడవ వేయి –		
నమ్మాళ్వార్ (శఠగోపుడు)	తిరువాయిమొళి	1102
నాల్గవ వేయి –		
పొయ్‌గై యాళ్వార్ (సరోయోగి)	ముదల్ తిరువందాది	100
పూదత్తాళ్వార్ (భూతయోగి)	ఇరండాం తిరువందాది	100
పేయాళ్వార్ (మహాయోగి)	మూన్రాం తిరువందాది	100
తిరుమళిశై యాళ్వార్ (భక్తిసారుడు)	నాన్ముగన్ తిరువందాది	96
నమ్మాళ్వార్ (శఠగోపుడు)	తిరు విరుత్తమ్	100
,,	తిరు వాశిరియమ్	7
,,	పెరియ తిరువందాది	87
తిరుమంగై యాళ్వార్ (పరకాలుడు)	తిరు వెళుక్కూత్తిరుక్కై	1
,,	శిరియ తిరుమడల్	77½
,,	పెరియ తిరుమడల్	148½
		817

ఒకటవ, నాల్గవ విభాగాలలో పాశురాల సంఖ్య వేయి లేదు రెండు, మూడు విభాగాలలో వేయికిపైగా వుంది మొత్తం మీద నాలుగువేలు

వైష్ణవమతం – ఆచార్యులు

వైష్ణవ సిద్ధాంత ప్రచారానికి ఆళ్వారుల తర్వాత ఆచార్యులు పూనుకొన్నారు ఆళ్వారులకు, ఆచార్యులకు చాల భేదం వుండవచ్చు ఆళ్వారులు ఆత్మసాక్షాత్కారం పొంది, ఆ దివ్యానుభూతితో భగవద్దర్శనము, భగవత్ప్రాప్తి మార్గాన్ని వివరించి నట్టివారు, ప్రకారాంతరంగా సిద్ధులు వారి వాక్కులు భవభూతి అన్నట్లు "వాచమర్థోఽనుధావతి" ఆచార్యులు సాధకులు,

వారికి ఆసక్తి వుంది కాని, భగవత్ప్రత్యక్షానుభూతి లేదేమో! ఆళ్వార్లలో హృదయానికి ప్రాధాన్యమైతే ఆచార్యులలో మేధకు ప్రాధాన్యం "ఆళ్వార్లను మహాత్ములై బ్రహ్మానుభూతి పొందిన వారు ఆచార్యులు పండితశ్రేష్ఠులై, ఆళ్వార్ల రచనలలోని వాక్యాలు విషయాలను వివరించేవారు వీరు ఆళ్వార్లకన్నా కింది మెట్టు వారనడం సత్యం"[119] అంటారు ప్రొఫెసర్ గోపీనాథరావు కాని ప్రొఫెసర్ మహాదేవన్ దీన్ని ఒప్పుకోలేరు భారతదేశంలో మతం, తత్త్వవిచారం విడివిడిగా లేవు గనుక భారతీయ మతతత్త్వవేత్తలందరూ మహాత్ములే అని అంటారు ఆయన[120]

ఆళ్వారు తమ వైష్ణవ మతానికి శాస్త్రీయతను కల్పించడానికి ప్రమాణాలు చూపలేదు అలా చూపి ఇతరులను ఒప్పించడానికి ప్రయత్నించలేదు ఇతరులను ఒప్పించవలసిన అవసరమూ వారికి లేదు తాము నమ్మిన దాన్ని చెప్పేవారు, తదనుగుణంగా జీవితం గడిపేవారు వారి ప్రవర్తనకు ముగ్ధులైన వారు వారికి శిష్యులయ్యేవారు 'శిష్యులు కండి'! అని వారు ఎవ్వరినీ నిర్బంధించలేదు ఆచార్యులకు అలా ప్రమాణాలు చూపి ఇతరులను ఒప్పించవలసి వచ్చింది, దీనికి కారణం అధికారి తారతమ్యం ఆళ్వార్ల భక్తి మతప్రచారానికి అధికారులు ఎక్కువగా సామాన్య ప్రజలు ఆచార్యుల ప్రచారానికి అధికారులు సామాన్య ప్రజలకు ఒక మెట్టు పై తరగతి వారు కనుక వారు ఆ పై మెట్టువారిని తమ మేధతో వివిధ ప్రమాణాల పాండిత్య ప్రకర్షతో ఒప్పించవలసి వచ్చింది తమ మాటలకు గాని, ప్రాచీనుల కథనాల వివరణకు గాని వేదోపనిషదాదుల ప్రమాణాలు చూపితే గాని తెలివిగల జనం నమ్మని పరిస్థితి ఏర్పడింది దీనికి హృదయం కన్నా, మేధ అవసరం ఎక్కువ ఇంత మాత్రాన వారికి హృదయం తక్కువని కాదు యామునాచార్యుల స్తోత్రరత్నం గాని, రామానుజుల గద్యత్రయం కాని హృదయాన్ని కరిగించే మహోదాత్త రచనలే కాని, వారు ఇతరులను ఒప్పించడానికి మేధా వివేకాన్ని వినియోగించుకొన్నారన్నదే తాత్పర్యం వారు ఒక విధంగా మేధా హృదయాలకు సమన్వయమూ సాధించారనవచ్చు ఇలాంటి సమన్వయం, ఆళ్వారుల భావాలకు వేద ప్రామాణ్యాను సంధానం నాథమునులతో ప్రారంభమైందనవచ్చు

నాథమునులు

ఈయనది శఠమర్షణగోత్రం కనుకనే నేటికీ శఠమర్షణ గోత్రులకు వైష్ణవులలో ఎక్కువ గౌరవం ఉంది

---

119 ప్రొఫెసర్ /గోపీనాథరావు హిస్టరీ ఆఫ్ ది శ్రీ వైష్ణవిజం, పుట 29

120 ప్రొఫెసర్ టి ఎం పి మహాదేవన్ ఎ సెమినార్ ఆన్ సెయింట్స్, పుట 6

నాథమునులు బహు దీర్ఘాయువు అని, తొంబదేండ్లు జీవించారని పూర్వులంటారు. క్రీస్తు శకం 920లో ఈయన పరమపదించినట్లు రామానుజుల సమకాలికులైన యామునాచార్యుల కాలాన్ని బట్టి అంచనా. ఈ నాథమునులు క్రీస్తుశకం 2వ శతాబ్దం తర్వాత దక్షిణ భారతంలో వ్యాపించిన భాగవత సంప్రదాయాన్ని ఉత్తరాపథం నుండి తెచ్చిన ప్రముఖులయిన ప్రబల సంతతి వారని ప్రొఫెసర్ రాజగోపాలాచారియార్ అభిప్రాయం[121]. చోళ దేశంలోని వీర నారాయణ పురంలో ఈయన జన్మించారు. ఈయన తండ్రి పేరు ఈశ్వర భట్టు. నాథమునులకు ఆ ఎరామహాని పేరు పెట్టారు. ఈయన చిన్ననాటినుండి కృష్ణ భక్తులు. ఆ గ్రామంలోని మన్నారు కృష్ణుని శ్రద్ధగా కొలిచే వారు. చిన్ననాడే తన వదలి భారతదేశంలోని వివిధ పుణ్య తీర్థాలను సేవించుకొని తిరిగి వచ్చి శాస్త్రాధ్యయన నిరతులై ఉండేవారు.

ఒక నాడు నాథమునుల ఇంటికి ఇద్దరు వైష్ణవులు వచ్చారు. వారు "ఆరా వముదే" అనే తిరువాయ్మొళి పాశురం పాడటం విని నాథమునులు ఆశ్చర్యపడి, అది ఎవరి రచన అని ప్రశ్నించారు. ఆ గ్రంథం వివరాలు అడిగారు. కాని ఆ వైష్ణవులు చెప్పలేకపోయారు. నమ్మాళ్వార్ సన్నిధికి వెళ్ళితే ఫలం ఉండవచ్చునని తెలిపారు. దాని మీదట నాథమునులు నమ్మాళ్వార్ అవతార స్థలమైన కురుకాపురికి (ఆళ్వార్ తిరునగరికి) వెళ్ళి అక్కడ మధురకవి ఆళ్వార్ శిష్యుడైన పరాంకుశ దాసును ప్రశ్నించారు. కాని అతడు తన అసమర్థతను తెలిపారు. కాని నమ్మాళ్వారును గురించి తపస్సు చేస్తే ప్రయోజనం ఉండగలదన్నారు. నాథమునులు ఆ విధంగానే తపస్సు చేశారు. శఠగోపులు నాథమునులకు సాక్షాత్కరించి తన గ్రంథాలన్నీ తెలిపి, ఇతర ద్రవిడ దివ్య ప్రబంధాలూ సేకరించి నాలుగు భాగాలుగా విభజించుమని ఆజ్ఞాపించారు. ఈ కథను బట్టి నాథమునులు తపస్వులుగా నిరంతరం తిరిగి, తమిళ దేశమంతటా వ్యాపించిన పాశురాలను సేకరించి, ఒకచోట నాలాయిర దివ్య ప్రబంధంగా కూర్చారనటం స్పష్టం. ఈ విధంగా విష్ణుభక్తికి, ద్రావిడ ప్రబంధ సంప్రదాయానికి సమన్వయం కలిగించిన తొలి ఆచార్యులు నాథమునులు.

యామునులు

ఈ నాథమునుల కుమారులు ఈశ్వరముని. ఈ ఈశ్వరమునికి ధాత సంవత్సరం ఆషాఢ శుద్ధ పూర్ణిమ బుధవారం నాడు ఉత్తరాషాఢా నక్షత్రాన శ్రీమన్నారాయణుని సింహాసనాంశలో ఒక కుమారుడు జన్మించాడు. అప్పుడు నాథమునులు సపరివారంగా తీర్థయాత్ర

121 ప్రొఫెసర్ టి రాజగోపాలాచారియార్ వైష్ణవేట్ రిఫార్మర్స్ ఆఫ్ ఇండియా, పుట 1

చేస్తూ యమునా తీరంలో ఉన్నారు కనుక, యమునా తీరంలో జన్మించినందున ఆ శిశువుకు 'యమునైత్తురైవన్' (యామునుడు) అని నామకరణం చేశారు [122]

యామునులు మహామేధావులు. ఏకసంథాగ్రాహులు. గురువులు చెప్పే పాఠాలను ఎప్పటికప్పుడు అప్పగించేవారు. అది చూసి గురువులు ఆశ్చర్యపడేవారు. తక్కిన పిల్లలు ఒక సంవత్సరం నేర్చే విద్యను ఈయన ఒక నెలలో నేర్చేవారు. ఈ విధంగా యామునులు పది సంవత్సరాల ప్రాయానికే సకల విద్యలూ మహాభాష్య భట్టర్ అనే గురువు వద్ద నేర్చారు.

ఆ కాలంలో అక్కియాళ్వాన్ అనే చోళరాజ పురోహితుడు దేశంలోని పండితులందరినీ వాదంలో ఓడించి, విద్వజ్జన కోలాహలుడనే బిరుదు పొంది తాను జయించిన పండితులందరి నుండి కప్పం పుచ్చుకొనడానికి రాజునుంచి అధికార పత్రం పొందాడు. మహాభాష్య భట్టరు కూడ విద్వజ్జన కోలాహలునికి కప్పం కట్టేవారు. ఒకనాడు పాఠం జరుగుతుండగా అక్కియాళ్వాన్ భటులు వచ్చి మహా భాష్య భట్టరుకు తమ యజమానుని తాళ్ళు చూపి కప్పం ఇమ్మని కోరారు. ఆ గురువు వద్ద అప్పుడు ధనం లేనందున దైన్యంతో భటులకు సమాధానం చెప్పుకొన్నాడు. ఇంతలో యామునులు కలుగ జేసుకొని, గురువు గారి దుర్దశకు చింతించి, భటుని చేతిలోని కమ్మను లాక్కొని ముక్కలు ముక్కలు చేసి పారేసి మరొక కమ్మపై

"న వయం కవయస్తు కేవలం
న వయం కేవల తంత్ర పారగాః,
అపి తు ప్రతి వాది మస్తక
ప్రకటాటోప విపాటనక్షమాః"

మేము కేవలం కవులమే కాము, కేవలం శాస్త్ర పారంగతులమే కాము. ప్రతివాదుల తలపొగరును అణచి వేయగల దిట్టలం - అనే శ్లోకం భటుని చేతికిచ్చి పంపారు.

అక్కియాళ్వాన్ ఆ శ్లోకం చదివి అగ్గి మీద గుగ్గిలం మయ్యాడు. రాజుకు ఈ విషయం వివరించి, తనతో వాదానికి యామునులను ఆహ్వానించ వలసిందిగా కోరాడు. రాజు తన

---

122 తిరువక్షుర తనియ
తతో మా స్తోత్రరాషేధా జాతం యామున దేశికమ్,
శ్రీరామ మిశ్ర చరణ సరోజాశ్రిత మాశ్రయే
నిత్యతనియ
యత్పదాంభోరుహధ్యాన విధ్వస్తాశేష కల్మషః,
వస్తుతా ముపయాతో౽హం యామునేయం నమామ్యహమ్

పురోహితుని మాట మన్నించి మహా విద్వాంసుల గౌరవానికి తగిన పల్లకిని, అధికారులను పంపి యామునులను పిలిపించాడు యామునులు పల్లకి ఎక్కి రాజాస్థానం చేరి

"ఆశైలా దద్రికన్యా చరణకిసలయన్యాస ధన్యోపకంఠా
దారక్షో నీత సీతా ముఖకమల సముల్లాస హేతోశ్చ సేతోః,
ఆచ ప్రాచః ప్రతీచ్యః క్షితిధరయుగళా దర్క సోమావతంసా
న్మీమాంసాశాస్త్రయుగ్మ శ్రమ విమల మనా మృగ్యతాం మాదృశోన్యః" [183]

పార్వతీదేవి చిగురుటడుగులు పెట్టడంతో ధన్యమైన హిమవత్పర్వతం మొదలు రాక్షస రాజయిన రావణుడు అపహరించిన సీతాదేవి ముఖకమలం వికాసానికి కారణమైన సేతువు వరకు, సూర్య చంద్రులు అలంకారంగా గల పూర్వ పశ్చిమ పర్వతాల వరకు పూర్వోత్తర మీమాంసా శాస్త్రాలలో పరిశ్రమించి నిర్మల మనస్సు గల నాలాంటి వాణ్ని మరొకణ్ని వెదకండి చూద్దాం- అనే బిరుదశ్లోకం చదివారు అది విని ఆక్కియాళ్వాన్ చిరాకుపడి యామునులతో వాదించడానికి సిద్ధపడ్డాడు కాని యామునులు చిన్నవారు కావడంవల్ల "నీవు విద్వాంసుడవైనా చిన్నవాడివి నాతో వాదించే శక్తి నీకు లేదు కనుక ఏమైనా మూడు లౌకిక ప్రశ్నలు వేయి వాటిని నేను ఖండిస్తాను లేకపోతే నేను వేస్తాను నీవు ఖండించాలి నీవు ఖండించకపోతే నేనుఖండిస్తాను అట్లే నీవూ ఖండించవచ్చు గెలిచినవాడు ఓడినవాని తలను పాదంతో తన్నాలి " అని నియమం ఏర్పరచాడు, యామునులకు మొదట అవకాశమిచ్చారు

వారిద్దరూ వాదించ నుండగా రాణికి, రాజుకు ఎవరు గెలుస్తారనే వాదం వచ్చింది యామునులు గెలిస్తే రాణికి అర్ధ రాజ్యం ఇస్తానని రాజు వాగ్దానం చేయగా, పురోహితుడు గెలిస్తే తాను రాజాజ్ఞకు కట్టుబడి వుంటానని రాణి ప్రతిజ్ఞ చేసింది

అప్పుడు యామునులు సుదీర్ఘంగా ఆలోచించి మూడు లౌకిక ప్రశ్నలు వేశారు – (1) నీ తల్లి గొడ్రాలు కాదు, (2) ఈ రాజు సార్వభౌముడు, (3) రాజు మహిషి పతివ్రత తాను ఉండగా తన తల్లి గొడ్రాలు కాదు, రాజు సార్వభౌముడు కాదంటే రాజు ఆగ్రహించవచ్చు, రాజు భార్య పతివ్రత కాదంటే, తలే ఎగిరిపోవచ్చు అని ఆక్కియాళ్వాన్ నీళ్లు నములుతూ నిలబడ్డాడు యామునులు తన మాటలను తానే ఖండిస్తానంటూ ఈ విధంగా చెప్పారు "సత్పుత్రుని కన్నప్పుడే తల్లి పుత్రవతి అవుతుంది నీ లాంటి దుష్టుణ్ని కనడం వల్ల నీ తల్లి గొడ్రాలు ఈ రాజు భూమిలోని ఒక దేశానికి పాలకుడు గాని సకల భూమి పాలకుడు కాదు కనుక సార్వభౌముడు కాదు పతి మతాన్ని అనుసరించినదే పతివ్రత ఈ రాణి భర్తకు

---

183 శ్రీ మేదేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు శ్రీ మహా భక్త విజయము గురుపరంపరా ప్రభావము, పుట 609

విరుద్ధమైన మతం అవలంబించడం వల్ల పతివ్రత కాదు ఆ మహా ప్రభువుగారి వాద చాతుర్యానికి సభ వారు ఆశ్చర్యపడ్డారు రాణి లేచి వచ్చి యామునుణ్ణి పుత్రవాత్సల్యంతో కౌగిలించుకొని "నన్ను ఆళ వందీరో!" — నన్నేలు కొనడానికి వచ్చావా? — అని ఆనందబాష్పాలు కురిపించింది అప్పటి నుంచి యామునునికు ఆళవందార్ అనే పేరు వచ్చింది యామునుని కీర్తి దశదిశలు వ్యాపించింది రాజు రాణికి వాగ్దానం చేసిన అర్ధ రాజ్యం రాణి కోరిక పై యామునునికు ఇచ్చాడు యామునుడు రాజ్యభోగాలు అనుభవిస్తూ ఉన్నారు కొంతకాలానికి యామునుని తండ్రి ఈశ్వరముని పరమపదించారు

యామునుల వంటి పండితుడు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతస్థాపకుడుగా ఉండడం మాని రాజ్యభోగాలలో వ్యవహారాలు చేయడం నాథమునుల శిష్యులైన రామ మిశ్రులకు (మణక్కాల్ నంబి) కష్టమనిపించింది ఆయనను చూచి తగిన హితవు చెబుదామని అంతఃపురానికి వెళ్లారు ద్వారపాలకులు రామమిశ్రులను లోపలికి వదల లేదు అంతమాత్రాన ఆయన పట్టువదలక యామునులను తనవైపు ఆకర్షించడానికి ఆయనకు చాల ఇష్టమైన ఉస్తికూర తెచ్చి వంటవానికి ఇవ్వసాగినారు యామునులు దానిని సంతోషంతో ఆరగించే వారే గాని, దాని వివరాలు అడుగలేదు ఇది పని కాదని రామమిశ్రులు నాలుగునాళ్ళు ఉస్తికూర తెచ్చి యివ్వడం మానివేశారు యామునులు రెండు నాళ్ళ తర్వాత "ఉస్తికూర ఎందుకు వండలేదు?" అని వంటవాణ్ణి అడిగారు "ఒక వృద్ధ వైష్ణవుడు దినమూ తెచ్చి ఇచ్చేవారు రెండు నాళ్లుగా తేవడంలేదు" అని వంటవాడు విన్నవించాడు "ఈ మారు వచ్చినప్పుడు ఆయనను నా వద్దకు తీసుకొని రా!" అని పాచకునికి ఆయన ఉత్తర్వు చేశారు పాచకుడు అలాగే చేశాడు

రామమిశ్రులు యామునుల సత్కారం పొంది, "పితామహగారయిన నాథమునులు నా వద్ద మీకిమ్మని ఒక నిక్షేపం ఉంచిపోయారు అది శ్రీరంగంలో ఉంది అక్కడికి మీరు వస్తే దానిని అప్పగిస్తాను" అని అన్నారు యామునులు సరే అని ఆయన వెంట శ్రీరంగానికి బయలుదేరారు అక్కడ రామమిశ్రులు యామునులను శ్రీరంగనాథుని సన్నిధికి పిలుచుకొని పోయి, రంగనాథుని పాదారవింద యుగళం చూపి, "ఇదే పితామహగారు మీకిమ్మన్న నిక్షేపం" అన్నారు యామునులకు జ్ఞానోదయం కలిగి, ఇలాంటి పరమప్రాప్యం వదలి క్షుద్ర భోగాలలో కూరుకుపోయాననే అని చింతించి విరక్తులై పెద్ద కుమారునికి రాజ్యం అప్పగించి సన్యసించారు

యామునులు శ్రీరంగంలోనే స్థిరపడి, వైష్ణవ పీఠాధిపత్యం కూడ స్వీకరించి రంగనాథాలయ నిర్వహణం కూడ ఒప్పుకొని, శిష్య పరంపరతో విశిష్టాద్వైత ప్రచారం చేస్తూ, 120 సంవత్సరాలు జీవించి ఉండి పిదప పరమపదం పొందారు

యామునులు వృద్ధాప్యంలో తమ పీఠానికి భగవద్రామానుజులను అధిపతిగా చేయాలని భావించారు కాని, ఆ కోరిక సిద్ధింపలేదు ఆళవందారు శిష్యులలో పెరియ నంబి (మహా పూర్ణులు), తిరుక్కోట్టియూర్ నంబి (గోష్ఠిపూర్ణులు), పెరియ తిరుమల నంబి (శ్రీశైల పూర్ణులు),

తిరుక్కచ్చి నంబి (కాంచీ పూర్ణులు), తిరుమాలైయాండాన్ (మాలాధరులు) ముఖ్యులు వీరు అయిదుగురూ భగవద్రామానుజులకు గురువులయ్యారు వీరిలో పెరియ నంబి (మహాపూర్ణులు) భగవద్రామానుజులకు పంచ సంస్కారం చేశారు

యామునులు భక్తిప్రధానమైన వైష్ణవ మతానికి విశిష్టాద్వైతంతో, హరి సర్వోత్తమత్వ సిద్ధాంతానికి వేదోపనిషచ్ఛాస్త్రాది ప్రామాణ్యంతో సమన్వయం కుదుర్చడానికి ఏడు గ్రంథాలు వ్రాశారు – 1 సిద్ధిత్రయం, 2 ఆగమ ప్రామాణ్యం, 3 పురుష నిర్ణయం, 4 చతుశ్శ్లోకి, 5 గీతార్థ సంగ్రహం, 6 స్తోత్ర రత్నం, 7 మాయా వాద ఖండనమ్ వీటిలో చతుశ్శ్లోకి విశిష్టాద్వైత సారమైన నాలుగు శ్లోకాల స్తోత్రం స్తోత్ర రత్నం విశిష్టాద్వైతాన్ని వివరించే మధుర భక్తిరస కావ్యం దీనికి ఆళవందార్ స్తోత్రమని కూడ పేరు

రామానుజులు

భగవద్రామానుజులు యామునాచార్యులు ప్రారంభించిన ఉద్యమాలన్నింటిని పూర్తిచేసిన మహాపురుషులు "ఆస్తికతా సిద్ధాంతానికి జీవబ్రహ్మ విభేద సిద్ధాంతానికి క్రమబద్ధమైన రూపాన్ని ఇచ్చిన ప్రథమాచార్యులు రామానుజులు ఆయన సామాన్య మానవుల హృదయానికి సన్నిహితులై, వారి మనస్సులలో ఆశలు చిగురింపజేసి, వారికి శాంతి భగవదనుగ్రహాలను ప్రసాదించిన వితరణశీలురు" అన్నారు ఆచార్య పి నాగరాజారావు[124] అద్వైతం ప్రకారం ఆత్మ బ్రహ్మలో లీనమైపోతుంది అలా వారు కోల్పోయిన ఆత్మను వేదాంతులకు రామానుజులు తిరిగి అందజేశారని మాక్స్‌ముల్లర్ పండితుని అభిప్రాయం "రామానుజులు శంకరుల భావాలనే గ్రహించి, మహామహిత హృదయంతో, సువిశాల పాండిత్యంతో, అద్భుత తత్త్వవివేచనతో విశిష్టాద్వైతాన్ని సమన్వయపరిచారు "అని డాక్టర్ రాధాకృష్ణన్ అన్నారు[125] జైన బౌద్ధాదులతో ఆస్తికత్వం సడలిపోయి, చిన్న భిన్నమైన హిందూ సంఘాన్ని విష్ణు భక్తి వియద్గంగతో పవిత్రం చేయడం రామానుజుల సంకల్పము, అందువల్లనే వివిధవర్ణాలలో జనించిన ఆళ్వార్ల దివ్యప్రబంధాలకు వేదసమాన ప్రతిపత్తిని మరింత దృఢపరచి, ఆళ్వారుల విగ్రహాలను వైష్ణవాలయాలలో ప్రతిష్ఠింపజేసి రామానుజులు తమ విశాల హృదయాన్ని ప్రకటించారని, వివిధ దేవతారాధన విభిన్నత్వానికి కారణం కనుక ఆ ఆరాధనలన్నిటిని ఏకంచేసి, సకలదేవతలకు ఆధారభూతుడైన శ్రీమన్నారాయణునే పూజించడం ముఖ్యమని ఏకేశ్వరోపాసన విధానాన్ని స్థాపించి ఆచరణ యోగ్యం చేసినవారని శ్రీ అక్కూరి గోవిందా

---

124 ప్రొఫెసర్ పి నాగరాజారావు ఇంట్రొడక్షన్ టు వేదాంత, పుట 31, 134

125 డాక్టర్ ఎస్ రాధాకృష్ణన్ బ్రహ్మసూత్ర, పుట 51

చార్యులు అన్నారు [126] రామానుజుల పద్ధతిలో భక్తితత్త్వాల వెలికలయిక జరిగింది [127] అందువల్ల విశిష్టాద్వైతం మహోదారమై ప్రపంచంలో ఉండే సకల వాదాలను మతాలను తనలో ఇముడ్చుకొనడానికి సంసిద్ధమైంది [128] అందువల్ల రామానుజులు వైష్ణవ సిద్ధాంత ప్రథమాచార్యులు కాకపోయినా, ప్రవర్తకులలో ప్రథములై వైష్ణవ సిద్ధాంత చరిత్రలో సుప్రసిద్ధులుగా పేరుపొందారు [129] రామానుజులు చైతన్య విలసితుడు, ప్రేమస్వరూపుడగు భగవంతుని మనకు ప్రసాదించారని శ్రీమతి అణిమా సేన్‌గుప్త ప్రశంసించారు [130] "రామానుజుల హృదయంగొప్పది శంకరాద్వైతానికి ఆళ్వార్ల భక్తిని జోడించి విశిష్టాద్వైతం నిర్మించారు అందువల్ల పూర్వాచార్యులు అందరూ ఆయనలో పునర్జన్మ పొందినట్లవుతున్నది ఆయన సిద్ధాంతంలో ఏకత్వ నానాత్వాలు అద్భుతంగా సమన్వయం చెందుతాయి' అని సమ్మతించారు స్వామి వివేకానంద

యో నిత్యమచ్యుత పదాంబుజ యుగ్మ రుక్మ
వ్యామోహతః తదితరాణి తృణాయ మేనే,
అస్మద్గురోర్ భగవతో౽స్య దయైక సింధోః
రామానుజస్య చరణౌ శరణం ప్రపద్యే [131]

నారాయణుని పాదపద్మయుగ్మమనే బంగారంపై వ్యామోహంతో తక్కినదంతా గడ్డిపరకగా భావించిన దయాసింధువు, మా గురువు అయిన భగవద్రామానుజుని చరణాలకు శరణం- అని శ్రీవైష్ణవులు అనుదినం ప్రార్థించే రామానుజులు నేటి మద్రాసుకు 17 మైళ్ళ దూరంలోని శ్రీపెరుంబూదూరు (భూతపురి)లో ఆసూరి కేశవ యజ్వ అనే హారీత గోత్రులైన శ్రీవైష్ణవోత్తమునికి కేశవాంశలో కుమారులై జన్మించారు [132] ఆనాడు పింగళనామ సంవత్సర చైత్ర శుక్ల

---

126 శ్రీ రామానుజ కీర్తికౌముది భాగం, పుట 64

127 ప్రొఫెసర్ టి రాజగోపాలాచారియార్ వైష్ణవైట్ రిఫార్మర్స్ ఆఫ్ ఇండియా పుట 103 128 ప్రొఫెసర్ మోనియర్ విలియమ్స్ హిస్టరీ ఆఫ్ రిలిజియన్స్ థాట్ అండ్ లైఫ్ ఇన్ ఇండియా, పుట 100 129 డాక్టర్ నికోల్, రామానంద టు రామతీర్థ పుట 11 130 శ్రీమతి అణిమా సేన్‌గుప్త ప్రబుద్ధ భారత, పుట 506, 1959 131 స్వామి వివేకానంద, కంప్లీట్ వర్క్స్‌ సంపుటం 3, పుట 266, 132 కూరనాథులు, 133 శల్యాక్షే దివ్య కుంభే మధుని విదితే వత్సరే పింగళాఖ్యే

చైత్రే మాసే గతేషు ద్వియుత దశదినే శ్వేతమానే హిమాంశౌ,
పంచమ్యార్ద్రా సమేతే సురగురు దివసే కర్కటాఖ్యే చ లగ్నే
శ్రీమద్రామానుజార్యః సముదని నిగమాంతార్థ సంరక్షణార్థమ్

పంచమి గురువారం ఆర్ద్రా నక్షత్రం ఈ పింగళనామ సంవత్సరం కలియుగాబ్దాలు 4118 వారిదని చెప్పడంవల్ల ఇది క్రీస్తుశకం 1017 అవుతుంది రామానుజులు తెలుగు మాతృభాషగా కలవారనే వాదం ఉంది కాని దీనికి బలమైన కారణాలు కానరావు రామానుజుల కాలానికి చోళ చక్రవర్తి కులోత్తుంగ చోళుడు ఇతడు రాజరాజనరేంద్రుని కుమారుడు రామానుజులు తెలుగువారయి వుంటే, అంతటి మహామహుని తెలుగువారు ఆదరించుకోవడం జరిగేది కాదు రామానుజుల వంశంవారైన ఆసూరి వారు గండికోట వైష్ణవులలో నేటికీ ఉన్నారు, వారంతా ద్రవిడ సంప్రదాయంవారే

రామానుజుల తల్లి పేరు కాంతిమతి ఈమె యామునాచార్యుల శిష్యుడయిన పెరియ తిరుమల నంబి (శ్రీశైలపూర్ణుని) సోదరి మరొక సోదరి శ్రీదేవి ఈమెను పెరియ పిరాట్టి మహాదేవి అని కూడ వ్యవహరించేవారు ఈమె కుమారుడు గోవింద మిశ్రుడు పెరియ తిరుమల నంబి రామానుజులకు లక్ష్మణుడని మహాదేవి కుమారునికి గోవిందుడని నామకరణం చేశారు

రామానుజులు తండ్రివద్దనే వేదవేదాంగాలు చదివారు తండ్రి ఆయనకు పదహారోఏట వివాహం చేశారు భార్య పేరు రక్షకాంబ తండ్రి కొంతకాలానికి విష్ణుసాయుజ్యం పొందారు రామానుజులకు తాము గొప్ప పండితులు కావాలనే తృష్ణ ఉండేది, కనుక అప్పుడు కాంచీపురంలో నున్న యాదవప్రకాశులనే మహాపండితుల వద్ద శాస్త్రాధ్యయనం చేయసాగినారు రామానుజుల పినతల్లి కుమారుడు గోవింద మిశ్రుడు కూడ ఆ గురువువద్దనే చదివేవారు

ఒకనాడు యాదవప్రకాశులు పాఠంలో "తస్య యథా కప్యాసం పుండరీక మేవ మక్షిణీ" అనే ఛాందోగ్య వాక్యాన్ని వివరిస్తూ,[184] కప్యాసం అనే పదానికి మర్కట పృష్ఠ భాగమనే అర్థం చెప్పి, ఆ హిరణ్య పురుషుని నేత్రయుగ్మం మర్కట పృష్ఠంవలె ఎర్రని ఎర్రకలువవలె ఉన్నదని వివరింపగా, రామానుజుల కళ్ళ బాధతో కన్నీరు కురిపించాయి గురువులు కన్నీ కారణ మేమని ప్రశ్నించారు రామానుజులు "భగవద్విషయికమైన ప్రకృతికి తమరు అపార్థం కల్పిస్తున్నందుకు దుఃఖపడుతున్నాను" అని నిర్భయంగా పలికారు "అయితే నీవేమి అర్థం చెప్పగలవు!" అని ప్రశ్నించారు యాదవప్రకాశులు రామానుజులు "కం=జలం పిబతీతి కపిః= ఆదిత్యః తేన అస్యతే వికాస్యతే ఇతి కప్యాసమ్ కపిః అంటే నీరు తాగేవాడు, సూర్యుడు అతనితో వికసింపచేయబడినది కం=జలం పిబతి కపిః నాళం తస్మిన్నాస్తే ఇతికప్యాసమ్ నాళంతో కూడినది కం=జలం, అసతి అపిపూర్వకః=ఉదకంలో ఉండేది" అని వ్యుత్పత్తులు చెప్పారు[185] మూడు వ్యుత్పత్తులవల్ల "గంభీరాంభస్సముద్భూత సుమృష్టనాళ రవికర

---

184 ఛాందోగ్యం 1 6 7 185 ఈ వ్యుత్పత్తులను ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతలైన తంయుని నుండి తీసుకున్నట్లు ప్రొఫెసర్ టి రాజగోపాలాచార్యుల అభిప్రాయం వైష్ణవైట్ రిఫార్మర్స్ ఆఫ్ ఇండియా, పుట 47

వికసిత పుండరీకదళామలాయతేక్షణః" లోతైన నీటిలో పుట్టిన, మందికాడగల సూర్య కిరణాలలో వికసించిన తెల్లదామరరేకులవలె విశాలమైన కన్నులు గలవాడు - అనే అర్థం తెలిసింది. ఇది పాండిత్యదర్పం కాదని యాదవ ప్రకాశులు కోపపడ్డారు. అప్పటి నుంచి అతనికి రామానుజులపై ప్రేమ సన్నగిల్లి మాత్సర్యం ఏర్పడింది. అతనిని చంపడానికికూడా ప్రయత్నించారు. కాశీయాత్రా వ్యాజంతో రామానుజులను తీసుకొని వెళ్ళి గంగలో త్రోసివేయ సంకల్పించారు గురువులు. కాని, రామానుజులు ఈ విషయాన్ని తన పినతల్లి పుత్రుడైన గోవిందుని నుంచి ముందే తెలుసుకొని భగవదనుగ్రహంతో తప్పించుకొని కాంచీపురం చేరారు. గోవిందుడు తనకు గంగలో లభించిన లింగాన్ని యాదవప్రకాశుల ఆజ్ఞతో స్వీకరించి, కాళహస్తి సమీపంలోని మధురమంగళం గ్రామంలో ప్రతిష్ఠించి పరమశైవుడై పూజించాడు. ఎదప అతడు కాళహస్తి దేవాలయానికి ధర్మకర్తగా వున్నాడు. అతనికి గంగలో అరచేతిలో లింగం లభించడం వల్ల 'ఉళ్లంగై కొండాన్ నాయనార్' అనే పేరు కలిగింది. యాదవ ప్రకాశులు యాత్ర ముగించి కాంచీపురానికి తిరిగి వచ్చి, రామానుజులను చూచి మొసలి కన్నీరు కార్చి ఎప్పటిలాగే పాఠం చెప్పేవారు.

కాలక్రమాన గురుశిష్యు లిద్దరికీ అభిప్రాయ భేదాలు తీవ్రమయ్యాయి. ఒకనాడు యాదవప్రకాశులు "సత్యం జ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ"[188] అనే మంత్రానికి అర్థం చెబుతూ బ్రహ్మం సచ్చిదానంద స్వరూపుడని వ్యాఖ్యానించారు. రామానుజులు దానిని ప్రతిఘటించి, బ్రహ్మానికి సత్యజ్ఞానానంతాలు లక్షణాలే కాని అవి బ్రహ్మ కావని, ఆ పదాలు అసత్య జడ పరిచ్ఛిన్నముల నుంచి వ్యావృత్తం - అనగా అసత్యజ్ఞాన సాంతత్వాలు ఆ బ్రహ్మకు లేవని తెలుపుతాయేగాని అవి బ్రహ్మస్వరూపాలు కావని వ్యాఖ్యానించారు. గురువుకు దాంతో కోపం వచ్చింది.

ఇలా ఉండగా, కాంచీపురరాజు కుమార్తెను బ్రహ్మరాక్షసి పట్టి పీడించసాగింది. ఎందరో మంత్రవేత్తలు వచ్చి ప్రయత్నించారు కాని, ఫలం దక్కలేదు. చివరకు రాజు యాదవప్రకాశులను కోరారు. ఆయన శిష్యగణసమేతుడై రాచనగరుకు వెళ్లి మంత్రప్రయోగం చేశారు. కాని, ఆ బ్రహ్మరాక్షసి అతనిని ధిక్కరించి, అతని శిష్యుడైన రామానుజులకు లొంగుతానని చెప్పింది. అంతట రామానుజులు ఆ బ్రహ్మరాక్షసిని సంబోధించగా, వినయంతో వెళ్లిపోయింది. దానికి సూచనగా రాజద్వారంలోవున్న పెద్దరావి చెట్టు విరిగిపడింది. దీనివల్ల రామానుజుల ప్రతిష్ఠ పెరిగింది. యాదవప్రకాశులు మనస్సులో మాత్సర్యమున్నా పైకిమాత్రం రామానుజులను ప్రశంసించారు.

---

188 తైత్తిరీయోపనిషత్తు 2 1

ఏమైనా, రామానుజులను యాదవప్రకాశులు పంపివేయవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడింది ఒకనాడు యాదవప్రకాశులు 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానీతి శాంత ఉపాసీత'[187] అనే మంత్రాన్ని, "నేహ నానాస్తి కించన"[188] అనే మంత్రాన్ని అద్వైతపరంగా వ్యాఖ్యానించారు రామానుజులు విస్పష్టంగా మొదటి మంత్రానికి సృష్టి బ్రహ్మంనుంచి జనించి, దానిలోనే వుండి, దానిలోనే లయిస్తుంది గనుక సృష్టి బ్రహ్మం కాదని తత్పరివ్యాప్యమని అలాగే బ్రహ్మం కన్నా మరొక సృష్టి లేదని, అంతా దానిపైనే ఆధారపడి వుంటుందని వ్యాఖ్యానించారు దానిమీద యాదవప్రకాశులకు చాలా ఆగ్రహం కలిగింది తన సిద్ధాంతాన్ని ఖండించే శిష్యుడు తన నుంచి నేర్చుకొనేదేమీ లేదని, ఇక రామానుజులు తమ వద్దకు రానవసరం లేదని ఆయనను పంపివేశారు రామానుజులు సన్న్యసించిన తరువాత యాదవప్రకాశులు తమ తల్లి సలహాపై రామానుజులను ఆశ్రయించారని, ఆయనకు శిష్యులయ్యారని పరంపరగా వస్తున్న కథ కాని ఈ కథ తర్వాత కల్పించినదై వుంటుందని డాక్టర్ ఎస్ కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ అంటున్నారు రామానుజుల కాలంలో యాదవప్రకాశులనే సుప్రసిద్ధాద్వైతాచార్యుడు ఉండేవారనేది యథార్థమని, వేదాంతదేశికులు కూడా ఆయన వివిధ వాదాలను ఖండించారని, అలాంటప్పుడు యాదవప్రకాశులు పూర్వశిష్యుని మతాన్ని స్వీకరించి, ఆయనకు శిష్యుడుకావడం సంభవం కాదని తోస్తున్నదని డాక్టర్ అయ్యంగార్ వాదం[189]

రామానుజులు యాదవ ప్రకాశుల వద్ద చదువుకుంటున్న కాలంలో ఆయన గురువును ధిక్కరించి విశిష్టాద్వైత పరంగా వ్యాఖ్యలు చేయటం పండిత లోకంలో వ్యాపించింది కాంచీపురం నుంచి శ్రీరంగానికి యాత్రకు వచ్చిన కొందరు వైష్ణవుల వల్ల యామునాచార్యులకు ఈ విషయం తెలిసింది ఆయన సంతోషించి

"అసంత ఏ వాత్ర హి సంభవంతి
హసంతికాయా ఇవ హవ్యవాహః,
అత్రైవ సంతో యది సంభవంతి
తత్రైవ లాభః సరసీరుహాణామ్ "

ఈ ప్రపంచంలో కుంపటిలో నిప్పుల లాగ దుష్టులు ఉంటనే ఉంటారు సజ్జనులు పుట్టడం కుంపట్లో కమలాలు పూచినట్లే।- అన్నారు తర్వాత కొన్నాళ్లకు రామానుజులను చూడాలని శిష్యులతో కాంచీ పురానికి వచ్చి, వరదరాజ స్వామిని సేవించి ప్రదక్షిణాలు చేస్తూ, తమ శిష్యులతో వస్తున్న యాదవప్రకాశులను చూచి, ఆ శిష్యులలో మెరుగు బంగారుమైచాయ, ప్రసన్న గంభీర ముఖం, ఆకర్ణాంత విశాల నేత్రాలు అజానుబాహువులు గల సమున్నత

---

187 ఛాందోగ్యమ్ 3 14 1 188 బృహదారణ్యకమ్ 4 4 19, 189 డాక్టర్ ఎస్ కృష్ణస్వామి అయ్యంగార్ ది త్రి గ్రేట్ ఆచార్యాస్ పుట 119

వ్యక్తే రామానుజులని తెలుసుకొని, ఆనంద బాష్పాలు కురిపిస్తూ, "అముదల్వ నివన్" ఈ మహా మహుడు మన సిద్ధాంతాన్ని ఉద్ధరించ గలవాడగుగాక! అని మనసులో ఆశీర్వదించి వెళ్ళిపోయారు

పిదప కొన్నాళ్లకు తమ అనంతరం విశిష్టాద్వైత దర్శనాన్ని నిర్వహించే వారు ఎవ్వరా అని ఆళవందారుకు విచారం కలిగి, రామానుజులను యాదవప్రకాశుం నుండి వేరు చేసి తనకు ఆప్తుని చేసుకోవడం ఎలాగా?—అని ఆలోచిస్తుండగా, రామానుజులు యాదవ ప్రకాశుతో అభిప్రాయ భేదాలతో విడిపోయినట్టుగా తెలిసింది ఆయన తన శిష్యుడైన పెరియనంబిని పిలిచి ఎట్లయినా రామానుజులను శ్రీరంగానికి పిలుచుకొని రమ్మని పంపారు

యామునాచార్యుని ఆనతిపై పెరియనంబి (మహాపూర్ణులు) కాంచీపురానికి వెళ్లారు ఒకనాడు వరదరాజ స్వామి కోవెలలో రామానుజులు స్వామికి తిరుమంజనం సమర్పించే సమయంలో యామునాచార్యుల స్తోత్రరత్నంలోని

"స్వాభావికానవధికాతిశయేశితృత్వం
నారాయణ త్వయి న మృష్యతి వైదికః కః,
బ్రహ్మా శివః శతమఖః పరమః స్వరాడి
త్యేతేఽపి యస్య మహిమార్ణవ విప్రుషస్తే[140]

ఓ నారాయణా! నీవు అందరకు అధిపతివి ఈ అధీశత్వం స్వాభావికం, అవధిలేనిది, అతిశాయి దీనికి వేదజ్ఞుడెవడూ కాదనడు బ్రహ్మ, శివుడు పరమ స్వరాట్టయిన ఇంద్రుడు అనే వీరందరూ నీ మహిమా సముద్రంలోని తుంపరలు మాత్రమే—అనే శ్లోకం పఠించి ప్రార్థించారు ఆ శ్లోకం విని రామానుజులు ఆశ్చర్యపడి, దాని కర్తృత్వం గురించి ప్రశ్నించారు మహా పూర్ణులు అది యామునాచార్యులదని, శ్రీరంగానికి తన వెంట వస్తే, వారిని సేవింప వచ్చునని అన్నారు కాని, రామానుజుల కోరిక తీరలేదు వీరిద్దరూ అక్కడికి చేరే వేళకే ఆళవందార్ పరమపదించారు అంత్య సంస్కారం కోసం వారి భౌతిక దేహాన్ని శిష్యులు కావేరీ తీరం చేర్చారు రామానుజులు అక్కడే వారి భౌతిక దేహం సేవించారు అప్పుడు యామునాచార్యుల కుడిచేతి మూడు వేళ్ళు ముడుచుకొని వున్నాయి అదేమిటని రామానుజులు ప్రశ్నించారు యామునాచార్యుల అంతరంగ శిష్యులు బాగా ఆలోచించి, "యామునులు తరచు పరాశరుల నామధేయాలు పెట్టాలని, వ్యాసబ్రహ్మ సూత్రాలకు విశిష్టాద్వైత పరమైన భాష్యం రచించాలని, నమ్మాళ్వార్ల తిరువాయి మొళికి వ్యాఖ్యానం రచించాలని వారి పేరు కూడ శిష్యులకు పెట్టాలని అనుకునే వారు ఆ కోరికలే కాబోలు!" అన్నారు రామానుజులు ఆ కోరికలు తీర్చు తానని ప్రతిజ్ఞ చేశారు

---

140 ఆళవందార్‌స్తోత్రం

"అహం విష్ణు మతే స్థిత్వా జనా నజ్ఞాన మోహితాన్,
పంచ సంస్కార సంపన్నాన్ ద్రావిడామ్నాయ పారగాన్
ప్రపత్తి ధర్మ నిరతాన్ కృత్వా రక్షామి సర్వదా,
సంగృహ్య నిఖిలానర్థాన్ తత్త్వ జ్ఞాన పదం శుభమ్
శ్రీ భాష్యం చ కరిష్యామి జన రక్షణ హేతునా,
శివేశ్వరాదీన్ లోకేశః కృపయా యః పరాశరః
సందర్శయన్ తత్త్వభావాన్ తదుపాయ గతీం స్తథా
పురాణ రత్నం సంచక్రే మునివర్యః కృపానిధిః
తస్య నామ్నా మహా ప్రాజ్ఞ వైష్ణవస్య తు కస్యచిత్
అభిధానం కరిష్యామి నిష్కృత్యర్థం మునే రహమ్ "141

నేను శ్రీవైష్ణవ మతంలో వుండి అజ్ఞాన మోహితులైన జనాన్ని పంచ సంస్కార వంతులు గాను, ద్రావిడామ్నాయ విశారదులనుగాను, ప్రపత్తి ధర్మ నిరతులను గాను చేస్తాను—అని అన్నారు రామానుజులు యామునాచార్యుల ముడిచిన ఒక వేలు లేచింది సకల తత్త్వ జ్ఞాన రాశి అయిన శ్రీ భాష్యం రచిస్తాను—అన్నారు దానితో రెండవ వేలు లేచింది శివేశ్వర ప్రభృతుల స్వభావాలను, తదుపాయ గతులను తెలిపే పురాణ రత్నమైన విష్ణు పురాణం రచించిన కృపాళువైన పరాశరుని పేరును ఒక వైష్ణవునికి పెడతాను, ఆ మహర్షి ఋణ విమోచనం కోసం—అని అనగానే మూడవ వేలూ లేచింది

తర్వాత రామానుజులు కాంచీపురం చేరారు ఆళవందార్ల శిష్యులైన మహాపూర్ణ (పెరియనంబి), కాంచీ పూర్ణుల (తిరుక్కచ్చినంబి) ద్విజులు కారు కాని పరమ భాగవతులు వారి వద్ద, తక్కిన యామునాచార్యుల శిష్యుల వద్ద రామానుజులు వివిధ వైష్ణవ సంప్రదాయ విషయాలు, దివ్య ప్రబంధ రహస్యాలు గ్రహించారు తమ భార్య ఆచార్యుల ఎడల కుల భేదాన్ని పాటించడం వల్ల, తన మార్గానికి అనుకూలంగా లేనందున ఆమెను వదలి, 32వ ఏట సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించి యామునాచార్యుల పీఠాన్ని నిర్వహించడం ప్రారంభించారు శ్రీ భాష్యాది గ్రంథ రచనలో తన పినతల్లి కుమారుడైన గోవింద మిశ్రుని శైవం నుంచి మరల్చి వైష్ణవునిచేసి తన వద్దనే ఉండేట్టు చేశారు వ్యాస వేదాంత సూత్రాలకు విశిష్టాద్వైత పరంగా శ్రీ భాష్యం రచించారు దానికి శ్రీ భాష్యమని సంప్రదాయ నామధేయం కొంతకాలం తర్వాత రామానుజులు శిష్యులతో భారత దేశమంతటా దిగ్విజయ యాత్ర చేసి విశిష్టాద్వైతాన్ని ప్రతిష్ఠించారు ఆయన షష్టిపూర్తి వేళకు భారత దేశానికే మహా విద్వాంసుడుగా పేరు గాంచారు యజ్ఞమూర్తి మొన్నగు మహా విద్వాంసులను ఓడించి శిష్యులను చేసుకున్నారు

141 అనంతాచార్యులు ప్రపన్నామృతమ్, 8 69-76

ఒక సారి రామానుజులు అప్పటికి కాంచీ పురాధిపతి నుంచి అపాయం కలిగింది చోళ రాజ్యం వదలి, హొయసళ రాజ్యం చేరారు. అప్పుడు ఆ రాజ్యం పాలిస్తున్న బిట్టిదేవుడు జైన మతావలంబి. అతడు రామానుజుల అపూర్వ ప్రభావానికి లోనయి వైష్ణవమతం స్వీకరించాడు, విష్ణువర్ధను డయ్యాడు. రామానుజులు మేల్కోట(తిరునారాయణ పురం)లో 12 సంవత్సరాలు వేంచేసి వుండి, శ్రీ వైష్ణవ సిద్ధాంత ప్రచారం చేశారు. క్రీ.శ 1117 లో మరల శ్రీరంగానికి వెళ్ళారు. శ్రీరంగంలో చక్కగ అరవై యేళ్ళ వుండి మత ప్రచారం చేశారు. మత ప్రచారానికి 74 సింహాసనాధిపతులను నియమించారు.

చివరకు చేయవలసిన ఏర్పాట్లన్నీ చేసి, శిష్యులకు చెప్పవలసిన విషయాలు చెప్పి శ్రీరంగ నాథుని సేవించి పింగళ సంవత్సర మాఘ శుద్ధ దశమి శనివారం నాడు- 120 వ ఏట పరమ పదం చేశారు. మేలుకోటలోను, శ్రీ పెరుంబూదూరులోను ఆయన కాలంలోనే ఆయన విగ్రహాలు ప్రతిష్ఠించారు.

శ్రీ రామానుజుల ముఖ్య శిష్యులు కూరత్తాళ్వాన్ ఈయన లేఖకుడుగా వ్రాయగా రామానుజులు బ్రహ్మ సూత్రాలకు శ్రీ భాష్యమ్, వేదాంత సార, వేదాంత దీప, వేదార్థ సంగ్రహ, శ్రీరంగ గద్యమ్, వైకుంఠ గద్యమ్, శరణాగతి గద్యమ్, మున్నగు గ్రంథాలు రచించారు.

రామానుజో జగామాశు తద్విష్ణోః పరమం పదమ్,
మాఘశుద్ధ దశమ్యాం తు మధ్యాహ్నే మదవాసరే

రామానుజుల అనంతరం ద్రావిడ, సంస్కృతాల ప్రాధాన్యాన్నిబట్టి తెంగలై వడగలై, అని రెండు శాఖలు ఏర్పడ్డాయి. వడగలై శాఖకు వేదాంత దేశికులని విఖ్యాతిగన్న వేంకటనాథులు, తెంగలై శాఖకు పిళ్లై లోకాచార్యులు, మణవాళ మహామునులు నాయకత్వం వహించారు.

భగవద్రామానుజులు చేసిన గొప్పపని వేదోపనిషత్తులతోపాటు పాంచరాత్రాద్యాగమాలు, పురాణాలు ఆళ్వార్ల దివ్యప్రబంధాలు సమన్వయించడం [142]

విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని,
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః

అనే గీతోక్తిని అక్షరాలా పాటించి వర్ణవ్యవస్థను మించినది భాగవతవ్యవస్థ అని నమ్మినవారు రామానుజులు. తమకనే వర్ణావరులైన తిరుక్కచ్చి నంబి (కాంచీపూర్ణుడు), మహాపూర్ణును

---

142 డాక్టర్ బి కోటేశ్వరరావు ఆముక్తమాల్యదా దర్శనము, పుట 286

(పెరియనంబి) గురువుగా స్వీకరించి మంత్రోపదేశం పొంది, ద్రావిడామ్నాయం వారివద్ద అభ్యసించారు

రామానుజులలో మరొక గొప్పగుణం తాము నరకం చెందినా ఇతరులు తరించాలనే మహోదార్యం. యమునాచార్యుల శిష్యులలో ఒకరు రామానుజుల ఆచార్యులలో ఒకరు అయిన తిరుక్కోట్టియూర్‌నంబి (గోష్ఠీపూర్ణులు) రామానుజులను మంత్రోపదేశానికి పద్దెనిమిదిసార్లు తిప్పారు. అయినా పట్టువిడవక రామానుజులు ఆయనవద్దకు మంత్రోపదేశాభిలాషతో వెళ్తూనే వున్నారు. ఆయన అనుగ్రహించకపోవడం తన లోపమే అని భావించారు. చివరకు గోష్ఠీపూర్ణుల అనుగ్రహంతో మంత్రోపదేశం పొందారు. "ఈ మంత్రం విన్న మాత్రంతోనే జనం ముక్తి పొందుతారు గనుక ఎవ్వరికీ ఉపదేశించవద్దు" అని గురువు శాసించారు. రామానుజులు "అలాగే" అని తల ఊపారు. శ్రీరంగానికి బయలుదేరారు. దారిలో ఆలోచించారు. "నేనొక్కణ్ణి నరకానికి పోతే ఏం! ఇతరులు ఎందరో తరిస్తారు గదా!" అని వెంటనే గోష్ఠీపురంలోని విష్ణ్వాలయ ద్వార గోపురం ఎక్కి మంత్రాన్ని ఉద్ఘోషించారు.

విశిష్టాద్వైత స్వరూపం

భగవద్రామానుజులు ద్రావిడ ప్రబంధ వేదోపనిషదాదుల సమన్వయంతో ప్రవర్తింపజేసిన విశిష్టాద్వైత మత స్వరూపం సంగ్రహంగా ఇది

వర్షార్థ మష్టౌ ప్రయతేత మాసాన్
　　నిశార్థ మర్థం దివసే యతేత,
వార్ధక్య హేతో: వయసా నవేన
　　పరత్ర హేతో రిహ జన్మనాచ (వి. ప.)

సంవత్సరం 12 నెలల్లో నాలుగు నెలలు వానకాలానికి అవసరమైన సరుకులు మిగిలిన ఎనిమిది నెలల్లో సమకూర్చుకోవాలి. రాత్రికి కావలసిన అగ్గిపెట్టె, పసిపిల్లవాని పాలపీక, ముసలికి కావలసిన దగ్గుమందు, పెండ్లానికి కావలసిన వక్కపొడి పగలే తెచ్చిపెట్టుకోవాలి. పనిచేయలేని ముసలితనానికి అంతో ఇంతో యౌవనంలోనే కూడబెట్టుకోవాలి. వచ్చే పరానికి ఈ జన్మలోనే పాటుపడాలి.[148]

శాశ్వత జ్ఞానానందాదులు వుండేది పరలోకం. శాశ్వతమైనవి ఏమిటో చిదచిదీశ్వరులు శాశ్వతులు. జీవుడు భగవంతుడికి శరీరం. జీవునికి ప్రకృతి శరీరం. రెండింటికి ఆత్మ

---

148 తుంబిమడ్డి శేషశర్మ, విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంత దర్పణము, పుట 4

శ్రీమన్నారాయణుడు ఆత్మలేనిదే శరీరం లేదు ఈ రెండూ భగవంతుని నుంచి వేరుపరచ మామిడిపండులోని టెంక, గుజ్జు, రంగూ, రుచి, వాసనా విడివిడిగా గుర్తింప గలిగిన స్వస్థితి కంటెనా వేరుచేయ వీలులేనివి అట్లే చిదచిదీశ్వరులు ఈశ్వరుడు ప్రధానుడు విశేష్యం శక్తిమని రెండు విశేషణాలు చిదచిత్తులు స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి వున్న భగవదిచ్ఛ ప్రకారం నియమింపబడుతాయి ఏమంటే ఈశ్వరుడు—భగవంతుడు నియామకుడు, నాయకుడు, శరీరి, శేషి, ఆధారుడు మిగిలింది శేషం, శరీరం, నియామ్యం, ఆధేయం ఈ చిదచిత్తులందరి-స్థూలావస్థలోను, సూక్ష్మావస్థలోను ఈశ్వరుడు విశిష్టుడు గనుక ఈ మతానికి విశిష్టాద్వైతం అనేపేరు వచ్చింది

సకల పదార్థాలు ప్రమాణమని, ప్రమేయమని రెండు విధాలు ప్రమేయం ద్రవ్యం అద్రవ్యమని రెండు విధాలు ద్రవ్యం జడాజడ భేదంతో రెండు విధాలు వీటిలో జడం కాలం, ప్రకృతి అని రెండు విధాలు అజడం నాల్గు విధాలు- ధర్మభూత జ్ఞానం, శుద్ధసత్త్వమ్, జీవుడు, ఈశ్వరుడు అద్రవ్యం పది విధాలు —త్రిగుణాలు పంచ తన్మాత్రలు, శక్తి, సంయోగం జడమంటే అమిశ్ర సత్త్వరహితం అజడమంటే స్వయంప్రకాశం ఈ జడాజడ భేదాయోగం ద్రవ్యం ఆరు విధాలు అద్రవ్యం పది విధాలు మొత్తం పదహారు విధాలు

చిత్తు జీవుడు ప్రత్యక్త్వం (స్వయంప్రకాశత్వం), చేతనత్వం (జ్ఞానాశ్రయత్వం) ఆత్మత్వం (శరీర ప్రతిసంబంధత్వం), కర్తృత్వం (సంకల్పజ్ఞానాశ్రయత్వం) మొదలయినవి జీవేశ్వర సాధారణ లక్షణాలు అయినా జీవుడు విభుడుకాడు జీవుడు దేహేంద్రియ మనః ప్రాణాదుల కంటె విలక్షణుడు వెంట్రుక కొసను నిలువుగా చీల్చి, ఆ భాగాంలో ఒకదాని మళ్ళ నూరుగా చీల్చినప్పటి భాగమంత అణుపరిమాణంలో వుంటాడు [144] నిత్యుడు ప్రతి శరీరంలోను భిన్నుడు పరమేశ్వరునిలాగ నిత్యసూరి అయినా అవిద్యాకర్మవశాన సంసార నిమగ్నులై దుఃఖిస్తుంటారు

ఈ జీవులు నాలుగు విధాలు—నిత్యులు, ముక్తులు, బద్ధులు, కేవలులు నిత్యులు అనంత గరుడవిష్వక్సేనాదులు వీరు పరమేశ్వరునిలాగ శక్తిమంతులు అతనికి ఉభయ విభూతుల లోను నిత్య సన్నిహితులై సేవచేస్తుంటారు ఈశ్వరునిలాగే వీరూ అవతరిస్తారు ముక్తులు భగవద్భాగవతపరులై, నిత్యనైమిత్తిక క్రియలు చేస్తూ, భగవదాజ్ఞా కైంకర్యాలు కొనసాగిస్తూ, ప్రపత్తితో పరమేశ్వరానుగ్రహం పొంది, ఆయన సాన్నిధ్యం చేరి సుఖపడుతారు బద్ధులు దేహాత్మ భ్రాంతులు, అనివృత్త సంసారులు బ్రహ్మమొదలు కీటకంవరకు చతుర్దశ భువనాం లోను జనన మరణాలు పొందుతూ వుంటారు వీరికి పరమేశ్వర భావన వుండదు కేవలులు

---

144 వాలాగ్ర శతభాగస్య శతధా కల్పితస్య చ, భాగో జీవస్య విజ్ఞేయః- శ్రీమద్భాగవతమ్

సంసారం హేయమని భావించి, ప్రకృతికంటె పరుడైన ఆత్మస్వరూపాన్ని జ్ఞానయోగంతో ఆత్మస్వరూపం సాక్షాత్కరింపజేసి, అదే భగవదనుభవమని విశ్వసించే జ్ఞానయోగులు. వీరికి సంసారప్రాప్తి వుండదు. ఆత్మ వుండేవరకు శరీరులై తిరుగుతారు. ఇదే కైవల్యం.

బద్ధులు శాస్త్రవశ్యులు, శాస్త్రావశ్యులు అని మరి రెండు విధాలు. శాస్త్రవశ్యులు మనుష్యాదులు, కానివి పశ్వాదులు. శాస్త్రవశ్యులు బుభుక్షులని, ముముక్షువులని రెండు రకాలు. బుభుక్షువులు ధర్మకాములు, అర్థకాములని రెండు విధాలు. అర్థకాములు దేహాత్మభ్రాంతులు. ధర్మకాములు యజ్ఞయాగ దాన తీర్థయాత్రాది పుణ్యకార్యనిష్ఠులు. వీరికి స్వర్గాదులుంటాయి. ఈ ధర్మకాములు దేవతాంతరపరులు, భగవత్పరులు అని రెండు విధాలు. వీరిలో భగవత్పరులు ఆర్తులు, జిజ్ఞాసువులు, అర్థార్థులు అని మూడు విధాలు. ముముక్షువులు కైవల్యపరులు, మోక్షపరులు అని రెండు విధాలు. మోక్షపరులు భక్తులు, ప్రపన్నులు అని రెండు విధాలు.

అచిత్తు సత్త్వరజస్తమో గుణాశ్రయ రూపం, సూక్ష్మావస్థలో అవ్యక్తం, నిత్యం. జ్ఞానానికి విరోధి కనుక అవిద్య. సృష్టి వైచిత్రి హేతువు కావున మాయ. నిత్యక్రమంలో మార్పులు వున్నా నిత్యమైనది కనుక అక్షరం.

ప్రళయస్థితిలో ఇది అవ్యక్త రూపంలో వుంటుంది. ఈశ్వరుని ఇచ్ఛవల్ల మూల ప్రకృతి నుంచి త్రిగుణాత్మక మహత్తు, దీని నుంచి అహంకారం పుట్టాయి. ఈ అహంకారానికి సాత్త్విక రాజస తామస స్వభావాలున్నాయి. రాజసాహంకారసహిత సాత్త్వికాహంకారం వల్ల ఏకాదశేంద్రియాలు, తామసాహంకారం వల్ల పంచతన్మాత్రలు, పంచభూతాలు పుట్టాయి. పంచభూతాలు, అవ్యక్తం, అహంకారం శరీరోపాదాన కారణాలు.

ఈ శరీరం నిత్యమని, అనిత్యమని రెండు భేదాలు. భగవంతుని, నిత్యసూరుల శరీరాలు నిత్యాలు. అనిత్య శరీరం కర్మకృతమని, అకర్మకృతమని రెండు విధాలు. కర్మకృత శరీరం మనుష్యాదులది. అకర్మకృతం పరమేశ్వరావతారాలు. చతుర్దశ భువనాత్మక బ్రహ్మాండమంతా ప్రకృతే. దేవతలూ దీనిలోని వారే. ఇలాంటి ప్రకృతి జీవేశ్వరులకు భోగస్థానం.

ఈశ్వరుడు చిదచిత్తులకు ఆత్మ, నియంత, శేషి, సర్వకార్యాలకు ప్రధాన హేతువు, ఫలప్రదాత, సకలకర్మారాధ్యుడు. ఇతడు చిదచిత్తులను నియమిస్తాడు. ఇతనికి అవి శేషం. ప్రళయకాలంలో ఈ విశ్వం ఇతనిలో లీనమై ఉంటుంది. దానిని ఇతడు మళ్ళీ అనుగ్రహించి వ్యక్తం చేస్తాడు.

అతడే జగత్తుకు ఉపాదాన నిమిత్త సహకార కారణ భూతుడు. కాని, తాను తన ప్రాకృత స్వరూపం కాదు. బాల్య యౌవన వార్ధక్యాద్యవస్థలు శరీరానికే కాని ఆత్మకు లేనట్లు లోకంలోని వికారాలు ఆత్మ రూపుడైన ఈశ్వరునికి లేవు. అతనికి ఈ జగత్సృష్టి కేవల మొక లీల. జీవులను ముక్తులను చేయటానికే ఆయన ఈ సృష్టి చేస్తున్నాడు. ఆయన కేవలం కృపామూర్తి. ఈ కృప వల్లనే ఆయన ఐదు విధాల అవతారాలు ధరించాడు. పరావతారం, వ్యూహావతారం, విభవావతారం, అంతర్యామ్యవతారం, అర్చావతారం - అనేవి ఆ ఐదవతారాలు. అతడు సర్వనియంత. అతనికొక మూర్తి వుంది. అది షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నం, నిఖిల కల్యాణ గుణాత్మకం. చిదచిత్తులలో వ్యాపించి వాటికి చైతన్యం కలిగించే ప్రభువు అతడే.

చిత్తు, అచిత్తు, పరమాత్మ తత్త్వత్రయం. పరమాత్మ లక్ష్మీ సమేతుడైన నారాయణుడు తప్ప మరొకరు కాదు. లక్ష్మీదేవి భగవన్నారాయణాభిమతానురూప స్వరూప రూప గుణ విభవైశ్వర్యశీల. కనుక నారాయణుడు శ్రీమన్నారాయణుడు.

ఈ శ్రీమన్నారాయణుడు జగత్తును సృష్టించి, దానిలోని జడాజడాలకు అంతరాత్మగా వుండి, సర్వమూ రక్షిస్తున్నాడు. అతడే ప్రళయంలో సూక్ష్మ రూపం పొందిన ప్రకృతితో, కరణ కళేబరాలు లేక ఏ పనికి చేతగాక ఉండీ లేనట్లు అచిత్కల్పాలుగా పడి వున్న జీవాత్మలతో కలిసి వుంటాడు.

ప్రళయంలో సూక్ష్మ చిదచిత్తులతో కలిసి వుండే పరమాత్మే, సృష్టిలో చిదచిత్తులతో కలిసి వుంటాడు. ఆ పరమాత్మకు చిదచిత్తులు విశేషణాలు. సూక్ష్మ దశలో గాని, స్థూల దశలో గాని చిదచిత్తులు అతనిని వదలి వుండవు. కనుక తద్విశిష్టుడు పరమాత్మ. ప్రళయంలో తనలో వుండుకొన్న వాటినే ఆవిష్కరించి, వాటికి అంతరాత్మగా, ఆధారంగా వుంటాడు. అప్పటి అతనికి, ఇప్పటి అతనికి ఏ భేదమూ లేదు. ఇదే విశిష్టాద్వైతం. నిత్య సత్య తత్త్వాలు మూడైనందున, ఆ మూడింటికీ వినాశం లేనందున, ఒక్కటే అనడం శ్రుతి విరుద్ధమైనందున రామానుజులు విశిష్టాద్వైతమన్నారు.

ఈ విశిష్టాద్వైతం ఉత్తరాది దాక్షిణాత్య సంప్రదాయాల సమన్వయమని చెప్పటం చర్విత చర్వణం. ద్రావిడ ప్రబంధాలలోని వైష్ణవ తత్త్వం, వేదోపనిషత్తులలోని తత్త్వత్రయాత్మక విశిష్టాద్వైత తత్త్వం సమన్వితాలైనందున రామానుజులు ఉభయ వేదాంత ప్రవర్తకులయ్యారు.

మరి ఈ సంసారంలోపడి కొట్టుమిట్టాడుతున్న జీవునికి ప్రకృతి బంధాలు తొలగించుకొని తిరుగులేని పరమపదం చేరుకోవడమే పరమ పురుషార్థమైనప్పుడు, జన్మ ఎత్తినందుకు సాధింప వలసిన ఫలమూ అదేనని గ్రహించినప్పుడు, దానిని పొందే మార్గాలేవి? సాధనాలేవి? ఉపాయాలేవి?

ప్రపత్తి లక్షణం

ఆ ఉపాయాలు జ్ఞాన కర్మ భక్తి యోగాదులు. యోగమంటే ఉపాయం. ఈ జ్ఞాన కర్మ భక్తి యోగాలు ఈ కాలంలో సాధ్యంకావు గనుక, రామానుజ మతానుసారం ప్రపత్తే సులభతర ముక్తి సాధనం. ప్రపత్తిని న్యాసం, భరన్యాసం, శరణాగతి, ప్రపదనం అని అంటారు.

"అహం మద్రక్షణ భరో మద్రక్షణ ఫలం తథా,
న మమ శ్రీపతే రేవే త్యాత్మానం నిక్షిపేత్ బుధః।[146]

నేను, నా రక్షణ భారం, ఆ రక్షణఫలం ఇవన్నీ నావి కావు, శ్రీమన్నారాయణుడివే-అని వివేకవంతుడు తనభారం భగవంతునిపై వుంచాలని వేదాంత దేశికులు అంటారు. ఈ ప్రపత్తికి ఆరు అంగాలున్నాయి.

"ఆనుకూల్యస్య సంకల్పః ప్రాతికూల్యస్య వర్జనమ్,
రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో గోప్తృత్వవరణం తథా
ఆకించన్య భరన్యాసౌ షడ్విధా శరణాగతిః,
(ఆత్మనిక్షేప కార్పణ్యే షడ్విధా శరణాగతిః)

భగవదనుకూల కర్మ వచనాలు చేయడం, భగవత్ప్రతికూల కర్మ వచనాలు వదలిపెట్టడం, భగవంతుడు నన్ను రక్షిస్తాడనే నమ్మకం, రక్షణానికై భగవంతునే అనుసరించడం, దీనత్వం ప్రకటించడం, తన భారాన్ని అతనిపై వేయడం—ఇవి ఆరు శరణాగతి అంగాలు. పైన పేర్కొన్న వాటిలో భరన్యాసం ప్రధానమైన అంగి అని, తక్కిన ఐదు అంగాలని, కనుక పంచాంగయుతమైన న్యాసమని కొందరు ఐదు అంగాలే గ్రహిస్తారు.

ఈ ప్రపత్తి అనుష్ఠానంలో మూడు విధాలు—స్వనిష్ఠ, ఉక్తినిష్ఠ, ఆచార్యనిష్ఠ అని. పరిణతచిత్తుడైన ముముక్షువు స్వయంగా అనుష్ఠించేది స్వనిష్ఠ. తనకు అర్థం తెలియకపోయినా,

---

146 వేదాంత దేశికులు, న్యాసదశకం, శ్లో 1

ఆచార్యుడు చెప్పినట్లు చేయడం ఉక్తినిష్ఠ. ఆచార్యుడు తాను శరణాగతుడవుతున్నప్పుడు "వీడు నా పుత్రుడు, వీడు నా శిష్యుడు, వీడు నా సేవకుడు" అని తన్నాశ్రయించిన వారినికూడ, వారి ప్రమేయం లేకుండా రక్షించమని భగవంతుని ప్రార్థించడం ఆచార్యనిష్ఠ

''మాం మదీయం చ నిఖిలం చేతనాచేతనాత్మకమ్
స్వకైంకర్యోపకరణం వరద స్వీకురు స్వయమ్ [146]"

ఓ వరదా నన్ను, చేతనాచేతనాత్మకమైన నా సర్వస్వాన్ని నీవే నీ కైంకర్యానికి ఉపయోగపడేట్టుచేసుకో అని ప్రార్థిస్తారు వేదాంతదేశికులు

ఈ శరణాగతి మరిమూడు విధాలు - ఆర్తప్రపత్తి, దృప్తప్రపత్తి ప్రాయశ్చిత్తప్రపత్తి అని. పొగనిండిన ఇంట్లో వున్నవారు అప్పుడు గా దిప్పుడు బైటపడదామని చూస్తారు. నీటిలో ముంచి పెట్టబడినవారు ఊపిరాడక బైటపడేందుకు పెనుగులాడుతారు. అట్లే ఇలా మరణ తాపత్రయ సంకీర్ణమైన ఈ సంసారంలో ప్రకృతి బంధంలో శరీరకారాగారంలో తగుల్కొని ఇంక క్షణం వుండలేను, స్వగృహం పరంధామమేనని, భగవత్కైంకర్యమే తన కృత్యమని ఆరాటపడేవాడు "భగవంతుడా! నన్ను వెంటనే నీ సన్నిధికి చేర్చుకో!" అని ప్రార్థిస్తే, భగవంతుడు వాడి సర్వకర్మలనూ హతమార్చి తన దగ్గరికి తీసుకుపోతాడు. ఇది ఆర్తప్రపత్తి

దృప్తప్రపత్తి విశ్వాసంతో కూడిన ప్రపత్తి. "వైకుంఠానికి పోతే, అక్కడా నీవే ఇక్కడ వుండినా చేసేది నీ సేవే. అట్లాంటప్పుడు ఎక్కడుంటే నేమి? మరణించేది ఇక ఒక్కసారే మరుజన్మ నాకు లేదు. కనుక ఇదే నాకు కడపటి చావు. మరి ఇది ఎప్పుడైతే నేమి? వచ్చినప్పుడు రానీ!" అని దేహావసానం వరకు నిబ్బరంగా వుండేవాడు దృప్తప్రపన్నుడు. వాడు చేసే ప్రపత్తి దృప్తప్రపత్తి. వేదాంత దేశికులు ఈలాటి నిబ్బరంతో ఇలా అంటారు –

"నిరంతరం నిర్విశత: త్వదీయ
మస్పృష్ట చింతా పద మాభిరూప్యమ్,
సత్యం శపే వారణశైలనాథ
వైకుంఠవాసేఽపి న మేఽభిలాష:
"త్వంచే త్ప్రసీదసి తవాస్మి సమీపత శ్చేత్
త్వయ్యస్తి భక్తి రనఘా కరిశైలనాథ,

---

146 వేదాంత దేశికులు న్యాసదశకమ్, శ్లో 8

సంవృత్కతే యది ద దాసః స్వకీయః
సంసార ఏవ భగవ న్నపవర్గ ఏవ " 147

ఓ హస్తిగిరి నాథా, ఒట్టు! నిజం! ఏ లోటూ చింతా లేని నీ సామ్రాజ్యంలో నిరంతరం గడుపుతున్న నాకు వైకుంఠంలో నివాసమున్నా ఎలాంటి అభిలాషా లేదు సుమా! నీవు ప్రసన్నుడవుగా వుంటే, నీ సమీపంలోనే వుంటే నీ మీద పరిశుద్ధమైన భక్తి వుంటే, నీదాస జనం వుంటే, ఈ సంసారం వైకుంఠమే సుమా! – ఈ నిబ్బరమే దృఢతత్వం ఇది గర్వం కాదు

ప్రాయశ్చిత్త ప్రపత్తి చేసిన తప్పును సవరించుకోవడానికి చేసే ప్రపత్తి ముముక్షువు భరన్యాసం చేసిన పిదప ప్రారబ్ధ కర్మానుభవం కోసం జీవితం గడుపుతూ, పూర్వ పాపం చేత తెలిసీ తెలియక పాపాలు చేసే అవకాశం వుంది తెలియక చేసిన పాపాలను భగవంతుడు పట్టించుకోకపోవచ్చు కాని, తెలిసి చేస్తే వెంటనే ప్రాయశ్చిత్తంగా భగవంతుని క్షమించమని ప్రార్థించాలి ఇదే ప్రాయశ్చిత్త ప్రపత్తి "అయ్యో! ఎంత పని చేశాను? ఎంత అవివేకిని! తెలిసీ చేయరాని పని చేశానే!" అని అనుతాపంతో భగవంతుని కాని, భగవంతుని దయా స్వరూపిణి అయిన లక్ష్మీదేవిని గాని మన్నించమని ప్రార్థించాలి అట్లా చేస్తే భగవంతుడు ఆ తప్పును మన్నిస్తాడు ఈ ప్రాయశ్చిత్తప్రపత్తి అనుష్ఠించకపోతే, ఆ ఫలం ఈ జన్మలోనే ఏదో రూపంలో అనుభవించ వలసి వుంటుంది

ఈ ప్రపత్తి ఫలం మోక్షం ఈ ఫల ప్రాప్తికి విరోధించే విషయాలు ముముక్షువు తెలుసుకోవాలి వీటిని విరోధి స్వరూపాలు అంటారు ఇవి ఐదు 1 ఈ శరీరం నేను, నేను చేసే పనులు నాకోసమే నేనే యజమానిని - అనే అహంకార మమకార స్వాభావ్యాలు ఆత్మ స్వరూప విరుద్ధాలు 2 శ్రీమన్నారాయణుని కంటె అధికుడు మరొకడున్నాడనీ, అతనితో ఇతరులు సమానులనీ, రామకృష్ణాద్యవతారాలు సామాన్య మానవులనీ, శిలా దార్వాద్యర్చా విగ్రహాలు వట్టి బొమ్మలనీ, వాటిని పూజిస్తే ఫలమేమిటని అనుకోవడం పర స్వరూప విరోధం 3 కోరరాని కోరికలు కోరడం, ఫలా పేక్షతో కార్యాచరణం, భగవద్భాగవతారాధనకు గాక తన కడుపు నింపుకోడానికి వండుకోవడం ధర్మ విరోధం 4 కొండంత లాగ పేరుకున్న ఘోర పాపాలు క్షణంలో చేసిన ప్రపత్తితో నశిస్తాయా? అది ముక్తి నిస్తుందా?– అని సందేహించడం ఉపాయ విరోధం, దూది రాశి కొండంతయినా ఒక్క మిణుగురు చాలదా? చీకటి ఎంత గాఢ మైనా ఒక్క సూర్యకిరణంతో పోదా! కనుక ప్రపత్త్యుపాయాన్ని శంకించడం భగవంతుని శంకించడమే 5 అన్నిటికన్నా పెద్ద విరోధం భాగవతాపచారం భగవంతుడు తన ఎడల

147 వేదాంత దేశికుల వరదరాజ స్తవం

అపచారాన్నైనా క్షమిస్తాడు గాని భాగవతాపచారం క్షమించడు భాగవతాగ్రహపాత్రుణ్ణి భగవంతుడు క్షమించడు

రామానుజుల తర్వాత ఏర్పడిన తెంగలై, వడగలై శాఖల వారికి శరణాగతిలోను అభిప్రాయభేదాలు ఏర్పడ్డాయి ఈ కాలం నాయకులను ఇది వరకే పేర్కొన్నాను

తెంగలై సంప్రదాయం వారికి భక్తి ప్రపత్తులు మోక్షసాధనాలు కావు భక్తియోగం కృత్రిమం క్లిష్టం ప్రపత్తి అకించనత్వ మాత్రమై మనుష్యుని అసామర్థ్యం వెల్లడిస్తుంది ఇవి రెండూ కాక భగవంతుని నిర్హేతుక కటాక్షంతో విశ్వాసంతో జీవించడమే మోక్ష సాధనం భగవంతుని అనుగ్రహానికి హేతువు లేదు ఉంటే అది దివ్యమే కాదు జీవుని నిర్హేతుం కటాక్షమే మోక్షహేతువు ఇది మార్జాలన్యాయమయిది సహేతుక కటాక్షం అంగడిలోని పాలు ముక్తిని మనుష్య సాధనాలతో పొందడం నైచ్యం ఇది స్వగతస్వీకారం భగవంతుడు తనంతట తానే జీవుణ్ణి అనుగ్రహించడం పరగత స్వీకారం ఇది గొప్పది భగవత్సేవ కంటె భాగవత సేవ గొప్పది శ్రీకి శేషిత్వం లేదు ఆమెకున్నది అనన్యార్హ శేషత్వమే ఆమె కృపా మూర్తి ఆమె పురుషకార రూపిణి ద్రావిడ దివ్య ప్రబంధాలే ప్రమాణాలు

వడగలై సంప్రదాయం వారికి భక్తి ప్రపత్తులు మోక్షసాధనాలు, భగవత్కృప సహేతుకం నిర్హేతుక కృపాకటాక్షం అంగీకరిస్తే కర్మాదులు సాధనాలు కాకపోతాయి వాటిని వదలితే మానవులు భ్రష్టులవుతారు సకల శాస్త్రాలూ కర్మాదులే సాధనాలని చెబుతున్నాయి భగవదనుగ్రహమే ముక్తికి హేతువు కాని, ఆ భగవదనుగ్రహానికి అర్హత జీవుడు సాధించుకోవాలి లక్ష్మీదేవి నారాయణుని లాగ విభువు శేష శ్రీవిశిష్టుడైన నారాయణుడే ముక్తి దాత తత్త్వతః పరతత్త్వం ఒక్కటే అయినా లక్షణాలై ద్వంద్వమైనది ఈశ్వరి ఈశ్వరులు పుష్ప పరిమళాల వంటి వారు లక్ష్మీదేవి అకారము (ఈశ్వరుడు) కాని మకారము (జీవుడు) కాదు న్యాయపాలకుడైన నారాయణుడు కృపారూపిణి అయిన శ్రీదేవి కలిసిన శ్రీమన్నారాయణ తత్త్వమే ఉపాసింపదగినది వేదోపనిషత్తులు, ద్రావిడ దివ్యప్రబంధాలు ప్రమాణాలు

ఈ రెండు వాదాలకు కారణం శ్రీమన్నారాయణుడే ఉపాయోపేయ భూతుడనే వాక్యం ఉపాయానికే ప్రాధాన్య మివ్వడం ముక్తికి హేతువని, భగవత్కృపా కటాక్షం సహేతుకమని వడగలై సంప్రదాయులవాదం ఈ ప్రపత్తిని మర్కటకిశోరన్యాయంతో పోల్చుతారు వీరు తెంగలై సంప్రదాయంవారు ఉపేయమే ప్రధానమని, అది నిర్హేతుక కృపాకటాక్షమని

అంటారు వీరు ప్రవర్తిని మళ్ళాం శ్రీకారన్యాయంతో పోల్చారు తల్లిపిల్లి నరవాలేని తన దూనును నోటకరచుకొని మరొక చోటికి తీసుకొని పోతుంది

పంచ సంస్కారాలు

ఈ ప్రపత్తికి అధికారం సంపాదించుకోవడానికి చేసుకోవలసిన సంస్కారాలు ఐదు న్నాయి వాటికి పంచసంస్కారమని పేరు ఈ సంస్కారం లేనిదే ప్రపత్తికి అర్హత లేదు.

''తాపః పుండ్రః తథా నామ మంత్రో యాగశ్చ పంచమః " తప్త చక్రాంకనం,నొసట పుండ్రం, పేరు, మంత్రజపం, దేవపూజనం-అనేవి పంచసంస్కారం ఈ సంస్కార పంచ కంతో ఈ దేహం నేను, ఇది నాది-అనే భ్రాంతి తొలగిపోతుంది

ఏ వ్యక్తి అయినా తన వస్తువును గుర్తించడానికి దానిపై తనపేరు,లేక పొడి అక్షరాలు చెక్కుతాడు అలాగే "ఈ శరీరం నాది కాదు, పరమాత్మది, స్వామిసొమ్ము సంసారసాగరం దాటడానికి తప్పగా దీనిని నాకు అనుగ్రహించాడు దీనిని ఆతని సేవకే వినియోగించాలి దేహాత్మ భ్రాంతితో అనుచితమైన పనులు చేస్తే భగవంతుని సొమ్ము దుర్వ్యయం కావడమే కాక ఆత్మకూ అధఃపతనం తప్పదు అందువలన సంసారతరణసాధనంగా ఆయన కైంకర్యా నికి వినియోగించాలి " అనే భావంతో గుర్తుగా భగవంతుని శంఖచక్రాలగుర్తులను భుజాలపై వేసుకోవాలి

నొసట పుండ్రం ధరించడం అనాదిగా భారతీయాచారం శూన్య లలాటంతో ఏ పని చేయరాదు అంతేకాదు ఈ వ్యక్తి వైష్ణవుడు అని తెలియడానికి తిరుమణి తిరుచూర్ణా లతో ఆయా స్థానాలలో ఊర్ధ్వ పుండ్రాలు ధరించాలి ఇవి కేవలం అలంకారంకోసం కాదు శ్రీమన్నారాయణుడు ఆయా స్థానాలలో ఉన్నా డన్నదృష్టితో కేశవాది నామాలతో అనుసంధించాలి

మనదేశంలో ప్రతివారికీ ఒక్కొక్క పేరు వ్యవహారంలో వుంటుంది కులం పేరు, వంశం పేరు తమ పేర్లకు తగిలించుకోడం మనదేశంలో అలవాటులో వుంది కాని, వైష్ణవు డైన వాడు భగవద్భాగవతుల యెడల పూజ్యభావంతో వుండాలి గనుక, కుల విద్యా ధన మదాలు వదలుకొని, తాను అందరికన్నా తక్కువవాడినని చెప్పడానికి వర్ణ సంబంధమైన శర్మ వర్మగుప్తాది ఉపాధులు మాని, దాస అనే బిరుదం చేర్చుకోవాలి ఈ దాసత్వాన్ని త్రికరణ శుద్ధిగా ఆచరణలో పెట్టాలి

ఈ దాసభావానికి పెద్ద లోతు కథ చెబుతారు పెరియ తిరుమలనంబి (శ్రీశైలపూర్ణులు) ఆళవందార్ల శిష్యులు ఆయన తిరుమలలో కైంకర్యం చేసేవారు ఒకమారు ఆయన తమ మేనల్లుడు, తమవద్ద శుశ్రూషచేసి చదువు కొంటున్నవారు అయిన రామానుజాచార్యులు పెరుమాళ్ళ తీర్థం యిచ్చారట రామానుజులు వారిని సేవించి "పెద్దలు మీరు దీనికోసం రావాలా? ఏ పిల్లవానితోనైనా పంపలేకపోయారా!" అని అన్నారట "ఔను నేనూ చూచాను నాకంటే పిల్లవాడెవడూ కనిపించలేదు నేనే వచ్చాను" అన్నారట తిరుమలనంబి ఇది త్రికరణ పూర్వకమైనదాసభావం ఇది గొప్ప సంస్కారంతోగాని కలుగదు

మంత్రజపం నాల్గవ సంస్కారం వైష్ణవులకు అష్టాక్షరి ద్వయం, చరమశ్లోకం అనేవి ప్రధానమైన మూడు మంత్రాలు ఓం నమో నారాయణాయ అనేది అష్టాక్షరి ఎనిమిదక్షరాలు వుండడంవల్లదీనికి అష్టాక్షరి అనే పేరు వచ్చింది ఇది పరమాత్మ జీవాత్మల స్వరూప స్థితి ప్రవృత్తులు తెలియజేస్తుంది ఓం పదం జీవాత్మ, లక్ష్మీ విశిష్ట పరమాత్మలను, నమఃపదం సేవను, నారాయణాయ అనేది జీవునికి నారాయణుడు తప్ప మరొకరు బంధువులు లేరనడాన్ని తెలుపుతాయి ఈ మంత్రానికి మూలమంత్రమని, తారకమంత్రమని పేర్లు శ్రీమన్నారాయణ చరణౌ శరణం ప్రపద్యే, శ్రీమతే నారాయణాయ నమః—అనేది ద్వయ మంత్రం పూర్వార్థంలో ఉపాయ ప్రతిపాదనమూ, ఉత్తరార్థంలో ఉపేయ ప్రతిపాదనమూ ఉండడంవల్ల దీనికి ఈ పేరు వచ్చింది దీనికి మంత్ర రత్నమని పేరు

సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ,
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః

అనేది చరమశ్లోకమంత్రం అన్ని ధర్మాలూ వదలి నన్నే శరణుపొందు నేను నిన్ను సకల పాపాలనుంచి విముక్తుణ్ని చేస్తాను శోకించకు—అని భగవద్గీతలో కృష్ణభగవానుడు అర్జునునికి ఉపదేశించారు నీవు ఇలా దీనిని అనుష్ఠించు, దీని కిది ఫలం—అని ఇది ఫలవిధానం బోధిస్తుంది ముక్త్యుపాయాలలో కడపటి ఈ యోగం ఉపదిష్టమైనది గనుక ఇది చరమమంత్రమైంది ఈ మూడు మంత్రాలకూ మంత్రత్రయమని పేరు

ఐదవ సంస్కారం యాగం పూజ, దేవపూజ అని దీని అర్థం ముముక్షువు భగవత్పూజ తప్పక ఆచరించాలి చేసే ప్రతి పనినీ భగవంతునికి అర్పించాలి ఏమి తినదలచినా, మొదట భగవానునికి నివేదించి, దానిని తీర్థ పూర్వకంగా పరిగ్రహించాలి ఈ దేవపూజే యజ్ఞం

ఈ పంచ సంస్కారం వల్లనే నిత్య నైమిత్తిక క్రియాసక్తత కలుగుతుంది. పంచ సంస్కార సంస్కృతుడైన పిదప శ్రీమన్నారాయణుని పొందే ఉపాయాలు అనుష్ఠించి, విరోధి పంచకాన్ని పరిహరించి అపునరావృత్తి రహితమైన మోక్షం పొందాలి [168]

ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర గ్రంథాలు - భార్గవపురాణం

ఈ ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్రను భగవద్రామానుజుల సమకాలికులు, రంగాధిపారోగ్యశాలా వల్లభులు (శ్రీరంగనాథాలయ మహానసాధ్యక్షులు) అయిన గరుడవాహన పండితులు దివ్యసూరి చరితమ్ అనే పేరుతో సంస్కృత కావ్యంగా రచించారు. ఇదే తొలి ఆళ్వారాచార్య చరితమని పండితుల విశ్వాసం. ఇది పద్ధెనిమిది సర్గల మహా కావ్యం. గరుడ వాహన పండితునికి కవి వైద్య పురందరుడనే బిరుదం వుంది. పిదప మణిప్రవాళశైలిలో తమిళభాషలో పిన్బళగియ పెరుమాళ్ జీయర్ అనే వైష్ణవాచార్యులు గురుపరంపరా ప్రభావమ్ అనే గ్రంథం రచించారు. ఇది కూడ రామానుజులకు సమకాలికమో, కొంచెం తర్వాతిదో. అనంతాచార్యులనే పండితులు ప్రపన్నామృత మనే పేరుతో ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర రచించారు. ఈయన 18 వ శతాబ్ది వారు.

తెలుగులో తొలి ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర అముద్రితమైంది. కాని ఆళ్వారాచార్యుల చరిత్ర సమగ్రంగా, రచించిన వారు రాళ్ళపాక తిరువేంగళ నాథుడు. ఇతడు 16 వ శతాబ్దం వాడు. అన్నమాచార్యుల మనుమడు. దీని పేరు పరమ యోగివిలాసము. రెండవది ఆచార్య సూక్తి ముక్తావళి. దీని రచయిత మంగళగిరి వాస్తవ్యులైన వంజారి కేశవాచార్యులు 18 వ శతాబ్దం చివరివారు. ఈయన సమకాలికులు వంగల సీతారామాచార్యులనే కవి ఆచార్య రత్నమాల అనే పేరుతో ఈ చరిత్ర రచించారు.

పామనాయకుని తెనుగు సేత

ఆళ్వారాచార్యుల చరితం వర్ణించే ఈ భార్గవ పురాణం సంస్కృత భార్గవపురాణం ఉత్తర ఖండానికి అనువాదం. రచయిత రాఘవ పామనాయకుడు. ఈయన కృష్ణా భీమా నదీ మధ్యగతమైన అత్యంత సారవంతమైన సురపురరాజ్యం పాలకుడు. రచయిత మూల పురాణంలోని అధ్యాయాలను కూడ ఎప్పటికప్పుడు పేర్కొన్నాడు. "అని నరుండు నారాయణు

---

168 మతవివరణలో నేను విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతదర్పణం, అముద్రితమాల్యదా సౌందర్యంలోని వ్యాఖ్యలు కూడా వాడుకున్నాను

మంచ మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును, సంవాద రూపంబును, శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి ప్రథమాధ్యాయం బాలకించి నమ్రింతై[169]

భార్గవపురాణం ఉత్తర ఖండం ప్రసక్తి గరుడవాహన పండితుడుగాని, ప్రపన్నామృత కర్తగాని, పరమ యోగివిలాస కర్తగాని ఎత్తలేదు. అలాంటిది ఉండే పరమ ప్రమాణంగా భావించే వారు. కనుక ఇది తర్వాత- అంటే ప్రపన్నామృతం తర్వాత రచితమైందని శంకిస్తు న్నాను. పిదప భార్గవపురాణానికి ఉత్తర ఖండంగా చేరి వుంటుంది. సూతుడు ఆళ్వారును తెలిపిన ఆళ్వారుల చరిత్ర చెప్పడం సంభవం-కాదు కదా! శ్రీవైష్ణవులు భార్గవపురాణాన్ని ఉప పురాణంగా సమ్మానిస్తారు.

సంస్కృత భార్గవపురాణం ఉత్తర ఖండం వ్రాత ప్రతులు మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారంలో వరి లభిస్తున్నాయి - 14647 నుంచి 14758 వరకు, తర్వాత డి 16087, ఆర్ 8081 (బి) ఆర్ 6164 ఇవన్నీ తాళపత్ర ప్రతులు. 14648, 49, 61,62 తెలుగు లిపిలో ఉన్నాయి. తక్కిన అవి గ్రంథ లిపిలో వున్నాయి. 14648 కొండపల్లి కాయితం ప్రతి.

పాఠ నాయకుడు సంస్కృత మూలాన్ని భక్తి ప్రపత్తులతో అనుసరించాడనడానికి రెండు మూడు పట్టాలు ఉదాహరిస్తాను.

శుభమస్తు

మూలం

శౌనకాదయః —

సర్వధర్మార్థ తత్త్వజ్ఞ సర్వశాస్త్ర విశారద,
తత్త్వార్థ విదుషాం శ్రేష్ఠ సూత ద్వైపాయన ప్రియ

యాని యాని చ లోకేషు చరిత్రా వ్యాప కార్తిణః,
తవ ప్రసాదా దస్మాభిః శ్రుతాని వదతాం వర
కృతకృత్యావయం స్యామ పవిత్రీ కృత చేతసః,
యోగినాం తు చరిత్రాణి భగవద్భాస్య భాగినామ్

శ్రోత్రా న్యమృత కల్పాని త్వయా ధర్మోపదేశినా,
న తృప్తిం యాంతి చేతాంసి తస్మా త్తావి వదుస్వహః (? వదస్వహో)

[169] భర్గవపురాణం అధ్యాయం 1 62

సూత —

సాధు పృష్టోఽస్మి మునయః భవద్భిః మోక్షకాంక్షిభిః,
చిరకాలా దిదం వక్తుం భవతా మస్తి (?) మే మనః
భవన్త ఏవ పృచ్ఛన్తి మా మిదం ముని పుఙ్గవాః,
ఆసీ త్పరమహర్షోఽ య మధునా మమ చేతసి
వక్ష్యామి సర్వమేత ద్వః శృణుధ్వం తత్సమాహితాః,
భువి స్థితానాం సర్వేషాం క్షేత్రాణా ముత్తమం పరమ్
బదర్యాఖ్యం మహాపుణ్యం స్మరణాదేవ ముక్తిదమ్,
సర్వర్తు కుసుమోపేత వనరాజి విరాజితమ్
ప్రఫుల్ల స్వర్ణకమల సరోవర విభాసితమ్,
తస్మిన్ దివ్యాశ్రమే రమ్యే దక్షిణాస్త శిలా తలే
సమాసీనౌ జగన్నాథౌ నరనారాయణౌ పురా,
భూ లోక జన రక్షార్థ మవతీర్ణౌ మహామునీ
నానా విధ కథా స్సర్వాః బ్రువన్తౌ వాసతుః సదా,
తస్మిన్ కాలే మహాత్మానం నారాయణ మునీశ్వరమ్
పార్శ్వేణ మహతా యుక్తో నరో వాక్యం త మబ్రవీత్

అనువాదం -

సుతం ధర్మార్థ తత్త్వజ్ఞ సకలశాస్త్ర
వేత్త తత్త్వార్థ విద్వత్ప్రభూత సూత
మౌని ద్వైపాయన ప్రియ మౌనిగేయ
యనుచు నభివాదనము చేసి యలఘుమతిని 1 37

అనయము భవదీయకరుణ
వెనసి జగమందు వింటికెలసి విద్య
శుభి యే ధర్మ చరిత్రము
ననుపమ మతివాని వింటి మో మే మనము 1-38

పొగడొంద పవిత్రీకృత
మగు మనములు గభీరమై వివరింపన్
జగతి గృతకృత్యులమయితి
మగణితమతి నేము నిస్తులానందులమై 1-39

అమృత స్వరూపంబులును, నిరంతరంబులును నగు భగవద్దాస్య భాగ్యంబులయిన యోగీశ్వరుల చరిత్రంబులు తత్త్వోపదేశ నగు నీచేతఁ బల్కంబడినవి గావు గాన చరిత్రంబులు తృప్తి నొందకుండు కతన మమ్ముఁ గూర్చి దాపఁ బల్కుమనుచు సూతుం డిట్లనియె 1-80

నిరతము మోక్షకాంక్ష గల నిర్మల చిత్తులు మీరు నన్ను ను
త్సిరతర సూక్తి ప్రశ్నమును జేసితి రెక్కుడు గాఁగ మీకు వి
స్ఫురణము దీనఁ బల్కఁగ సముత్సతి నాదు మనంబు కోర్కెయై
తిరము దనర్చు చుండు చిరకాలముగా మునులార వేడుకన్ 1-81

దీని మీరలు నన్నను నంతుష్టిన
నడిగిన కతన నో యనఘులార
యిపుడు కృష్ణ మౌని ప్రమోదంబు నా
చిత్తంబు నందొట క్షితిని నా స
మస్తంబు మీకుఁ బ్రేమమున వచించెద
వినుఁడు సమాధిన విమలమతిని
లోకస్థితమహి యనేకంబులగు క్షేత్ర
ములలోన నుత్తమంబుగఁ దనర్చు

స్మరణమువలన మోక్షం బొసంగుచుండు
వరిశయంబు మహాపుణ్య మయలితంబు
నమరు నెప్పుడు బదర్యాఖ్య మనఘ సూక
రంబునై సంతతంబును శుభంబు దనర 1-82

విచిత్ర ప్రసూన సంయుతంబును నందన బృంద ప్రకాశితంబును సుత్ఫుల్ల కాంచన కమల కాసార విరాజితంబును నగుట భవ్యంబగు బదరికాశ్రమంబు నందలి చంద్రకాంత శిలా తలంబునందు సమాసీనులై భూభువన జన రక్షణంబునకై యవతరించిన మహామునులును జగదధీశ్వరులును నగు నరనారాయణులు లిరువురు నానాప్రకారంబులగు సకలకథా ప్రసంగంబు లొగ్గడింపుచు వసియింపుచున్న దక్కాలంబునందు నయందు మహామహాపుండగు సట్టి నారాయణ మునీశ్వరుంగూర్చి పరమహర్షయుక్తుండగుచు వినయంబుగా నవయసూక్తి నిట్లనియె 1-83

2 మూలం —

తంత్ర మూల మేదిన్యా మద్భుశ్వర శుభామహా(?),
ఆరా బహ్మాంగజా పూర్వా దహ్త్రిరేఖవ శారదీ

దృష్ట్వా మరకతశ్యామాం దివ్యం స్వలంకృతామ్,
గృహీత్వా సమ్పరిష్వజ్య తేయ మస్యాః కథం భువి
ఇతి చిన్తాపరస్సోపి తదా ప్రాహాశరీరిణీ

తవేష్టా తే వరం లోకే భూతాః (?తా తా)తవ సుప్రియాః (?యా),
వదస్వ దేవదేవేశ గుహ్యాద్గుహ్యతమం శివమ్
తచ్ఛ్రుత్వా భగవాన్నాహ ప్రియా మాలిఙ్గ్య సప్రేమాత్,
త(?వ)భక్తి ర్తవపరా దేవి మమేష్టా మత్ప్రమాయతే(?)
ప్రసూనపూజా సంప్రీతి స్సర్వపూజాస్వనుత్తమా
మమ పూజాపరాణాం చ గుణకీర్తనకారిణామ్
సర్వాభీష్టాని దత్వా ప్రదదే శాశ్వతం పదమ్
తచ్ఛ్రుత్వా భగవద్వాక్యం భూదేవీ హరివల్లభా
ప్రసూనమాలికాపూజాం కరిష్యే ప్రతిప్రియామ్,
కీర్తనఞ్చ కరిష్యామి తస్యైవ గుణవర్ణితామ్
ఇతి సఙ్కల్ప్య మనసా త్వయి యోగేశ్వరేశ్వర,
విశ్వమ్భరా జగన్మాతా జాతా సీతా యథా పురా

అనువాదం —

అంతటఁ దులసీమూలధ
రాంతికసీమను ఖనిత్ర మొనవరచి మహా
స్వాంతుండు విష్ణుచిత్తుఁ డ
పంతామరవిభుఁడు ద్రవ్య నాసమయమునన్ ౪-౮౮

ఆషాఢ మాసంబు నందలి పూర్వఫ
ల్గుని తారగల శుభదినమునందు
శుభలగ్నమునను వసుంధరాంశను జని
తులసికామూల భూతలమునందు
శారదాగమ పూర్ణ చంద్రరేఖయుఁ బోలి
వికచాబ్జవదన బాలిక శుభాంగి
పరికింపనగుట నాధరణీసురోత్తముఁ
డానంద కందళితాంతరంగుఁ

దగచ ంశాంశజ సుగుణచరిత
మరకతశ్యామ సౌందర్య మహితసీమ
యళి చికురఫాలం పరకరుణాలవాలఁ
గాంచి భాగ్యోదయుంచి యుత్కర్ష మెంది. 6-87

కరములచే దారాటిక
మురమున నొత్తికొని మోదమునం గొని తా ని
శరణి ధరణి నెట్లు గొరబె
నరుదారఁగ మనుడు నరవి టకటిర యనెన్. 6-88

వరద లోకమున భవత్ప్రీతి గలదు
శివరు ప్రీతుఁ దాన యెద్ది ప్రియము
మనముగా రహస్యమునకు రహస్య మౌ
టిని ఐక్యమందు దివ్యమూర్తి. 6-92

అన్నంత నా ఋషి వాక్యము
విని భగవంతుండు శౌరి విస్మయముండా
వనితామణిఁ బ్రియురాలిం
అనువున నాలింగనంబు సలిపి పలికెన్ 6-98

నాతాప్తురాలవై నన్నెదఁబాయక
నాయందుఁ దగుభక్తి నమ్మినట్టి
ధన్యవు గాన యుత్తమమగునట్టి ర
హస్యంబు నీకే నుదాహరింతు
వాంఛింపుము దేవి యఖిల పూజలయందు
ముఖ్యమై వినిపిల్ల పుష్పపూజ
హాతుఁ బ్రేమయగుట మహి సుమ పూజావ
నైక మద్భక్తిరాధ్యమతుల

తాకుగాఁ గోత్కులం బొసంగి యవల దివ్య
ధామ మగునట్టి పరమపదంబు నిత్తు
ననెడు హరిసూక్తి వాలింది యపుడు శౌరి
కిన్నరాత్రైన భూదేవి యెనుఁగు దివి 6 9[illegible]

ఇందిరాధీశ్వరునకు నభీష్టమై వ
సించు సుమమాలికాహృతి సేయుదాన
నహరహంబును దన్మహామహు గుత్తి క
కీర్తనము సల్పఁగలను విస్ఫూర్తి మించి ప-95

అని మదిఁ దలంచింది ముదం
బున యోగీశ్వరుఁడవైన భూసుర ప్రియం
దును గల్గ జగతిఁ బార్వం
బున సీత జగజ్జననియు బొదవిన యట్లన్ ప-96

8 మూలం –

గోదావరీ తటిస్థాయాం ధర్మపుర్యాం దయానిధిః,
యోగానంద ఇతి ప్రోక్తో నృసింహో నతివత్సలః
కృష్ణవేణీనదీతీరే కాకుళే త్వాంధ్రనాయకః,
అహోబలే సువర్ణాద్రౌ హిరణ్యకశిపాంతకః
పాండురంగేఽరవిందాక్షో విఠలః పరికీర్తితః,
శ్రీ వేంకటాద్రిశిఖరే వనరాజివిరాజితే
అష్టోత్తర సహస్రైశ్చ పుణ్యతీర్థైస్సమన్వితే,
స్వామిపుష్కరిణీతీరే శ్రీనివాసః ప్రియోజ్జ్వలః

అనువాదం –

శ్రీగోదావరి తటమున
శ్రీగాంచిన ధర్మపురిని స్థిరతరలీలన్
యోగానంద నృసింహం
డాగమ వేద్యుండు దనరు నాశ్రితనిధియై ప 178

దివ్యమగు కృష్ణవేణీనదీతటమున
వలయు శ్రీకాకుళంబునం దాంధ్రనాయ
కుండు దనుఁ గొల్చువారలకును ముదమున
భుక్తిముక్తులఁ గూర్చు సంపూర్ణమతిని ప 179

గారుడాద్రి నంటి గట్టి నహోబిలం
మున హిరణ్య కశిపుఁ జీలియఁ జేసి
నట్టి శ్రీనృసింహుఁ దత్యుగ్రతరరూపుఁ
దనరుఁ బరమపావనాహ్వయుండు 6 180

దివ్యసూరిచరితంలో గాని, పరమయోగివిలాసంలో గాని ధర్మపురి యోగానందుని, శ్రీకాకుళాంధ్ర నాయకుని ప్రసక్తి లేదు పరమయోగి విలాసంలో అహోబిలం, వేంకటాద్రుల ప్రసక్తి ఉంది [180] దీనిలో ధర్మపురి,శ్రీకాకుళ క్షేత్రాలు పేర్కొనడంవల్ల మూలం తెలుగుదేశం తెలిసిన వారి రచన అయివుంటుంది

4 మూలం –

ఉపాయం సాధితస్త్వేవం విస్మృత్యాభరణాదికమ్,
ధృత్వా శ్వేతోర్ధ్వ పుండ్రాంశ్చ తులసీమణిమాలికాః
కాషాయవాససీ విష్ణుదాస సత్కృత్రనే తదా,
మునే రన్తిక మాగత్య పపాత పదపద్మయోః
తాం దృష్ట్వా దుఃఖితాం దీనాం కులం గోత్రం చ జన్మ చ,
పృష్ట్వా విదితం సర్వం తయా కథితమేవయా
ఆశ్వాస్య కృపయా నారీం తులసీవనసేవనే,
కరణే రంగనాథానాం నది దేశ మహామునిః
శుశ్రూషమాణా సానిత్యం తామ్బుహరణాదిభిః,
భుక్త్వా భుక్తశేషాన్నం సేవయా మాస వత్సరమ్

తదా వర్షతి పర్జన్యే వర్షకాలాగతే వధూః,
అశ్వత్థమూలే సంతస్థౌ తత్ప్రమాగమకాంక్షిణీ
తతో విప్రోత్తమో ద్రైవా దుష్టాయ ద్వార సంస్థితః,
దిశో విశ్యమ్బుదై స్సాన్ద్రైః తిమిరేణ సమావృతాః
తద్వ్రతేఽశ్వత్థ మూలస్థాం స్త్రియం వర్షేణ పీడితామ్,
వినాయ కృపయా వర్షకాలాం తాం మునిసత్తమః

---

180 పరమయోగివిలాసము పుట 800–401

తతస్సా తస్య పాదాబ్జే లాంఛయిత్రి కరామ్బుజైః
రరామ తేన మునినా దైవాత్ప్రతిహతేరసా

అథ తం ముని మాదాయ గృహం గత్వా నితేశ్వరా
భగిన్యై కథయామాస తత్సర్వం హర్షితా సతి

అనువాదం -

సతి

జనమున్ పిల్చియు దేవదేవి ముని నిచ్చన్ మోహితుంజేయగా(
మనమం దొక్క యుపాయమున్ దలచి సమ్యక్ప్రాతరి యుక్తయై 6 118

వర్ప్రేమ భూషణ వ్రాతంబు విదలించి
తులసీమణి మాలికలు ధరించి
తిరుగా మృగనాభి తిలకంబు వెట్టక
నవ్య సితోర్ధ్వ పుండ్రంబు దిద్ది
దినిరిదాంబరశ్రేణులు కదనుంచి
దారు కాషేయ వస్త్రంబు గట్టి
శృంగారగాన విశేషముల్ దారించి
హరినామ కీర్తనాయత్త యగుచు(

దనరు భక్తిని వైష్ణవ దాస్యమునకు
నుచితమగు వేషము వహించి తుదియు భ్రమ
భావమున గల్గువడియున్నై యతిమృదూక్తి(
దేవియల్ దిద్ది వైరాగ్యమానయగుచు 6 119

మునివరుని సమీపంబున
కనుపొందగ నేగుదెంచి యతని యడుగులం
దును బ్రాలి యార్తి దీనా
నవయై వగపొందు నంగనన్ గని కరుణన్ 6 120

కులము గోత్రంబు జననంబు దెలియనడుగ
విప్రపత్న్యవ యింతయు విన్నవింతె
నతని మోహింప(జేయ(గా నలవరించి
కపటవేషంబుతోడ నా కంజనయన 6 121

అంత నమ్మునీంద్రుఁ డయ్యింతి లాలించి
కరము ప్రీతిఁ దులసికావనంబు
సేచనం బొనర్చి చెట్లకు పాదులు
సేయ మనుచు దాని సేయటయును 5 123

ఆ లతాతన్వి మునివచనానురక్తి
నాశ్రమ స్థలం సమ్మార్జనాదికము లు
నంబుహరణాది వ్రహ్వలాచరింప
గ్రాంతయయ్యెను విడువక సంతతంబు

ఆ ముని భుజించు పిదప ద
యామతి నిజభుక్తశేష మగు నన్న మిడవ్
నేమంబున భుజియించుచుఁ
గామిని వత్సరము వతనికత సేవించెన్ 5 124

క్షమ నటుల ప్రాంతాశ్వ
త్థమహీరుహ మూలసీమ దాఁపు గొనిన యా
కమలాయతాక్షి ముని సం
గమ మభిలాషింపుచుండెఁ గౌతుకమతియై 5 182

అంత దైవవశమున నుదాత్తుఁడగుచు
నిదుర మేల్కని వాకిట నిలచి సాంద్ర
కందరమ్ములఁ జీకటి గ్రమ్ముకొనిన
యఖిల దిక్కులు పరికించి యవని సురుఁడు 5 188

అంతట వానకేఁ దడిసి యార్త్రి గడంగుచు పర్ణశాలికా
ప్రాంత ధరాతలంబునను రంభలు రావిమహీజమూలమం
త్యంతము దాపుగొన్న కమలాయతలోచనఁ గాంచి దాపిక
ప్యాంతముఁ జేసి లోపలకుఁ బయ్యనఁ దోడ్కొనివచ్చి వేడుకన్ 5 184

అట నటులయిన కథగుడెందినయట్టి
మానిని రత్నంబు మోడ్చిఁ జేరి
చలినెసంబున మునిచంద్రు పాదంబుల
పట్టనే యొక వింత పనులుఁ జేసి

యలసినా రసుచు దదంభ్రమల తన తార
నిడుకొని యొత్తుచు గడు నివ్వెరచు
బ్రాహ్మణోత్తము నాదు పద్మోద దడిసిన
దని తదీయతరము నందుచేర్చి

హావభావాభినయ మందహాస రుచుల
గులుక లీలలలి చిలుకం పలుకు లేనె
చిలుక సొగసుల దొలుకు నాతలికి విప్ర
పుంగవుని మానసము తరంగ చేయ 6 185

తనుగవ తళ్కులన్ గుచయుగంబునసౌరు ముఖేందు మండలం
బునగల నిగ్గు మిన్ను నరిబోలిన కౌను నాయారమున్ వచో
వినయ విలాస వైభవం విస్తృతి మించిన యంతిచేగాంచి యా
ముని హృదయంబు ఝల్లురవ బువ్వుశరానను వాలికోర్వకన్ 6 188

ఇంద్రియంబు దైవవశమునం
జలిత హృదయుండైన మౌనిచంద్రునితోడన్
వలరాజు కేళియందా
బలజాక్షి కళావిలాస సౌఖ్యము గాంచెన్ 6 187

మూల భార్గవపురాణం 40 అధ్యాయాల గ్రంథం మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారంలోని కొన్ని తాళపత్ర గ్రంథాలలో అధ్యాయాల చివర వ్యాసప్రోక్తమని లేదు కొన్నిటి చివర ఉంది "ఇతి శ్రీమద్భార్గవే ఉపపురాణే ఉత్తర ఖండే నరనారాయణ సంవాదే మహాయోగి మాహాత్మ్యే వ్యాసప్రోక్తే చత్వారింశోఽధ్యాయః" (ఆర్ 8670-14662) డి 282-14548 నంబర్ ప్రతి చివర లేఖకుడు తనను గురించి చెప్పుకొన్నాడు

శ్రీమద్రామానుజముని పుత్రః పరమయోగినామ్,
చరిత్రం మహితం భద్రం లిలేఖ కృపయా హరేః

శ్రీరామానుజ ముని శిష్యుడు మహితమూ, క్షేమంకరము అయిన పరమయోగుల చరిత్రను హరికృపతో వ్రాశాడు

ప్రాచీన ప్రబంధకారులలాగే పెమనాయకుడు తన అనువాదాన్ని సాగించాడు పెంచి, తుంచి, కల్పించి

సురపురం రాజులను గురించి ఇటీవల దాల విషయాలు తెలిగాయి మన పెద్దలు "వారి వంశం వారు ఇంకా ఉన్నారట" అని, ఎవరో చెప్పినట్లు వ్రాశారు ఆ వంశంవారు ఇంకా క్షేమంగా వున్నారు శ్రీ కపటరాళ కృష్ణరావనే పరిశోధకులు దాదాపు 80 ఏళ్ల పరిశోధన చేసి, వివిధ చారిత్రకాంశాలు సేకరించి 'సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస' అనే ఉద్గ్రంథాన్ని, స్థానిక మహా విద్వాంసులు పండితరత్నం శ్రీమాన్ పెరుమాళ్ళ గుండాచార్యులు (ఎం.ఎ బిఇడి) "సురపుర సాంస్కృతిక ఇతిహాస" అనే గ్రంథాన్ని కన్నడంలో రచించారు వీరిద్దరూ సురపుర వాస్తవ్యులయినవారు ఆ గ్రంథాలను అనుసరించి భార్గవపురాణ కర్త అయిన రాఘవ పాముణాయకుని వంశచరిత్ర ఇది [182]

సురపురం రాజుల వంశపరంపర -

సురపుర రాజ్య పాలకులను గోసల వంశం వారు అనే ఖ్యాతి వుంది గోవులను పాలించడం వల్ల ఈ పేరు వచ్చిందంటారు వీరి మూలపురుషుడు నరసింహ నాయకుడు ఇతని కుమారుడు వీర బొమ్మ నాయకుడు ఇతని కుమారుడు సింగప్ప నాయకుడు ఇతని పుత్రుడు బచేర నాయకుడు ఇతని పుత్రుడు కల్లప్ప నాయకుడు

ఈ కల్లప్ప నాయకుని నుండే ఈ వంశ చరిత్ర ప్రారంభమవుతుంది ఇతనికి 'బసవ శంకర', అనే బిరుదం ఉంది ఇతడు తుంభళ పట్టణంనుంచి కంపిలి,గంగావతి, కావర గేరి మార్గంగా సకుటుంబంగా ముదుగల్లుకు వచ్చారు ముదుగల్లు కిల్లేదారు ముస్తఫాఖాన్ కల్లప్ప నాయకుణ్ని పిలిపించినట్లు ఐతిహ్యం వుంది కల్లప్ప నాయకునికి ఏడుగురు కుమారులు వీరందరికీ హనుమప్ప నాయకులనే పేరు వీరు కృష్ణా భీమా మధ్య ప్రాంతంలో అక్కడక్కడ తిళ్ల సంపాదించుకొన్నారు కడపటి వాడైన చిన్న హనుమ నాయకుడు కక్కేరిలో స్థిరపడ్డాడు ఇతని వంశం వారే సురపురం, గుడగుంట రాజ్యాలకు మూలపురుషులు ఈ చిన్న హనుమ నాయకుడు చుట్టుపట్ల ప్రాంతాలను తన పరాక్రమంతో ఆక్రమించుకొన్నాడు

ఇతని తర్వాత ఆరు తరాల వరకు చెప్పుకో దగిన వారెవరూ లేరు ఇతనికి ఆరో తరం వాడయిన బలి సోమనాయకుడు కక్కేరి వదలి బదు బావి, గద్వ మొదలయిన ప్రాంతాలకు వెళ్లాడు కక్కేరి మొదటి పాలకులు ఇతనిని తరిమివేసినట్లు తోస్తుంది ఇతని కుమారుడు పెద్ద పాముణాయకుడు ఇతరుల సాహాయ్యంతో మరల కక్కేరిని వశపరుచుకొన్నాడు ఇతడు అప్పటి బిజాపూర్ సుల్తాను ఇబ్రాహిం ఆదిల్‌షా సరదారు అబ్దుల్ రహిం బహదూర్ ఖాన్ స్నేహం

---

182 కపటరాళ కృష్ణారావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస, పెరుమాళ్ళ గుండాచార్యులు సురపుర సాంస్కృతిక ఇతిహాస

సంపాదించి కొన్ని అధికారాలు సంపాదించారు ఇతనికి ఇద్దరు కుమారులు- పెద్దవారు ఇక్కప్పదేశాయి, చిన్నవారు పంప్ప (ఎచ్చి) సోమనాయకుడు ఇక్కప్పదేశాయి కక్కేరి గద్ది అనే రెండు స్థలాల్లో వుండే వారు ఇతనికి గద్ది పెద్ద నాయకుడు, గద్ది లింగ నాయకుడు అని ఇద్దరు పుత్రులు ఎచ్చి సోమనాయకునికి పిల్లలు లేరు ఇక్కప్పదేశాయి పెద్ద కుమారుడు గద్ది పెద్ద నాయకుడు సురపుర రాజ్యానికి, గద్ది లింగ నాయకుడు గుడగుంట రాజ్యానికి మూలపురుషులయ్యారు

చిన్న హనుమనాయకుని కాలంలో కక్కేరిలో సోమనాథ దేవాలయం నిర్మితమైంది అతని తండ్రి కల్లప్పనాయకునికి 'బసవ శంకర' బిరుదం ఉండడం బట్టి, చిన్న హనుమప్ప సోమనాథాలయం నిర్మించడాన్ని బట్టి వీరంతా శైవసంప్రదాయంవారనే తెలుస్తున్నది సురపురం వారు మాత్రం (?) వైష్ణవ సంప్రదాయం అనుసరించారు గుడగుంట వారు నేటికీ శైవులే వీరి వంశక్రమమిది -

1 నరసింహ నాయకుడు

2 వీరబొమ్మ నాయకుడు

3 సింగప్ప నాయకుడు

4 బచేర నాయకుడు

5 కల్లప్ప నాయకుడు

6 చిన్నహనుమ నాయకుడు

7 హావి(పాము) నాయకుడు

8 పెద్దసోమ నాయకుడు

9 ఎర్రసింగమ నాయకుడు

10 మదకి నాయకుడు

11 వీరఝంప నాయకుడు

12 బచిసోమ నాయకుడు

13 హిరే (పెద్ద) పాము నాయకుడు

14 ఇక్కప్ప దేశాయి

15 గద్ది పెద్ద నాయకుడు (సురపురం) 16 గద్ది లింగనాయకుడు (గుడగుంట)

సురపుర రాజ్యం చివరి రాజయిన (1842-1858 వరకు) బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాధికారాన్ని ఎదిరించిన నాల్వడి వెంకటప్ప నాయకుని కాలంలో సురపురంలో వున్న కర్నల్ మెడోస్ టెయిలర్ సురపురం రాజులకు సమకాలీనులయిన మొగల్, బహమనీ, బిజాపూర్, విజయ నగర మహారాష్ట్ర, నిజాం రాజులతో గల సంబంధాలను తెలిపే పెక్కు ఆజ్ఞాపత్రాలు మున్నగు వాటిని సేకరించి చరిత్ర వ్రాద్దా మనుకున్నారు కాని, తన ఆత్మకథలో మాత్రమే సురపురం సంగతి తెలిపాడు అతని కథనం ప్రకారం "సురపురం సంస్థానం మూలపురుషులు కర్నాటకలోని రత్నగిరి పాళెగాళ్లు విజయనగర సార్వభౌములు తమ సామ్రాజ్యం ఉత్తరాన మునస్మాను రాజులను ఎదిరించడానికి ఈ బారవంశాల వారిని కృష్ణా తుంగభద్రా మధ్య ప్రాంతంలో నెలకొల్పారు వీరు విజయనగర సమ్రాట్టులకు లోబడినవారు" అనెగొంది రాజులు సురపురానికి వస్తే సురపురం రాజులు పాదదాయర్లై నగరద్వారం వద్దే స్వాగత మిచ్చి సాష్టాంగ నమస్కారం చేసి గౌరవించే సంప్రదాయం ఇప్పటికీ వుండడాన్ని బట్టి టెయిలర్ చెప్పింది వాస్తవమనే తోస్తుంది సురపురం రాజుల పూర్వులకు ఏడు తరాలుగా బిజాపూర్ సుల్తానులతో సంబంధమున్నట్టు ఇస్మాయిల్ ఆదిల్‌షా కాలపు కైఫియత్తుల వల్ల తెలియ వస్తుంది కృష్ణరాయలు ఈ ఆదిల్‌షాను జయించి రాయచూరు, ముదుగల్లు కోటలను స్వాధీన పరచుకోవడం చారిత్రాత్మకం

ఇక్కప్ప దేశాయికి ఇద్దరు కుమారులని, వారిలో లింగనాయకుడు గుడగుంట రాజ్యానికి, పిడ్డనాయకుడు సురపుర రాజ్యానికి మూలపురుషులని ఇదివరకే ప్రస్తావించడం జరిగింది పెద్ద నాయకుడు మహాశూరుడు మొగల్ చక్రవర్తులు బిజాపూర్ రాజ్యంపై దండెత్తినప్పుడు పిడ్డ నాయకుడు తన వీర పదాతి సైన్యంతో బిజాపూర్ నవాబుకు సహాయకుడుగా ఉన్నాడు ఇతడు మొగల్ చక్రవర్తి ఔరంగజేబు ప్రశంసలు కూడ పొందాడు ఇతని పరిపాలన కాలం 1686-1688

పిడ్డ నాయకునికి సంతానం లేదు అతని అన్న లింగనాయకునికి ఏడుగురు కుమారులు పిడ్డనాయకుడు అన్న ఐదవ కుమారుడైన పామనాయకుని దత్తత తీసుకొన్నాడు ఇతడు సురపురాన్ని 1688-1687 వరకు పాలించాడు ఇతడు బిజాపురం, మొగల్ పాదుషాల నుండి బహుమానాలు, వస్త్రాలు పొందడం వల్ల హనరంగి (పచ్చంగి) పామనాయకుడని పేరు పొందాడు ఇతడు బిజాపురం పాదుషాకు చివరివరకు సహాయకుడుగా వున్నాడు కాని, ఔరంగజేబు చివరకు బిజాపుర రాజ్యాన్ని ఆక్రమించుకొన్నాడు కాని పామనాయకుని పదాతి సైన్యబలం చూచి అతనితో స్నేహం అవసరమని, అతనిని శత్రువుగా చేసుకో లేదు అతనిని ఢిల్లీకి పిలిచి సత్కరించాడు పామనాయకుడు ఢిల్లీలోనే మరణించాడు

పామనాయకుడు విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయం స్వీకరించాడు దక్షిణదేశం నుంచి వచ్చిన వైష్ణవులు ఇతని ఆశ్రయం పొందారు ఇతడు వాగినగిరిలో గోపాలస్వామి కోవెల కట్టించాడు, తన సైన్యాన్ని వ్యవస్థీకరించాడు

పంచ్పంగి పామనాయకుని కుమారుడు పీతాంబర బహరి పిడ్డ నాయకుడు ఇతడు 81 సంవత్సరాలు జీవించాడు ఇతని పరిపాలన కాలం 1687-1728 ఇతడు బీజాపూరం సుల్తానులకు, మహారాష్ట్రులకు సహాయంగా వున్నాడని ఇతన్ని అణచివేయడానికి ఔరంగజేబు పెద్ద సైన్యం పంపాడు ఇతడు దానిని ఓడించాడు దానితో వేడెక్కిన ఔరంగజేబు పెద్ద సైన్యంతో వాగినగిరి సమీపంలో ఆరు నెలలు ముకాం చేసి, వాగినగిరిని నాశనం చేసి, వేణు గోపాల స్వామి కోవెలను నేలమట్టం చేసి, దాని స్థానంలో మసీదు కట్టించి, వాగినగిరికి రహమాన్ బక్స్ అనే పేరు పెట్టాడు కాని పీతాంబర పిడ్డ నాయకుడు ఆరు సంవత్సరాల తర్వాత మరల సైన్యం కూర్చుకొని ఔరంగజేబు సైన్యాన్ని ఓడించాడు కాని, రాజ్యమంతా నాశనమైంది అవధూతమల్లభావిగోపప్ప అనే యోగి ఆజ్ఞ ప్రకారం వాగినగిరినుండి ఇప్పుడున్న సురపురానికి తన రాజధానిని మార్చి, సురపుర పట్టణం నిర్మించాడు [189] ఔరంగజేబు ఇంతలో మరణించాడు దక్షిణాన మొగల్ ప్రతినిధి అయిన నిజాముల్ ముల్క్ స్వతంత్రుడయ్యాడు పీతాంబర పిడ్డనాయకుడు మహాశూరుడు, కొంత ప్రయత్నించి వుంటే దక్షిణ భారతంలో చాల వరకు తన రాజ్యాన్ని విస్తరింపజేసుకొనే వాడే కాని, వృద్ధుడు కావడం వల్లనో, మరి కారణం వల్లనో సురపుర విన్యాసంలోను, గోపాలస్వామి కోవెల, చెరువుల నిర్మించడంలోను నిమగ్నుడయ్యాడు

పీతాంబర పిడ్డనాయకుని అనంతరం అతని మొదటి భార్య కృష్ణమ్మ కుమారుడు ఇమ్మడి పామనాయకుడు సురపుర రాజ్యాధీశుడయ్యాడు ఇతడు నిజాముకు అనుకూలంగా వుండే వాడు ఇతని కాలంలో బేడలు కొందరు తిరుగ బడ్డారు వారిని ఇతడు కఠినంగా శిక్షించాడు ఇతని కాలంలో సురపురం కోట ద్వారాలు, దేవాలయ సరోవరం నిర్మాణమయాయి ఇతని రాజ్యకాలం 1727–1741 ఇతనికి ఇద్దరు భార్యలు పెద్ద భార్య కుమారుడు పిడ్డ నాయకుడు, రెండవ భార్య కుమారుడు వెంకటప్ప నాయకుడు

ఇమ్మడి పామనాయకుని అనంతరం పెద్ద భార్య కుమారుడు ముమ్మడి పిడ్డ నాయకుడు గద్దె ఎక్కాడు ఇతడు (1742–1746) నాలుగు సంవత్సరాలు మాత్రమే రాజ్యం చేశాడు ఇతనికి సంతానం లేదు కనుక అతని అనంతరం సవతి తమ్ముడు వెంకటప్ప నాయకుడు పట్టానికి వచ్చాడు

---

189 పెరుమాళ్ళ గుండాచార్య, నగరవాడ దర్శన, పుట 181

ఈ వెంకటప్ప నాయకుని రాజ్య కాలం 1747–1762 ఇతనికి ఎడమ ముంజేయి తెగిపోయి నందున జనం ఇతనిని మొండిగై (మొండి చేయి) వెంకటప్పనాయకుడు అనేవారు ఇతడు ఒక ఇనప ముంజేయి పెట్టుకొనేవాడు ఈ ఇనప చేతిని నేడు మహానవమి నాడు ఆ రాజ్యం వారసులు ఆయుధ పూజలో పెడుతారు దీనితోనే ఇతడు డాలు పట్టుకొని యుద్ధం చేసేవాడు

ఇతడు నాసర్‌జంగ్ పక్షం వహించి ఫ్రెంచి వారితో పోరాడి గెలిచాడు పుదుచ్చేరిని పట్టుకొన్నారు ఈ యుద్ధానికి ఫులిచేరి (పుదుచ్చేరి) యుద్ధమని పేరు కాని నాసర్ జంగ్ ఎక్కువ కాలం నిజాంరాజ్యం ఏలలేదు నిజాముని నిజామయ్యాడు వెంకటప్ప నాయకుడు సురపురానికి తిరిగి వచ్చి, తన రాజ్యాన్ని, సైన్యాన్ని సువ్యవస్థితం చేశాడు, తిరుపతిలో సత్రం కట్టించాడు

ముమ్మడి రాఘవ పామనాయకుడు

మొండి చేయి కృష్ణప్ప నాయకునికి పుత్ర సంతానం లేదు కనుక, గుడగుంట వంశం నుంచి కుమారుని దత్తు తీసుకోందా మనుకున్నారు కాని, అతని దర్బారు అధికారులు దానిని ప్రతిఘటించారు, అతని సవతి అన్నదమ్ముల వంశంవారు ఉండగా గుడగుంటవారెందుకని వారు వాదించారు వెంకటప్ప నాయకుడు పుదుచ్చేరి యుద్ధానికి వెళ్ళినప్పుడు ఇతని పినతండ్రి రమణప్ప నాయకునికి సురపుర రాజ్య పరిపాలన అప్పగించాడు రమణప్ప నాయకుడు మహా భక్తుడు, శాంతి స్వభావం గలవాడు

వెంకటప్పనాయకునికి పురుష సంతానం లేదు అతని సవతి తమ్ముడైన కృష్ణప్ప నాయకుడు, అతని సంతతివారు రాజ్యానికి వారసులు కావి, వెంకటప్ప నాయకునికి కృష్ణప్ప నాయకునికి మనస్తాపం కలిగినందున, అతడు సురపురం వదలి పోయాడు వెంకటప్ప నాయకుడు మరణించాడు కనుక అతని పినతండ్రి రమణప్ప నాయకుడు వారసుడయ్యాడు కాని అతడు చాల వృద్ధుడయినందున అతని కుమారుడు ముమ్మడి రాఘవ పామనాయకుణ్ణి సరదారులు గద్దె ఎక్కించారు ఇతడు ఇంకా బాలుడైనందున రమణప్ప నాయకుడే రాజ్య వ్యవహారాలు చూచేవాడు ఇలా అతడు ఐదు నెలలే కార్య భారం నిర్వహించాడు రమణప్ప నాయకుడు సురపురంలోని గోపాల స్వామి దేవాలయ నిర్మాణ కార్యక్రమం కొనసాగించాడు

రమణప్ప నాయకుడు మరణించిన తరువాత రాఘవ పామనాయకుడు రాజ్యభారం నిర్వహించాడు ఇతడు గొప్ప పండితుడు, కవి, వీరుడు, రణధీరుడు, ధర్మపరుడు, రాజనీతి చతురుడు ఇతడే భార్గవ పురాణ గ్రంథ రచయిత ఇతని ఆస్థాన విద్వాంసులు, గురువులు

అయిన ఉక్కపట్నం శ్రీనివాసాచార్యులు ఆరనని జ్ఞాన రత్నాకర అనే గ్రంథం అర్యంతా లలో ఈ విధంగా ప్రశంసించారు ప్రారంభశ్లోకమిది

అస్తి స్వస్తికర: కరాంచల దళ ద్ధారాల ధారా మిలత్
క్షేత్ర గ్రామ లసద్వదాన్యకుల ప్రస్తూయమాన స్తుతి:,
శ్రీమత్సామ నృపాలక: ప్రతిమత ధ్వంసాధ్వరాధ్వర్యవం
ప్రాదా న్మమ్మ మత: ప్రదర్శనధియా వ్యక్తం ప్రవర్తామహే

గ్రంథ సమాప్తిలో

కౌండిన్య శ్రీనివాసార్యరి వరకృపయా ప్తగ్రహాను గ్రహేణ
జ్ఞాతం యద్వాస్యతత్త్వం తదిహ బుధ జన ప్రీతయేవ్యక్త మక్తమ్,
తేన ప్రీత: ప్రతీత: ప్రగుణ సురపురీ రాజ గోపాల రూపః
శ్రీమాన్ పామ నృపో ఈశ్వర శ్రియ మయ మధికా మాదరా దాదదాతు

ప్రతి కృ యత్నేన మత కృ మత్సాద్
ధ్యాత: ఫలం పూర్వ మదా దిదానీమ్,
శ్రీపామ భూపాకృతి తేన శౌరి:
సర్వం ఫలం దాస్యతి దృష్టమాత్ర:[164]

అభినవ నిగమాంతదేశిక బిరుదాంకితులైన శ్రీ ఉక్కపట్నం శ్రీనివాసాచార్యుల ప్రశంసను అందుకొన్న రాఘవ పామనాయకుడు అన్ని విధాల గొప్ప వాడనడంలో సందేహం లేదు ఈతని పరిపాలన కాలం 1762–1774

అప్పటి దేశ పరిస్థితి, అంతటా యుద్ధ కల్లోల యుగం సురపుర రాజ్యానికి ఒకవైపు నిజాము, మరొకవైపు పీష్వాలు ప్రబలులుగా ఉన్నారు అంతకు ముందు మహారాష్ట్రులకు ఓడి పోయిన నిజాము అలీఖాన్, మహారాష్ట్రులు పానిపట్ యుద్ధంలో అహమద్‌షా అబ్దాలీతో పరాజితులవగానే మరల తలయెత్తాడు కాని, మాధవరావ్ పీష్వా అతనిని అణిచివేశాడు పూర్వపు బిజాపుర రాజ్యమంతా పీష్వా క్రింది రావడం వల్ల పీష్వా తన వ్యవహారాల నిర్వహణకు రాస్తే అనే కొత్త పదవిని సృష్టించి ఆనందరావ్ భికాజి రాస్తే అనే అధికారిని నియమించాడు దమ్మ మహాలులో ఇతవికి, పామనాయకునికి

---

164 జ్ఞానరత్నప్రకాశికనుండి ఈ శ్లోకాలను శ్రీమాన్ పెరుమాళ్ళ గుండాచార్యులు పంపారు వారికి కృతజ్ఞతలు

స్పర్థ ఏర్పడ్డాయి పీష్వా రాజ్యంలోని కొందరు సర్దారులు ఎదురుతిరిగి పామనాయకుని ఆశ్రయం కోరారు వారిని రక్షణ అప్పగిస్తే ఏమీ చేయనని మాట యిచ్చిన రాస్తె అప్పగించిన తర్వాత మాట తప్పి చెరలో పెట్టారు దానితో పామనాయకుడు రాస్తెక తీవ్రంగా ఒక లేఖ వ్రాశారు రాస్తె గర్వంతో పామనాయకుణ్ణి పట్టుకొనడానికి మరారి దండును పంపారు పామనాయకుడు దానిని ఓడించి పీష్వా రాజ్యంలో ప్రవేశించారు మాధవరావు పీష్వా మరొక సేనాపతిని పెద్ద దండుతో పంపారు పామనాయకుడు వానిని ఓడించి తరిమారు మాధవరావు అప్పుడు పామనాయకునితో ఒడంబడిక చేసుకొన్నారు

కాని కొంత కాలం తర్వాత నిజాము, మాధవ రావు పీష్వా హైదరలీ పైన దండెత్తుటకు దక్షిణానికి పోతూదారిలో సురపురం రాజ్యంపై పడ్డారు అప్పుడు పామనాయకుడు వారిద్దరి అధికారానికి లోబడే ఒప్పందం చేసుకోవలసి వచ్చింది

ఈ ఒప్పందం జరిగిన తర్వాత కూడ ఐదుగురు నిజాము సరదార్లు సురపురం రాజ్యంలో ప్రవేశించి లూటీలు ప్రారంభించారు పామనాయకుడు స్వయంగా సైన్యం నడిపి వారిని బందీలుగా పట్టుకొని సురపురానికి తిరిగి వచ్చారు ఈ పోరులో అతనికి 600 గుర్రాలు, ఒక ఏనుగు, మందుగుండు సామగ్రి లభించాయి తర్వాత రాజు కలానికి వారిని వదలి పెట్టారు అతడు

ఇలా వుండగా పామనాయకుని కులస్థులయిన వీర భటులు అతనికి విరుద్ధంగా విరోధి చేశారు వారిపై కఠిన చర్యలు తీసుకుంటే, రక్త పాత మవుతుందని గ్రహించి, నీతి నిపుణుడైన అతడు, కొంతకాలం వేచివుండి వారిలో ముఖ్యులైన 186 మందిని బంధించి మరణ దండన విధించి, మళ్ళీ అలాటిది తల ఎత్తకుండా చేశారు

పామనాయకుడు గోపాల స్వామి కోవెల నిర్మాణం పూర్తి చేశారు కోవెలలో వైఖాన సాగమం ప్రకారం నిత్య సేవాదులకు, విశేష సేవాదులకు, ద్రావిడ ప్రబంధ, వేదాధ్యయనాలకు, దేవాలయ నిర్వహణకు, ఉత్సవాది కైంకర్యాల వారికి, భజంత్రీల వారికి, తక్కిన పరివారకు లకు జీతాలు, మాన్యాలు ఏర్పాటు చేశారు ఈ పద్ధతి నేటికి నడుస్తూ వుంది

నగరుకు కొత్త కట్టడాలను కట్టించి, పట్టణాన్ని సుందరంగా తీర్చిదిద్దారు, తన సైన్యాన్ని కూడ కట్టుదిట్టం చేశారు

పామనాయకునికి నిష్టీ ఠరలప్ప దివానుగా వుండేవారు అతని తర్వాత నిష్టీ వీరప్ప దివానుగా వున్నారు ఈ వీరప్ప సమర్థుడు, ధార్మికుడు ఇతడు రాజ్యంలోని భూమిని

కొలిపించి మాల్‌గుజారీ ఏర్పాటు చేశాడు కొత్త జమాబంది పద్ధతి అమలు పరిచాడు ఇతడు పామనాయకుని కుమారుడు ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుని కాలంలోను దివానుగా వున్నాడు ఇతడు రాజ్యాన్ని పునర్వ్యవస్థీకరించడమే కాక, పెక్కు కట్టడాలు చెరువులు కుంటలు, బావులు, కోటలు, కొత్తడాలు నిర్మించాడు ఇతడు జన ప్రియుడు కూడ కావడం వల్ల నేటికీ ఇతని కథలు చెబుతూ వుంటారు నిష్టి పీరప్ప దుకాయి (అన) అనే నాణెం కూడ ఏర్పడింది ఇతడు కొత్తగా మాల్‌గుజారీ భూమిశిస్తు నిర్ణయించడమే కాక, కల్లు, సారాయి పొగాకు, తమలపాకులు, నూనె, పోరుప్పు మున్నగు వాటిపై సుంకాలు కూడ నిర్ణయించాడు సురపురానికి అమ్మకానికి తెచ్చే వస్తువులపై అమ్మకం పన్ను విధించే వ్యవస్థ చేశాడు

పామనాయకుడు వృత్తం జాగీర్ గ్రామాలు, గౌరవ జాగీరు గ్రామాలు పలువురు కవి పండితులకు, అధికార్లకు ఇచ్చాడు ఈ జాగీర్లలో తిరుపతి వేంకటేశ్వరునికి, సురపురం వేణుగోపాలస్వామికి, పరకాలం స్వామి మఠానికి శంఖవరం గురువులకు, ఎక్కపట్నం గురువులకు, పురుషకారికి, రాజపురోహితునికి, పురోహితుని ఆశ్రితులకు, అహోబలస్వామి మఠానికి, రాజవైద్యునికి మొట్టమొల గురువుకు, విజయాంధ్ర వంశాలకు, గోపాలస్వామి కోవెల పూజారికి—ఇలా పెక్కుమందికి జాగీరు గ్రామాలు ఏర్పాటుచేశాడు

పామనాయకుని ఆస్థాన పండితులు

పామనాయకుని ఆస్థానాన్ని పలువురు పండితులు అలంకరించారు వారిలో ఎక్కపట్నం అణ్ణయాచార్యులు వారి అనుజులు శ్రీనివాసాచార్యులు ముఖ్యులు వీరు సురపురాస్థాన విద్వాంసులు కావడానికి ఒక కథ ఉంది అనంతపురం జిల్లా తాడిమర్రి సంస్థానం విజయనగర సామ్రాజ్యము పతనానంతరం మొగలాయి సైన్యాన్ని ఎదుర్కొన్న బోయపాళెగార్ల సంస్థానం పామనాయకుని కాలంలో తాడిమర్రి సంస్థానాన్ని కృష్ణనాయకుడు పాలించేవాడు శత్రువులు అతనిని గద్దె దింపారు పరాజితుడైన కృష్ణనాయకుడు పామనాయకుని సాహాయ్యం కోరాడు రణధీరుడైన రాఘవ పామనాయకుడు తాడిమర్రికి పోయి, కృష్ణనాయకుని శత్రువులను హతమార్చి, కృష్ణనాయకుని గద్దె ఎక్కించాడు అప్పటినుంచి కృష్ణనాయకుడు, అతని తర్వాతివారు కూడ సురపురం గోసల వంశంవారికి ప్రాణమిత్రులయ్యారు

అప్పుడు పామనాయకుడు తాడిమర్రి దగ్గరే ఉన్న ఎక్కపట్నంలో నివసిస్తున్న అణ్ణయాచార్య సోదరుల విద్యావైభవం విన్నాడు పిదప ఎక్కపట్టణానికి వెళ్ళి, అనేకవిధాలుగా వారిని ప్రార్థించి సురపురానికి పిలుచుకొనివచ్చి, తన గురువులుగా చేసుకొని, సురపురంలోని గోపాల

స్వామి కోవెలలో అగ్రతీర్థం, జాగీరు ఏర్పాటుచేశారు ఇప్పటికీ ఈ అగ్ర తీర్థ మర్యాద నడుస్తూంది (జాగీరు పోయినా)[165]

అణ్ణయాచార్యులను అణ్ణయ దీక్షితులని, పెద్దయ్యవార్లని శ్రీనివాసాచార్యులను అభినవ నిగమాంత మహాదేశికులని, చిన్నయ్యవార్లని జనం గౌరవంతో వ్యవహరించేవారు అణ్ణయాచార్యులు 74 సంవత్సరాలు జీవించారు ఈయన రచనల వివరాలు తెలియవు ఆచార్యవింశతి, ప్రపదన వైభవస్తుతి, యతిరాజవందనమ్ మొదలయిన లఘుకృతులు లభిస్తున్నాయి శ్రీమద్భాగవతానికి విశిష్టాద్వైతపరంగా భాగవత చంద్రచంద్రికా అనే వ్యాఖ్య రచించిన గండికోట వాస్తవ్యులైన వీరరాఘవాచార్యులు తమ వ్యాఖ్యానాన్ని శ్రీనివాసాచార్యులకు చూపి పరిష్కరించుకొన్నారని వీరరాఘవీయమని ప్రసిద్ధి చెందిన ఈ వ్యాఖ్యానాన్ని ప్రచురించిన శ్రీ కృష్ణబ్రహ్మతంత్ర పరకాల మహాదేశికులు ఉపోద్ఘాతంలో తెలిపారు[166] శ్రీనివాసాచార్యులు రచించిన గ్రంథాలు అనేకం వీరరాఘవీయంలో ఉదాహరించిన గ్రంథాలు మాత్రం ఇవి 1 తత్త్వ మార్తాండః, 2 నయ ద్యుమణిః 3 హరిగుణ దర్పణమ్, 4 భేద దర్పణమ్, 5 దేవతా ప్రసాదదర్పణమ్, 6 ప్రతితంత్ర దర్పణం, 7 ప్రణవ దర్పణమ్, 8 తత్త్వ దర్పణమ్, 9 జిజ్ఞాసా దర్పణమ్, 10 షష్ఠీ దర్పణమ్, 11 సౌర దర్పణమ్, 12 గుణ మీమాంసా 13 సిద్ధాంతచింతామణిః, 14 పుచ్ఛబ్రహ్మ నిరాకరణానందః 15 తారతమ్య ఖండనమ్ 16 విజయ పరాజయః, 17 సంగతిరత్న ప్రకాశికా, 18 జ్ఞానరత్నప్రకాశికా 19 విరోధ విరోధినీ ప్రమాథినీ, 20 తప్తముద్రా విద్రావణ ప్రద్రావణమ్

ఈయన తెలుగులోను పెక్కు పాటలు, పద్యాలు రచించారు గండికోట శ్రీ వైష్ణవస్త్రీలలో ఇవి నేటికీ ప్రచారంలో ఉన్నాయి

రాచవ పామనాయకుని పెద్దభార్య దేవదుర్గాధిపతి తిరుచనాయకుని కుమార్తె తిమ్మమ్మ ఈమెకు 1757లో కుమారుడు కలిగాడు ఇతని పేరు ఇమ్మడి వెంకటప్పనాయకుడు పామనాయకుని తర్వాత ఇతడు రాజ్యానికి వచ్చాడు ఇతని రాజ్యకాలం 1773–1802

రాచవ పామనాయకుని కాలంలో సురపురరాజ్యం పతనావస్థకు గురి అయినా, స్థైర్యంతో మళ్ళీ చైతన్యవంతమైంది రాజ్యం అభివృద్ధిపథంలో ముందంజ వేయడంవల్ల

---

165 శ్రీ పెరుమాళ్ళ సుందరాచార్య నగరవాడ దర్శనం, పుట 194

166 శ్రీమతి తిరుమల సుచరిత నగరవాడ దర్శన, పుట 280

సాంస్కృతిక పురోగతికూడ జరిగింది ప్రజలు ప్రశాంతంగా జీవించారు నిష్ఠి కదంప్ప, నిష్ఠి వీరప్పల మంత్రిత్వం సఫలమైంది రాజు వీరవైష్ణవుడు, మంత్రులు వీరశైవులు ఈ మతసామరస్యం గణనీయమైంది

పామనాయకుని దేవేరి తిమ్మమ్మ 1772లో మరణించింది పామనాయకుడు 1771లో జబ్బుతో మంచంపట్టాడు జబ్బు దినదినానికి హెచ్చిందేకాని, తగ్గలేదు అతడు 1773లో (విజయ సంవత్సరం, ఆశ్వయుజ బహుళ తదియనాడు) పరమపదం చేరాడు ఆ సమయంలో అతని తక్కిన భార్యలు జల్లిపాటి లచ్చమ్మ, గలుగు వెంకమ్మ, వాలిహాళ్ళ పెద్దమ్మ, రామక్క, మంగమ్మ దగ్గర ఉన్నారు పామనాయకుని రాజ్యకాలం 1752–1773 ఇతడు 1739 సిద్ధార్థి సంవత్సర పుష్యశుద్ధ సప్తమినాడు రమణప్ప నాయకునికి లక్ష్మాంబకు జన్మించాడు 34 సంవత్సరాలే జీవించాడు సురపుర రాజ్యం చరిత్ర ప్రస్తుతం ముమ్మడి రాఘవ పామనాయకుని వరకే అవసరం గనుక సంగ్రహంగా తెలిపాను

సురపురం రాజ వంశావళి జక్కప్పతేగాయి వరకు ఇదివరకు తెలిసిందే సురపురం రాజ్యస్థాపకుల మొదలు తక్కినవారి వంశక్రమం ఇది [167]

1 గడ్డి పిడ్డనాయకుడు
(సురపురరాజ్య స్థాపకుడు)
రాజ్యపాలన కాలం 1636–1666

2 హనరంగి (పచ్చంగి) పామనాయకుడు
(ఔరంగజేబు మంచి సన్మానం, బిరుదులు పొందిన వీరుడు)
1666-1687

3 పీతాంబర బహరి పిడ్డనాయకుడు
1687–1726

4 ఇమ్మడి పామనాయకుడు
1727-1741

5 ముమ్మడి పిడ్డనాయకుడు
1742–1746

6 మొండిగై (మొండిచేయి) వెంకటప్పనాయకుడు
1747–1752

---

167 కపటరాల్ కృష్ణరావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస

7 ముమ్మడి రాఘవ పామునాయకుడు
(భార్గవ పురాణకర్త)
1762–1778

8 ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుడు
(కిరీటి వెంకటాచార్యులు ఇతని ఆస్థాని)
1778–1802

9 ముమ్మడి పెద్దనాయకుడు
1802–1818

10 ముమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుడు
1818–1827

11 కృష్ణప్పనాయకుడు
1827-1849

12 నాల్గడి వెంకటప్పనాయకుడు
1842-1868

ఇతడు బ్రిటిష్ వారికి ఎదురుతిరగడంవల్ల బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం ఇతనికి మరణశిక్ష విధించింది తర్వాత సురపురం నిజాం రాజ్యంలో చిన్న సంస్థానమయింది ఈ వీరవ్యాధవంశం వారు ఇప్పటికీ ఉన్నారు స్వాతంత్ర్యానంతరం అన్ని సంస్థానాలలాగ ఇదీ రద్దయింది ఈ రాజవంశంవారయిన రాజా వెంకటప్పనాయకుడు లోక్‌సభ సభ్యులుగా వున్నారు

వీర శూర వ్యాధ జాతి

సురపురరాజ వంశీయులు వ్యాధజాతివారు ఈ జాతి పరాక్రమానికి, నీతినియమాలకు గీటురాయయిన జాతి, వ్యాధ శబ్దం వ్యాధ-బ్యాధ-బేద అయింది తమిళంలో వేడ - వేడర శ్రీలంకలో ప్రాచీన జాతి వెద్ద, ఈ పదమూ వ్యాధ శబ్ద భవమే తెలుగులో బోయ అయింది క్రమంగా వ్యాధ – బ్యాధ – బ్యాద అయినట్లే, వాహ–వాఅ-వా అ – బోయగా మారింది వ్యాధుల పరాక్రమాన్ని, సాహసాన్ని, శరీరసౌష్ఠవాన్ని, నిష్కాపట్యాన్ని గురించి గాథాసప్తశతిలో వర్ణనలు కొల్లలు రెండువేల సంవత్సరాలనుండి ఈజాతివారు సేనానాయకులుగా దుర్గపాలకులుగా, తలారులుగా (నగరపాలకులుగా) కీర్తిపొందారు భారతదేశాన్ని పాలించిన ప్రతి రాజవంశమూ ఈ వ్యాధులను ఆదరించింది చాళుక్య, రాష్ట్రకూట, విజయనగర, మొగల్, కుతుబ్‌షాహి, బహమనీ రాజుల సైన్యాలలో ప్రబలంగా వున్న దళాలు వ్యాధులవి విజయనగర చక్రవర్తులు, ముఖ్యంగా కృష్ణదేవరాయలు వీరిని సేనానాయకులుగా, రాజప్రతినిధు

లుగా, నగరరక్షకులుగా, తనకు అంగరక్షకులుగా నియమించాడు. రాయల అంగరక్షకుల దొన్తై నాయకుడు గౌతగు పాలుడు. బోయతే పల్లరక్షకుని పాలెగారు. వీరి మాతృభాష తెలుగు (ఈ విచిత్రమైన తెలుగు గురించి ప్రత్యేకంగా పరిశోధన జరగాలి)

ఈ వ్యాధుల మూలస్థానం దక్షిణాపథంలో నేటి కర్నాటకలోని గుల్బర్గ, బిజాపూర్, బెళగాంవ్, రాయచూర్, బళ్ళారి, చిత్రదుర్గం జిల్లాలు, ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని కర్నూలు, కడప, అనంతపురం జిల్లాలు, తమిళనాడులోని ఉత్తర ఆర్కాడు, చెంగల్పట్టు జిల్లాలు. వీరి రణోత్సాహం అసాధారణం. ఈ బోయ పాళెగాళ్లు ముఖ్యంగా సురపురం వాళ్లు, తాలిమల్లి పాళెగాళ్ల తమకు ఎదురుతిరిగడం వల్ల భీతిచెందినవారు ఈ వీరివారిని సైన్యంలో చేర్చుకోరాదని ఉత్తర్వు చేసింది [168] వ్యాధుల పరాక్రమం గురించి, పద్మంగి పామనాయకుని గురించి సుప్రసిద్ధ చరిత్రకారుడు ప్రొఫెసర్ జదునాథ సర్కార్ ముక్తకంఠంతో పొగిడారు – "అతని పదాతి సైనికులు గొప్ప గురికారులుగా, మహాధైర్యవంతులుగా పేరుపొందారు వారు యుద్ధంలో గాయాలను, మృత్యువును లెక్కపెట్టేవారు కారు' [169]

బేడ శబ్దం ఉచ్చారణ తెలియని ముస్లిం నోట్లోపడి వివిధ వికారరూపాలు పొందింది బేరడ్, బిర్కి, బిర్డి, బేండర్, బేదర్ అని అట్లే వాగినగిరి కూడ వాగిన్ ఖేరా అని, వాకిన్‌ఖేడ్ అని వికారరూపాలు పొందింది బేదర్‌కు ముస్లిములు బే+దర్ భయరహితులు అని వ్యుత్పత్తి చెప్పారు చివరకు డాక్టర్ రామరాజుగారి వంటివారు ఆయనను అనుసరించి తక్కినవారు "బేదర్=నిర్భయులు" అని వ్రాయడం గమనార్హంగా [170] వాక్-ఇన-గిరి = వాగినగిరి బ్రహ్మగిరి అని అర్థం

భార్గపురాణంలో వంశావళి

భార్గవపురాణం ప్రథమాశ్వాసంలో రాఘవపామనాయకుడు వర్ణించిన వంశక్రమం ఇది ఈ అన్వయానికి ఆదిపురుషుడు గుహుడు అతని వంశం అనేకశాఖలుగా విస్తరించింది ఆ శాఖలలో కొన్ని వంశంలోనివారు

1 నరసింహ మహీపాలుడు

2 నడియర నాయకుడు

3 కల్ల మహీ వల్లభుడు

---

168 కపటరాళ కృష్ణరావు—సురపురసంస్థాన ఇతిహాస, పుట 224–300 వివరాలు చూడండి

169 పై గ్రంథం పుట 23

170 డాక్టర్ బి రామరాజు మరుగుపడిన మాణిక్యాలు, ప్రొఫెసర్ సాళ్వ-కృష్ణమూర్తి ఋచలాత్మ్యాపరిణయ పీఠిక, పుట 3

4 చినహనుమ ధరణీకాంతుడు

5 హావి నాయకుడు

6 పెదసోమ నాయకుడు

7 ఎఱసింగ ధరణీధవుడు

8 మహిరి ధరాధ్యక్షుడు

9 వీరణంపి నాయకుడు

10 బలిసోమ నాయకుడు

11 పెదపామ నాయకుడు

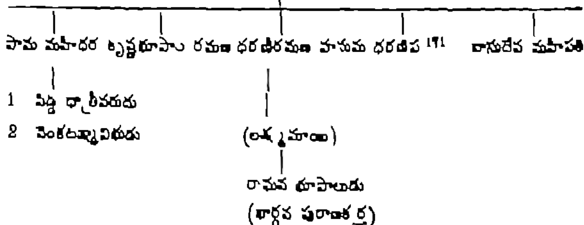
12 దేశాయి అక్క భూవిభుడు

13 గద్దె పిడ్డ నాయకుడు

14 పెదపామ నాయకుడు
(పచ్చంగి పామనాయకుడు)

15 పీతాంబరాధిప నాథుడు
(పీతాంబర బహరి పిడ్డ నాయకుడు)

ఈ పీతాంబరాధిపనాథునికి ఐదుగురు కుమారులు

సురపురరాజవంశంలో పామ(హవి) నాయకధేయులు పలువురు వుండడంవల్ల గ్రంథ సంస్కర్తలు, పండితులు తికమక పడ్డారు అంతేకాక వీరు వీరులయి యుద్ధాలలో మడియడం వల్ల ఎక్కువకాలం రాజ్యం చేయలేకపోయారు అందువల్ల ఒక తరంలో వారసులు ముగ్గురు నలుగురు కూడ రాజులయ్యారు పీతాంబర నాయకుని పెద్దభార్య కుమారుడైన పామనాయకునికి పెద్ద భార్య కుమారుడు పిడ్డ నాయకుడు, రెండవ భార్య కుమారుడు వెంకటప్ప నాయకుడు (వెంకట క్ష్మావిభుడు) పిడ్డ నాయకునికి

171 లేఖకుడు హనుమధరణీపతిని వదలి పెట్టాడు

సంతానంలేదు గనుక ఇతని సవతి తమ్ముడు వెంకటప్ప నాయకుడు రాజయ్యాడు ఇతడే మొండిచేయి వెంకటప్ప నాయకుడు ఇతనికి కూడ పుత్రసంతానం లేదు ఇతని ఒక పిన తండ్రి కృష్ణ భూపాలుడు (కృష్ణప్ప నాయకుడు) వెంకటప్ప నాయకునికి ఇతనికి (కృష్ణప్పకు) మనస్తాపంవల్ల ఇతడు సురపురం వదలి వెళ్లాడు అందువల్ల మరొక పిన తండ్రి రమణ ధరావరుడు (రమణప్ప) రాజసుడయ్యాడు అతడు వృద్ధుడు కావడంవల్ల రాజ్యం వద్దన్నాడు అతని కుమారుడు రాఘవ పామనాయకుడు రాజయ్యాడు పేర్లవల్ల, రాజ్యకాలం స్వల్పం కావడంవల్ల పలువురు చాల భ్రమ పడ్డారు "పీతాంబరావని పాలుని ఐదుగురు కొడుకులలో పామ మహీధవు డొకడు, ఇతని కొడుకు వెంకట క్ష్మాపాలుడు అతడే వెంకటప్ప కానోపును అట్లాగాక భార్గవపురాణ కర్త్రయగు రాఘవ భూపాల పామనాయకునకు వెంకటప్ప యను పుత్రుడుండెనేమో తెలియరాదు పామ మహీధవుని కొడుకైన వేంకట క్ష్మాపాలకుడును రమణ ధరణి రమణుని కొడుకైన రాఘవ భూపాల పామనాయకుడును అన్నదమ్ముల పిల్ల లగుటచే సమకాలికులే అగుదురు"[172] అని ప్రొఫెసర్ సార్వకృష్ణమూర్తి సందేహం ప్రకటించారు ఈ సందేహాలు నివారించడం కోసమే పైన వివరంగా చరిత్ర ఇచ్చాను

రాఘవ పామ భూపాలు డిచ్చిన వంశావళిలో నరసింహ నాయకుని తర్వాత వరియర నాయకుడని తెలిపాడు తక్కిన దంతా సరిగావుంది ఇతర చారిత్రాధారాలమబట్టి నరసింహ నాయకుని తర్వాత పీర తిమ్మనాయకుడు, సింగప్ప నాయకుడు ఉన్నారు భార్గవ పురాణ పటాలికలోని వంశావళి తెలిపే వచనంలో ఒక పంక్తి లేఖక ప్రమాదంవల్ల ఎగిరిపోయిందని తోస్తుంది "తన్మహీశానికి పీరవరుండగు పీర తిమ్మనాయకుండును, అవ్వీరునకు సింహ విక్రమదగు సింగప్ప నాయకుడును" అని చేర్చితే సరిపోతుంది

ఇంత స్పష్టంగా చరిత్ర ఉండగా, శ్రీ ఆరుద్ర "భార్గవ పురాణాన్ని వ్రాసిన సురపురం అధిపతి పామనాయకుడు క్రీస్తుశకం 1696 దాకా జీవించాడు" అని వ్రాశారు"[173] ఆయన ఆధారాలు చూపితే బాగుండేది శ్రీ ఆరుద్ర పచ్చంగి పామనాయకుడు, రాఘవ పామ నాయకుడు ఒకరే అని భ్రాంతిపడి వుంటారు పచ్చంగి పామనాయకుడు కూడ 1696 వరకు జీవించలేదు అతని రాజ్యకాలం 1686-1687 అతడు ఔరంగజేబు నుండి మన్‌సబ్‌లు స్వీకరించడానికి ఢిల్లీకి వెళ్లాడు దర్బారు మర్యాదల తర్వాత హఠాత్తుగా 27-12-1687న మరణించాడు[174] మరి 1696 వరకు జీవించిన పామనాయకు డెవరో!

---

172 ప్రొఫెసర్ సార్వకృష్ణమూర్తి అభిలాత్మజా పరిణయ పీఠిక, పుట 19

173 సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం సంపుట 13, పుట 47

174 ప్రొఫెసర్ జదునాథ సర్కార్ హిస్టరీ ఆఫ్ ఔరంగజేబ్, సంపుటం 4 పుట 397

కిరీటి వెంకటా చార్యులు

ప్రకృతానుప్రసక్తంగా అణ్ణయాచార్యుల కుమారులైన కిరీటం వెంకటాచార్యులను గురించిన ఊహాపోహలను, అసంబద్ధపు ప్రచారలను సరిదిద్దవలసివుంది. కిరీటం వెంకటాచార్యులు ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుని లేక హిరియ (పెద్ద) వెంకటప్ప నాయకుని ఆస్థానంలో వున్నారు.

ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకుడు భార్గవపురాధికర్త రాఘవ పామనాయకుని కుమారుడు. ఇతని రాజ్యకాలం 1778-1808 ఇతడూ మహావీరుడు మహాపరాక్రమవంతుడు. నిజాముతోను, రఘునాథరావు పీష్వాతోను, టిప్పు సుల్తానుతోను, ఆంగ్లేయులతోను యుద్ధాలు చేస్తూ, సంధులు చేసుకుంటూ, సహాయపడుతూ 29 సంవత్సరాలు పాలించాడు ఎంతో రాజనీతిజ్ఞతతో. అభినవ వేదాంత దేశిక బిరుదాంకితులైన, అణ్ణయాచార్యుల సోదరులైన శ్రీనివాసాచార్యులు తమ తత్త్వ సూత్రాంతంలో ఇతని ఆధ్యాత్మికోన్నతిని వర్ణించారు. ఇతడు దేశానికి చేసిన గొప్ప సేవ అప్పటి పిండారీల దండును అణచివేయడం. పిండారీల బాధ విపరీతం కాగా, ఇతడు తన రాజ్య పరిపాలన భారాన్ని దాదిమరి కృష్ణ నాయకునికి అప్పగించి, తన వీర నాయక బృందంతో పిండారీల వెంటబడి తన రాజ్యం సరిహద్దుల అవతల తరిమి నరికి కోస్తార అనే పట్టణంలోని పెద్ద చెరువులోకి విసిరి పడవేశారు.

అణ్ణయాచార్యులకు ముగ్గురు కుమారులు, శ్రీ ఆయన సోదరులైన శ్రీనివాసాచార్యులకు సంతానం లేదు. కవి సప్తతి గారులా ఈ విషయంలో పొరపడ్డారు [175]

అణ్ణయాచార్యులు

శ్రీనివాసాచార్యులు	కిరీటం వెంకటా చార్యులు	చిన్ని వెంకటాచార్యులు

శ్రీనివాసాచార్యుల చరిత లేమి లభించడంలేదు. తక్కిన అన్నదమ్ములిద్దరి పేర్లు ఒకటే అవడంవల్ల చిన్నవారి పేరు చిన్ని వెంకటాచార్యులన్నారు. విశిష్టాద్వైత కిరీటాన్ని ధరించినందున పెద్ద వెంకటాచార్యులకు కిరీటం వెంకటాచార్యులనే పేరువచ్చింది [176] ఈయన 1 గణసూత్రార్థవాదః 2 శృంగార తరంగిణి 3 భావశతకమ్ 4 రుంయూమారుతః (గదాధరీయఖండనమ్) 5 అలంకారకౌస్తుభమ్ 6 రసిక మానసోల్లాస భాణః 7 కూటిపటనమ్ 8 ఉషా పరిణయ నాటకమ్ 9 యతిరాజ దండకమ్ 10 హయగ్రీవదండకమ్ 11 అచలాత్మజా పరిణయము (తెలుగు) మొదలైన షణ్ణవతి (96) గ్రంథాలు రచించారు.

---

175 — బయసు వెంకటయ్య, కవిసప్తతి

176 పెరుమాళ్లగుండాచార్య నగరనాథ దర్పణ పుట 104

కిరీటం వెంకటాచార్యులు ౨౦ భాషా విదులు, తెలుగు, కన్నడ, మహారాష్ట్రి, హిందీలలోను కవిత చెప్పగల దిట్ట. ఈయనకు, ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకునికి కొంత మన స్పర్థ ఏర్పడింది. ఈయన శిష్యులలో ఒకరిపై రాజా వెంకటప్ప నాయకునికి కోపం వచ్చింది. అతడు గురువు వద్ద మొరపెట్టుకొన్నాడు. "ఈ విషయమై పట్టుదలకు పోవద్దు మనిద్దరికీ మంచిదికాదు" అని ఈయన తన శిష్యునికి సలహా యిచ్చారు. కాని, శిష్యుడు విన లేదు. చివరికి వెంకటాచార్యులు రాజాతో ప్రస్తావించారు శిష్యుని సంగతి. "మీరు గురువులు ఇలాంటి విషయాలలో జోక్యం చేసుకోరాదు" అని రాజా విన్నవించారు. రాజా తన మాట విన నప్పుడు ఆ సురపురంలో వుండడం ఉచితం కాదని వెంకటాచార్యులు పూనా పట్టణానికి బయలు దేరారు. వెళ్తూ ఒక శ్లోకం వ్రాసి రాజాకు పంపారు. దాని భావమిది: మదోన్మత్తమైన మతంగజం తన శుండాదండంతో భృంగాలను విసిరి కొట్టి చెల్లా చెదరుచేస్తే, వాటికి అరవులో పూవులు ఆశ్రయ మివ్వవా?" అని. అది వరకే వెంకటాచార్యులు పేష్వాం దర్బారులో పండితు లందరిని జయించి విశిష్టాద్వైత కిరీటం పొందడంవల్ల పూనాలో నానా ఫడ్నవీస్ వద్ద ఆయనకు పలుకుబడి చాల వుండేది. పూనాలో స్థిరపడ్డారు. వెంకటప్ప నాయకుడు కిరీటం వెంకటా చార్యులను మళ్లీ తన ఆస్థానానికి రప్పించడానికి ఎంతో ప్రయత్నం చేశాడు. కాని, ఆయన రాలేదు. పూనాలోనే 88 వ ఏట పరమపదించారు.[177]

ఇచ్చి వెంకటాచార్యులు సీతా పరిణయ నాటకమ్, శృంగార సారస్వతమ్, వేదాంత కారికావళి మొదలైన గ్రంథాలు రచించారు. వేదాంత కారికావళి సంస్కృతాంధ్ర వ్యాఖ్యానాలతో ప్రచురితమైంది.

శ్రీ వట్టపురెడ్డి ఇర్నాప్రెడ్డి దాశరథిచరిత్ర పీఠికలో సురపురపాలకుడు మొండగై (మొండిచేయి) వెంకటప్పనాయకుని ప్రస్తావించి గద్వాల చరిత్రలోని హనుమప్ప కథ మొండగై వెంకటప్పకు అంటగట్టి వుంటారేమో నంటూ "కథయందలి తీగ లాగి చూచి, మాళవదేశములో జరిగిన సారంగధరుని కథను ఆంధ్రదేశమున అంటగట్టినట్లుగా హనుమప్ప కథలు కూడ రాయమార్చి యుండుదురా!" అని సందేహం వెలిబుచ్చారు.[178] కథలు యాదృచ్ఛికంగా ఒకవిధం జరుగుతుంటాయి. మాళవదేశంలో జరిగినట్లు భావించే సారంగధరకథవంటి కథ, నూటికి నూరుపాళ్లు పోలిక వున్నట్టిది, పంజాబులో పూరణ్ భగత్ కథ వుంది. దీనిని హీర్ అనే మాత్రా వృత్తంలో ఎవరో ప్రాచీన జానపద కవి వ్రాశారు. దీనిని ఎకతులు సారంగి సాహాయ్యంతో రాత్రిళ్ల మైదానాలలో పాడుతారు. హిందూ ముస్లిం శిక్కులు అందరూ చెవులు

---

177 కపటరాళ కృష్ణరావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాసం, పుట 282

178 దాశరథిచరిత్ర పీఠిక పుట 18

కొనుకొని దీనిని ఎంటారు ఈ కథ సినిమాకూడ నేను 1939లో లాహోర్‌లో చూడాను హీర్ మన అక్కరవంటి వృత్తం. నేను ఈ కథ విని ఆశ్చర్యపడి, గురు వర్యులు వేటూరి ప్రభా కరులకు వ్రాశాను దీని విషయమై యావద్భారత శాసన గాథలు పరిశీలించాలని వారు నాకు వ్రాశారు

కనుక మొండగై వెంకటప్ప నాయకుని మొండిచేయి కథ కల్పనకాదు. అతడు తెగిపోయిన తన మొండిచేతికోనే డాలు పట్టుకొని యుద్ధంచేయడానికి వీలుగా ఒక ఇనుపముంజేతిని తయారు చేయించాడు. దీనిని చేతికి తొడిగి బుజానికి కట్టుకొని డాలుపట్టుకొంటే, ఇనుపవేళ్ల బిగుసుకు పోయేవి. దానితో డాలుకు పట్టు వచ్చేది. దీనిని చేసినవాని చాతుర్యం మెచ్చుకో దగి. ఈ ఇనుపముంజేతిని సురపుర రాజవంశీయులు నేటికీ మహానవమి ఆయుధపూజలో తక్కిన ఆయుధాలతోపాటు పెట్టి పూజిస్తారు[179] కనుక ఇది కథకాదు, కల్పనకాదు, వాస్తవం.

సురపురం వారు మొదట శైవులే కాని, వచ్చంగి పామనాయకుడు విశిష్టాద్వైతమతం పుచ్చుకున్నాడు. రాఘవ పామనాయకుని కాలంవరకు ధాత్రాద శ్రీవైష్ణవులే గురువులుగాను, పురోహితులుగాను వుండేవారు. కాని రాఘవపామనాయకుడు ఒక్కపట్నానికి వెళ్లి అక్కడ వున్న మహావిద్వాంసులు, మహాతపస్వులు అయిన అణ్ణయాచార్య సోదరులను తన రాజ్యానికి పిలుచుకొని వచ్చిన పిదప ధాత్రాదుల ప్రాభవం తగ్గింది. కాని వారికి దర్బారులో మర్యాదేమీ తగ్గలేదు. సురపురము రాజులకు గురుత్వము వహించిన నంబెరుమాళ్లయ్య కుమారుడు లోకయ్య కారాజులతో సంబంధ మున్నట్లు కనిపించదు. సంస్కృతాంధ్ర కన్నడ ద్రావిడ భాషా సాహిత్యములలో విశిష్టస్థానము వార్జించిన లోకయ్యకు రాజాస్థానమున పేరము లేకపోవుట విచారణీయము. పేరాంబరుని మన్మడు పామనాయకుడు తనకృతి భార్గవపురాణములో తన పూర్వులకు గురువులుగా నుండిన లోకయ్య నంబెరుమాళ్లయ్యలను స్మరించకపోవుట మరియు చిత్రముగా నున్నది. దీనికితోడు కేశవయ్యయు తన తండ్రి రాజాస్థానమున పొందిన గౌరవ ములగూర్చి ఏమియుచెప్పలేదు. ఈ కారణమువలన రాజులకు, వారి గురువులకు పరస్పర విశ్వాసములు సన్నగిలి యుండునేమో యను సందేహము కలుగును. కేశవయ్య వంశములోని తరాలను పరిశీలింప దాశరథి చరిత్రకర్తయు, భార్గవపురాణకర్తయు సమకాలికులై యుండు రని తోచును " అని శ్రీ వల్లపురెడ్డి బుచ్చారెడ్డి వ్రాశారు[180] ఒక్కపట్నం ఆచార్య సోదరుల రాకవల్ల కేశవయ్య మొదలయిన ధాత్రాదుల ప్రాభవం తగ్గడం నిజమేకాని, వారికి దర్బారులో

179 కపటరాల కృష్ణారావు సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస పుట 88

180 దాశరథి చరిత్ర పీఠిక, పుట 16

గౌరవమర్యాదలేమీ తగ్గలేదు దక్కపట్నం వారికి, కేశవయ్యగారికి సమానమైన గౌరవ స్థానాలు ఉండేవని ఇప్పటి స్థానిక ఆధారాలుమంట్టి తెలుస్తున్నది [181] భార్గవ పురాణకర్త కేశవయ్య పూర్వులనేకాదు, తాను సగౌరవంగా పిలుచుకొనివచ్చిన అళ్వయాచార్య సోదరులను కూడ తన కృతిలో స్మరించలేదు ఈ విషయంలో కృష్ణరాయలను అనుసరించాడు ఇక కేశవయ్య ౭౫ సంవత్సరాలు జీవించాడు కనుక ఇమ్మడిపాముడాయకునికి, ముమ్మడి పిడ్డ నాయకునికి, మొండగొ వెంకటప్ప నాయకునికి ముమ్మడి రాఘవపాము నాయకునికి, ఇమ్మడి వెంకటప్ప నాయకునికి, ఆరుగురు రాజులకు సమకాలికుడు పైన పేర్కొన్న మొదటి ముగ్గురి కాలంలో బాలుడుకాని, తర్వాతి ముగ్గురికాలానికి యువకుడు, వృద్ధుడు

భార్గవపురాణము

రాఘవపాముడాయకుడు స్వతః మహావిద్వాంసుడు, సంస్కృతాంధ్ర కన్నడ భాషలలో కవి, అళ్వయాచార్యులవంటి విద్వద్వరేణ్యుల సత్సంగంలో వున్నవాడు కనుక భార్గవ పురాణాన్ని ప్రబంధ పద్ధతిలో ప్రౌఢంగా విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయానుసారంగా ఎనిమిది అశ్వాసాలుగ అంగీకరించాడు అశ్వాసం కథను —ఏ కథకాకథను — చిన్న భావ్యాలుగా తీర్చాడు మూల సంస్కృత భార్గవ పురాణం అధ్యాయానుకూల ఎక్కడికక్కడే పేర్కొన్నాడు "అని నరులను నారాయణువలన మహాయోగిమాహాత్మ్యమును, సంవాద రూపంబును, శ్రీమంతం బనునగు భార్గవపురాణో త్తరఖండంబునందలి ప్రథమాధ్యాయం బాలించి —ఇత్యాదిగా [182]

ఉభయవేదాంత సంప్రదాయజ్ఞుడైన పాముడాయకుడు ప్రబంధప్రథమాశ్వాసప్రారంభంలో ఇష్టదేవతాస్తుతి సంప్రదాయాన్ని కృష్ణరాయలలాగ కొత్త పద్ధతిలో చేశాడు భగవత్తత్త్వం పైనుంచి కిందికి దిగివచ్చి లీలావిభూతి అయింది ఆ పరతత్త్వ లీలావిభూతి అయిన నాగినగిరి సురపురవేణుగోపాలుని కవి మొదటి రెండు పద్యాలలో వర్ణించాడు ఆ పరతత్త్వం మరికొంత కిందికి దిగి అనంతు డయింది అనంతుడు — ఆదిశేషుడు ప్రథమసూరుడు పిదప తార్క్ష్యుని, అనంతరం విష్వక్సేనుని వంధాయుధాలను - శంఖ చంక్ర కౌమోదకీ శార్ఙ్గ సుదర్శన దేవులను ముక్తులైన పన్నిద్దరు సూరులను వర్ణించాడు "అని ఇవ్విధయిగా సార్థంబగు దివ్య దేవతా ప్రార్థనంబు" కావించాడు కవి [183] సార్థమంటే అనూహ్యాఖ్యానుక్షక ాత్మకులైన అనంత గరుడ విష్వక్సేనాదులను క్రమంగా వర్ణించడం ఇది సృష్టిక్రమం

181 తిరుమల సుచరిత, ఎం ఎ, ఎంఫిల్ నగరనాధదర్పణ, పుట 287

182 భార్గవపురాణం ప్రథమాశ్వాసం ౯౧వ పద్య తర్వాత వచనం

183 భార్గవపురాణం ఆ 1, పద 12

కవి ఇలా ఇష్టదేవతా ప్రార్థనచేసి పడుకోగా, కలలో వేణుగోపాలుడు కనిపించాడు "తన్నిర్ధరైవర్తి మద్వృత్తం చరితంబు నాంధ్రభాషాప్రబంధముగాచేసి మా కిష్టముగ సమర్పణము" గావింపుమని కోరాడు ఈ కోర్కెకు ముందు

"అస్మత్ప్రియాచమౌనర్థి శ్రీవిష్ణు
రాజంబు తెనుగున రసికులెన్న
గృతి రచియింపించి తరతక్తి మాకంకి
తంబు సేయించిన ధన్యమతివి"[184]

అని పాములూపాలుని ప్రశంసించారు ఈ విష్ణుపురాణం ఎవరు రచించారో పరిశోధించాలి

ఆశ్వాసాంతాలలో పామునాయకుడు "ఇతి శ్రీమద్రాజగోపాలకృష్ణ కరుణాకటాక్ష వీక్షణాలబ్ధ సాహిత్యధురీణ నవరతా వనీమండలాఖండసామ్రాజ్యధౌరేయ స్వభుజార్జితాకృతపటహ ధణంధణావ విపరీత పతన్నికియా ఢిల్లికాధీశదుందుభిధ్వాన కోలాహల, హనుమధ్వజాంకిత నరదండీకృత హరకంఠీకృత సందీపితప్రతాపకీర్తిప్రాభవ గోసల వంశ పయఃపారావార రాకా సుధాకర పీతాంబరనాయక పౌత్ర రమణయపాల పుత్ర లక్ష్మమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తాఫల రాఘవనాయకాభిధాన సౌందర్యజిత సుమసాయక బహరి పామునాయక ప్రణీతంబైన" అని చెప్పుకొన్నారు బిరుదులు తరాత్రికాడు ధరించడం ఆధారంగానే రాఘవ పామునాయకుడు తన ముత్తాత అయిన పచ్చంగి పామునాయకుని బిరుదులు ధరించారనవచ్చు దీనిని గ్వర్ ఐ రామచన్ మున్నగు పెద్దలు తెలిపారు

రాఘవపామునాయకుని కుమారుడు ఇమ్మడి వెంకటప్పనాయకుడు పూర్వులతో పాటు కొన్ని బిరుదులు ధరించాడు "మహారాజాధిరాజ, రాజకంఠీరవ, రాజాది శిరోమణి, 'గంల పాదోదయ కరబార్డ్మణిత కాంకోప రేజు పుండ్ర (?) విరాజిత, శ్రీమంత వెంకప్పనాయక బహరి బలవంత బహద్దుర బిరుదాంకిత, ఢిల్లికాధీశ దుముదుమధ్వని బాహల, గనుమధ్వజ సువర్ణ పంచకలశ, ఏకదంత, రామబాణ, సువర్ణకుంభ, రజతబలగ, మత గరుడాలా, బిరుద్మాలిక, నరేసర్ రేగాయి మాతులే పసరత బార, మాన లేహ ...బాద్ గుల్బర్గా), దారుల్మిఫర్ బీజాపుర, కిల్లివాగినగేరి సంస్థాన సురపుర[185] గ్రంథంలో కొన్ని పొరలి

184 ఇందే ఆ 1, ప 16

185 కపటరాళ కృష్ణారావు సురపుర సంస్థాన చరిత్ర, పుట 188

అంకితం

పర్వంగిపామునాయకుని ఆహ్వానంపై వేణుగోపాలస్వామి కోవెలలో అధ్యయనాధ్యాపనాలకు, పురాణ ప్రవచనానికి దక్షిణాదినుంచి సురపురం చేరిన శ్రీవైష్ణవ బ్రాహ్మణ కుటుంబాలలో వాధూల గోత్రజులయిన నా మామగారు శ్రీమాన్ పెరుమాళ్ళ వెంకటాచార్యుల వారి పూర్వుల కుటుంబం ఒకటి. శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులవారికి రామాయణ భాగవత హరివంశ విష్ణుపురాణాలు వాచోవిధేయాలు. విశిష్టాద్వైత వేదాంతంలోను వారు ఉద్దండులు. ఆరేడు దశాబ్దాల క్రితం వనపర్తి సంస్థానం దివాను శ్రీ వెంకోబనాయకుడు కృష్ణాతీరంలోని యాపర్లలో భారతదేశం నాలుగుచెరగులనుంచివచ్చిన పండిత ప్రకాండులతో నిర్వహించిన భాగవత సప్తాహ మహోత్సవంలో శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులవారు మధుర గంభీర కంఠంతో శ్రీమద్రామాయణం పారాయణం చేసి, శ్రీమద్భాగవతాన్ని ద్వైతా ద్వైత విశిష్టాద్వైత సంప్రదాయానుసారంగా ప్రవచించి సన్మానితులయ్యారు. ఆ మహోత్సవంలోనే మంటూరకర కె.వి. శ్రీనివాసస్వామి, శ్రీమాన్ తిరుమల బుక్కపట్టణం శ్రీనివాసాచార్యులవారు నిర్వహించిన వేదాంత లిఖిత సంస్కృత పరీక్షలో శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులవారు ఉత్తమశ్రేణిలో ఉత్తీర్ణులై "వేదాంత కేసరి" అనే సన్మానపత్రం పొందారు. పిదప వారు 1986 లో అమరచింతాత్మకూరు సంస్థానంలో శ్రీమాన్ కోశమురి కృష్ణమాచార్యులు జరిపిన భాగవతసప్తాహమహోత్సవంలో సన్మానితులయారు. ఆ మహోత్సవం నిర్వహించిన విద్వద్వరేణ్యులు శ్రీమాన్ పుసులూరి శేషాచార్యులవారు శ్రీమాన్ వేంకటాచార్యులవారికి బహూకరించిన శ్రీమద్భాగవత సంపుటిలో ఈ శ్లోకం వ్రాశారు

అసార సంసార విచ్ఛిన్న భావాత్
కృష్ణామృతాబ్ధా వవగాహ్య కృష్ణః,
అదా దిదం భాగవతం తదర్థ
విదే ముదే వేంకటసూరయే హరిః

శ్రీ వేంకటాచార్యులవారికి భాగవతం వేంకటాచార్యులనే ప్రతీతి ఉండేది. వారి దివ్యస్మృతికి ఈ పీఠికను అంకితం చేసి ఋణ విముక్తుడిని అవుతున్నాను.

మంగళాశాసనం

ఈ పీఠిక రచనలో సురపురం పుట్టినిల్లయిన నా అర్ధాంగి శ్రీమతి అనంతలక్ష్మి సురపురాన్ని గురించిన ఎన్నో సందేహాలు తీర్చింది. ఆమె సురపురపు పక్కింటి పురాణాల పట్ల ఆమెకు నా మంగళాశాసన పూర్వకమైన కృతజ్ఞత

కృతజ్ఞతలు

మిత్రులు, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయ పరిశోధనాలయ సంచాలకులు డాక్టర్ దాసరి వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు కవి పండిత పరిశోధకులు ఈ రామకవి పాండిత్యవైభవాన్ని, కవితాకమనీయతను, నిర్మాణమార్మికతను గురించి వివరించారు గనుక నేను చెప్పడం అప్రస్తుతమవుతుందని మానుకున్నాను

ఈ ప్రబంధ పరిష్కారంలో నావల్ల గలిగిన విలంబాన్ని సహించి నాతో ఈ ఉత్తమ సాహిత్యసేవ చేయించిన మిత్రులు డాక్టర్ దాసరి వేంకట లక్ష్మీనరసింహారావు సహృదయతకు కృతజ్ఞుడను

ఏ బి రెడ్డి ఆర్ట్ మ్యూజియం,
హైదరాబాద్-38

భాషాసేవకుడు
తిరుమల రామచంద్ర

భార్గవ పురాణము

ప్రథమాశ్వాసము

శా. శ్రీ లక్ష్మీరమణిన్ వివాహమునఁ దాఁ గ్రేగంట వీక్షింప నే
త్రాలోలాంబురుహద్వయం బాగిని ముద్రాముద్రితంబౌట హ
ర్షాంకూరంబున నంద దైవతనికాయం బెంచ భాసిల్లు ని
గ్గోలానస్మితిఁ బ్రోచుతన్ సురపురీగోపాలకృష్ణుం డిలన్ 1

మ. పరమాంగస్థితిఁ గల్గి వాగినగిరి[1] ప్రాశస్త్యఁ గావించి సు
స్థిర భక్తవ్రజ పాలకత్వమున నిశ్శ్రేయోఽధిక ప్రాప్తియై
యరుదారన్ విభవాప్తి ని సురపురాధ్యక్షస్థితిం బొల్చు న
ద్గురుఁ [2]డా నందుఁడు బ్రోచు మమ్మెపుడు శ్రీగోపాలకృష్ణుం డొగిన్ 2

చ. అనయము నే మహామహఁ దనంత పరస్థితి పూర్ణతాప్తియై
తన నఖిలావనీభృతిని కల్పమహోన్నతి యొప్ప శ్రీ భా
వన సమరాగరం బొరయు వాసవముఖ్యసురార్చ్య నయ్యహం
తుని వినుతింతు నంతసముతో నతిదాంతు జగన్నిరంతునిన్ 3

చ. నెరయ సహస్రభేదకత నిష్ఠుల వైభవ శౌర్యరేఖయుం
బొరయఁ బవిత్రతాప్తిఁ గాని పూరితగోభృత శక్తి వైఖరిం
బరపద సంపదం గలుగు భాసురకీలుని నాగవైరి శ్రీ
ధరతురగున్ బతంగపతు తార్క్ష్యు మహోన్నతిఁ బ్రస్తుతించెదన్ 4

---

1 మూ – దర, వాగినగిరి సురపురాధీశ్వరుం బొందిరాజధాని సురపురమునకు
ఐదామైళ్లదూరమున నున్నది

2 మూ- దా నం

మ. తనసేత్రం బను కల్పభూరుహ మనంతస్వామి కారుణ్య సే
వన వృద్ధింగాని పేదగా మగుచున్ బారాణ పుణ్యంబుగా
వన సంభూత ఫలాంతరాంత ఘనసంప్రాప్తిన్ విరంజింపగా
ఘన వృత్తిస్థితి గల్గు సైన్యపతి పేర్కొం బ్రస్తుతింతున్ మదిన్ 5

మ. ఆ కారుణ్యరసంబు వృష్టియగు శౌర్యంబుచు చెన్నొంది యు
ద్వేలితాశ్వరథ్వని [1]గర్జలన్ బలం[2]భుకృర్పంబులన్ దిక్కులం
గల స్వాత్మీయ భామలూరు తతి సద్గాఢంబుగా జేర్చి పు
ష్కలంతేజ పరిపేష[3] కాస్తి హరితంబుం జెన్నొదన్ (దా) మదిన్ 6

ర. అనఘుల విక్రమాంబు [4]విచార వినిర్గత ధూమరేఖ నా
దనరి యదస్కృతీకృత సధైర్య సహాస బాహుశౌర్య దీ
పన దహన్ ప్రాణోజి యన భాసిలి భక్తజనాళి నంతతుల్
మనిమెడి శౌరి నందకము తోషిత చిత్తుడనై నుతించెదన్ 7

ఉ. ఆదట మోహయుక్త బలాఢ్య మదాంధ కటీంద్ర కుంభ ని
ర్భేదక మౌట భార్గవిని విస్ఫుతి రాణిదు మౌక్తికచ్ఛటల్
మోదముచేసె శౌరి యనితో బడిమోసిన సీస గూర్పు కా
మోదకి మోదపూరిత సమున్నతి సంతత మాశ్రయించెదన్ 8

మ. ఘను గృష్టం గర మాశ్రయించి శరసంఘాతంబు వర్షంబుగా
దనుజానేక నిరాసమును గెరపి యుద్యత్కీర్తి [5]మిన్నంది (యా)
రగ విఖ్యాత గుణంబు గల్గ ధరణిధర్మ శ్వాతి దింద్రించి భ
క్తినిచయాఘము బాపు శార్ఙ్గము నతింగావించు చిత్తంబునన్ 9

---

1 మూ—గర్జలన్ 2 మూ—భుక్ 3 మూ—పేగ 4 మూ—విచార
5 మూ—పోలి 6 మూ—విన్నంది

ఉ. అతి విశదాభివృద్ధిఁ గాని యద్భుతరూపం మహాచలోదయ
స్ఫురణము గల్గి సంతతము శోభిత సద్గురుదయాళు వైభవం
బరసి తమోహర క్రియలఁ బొల్పగు విక్రమతం గరంగి య
చ్చెర కలుషౌఘముల్ గరవఁబాలు సుదర్శనదేవు నెన్నెదన్ 10

మ. తను దీప్తిచ్ఛట యద్భుతైక మహిమా తాత్పర్య దుర్వార్యగా
సమదర్శిత్వముఁ జేసి లోకతతులన్ సంరక్షణముం జేయుచున్
విమలాత్మస్థితి గల్గు నా మనము న వి క్) స్ఫూర్తిం గొల్చెదన్
కమనీయాంగుల శ్రీవరాత్మపరులన్ పన్నిద్దరన్ సూరులన్ 11

వ. అని యిట్టిధంబున సార్థకంబగు నిష్టదేవతా ప్రార్థనంబు గావించి యేను తద్వం
బగు నాకృత్యావశ్యం బంద్రథాషన్ ఏచియింపం దలంచి సుప్రాంతుండనై
యేకాంతంబున సనయంబుగ శయనంబున శయనించి యున్న యవ
సరంబున 12

సీ. తర మతిత బ్రహ్మకల్పాంతర స్థితిఁ
చిరతర విభవాప్తిఁ జెలఁగువాఁడు
కమలానుషక్త సంగత శుభకర దీప్తిఁ
బరభోగ మహిమంబు పరఁగువాఁడు
తన యాజ్ఞలోనె సమస్త ప్రపంచ స్ఫూర్తిఁ
గల్గి లోకములఁ గాచువాఁడు
స్ఫురణింప నఖిల భూభువన ప్రకాశ్యాకృతిఁ
బరిమ సహస్రంబుఁ బ్రబలువాఁడు

తే.గీ. శంఖ చక్రాది ప్రకాశిత భుజుండు
శేషశేషిత్వ లక్షణ శ్రీకరుండు
శ్రీనివాసుఁ డనంతుఁ డచ్యుతుఁ డతఁడు
విమల మతిఁ జొక్క నాదు స్వప్నమునఁ దోఁచి 13

ఉ. పరమ వివేకశీలుఁడవు బ్రాహ్మణ పోషణ తత్పరుండవై
యరయుట నేను బ్రాహ్మణ మహాభవ ప్రాప్తి దనర్చు టెన్నికన్
పరమతిఁ బ్రోవ నిచ్చటికి వచ్చినవాఁడను నొక్క సూక్తి భ
వ్యరచనఁ జేతు నీ కిపుడు దాంక పామధరాధిపాంతా. 14

సీ. అస్మత్పితామహుం డానట్టి శ్రీవిష్ణు పు
రాణంబుఁ దెనుఁగున రసికు లెన్నఁ
గృతి రచియింపించి తత్ఫలశక్తి మా కంకి
తంబుఁ జేయించిన ధన్యమతివి
యరయఁ బిన్నిధరైనట్టి మద్పుత్రుం
చరితంబు నాంధ్ర భాషా ప్రబంధ
మునఁ జేసి మా కిష్టముగ సమర్పణము గా
వించినటోఁ బ్రతిపిస్తంబున
తే.గీ. నరకం పున్నాతరావాప్తి సంభవించు
నీ తనచు సురపుర వాసుఁడై కరంగు
దేవుఁ డా కృష్ణమూర్తి యద్భుతుఁ డయ్యె
మెండొని మానసోత్సాహలం దనర 15

వ. ఉదయించిన సాకల్యంబగు భాస్కరతేయవిధి నాసర్చి దండనాథ సామంత
ప్రకృతి వర్గంబులోఁ గూడ నార్డోలగంబుగాఁ గొల్వుండి చతుస్సముద్ర పార
ధూర్వహ ప్రశంసలగు విద్వాంసుల రావించి వారంతై తత్స్వప్న ప్రభావం
బెఱింగించిన సంతోష భరితులై యిట్లనిరి 16

ఉ. విరతవం ధర్మశీలుఁడవు నిరఘనాథ కటాక్షవీక్షణా
కరుఁడవు వైష్ణవాగమ వికాసిత ధీనిధి వౌట నీకు శ్రీ
హరి కలలోన వచ్చి సదయన్ వచియించిన రీతివల్ల ని
శ్చయ ఫలాభివృద్ధి వికసన్మతిఁ గాంగలం దింత నెల్లడన్ 17

1 మూ—ప్రకృతి

మ. అల పన్నిద్దరు సూరు లిజ్జగమునం దావంద సంధాయులై
కలు భక్తామృతముఁ గ్రోచునట్టి కథ విఖ్యాతంబుగాఁ గావ్య మీ
తెలుఁగందున్ రచియింపు మంచు హరి సంకీర్త్యంబుగాఁ బల్కుటో
నలరం దాపక పూర్వ పుణ్యమునఁ గాదా యాస్థితిం గల్గుటన్ ౧౮

వ. నీవు పరమ భాగవత భక్తి తాత్పర్య నిర్ణయుండ వగుట భవదన్వయంబున బాది పురుషుండును శౌర్య వినీత గుణుండును నగు గుణుండు రామునారక భక్తి హృదయానుపహుండగుట తద్వంశం బనేక శాఖాభేదంబుగాఁ బాదుకొన నందలి కోసల కులంబునందు నరసింహ మహీపాలుం డనవరత పుణ్యాహ్వాయ ధర్మశీలుండగుటఁ దన్మహీజానికి నిరత చతురుపాయకుండగు వడియము నాయకుండును నమ్మహామహునకుఁ బరహృదయశల్యుండగు తిల్ల మహీవల్లభుండును నమ్మేటికి రూపకీర్తి రతికాంతుండగు చినహమ్మ ధరణీకాంతుండును నవ్విభునకు భావితాత్మ ప్రధాన సంధాయకుండగు పోలి నాయకుండును నా గోత్రాధినాయకునకు బంధితారాతి సముదాయకుండగు పెదసోమ నాయకుండును నా రాజున్యున కుత్తుంగ సంగరాంగణ శౌర్యప్రసంగ భవుండైన యెఱసింగ ధరణీధవుండును నా నృపసార్వభౌమున కుద్దామ విక్రమ రక్షండగు మదిరి ధరాధ్యక్షుండును నమ్మహీపతికి కంటకాగ్ర వీరనాయకుండగు వీర బంటునాయకుండును నవ్వీరునకు సారదోస్సార విజితారాతి నాయకుండగు బలి సోమనాయకుండును నా రాజున కత్యుగ్ర విక్రమమాన సాహససంధాయకుండగు పెదపాము నాయకుండును నా నృపోత్తమున కఖిల దేశాధీశ వర్ణిత కీర్తికాంతా విభుండగు దేవాయి బల్ల భూవిభుండును నయ్యధిపునకు బ్రోద్ధిన భుజావిక్రమ పాలకుండగు గద్దె పెద్ద భూపాలకుండును నమ్మహాత్మునకు సమదశత్రు విపాలుండగు పెదపాము ధరణీపాలుండును నా భూవిభునకు బీతాంబర కరుణాలవాలుండగు పీతాంబరవసి పాలుండును నమ్మహీధవ వననిధియందు సంతాన పంచక తరు స్వరూపులగు పాము మహీధవ కృష్ణ భూపాలకరమణ ధరణీరమణ వాసుదేవాధిప మహీపతులను సుతుల గల్గి రందు పాముభూపాలునకు విశ్వధాత్రీకు వెంకటమ్మ ధీవు లను తనయు లియ్యు రగుటఁ బీతాంబరనాథ సాధ్వీమణి తిమ్మమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తాఫల రమణ భూపాం

---

1 ము — భూవ

2 ము — దరమణ

నతింరాము లక్ష్మమాంబా గర్భవనధి పిరీమతల్లి రాకాసుధాకరుండ నగుచు రాఘవ భూపాలకాభిధానంబున దిగంతకీర్తికాంతా మనోహరుండనై సకల ధర్మ ప్రతిపాలకుండనగుచు భవద్భుజా ప్రతాప శిఖిశిఖా పరంపరం శరీర టాట్మన్నిరాయుండు శంభ నివయంబు మాడ్కి మిసిల్లాట నాతినాజాయణ పరాయణ తత్పరుండవు గాన భగవంతుం దానతిచ్చిన విధంబున భగవద్భాగ వతాచార్య కటాక్షవీక్షానుగుణ్యంబునంజేసి మహోన్నతుండ నగుటం దాను మహిపాలా[1] యేతత్కృతిఁ గావించి వాగినగిరి యందధివసించి సురపురం బున నెలకొన్న శ్రీమత్కేశవ గోపాలము ర్తి కంకితం బొనర్చు[2] మని సభికుల వల్కిన నేను ప్రాణినాథుని మహాకవీనానుగ్రహంబున సంతోషహృద యుండనై యిట్లు వృత్తంబు గావించుట కుత్సహించి కృతికర్త యగు శ్రీహరికి షష్ఠ్యంతంబులు రచియించెద

షష్ఠ్యంతములు

క. కరుణాకర నవ శంకర
పరిపోషయిత్మాఖిల భవ ప్రముఖ సురౌ
ఘరుయనకుఁ గుణాషాంబుధ ని
ర్భర పవమానుక భక్త పరిపాలనకున్. 20

క. మధుకైటభ సంహారికి
బుధ దాతక పాతకాశ్రయమునకు శుభశ్రీ
మధురాంగుని ధరణీ పద
మధుర క్రమ కృతికి విమత మానవ్యతికిన్- 21

క. భవ పద్మభవ శివా
ప్రవిమల సురరత్న బంధుర స్వవర పయో
భవ యుగళి సంతతగత
పవ విరతి వధిలోక పాలన మతికిన్ 22

---

1 మూ - లా
2 మూ - బొనర్చు

క. దుస్తర పంకాదార,
ప్రస్తర టంకాయితాసి భవ్యకరుణకున్
శ్రీస్తన కుంకుమ సంయుత
కౌస్తుభ వక్షునకు సర్గకర వీక్షునకున్ 23

క. సుర దానార్చిత పదపం
కరుహ యుగునకు కలిలోక కల్పకునకు సు
స్థిర వాగీనగిరి సురపురి
చిరవాస వరిష్ఠునకును శ్రీకృష్ణునకున్ 24

వ. [1]నిరంతరాభ్యుదయ కల్యాణ పరంపరా వాప్తిగా నా యొనర్పంబోవు నీ విష్ణు భక్తి ప్రధాన మార్గంబగు భార్గవ పురాణంబునకుఁ గథా ప్రారంభం బెట్టి దనిన 25

కథా ప్రారంభము

ఉ. ఘనతర ధర్మతత్పరులు సంభవగాత కటాక్ష వీక్ష ప్ర
త్తనులగు శౌనకాదులు కృతద్యుతిసంగతు సూతుఁ గాంచి పె
మ్మనమున సంతసించి యుపచార హితాత్మక భక్తి[2] నెంచి య
క్షనిధి మహత్త్వశీల సముదంచిత వాగమృత ప్రసక్తిగాన్ 26

తే.గీ. సూత [3]ధర్మార్థ తత్త్వజ్ఞ సూత శాస్త్ర
వేత్త తత్త్వార్థ విద్యత్ప్రియతర సూత
మౌని ద్వైపాయన ప్రియ మానినేయ
యనుచు నభివాదమును చేసి యంపు మతిని 27

---

1 మూ—కాది

2 మూ. అని నిరం 3 మూ—చెంది 4 మూ. ధర్మాత్మ తత్త్వజ్ఞ

క. అనయము భవదీయ కథలు
వినని జగమ్ముందు నిందితుఁ డా బ్రా
హ్మణుని యే ధర్మ చరిత్రము
[1]ననుపమమతి వాని వింటి మా మే మనఘా 28

క. పొగడొందు బవిత్రతర
మగు మనముల గల్గ వారమై విహరింపన్
జగతిఁ గృతకృత్యుల మయితి
మగణితమతి మేము నిత్యానందులమై 29

వ. అప్పూత స్వరూపంబులును నిరంతరంబులును నగు భగవద్దాస్య భాగ్యం-
బయిన యోగీశ్వరు చరిత్రంబుల [2]తత్త్వోపదేశ వగునీచేతఁ బుక్కొందినవిగావు గాన
చిత్తంబుల తృప్తినొందకుండు నితన మమ్ముఁగూర్చి దారిఁ బలుక మనుఁడు
సూతుఁ డిట్లనియె 30

ఉ. నిరతము మోక్షకాంక్షగం బిర్మం బిత్తుల విను నన్ను సు
[3]స్థిరతర సూక్తి ప్రశ్నము చేసితి రత్కడు గాఁగ మీకు వి
స్ఫురణను దీని నెక్కఁగ సమున్నతి నాదు మనంబు కోర్కెతై
తరము దనర్పుచుండు చిరకాంక్షమునా మునులార వేడుకన్ 31

సీ. దీని పేరంగ నర్ప్పనూన సంతుష్టన
యత్గినకరన నో యనఘులార
[4]యిప్పుడు దృష్టిమా ప్రమోదంబు బా
చిత్తంబునం దొట తక్కని నా న
మస్తంబు మీకుఁ బ్రేమమున చదింతెర
వినుఁడు నమాధిన విము మతిని
లోకస్థితమై యనేకంబుగు క్షేత్ర
పంచలోన నుత్తమంబుగఁ దనర్పు

---

1 మూ-అనుపమతి 2 మూ-తత్త్వప
3 మూ-స్థిర సూక్తి 4 మూ-ఇపుడు దృష్టమా

తే. గీ. స్మరణమువలన మోక్షం బొసంగుచుండు
పతియయుండు మహాపుణ్య మతులితంబు
నమరునెప్పుడు [1]ఐదర్వాళ్య [2]మనగ సుఖద
రమ్యమై సంతతంబు శుభంబు దనర 82

వ. విధిసుత ప్రధాన సంయుతంబును నందన బృంద ప్రకారంబును నుత్ఫుల్ల
కాంచన కమలాకార విరాజితంబును నగుట గమ్యంబగు నద్వితీయ ప్రమదంబు
నందలి చంద్రకాంతశిలాతలంబునందు సమాసీనులై భు భువన ఐన
రక్షణంబునకై యవతరించిన మహామునులును జగదధీశ్వరులును నగు నర
నారాయణు లిరువురు నానాప్రకారంబులగు సకలధర్మప్రసంగంబు లుగ్గడిం
పుచు వసియించుచున్న కల్యాణంబునందు నరుండు మహానుభావుం డగునట్టి
నారాయణ మునీశ్వరుంగూర్చి పరమహర్షయుక్తుం డగుచు వినయంబుగా
నవ్యయమూర్తి నిట్లనియె 83

క. మునినాయక నారాయణ
యనయము మా కీవ శరణమౌట నడిగెదన్
ఘనమోక్షసిద్ధికారణమై
యనుపమ మతినై రహస్య మధికము గాఁగన్ 84

క. క్షమ నీ మాయాప్రాప
త్రపువందులఁ బ్రాణికోట్లు దరలుదురోఁ [1]శో
ధ్యముగాఁ బ్రతిక్రియ గలుగ
దమరఁగ వారలకు మూర్తివై సులభముగాన్ 85

---

1 మా. ధార్యాళ్య 2 మా. మనఘ
2 మూ.–శ్రోధ్యముగా

తే.గీ. అనఘ భవవార్ధిమగ్నులౌ నార్తులైన యీ స
[1]మస్త జీవ వ్రజముల కత్యాదరమున
సులభమగు మోక్షమార్గంబు కలుగునేని
దానిఁ బలుకుము దయచేసి ధర్మమతిని 88

క. గురుమతిత్రై పల్కిన యా
సురువచనముఁ బ్రియముఁజేసి సువ్యయగర్వుం
దురుమతి హరి విని పలికెన్
నరుఁగూర్చి కరుణయనతితి వందితుఁ డగుచున్ 7

మ. మను సర్వేశ్వరి లోకమాతయగు సంతోషాలయాదేవి నే
ర్చున వైకుంఠపురంబునందు హరి సంతోషాత్మునింగూర్చి దీ
నిని ప్రశ్నంబుగఁ బల్కినట్టి కథ నే నీకూహగావించి సూ
క్తిని వెంపొందఁగఁ జేతునంచుఁ గరుణా దివ్యప్రభావాధ్యుఁడై

ఆ. అం త్రిపాద్విభూతి యైన వైకుంఠంబు
విరజ కవలి దరిగ [2]వెలయు నెద్ది
పురి యయోధ్యగాఁగఁ బొల్చు నిత్యం బది
యంత సమ్మతమునని యావరించి 89

తే.గీ. తలఁప మణిసా[3]లయ దిక్సంద్రముంగు
రత్నమయ మందిరములు [4]హర్మ్యప్రసాద

1 యతిభంగము 2 వెలయు 3 మూ — లేయ
4 ప్రాసాదమునకు ప్రసాద ప్రయోగము

ములు విమానమ్ములును శుభములగు తోర
ణములు గోపురములు గల్గి యమరుచుండు 40

వ. సకలం కార్యకారణ కారణంబును నావరణ సప్తకంబును దశగుణోత్తరంబును చతుర్దశభువనాత్మకంబును నగు నండంబు గడచి పరమం బగు వ్యోమ శబ్దంబునం జేసి యభిధేయం బగుట బ్రహ్మాదుల కవాఙ్మనస గోచరంబై శ్రీమంతంబగు దివ్యలోకం బగుట సనకసనందన శతానంద శివాదులచే[1] నై నీ ధ్యానంబు సేయుట యశక్యం బగుట నవిచ్ఛిన్నస్వరూపైశ్వర్య నిత్యానంత సిద్ధులును భగవత్పరిచర్యానుకరణ యోగ్యులును భగవదనుకూలైక భోగులును మహాత్ములు నగు దివ్యపురుషులచేత నత్యంతపూరితంబగుట తత్స్థానికులకు లేని యాశ్చర్యస్వభావంబును నింతపరిమాణంబును నింతయైశ్వర్యంబును నని పరిచ్ఛేదంబు సేయుట కశక్యంబుగాన దివ్యావరణ శతసహస్రావృతంబును దివ్యకల్పతరూపశోభితంబును దివ్యోద్యాన శతసహస్రకోటి సమావృతంబును నతిప్రమాణంబును నగుచు దివ్యతరం బగునొక్క తలంబున విచిత్ర దివ్యరత్నమయంబగు దివ్యాస్థాన మంటపంబు గలిగి దివ్యరత్న స్తంభ శత సహస్ర కోటి శోభితంబై నానాదివ్య రత్న కృత స్థలం విచిత్రంబయ్యు దివ్యాలంకారాలంకృతంబౌట పతితంబులను పరమానందంబులును నగు పాదపస్థ వివిధ గంధ వర్షంబులంగల్గు దివ్యపుష్పశోభమానంబులగు దివ్య పుష్పోపవనశోభిత సంకీర్ణ పారిజాతాది కల్పద్రుమోపశోభితంబులయ్యు దివ్యంబులగు గొన్ని యంతస్థ పుష్ప రత్నాది నిర్మితంబులగు లీలామంటపశత సహస్ర కోటులంజేసి శోభితంబులుగా నిరంతరానుభూయమానంబులై యపూర్వ పదార్థంబులు నాపేక్షించిన క్రీడాశైలంబు శత సహస్రంబులచేత నలంకృతంబులయ్యు నారాయణ దివ్య లీలాంకృంబు నారాయణ దివ్యలీలా సాధారణంబులుగల్గి కొన్ని [4]పద్మవనాలయా దివ్యలీలా సాధారణంబులయ్యు గొన్ని శుకశారికా మయూర కోకిలాదులచేతనైన కోమలంబులగు కూజితం

1 గ్రంథపాతమున్నట్లు తోచుచున్నది

2 మా—పూరిత 3 మా—నశక్య 4 మ—పద్మ

బులచేత నాలుగంబులగు దివ్యోద్యాన శత[1]సహస్రంబులచేత నావృతంబై
మణిముక్తాప్రవాళకృత సోపానంబులును దివ్యామృతామృత రసోద
కంబులును గల్గి దివ్యాండజ తరంబు(?)చేత నతిరమణీయ దర్శనంబు
లై వ యతిమనోహర మధుర స్వనంబులచేత వ్యాప్తంబులైన యంతస్థ
ముక్తామయ దివ్యక్రీడాస్థాన శత[2]సహస్రకోటి శోభిత దివ్య సౌగంధిక
దివ్యరాజహంసావళీ విరాజితంబులగు వాపీశత సహస్రంబులచేత సమా
వృతంబయ్యు నిరస్తాతిశయానందైక రసత్వంబునం జేసి యమృతత్వంబగు
నదులు గల్గి ప్రకృష్టక్రీడోద్దేశ విభ్రాజమానంబై [3]యందందు నిర్మింప
బడిన దివ్య పుష్పపర్యంకంబుల చేత శోభితంబయ్యు వివిధ కుసుమ
మరందాస్వాద మత్త మధుకర నిరంతరోద్గీయమాన దివంగాంధర్వ
పూరితంబయ్యు చందనాగరు కర్పూర దివ్య పుష్ప రసావగాహిత మందా
నిలసేవ్యమానంబగు వైకుంఠపురం బయట కోటిసూర్య సమప్రభంబగు
తదంతఃపుర వరంబున బ్రాకారంబున దన్మధ్యంబునందు మాణిక్య స్తంభ
శోభితంబగు దివ్యమంటపంబు సమృద్ధి ప్రబ్బగుట నందు

తే॥ బాలసూర్య సకాశమై పరఁగి కలము
వందు సింహాసనమున సహస్రదళ వి
శోభితంబయి భాస్వదత్యంబగు నమరి
కమల మొప్పారు నిద్దంపు కాంతి గల్గి 42

క॥ ఆ పద్మ కర్ణికయం దధివసియించు
సర్వేశ్వరుండు జనార్దనుండు

1 మూ-సహస్ర
2 మూ-సహస్ర 3 మూ-యెందెందు

ప్రభువు విశ్వమునకుఁ బతి దేవదేవుండు
నారాయణుఁడు శ్రీ నాయకుండు
శ్రీ భూమి నీళా విభుండు దేవాధి
పతి యనంతుండు శశ్వంతకాంత
[1]సాహస్రదళ సమానకోమలాద్య స
హస్ర చామర విరాజిత మూర్తి

ఆ. వె. భూర్యసంఖ్య నిత్య ముక్త శేషాది సం
సేవితుండు భూత భావనుండు
సంతతంబు విష్ణు సంజ్ఞితుండై దివ్య
భోగ విభవ మహిమఁ బొల్చు పేర్మి 43

క. విమలార్యనేక చామర
సముదయ పరి[2]వీజితుండు సౌఖ్యపరుం డు
ద్యమఁ దగుట [3]వనధి సుత యొక
సమయంబున విష్ణు గూరి జగదధిపాలున్ 44

వ. ఏకాంత సమ్మహోత్సుండు తదీయ నేత్రారవిందమ్ములకుఁ బొనఁ పుణ్యా-
నంద సంధాయకుండగుచుఁ బ్రశస్త గోష్ఠి లిత పుండరీక సదృశ నయ
నుండును విమల పీతాంబర ధరుండును సత్కస్తూరి పీత వసనుండును
నిరింత్యంబును దివ్యంబును నద్భుతంబును నిత్యంబును నగుయౌవన
స్వభావ లావణ్య స్వరూపామృత సాగరంబు గల్గు [4]మహోత్సుండును
నత్యంత [5]సుకుమారేవద్రప్ర స్వీన్న వదాంక్యపాల [6]నిటాల ఫలక దివ్య

1 మూ – సాహస్ర 2 మూ – వీచితుండు 3 మూ – వనిధి
4 మూ – మహోత్సుండు 5 మూ - సుకుమారతేవ
6 మూ – నిషాం

లతావళీ విభ్రాజితుండును నటింపకచమాన దాయకర సారసాక్షుండును [1]సవిభ్రమ భ్రూలతా సంయుతుండును ప్రవాళాధరుండను దరహస స్మేరాననుండును మృదుల కపోలఫలకుండును మున్నతనాసికుండును సుదగ్ర [2]పీనాంస విలంబమాన [3]వక్రకుంతలాలతావళీ విస్ఫురిత దర కంధరుండును శ్రియావతం సేందీవర శ్రోత్రయుగళ [4]స్నిగ్ధాంజనాంబుధ విమర్ద ప్రశంసాతాను విలంబి చతుర్బాహు విరాజితుండును నతిమృదుల విద్రుమరేఖాలంకృతాకరుండు కరతల దివ్యాంగుళీయక భాసమానుండును నత్యంతకోమల దివ్య నఖ పంక్తికా విభ్రాజితానురక్తాంగుళ్యలంకృతుండును దర్పాల సముల్లసిత కమల సన్నిభ పదయుగళుండును పదకకర కోటీర కోటి చూడావతంస గ్రైవేయ [5]క హార కేయూర కటక శ్రీవత్సకౌస్తుభ మౌక్తికదామోదరబంధన చామీకరాంబర [6]మేఖలా గుణ ము ఖాతర మంజీర రంజిత సువర్ణ దివ్యగంధ భూషా భూషితుండును శ్రీమద్వైజయంతీ వనమాలా విలసితుండును శంఖచక్ర గదా నందక శార్ఙ్గాది దివ్యాయుధ సేవ్యమానుండును నిజ్ఞామాత్రాన క్లుప్త భువన భవన సంస్థితి సంహారక శ్రీమంతుండగు విష్వక్సేను[7]నందును సమస్తైశ్వర్యంబు తెల్పిన స్వభావంబు వలన నిరస్త సమస్త సాంసారిక స్వభావులు భగవత్పరిచర్యైకభోగులును నిత్యసిద్ధులును నగు సనంత వైనతేయాదులచేత యథాశక్తి యోగింపనంజేసి యథా సంపాత ధరాది కాలంబున దివ్యాము కోమలాలోకనంబు జేసి ఏకంబయిన నావ్యాయవంబు సేయుచున్న మహానుభావుండును కించిదున్మీలిత వదనాంబుజవా వినిర్గతంబును దివ్యగాంభీర్యౌదార్య సౌశీల్య మాధుర్య సౌందర్యాద్యనవధిక గుణ గణాలంకృతంబును నతిరమ్య దివ్యభావ గర్భంబును నగు[8]దివ్యలీలాలాపామృతంబున నఖిల జన హృదయంబులు పూర్ణంబులు గావింపుచున్న

---

1 మూ - సలేదు
2 మూ — పేవాంస
3 మూ - వక్రకుంతలం
4 మూ — క్రశా
5 మూ — కాహార
6 మూ — మేఖాలి
7 మూ — నందను
8 మూ దివ్యలీలా

భగవంతుండును భక్తపరాయణుండును నగు నారాయణుం డనవరా
ఖండ దివ్యలీలా విభూతి తత్పరుం డగుట నమ్మహానుభావుం గూర్చి సకల
జీవ దయాపరం బగు పద్మాలయాదేవి యిట్లనియె 45

ఆ.వె. కలయ నఖిలలోకములకు సర్గస్థితి
హృతు లొనర్చు దేవ హితధృతిక
రులను దానవారి రూఢిఁ బాలింపుదు
రనవరతము భక్తి నాదరింప 46

తే.గీ. కన నిఖిల జీవకోటి ద్విధకర్మ ఫలముఁ
బక్వతవలన నుద్భవ పొందఁగా హ
రిస్వతంత్రమౌ నీ దయాదృష్టి నొరఁ
బ్రాప్తిఁ గావించు నిరతంబు పంకజాక్ష 47

క. కారణము కొఱకు శౌరి
యారయ సృష్టి ప్రభృతుల నవరింపుచు స
త్కార్యత్వమున నలిపితివి
వారికి విజ్ఞాన సిద్ధి వరశాస్త్రంబుల్ 48

క. నిగమోపనిషత్తులు నీ
నగణిత మహి వర్ణించను వలనింపుట నీ
నిగమింపను గను చదురు
జగతిన్ జ్ఞానంబు గన్గఁ జాలరె వారల్ 49

ఉ స్థిరమతి రామకృష్ణ ముఖ దివ్య శరీరము దాల్చి నీవు ధ
న్వరమను శ్రీవ నిట్టుల ¹నవనంత సుశీలతరాత్రి వల్ల వి
స్ఫురణముగా నిరంతరముఁ దాల్చి హరంబు నొసఁగు వాఁడ వై
ర్కర శర్కరాకృతివై ఘనకల్పక మూర్తివియై మదంబునన్ 50

ఆ వె ఎపుడు శివమోక్ష హేతువు నగు నీవు
వత్తిలంగ నెల్ల ప్రాపులందు
ముక్తి కోరుచు నిట్లు మోసని సంకల్పింపఁ
బడుదు శివ జగతి శంకరాక్ష 51

వ అంతట భవసాగరమునందు మునుంగుటయుఁ గొందఱు కొందఱుగుదురు
ముక్తి శివు లగుటయు నీ మాయాప్రభావంబు నీకుఁ బ్రసిద్ధంబగుట నీవు
శివివే శివరూపం గలుగు నీవ సర్వ సంకల్పంబుల నవ్వు సర్వకామంబుల నొసగు
ప్రకృతియందుండు వర్తగుటంచేసి నిగమంబులు ²కన్పతంబు గావింప
వలదు దేవ దేవా భవదనుగ్రహంబువలన సమస్త శివ కోటులకుఁ బర
మంబగు పదంబు గల్గ కోరుచు నిన్ను ప్రార్థించెద మత్కాంక్షితంబగు
దాని నొసఁగ వలయు మహాత్మా సర్వజ్ఞశివగు నీకు భేద బుద్ధి యేల ?
ఈ లోకంబు నందుఁ గొందఱు బద్ధులును గొందఱు ముక్తులును నగుటకేమి
దాని విచారింపఁదగు నిట్లు గావింపక సర్వజనులకు ముక్తి ప్రదుండవు
గమ్మని యిచ్ఛిధరయునఁ ప్రార్థింపుచున్న శ్రీ రమాదేవి నవలోకించి పరాత్ప
రుండగు జగత్పతి భవనంబు నందుఁ బుత్రుల యెడ జనకుఁ డంతె జనని
యధికంబగు ప్రియంబు గందని యత్యాదర కృపారసుండగుచు
నామె కిట్లనియె 52

1 మూ . యనంత 2 మూ - నెనరెద్ప 3 మూ — కన్పంతం

మ. అరవిందాసన శివులందు దయ బ్రహ్మాదిగా మున్నె నీ
కరణిన్ సమ్మగుణించి పల్కితివి యుత్సాహంబుగా దివ్యమా
కరయంగా మదిలేదు మీ పలుకు సత్యంబౌను నాకట్టులే
ని రహింగల్గిన యట్టి భేదము కదున్ వీక్షింప మాయందుమున్ 68

ఆ. వారి వారి కర్మవశత భేదప్రక్ష
మాకుఁ దనరుచుండు మఱి వాణి
దీని మొదలుకొని నుతింతురుగా నీ గు
ణములు శివ్వ లెప్ప రమరు మతిని

ఉ. ఆఁడు ఆపద్భక్త కర్మ పరిహార మొనర్చఁగ రాదు సేప చేఁ
దలఁచఁగ వారికే నొసఁగెదన్ త్వరగా నమృతంబు సంశయం
బువదఁగా ధరించె [1]నముదంచిత రామపదాబ్జమున్ మను
ష్యుం విభవాప్తికై మదమతోఁ బలుమాఱు యుగయా యందుమున్ 66

వ. యుగయుగంబునఁ ద్వదీయంబగు రూపంబుల ధరియించి శ్రీరం
గంబు మొదలుగాఁ గల్గు క్షేత్రంబులయందును గ్రామ గ్రామంబు
లందును ప్రతి గృహంబునందును వేనవ్యాది విగ్రహ రూపవంతుండవై యుం
డువుండు విచిత్రంబైన జగంబునందే సంస్థితుండవగుట కర్మవశంబు
వలన జనులు దుర్గతిఁ బ్రాపించి మత్సరంబు జెందనేల దేవ సేయఁదగు
సకల ప్రాణికోటులకు సులభంబగు మోక్షసాధనంబవు దెలియ నైతివో
మాకథ ప్రీతిగాన నీ బుద్ధి కర్మలోకోపకారంబుకొఱకై కొంట దేవి యుపా
యంబు గందు - దాని పరియిదపేఁగల వినవలయు నీవును తామియు

---

1 మూ - నమంచిత

శిరయు చక్రంబును శార్ఙ్గంబును నందకంబును గౌమోదకియుఁ బాంచ
జన్యంబును విష్వక్సేనుండును ననంతుండును వైనతేయుండును గుముదా
దులును మత్ప్రియులుగాఁ మీర లంద అంశభాగయుక్త [1]భూలోకంబునం
దవతరింపఁగలరు ... యుగంబులయందుఁ బొరసి సర్వాధికారులగు నరు
లకు సుకరంబగు సన్నిధానంబువలన మోక్షం బొసంగుదురు పంచోపని
షత్స్తోత్రంబును గుహ్యంబు కంటె గుహ్యతమంబును శుభంబును రహ
స్యత్రయ సంస్థితంబును బరమంబును పంచపక్ష న్యాసయోగంబు సర్వ
బంధ విముక్తికొఱకు సత్వగుణులకు నుపదేశంబు గావించి యంత సకల పదార్థ
కారంబు కొఱకు నిగమాగమంబుల సంగ్రహించి ప్రాపించిన శ్రీ ప్రబంధ
ములు గ్రహింపుఁడు మహాగుణంబులగు సుప్రబంధములచేత దుర్మత
భేదనంబు చేసి పావన స్వాశ్రితులను సాత్త్వికంబులను గావించి
వాని బోధింపుఁడని యట్లు దేవుం డాజ్ఞాపింప శ్రీ భూనీళాదులును బరిషత్తు
లగు ననంతాదులును వసుధయం దావిర్భవించిరని యట్లనియె 86

సీ. సకల దేశములందు శౌరివాక్యనుసా
రమునవల్ల జన్మించి రమ్యమతిని
బ్రకటింపఁగా నందఱకు నుత్తమము రహ
స్యమునగు న్యాసయోగము ముదమున
నుపదేశమును జేసి యుర్వియందు మహాత్ము
లై మోక్షదాయకు లయ్యె దివ్య
ధముని వీరలు ప్రతి ద్వాపరాంతమునందుఁ
బ్రతిమహాయుగమున [2]బహుళ ప్రాప్తి

---

1 మూ భూలోకంబున నవతరింప

2 మూ— పంక్తి ౭ ము — బహుళ.

తే గీ ముక్తి హేతువు కొంతకు సముద్భవింప
చుండుట తదుక్త తత్త్వాభ్యాస యోగవశను ॥
నంటులు సకృద్గృహీత మాత్రంబనవె ద
ఎర్వ పరమగతిని భక్తి జెప్ప యనఘ 57

తే గీ ఆది మొదలుకొని యీ లోకమందు వ్యాస
యోగము ప్రకాశకంబొట యొప్ప కొరి
సర్వజనులకు ముక్తియొసంగు దన్కి
స్థింత భాగ తుంచేల సేవ్య గురుచు 58

క అని యిప్పుడు స వమ్మునం
బున [1]శివయగు సూక్తి మోహముంగొసి దాగా
యటాం దాటిన విధి నదు [illegible]
స్థసియె ప్రియము నంది ప్రకాశిసంచు నయముగాన్ 59

క ఎం తెం డెట్టుల లోకము
నందు గారవి నిత్యసూరులుగ వా రొగి వె
లందంబు సభ్యులుంబురు
పెందుదు లీలి [illegible]క్తి స్థిరతుమతులై 60

ఆ వె ముక్తి సాధనంబు పుణ్యంబు పరమంబు
పావనాంనంబు పరమ భాగ
వత చరిత్ర మీవు మతి విస్తృతము చేసి
పల్కు నన్ను గూర్చి భవ్యచరిత 61

---

1 మూ శివ

వ. అని నరుండు నారాయణునివలన మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును సంవాద
రూపంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబు నందలి
ప్రథమాధ్యాయం బాలకించి నమ్రుండై పరమభాగవత ధర్మ వివరింపు
మనుఁడు తదీయ వచనంబు విని యప్పు డా నారాయణ మునీంద్రుఁడు
ప్రీతి సంపూర్ణనిఖిలాంగుండగుచు నతనిం గూర్చి మృదుతరోక్తి
నిట్లనియె 62

తే.గీ. అంత నాథూరకాలంబునందు నాకి
యందు వైవస్వతాంతరంబందు ద్వాప
రాంతము మొదలుకొని దీప్తిమతి గరిమ
నెనయ నా భగవత్పంచహేతు[1] లిట్లు 63

క. సిరియు మ భూమియు నీరయుఁ
దొరి సేనేశాద్యుఁ లనినిఁ దొరమిని మోక్ష
స్ఫురణకు సాధనములుగాఁ
[2]యుగదించిన ప్రదిదేశమునయం దనఘా 64

తే.గీ. భక్తి మహిమంబు భక్తిముక్తి ప్రదములు
దివ్యనంద నగాగాధ భవ్యభేయ
పరివృతంబు నిరంతర ప్రాభవంబు
గాంచియును పృథ్వింబు ప్రఖ్యాతిఁ దనరు 65

చ. గురుతర ధర్మదిగ్భిర నిశాటిక తీర్థ [3]సురక్ష ముఖ్య వి
స్ఫురణము గల్గి యప్పుడు ప్రోల్చిన బంగరుకోట మూర్తిగా
నరసి సువర్ణపర్వతము [4]హస్తిగిరిబడి భక్తిగొల్ప ని
ర్భరఁ బలుతెంది యాశ్రితగుఁ దార్కొనెనో యనఁ బొప్పు నెప్పుడున్ 66

---

1 మూ - ఎను 2 మూ - పుర 3 మూ - సురా 4 మూ - హస్త

చ. పరివృత నీలనీరద విభాసిత శైత్యము లెల్ల నిల్ల వి
స్ఫురిత శిరోగృహాగ్ర పరిశోభిత కుంభ పయోజ లోచనో
త్కరముగ స్వర్ణకేతన విరాజము వట్టిన చామరాళియై
యరయ పురీ గృహాంతర లనంతపదస్థితి మించె నెంచఁగాన్ 87

వ. కాంచన ప్రాకార సంయుతంబును సకలసంపదానిక్షేపంబును సమంత
తస్సమావృత ప్రకాశమాన మేరుసంకాశ ప్రాసాద నికరంబును నగు
పురంబునందలి [1]హాస్త్రిగిరిశిఖరంబున కుత్తరభాగంబునందుఁ గనక కమల
సంకీర్ణ మత్తమధుకర నికర [2]ఝంకారితాలంకారంబును విమలజల
[3]తరంగ్ప్రసమాన కతీర సంచరిత సకలజంతు సంతాప దురంత సందీ
పిత తాపత్రయ నివారకంబును నగు సరస్సమీపంబునందు
బాలార్క ప్రభాభాసమానంబగు హేమనళినంబు వందుఁ బ్రవేశించి
యరవిందవదన పదారవింద మరంద నిషేవణంబుసలుప సద్యః ప్రవర్తి
మాన నిఖిలావయవుండును భగవత్ప్రియుండును మహత్తర పాంచ
జన్యాంశుండును నగు మహానుభావుండు శిశువగు ద్వాపరాంతంబు నందలి
శ్రవణనక్షత్రయుతాశ్వయుజమాసంబునందు సకలదేవ ముత్కర్షంబుగా
సముద్భవింప దివ్యులు [4]దేవ దుందుభులు మొరయింపుచు మహనీయం
బగు పుష్పవర్షంబు గురియించి రమ్మహాత్ముండు ప్రాదుర్భవించు సమ
యంబునందు యప్సరస్సంఘాతంబు నటియించె నంతదేవుండును సర్వేశ్వ
రుండును పరదుండును నళినభూతకారియు పుండరీకవిశాల నయ
నుండును శంఖచక్రగదా ధరుండును నీలజీమూత సంకాశ మం
గనుండును కోటిసూర్య సమప్రభాభాసమానుండును పీతాంబ
ధరుండును వనమాలా విభూషితుండును హారకేయూర కిరీట కంకణాంగద
శోభితుండును మహనీయకాంచీ దామ నూపుర ప్రకాశితుండును గరు

1 మూ - హస్త 2 మూ - ఝుంకార

3 మూ - తరోత్పవ 4 మూల - దేవ

దాధిరాజుఘను శ్రీమద్రమామతీ సహితుండును జగద్విభుండును ధవళ
చామర పరీత ధవళాతపత్ర పరిశోభితుండునునగు నచ్యుతుండు దయార్ద్ర
హృదయుండయి పారంబగు సరస్తీరంబున కరుగుదెంచె 68

క అరయఁగ సత్పాలునిఁ గాంచి
కర మాహ్లాదముఁ జేసి శ్రీహరి నిగమా
ధర నిజ నిశ్వాసంబులఁ
జరిలింపఁగ వరుని వేదపారగుఁ జేసెన్ 69

తే.గీ. అట సరోయోగి యని యభ్యాయంబు చేసి
ప్రభువులోకాధినాథుండు బాహువులను
స్పర్శ గావించు తన ప్రియభామ కొనఁగ
సంతసంబున సత్పాల సత్కృతుల 70

క స్థిరమతి వాత్సల్యంబునఁ
గర మా సిరి ప్రాపితంబుగాఁదగు చనుబా
లరుదార నొసఁగి యారతి
వరసి సుతుని పగిదిఁ బ్రోచె నతిమోదముగాన్ 71

చ అతఁడు ప్రవర్ధమానుఁడయి యంచితభక్తి నిజాత్మనెంచి సం
తతముగ వారి పాదసరసీరుహసీమను దండవత్ప్రణా
మ తనుఁడునై యథోక్షజుని మాధవు లోకవిభున్ మహాత్ము సం
స్తుతి రచియించె నిత్యపరిశోభిత సత్కృప మృదూక్తి నైపుణిన్ 72

సీ. అతఁడు సంస్తుతిఁ జేయ నప్పుడు సంప్రీతుఁడై
దేవతేశ్వరుఁడు సుధీమతుండు
వరదుండు నిర్మలస్వాంతుండు యోగ క్రమ్మ
శ్రప్రదంబు సతంబు సుప్రభావ
మహిగమ్య మతిశయంబగు ధ్యానయోగంబు
మునివర్యుఁ గాసార భూతయోగిఁ
గూరిచి కరుణనై కొని యుపదేశింపఁ
దన్మహామహుఁడు తత్పాద నతిని

తే.గీ. ముంతఁ బ్రణమిల్లి సంతోషమున వినీత
వంతుఁడయ్యుఁ బ్రసన్న తద్వదన నీర
సంభవ న్యాసముంగొని సహృదయాప్తి
హర్షితుఁడు గాఁ దనర్చె యత్యంత మతిని 73

క. మునిపతి కృతకృత్యుఁడు గాఁ
దనుఁ దెలియఁజూచుఁ బరుని దేవుఁ డాపురుష దళా
క్షునిఁ గూర్చి కృతాంజలియై
యనియెన్ న్యాసార్థ కాంక్షుఁ డా[1]యాతండై 74

తే.గీ. అనఘ నీవు పలికిన ధ్యానయోగ
మరయ గుహ్యంబుఁ దాత్పర్య మనుట యెట్టి
దానినంతయు నతివిస్తృతముగ మాకు
దాఁపిగాఁ జెప్ప వలయుఁ గారుణ్యబంధి 75

వ. అనుడు భగవంతుం డిట్లనియె, 76

---

1 పు — తాయ

క. అంత్యాసము ద్వివిధముగా
నంతరంబదు మానసముగ [1]వాచకముగ మి
క్కిలి బాహ్యార్చ నన్యంబది
తెలిసిన దది వాచకమని వివరింపఁబడున్ 77

క. లలి బాహ్యోపచారమై
యల పరమపదం బొసంగు నవమూ ద్విధయై
యలరు మనోస్వగ మి
క్కిలి నీ పారవము బగరిఁ గీర్తిత మగుటన్ 79

ఆ.వె. అందు నాద్యమైన న్యాసంబు ధరియింపు
మనను రెండవదిగ నందు నాత్మ
మైన ధారిదాల్పు మనియఁ దత్పంబాఁగ
ముల పఠింతు నేను [2]లలిత మతిని

వ. అనుకూల్య సంకల్పంబును బ్రాతికూల్య విసర్జనంబును రక్షింపు
మనియెడు విశ్వాసంబును [3]గోప్తృత్వ వరణంబును గార్పణ్యంబును నను
నవి యనుక్రమంబు వలన పంచాంగంబులు మహాత్మా గుప్తరమంబగు
బాహ్యన్యాసంబు [4]శేషత్వంబని పల్కంబడు భోగ్యభోగులు శేషశేషులని
వచియింపనగుట పూర్వంబునం దథయుండుట దిక్షేషుండును నగుటాను
లందును గోప్తృరక్షత్వమున ధూషణ ప్రియుండును నగు జీవాత్మం
గూర్చి యెనగు శరణున దీవుండు శేషభూతుండును నను శేషయమటఁ
బ్రసిద్ధంబయ్యె — జీవాత్మయగు మదీయ పక్షంబునందలి కాప్తృత్వంబే యె

---

1 మూ. వాచకముగు 2 ము. వలిత
3 మూ. గోప్తరవ 4 మూ. శ్లేష

నరెడు [1]ధ్యానవంబు దత్త్వవేదులగు మునులెల్ల నాత్మన్యాసంబని పల్కెం బటియె ప్రధానంబు గూర్చి బుద్ధి తత్త్వంబు గదారూపంబుగం జేసి నాకు ధరియింపనగుట భూతప్రవృత్తీంద్రియాదియు శంఖరూపంబుగా ధరియింపు చుండు నుత్తమంబును ద్వివిధంబును నగు నహంకారంబు శార్ఙ్గ రూపంబునం జేసి ధరియింపుదు మనస్తత్త్వం బేను చక్ర రూపంబునంజేసి [2]దాలుతుం బ్రి యగు నిరింద్రియంబులు బాణ రూపంబులం జేసి ధరియింపనగుట విద్యా మయంబగు జ్ఞానం బెద్ది యది ఖడ్గరూపంబునే నాకొఱకు ధరియింపంబడు నవిద్యామయంబగు జ్ఞానం బెద్ది యదివర్మ రూపంబున ధరియింపంబడు వైజయంతీ స్వరూపంబు వలన పంచభూతంబులు ధృతంబులయ్యె నెట్లు ప్రధానంబును బుద్ధియు నఖిలాత్మకం బగు భూతాదియు నింద్రియాదియగు నహంకారంబును మనంబును సకలేంద్రియంబులును విద్యావిద్యలును భూమి మొదలగు భూతాదియు నను నవి మఱియనస్త్రకముంబులయందలి విజ్ఞానధ్యానంబునంజేసి సన్న్యాసంబుగా నాత్మీయ న్యాసంబుల న్యాసయోగ విశారదులు పల్కుదు రివ్విధంబున స్వాత్మను నా యురంబునందలి కౌస్తుభ రూపంబుచేత సన్న్యసించి నక్షత్రానందసుధారసం బహర్నిశంబు గ్రోలుచు నాయుధ రూపకంబులగు తత్త్వంబులచేతఁ బరివృతుండయ్యు మత్కరారవింద మాధుర్య మకరందంబు పిక్కిలి సేవింప బహిర్విషయ వైముఖ్యంబగు నాత్మన్యాసంబుగాఁ దలఁపఁ దగు నని యిట్లనియె

తే. గీ. ఈ సమస్తంబు లెస్సగా నెఱిఁగి నీవు
సర్వసర్వేశ్వరుండవై సంతతంబు
నూపము వక్షింపు నాయందుఁ బాడ్కుఁ జేసి
యలరుచు సమాధిఁ గ్రీడింపు మనుచరిత 81

1 మూ. వ్యాస 2 మూ. దాలుత

క. అని చెప్పి కరుణ దలఁతో
త్రివ వాదృశ్యుఁడై యాదృచ్ఛిపెట్టి ధనిధి నేనుం
శివ కీర్తించెఁ బ్రమదంబు
దనుకాంచఁగ యాత్ర సల్పు మరలిం పక్షిన్ 82

తే.గీ. అంత వర్ణంబు వెంపర్లె నూరి
కథికరుఁడు గారవింపఁగ మర్యాదరంబుఁ
వైపి యమునేశ విద్య సుస్థితిని నెవ
కంచి యరల చెలంప వెక్షదుఁడ వగుచు 83

వ. ఇట్లు వైశ్రవుఁడు నాశ్రయించి దేవరాధ్యుండగు పుండరీకాక్షుండు లక్ష్మీ సహాయుండగుచు నిర్దుష్టముక్తుంగు వనంతాదులతోఁ గూడి బ్రహ్మణ నిజనివాసం బగు వైకుంఠ నట్లు నమ్మహాత్ముండు ననుట యోగిశ్రేష్ఠుండగు నిలంతు నరపుంగవుండగు తంత్రుష్ఠి నొంది క్షేత్ర యాత్రా పరుండయ్యె నని మహేశుఁగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణంబుం దాచలి యుత్తర ఖండంబునందు సంవాదంబుఁగావించి భక్తపరాయణుండగు నారదుఁనకుం గూర్చి ద్వితీయాధ్యాయంబుఁ జెప్పి పెండియు నిట్లనియె 84

సీ. అంత [1]సుపుష్పుంబగు వనాళి[2]స్మృతమయ్యుఁ
ఖ్యాంబు ప్రాకారభూషితంబు
[3]సౌధ విచారంబు నరసీతటయుతంబు
మం యత్రమతి వ్యాపితంబు

---

1 మూ - సుపుష్పుంబగు 2 మూ - మృత

3 మూ - సాధ

సర్వదేహులకు మోక్షదమునా మర్థిప
రంగనం దము నీరరుహ కుముద
ములను తెంగల్వలు ఎలి సుత్ప్రంయులు
నెనసి దివ్యయుగా నెసఁగు నొక్క

తే.గీ. సరసి తలమున రాజహంస స్వనంబు
గలఁగి సురరాజ సింప్రహాళ మగుచు
శుభము గావించి నిస్తుల స్ఫూర్తి నలరు
దివ్య నీలోత్పలంబు సంభావ్య మగుట ౮౫

వ. అందు ౮౬

క. కౌమోదకీ మహాంశుఁడు
తామరసాక్షాంఘ్రి పంకజ (?) ధ్యాన సుధా
ధీ మహిత వివర్ధితుఁడు [1]మ
హా మహుఁడు వసించి నిస్తులానందుండై ౮౭

క. క్షితి తత్త్వ జ్ఞానాధికుఁ
డతఁడు పవిత్రాశ్వయుజము నగు మాసమునం
దతి శుభమగు దినమున నం
చిత మతి జన్మించె విమలచిత్తాంయుణుఁడై ౮౮

వ. అయ్యవసరంబున

1 ము — మా

ఉ. అనుపమ కోటిసూర్య తులితాభుఁడు పంకజనాభుఁ డాశ్రితా
[1]వనుఁ డఖిలేశ్వరుండు బుధవంద్యుఁ డనేక సుమాస్త్రదారుణా
ప్తి విగళరూపుఁ డచ్యుతుఁడు దేవుఁడు శౌరి చతుర్భుజుండు [2]శ
ర్వ్యానయుఁడు గోమరావసువశాసితుఁ డవ్యయుఁ డప్రమేయుఁడున్ 30

సీ. సర్వమయుఁడు శంఖ చక్ర గదా పద్మ
విభ్రాజమానుండు విశ్వమయుఁడు
సుముఖుండు సుభ్రూయుగ్మ సుజనస్తుతుఁడు పుండ
రీక దళాక్షుఁ డస్తోక గుణుఁడు
నారాయణుండు సునాసుండు విద్రుమా
ధరుఁడు సుదంతాఢ్యుఁ డరిజయుండు
సు[3]శ్రోత్రుఁ డకఘుండు సులలాటవంతుండు
సువిభూషణుండు విస్మితయుతుండు

ఆ. సుగుణ మాలి సుగంధ చుబుక కంధరుఁడు సు
నసుఁ డమరకుతుఁడు వాసుదేవుఁ
డమ్మల దాయకుఁడు సదానందరూపుఁడు
దివ్య గంధలిప్తదేహుఁ డనఁగ 31

వ. పుష్పమాలా విరాజితుండును దివ్యపీతాంబరధరుండును నగు వ్యాధరుండు జగజ్జనని యగు లక్ష్మితోఁగూడి నిత్యముక్త పరివృతుం డగుచు సరస్తీరంబున కరుదెంచి యుత్తముండును నీలోత్పలాంతరస్థుండును నగు నయ్యర్భకుం గ్రొత్త[4]పోషణం బొనరించుటకై ప్రియమగు[5]కమలాహ స్తకముం బూనం

---

1 మూ - నమ 2 మూ - రా
3 మూ - త్రోతు 4 మూ - పోషణంబగు
5 మూ - కమం

దొసంగిన నాలేఖ బహుళముగా వజ్రాంతకుంగొని హర్ష మానసయై
స్తుతియింపుచు నతని తమ్ములం బొసంగెను సమ్మహాత్మ్యంబు తత్క్షణంబ
ప్రవర్తమానంబగుటఁ దర్శనయంబునం బాశౌరి యమ్మునీంద్రునకు
భూతాభిధానుండని ప్రవరమైన సరహస్యంబును సవిస్తరంబును బరమం
బను వ్యాసాఖ్యంబును నగు యోగంబు యోగి ధ్యేయుండును భక్తుండును నగు
నమ్మహాత్మున కుపదేశంబు గావింప మునిశ్రేష్ఠుండగు వాతండు జ్ఞానయోగ
రహస్యం బెఱింగి యతండును నప్పయుండును నగు వానిం గూర్చి
సంబంధ జ్ఞాన భేదంబులగువాని ప్రశ్నఁజేసిన భగవంతుండు సంబంధంబు
లగు జ్ఞానభేదంబులయందు కర్తృ కార్యం యందవి [1]సంబంధము
శ్రేష్ఠం బని లోకంబునందుఁ బ్రఖ్యాతుడు కతంబున మునీంద్రా దాని వటి
యింతు విను మని యట్లనియె ౯౨

తే గీ ద్వారి రామావతారంబుఁ దాల్చి నాదు
చరిత మధికంబుగాఁగ నాశ్చర్య మగుట
నిదియె విజ్ఞాన సిద్ధికై యొసఁగుచుండుఁ
బార్వతీశాలంబు నందు విస్ఫూర్తి మించి ౯౩

క మనసువలన నీ చరితం
బను దశకంధర వధార్థముగఁ దెలియఁగ నీ
కను జీవునిగాఁ బరమా
త్మ నయిన నను రాముగాఁగఁ దలపఁగ వలయున్ ౯౪

సీ ఉరుదీప్తియగు మదయోధ్య వైకుంఠంబు
[2]దగఁ బ్రపంచము దండకావనంబు
నందుఁ బ్రవిష్టుండనై పరమాత్మనౌ
నాకు లీలార్థమై నలవుగాంచ

---

1 మూ — సమ్మంధ 2 మూ — దనప్రపం

సీతా సద్రూపముగాఁ జెన్నొందు దాన్నను
రహిని మనస్సున్నా రావణుండు
మృగ రూపమైన ప్రకృతిచేత మత్పుమి
ఎము వల్లఁగొని రిత మను లంకఁ

తే.గీ. పేరి యుద్యాన సంస్థగాఁ బెంగు వనము
నందు వసిష్ఠి దా వివయాఖ్య కొత్త
మాంగమునం విజరాజ్ఞము నమ్మవించె
మహిల గుణధుర్య ధనుర్ధర మౌనివర్య 95

తే.గీ. అప్పు డా సీత యౌవనమందు నాదు
విగ్రహోద్భవం బెద్ది విస్తృతముగ
వలపుచు వసించునట్లు ఏ ఎంఘుమతివి
భక్తిరంజిల్లగా ధ్యానపరుఁడ నగుచు 96

మ. సతతంబున్ మునివర్య యివ్విధముగా సంబంధ విజ్ఞాన మం
చిత భక్తిన్ హృదయంబునం దరసి విచ్చిన్నైక తత్త్వ సం
గతిపై నాదు గుణానుభూతియును[1] మత్ప్రఖ్యాతియో లీలయున్
చతురత్వంబున మౌనివర్యులకు నిచ్చన్ బోధ గావింపుమీ 97

వ. ఉత్తమంబును రూపానుభవంబును మత్స్వరూపానుభవంబును వృద్ధిజ్ఞాన
భవంబును నారమంబగు విభూత్యనుభవంబును మనులంగూర్చి నిరంత
రంబు స్థిరంబగు సమాధించేసి యుద్బోధకంబు గావింపుము సంసారసార
మగ్నులగు శరీరులకు సత్కారుణ్యంబేసి యపాయంబు తత్త్వం బధికంబుగా

---

1 మూ 'ను' లేదు

శోధింప నీ వనువర్తింపుము దివ్యంబులైన మదీయక్షేత్రంబులం గూర్చి
యథాసుఖంబుగా సంచరింపుము భవత్ప్రసాద స్పర్శంబునొందిన భూమి
యందు సంచరణంబు గావించుచు దానిఁ బవిత్రంగా సలుపుము మునీంద్రా
భవచ్ఛరీర స్పర్శ మాత్రంబుచేఁ బొందిన మత్క్షేత్రాదులు వెలుగుచు
నిన్నాశ్రయించెద రనియెడు కేశవు వచనంబులవిని యవ్వరమ్మునీంద్రుండు
వినయావనతుండై యావాక్యము ప్రతిపత్తిఁజేసి యతనిచేత మెక్కొని యను
జ్ఞాతుం డగుచు సమస్తతీర్థయాత్రం గావింప జనియెనని మహాయోగి
మాహాత్మ్యంబను శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణంబునందలి యుత్తర
ఖండంబునందు సంవాదంబుఁజేసి భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు
నయనకుఁ దృతీయాధ్యాయముఁజెప్పె యట్లనియె 98

మ. అట ధర్మావరతాప్రశంస మహిమాహాత్మ్యానేక సంకీర్ణమై
పటిమన్ నింగికి నంటెనై యెసఁగు దేవస్తోత్ర విశ్వోత్సవో
త్కటమై యొప్పు మయూరి పట్టణము విఖ్యాతంబుగా సర్వ ది
క్తటముల్ స్వాత్మరుచిచ్ఛటం బరపఁగాఁ గన్పట్టు లోకంబునన్ 99

వ. అందు 100

క. అమలము కలహంస క్రౌం
చ మదభ్రమరావృతంబు చంచత్కీర మ
ధ్యమము లతావృతసంఘము
కమలాకర మొప్పు విమల కమల కమలమై 101

ఆ. వె. అందుఁ బొల్చి నందనాంబుఁ దా యాశ్వయు
జమున శుభము గాంచు శరధిమున
శుభదినంబు నందు శుభలగ్నమునఁ బుట్టె
దివ్యతనుఁడు నిత్యభవ్యధనుఁడు 102

చ. ఉపమమము త్రి సర్వమున నాన్యము(తొ హరిసేవఁ దాత్రితా
పవ(ము దయాన ?యకు పార్థివమాలికతోఁ నయ్యెడన్
ఘనమది ఎంబలాసిల ... నం ... [1]వలెన్ గొరగల్గి తక్షణం
బున ... గనుంగొని నప త్త్రల మోద పరీత చిత్తుఁడై 103

తే.గీ. సంకటాలయము పరిపూర్ణ భావుఁడగుచు
దాలు వెలుఁడైన యపాల వండుఁ
గముతోఁ గూడి వాసార కరుణావృష్టి
గురియఁ గావింపఁ గురుల విస్ఫురణ మతిని 104

వ. నరస్వామియునం దటనిపేత మిక్కిలి వృద్ధిఁ బొందయుడిన శరీరంబుగల్గి
యౌవనమునందు నతని హర్షంబున నాలింగనంబుఁ జేసి మహాంతులలోన
మహాంతుఁడగు గమ్మని ఇష్టధంబున వస్వర్గ నామకుండగు వమ్మహాత్మునకు
శ్రీకాంతుండును పురుషోత్తముండును నగు నర్భగవంతుండు మహాత్మ
మయి గావించి న్యాసమెంగం బుపదేశించి మునీంద్రా తత్త్వత్రయము
రచించెద వినుమని పెండియు నిట్లనియె 105

తే.గీ. గరిమఁ జిత్తు నచిత్తు నీశ్వరుఁడు గాఁగ
మూఁడు విధములు తత్త్వంబుఁ గొరయ జిత్తు
నిర్వికారంబు శాంతంబు నిర్మలంబు
వర్ణ్యము నిరంతసంబుగా నరయవలయు 106

క. తన జ్ఞానానందమయం
బును శాశ్వతమును నణువు పౌరి నవ్యయమున్
దనరొకటుఁ దా వెలుంగును
ననుకొందఁగ జ్ఞాప్తిబొమ్మై మునివర్యా 107

---

1 మూ ఇలెన్

సీ. ఆమూధిగా నూ మర్త్యంబు విర్తేం
మను భారు దాస్యైకమూగఁ బ్రీయంబు
నగుచు భిన్నతఁ జేసి యనుదినంబును బ్రతి
క్షేత్రంబు గూర్చి వసించు నెన్ని
దగు గుణంబుల గల్గి యరయ నచింత్యంబు
నిం డవ్యక్త మనియు వచింప
నలరు చిదూపంబు నహంకారమును బంచ
భూత విస్మయములను నైదు

తే.గీ. నింద్రియంబులు పదునాలుం డెసఁగు బుద్ధి
తత్త్వ మవ్యక్త తత్త్వ మీ తత్త్వములను
నెంచి నిర్వికారాత్మగా నెసఁగుచుండు
మహితగుణధుర్య భక్తవర్య మౌనివర్య 108

తే.గీ. అవియు త్రైగుణ్య విషయమై యలరి జడము
నగు నవిద్యారూప మని యరయంగ నగుటఁ
నిందు సర్వేశ్వరుండనై యే సనాత
నుండనగు నీశ్వరుఁడనుగా నొప్పుచుండు 109

వ. సర్వ వ్యాప్తంబును నవరోధంబును నమలంబును నానందంబును నగు నాకారంబుతోఁ గూడికొన్న యనంతుండును నగుణుండును సాక్షియు శాస్త్రయు సర్వంబునకు ధారకుండును స్వాధీన సర్వవ్యాపారుండును శ్రీభూనీళాధినాయకుండును బ్రభుండును నిత్యలావణ్య సౌందర్య సంయుక్త శుభ విగ్రహుండును నే నగుట నేతత్పదార్థ త్రితయంబునందు ద్విపదార్థాత్మకంబగు జగత్తు మచ్ఛరీరం బనియు నీశ్వరుండనగు నేను

---

1 మూ సులేదు

[1]భక్తియును యరయఁగదె మునీంద్రా యుత్తమంబగు తత్త్వంబంధ
జ్ఞానంబు దెలియుము పరలోకములు దీవి వెలింగి పరమగతిం బ్రాపింపఁ
గలరని యివ్విధంబైన సర్వంబగు రహస్యార్థం బమ్మహాత్ముని కొఱ
కుపదేశించి యాచార్యనందు నిఖిల శరీరంబు కీ విజ్ఞానంబు బోధింపుచు నంత
తంబు భూమండలంబు గావింపుమని యాజ్ఞాపించి యప్పుడే కూడ పరని
హృదయ కమల కర్ణికా మధ్యంబునందుఁ బ్రవేశించినంత 110

సీ. [2]స్ఫురదంపఁ గాసార భూత మహాత్మా మ
కుంగు మునీంద్రులు బలురుహోత్తు
పనుపరిఁ గైకొని యనుదినంబును భృథివిఁ
దిరుగుచుఁ గరిగిన దీర్ఘమునను
బరి పద్మములఁ [3]జేసి చరమహాత్ముండందు
ధాత్రీధర గుహలఁ దనరుచుండు
రిలఁ బవిత్రగఁజేయ బండిరేశ్వరుగుణ
ములు గొనియాడుచు రెండు వార

తే.గీ. లంబు నాతుని దాస్య [4]భోగైక భోగ్యు
లగుచు సత్సంగకాంక్షులై యలఘుమతిని
న్యాస యె. గనుభావ [5]లబ్ధాను లౌక్య-
లౌకిక ప్రత్యేక పరమలై సుఖదులగుచు 111

వ. నిత్యముక్తులకు [6]ముముక్షుభోగ్యంబగు శ్రీవర పదద్వయంబు నందరి
భావన గల్గి విని వృత్తాన్నపానాదులగుచు సత్కృత్‌ప్రసంగంబులు వర్ణించి
పుష్కరిణులై తన్మహృదయంబగుట పవిత్రీకృత భూమునంగుచు నిత్యంబు

---

1 ము ఇరిర 2 ము స్ఫురదింప 3 మూ చేయు
4 మూ - భోగైక 5 మూ - లబ్ధాను 6 మూ - ముత్యు

లేలు గృహంబులు గల్గి తుల్యశీతోష్ణ సుఖ దుఃఖులై శరీరాదులందు నిర్మో
హంబు గల్గి భగవత్పాదాసక్తులై భోగాసక్త జనంబు వలన భీతులై భగవ
త్ప్రియ బాంధవులుగాన పరమానంద సంభృతులై యంత లోక్కాలం
బునం [1]దేశీకృతులై యూనంప్రీతులయ్యు దూరంబువలన దండ ప్రణా
మంబులు చేసి తద్దర్శ[2]నాతిశయాహ్లాద [3]పులకీకృత విగ్రహాలును బర
స్పరాలింగనతత్పరులును నానందాశ్రువిలోచనులును మాటిమాటికిం బెద్ద
దడ వనిమిషదృష్టిం [4]జూచి పైన పున్యంబుగు నంజలియుం దాసక్తి గల్గి
వినయా[5]న మస్తకులగుచు వారు ధన్యోస్మి యని పల్కుచు సమీపంబు
నందుఁ గూర్చున్నవారై [6]యతిభక్తి వినయాన్వితులుగా నన్యోన్య పృచ్ఛం
జేయుచు రహస్యంబును శేషశేషిత్వ లక్షణంబును భగవత్పరతత్త్వంబును
నగు జ్ఞానయోగంబు పరస్పరంబు వలన వినుచున్నవారై యనంతరంబు 112

సీ. సంతతం బన్యోన్య సత్సంగ వశమున
నిలఁ బరమానంద వృత్తిఁ జెంది
మాటి మాటికి వేడ్క మహనీయ విస్ఫూర్తిఁ
దిరుగుచు నొక్కెడ దివ్యమైన
సిరిమించు వామన క్షేత్రంబునకు [7]యదృ
చ్ఛంజేసి వారలు చని రయమునఁ
దత్పుర ప్రాంతంబు దడయకఁ బ్రాపించు
యోగీశ్వరులయం దనూనవృత్తి

---

1 మూ - దేశీకృతులై
2 మూ - నాతిప్రియా   3 మూ - పులకే
4 మూ - గలుపి   5 మూ - కృత
6 మూ - మతి   7 మూ - యదృచ

తే.గీ. వలచి యోగీశ్వరేశ్వరుం డచ్యుతుండు
సుదధిపతి సకలాత్ముఁ డుత్సాహమూర్తి
వారికరుణ నెఱిఁగియు నవ్వారి నెఱుఁగఁ
గోర్కెఁగలవాఁడగుచు వేడ్కఁగాని మునీంద్ర 113

తే.గీ. అంతటను నంచలాగను నలమికొని ధ
యంతరంబుగ నిస్తంద్రమై మహత్త్వ
గాంచు తఱిఁగాని నడవాన గడల కొనఁగఁ
జేసె సత్కృపలాక్షఁ దక్షిణ గుణుఁడు 114

క. ప్రకటితమోవృష్టికి నో
ర్వక ఎగరముఁ జొచ్చి విష్ణుభక్తి హృదయుఁడై
యొక పుణ్యభాగి గేహా
వరకంతి నరోమునీంద్రుఁ డధివసియించెన్ 115

తే.గీ. అంతట ననంత సంస్మరణానురక్తుఁ
డైన ఘూత మహాయోగి యరుగుఁ దెంతి
సకలనష్టరి వాగేహాశివి విభిం
యోగి వినుతుండు నిస్తులానూన గుణుఁడు 116

మ. సనయుండా మహదాహ్వయుం డరట దేశయున్ విహరించి స్వ
ల్పని గూఢంబగు దానిఁగన్గొని నహర్యా[1]గంబునం దున్న నా
లవి వర్షాధిక పీడితుం బ్రియముదేకన్ గాంచి బోధించు యా
చెవు ధామంబు నరోమునీశ్వరుఁడు విప్రవ్యాఘసంతానుఁడై 117

---

1 వూ — గమ

వ. సకల జీవదయాపరుండు గాన గాసారయోగి ధామం బొసంగి చప్పు డా మహాయోగి యచ్చట వృష్టిసిరంబునం దడిసి[1]నవాఁడగుచు హరిపదాంభోరుహధ్యాన సంలగ్న హృదయుఁడై సంకుచి[2]తంబగు నా స్థలంబునం దధివసించిన యమ్మునిశ్రేష్ఠుం గూర్చి యాగేహళి శేగుదెంచి తదవలోకనంబు సేసి నివర్తితుండగుచుఁ దోవుచున్న మహదాఖ్యుం గాంచి వేదివారు గృతాంజలులై బలాత్కారంబుగాఁ గరంబులం గైకొని గేహళిం జేర్చి ప్రమోదంబున నమ్మువ్వు రేకావాస మాత్రయగు నాగేహళి యందుఁ బరదుఃఖా సహిష్ణువులగుచు వార[3]లం దత్యంతంబుగా సంకుచితావయవులుగా నిరత్యాసులును నిశ్చలులును నిష్పందులును నిరంతర విఖ్యాతి పరులును నచ్యుతధ్యాన సుధాపానులును సునిర్వృతులుంగా నూరకున్న యెడ విశ్వేశ్వరుండగు దేవుండు గేహళిం జేరి తత్క్షమా చంచెచ్చుం జేసి తన్మధ్యంబునం దతిప్రవృద్ధుండయ్యె నని యిట్లనియె 118

తే. గీ. ఆరయ సమ్మర్దమునఁదై వర్షి పంక
నాతుదేత మునులు దారు యంత్రమునను
దగిలికొని యున్న చెఱకుల దంట్లరీతి
నుండి రచ్యుత సంస్మృతి నూని మదిని 119

ఉ. ఆయెడ వార లద్భుతము నొందుచు సచ్చటఁ గ్లేశకారణం
బై యలరారు [5]వామనుని యమ్మురవైరిని నాత్మదృష్టిచేఁ
వాయక చూచి చూడకయె భాసిలుచుండిరి నిర్వృతిప్రసం
ధాయక మానసంబు గొని నవ్యశతోన్నతులై పయంబునన్ 120

---

1 మూ — నలేదు 2 మూ — తలేదు
3 మూ - వారలయందత్యంబుగా 4 మూ - రు
5 మూ — నావునియ

సీ. అంబుజాక్షుని ప్రియ భగు నీరోగాని భగ
వంతుఁడని యెఱింగి భక్తిఁ జేసి
యప్పుడు భువి స్థాపించునట్టు గావించ
సంతోషమున పక్షినాయుఁ జేయఁ
జేసి భాస్కరుని భాసిల్లు దీపము గర్భ
నీరాజనముఁ జేసి నీరజాక్షు
పయమునకు సమర్పణముఁ జేసి యోగి వ
ర్యుఁడు నిష్ఠ నుంట యా యార్యరేఖ

ఆ. భగుణార్ధమందు నధికతుష్టుండై య
యంత దూరతాఁగి యమల వృత్తిఁ
క్షేమ మనెడి స్థాలి విపరింపి భక్తి నా
ట్యంబుఁ జేసి నిష్ఠ నంపరించి 121

వ. కృతాంజలి యగుచు నెందియు 122

క. తనదు హృదయకోశము ప
త్రిఁజేసి సమాధిచేత దీనిధి స్ఫూ
ర్తిని దీపముగాఁ గోర్కెం
బోనిఁ బదర్పణముఁజేసె సుస్థిరమతియై 123

తే.గీ. ఆర్తి దీపం బొసంగుచు నఖిల రమము
నర్చనైవేద్యగా నంత నలిన నాభుఁ
డచ్యుతుఁడు దేవదేవుఁ డనాథమూర్తి
యిందిరా భూమి సహితుఁడై యిష్టమతిని 124

---

4 ము - స్త్రారి 6 మూ – పునర్వినము
1 మ. విపరిం 2 మూ. వి

వ. మహాత్ముండగు మహాదాత్మ్య పురోభాగంబు నందు విభుండు ప్రాదుర్భ వించిన నతని నంగాంచి యనంతరంబ యమ్మహాయోగి శంఖచక్రగదా ధరుండును వాలాయమానుండును సుముఖుండును మందహాస ధర్మప్రవర్తకుం డును దివ్యపీతాంబరధరుండును దివ్య చందన లేపితుండును దివ్యపుష్ప మాలికాపూర్ణుండును శ్రీవత్స విరాజితుండును పీన వృత్తాయత భుజుండును పుండరీక విశాలనయనుండును కోటిసూర్యప్రకాశుండును కోటి మన్మథ సుందరుండును కిరీట కేయూర కుండలాంగద ధారియు నగు మాత్ముండును నగు విష్ణుదేవు నవలోకించి విస్మయాపన్నుండయ్యు సంభ్ర మ్మప్రాప్త తనూరుహుం డగుచు నానందోద్రిక్త బాష్పోత్కరుండై సత్కృతాంజలి యగుచు మాటి మాటికిం బ్రణమిల్లి హర్షగద్గద వాక్యంబున నిట్లనియె 125

క. లలిని భజింతు హిరణ్మయి
నలర సిరిని లోకజనని యగు నీ గృహిణిన్
జలజాప్త కోటి నిభరుచి
విలసిత మూర్తిని నతాంఘ్ర విస్తృత కీర్తిన్ 126

తే.గీ. సార రత్నపయోధరాకార తల్ప
నూపుర విరాజితంబు ననూన జయము
శంఖచక్ర ధ్వజాంకుశ ఛత్ర వజ్ర
చిహ్నితము ప్రాణి శరణము మహిత సుఖము 127

క. పరము భజించెద శ్రీహరి
చరణయుగము మునిశరణ్యు గహన దహనం
బురుభక్తి ముక్తి హేతువు
సరస మహాయోగి హృదయ సంలగ్నంబున్ 128

క. బాలార్కాంచిత సకాశం
బై లసితంబైన కాంచ నాంబరము మహా
శీల నొసంగెడు దానిన్
జాలిం [1]ధరియించువాఁడ భక్తియుతుండనై 129

క. హారి కింకిణీ వినాద
స్ఫురిత మణిగణ ప్రకాశమాంగల కాంచీ
గరము ధరించెద భయ భ
క్తి రచిత చిత్తుండఁజేసి దివ్యశరీరా 130

కం. స్ఫురణంగాని నీ యురమునం
దరయఁగ వాత్సల్యత త్త్వమగు శ్రీవత్సం
బురుమతి ధరియించెద నీ
కరుణారస దృష్టిఁ జేసి కంజదళాక్షా 131

మ. జగిఁ జెన్నొందు కరీంద్ర పుష్కరనిభాస్యంబులై శంఖ చ
క్రగదా పద్మధరంబులై విభవమున్ దార్ఢ్యన్న సింహాసనన్
నిగమోక్తిన్ ధరియించువాఁడ మదిలో నిరోజసంయూత సం
ద్య గుణాకర జగన్నివాస పరమాత్మా భక్తసంరక్షకా। 132

క. శరదిందు సమానంబై
దియవత్ప్రభ దీప్తిఁ దనరి శ్రీకర నయన
స్ఫురణము గల నీ వదనము
స్థిరనిష్ఠ ధరియించువాఁడ శ్రీ రమణీశా 133

---

1 మూ. ధరి 2 ము. ప్రకాశమాంగల

తే. గీ. విశద పీఠము విస్తృతి వెలయ నీదు
కన్నులను మెఱుపుం మార్కొం గదలు కుంద
యముల వింటిల్లు గంధకలంబులను భ
జింపవారల నమలు సేయుకొంటు 184

తే. గీ. దివ్యము మహాత్మ్యశాలంబు భవ్యమగుచుఁ
జొల్పు మాణిక్యమంటపంబున భజింతు
భక్తి హృదయంబు వెనుఁగొను బ్రతిష్ఠఁజేసి
దేవదేవ గిరీశ వందితపదాబ్జ 185

సీ. కనుబింత దీప్తి సంకలిత కోటీర వి
రాజితు వాదు పూర్వమగు జన్మ
ముల నొనర్చు నలిన పుణ్యంబులను వం
మిందిరానాయకు వెల్లలోక
ముఖుఁ బ్రభుని హరిఁ బుండరీకాక్షుని
మఱ్ఱిన నలింప్య మధువిభేది
భవవార్ధి లంఘనోపాయ నవ్యయు గుణ
భరియింది రకాద పద్మములను

ఆ. వె. శరణమొంది యేను సద్భక్తిఁ గ్రైకొని
[1]నిరత మన్మహార్యకరుణఁ జేసి
యీ సమస్తములను గృతకృత్యుఁడ నగుచు
ధన్యుఁడుగఁ దనర్చుఁ దత్త్వరూపగను 186

---

1 మూ-నిరత

వ. ముకుంద దర్శనంబు వలన నాహ్లాద పరిపూర్ణ రసార్ద్రితంబును నానంద
గద్గదంబును నగువాక్యం బిట్లు సమాధీరితంబగుట సత్యాసార భూత
యోగీం[1]ద్రులు జగదీశ్వరు నవలోకించి తద్దర్శనంబువలన నమితంబగు
నానందంబు భరియింప నగరుహంబులంజేసి(?)యంచితులై ప్రపంచంబు
స్మరియింపక పారవశ్యగతులైన యప్పుడు సంపూర్ణమతులును మువ్వురు
నగు నమ్మునులకుఁ నాద్యంతగు హరి యచింత్యంబును నవ్యయంబును
నగు నట్టి విశ్వరూపంబు దర్శింపంజేయ మువ్వురు సత్త్వమయంబును
నానందమయంబును శుభంబును నగు రూపంబుఁగూర్చి ప్రణమిల్లి
యాయోగిశేఖరు లానంద మగ్నులై యిట్లని స్తుతియించిరి 187

సీ. జయ రమేశ చతుర్దశ భువనైశ్వర్య సా
 మ్రాజ్య ధురంధర మధువినాశ
జయ సర్వ సురగణ సార్వభౌమా[2] యఖి
 లేశ్వర యద్రిజాతేశ వినుత
జయ భక్త జనస్తోత్ర సాఫల్యమయ విగ్ర
 హా జయ నీలమేఘాంగ శౌరి
జయ కనకాంబర జయ కమలావర
 ధ్యాన మనోజ్ఞ భుజాంతరతల

తే.గీ. నాథ జయ సర్వకల్మష నాశ నామ
కీర్తన యనంత యచ్యుత కృష్ణ యోగి
మానస సాంబుజ కర్ణికా మధ్య వాస
జయ విమల పద్మపత్త్ర[3]విస్తారనయన 188

1 మూ-ద్రుడు 2 మూ-మా తర్వాత ం అక్షరమున్నది

3 మూ విస్తార.

క జయ ఖండిత దుష్టదనుజ
జయ విక్రమ దేవదేవ జయ సర్వజగ
న్మయ నిగమాంత విహార ని
ర్[illegible]య భువనవ్యాపి చక్రిశౌరీ 139

చ జయ కమలాసహాయ మునిసన్నుతపాద జనార్దనా హరీ
జయ పరమేశ నీ వెపుడు సర్వజగంబును బ్రోచు[1]చుండ్రు మే
మయమతి(?)భక్తిగైకొని త్వదంఘ్రి సరోజము మెచ్చుటంబుగా
నయతరనిష్ఠతో వనుపొందెద మెప్పు దయ్యతా 140

వ ఇట్లు మహాయోగీశ్వరేశ్వరులు హృషీకేశు స్తుతియించి నిగమసారార్థ
సంగ్రహంబులును నమ్మతమంటపసోపానంబులును నమ్మత చింతామణు
లును కథంబులును నగు మాండుప్రబంధములు గావించి రంత దేవుండును
వామ్నాయవేద్యుండును దయాపరుండును విశ్వమయుండును నగు విష్ణుం
డనవరతం బా యోగీశ్వరుల హృదయ కమలంబులయం దధివసించె నట
ముమ్మరు యోగంబులచేత దివ్యయోగసామ్రాజ్య వైభవం బతిశయంబుగా
భరియించుచు జగతియం దెయ్యెడ సంచరింపు చుందురని మహాయోగి
మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణంబు నందలి యుత్తర
ఖండంబునందు భక్తిపరాయణుండగు నారాయణుండు సంవాదంబుఁ జేసె
నరునకుఁ జతుర్థాధ్యాయంబుఁ జెప్పి పెండియు నిట్లనియె 14

సీ అంతట నాయోగు లందఱు పుణ్యభా
ముల యందుఁ దిరుగుచు [illegible] మఱి
నీ యాత్రయంబగు నాయొద్ది కరుదెంచి
రాత్మీయ మానసాహ్లాదు లగుచు

---

1 ము టుచ్కు

ననుఁగూర్చి ప్రణమిల్లి నవ్యంబులై దివ్య
ములగు సంస్తవములు ముఖ్యమైన
స్తోత్రములు సలిపి మర్యాదా పరాయణు
లై కొంత సమయము నతుల భక్తి

తే. గీ. ఇందు వసియించి యిచ్చట నిరవుకొనిన
జనములంతు వార లధిక విజ్ఞాన మనుచ
దింపు తత్త్వత్రయం బుపదేశ మిచ్చి
చిత్త మొసగి యోగముకొంతుఁ జేసిరంత 142

క. జగతి దిగాంత మనోహర
మగు మహాదు గుహాంతమేరి యతిశయముగఁ జెం
పగుఁ దమ్ము గద్దియం గాని
యొగిఁ జేరా¹సనము వరతకోత్తరు లగుచున్ 143

తే. గీ. ఆసనమునందుఁ బ్రాఙ్ముఖు లగుచు మున్ను
భక్తితోడఁ బ్రాణాయామ పరత నొంది
పూని యష్టాక్షరీ మంత్రమునను రేచ
కంబు పూరక కుంభముల్ గరపి రంత 144

తే. గీ. మంద్ర మధ్య [1]మాధ్యక్రమ మహిమవలన
సారముగ కుంభకోద్భవ మారుతమునఁ
గలయ హృదయాంబుజం బున్ముఖముగఁ జేసి
యచ్యుతధ్యాన పరు లౌచు నతుల మతిని 145

---

1 మా. తీర్థ 2 మా. మధ్య

క. విదితంబగు తత్పద్మము
ముదిఁగల విజ్ఞాన మనెడు మార్తాండునిచేఁ
గొదిలి వికసింపఁ జేయుచు
ముదమున వర్తిలిరి యోగపూరిత మతులై 146

తే.గీ. తత్త్వ ధర్మ ప్రథ [1]గుణంబు తత్ప్రయోగ
కర్మకోపాకలంబునఁ గరము చంద
కోద్భవ ద్యుతి దామరాగోజ్జ్వలం స్థి
తిఁ గాను సిరిఁ గూడికొని యున్న దేవదేవు 147

సీ. తరుణార్క సమతేజుఁ దామరసాక్షు నూ
నీలా సమాయుక్తు నిర్మలాత్ము
దేవతేశుఁ గిరీట దివ్యహారణ్మయా
కృతిఁ బీతవాసునుఁ గృష్ణరూపు
భూరిచందనదామ భూషితుఁ గేయూర
కంకణాంగద సమా[2] కలితు శంఖ
చక్ర నందక ఖేట శార్ఙ్గేషుపాశాక్ష
దానవాళిభంగు ధర్మప్రదాయి

తే.గీ. దాం సూర్యోజ్జ్వలత్కౌస్తుభప్రభాతి
హారవిద్యోతమాన విస్తారవక్షు
వజ్రమణిరవీరంబుల మాలిం వికీర్ణ
మేఖలా స్ఫూర్తి కటిభాగు మహిత వాసు 148

---

1 మూ. గుణంగు 2 మ. కవిక

సీ. సామజ రాట్కర సన్నిభోరు యుగళ
[1]పాదర్శదారుతరాకృతి న్వి
నామయుగ్మ సదృశ సరసిజాంచిత పాద
యుగుఁ [2]గపోలద్వయయుతు ననంతు
సంతత ప్రాద్విత సౌందర్య విత సూన
బాణకార్ముకుఁ దరిభ్రూలతతిలోల
కుండల కర్ణయుగ్ము సదవలోకనో
ల్లోల సుశీల ఏపీల శుభ్ర

తే.గీ. తార విస్ఫూరితాల్పాపు త్రైవపఘుఁ
దారు దంతస్ఫుర ద్విద్రుమోరు లోహి
తాధరు సువాసితు మహాత్మ వచ్యతునిఁ బ్రి
యాశ్రీ శరదిందు ముఖ పద్ముఁ గరుణసద్మ 149

వ. ఇట్లు పరిశుద్ధంబగు స్మితంబు గల్గి పీతాంబర కృపావలోకనంబునం
జెన్నొందు హృషీకేశు ధ్యానించి ప్రత్యగాత్ముఁ నద్వైతు ఏకంబునందలి
[3]యత్యంత ప్రకాశక కౌస్తుభ స్వరూపిగాఁ జేసి, తదురఃస్థలానంద
కటౌధి సంస్థితులుగా మనంబు సన్నిహింపి యాది దంపతులగు లక్ష్మీ
నారాయణుల చరణంబులను కమలంబులయందు మధురంబగు మకరంద
రస సుధా పూరం బనయంబుఁ గ్రోలుచుఁ బరవశంగరు లగుచు సత్త్వ
స్వరూపంబులగు తత్త్వంబులచేత ([4]భాసితంబులగు) తత్కార పంక
జంబులయందు సంస్థితంబగు మకరందానంద రసం బాస్వాదనంబుఁ జేసి
నిర్భరానందులై యివ్విధంబున సమాధియుక్తులగుచు నుత్తమంబగు నేత
ద్యోగంబు ధరియించి బాహ్యప్రపంచంబు మఱచి చిరకాలంబు సమాస్థితులై
యుండు నప్పు డేను భక్త విక్షేపంబు సహింపనివాఁడ నగుచు మద్భక్తుల

---

1 మూ పాదర్శ 2 మూ యుగ కపోలద్వయయుతు ననంతు
3 మూ యత్యంత కరాత్మక'' క'' పర్ణమున్నది 4 మూ లేదు

మతిప్రియులఁగాన నాఁకతుంచువారి సమీపంబునం దధివసింప నొక్క-
సమయంబున 160

మ. క్రతు విధ్వంసి సురేంద్ర మిత్ర పృథుఁడై కంఠార సంహారుఁడా
శ్రితుడౌ నా సనాతి మౌనివరు లర్థిం గొల్వ నేతెంచె నం
చిత ఎజ్ఞాన విహారుఁడుం దగుచు విఖ్యాతుఁడై తీవ్ర మా
శ్రితి నా యాశ్రమమున్ గుణించి యతులాశీః ప్రశాంతాత్ముఁడై

ఆ.వె. తప్పు నేను లేని యీ యాశ్రమము గాంచి
[1]మునులు వృద్ధులేయ కనమఁ దలఁచు
తరయ తేఁగుదెంచెఁ దత్స్వామ్యుఁడై
మత్సమీపమునకు మహితమతిని 162

వ. అంత 163

క. వసుఁగూర్చి ప్రమోక్ష భక్తిన్
వినయాన్వితుఁ దగుచు స్తుతుఁ జేర్కొని కమలా
సనుఁడు పదోవిద్యుఁ డి
ట్లనియెం గేల్మోడ్చి [2]విమలమగు మృదువాక్కున్ 164

తే.గీ. ధాత ధావన యచ్యుత హాళ్ళ సివ
వినపదము పిడి యిచ్చట చెరపుకొనుట
కేమి పని యందు నాహిత చేర్పతింపు
మనుచు వచియించినాని పత్యాదంబున 165

---

1 మా. మునులు సృష్టిఁజేయ 2 మ. విమలగు

సీ. ఇం దనుత్తమముగా నెసఁగు యోగముదాల్చి
మద్భక్తులగు వీరు మహితదీక్ష
వసియింపుదురు నాదు ప్రాణభూతులుగుట
నిర్భటనే వసియింతు వారఁ
ధారుణి యోగ విద్యామహాంబుధి తర
ణ్యతి మగు వీరి దర్శనము వచ్చి
వచ్చి నీ వరయవొ నరయంగ నాచేత
సల్పఁ దగినవాని సారసభవ 166

తే.గీ. యా క్షణంబున వసియింతు నొ క్షణార్థ
మవని వారక్త సంగమం బభింపావ
హరము త్రైవర్గ సాధనం బనుఁడు బ్రహ్మ
నన్నుఁ గూర్చి వచించె విష్ణుఁడియగుచు

ఆ.వె. యోగసిద్ధు లగుచు నొప్పు నీ భక్తులు
చూడ[1]రెట్టు లయినఁ జూడ్కిఁ జేసి
నన్ను వీరలను ననంత శ్రీ పురుషోత్త
మా యటన్నఁ బద్మ దళఘుమతిని 167

వ. మనంబున యోగంబు ధరియించి బ్రహ్మానందం బనుభవింపుచుఁ బ్రపంచం బతిక్రమించు చూడ్కి గలవారల కవలోకనం బేమి పని యనినఁ బత్యుక్షముండు మహామునివర నిశ్చలంబగు వీరి యోగంబు పరీక్షింప విధో పాయంబులచేత భగ్నంబుఁ జేసెదఁ బ్రసన్నుండ వగుచు నాకు యొసంగుము దీనం జేసి వీరి మాహాత్మ్యంబు ప్రకటంబుగాఁ జేయఁబడుఁగాక యనుచు దర్ధక్షణంబునందుఁ బ్రహ్మప్రసన్నుండ వగుచు నే నానతిచ్చిన విష్ణు మదనునకా

---

1 మూ. రెట్టనయున

తుందగుచుఁ జయవాస్యుందగు పరమేష్ఠి యప్సరోగణంబు రావించి
మదనుం గూర్చి యిట్లనియె 158

సీ. అప్సరసలఁగూడి యతఁడిత్తు నీవు ప్ర
యత్నంబు గాని తీవ్ర మతిగి వీరి
యాగంబులకు విఘ్న మొనరింపు మని యిట్టు
లతఁడు పంపించిన యా[1]సురేశ
వనితా సమేతుఁడై చని విధోపాయ
సంపూర్ణముడగు మహాపాస్యత
గేయంబులను జరిగింప దృఢవ్రతు
లైనట్టి మౌను వానరించి

తే.గీ. వారి కన్నులు దెరపింప బంధులేక
ముగుడి ధారకరతుఁ దోయి మధురవతులి
సంతయు నెఱుంగఁ జేసిన నాతఁ దధిక
రోష మానసుఁడై యంత యాధిగాంచి 159

తే.గీ. వ్యాఘ్రసింహప్రముఖములం హస్త సరళ
ములను సృజియించి దుపి రాలు ధూరికరళ
సహిత వర్షంబుఁ గావించె సత్వరముగ
దింపుగాఁ దనకొరకుం జేర్పడంగ 160

క. ధర నవ్వర్షంబు భయం
కర మగుటయు దానిచేతఁ గడు[శ]మునులున్
ద్వరితమతులై మృగములు ని
ర్భరముగ నన్నియును గుహంఁ బ్రాపించె నొగిన్ 161

1 మూ. సురాళ

వ. ఆ గుహలయందు శరీరధారులును యోగస్థులును నగు మునీశ్వరుల నా మృగంబులు దారుణంబులగు పాదవిక్షేపంబులచేత మర్దనంబు గావించె [1]వాని యందుఁ గొన్ని శరభంబులు క్షుధా సంపరిపీడితంబులగు దంత సంఘట్ట పీడనంబులచేత నాయోగివర్యుల భక్షించెఁ ధర్మకృత్య సంస్థితు లయ్యు వారందఱు ధ్యానసుధా పరిపూరితులై దానిచేతఁ గోపింపఁబడిన వారగుచు సుఖంబుగా నుండి రత్యాహార దోషంబుచేత శరభంబులు పిక్కటిల్లి పీడింపంబడిన వగుచుఁ గృశీభూతంబులును నిరుచ్ఛ్వాసంబులును నగుచుఁ బ్రాణాంతికము నొందిన నయ్యె నిట్లు హతంబులగు మృగంబులను శిష్యులగు నమ్మునులను నవలోకించి వివిధ విస్మితులై వారలఁ బ్రశంసచేసి దివ్యలోకమయంబులగు వారల కాయంబుల నిరీక్షించి దేవ మహర్షులతోఁ గూడఁ బ్రదక్షిణ నమస్కారంబులు గావించి యా యోగ ప్రభావం బెఱింగి మాటిమాటికిం బ్రశంసించి యను క్రమంబున యోగదార్ఢ్యంబును నగుఁ దత్ప్రభావం బిట్టిదంబని నరసిన వాఁడయ్యెఁ ననుదెంచి నాకు బ్రమోక్షకారంబగు యోగలక్షణంబు ప్రశ్నఁజేసె నా కొలఁ దయోగం బొసంగుమని ప్రార్థించిన నేను శేషశేషిత్వ లక్షణంబును లోకంబునందు జ్ఞానులకు యోగుల కత్యంత రహస్యంబును నగు యోగం బరయికొల కొసంగిన పిదప దేవదానవసందోహ మహర్షులతోఁ గూడ సంతు ష్టం డగుచు నాయనుమతింగైకొని పరమంబగు నిజధామంబుఁ బ్రవేశించె నంత 107

క. ఆదరార నపలక్షితయగు
తతి నా మువ్వురై న యోగి ధన్యుల దామా
ర్కారమతి నావ్య గదవి
మృగంబులైన మర్షించుం షడి రోగిన్ 108

---

1 మూ. వానియందు

క. ననుఁ గూర్చి మ్రొక్కి స్తుతింపఁ
గానియాడి ప్రియంబు వలవ గుణనిధులగు న
మ్మునివరులు నాదు పంపున
జనిరి సుపుణ్యమగు నైమిశవని స్థలికిన్ 184

తే. గీ. అంత వసియించు హరిదేవు నల్లు దాఁరు
బుధు ననంతునిఁ గన్గొని వందనములఁ
గరపి యందున్న మునుల కందఱికి వ్యాస
యోగ ముపదేశ మిచ్చి రనూన మతిని 185

వ. అనంతరంబ 186

క. పొగడొందు హరిక్షేత్రం
బగు సాలగ్రామమునకు నరిగి హరిఁ బ్రభున్
జగతీశుఁ జేరి సేవిం
జగతిని ధన్యులు మటంచు నలుపుదురు నతిన్ 187

ఉ. ఆ మునివర్యు లంతట రయంబునఁ దోయ యయోధ్యఁ జేరి వి
ద్యామ[1]యుఁ దత్త్వ[2]నిర్ణయ మహాత్ము రఘూత్తము లోకపాలు సు
త్రామ సురాంఘ్రి పద్మయుగుఁ దామరసాక్షునిఁ గూర్చి మ్రొక్కి లోఁ
బ్రేమము పెంపు భక్తి గురిపింపుచు స్తోత్ర మొనర్చి రర్థితోన్ 188

1 ము. యు 2 ము నిర్ణయము

క హరి సంబంధ ధ్యానము
[1]పరము విమలంబు భక్తిభావ్యాఖ్యము సు
స్థిరమతి నందు వసించిన
పురుషుం డొనఁగూడ నయ్యమున మునివరు లనఘా 169

తే గీ దక్షిణ తీరంబున సరయూతటమున
మందు రటియగు నొక్క విప్రుండుఁ దమ్ముఁ
గూర్చి యాలించు వానికిఁ గోరినట్టి
సహంధనము లిచ్చి రదట నావాసమొంది 170

వ దక్షిణుండగు నతఁడు తత్తత్ పదార్థంబు లొసఁగి యనంతరంబ యయ్యోగి
వరులు మధుర కేతెంచి హరియు [1]ద్భవించుము, నిఖిల గుణగణాలంకృ
తిష్ఠుండగు బాలకృష్ణుంగూర్చి ప్రణిపత్తిఁ జేసి సంస్తుతించి యంత
మాయాపురాధిష్ఠితుండగుచు దేవుండగు నమ్మధుసూదను యథావిధిగం
బూజించి పిమ్మట వారణాసిం జేరి భగవద్యశుం భజియించి యందువసియుం
డిన నరులకు జ్ఞానయోగం బుపదేశించి యవంతి కరిగి యచటివారుం గని
భక్తిమున మిక్కిలి పూజించి ద్వారవతియం దధివసించిన దేవుండగు
యాదవేంద్రు సపర్యగావించి యచట నంద్రవణమునందున్న గోపాల
సఖుండగు హరింగూర్చి ప్రణమిల్లి యట బృందావనంబుఁ జేరి నందనంద
నుండగు నచ్యుతు నర్చించి కాళియహ్రదంబున కేతెంచి యందు భక్తి
మందారుండగు గోవిందు నానందయుతా నభివందనం బొనర్చి గోవర్ధన
మహీధర శిఖరంబు నందలి గోపవేషుం గూర్చి నమస్కరించి పిదప భవ
న్ముంబు నందలి భక్తనేత్రసేవ యతిశయంబు గావించి తదనంతరంబు 171

---

1 మూ° తరము

తే. గీ. భవ్యతీరమగు గోమంత పర్వతమునఁ
జెలఁగు శౌరిని సంస్తుతిఁ జేసి యవల
యత్నమువలనఁ జని హరిద్వారమునను
జరఁగు జగదీశు సపర్యఁ జేసి 172

క. తరము ప్రయాగఁ దనర్చిన
హరిమాధవు దేవదేవు నమరస్తుతు ను
త్కరముగఁ బూజించి యచట
నరనుత వర్తిలితి కొంతసమయము భక్తిన్ 173

సీ. అటఁ బ్రయాగకుఁ బోయి యందుఁ దఱచు గదా
ధరు సన్నుతించి యుదారమతిని
గంగా సముద్ర సంగమమున వర్ధిల్లు
విష్ణుని మ్రొక్కి యభిజ్ఞుఁడగుచుఁ
జిరకాల మచ్చటఁ జెన్నొంది యందున్న
వారల హరిభక్తి పరులఁ జేసి
గురుతరంబగుఁ జిత్రకూటంబునకుఁ జని
యచ్చటి రాము నధిక భక్తి

తే. గీ. వినుతిఁ గావించి నిస్తుల విమల హృదయుఁ
డగుచు రమ్యనందిగ్రామమందుఁ గల్గు
రాఘవస్వామి దేవుఁ బ్రణతిఁ జేసి
యచ్యుతారాధనాసక్తుఁడగుచు నంత 174

చ. కలయఁగ సర్వపావనము గాంచు ప్రభాసమునందు జేరి యం
దలఁదగు విశ్వరూపు పరితోషయితామరకోటి సేవయున్
సలిపి యనంతరంబున విచక్షణశీలుఁడు మాసి పోల ర
వ్వలఁ జని రాత్మశౌరిని నపత్య యొసఁగుచు భక్తియుక్తుఁడై 176

తే. ఘనతఁ జెన్నొందు శ్రీకూర్మమునఁ [1]దనర్చు
కూర్మరూపిని సేవించి కోర్కి దీర్చు
తదనుసారిగ ధాత్రి నుత్తమము గాంచి
యంపెనంగెడు నీలాద్రి కేఁగుదెంచి 176

క. దూరంబుగఁ దత్పురం
బారూఢిగఁ గాంచి దార లలితోక్తిని బ
ల్మారఁ బ్రణమిల్లుచును గం
భీరతఁ దత్క్షేత్రమునఁ బ్రవేశించె యటన్ 177

వ. ఇంద్రనీల శ్యామ లతనుండును [2]పీతకౌశేయ వాసనుండును గిరీట హార కే
యూర కుండలాంగద ధారియు గ్రైవేయ కాంచీ కటక కంకణాది విభూ
షితుండును పుండరీక విశాల నయనుండును దీర్ఘాయత భుజాయుగళుండును
బింబాధరుండును కౌస్తుభమణి భ్రాజమానుండును శ్రీవత్సవత్సల లక్షణుం
డును బలభద్ర సుభద్రా సమాయుక్తుండును సర్వేశ్వరుండును బురా
పురుషోత్తముండును శేశ్వరుండును [3]సంసృతాశేష పతిత పావన వ్రతుం
డును రమానాథుండు నగు జగన్నాథు నవలోకించి విధ్యుక్తంబుగాఁ బ్రణ
మిల్లి [4]వేదాంతావహంబులగు స్తవంబులచేతఁ గొనియాడి తదీయ సేవా
సక్త మనస్కుండగుచు నా యోగివర్యుండు కొన్ని దినంబు లందు [5]వసియించి
పురుషోత్తమంబును శ్రీమంతంబును నైన యష్టాక్షరం బుపదేశించి
యభిలాషితంబులగు నభీష్టంబు వొసంగిరని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును
సంవాదరూపంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణంబునందలి

---

1 మూ. దర్భ
2 పు. పీత కౌశేయాంబరుండును 3 మూ. సంసృ
4 మూ. వేదాంతా 5 పు. వసియించెన

యుత్తరఖండంబునందలి పంచమాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు
నారాయణుండు నరునకుం జెప్పిన పెండియు నతం డవ్వలి కథాక్రమం
బెట్టిదని నతని కతండు వివరించిన విధంబు సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె
178

మ. లలితానూన దయాపయోధి పటుశాలంకార యోగీంద్రహృ
[1]జ్జలజక్షేత్ర నివాస వానపగిరీశస్తోత్ర ప్రాత్రక్రియా
ద్వ్యం దివ్యాంఘ్రి పయోజ యుత భాస్వత్పద్మజాతాండ క
ల్ప లసత్ప్రాభవ భావ భావభవ రూపారూప నామక్రియా 179

క. గరచర కిరి హరి వటు భృగు
వర రఘువర రామ బుద్ధ వాజీశ్వర భా
స్వరరూప రూపవిజిత
స్మర స్మరణామృత పదాను సంధాయి హరీ 180

మాలిని. శరణదప సుతాంగా సత్యరూపాను[2]షంగా
వర విభవ నివేశా వాగినాద్రిస్థ వేశా
సురనగర విహారా సూరిలోకప్రచారా
విరచిత గుణ జాలా వేణుగోపాల బాలా 181

గద్య. [3]ఇది శ్రీమద్రాజగోపాల కృష్ణ కరుణా కటాక్ష [4]వీక్షణాప్త పాండిత్య
ధురీణవరతానకీ మండలాఖండ సామ్రాజ్యధౌరేయ స్వ సమర్థతాకృత
పటహ ధణంధణారావ విసరిత పరస్వకీయా ఢిల్లీశాధీశ దుందుభి ధ్వాన
కోలాహల హనూ[5]మద్ధ్వజాంక కనకదండికృత హార కటీసూత్ర నందిపుర
ప్రతాప కీర్తి ప్రాభవ కౌసం వంశపయః పారావార రాకాసుధాకర పితాం

---

1 మూ జలజా 2 మూ షాంగా 3 మూ ఇతి
4 మూ వీక్షణా 5 మూ మద్ధ్వజా

ఇరనాయక పౌత్ర రమణ భూపాలపుత్ర లక్ష్మాంబా గర్భశుక్తి ముక్తా ఫల రాఘవ భూనాయకాభిధాన సౌందర్యతిలక సుమసాయక ఇహరి పాము నాయక ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభార్గవ పురాణంబునందు ఇరవిశ్రాశ్వ మందు నారాయణుం గూర్చి నరుండు ప్రశ్నఁజేయుటయుఁ ఇరమపద వర్ణనంబును వాసుదేవ ప్రభావంబును లక్ష్మిప్రశ్నంజేసి నారాయణానుమతి వలన సేనేశాదు లంశరూపంబుఁ దొరమ నుద్యోగింపుటయుఁ గాసార భూత మహదాహ్వయ సంయమనంబును దత్త్రసన్నుండగుమ భగవంతుండు తదుపదేశకుండగుటయు వాసుదేవుండు మహాయోగులఁ గూర్చి విభిం ప్రాణంబు న్యాసయోగం బుపదేశంబు గావింపుమని యనుటయుఁ దత్త్ర సాదంబున వార లటు వలెనే సేయుటయుఁ దదనుమతింజేసి వారు తీర్థాట నంబు సల్పుటయు వర్షాగమనంబున నొక్కచో వారు మువ్వురుం గూడు టయు వారిభక్తి దెలియ గోరుచు భగవంతుఁ దప్పుడు ప్రత్యక్షంబగుటయు సమ్మోహంబుమలా హరింగూరిచి మానసపూజ గావించుటయుఁ దదాజ్ఞం గొని వారు నారాయణాశ్రమంబున కేగుచుటయుఁ దత్త్రపో మాహాత్మ్యం బును బ్రహ్మవైవర్తకంబును సరోభూత మహదాహ్వయుల సకల పుణ్యక్షేత్రములు సేవించి నీలాచలంబునందలి జగన్నాథుని సభివర్ణించు టయు నను నెత్పభావంబు గల ప్రథమాధ్యాయము సంపూర్ణము

❀

భార్గవ పురాణము

ద్వితీయాశ్వాసము

క శ్రీ వనితా భూ[1]నీళా
ధావాంబుదానువక్త్ర వాగినగిరి వా
సా వాసవ వందిత శ్రీ
రీ వైభవశీల సురపురి గోపాలా 1

వ అని సకలగుణ వికర ప్రజ్ఞాధురంధురుండగు నయ్యెడ వివిధ విబుధో[2]ప
లాలన పరాయణుండగు నారాయణుం గూర్చి ప్రణమిల్లి మహాత్మ మహా
భాగులగు యోగులు నిఖిలపుణ్యక్షేత్రంబులు సంచరింపుచు నీలాచలంబు
నందలి సుభద్రా ప్రాణనాథుండగు జగన్నాథుం జూచింది యవల నెటు[3]సని
రని యడిగిన నతం డిట్లనియె 2

తే గీ క్షితిని నంతటఁ దన్మహాక్షేత్రముఖ్య
మయి యతిశయంబు గాంచు సింహాచలంబుఁ
జేరి యందున్న నరసింహసారసాక్షుఁ
యుక్తమూర్తి జనార్దనుఁ బూజచేసి 3

క ఘనమతు లవ్వలఁ దులసీ
వనమున[4]వర్తిలిన గతిని వనజాక్షుని దే
[5]వనుతుని భక్తపరాయణు
వినుతించిరి యాత్మభక్తి విస్తృతి గాఁగన్ 4

---

1 మూ భూపీశ 2 మూ ధోసలా 3 మూ నెటురని నడిగిన
4 మూ నర్తిలి 5 మూ వనుతిని

తే.గీ. అంతఁ గృతశౌచమునమందు హరుని బయిని
వృతినహరుఁ బ్రణామగావించి పిదపఁ నధిక
పుణ్యమౌఁ బరమమగు స్తోత్రపూర్వకముఁ
జేరి రాధూతభక్తి సంస్ఫురదంగుమ 5

తాపారభూత మహామాహాత్మ్యయుత సింహాచలాది క్షేత్రముల సేవించుట

ఉ. మునివరు లాస్థలంబున సమున్నతిఁగల్గు నృసింహరూపి దే
వునిఁ బరమాత్ము నచ్యుతుఁ బ్రభున్ మధుసూదనుఁ దద్గుణాశ్రితం
బునగు సుధారసంబుఁ బరిపూరితభక్తిని గ్రోలుచుఁ ముదం
బునఁ బ్రణమిల్లి నిష్ఠఁగొని పుణ్యతరోక్తి నుతించి రర్థితోన్ 6

తే.గీ. హర్ష నిర్భర మానసుఁ లగుచుఁ గొన్ని
దినము లందుండి యచట వర్తిలిన నయం
బాశ్రితప్రియుఁడగు శ్రీకరుండు భక్తి
దృఢముగాఁ బాదు కొల్పిరి దివ్యమతిని 7

వ. అనంతరంబు యయ్యోగివర్యులు గోష్ఠి దినాంతరంబునందలి గుహాపార
మాహాత్మ్యక్షేత్రంబునందుఁ బ్రత్యక్షంబుగా స్మరణంబువలన మిక్కిలి
మూర్తి నొసంగు దేవుండును నారాయణుండును నగు హరింగూర్చి ప్రణ
మిల్లి స్తుతియింపుచుఁ దద్గుణంబు లభివర్ణింపుచు మహాయోగంబు ధరియిం
పుచుఁ జిరకాలం సమాహితులై యందున్న నరుం డనవరతం బపవర్గ
మార్గంబు దర్శింపం జేయుచున్నంత శ్రీకూర్మాధీశుండును నాంధ్రనాయ
కుండును నగు నచ్యుతుం గూర్చి దండంబుఁ బెట్టికొనియాడి యవం ధర్మ
పురింజేరి యందలి యోగానంద నృసింహుం గూర్చి మ్రొక్కి స్తుతియించి
యధివిష్ణు పదంబు నందలి విభుండును వరుండును లక్ష్మీనారాయణుండగుఁ
గృష్ణుంగూర్చి నమస్కరించి యభివాదించి భక్తివలనఁ బ్రణామగావించి
పిదప నహోబిలంబున కేగించి హిరణ్యాసుర మర్దనుండగు జనార్దను

సేవించి [1]యంతటఁ బాండురంగం బనుచున్న విఠలస్వామి సపర్య
గావించి తదనంతరంబున శ్రీవేంకటాచలంబుఁ జేర నేతెంచి 8

కాసారభూత మహదాహ్వయుఁడు వేంకటాచలంబున కరుదెంచుట

సీ. సౌవర్ణమయ సమున్నతంబు విచిత్రాతి
దారు[2]భూత స్ఫురత్ కాంతారవరము
నానామృగాకీర్ణ వనరాజి విరాజి
తంబు పొన్న సహస్ర ధన్యతీర్థ
పరివేష్టితంబయ్యుఁ బరికింప నారయో
జనములం[3] విరుపు యోజనములై దు
వెడలుపు గల్గి భావింప మర్త్యుల కతి
లాఘవ హారంబు నాహ్లాదకరము

తే.గీ. భుక్తి ముక్తి ప్రదంబు సంపూర్ణ ఫలము
[4]సర్వ తీర్థాధిపతియగు స్వామి పుష్క
రిణి గలిగి శేషరూపమై గణుతికెక్కు
నట్టి శ్రీవేంకటాచలం బనుదినంబు 9

క. వాంఛిత ఫలోపలబ్ధా
కలుషము భక్తాఘహరము గాఁదగు శేషా
చలము నిలిచ్చి సేవిత
మహము భజింతైన దాని సరసిజ భక్తిన్ 10

క. వనజాక్షునకు విహార పు
ర నివాసం బెట్లు ప్రీతి రంజిల్లు నట్లం

---

1 మా. యట 2 మా. తుట 3 మా. విధుదు
4 మా. సర్వతీర్థాధిప యగు శ్రీ స్వామి పుష్క

¹ దనారెడు నాగిరిఁ బలామరు
ఏమతింపుచు మ్రొక్కి భక్తి విధ్యుక్తముగాన్ 11

తే.గీ. అని శేషాచలావరోహణము నొనరుఁ
²దావన పదుల కంటించి దాని మూల
మునఁ గలుగు భక్తి తీర్థంబునను వసించి
రతిర నిష్ఠను చిరకాల మచల మతిని 12

క. మునులు మహాత్ములు యోగం
బున దైవాది యోగ విత్తములయి సమాధిన్
వనజాక్షుని యనుభవ మేఁ
పునఁ జేయుచు నుండి రార్య పూరిత భక్తిన్ 13

సీ. దేవతార్యములందు దేవదేవుఁడు ప్రీతి
వాసుండు దా మునివరుల ప్రేమ
నపుడు పత్రిలి కోమలావయవోజ్జ్వలం
బు గమించు లోకేశుఁడు గుణ మూర్తి
సుప్రసన్నుఁడు కోటి సూర్యప్రతీకాశుఁ
డాద్యంత రహితుఁ డనంతుఁడు హరి
చిరజాక్షుం డింద్ర నీలనిభశ్యాముఁ
డబ్జభవ శర్వార్చితాంఘ్రి తలుఁడు

మూ. దనారెడు 2 మూ కామున 3 మూ దాక్యంత

తే.గీ. దైత్య సంహారి కోటికందర్ప సుంద
రుండు భాసుర పీతాంబరుండు మేఘ
లాగుణ విరాజితుఁడు భోగి భోగశయుఁడు
శంఖచక్ర ధరుండు విశ్వప్రభుండు 14

తే.గీ. అట్టి కటిహస్త సంయుతుం డగుచు నిదియ
పంచ ¹పరమని దర్శింప బ్రజలకు కేల
దమ్ము గలవాఁడు తులసికా²దామ హార
కటక కింకిణి భూషా ప్రకాశుండు 15

వ. కేయూరాంగద కోటీర కోటి మణిప్రభా భ్రాజమాన దిగంతరుండును
విస్ఫురత్తటిత్ప్రభా మండల కుండల యుగళ మండితుండును దివ్యచందన
లిప్తాంగుండును వైజయంతీ విరాజితుండును శరదిందు సన్నిభస్మేర
ముఖకమల శోభితుండును పీనజాంఘన కార్ముకోపమ భ్రూయుగ్మ
ప్రకాశితుండును గరుడావలోకనాలోల పుండరీకాయతేక్షణుండును తిల
కుసుమ⁴సుషమా నిరవశేష నాసికుండును కుండల విద్యోతమాన
కపోలభాగ భాసితుండును బింబప్రవాళ సంకాశ సుందరాధర యుగాంచి
తుండును మల్లికా కోరక హీర సన్నిభదంత పంక్తి సముద్దీపితుండును
గర్వాపహరణ మకుట ప్రభాసమర్థ రుచిరాలకుండును లలాట ప్ర
విలసన్నిటల సంఘటితుండును మణిగ్రైవేయకానుబంధ బంధుర కంబు
కంధరుండును లక్ష్మీనికేతన విపులవక్షస్స్థల సూత్రాంకిత కౌస్తుభ
విస్తీర్ణాంసుండును ఆజానుబాహుండును నాభిసంస్థిత పంకరుహుండును

1 మూ. పదని 2 మూ. దామహా
3 మూ. కోష వాన 4 మూ. సుషమ
5 మూ. నాను

రంభాంచితోరుయుగళుండును సుజాను ద్విక[1]రాంచితుండును సర్వాధి కారియు సులలిత శరణ్యాంఘ్రియుగాంచితుండును విహంగరాజ పక్షవిక్షేప విచలిత కాంచనాంబరుండును శతపత్ర సంకాశ చామర సమీర చం చాతప్ల కమలహారుండును ననంత విష్వక్సేనాది నిత్యముక్త సమావృ తుండును బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతర్షి పరిసేవితుండును సర్వేశ్వరుండును ఆనార్ద్ర నుండును జగత్పతియు నగు శ్రీపతి ప్రాదుర్భవింప మునిహృదయ కము దృశ్యమానుం డగుచు నదృశ్యుండైన నప్పు డా మహాయోగులు మిలితాక్షుల గుచు నాదేవేశు నవలోకించి మాటిమాటికిం బ్రణమిల్లుచు నిగమగోచరంబు లగు బహుస్తోత్రంబులను నగు ప్రబంధంబుచేతఁ గొనియాడిన శ్రీని వాసుండు సంప్రహృష్టుం డగుచు స్వహస్తంబున మిక్కిలివిస్ఫూర్తియుంపుచు దయచేసినగు పూర్ణావలోకనంబుల న[2]మ్మునుం గనుఁగొని యిట్లనియె

కాసారభూత మహదాహ్వయులకు వేంకటాచలాధీశ్వరుఁడు ప్రసన్నుఁడగుట

ఆ.వె. భక్తులార యోగివరులు మత్ప్రియులు మీ
రలు మదీయ మూర్తి తెలిసి మీరు
వెంటనంటి నేను వేడ్క వచ్చెదఁ జాలి
గోవు గ్రేపుఁ గూర్చి పోవు కరణి 17

ఆ.వె. సకల జీవ[3]కోటులకు ముక్తి కొఱకు మ
త్కాంక్షితంబు నమృత కారి సుఖము
వాదు తత్త్వము నగు న్యాసయోగం బిదె
దేశమిచ్చి పరము దెలుపఁ దొగిని 18

క. ఇది మొదలుకొని జగంబుల
పదపడి విన్యాశ్రయించు వారికి మోక్షం

---

1 మూ రాంఠి 2 మూ నమ్మునిం 3 మూ రాసుల

యి దనరుఁ గోర్కె లొసంగెడ
కుదమున సంశయములేక మునివరులారా 19

సీ. ఆ దేవదేవుఁ డచ్యుతుఁ డిట్లు నా
క్షాపించి వేంకటాచలముఁ జేరి
నంత నా యోగినాయకులు మువ్వురు భక్తి
తీర్థంబునందు వర్తిల్లి యచటి
వారికి నందు వఖ్యాగితులగు వార
లకు ముముక్షు రహస్య మకలంకంబు
నధికతరంబుగు న్యాసయోగం బంత
యు విశేషముగ నిచ్చి యొప్పు చున్కి

ఆ.వె. నప్పు డొక్క భూసురాగ్రేసరుండు త
త్త్వము నెఱుంగు కోర్కెఁ దనర వచ్చి
వారిపాదములకుఁ బ్రణమిల్లి భక్తిఁ ద
దాశ్రితుఁడయి ప్రవిమలాత్ముఁ డగుచు 20

క. కంయయంగ జీవ పరమా
త్మల సంబంధంపుఁ దెలివిఁ దంచు నతని వి
శిష్టిలి గారవించి మౌనిం
ద్రులు నుడివిరి వయతరోక్తి తోషిత మతులై 21

తే.గీ. అతులమైనట్టి సంబంధమైన ఖ్యా
యాదిగా దేహ దేహి స్వరూపకముఁ

---

1 మూ తనును

తెలియ దేహాత్మ దానికి దేహమయ్యె
దేహి హరి యచ్యుతుండయ్యె ద్విజవరేణ్య 22

వ ఈ రీతి శరీరంబుల కీనమంబు మోక్షసాధనం బగుట నేతద్విజ్ఞానంబు దెలిసి
విద్యుక్తంబుగా [1]నిరంతరంబు భాగవతార్చనంబు గావింప ద్విజోత్తమా
శాశ్వతి యగు ముక్తిఁ బ్రాపింపఁ గలవని యిట్లు పల్కిన వలతం దేమ రిత్తుం
డ[2]ను భాగవతార్చనంబుఁ జేయఁ గాం ద్రవ్య సంగ్రహణంబునం
ద[3]త్తుండ నని పలుకుచు భక్తి శ్రద్ధాన్వితుఁడగుచు పెండియుఁ దత్పాద
సేవనంబుఁ జేసిన నప్పుడు సర్వజ్ఞుండగు యోగు లతని యాశయం బెఱింగి
నాహాయమా కరుణచేతను నక్షయంబగు పాత్రం [4]బిచ్చి ధనపాత్ర
సంరక్షణార్థము సుదర్శనంబను చక్రం బొసంగి యెట దాని వంశ[5]పారం
పర్యంబుగా ధర్మసిద్ధికొఱ కగవతిని సంపత్సారస్వతాత్మకుండగు
పుత్రు పరని కిచ్చిన యోగీశ్వరుం వలన నిట్లువ్వఁబు గాంచి భూసురుండు
భూమియందలి శ్రీరంగాది సర్వక్షేత్రములయందు నిరంతరం బెందెందు
హరి యర్చగం దందందు మహాభాగవతులకు విధి పూర్వకంబుగా
నన్నం బొసంగి తత్రత్యపెద్దుఁ జేసి తద్భోజనం బభిం శివులకొఱ కిడి తద్విధిని
నసాధారణ వైభవంబుగ నే నుపగాహింతు నని హరిం గూర్చి నుడువుచుఁ
దిరువుండు ధర్మకీర్తవంబునలన జ్ఞానవంతుం డయ్యెడునని యమ్మహాం
దు నిత్యంబు చతుర్విధంబగు నన్నంబు వైష్ణవులచేతఁ జేయించి వస్త్రం
బులును గంధ పుష్పంబులును మువర్ణాభరణంబులును దను గసంఖ్యం
బగు నేతత్సంపాద్యంబు భార్గవునకు నమర్పణము గావించి తద్భోజనంబు
మొదట హరి భక్తుం కొసంగి యథాక్రమంబుగా బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విట్

1 మూ· నిరంతరంబు 2 మూ· ణి 3 మూ· ని

4 మూ· బిచ్చిన 5 మూ· పార పర్యంతంబుగా

[1]శూద్రుల కొసంగి యట్టినె నిరతంబులగు సర్వ వర్ణంబులకు స్థాన భేదంబు వలనఁ బ్రత్యేకంబుగా నొసంగి చతుర్విధాన్నంబును వస్త్రంబును గంధ పుష్పంబును ధూపంబును నర్ఘ్యపాద్యాది యుపచారంబు సేసి పూజావందన పూర్వకంబుగా నవయం బొసంగి యశేష జనుల కభీష్టంబులగు వివిధ పదార్థంబు లిచ్చి మెండియు

క. నిరతము సకలంబు లయిన
హరి యర్చావిగ్రహములయందు ద్విజుఁడు దాఁ
గలుఫ సమస్తంబులుగా
నెరసిన పక్షోత్సవముల నిత్యోత్సవముల్. 24

మ. ధరణీ సమస్త దిక్కుల సుదారత విస్తృతిఁ గాంచు దేవసం
చరము లనేకముల్ మఱి విశీర్ణములై యుండగా నిట్లు భా
స్వర మతి భూసురుండు ప్రతిసంవత్సర ముత్సవమున్ రచించె శ్రీ
హరి కరుణావలోకన సుధాంబు పవిత్ర మనః ప్రఫుల్లుఁడై 25

తే. గీ. ఇవ్విధంబునఁ జిరకాల మింపు మీఱ
భక్తి భావన వఱలు బ్రాహ్మణుండు
పరమ భాగవతార్చనఁ గలిపి సకల
ములు కనకమయములు సేసె నిరతమతిని 26

వ. [2]అట్లు సంబంధంబున సంసిద్ధంబగుచు దుర్లభంబగు ముక్తిఁ బ్రాపించు నన్ని
వైష్ణవాగ్రగణ్యుండగు హరిదాసాభిధాను చరితం బెవ్వఁడు విను నతం డన్న

1 మూ ఏట్రా 2 మూ ఏపి 3 పు అం

దానపరుం డయ్యెడు నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును
నగు భార్గవపురాణంబునందలి యుత్తర ఖండంబునందు సంవాదంబుఁ
జేసి భక్తి పరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకు షష్ఠాధ్యాయంబుఁ
జెప్పె నా విట్లనియె 27

ఆ సారభూత మహదాహ్వయులు హస్తిగిరీశుని దర్శించుట.

సీ. అంతట మౌని నాయకులు ముచ్చరు శ్రీని
కేతనంబగు గిరిఁ గేలుమోడ్చి
ప్రణమిల్లి భక్తి సంపత్తిఁ బ్రదక్షిణం
బొనరించి యాదవాచలముఁ జేరి
నారాయణునకుఁ బ్రణామంబు గావించి
యతని యథావిధి నర్చనంబుఁ
జేసి యర్చ్యావాస స్థిరయందు నధికంబు
నగు ఘటికాద్రికి నరిగి యందు

ఆ.వె. ఘటికయందుఁ బాఱఁ గావింపు నప్తమో
నుండు మంగళముఁ వసీనాన గరిమఁ
దోఁచినట్టి దేవుఁ దోయజ నేత్రు న్న
సింహు బ్రాపుఁజేరి సేవఁజేసి 28

తే.గీ. అంతఁ గాంచీపురముఁ జేరి యందుఁ దనరు
నట్టి యరుణాచలముఁ గాంచి యధిక భక్తి
మ్రొక్కి ప్రియ హృష్టదేహులై రూఢి దాని
చెక్కిరి ద్వారిలమగ సౌను లిష్ట మతిని 29

---

2 ఎబా భక్తి

8 మా ... 4 మా దేశాయనేత్ర

సీ. పుణ్యకోట్యర్కాభంబు భువనప్రభావంబు
దివ్యమాణిక్య సందీపితంబు
నగు నవ్విమానంబునందలి దివ్య సిం
హాసనం బందున నధివసించు
నట్టి మహాత్మకు నమర వందితు గురు
పరదు విరాజితు శరధిశయను
దేవరాజుఁ గపర్ది దివిజనాథార్చితుఁ
బద్మాలయామనః పద్మమిత్రుఁ

ఆ.వె. పుండరీకనయను నార్ద్రదయాకరు
జగదధీశు దైత్యజనవినాశు
మౌనివరులు గనిరి మన్మథ మన్మథుఁ
గోటితేజరాజ స్ఫురితతేజు 80

మ. కరిశైలేంద్ర విభున్ జగత్పతి రమాకాంతున్ మహాధారు భా
స్కర సంస్థానుఁ జరాచరాంతరహృదబ్జక్రోడసంవాసు శ్రీ
ధరు లోకేశు సమస్తలోకతను [1]వంద్యత్కోటి సూర్యప్రభా
కరు నానందమయాంఘ్రి పంకజ నహిగ్రైవేయక ప్రస్తుతున్ 81

సీ. సౌశీల్య సౌలభ్య దాయ వత్సల ముఖ్య
గుణ వారినిధి లోకగురు మహాత్ము
దేవు దాంత్య భూతియగు ప్రసన్నాస్య
బింబఫలాధరుఁ గంబు కంఠు

---

1 వందధాతువు ఆత్మనేపదముగాన వంద్యానేక అని సవరించినగాని లేక సమస్తలోకతను వంద్యున్ కోటిసూర్యప్రభున్ గరుణా అని సవరించవచ్చు

విస్ఫురల్లోచను విమలస్మిత వనంతు
నాజానుబాహు మహానుభావు
శరదిందుమండల సన్నిభ ముఖపద్ము
దీర్ఘనాసికు దేవ దేవు నతని

తే. గీ. ఘనతర[1]శ్రీత్ర భాసత్కిరీట కుండ
లప్రభా విస్ఫురత్కపోలఫలకుని సు
రారు సుభ్రూలలాటాంచితాసితాం
క గళహార విరాజిత గరుడి హరిని ౪౨

తే. గీ. ఘనతరోరస్స్ఫురద్భాను కౌస్తుభవి స
త్ప్ర[2]స్ఫురద్భ్రాజమాన నాభికమలుని న
వంతు గాంధి గుణాన్వేతి త్రి క పీత
వసను ఉంత ఉలోచను విమల ౪౦

౪ చరాచరావృత మనోహరోదరుండును గరికర సన్నిభోరుయుగ
ళుండును గతుల్పగానాదింపతాసుయుగ్మండును[3] వృత్తానుపూర్వసం
ధితాహోపరారు[4]జంఘుండును[5]శరద్యామరభ్రమర పద్మరుహ చరణ
కమలుండును భాసురకోటీర హారాంగదకంకణ ప్రభృతి భూషణాలం
కృత దివ్యదేహుండును శ్రీభూమి సమేతనాయకుండును శ్రీమ ద్వైజయంతి
వనమాలా భూషితుండును సకల లావణ్య రమ్యమూర్తియు నగు హరి
నవలోకించి యానందబాష్పపరిపూర్ణలోచనుఁ డగుచు [7]నమస్కృతి చేసి యట
వెంచినం దండము గావించి ... దండము లిడి వేదాంత

---

1 మూ స్తోత్ర 2 మ తకోర్ణహారాప్ర 3 మూ ను
4 మ హృత్తే 5 మూ జంఘ 6 శరణ్య సురపమోరుహ 7 మూ నతి

గోచరంబులగు సంస్తవంబులచేత సంస్తవంబు లొనరించి తదీయ సేవా
కాంక్షితుండగుచు వారలం దధివసించు రంత మహాబలుండును గాంచీ
పురాధీశ్వరుండు విష్ణువర్ధనుండును ప్రేమ గర్భితస్వాంతుండై యా ఋషి
సన్నిధి కేగుదెంచి సంతతం బమ్ముని శ్రేష్ఠుం గూర్చి ప్రణమిల్లి ప్రీతి
పూర్వకంబుగా సర్వోపచారములచేతఁ బూజించు చదనుగ్రహం బడుగుచు
[1]నుండు నవసరంబున 34

చ అతని సమగ్ర శత్రులు మహాబలవంతులు బాహుపరాక్రమో
ద్ధతు లగువార లప్పుడు ఘనంబున రోషముఁ జెప్పి చుట్టుచో
క్షితిపతి యుగ్రుఁడై సమద సింధుర ఘోర శతాంగ సైంధవ
ప్రతతులతోడఁ బట్టణముఁ బాసి ప్రయాణ దండధారుఁడున్ 35

క ఆ విమతులఁ గన్గొని యా
ద్రావిడ నాయకుఁడు తురగదంతి బలములన్
రేవఁ బురికొల్పి కయ్యము
గావించె దదీయ బల నికాయముతోడన్ 36

మ సకలాశేష మనః పటీ ప్రకటన ప్రాస్వర్తిమ [3]హీషార తో
త్పుక సంబాధ [4]ఖరోత్థ పాంసుపటల ప్రచ్ఛాదిత[5]చంద్రర్క రూ
పకుఁడై ద్రావిడరాజు భావం బల తుంగ ద్విక్రమా[6]దిత్యుఁడై
ప్రకట స్ఫూర్తిని శత్రు సైన్యములఁ ఘోరం బార్చె యుద్ధంబునన్ 37

---

1 మూ సి 2 మూ చ నవసరంబున

3 మూ బంధా 4 మూ ఖరోద్ధ

5 మూ చంద్రార్క్షః 6 మూ ర్కుఁడై

సీ. చటుల పదాతి మస్తక ఘర్షణ పదంబుఁ
దెంగించె[1] నిడివడు సింధురములు
పృథుతర పరిపంథి హృత్పుటంబు లగల్చు
ఖురగతి మట్టాడు ఘోటకములు
పరిదేహ ఘర్షణాఘాత ప్రతి చక్రస్ఫూర్తి
రావంబుఁ బరగిందు రథ చయంబు
పటుతర గాత్ర ప్రాణంబులు హరింపఁ
గా హుంకరించెడు కాల్బలంబు

తే.గీ. గర్జిత ప్రావితరాజ సంగ్రామరంగ
మండలం బొప్పె నవ్వు దుర్ధండ పటహ
ఢంఢణారావ కాహళ ధ్వాన మయ్యెఁ
గాంచ లోకంబునకు భయంకరత రోఁప ౮౮

కాపాలభూత మహాదాహ్వయుడు కాంచీరాజున కభయమిచ్చుట

వ. ఇట్లు ప్రవిదిత మహీమండలాఖండలం[2] బఖండ విక్రమంబునం గొని సము
ద్దండ కోదండ మౌర్వీకా టంకార రవంబుగం జేసి విపాటితాఖండ దంతా
వళ స్కంధ పుట పటలంబగుచు నవ్వు కల్పాంత పావక శిఖలఁ దీం
ద్రించు నిశిత నారాచ పరంపరం సందీపితాటోప ప్రతాప విమల వీర
[3]తుండంబుఁ జేకొని గావించి బంధుర మదాంధ సింధుర ప్రేంఖోళిత కం
ఖాణ సమర్థాన వారాశివా వితానంబు రిపుచమూ వర్గంబుపైఁ బురికొల్పి
చురంబు సేయానెడు లోకంబున కతులవిలయ సమయ భ్రాంతి సంపాద
కంబుగ పరిపంథి రాజలోకం బసంఖ్య సంఖ్యకంబుగా గుమిగూడి

---

1. మూ. విడు 2. మూ. ఖండలామండ 3. మూ. కుండంబు

విజృంభించి యజాండకటాహ నిర్భేదముగా [1]సాధ్యుతం బేర్చి కార్చిచ్చు నదవి రౌలుకొను తెఱంగునం గాంచీపురాధీశ సేనం బరిమార్చి నా నరే శ్వరుండు సంక్షీయమాన స్వబలంబయ్యు బలవంతుండగుటం దానొక్క రుండు గ్రతువులతో యుద్ధంబు చేసి సంగరంబున సత్తుంగంబగు నద్భుతకంగబంబు బంకయుం బొలియింపం జేయునంత భీమప్రతాప వంతులగు మహీకాంతుల పైంబడి పోరికిం బిలిచిన యహంకారంబు వారితోం గూడ సాహసంబు గావించి యుదారంబులగు దర్పహారంబుచేత జర్జరీ కృత తనుండగుచు విమల[2]కీర్తి పొరలు దూలిపోవ నిజపురంబుం బ్రవే శించి యమ్మహాంబుధు కాసారభూత మహదాహ్వయులగు యోగివర్యుల సన్నిధి కేగుదెంచి యహీత భయంబువల్లం దదీయ పదారవిందంబు శరణంబు నొందిన వారంత నికీలు కథయం బొసంగి భయపడిన యతని రక్షింపవలయునని చక్రిం బ్రార్థించినం దర్పార్థవియుండగుచు నచ్యు తుండు తద్భ్రతుపథకాంక్షంతో చక్రంబు బ్రేరేపించిన 39

చ. శర కమలాప్త బింబరుచి చక్రము చక్రము వేగ మేంగి యు
ద్ధత శరకోటి కోటి నిపదంబు గదంగ నృపాలవర్యులన్
విరత పరాక్రమ స్ఫురణం జేర్చి హరించి భయంబు వేర్కొ నా
క్షితిపున కిచ్చి క్రమ్మఱను జేరె సనంత భుజాంతరంబునన్ 40

కాంచీరాజు శత్రుజయమునొంది కాసారభూత మహదాహ్వయుల
స్తుతించుట

తే.గీ. అంత నారాజు వారి సన్నిధిం గ
దాంగ జేసి [3]సనాతనంబును మహత్త్వ
మును సత్పుర మార్గము నెఱింగి మునుల యాజ్ఞ
చెనసి యా దీన రాజ్యంబు నేలుచుండె 41

---

1 మూ. నేర్పుచుం 2 మూ. దైన
3 మూ. సనాతనంబును

తే.గీ. అంత నమ్మును లంద ఱం దధివసించు
కమలలోచను సేవించి మనతరంపు
స్తుతుల స్తుతియించి భగవంతుఁ జూచు కోర్కి
యందు సతుల్యతు లగుచు నత్యంత మతిని 42

తే.గీ. పిమ్మట యథోక్తకారిని విధియుతంబు
గా సమర్పించి యమలఁ బ్రత్యాతిఁ గాంచి
భక్తి వల్లను నీరాసక్తమనస్కు
హరిని బాల యొనర్చి రాహ్లాద లగుచు 43

క. ప్రకటిత మతి నతిఁ బాంధవు
లతు దూతయైన యనంతు లక్ష్మీ భూమా
యతు [1] వరునిఁ జేరి మ్రొక్కెడి
యతలంత స్థితిని భక్తి వంవర నవంన్ 44

సీ. శారిది మహోన్నత మహాత్ముఁ జక్రధారి
శ్రీహరిఁ ద్రివిక్రముని నుపాసించి పిదప
దేవతామాతకి నివాసు దివ్యకాయు
శ్రీ నృసింహునిఁ గరుణాబ్ధి బ్రతివేరు 45

ఆ.వె. సేవచేసి వారు స్థిర నోర్క తంమునం
దున్న యవ్వభూమిఁ దోయజాక్షు
హరిఁ బ్రవాల వర్ణ నక్షనికేతనా
సహితుఁ గూర్చి మిక్కి సంతసమున 46

---

1 పా. వరుని

వ. విరాజితుండును మహాయశాఢ్యుండును నగు సర్వేశు నుపాసించుచు ననంత
రంబ యమ్మునీంద్రుఁడు దివ్యాలం గొనియాడి యివ్విధంబునఁ జిరకాలం
బం దధివసించి కాంచీపుర నివాసులకుఁ బరతత్త్వంబు బోధింపుచు
న్యాసయోగం బుపదేశించి యట నప్పురంబునఁ దాసిపోవ మంగళ శ్రీగృధ్ర
సర స్తీరంబునందు నెలకొన్న సకలలోకేశ్వరుండగు విజయరాఘవుం
దర్శించి యంత విశారద్యంబుఁ జేరి హృత్తాపనాశ [1] కరుణస్థుండగు
వీరరాఘవుం బూజించి దివ్యంబులగు స్తవంబులచేతఁ గొనియాడి
తదంఘ్రి పంకజద్వయంబుఁ గూర్చి ప్రణమిల్లి యదపఁ [2]దోతాద్రి
నెక్కి సంశ్రితామర మారుహాండగు తుంగసయను నారాధించి పిమ్మట
గిఙ్కంబున కరిగి యందల గజార్తిఘ్నుం సరసి యవ్వల బలి
పురంబుఁ బ్రవేశించి మహాబలి సమర్చించి యంతటఁ బరవ్నితుండును
జగత్పతియు నగు భక్తిసారుం గూర్చి విన్రఫీకృత మస్తకుఁగుచు
మిక్కిలి బ్రార్థించి తరువాత దేవేశుండును నప్రయుండును నగు నైంద్ర
పురాధీశు నుపాసించి గోపురియందలి గోపతి సథికయుగా సమర్చించి
యుత్తమంబగు శ్రీముష్ణ క్షేత్రంబుఁ ఁ డ్బి ష్ణోచనర్పరులగుచు దర్శ
నంబువలన ముక్తిదాయకుండగు వహావరాహు సంసేవించి సంపూర్ణ
మానసులగుచు మహా పుణ్యంబగు మహిళాఖ్య క్షేత్రంబునందలి పద్మ
లోచనం గూర్చి నమస్కరించి యనుత్తమంబులగు స్తోత్రంబులచేత
స్తుతియించి యనంతరంబ 47

కాసారభూత మహదాహ్వయులు శ్రీరంగంబు ప్రవేశించుట

క. ధరణిని బ్రత్యక్షమయిన
పరమపదము నిఖిలలోక పావన మధికో
త్కరమగు శ్రీరంగము ముని
వరులు ప్రవేశించి రతుల ధావాన్వితులై 48

---

1 మూ కటి 2 మూ స్తో

సీ అతి భాసురము ప్రణవాకారము మహోన్న
తంబు నా౽మ్నాయ పరంబు కాంత
వ్రాది పోల్కి సింపనగు రంగ సంజ్ఞకం
బగు సద్విమానంబు నధిక భక్తి
దూరంబుగాఁ గాంచి వారు భారతి నేత్ర
పత్రపుటానుమఁ జేసి సత్రపసక్తిఁ
గల్గి వినయ సమాకలితులై యుత్తమం
బగు నా రథం బెక్కి యందుఁ దనరు

ఆ వె భుజగశయను గౌరిఁ బరము శ్రీ రంగ నా
థుని ననేకకోటి తోయజాప్త
సన్నిభ ప్రభుని బ్రసన్న ముఖాంభోజుఁ
బుండరీకనయనుఁ గాంచ సరసు 49

సీ మకుట కుండలదీప్త సుకర ముక్తామణీ
హార విభూషిత పమర వినుత
విష్ణుం బీనోరస్క విభాసిత స్వర్ణ
వసను వక్షఃస్థిత వారిరాశి
తనయతోఁ గూడ నుద్యద్విద్యుదంచిత
పీం మేఘముఁ బోలి నెఱయు వానిఁ
గణుత కంధరు దివ్యకాంతి గుణ ధరుని
నతులిత పారిజాతాగ్రము యక్షి

తే గీ సూత్రశోభితుఁ బరమ పవిత్ర దీక్ష
తనువిఁ బ్రసృతాన్య కరపద్ముఁ దత్త్వ సద్మ
స్వామి నీం తువం దళ శ్యాము గౌరి
హాసి హస్తోపధాను మహానుభావు 50

తే గీ వాసుదేవుని గోమలా[1] పయన దీప్త
నములు లింటాధరుని యుదగ్రాంశు నతని
ధమ్య సృష్టి స్థితి వ్యాలి స్వతంత్రు నవ్య
యుని నధోక్షజు నవ్యక్తు పవజనాభు 51

క పురుషోత్తముని మహాత్ము
సరసిజ గర్భార్చితాంఘ్రు సంసిద్ధు ము
వ్వర వసులు వినుతిఁ జేసిరి
గురుతర వాక్యంబుఁ జేరకొని సద్భక్తిన్ 52

సీ దండంబు నీకు సుధారాశి మందిర
ప్రణమతి నీ కవో రంగశాయి
తోహారు నీకు భాసుర పైతవోల్లాన
హరి నీకు [2]గేల్మోడ్పు [3]లక్ష్మినాథ
గుణవారినిధి నీకుఁ బ్రణతి రమాధీశ
వినతి నీ కచ్యుత విశ్వరూప
కంధి బంధన నమస్కారంబు నీకుఁ ద్రి
విక్రమ నుతి నీకుఁ జక్రపాణి

తె యింద్రవంద్య చిదచిదీశ్వర నీకు ప్రమో
క్కాదము దేవ నీదు కీర్తనంబు
సత్ప్రదము మహేశ జగదీశ భావింతు
మెపుడు నీ చరణములు సిద్ధచరిత 53

---

1 మూ వయదీప్త 2 మూ నక్ష

సీ. దైత్య సంహార నీకు దండంబు హరిభవే
ర భవా యనంత సరసిజాక్ష
పద్మాసనస్తుత్య ప్రణతి నీ కొనరు ప
భక్తప్రద నతి నీకుఁ బద్మపాణి
వనమాలి నీకు వందనము హృద్బ్జ ని
వాసి పంకజనాభ భక్త వరద
సత్య స్వరూప ప్రసన్నుండ వగుము శ్రీ
రంగనాయక గణనాథ వినుత

తే.గీ. శంకరార్చిత శ్రీపాద పంకజాత
యమరపాల ప్రశాంత ప్రపన్నార్తిహారి
కాంతి శోభిల దేహ సంతాననాథ
²మా కనుగ్రహండవు కమ్ము లోకధారి 64

కావేరభూర మహదాహ్వయులు కావేరి తటంబునం దధివసించుట

వ. అని యివ్విధంబున దేవదేవుంగొనియాడి తదీయ కరుణావర్ష సంప్లుతులై యందున్నవారలచేతఁ బూజింపబడిన వారలగుచుఁ గిందికాలం బధివసించి యనుత్తమంబును ¹సరహస్యంబును దాత్పర్యసహితంబును నగు ధ్యానయోగం బచటి వారల కందఱి కధికారానురూపంబువలన నెఱింగించి యార్తులకు వార్త ప్రవర్తియుఁ దృష్టులకుఁ దృష్టాంతంబును ధ్యానకాములకు ధ్యానంబును

---

1 ము మూలు సిద్ధచరిత్ర 2 మూ మ కమ్ముగహాండవు నమ్ము
3 సరహస్య 4 మూ దృష్టులంగు 5 మూ కాలము

యోగ తాంత్రికుండు యోగంబునుంగా దాని [1]వాదెంపుడు రంగనాయకానుభవేచ్ఛా
పరుఁడై కావేర తరంగా తీర సంఫుల్ల నందనాంతర నివాసుఁడై యుండునపుడు
క్షుధా పీడితుండును [2]పిపాసమాను శిథిలావయవుండును సంసారక్షమ వర్జితుం
డును [3]గుష్ఠరోగియు నగు నొక్క విప్రుం డతనిఁగని సక్రోధుండై చేత వారి
ప్రతాపం బాలకించి తద్వృత్తిచేతఁ బరిపూర్ణంబగు మనంబు గలవాఁడగుచు స్వగ
తంబుఁ గూర్చి యిట్లనియె 66

క. అయితర గురుఁ [5] గీ.
శ్రేయ[4]స్కర పీఠతటంబునందు రంజిలఁ దర్పా
దయుతాంత జగతిఁ జేర్పఁడు
ద్వయ నను జమలార మీ రుదంచిత మతులై 66

క. అనుచు జను లతని వాక్యము
విని దాని వలువను గట్టి [6]వేఁడి తల్పా
దనలిన లక్షణముగు న
మ్మునివాస సమీపదేశమున్ జేర్చిరా గిన్ 67

వ. అంత 68

ఉ. అతఁడు మాటిమాటికి దండప్రణామముఁ గ్రమ్మఱఁ జేయువాఁ
డై తరనూన వేదనముఁ జంద యతిక్షితిఁ జేసె నాయ సం
ప్రీతుఁడు రోగియౌ వరుఁడు విస్తృత దివ్య శరీరధారియై
ఖ్యాతి గమించె ధారుణి సుమాంచిత సన్నిధుఁడై మహోన్నతిన్ 69

---

1 మూ. వాదేశం 2 మూ. పిపాసమాన 3 మూ. కుష్ఠయోగి
4 మూ. సుఖ నీ తటంబు 5 మూ. దే 6 మూ. స్వే

సీ. అట వారి కడకేఁగి యతఁడు తద్పాదంబు
లను గూర్చి యు ప్రాలి లలిత మతిని
మంత మతి తెలి సుస్థిర భక్తిని గృతార్థ
హంగాంజలి యగుచు నవల భాష్ప
పర్యాకులాంగుఁడై భక్తి భావా యోగి
వరులను గొనియాడి వారి చరణ
ములయందు దాసభక్తి గలవాడ్కై కొని
వ్యాప్త మనంబునఁ [1]దుష్టి నొంది

ఆ వె. పల్కె మీ పదాబ్జ సేవ ప్రభావంబు
నద్భుతంబు సంపదావహంబు
గాన దర్శనంబు గా నాదు కృతార్థం
గంటి దివ్యమగుచుఁ గడలు కొనుట 60

కాపారభూత మహదాహ్వాయులు కుష్ఠత్రియుఁడగు
యోగిదాసున కనుగ్రహం బొసంగుట

వ. భాగవత పదారవింద పరాగం బఖిలార్థ సాధనంబగుట నిఖిలాపన్నాశకరంబును బరంబును పావనంబును మహత్త్వమునంగాఁ దనరు నదియ లోకంబునందు ముక్తి నొసంగు సాధనంబు దానికంటె నితరంబగు సాధనంబులేదని పెద్దలదవుఁ దొలగకున్న యతని సౌహార్ద దయా రసంబునం గనుంగొని మహాత్ములును హరిప్రియులును నగు మునీంద్రులు కరకంజంబులు [2]నెత్తియింపుచు నతని యమ్మహాత్మ్యపదంబు దయించి రంత నదియు యోగియు దాసాహ్వయుండును నగు పురుషశ్రేష్ఠుండు సంతతంబు వారలకు శుశ్రూష సేయ నిశ్చయింపుచు నంత వసియించియుండెనటఁ బతురంగబలయుతుండును భాగ్యసహితుండును శ్రీమంతుండును లోకాధిపతి యను రాజు పుత్రకళత్ర సంయుతుండగుచు శ్రీరంగనాథ సపర్య కొఱకు తత్క్షేత్రంబున కేఁగుదెంచి తత్రాంతరంగాధినాయకుండగు

1 మూ దృష్టి 2 మూ న్పతి

శ్రీరంగనాయకు సంసేవించి వివిధంబు లగు రత్నంబులును విచిత్రంబు లగు వంబ రయులును మహత్తగు స్వర్ణంబును దీటయిన. నను నను త్తమంబును నసంఖ్యం బును ప్రియతోనపార్జితంబును నగు వస్తువు నమర్పించి తద్భృత్యులకుఁ గవకమణి వసనాదికంబగు ద్రవ్యం బొసంగి యపు యోగీంద్ర సేవ కౌతుకుఁ దద్గ్రామం బున తిరుగుదెంచి మహిమాన్వితుం డై విప్రులారాను నపు దారం నిరీక్షించి కుటుంబిని కుమారికలతోఁ గూడఁ దత్పూజ గావించి యప్పుడు 61

యోగిదాసుఁడు చోళరాజకన్యకా శతము నరిణయమగుట

సీ. ఆ రాజపుత్రిక లరిరమణీయ కం
దర్ప సన్నిభు యోగిదాసుఁగాంచి
మన్మథ నిర్భిన్న మానసలై వాని
యందు విలగ్న[1]మైనట్టి యాత్మ
వనుపొంది యచ్చట నధిపనియోగ వా
రంబి త్ర మెఱిఁగి యూరాఁ మదన
సుందరుండగు వానిఁబోలి యమ్మోహముఁ
గూర్చి దండము పెట్టి గురుమునివ

తే.గీ. దనరఁ గృతాంజలి యగుచు వినుతిఁ జేసి
తమ్ముమంవల్ల నాయోగిదాసకులము
గలయ విస్ఫురిత గోత్రంబు దెలిసి ప్రీతి
నరిది కొనఁగొను[2]ధారఁ గన్యాశతంబు 62

క. పౌరి నరట యోగిదాసుఁడు
గరమునఁ బాణిగ్రహణము గావించెను ద

---

1 మా. మానసలై నట్టి 2 దార

ధ్వరతీరకుమారికలను
బరిపూర్ణానంద విమల భవ్యాత్ముండై ౬౩

మ. అనవద్యుండయి యమ్మహీపతి సముద్యల్లీలమై సర్వమా
తనరాజ్యం బట యోగిదాసునకు సత్యస్ఫూర్తిగా నిచ్చి వే
ద్క్రను వానిం జతురంగ సైన్యముల తోడన్ వేగ మార్కొయ ప
త్తనమున్ జేరఁ గఁ బంపి తా నచట సుద్ధామ స్థితిన్ వర్ధిలెన్ ౬౪

తే.గీ. ఘోర వైరాగ్యుఁడగుచు నా భూవరుండు
సంతతంబా హరిప్రియ జపముఁ గూర్చి
భక్తి స్మరణంబుఁ జేయుచుఁ బ్రమతి మోక్ష
మొందె దేహాంతమందు నానందుఁడగుచు ౬౫

ఆ.వె. అంత యోగిదాసుఁ డంగనాసహితుఁడై
బల సమేతుఁ డగుచుఁ బట్టణంబుఁ
జొంది రాజ్య భోగములు చిరకాలంబు
ననుభవించె [1]సుభరతాప్తి యగుచు ౬౬

క. అరయ నాతప్పుడు జగదీ
శ్వర సేవ యొనర్చు కొఱకు శౌరిప్రియుఁ డు
త్కర మతిని యోగిదాసుఁడు
స్థిరభక్తిం జేరె పేర్కొ శ్రీరంగంబున్ ౬౭

---

1 మూ. సుభ

తే. గీ. అందుఁ దగు యోగి రాజ పదారవింద
[1]చిత్రితావనియందు విశేషభక్తిఁ
దివురు నా యోగిదాసుఁ జింతిత ఫలము
నడిగి మౌనులు సంప్రీతి నలవరింప 68

క. తర మనపత్యుఁగ నాతని
నెఱిఁగి మునులు వాని కొసఁగి రింపుగ ఫలాం
ఘ్రి[2]రజస్సమర్చన యుత
స్ఫురణము హరిభక్తిరతము పుత్ర ఫలంబున్ 69

వ. అంత 70

క. మును లాతనిఁ బంపించిన
ననుపమమతి యోగిదాసు డతి మోదముతోన్
జనియెఁ దన పట్టణమునకు
ఘనతర చతురంగ బల నికాయము తోడన్ 71

వ. అనంతరంబు

శా. శ్రీమంతుండగు యోగిదాసునకు సందీప్తప్రభావంబు ను
ద్దామ శ్రీ విభవంబు పుత్రగత సూత్సాహంబునన్ గల్గెఁ దో
భూమీనాథుఁడు పెద్ద కాలము మహాభోగానుసంధాయియై
ప్రేమన్ యౌవన సంపదం దనరె గంభీర ప్రతిష్ఠారతిన్ 72

వ. నిగమ నిగమాంతవేత్తలును ధనుర్వేద విశారదులును నగు వారలఁ జేరం
బిలిచి కాలంబుచేత యౌవనంబు నొంది సంతతంబు విష్ణు భక్తి పరులును
తదీయారాధనోత్సుకులుగాఁ దనరుట మహీ విభుండు పుత్రరత్నంబునకు

---

1 మా చి తావని 2 మా రజస్సేవార్చనయుత 3 మా దత్త ప్రమో

రాజ్యరతం బొసంగిన మహాబలులగు రాజపుత్రులు తమతమ రాజ్యంబు లొంది ధర్మంబున సకలం బగిలిం బాలింపుచు హరిప్రియులై యనయంబు భగవద్భాగవత పూజనంబు గావింపుచుఁ బ్రియంబెల [1]నట్టె యలరింపు చుండి రంత ధీమంతుండును నిరపేక్షుండగు యోగిదాసుండు మోక్షార్థి యగుచు రంగ క్షమాతలంబు నందున్న యయోధ్యాం సన్నిధి కేఁగు దెంచి నిరంతరంబు శుశ్రూష గావింపుచుఁ దత్కృపావలోకన వీక్షితుం డగుచుఁ దత్పాదసేవకుండయి వారంవలన న్యాసయోగార్థం బవగా హించి తదనుగ్రహంబువలన దుర్గమంబగు పరమ స్థానంబు ప్రాపించె నీ కథ[2] యోగిదాస చరితం బెవ్వ రెవ్వరు వినఁగలరు వారు ఇహలోకంబు నందలి సుఖం బనుభవించి దేహాంతంబునందు పరమంబుఁ గాందురని మహా యోగి మాహాత్మ్యంబు శ్రీమంతంబగు భార్గవ పురాణంబు నందలి సప్త మాధ్యాయంబు సంవాద రూపంబుగా భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పెయు చెంతియు నిట్టనియె 74

కావేర ఘాతమహదాహ్వయులు సకలలోక తీర్థాటనంబు సేయుట

తే గీ ఇవ్విధంబున నిరతాం మెంపు మౌని
పుంగవులు భక్తిఁజేసి శ్రీరంగమున వ
సించి యప్పురి వెడలి విశేష మహిని
భూరితర మార్గమునఁ గూర్చి పోవ నెదుట 75

క విమలాని శ్రీరామ క్షే
త్రము నడుమ వసించు హరుని ధరణీ నాథున్
గమలాక్షు దానక్షిప్రియ
సమోదంబిర భక్తిఁ బూజ సల్పిన పిదపన్ 76

---

1 ము నట్టెనె మం 2 దూ

తే.గీ. శ్రీనివాస స్థలమున వసించు దేవుఁ
డార్తజన భక్త కల్పక్షేత్రుఁడు డాఁ
భక్తిఁ గావించి యచల సువర్ణ భవన
వాసిని హరి సువర్ణున్ సపర్యఁ జేసి 77

క. పొగడొందఁగ నటఁ బుణ్యం
బగు వ్యాఘ్ర పురంబునందు నలరు మహో దా
హం గిరిశ వందితు శ్రీహరి
నగధరు సేవించి రతులితాహ్లాదమతిన్ 78

తే.గీ. అంత నాకాశనగరంబునందుఁ గల్గు
హరిని భక్తపరాయణు నంబుజాక్షు
శ్రీహరిని భక్తివర్ల నారాధనంబు
సల్పి యవ్వలఁ దోషిత స్వాంతులగుచు 79

క. వనజాక్షు భక్తి తత్పరు
లనఘులు మౌనివరు లుత్పలావర్తకమం
దొనరిన శౌరిని యమ్మరు
ఘనుఁ బూజయొనర్చి విగతకలుషాత్మకులై 80

తే.గీ. అంతటను బుద్ధ్యవరియగా వంరి ఖ్యాతిఁ
గాంచు మణికోటియందులఁ గల్గుదేవుఁ
బుండరీకాక్షుని మహాప్రభుని నుతించి
యవఎ గృధ్రపురినిగూర్చి యరిగి యందు 81

క. తనరు మహాకృష్ణుని పద
వనజంబులఁ గూర్చి ప్రమోక్తి భక్తిని యతినిం
గొనియాడి మౌని పుంగవు
డనుపమ హృదయానురాగులై యటఁ జనుచున్ 82

క. అమలంబగు విష్ణుస్థా
నము చేరి యచట మహాత్ము వనదగోపున్
గమలాధినాథు నచ్యుతు 83
సముదంచిత భక్తిఁ బూని సల్పెరి పేర్మిన్

వ. అంతటఁ బుణ్యంబగు శ్వేతహ్రదంబునందలి శాంతమూర్తిని సమర్చించి పిదప నగ్నిపురంబుఁ బ్రవేశించి యచట సురప్రియు సమారాధించి యనంతరంబు భార్గవస్థానంబునందలి భార్గవుం బ్రార్థించి వైకుంఠాఖ్యంబగు క్షేత్రంబునందలి మాధవుని పదారవిందంబులు తెలిసి యటఁ బురుషోత్తముం జేరి భక్తసులభ నర్చనంబు గావించి యవల చక్రతీర్థంబునందలి సుదర్శనుంగూర్చి కరంబులు మోడ్చి మహాపుణ్యంబైన కుంభఘోణంబునందలి శార్ఙ్గపాణి చరణకమలంబులం గూర్చి ప్రణమిల్లి కొనియాడుచు నచ్చోటు వాసి దూరస్థానం బాశ్రయించి శాశ్వతవందనంబు చేసి, యంత నమ్మునులు కపిస్థలంబున కేఁగుదెంచి గజార్తిఘ్నుం గూర్చి నమస్కృతిఁ గావించి యంతటను మనోహరంబగు చిత్రకూటంబునందు వెలుగొందు దత్తమోత్తమువంటగు గోవిందుఁ గాంచి ధ్యానంబు చేసి తరువాత శ్వేతపర్వతంబునందలి పద్మలోచనుంగూర్చి నమ్రులై యథాన్యాయంబుగాఁ బూజించి పిమ్మటఁ బార్థస్థలంబునకుం బోయి యందు పరబ్రహ్మ నుపాసించి యనంతరంబు కృష్ణకోటియందలి మధుద్విషు సేవించి మహాముదంబుగ వారలు పరిపూర్ణ మనోరథు లగుచు నందపురి యందలి మహానంద నిధి నందనముగావించి మథురాపురి కరిగి యచట వృషాశ్రయ మాశ్రయించిన వారగుచు నంత 84

తే. గీ. అతులమగు సంగమగ్రామమందుఁ జేరి
సంగమాహ్వయు సేవించి సదయు లక్ష్మి
సింహయుతుఁ గరణ్యపురిఁ జేరి నిష్ఠ భక్తి
శరణముగఁ గాంచిరి శరణ్య హరినిఁ గూర్చి 85

క. విమలంబగు సింహక్షే
త్రమునకుఁ జని యందుఁ గల్గు ధరణీధరహరిన్
గమలాక్షు మహాసింహునిఁ
గమనీయ సుప్రశ్రయంబు గావించి యటన్ 86

క. ధరణీమంటప సంస్థితు
హరి మల్లారిని నుతించి రనఘులు శౌరీ
శ్వరులు సమాహ్లాద హృదయు
లురుతర సుఖి[1]తాత్ము లగుచు నూర్జితరీతిన్ 87

క. ఘనమగు నిడద క్షేత్రం
బున జేరి మహాత్ము లిలం బూజ్యుని దేవే
శుని నిడదాకారుని హరి
వనజాక్షుని సంశ్రయించి పరమోత్సవులై 88

క. లలి నట ధానుష్కంబునఁ
గల జగదీశ్వరునిఁ బూజగావించి మఱి

---

1 మూ. లాత్మ

శ్యాల యగు మోహనపురి యం
దలి యమ్మతుఁ గాంచెమేఖా దర్శించి రాగిన్ 89

ఎ అంత 90

తే ఎల సరోభూత మహాదాహ్వయులు సుభక్తి
వలరఁ బాణ్యంబు సమహాంచినట్టి మధురఁ
వేరి సుందరు పదసరసీరుహంబు
సంగ్రయించి మునీంద్రులు సంతసమున 91

క భాసుర మరి వృషభాద్రిని
వాసము గావించినట్టి పరమస్వామిన్
దాసవనుతుఁ బాతించిరి
ధీ సంపద గర్గ నిఖులం దివిజస్తుతులై 92

వ అంత శ్రీ మద్వరగుణ క్షేత్రంబు నందలి వారు మహాసింది ప్రేమార్ద్రిం ఎను గమలంబును వగు మనంబు గలవార లగుచుఁ బిదపఁ గురుకాళ్యంబగు మహోత్సవంబు నందలి రమాసఖు నారాధించి ప్రియాన్వితు లగుచు గోష్ఠిపురంబునందలి గోష్ఠిపతి నభివాదనంబు గావించి దర్పసంస్తరంబుగ కేఁగుదెంచి గయానుంగూర్చి వందనం బొనర్చి ధన్విమంగళక్షేత్రంబునందలి శౌరిం బూజ గావించి క్రమరక్షంబునం దధివసించు బలాఢ్యుఁ బిక్కలి నపర్యసల్పి కురంగింబు నందలి పూర్ణుఁ బ్రార్థించి యనల లదిష్ఠలంబు నందలి విష్ణుం గూర్చి మాటిమాటికిం బ్రణమిల్లుచు దివ్యంబులగు నంత్ర వంబులంగొనియాడి తామ్రపర్ణి యందు సమావిష్టులగు నచ్యుత పర్వగావించి పూజ్యంబగు పవంతగయపం బందుండు జగత్పతియగు బద్మనాభుం గూర్చి నమస్కరించి స్తుతిఁ జేసి పరమానంద నిర్భరులగుచు మహీతలంబున నిర్విఘ్నంబున నగరంబులను మోక్షదంబులను విష్ణువాసభూతంబు

లును దివ్యంబులును నేతదాద్యంబులును నగు క్షేత్రంబులం గూర్చి సంద
ర్శింపుచు యోగివరులు సంసారధ్వాంత¹వర్తులగు తత్ర న్నివాసులకుఁ
గృపాన్నదులగుచు సంతతంబు ధ్యానయోగ ప్రదీపంబున బ్రహ్మాది దుర్ల
భంబు నగు మోక్షంబు దర్శింపఁ జేయుచు యదృచ్ఛచేతఁ గొంతకాలం
బధివసింపుచు ననంతరంబ యొక్కసమయంబునఁ గ్రమ్మఱ వేంకటాద్రి
కరుదెంచి వెండియు తత్తీర్థంబునం దధివసించి యథాసుఖంబుగా సమా
సీనులగుచు మునుమిక్కు దనుత్తమంగు నశేషక్షేత్రయాత్రలు గావించితిమి
శ్వేత ద్వీపాదియాత్రఁ గావింపలేదని మిక్కిలి చింతించి యున్నపుడు
93

క. వారు మహాయోగము వి
స్తారమతింగొని యథోక్తసత్కరణము వొ
ల్పారఁగ శ్వేతద్వీపముఁ
జేరిరి నిస్తుల మహత్త్వశీలాస్పదులై 94

క. పేరిఁ దారకసంజ్ఞికమై
పరగంగా నందు నుండు పరమబ్రహ్మం
బరసి శిరస్స్పష్టాంగముఁ
గరపి రధికముదులఁ జేసి గౌరవఫణితిన్ 95

సీ. అంతట క్షీరాబ్ధి కరుదెంచి శ్రీభూమి
ప్రాణాధిపుని హరిని విశ్వరూపుఁ
బన్నగశాయిని భవహారకుని దివ్య
మగు నలంకారంబు నందువాని

---

1 మూ. వర్త

లోకపాలకు సర్వపాతారి సన్నుతుఁ
డందరికాగు సంపూర్ణదక్షుఁ
గాంచి యతిస్తుతిఁ గావించ వినయ స
మన్వితు లగుచు నమ్మానవరులు

ఉ. పూజఁ జేసి మోదమున భక్తి తాత్పర్య
సూక్తి నెన్ని యనల సూర్యమండ
లంబు దాటి చనిరి లక్షణాధ్యు లగుచు
వారి కరుణ నెంచి సంతస మున 06

తే.గీ. అందలి హిరణ్మయుం జేప్ప నంబుజాక్షుఁ
ఎక్కిని యతని సత్పాలికాతు
ది. తేజో విరాజిత దివ్యమూర్తు
నాదరమున వెలుఁగొందు వక్షిహాని 07

క. వంశోద్ధారకునిని
ఎలినాథుని సర్వమండన విరాజిత వి
క్రాంతి గని పూజాదికమున్
సలిపి పదత్రుంతలోచన వసు రుహాంత్రి 08

క. విగమార్థములగు స్తుతులం
బొగడ తదీ యాంఘ్రి పద్మము దలంచి యట న
మ్మాగురు మునీంద్రులం జేరి
యుగళతము సర్వలోక మగణిత భక్తిన్ 09

ఉ. అందుఁ దనర్చు విష్ణుఁ బరమాత్ముని విశ్వవిభున్ ప్రభున్ సదా
నందు రమాసమేతుని యనంత విధాతృమహేశసేవితున్
గంధవిభాంగు నమ్మతునిఁ గౌస్తుభ భూషణదివ్యసుందరున్
మందరధారిఁ గేశవు సమాహిత పాదపయోరుహంబులన్ వాసిన్ 100

క. సకల[1]లాలంకృతి సంయుతు
మకరధ్వజు జనకుఁ గాంచె మౌనీశ్వరు డా
తత్పర భావంబుగుచు ప్రొక్కికి
[2]వికసీకృత భక్తి హృదయ విమలాంబుజుఁడై 101

తే.గీ. దివ్య సన్మునులు నుతించు దివ్యదీప్తు
లవల సామోదలోకంబు నందుఁ జేరి
యందు వర్తిల్లు ననిరుద్ధ నమలమూర్తి
నరసుని నుషాపతిని గూర్చి సంస్తుతించి 102

వ. అతని నమస్కరించి సంప్రహృష్ట తనూరుహు లగుచు నటఁ బ్రమోదకం బగు లోకంబు నందలి ప్రద్యుమ్నుం గొనియాడి దివ్యస్తుతులంజేసి సంస్తుతించి యోగీంద్రులుఁ బ్రహృష్ట లగుచుఁ దదన్యామోద లోకస్థుండును విభుండును నగు సంకర్షణుం గూర్చి ప్రొక్కి పరిపూర్ణమనోరథు లగుచు స్తోత్రంబు గావించి యవల నానంద నిలయంబును మహత్తువగు వైకుంఠ నిలయంబుగాంచి యందు దివ్యంబగు సింహాసనంబునందుఁ బ్రకాశించు సనాతనుండును గోటిసూర్య ప్రతీకాశుండును గోటిమన్మథ సదృశుండును దివ్యపీతాంబర ధరుండును దివ్యకుసుమగంధ సమన్వితుండును శ్రీ భూసీ

---

1 మూ సకలాంకృతి   2 మూ వికసీ

శ్రీసహాయయుక్తుండును ఛత్రచామర శోభితుండును ననంతగరుడాది నిత్య ముక్త సంసేవితుండును నగు వాసుదేవుం గూర్చి పునః పునః ప్రణామం బాచరించి మహాహర్ష పరిపూరితు లగుచు నిగమాంత సంస్థితంబులగు స్తోత్రంబులచేత స్తుతియించి పూజాదికంబు గావించి శరణ్యుండగు తచ్చ రణ కమలంబుఁ గూర్చి పరంబగు శరణంబు నొంది యిట్లు భగవంతుని దివ్యలోకంబు దర్శించి తత్కృపా సంభృతు లగుచు వెండియు ముదంబునఁ జనవెంది యిట్టిధంబున నిరంతరంబు భగవద్ధ్యానంబులు విలోకింపుచుఁ దిరుగుచు నిలయం దధివసించిన వీరం దివ్య చరితం బెవ్వ రాలకింతురు వార లాయురారోగ్యంబులు పరమైశ్వర్యంబు ప్రాపింపం గలరని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబనం సంవాద రూపంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి యష్టమాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె క్రమ్మఱ నిట్లనియె 108

సీ. అంతటఁ గాంచిమహా పురంబునకుఁ బ్రా
గ్భాగ మం¹దత్యంత భవ్య మగుచుఁ
యార్య పారావారమునకుఁ బశ్చిమ భాగ
మందు వారా మహి ²శాత కోటి
తంబౌట నద్భుత దైవ పురోప మం
బగు మహాసౌభాగ్య పురవరంబుఁ
పొలు పొంద మనుష్యయంపువ్వ భగవంతుఁడు
విశ్వ సృష్టాఁడు బ్రహ్మ విబుధనుతుఁడు

తే.గీ. జగతిఁ దత్ క్షేత్ర మొకటి కద నరకమంగు
క్షేత్రమూలోక కద నుంది స్థిర మనీవ

---

1 మూ. ఎది 2 మూ. ణాఠి

దానిసారంబు దెలియుటకై నయమునఁ
[1]దూరెఁ జాతుర్య మెసఁగ సంతోషి యగుచు 104

భక్తిసారుని జననము

క. మన తరమగు [2]దా క్షేత్రం
బున గల మహీసార యగుట భూరి మహిని దా
ని నెఱింగి పద్మభవుఁడి
ట్లని తన్నామంబు దాని కంతర పఱచెన్ 105

తే.గీ. [3]ఆదియు మొదలుగ ధారుణి యందు నప్పు
రము మహీసార సంజ్ఞచే నమర దదభి
ధాన విఖ్యాతి పుణ్యామృత ప్రదాయి
నిగఁ బ్రకాశించు నిత్యంబు నగి గడంగి 106

సీ. అట పావనంబగు నప్పురమునందు
దేవేశుఁ డధిపతి దివ్యమూర్తి
కైవల్య మార్గానుకాంక్షి విరించి ప్ర
భృతి సురభార్గవర్షితతి భక్తి
నిత్య సంసేవ్యుండు సత్యసంధాయుండు
దనరుట ముక్తిప్రదంబు సర్వ
భూరుహ సేవితంబు మునీంద్ర జీవనం
బను దివ్యమును బుణ్యముగఁ దనర్పఁ

---

1 మూ. దూర్చి 2 మూ. మగుచే
3 మూ. ఆది మొదలు ధారుణి

తే గీ. దత్పవిత్రాశ్రమమునందు ధన్యుఁడౌచుఁ
భార్గవ [1]మునివరుఁ డతులప్రభావ ధుర్యుఁ
డార్త్మ విద్యా విశారదుఁ డయమనిష
[3]నాని తపమాచరింప నుద్యుక్తుఁడయ్యె 107

తే గీ. అట మహాగ్రీష్మమునను బంచాగ్ని మధ్య
సంస్థితుండయి హిమవేళ జలమునందుఁ
జేరి వర్షర్తువున బహిస్సీమ నుండి
తపము గావించె నాతఁ డుద్గాఢ మతిని 108

క. తరమష్టాక్షర మంత్రము
స్థిర మతిఁ బఠియింపు చతఁడు శ్రీహరి యర్చన్
గరపుచ దుస్సహమును వ
వెరువుగ ఘోరముగఁ దపము సేయుచుఁదనరన్ 109

క. ఆల దుస్సహమైన తపో-
వలమునఁ దప్తుఁడయి దివిజనాథుఁడు క్రోధో-
జ్జ్వలుఁడై దానికి విఘ్నము
సలుపఁ గుద్రిక్తుఁడగుచు సత్వరలీలన్ 110

తే గీ. అప్సరసలందు శ్రేష్ఠయౌ నట్టివతిని
కౌశవాస్యనుఁ గన[2]కాంగి నుగ్రుఁ బిలిచి

---

1 మూ మునీశ్వరు 2 మూవి 3 మూ తనరాంషి

యాచింప భార్గవుఁ డవని హరింప నా స
రోజముఖిఁ గూర్చి వచ్చె నితాంతఁ దనియ 111

చ. పరమతి బ్రహ్మవిత్తముఁడు భార్గవమౌని యొనర్చు నెక్కుడై
పరఁగుఁ దపంబు విఘ్న మహదర్శనిఁ జేయ మటంచు వేడ్కమై
స్ఫురదమరుండె వ యద్ది సురపుంగవుఁ డంపిన నా సుధాంగి సం
స్మర యయి భార్గవాశ్రమరసాస్థలి కొయ్యనవచ్చె నున్నతిన్ 112

తే.గీ. వచ్చి యా భార్గవునిఁ గాంచి వామనయన
శ్రేష్ఠరూపంబు గావించి యుషికులేంద్రు
బ్రేమ వీణాకృతిత శబ్దముం గలుపుచు
లలిత గాంధర్వ గానంబు సలిపె యపుడు 113

క. కలయఁగ బహుచేష్టితమై
కలరవము దనర్చు నధికగాంధర్వము వి
న్కలి విని ముని దనతపమున
కలవడు విఘ్నంబు[1] దట్టి నతినంతటిదై 114

వ. అమ్మునివరుండు సూనతాం దాంని నిర్విణ్ణుండై యత్యంతియం దాస్తంబగు
మనంబు కలవాఁడగుచు దానితోఁగూడ రమియించి పిదపఁ దపోవ హార
ణంబు వలన దీనాత్ముండును బశ్చాత్తాపంబు నంజేసి దుఃఖితుండును
నయ్యెఁ బరిశుద్ధ భావంబు గతంబయ్యెనని వల్కి నిష్కృతి యందుఁ
గృత నిశ్చయుండగుచు భగవచ్చరణ కమల శరణాగతహృదయుండై

---

1 మూ. దట్టినపుడు

యాత్మ విద్యా విసితాత్ముండును సర్వభూతదయామయుండును నగుచుఁ దీర్ఘయాత్రాపరుండయ్యె నప్పు డక్కనకాంగి భార్గవున్ సంకల్పంబు వలని నద్యోగర్భంబునందెసి పరమ శోభనంబగు కలిద్వాపర సంధి కాలంబు నందలి పౌర్ణమాసియందలి మహూర్తంబునందుఁ ఉత్రాంసందును యోగి పుంగవుండును శ్రీపతి ధ్యాన సుధాపాన సంసక్తచిత్తుండును సుజ్ఞలుం డును నగు తనయుం బ్రసవంబుగాంచి యట నొక్క లతాగృహంబు నం దక్కుమారుఁ జేర్చి కార్యసిద్ధి వడసి దివిజలోకంబు గూర్చి [1]చనిన పిమ్మట సర్వత్ర శ్రేష్ఠం బగు నతాని కేతనంబునందు సామస్వరంబున రోదనంబు గావింప నంత నఖిలేశ్వరుండును మహాసార పురీశ్వరుండును నగు వాసు దేవుండు శ్రీ భూమి సహితుం డగుచు ప్రత్యక్షంబుగాఁ దన్నికుంజంబున కేఁగుదెంచి ప్రియతోఁ గూడ సంతుష్టుం డగుచుఁ గటాక్ష వీక్షణామృత ధారల ననఘుండగు నా శిశువును సంతృప్తుంగావించి తిరోహితుండగుటయు నబ్బాలుండు సంప్రాప్త [2]స్వాంతుఁ డయిన యనంతరంబు 115

మ. హరిదాసాఖ్యుఁడు వేఖలావితుఁడు సత్య ప్రాభవో పేతుఁ డు
త్కరతేజుం డనపత్యుఁ డుత్తముఁడుఁ బ్రఖ్యాతను మోదుండు శ్రీ
హరిభక్తుండు మహానుభావుఁడగు వాఁడారూఢుఁడై యవ్వన
స్థిర కేతించె ద్వారాన్వితుం డగుచు విద్విన్నామ సంస్కారుఁడై 116

ఆ.వె. శోకసంభ్రమములఁ బరగింపు బా వేత్ర
మందిరాంతరమున మఱియు వాలు
పగపు వాలకించి వచ్చి మోదమున వ
ర్ధకుని గాంచి పూర్ణభావుఁడగుచు 117

---

1 మా. ఎనిపిమ్మట 2 మా. ఎంతు

తే గీ దీప్తి విద్యోతమానుని దివ్యకాంత
శాంతిమునిఁ గాంగఁ బులకలు నెరసి యద్భు
తంబు నొంది వరుండు ప్రశస్తిఁ దగుచు
నింపు మీఱంగఁ దనమది నిట్లు లనియె 118

సీ ఈ శ్వేతవన మేద నీ విద్య మెఱఁగ
విగ్రహం బేర థాపించి చూడఁ
దళితచంద్రుడు లెవ్వరీ స్థలమున నెట్టుం
యధివసియించునీ యర్భకుండు
ఋషిని యెవ్వనిచేత దీవింపఁబడెఁ వీఁడ
టని యవ్వనంబునం దమ్మహుండు
చింత గావింపు చా శిశువునకు నెదుర
ముఖ్యమయి లేకున్కి మోద మందు

తే గీ చెంత మనమతుఁడ నగు నా కతీయంబు
నగు దపత్యంబు దైవ మొసఁగెఁ బ్రియమున
నని మనంబున నిశ్చయుఁడై గ్రహించె
నుత్తమునిఁ బాలకుని నిగమోక్తిరీతి 119

వ అంత 120

క ఉరమున నర్భకు నిడికొని
తిర మాశ్రమాణించి సంతసిలు చిత్తముఁ దెం
పరయ లతాగృహము వెడలి
పరమానందాశ్రు భరిత భవ్యదృకుండై 121

ఆ.వె. గృహముఁ జేరి తనదు గృహిణిఁ గానఁగ లేదు
గౌరి పాదలోలు సత్యశీలు
వేణులావిభుండు విభవసంపన్నుండు
ఖ్యాతి యుతుఁడు నిత్య కీర్తితుఁడు 122

సీ. అటు యశోద సరసి నస్ఫటి సంస్పృష్ట
మై పూర్ణిమా వీక్ష సవతరించు
సుతునిఁగై కొని పరిశుద్ధ సుగంధ జ
లాభిషేక మొనర్చి యతులమతిని
స్తన మధ్యమునఁ జేర్చి చన్నిచ్చి సమ్మహాఁ
దెదుటఁ గల్గిన దేవు నింటిరేశ
జగదధిపాంతు సందర్శన మొనర్చి
తత్పదాంభోరుహ ధ్యాన మనరు

తే.గీ. సుత గ్రహించుటవలనను సుస్థిరముగ
చిత్త తృష్ణయుఁ దాని యౌత్సుక్య మొంది
తల్లి దనురా లౌనంగినఁ ద్రావ కహర
హంత వర్ధిష్యమానుఁడై యలరె [1]తనిని 123

తే.గీ. ఇట్లు విహరించుచుండు నన నెల్లజనులు
హృష్టపుష్టాంగు వదయించు వృద్ధినొందు
వానిఁగని విస్మయముఁ జెంది పరమదేవుఁ
గాఁ దలంచిరి సంతోషకారులగుచు 124

---

1 మూ. విశు౨

వ అంత 125

క ధర నందుండిన యొక భూ
సురుఁడు మునరివాఁడు తనదు సుందరితోడన్
దొరిఁ బుత్రార్థముగాఁ దాఁ
జిరకాలము గడపెఁ దత్ప్రవృత్తిం దగుచున్ 126

భక్తిసార తపోమాహాత్మ్యము, కనికృష్ణ జననము

వ తత్ప్రభావంబు విని ద్విజశ్రేష్ఠం డతని దైవంబుగాఁ దలంపుచు నొక నాఁడు గోసంబంధంబగు పయంబును నాజ్యంబునుఁ గైకొని యొక్కనాఁడు వేణులావిక గృహాంతంబు ప్రవేశించి వటపత్రశాయమగు జనార్దను వగిది రమ్యంబగు తన్మందిరంబు నందలి దోలయందు బాలార్కసంకాశంబగు నయ్యర్భకు నవలోకించి యోగనిద్రాపరాయణుండగు నయ్యోగీంద్రు స్తుతియింపుచుఁ దదీయ చరణంబుల కెఱఁగి పురోభాగంబున దుగ్ధాజ్యంబు లిడి మహాత్మా! భక్తవాంఛ ఫలప్రదుండ వగుటఁ గుచేలుం డొసంగిన పృథుకప్రసృతి శ్రీధరుండు సంగ్రహించిన విధంబునఁ బ్రీతిచిత్తంబు భక్తి పూర్వకంబుగా దీని గ్రహింపుమని యిట్లు నుడివినఁ గరుణాసాంద్రుండగు యోగీంద్రుండు సమీచీన పద్మాసనుం డగుచుఁ బ్రియంబుగ క్షీరాజ్యంబులు గ్రోలి నివ్విధంబునఁ బ్రీతిచిత్తంబు భక్తి పూర్వకంబుగా వారిచేత సమర్పితంబగుదానిఁ ద్రావుచు నొకనాఁడు నమ్మహాముఖావుండు భుక్తశేషంబు వారల కొసంగిన సద్యస్తృప్తింజేసి మహాత్ముని భుక్తశేషంబుగైకొని దంపతులు పానంబుఁజేసి తత్క్షణంబ నవయౌవనంబు నొందిరట నమర ప్రభావంబునఁ బత్నీపతిదారకుండు ప్రియంబైన వారికిఁ గుమారుండయ్యె కనికృష్ణుండని యరయంబడి యమ్మహాండు శమాదిగుణ సంయుతుండును నారాయణ చరణ కమలాసేవకుండును దదీయ పూజా నిరతుండును విద్యావిశారదుండునుంగాఁ బ్రీతా

తిండె యంత భార్గవయోగీంద్రుఁడు వర్ణన ప్రకంబా గృహాంబునం బధివ
సించి,[1] దాని పిడ యోగ సంశీల నన్ముని యగుచు వ్యారయోగంబు గొం
కు త్తముఁడగు మహామాహ్యము వాఁగ్రియించి యనంతరంబ 127

ఆ వె అంనివల్ల దాని నరసి సంతుష్టుఁడై
యతఁడు వైఆ గహ్వరాంతరంబు
పొదుకొని వయమునఁ బద్మాసనాసీనుఁ
డగుచు యోగ మూని వతుం మునిని 128

యో గ వి ద్యా మ హి మ ము

క తరఁగి యమాద్యష్టాంగయు
తుఁడునై యత్యంత నిష్ఠతోఁ బరమాత్మున్
ఆదరా[2]గర్వతంబును
మృదవంద్యాని సంస్మృతినిగుతింపుచు నంతన్

సీ పరికింపఁగఁ గపాలభాతి ధౌత్యాదిక
షట్కర్మములుఁ జేసి సమత గల్గి
యలరు నా జాలంధరాది ముద్రలు పది
విధ్యుక్తముగ సల్పి విమల మతిని
దగ నిరాద్యంతస్థ ధమనులు పదునాల్గుఁ
జూచుచుఁ దోషక స్ఫూర్తి వదరి
యనుపొందు శీతలయును భ్రమరయును ధ
ప్రితయును శీనంత మూర్ఛికయు వనం

---

1. మూ దాని 2 మూ లేదు

తే. గీ. పతితరయు నుచ్ఛ్రయ వసిచ యంతరయును
నవెడు నెన్మిది భేదంబు లరసి యాత్మ
నిల్పి భేదంబు లేని వాని నిష్ఠగతి య
ఘాక్రమంబుగఁ జేసి యుత్సాహలీల 180

క. అకలంక మతిని యమ్మునఁ
దొరఁ మదిగా నిల్పి యుజ్జ్వలోత్సాహంబై
ప్రకటంబగు కేవల కుం
భకము నలిపి యతఁడు సౌఖ్యపరుఁడై యవలన్ 181

వ. సంయుద్ధంబగు సమ్మారుతంబుచేత నాసన లింగ సంస్థాన హృదయ నాభి
లాలు మూఁక లలాట మధ్యమ స్థానంబగు నాధారాదికి చతుర్దళ షట్క
ద్వాదశ షోడశద్విర దళంబు లగుట నయ్యారు పద్మంబు లూర్ధ్వముఖంబు
గావించి యోగీశ్వరుండు సమాహితుం డగుచు నట నాభి పంకజంబయిన కంధో
భాగంబున కుండలి నధికరించి కోణత్రితయ సంయుతంబగు వివాసనాళా
కందంబునం దమ్మారుతంబు పూరంబు గావించి యుపస్థిత స్థలంబగు
నాధారపద్మ రమ్మధ్యస్త్రికోణాంతర మధ్యంబునందు రేఫాక్షరాంతర్నిలయం
బగు పావనాగ్నిం బ్రజ్వలితం జేసి తదధోభాగ సంస్థితంబగు
వాయువేశనంబుఁ జేసి సుషుమ్నా నాడి నావరించికొని యుండలి కుండలి
నధికరించిన స్వకీయాష్టపవనంబుచేత గాఢంబుగాఁ[1] దన్ముఖంబు లాద్యాపు
సంయుజేసి నిలుకడగాఁ లాఘవంబువలన తదాధారగుహ లంఘించి
నై ష్టుతాంబువలన బరయగు సుషుమ్నదమనం బ్రవేశించి యనిర్వేద్యం
బను బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రాఖ్యయంబు నేకపిం మహారత్న విశదంబగు
వజ్రంబు భంగి దృఢంబగు గ్రంథి త్రయంబు భేదించి యవలఁ దదు

1. పూ బగు

పరిస్థితంబును సూక్ష్మమంబును దివ్యంబు నగు శుభాంబుజం బూర్ధ్వంబు
గావించి తత్క్రమం బధ్యస్థంబును ననుపమంబును నిష్పితంబును నగు
సుధారసం బధోముఖంబుగా స్రవియింపంజేసి ముదంబున నిజహృదయ
కమలంబునందుఁ బూరించి యోగసామ్రాజ్య సౌభాగ్య భూషణం బగుచు
నమ్మునీంద్రుండు మనఃపద్మస్థాచ్యుతధ్యానమగ్నుండును బరవశ
గతుండును దదీయచరణకమలం సంలగ్నచిత్తుండును నగుచు నమృత
రసంబు గ్రోలుచు బాహ్య ప్రపంచంబు మఱచి బ్రహ్మానంద
పరాయణుండై యట్లు నత్త కులాచల గుహాలయందు వేఱువేఱుగా
సాంబ మూర్తిండ్లు యోగంబు గైకొనియుండి గోవింద నిలయంబులగు
క్షేత్రంబు లనయంబు సంచరింపుచు నఖిల సద్గ్రంథంబు లరసి వివిధంబు
లగు శాస్త్రంబు లాలోడంబు గావించు మర్మతం బాఱ భేదించి సద్ధాంత
కరణ విశిష్టం బగుచు విష్ణు సిద్ధాంత సామ్రాజ్య పరిపాలన పంతం
బయ్యె నంత 102

తే. గీ. అట్లు మునివరుఁ డున్నచో నీశ్వరుండు
గౌరి భర్తానుకృష్ణుఁడై యగరి వశని
తెలిపి విశ్వ స్వరూపంబు వీక్షణంబు
సల్పఁ గావించె నప్పు డుత్సాహ మతిని 103

క. అగణిత మగు నైశ్వర్యం
బగు నా రూపంబు గాంచి యానందావ్యా
ప్తిఁ గొని నిగమాంత గోచర
బగు నతుం నుతించె యోగి యతులిత భక్తిన్ 104

తే.గీ. ఇట్లు భక్తి రసావేశ మెనయ నట్టి
భావ భావనవల్లను భక్తిసారుఁ
డనెడు నామంబు గల్గి విఖ్యాతిఁ జెందె
నప్పు డుర్వరయందు మహర్షి వరుఁడు 185

భక్తిసారుఁడు భర్గుగర్వ మపహరించుట

ఉ. అంతట నొక్కనాఁ డొక వనాంతర సీమ మహర్షి యిందిరా
కాంతుని పాదపద్మమునఁ గల్గు సుధం గలయంగఁ గ్రోలు సు
స్వాంతము గల్గి వర్తిలుట సజ్జన పూజ్యుఁడు భూమిభృత్సుతా
కాంతుఁడు శంకరుండు త్రిజగన్నుతుఁ డం దరుదెంచె నయ్యెడన్ 186

తే.గీ. అపుడు వృషభాధిరూఢుఁడైన హరుఁడు
భవుఁడు చండీశ్వరుండు దా పార్వతీ స
మేతుఁడై కాంచె మునిరాజు విహితతేజు
ఘనగుణసమాజు సజ్జనకల్పభూజు 187

ఉ. అంతఁ బ్రణతార్తి మానుఁడగు నమ్మృడు వాయతుఁగాంచి పార్వతీ
కాంత మహామహున్ సతత కంజదళాక్ష పదారవింద సు
స్వాంతు మహాత్ము రాజిత రసాధర వాసుని భూతదాఢ్యు ధీ
మంతుని జాలిఁ గూర్చి నిజమంజుతరోక్తి వచించె నేరుగన్ 188

తే.గీ. ఇవ్వనాని యందు యోగీశ్వరుండు
గన్నుగవ మోడ్చికొని యొంటిగా నయంబు
విడి యున్నాఁడు బాహ్యంబు విడి తలఁపు
నూర్జ్వ సంతాపఁ దనుచు నస్తోత్రమతిని 190

క. ఇతని ప్రభావము చరితము
పతి మదమున నిప్పు డెఱిఁగి యవలం బ్రియాణ
స్థితి గలవగ మూర్తియమై
కుతుకంబగు దీనిఁజేయు గుణరత్న విధీ 140

క అని పార్వతి పలికిన న
య్యనలాక్షుఁడు సంతసంబు నందుచు యోగీం
ద్రుని సామర్థ్యం బరయఁగ
వనమునఁ బ్రవేశించి పల్కె భవ్యతరోక్తిన్ 141

ఆ వె ఏమి కోరెద వో మహానుభావా! నీవు
నధికమైన వరము నడుగ నిత్తు
నాదు దర్శనము వృథా దనందు గాన
భువన మందు సుజన నివహములకు 142

సీ అనవుండు తద్వాక్య మాలించి మునిరాజు
నయన సమున్మీలనంబుఁ జేసి
మంగళ వర్తిల్ల ఘోరనాయకుఁ గాంచి
యర్థవత్తైన వాక్యంబు నుడివె
నేను నిస్సంగుండ నిరపేక్షుఁడను నాకు
ఏ చేయవలసిన చింత లేని
లేదు మహేశ్వర నీదు స్థానంబున
కేఁగు మటన్న సమేశ్వరుండు

ఆ.వె. తన్మృదూక్తిని విని సుధర్ముని నిరపేక్ష
కుని దీవించి రెంటియును దప్పుండు
పల్కె నిస్పృహుండు ప్రభావజ్ఞ విట్టుల
పేశనంబు సేయఁగాల దనుచు 143

ఆ.వె. సిద్ధమై యదృచ్ఛచేతఁ బ్రాప్తంబైన
దానిఁ గొనఁగవలయు దన్యచరిత
యడుగు మనుచు నయ్యమాత్యుఁ డాడినఁ
దన ప్రయోజనంబు దలఁచి యతఁడు

తే.గీ. అంత కంఠోప స్థితమైన సూఁచి
గాని తనంతనె యా బిలంబున వసించు
నిట్టి సూత్రంబు గల్గుట చేసి పరంబు
వేడుకొనియెద మాటిమ్ము విమల మతిని 145

క. అనుఁ డా వాక్యము విని హరుఁ
డనుపమ రోషప్రయుక్తమగు నేత్రుండై
ఘనతర కాంతహాసు డో
ల్కని పెల్లుచుఁ బల్కె పరివీర్యతరోక్తిన్

తే.గీ. ఏం నాతోఁ బరిహాస మెలమి చిత్ర
మైన వాదు మహాత్మ మీ వరయఁగాం
వేల యా ముని వరికింపు మిపుడు నా ప్ర
భావము సమస్త జన భయ ప్రాపవంబు 147

వ. నీవు సమర్థుండవై లేవేని నన్ను రక్షింపు కొమ్మని పల్కుచు నసలాక్షుండు కోట్యగ్ని సదృశంబగు దృతీయాక్షంబు దెఱచిన నాగంబు తదీయాలోచన మహానల జ్వాలచేతఁ బరిపూర్ణం బౌట భక్తిసార యోగీంద్రుండు నిర్వఱుండును, నిర్వరయుండును నగుచు భయంకరంబుగాఁ బ్రకాశించుచున్న కీలల కర్షంబుగాఁ దన పాదంబు పొందిన¹ మహాత్ముని చరణ కమలంబు నందలి మహానేత్రంబు వలన ననేకకోటి చంద్రాంశు సన్నిభప్రభావిభ్రాజమానంబును నద్భుతంబును నగు ననలంబు వొడమి తత్సముద్భూత కీలాజాలంబు లపారంబులుగా నఖాండంబు లందంతట వ్యాపించిన సకల దివిజులు కంపితులుగాఁగ హరనేత్ర సముద్భూతానలంబు శాంతి నొందింప శక్యుండు² విస్మితుండై శర్వాణిం గూర్చి యిట్లనియె 148

తే. గీ. దేవి చూడుము శివ సందీప్త మహిమ
వినుతాత్ముఁడగు వైష్ణవుల మహత్వ
మీ ప్రభావంబు నద్భుతము నెంచి యా ప్ర
భావమున కన్న నెక్కుడు భవ్యమహిమ 149

వ. మహాత్ములగు హరిభక్తులు గతాహంకారమత్సరు లగుట విశుద్ధ సాత్త్విక గుణు లగుచుఁ బ్రయత్నంబువలనఁ బాపవిహీనులు గానఁ బ్రశాంతులును విమలాత్ములును నిఖిలభువన పావనులును నగు వారలకు భూతలంబునఁ గృద్ధులై రేని సద్యంబుగా సురలచేత నేమియని వారు యోగ్యులగు వారు సకలలోకత్రయోత్తములని యిట్లు ప్రియముతోఁ జెప్పుచు నా సందర్భ భక్తిసారుం గూర్చి ప్రశంసించి వైష్ణవకథ లాగ్రహించుచు రజితాచలంబునకుం జనియె నది మొదలుకొని యా లోకంబునందు మహాముని యగు భక్తిసారుం డక్ష సంభవ ³రాగ్ని వలన

1 మ. య్యే 2 మా. విస్మయుం 3 మా. సర్వాది

నక్షపాదుండని పిమ్మటియె నని మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబు నగు భార్గవ పురాణంబు న నందలి యుత్తరఖండంబు నందలి నవమాధ్యాయంబు సంవాదంబు జేసి భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 160

ఆ వె అంత నొక్క సమయమందు యోగీంద్రుఁ డ
క్షపాదసంతతానుషక్త
మగు మనంబు గల్గి యమ్మంత్ర పారంబు
నందు మిగుల వాంఛ నుపహరించి 161

సిద్ధుఁడు భక్తిహార సమ్రగహము పొందుట

తే గీ ధింతముగ దంత దృఢపుగాఁ జేయ దాతఁ
దవ్వనాంతర సీమయం దధివసింప
నప్పు డొకమా గిరివ్యాఁదు వ్యాఘ్రవాహఁ
డగుచు దివి నీ నుదగ్దిశ నరుగుచుండి 162

క తన భక్తిసారు తేజం
బునఁ దదుపరితలమునందుఁ బోఁజాలక వి
ల్పు నమోఘ గమనమగు పు
యనుపమ మా తత్ర్పకాశ మద్భుత మగుటన్ 163

మ ఉల్లంఘింప వశక్తనొంది మతి యత్యుత్సాహమున్ పిడి మి
న్నల్లం జాముఁ జిత్రమంచునకుఁ డో నయోగ్యగి యవ్వేళ రో
షోల్లోలం స్థితి యోదుఁ దుర్లగరిగా నొప్పారు నప్పుడ్పిన్
మల్లారింపుచు [1] తొరుం మెదిపె దంతదిగ్రక్రి మారంతుఁడై 164

---

1 మూ తొరుం

సీ. పరమాత్మయై తిర్య గూర్ధ్వ మధ్యుండునై
యుపనిష్ఠు యా గిపుంగవునిఁ గాంచి
దిగి వచ్చి తన్ముని దివ్యపదాబ్జము
లకు నమస్కృతిఁ జేసి లలిత మతిని
చతురప్రకార సంస్తుతులను సంస్తు
తించి భక్తిని ప్రమోదించి యతఁడు
మృదుతరోక్తి పలికె ఋషివర్య నీవు మ
1 హానుభావుఁడవు 2 నా మహత్వ మతుల

ఆ.వె. మదిత మోసుమఁ గ్రొవ్వి యజ్ఞానమువలన
వినయ్యపరిఁ 4 దోవ నెరపినట్టి
దోషమును క్షమింపు దుర్దోషపరిహార
భవ్యగుణ విచార భక్తిసార 165

క. ఇల సిద్ధపురుడగు యోగికిఁ
దలఁపంగా ఛిద్రకంథ దాల్చుగ యోగ్యం
బెంచదు మహాత్మ నాదగు
పలుకు వినుము కరుణఁ జేసి భావుక మతిపై 166

సీ. ధరణి సమూల్య రత్నభరిత కాంచ
నాంతరి యగుచు నత్యంతమైన
యుత్కృంఠ నాదేత నెలమి సంపాదింపఁ
బడిమె నాదే సమర్పణము సేయఁ

---

1 ఒకమాత్రహెచ్చు 2 మూ ని
3 ము మను 4 మూ ప్రో

ఇదియె మూలిక రసప్రాదుర్భవ మగుట
యిది రెండుఁ గైకొను మిష్టమతిని
యని చెప్పి వాని వాసిని బ్రోల నిడి సమా
హితుఁడౌటఁ గన్గొను మవనివరేణ్య

తే గీ రసముఁ గంధకము మూలికయు నవెడి యీని
వలన వంచేమి యగునుఁడు సర్వంబు నడుప
తొలుత నుద్యుక్తుఁడయ్యె సత్కారములని
యోగి వర్యుండు నమ్మహాయోగి గూర్చి 167

వ మహోత్కృష్ట క్రియందెవ్వండు మనుజుం డిక్కథంథి[1] ధరియింపఁగలఁ డతండు మృత్యుజరల నొందక యమరత్వంబు ప్రాపింపనయెడుఁ గానఁ దాద రస మటత సంగ్రహంబు పూర్వంబునాకు మహాయాసంబగుట దాని విషయము మొదటఁ బాదరసంబుగాని యుత్తంబుగు నౌషధిరసంబులచేతఁ బ్రత్యేకముగా శోధించి యట దానికి రసపంచకంబును షడ్విధ రస వర్గంబును నుత్తమంబగు ధృతి బీజంబును గావించి యుజ్జ్వలంబులగు రత్నంబులు గ్రాసంబుగా నొసంగి యంత నష్టాదశ సంస్కారములచేత నొంగంబుగుట దృఢవ్రతులగు [2]తపస్వులచేత దుర్లభమగు విహారస మూలిక నే నొందనగుట దీని స్పర్శంబువలన తత్క్షణంబ యుత్తమంబును గోటివేధంబును నగు సువర్ణము గావింపఁగలదని పరి యతం దూరకున్నఁ దద్వచనంబు విని స్వయమాధుండగుచు నితాంగము వండుఁ దరుణార్క సన్నిభంబగు కంచుకము దర్శింపంజేసి సిద్ధుం గూర్చి యిట్లనియె 168

---

1 మూ థ 2 మూ తపస్సు

సీ. నలుపొంది రసపోషణమునందు సీతుఁ గ
  ష్టమునేల [1] ఐహికత సరియె సకల
యాయాసమని చెప్పి యమ్మునీంద్రుఁడు భక్తి
  సాధింపు తనదగుఁ జరణ [2] రణము
మునిక గావించి సత్కృతులరై యాదరం
  బుగవాని కొనఁగి సంపూర్ణమతిని
దాని ప్రభావం బమానంబుగాఁ బల్కఁ
  బరికింప దీని సంస్పర్శమునను

ఆ.వె. దర్శనంబు భూమిధరమేని స్పర్శవి
తారమౌను దీని ఘనుఁడు మనుజుఁ
డెవఁడు దాల్చు నాతఁ డెంపి పక్షయ మోక్ష
యోగమంబుఁ దెందు నతిశయముగ 159

చ. వసుధ విచిత్ర సుందరత వర్ణము గాంగం దెల్లవారంబున్
రసికతఁ బొల్చు యుత్తమత రంజిల విస్తరతం బొనంగఁగా
నొసఁగు సమస్తకార్యములం మాకన దివ్యములొచుఁగల్గు సా
ధ్వస భవ సాగరంబు గరవం దనరార నయంబు పేరుకన్.

క. అని దాని ప్రభావము సొం
పున మడిపన భక్తిపాత మానవుఁ గడి భ
క్తిని సాగిలి దండం బిడి
వినయాన్వితుఁడగుచు సిద్ధ విభుఁ డిష్టమతిన్ 161

తే.గీ. స్థిరముగా మించు పాదమృత్తిక గ్రహించు
కొని ముదంబునఁ బలుమాఱు మునివరంస
నల్పు దంతట భక్తి మహాత్ముఁడై ప్ర
దక్షిణముఁ జేసి పురినెక్కి త్వరిత గతిని 162

---

1 మిత్రమునుమానము 2 పరా యుగము

ఆ.వె తత్పరీక్షఁ జేయఁదగు కోర్కి గలయద్ది
చేతఁ జిత్రకూట శిఖిఁ జేరి
ఋషి పదాంబు వార [1]మృత్తికచే దాని
సంస్పృశించె సిద్ధమైన విధంబు 163

ఆ వె అట్లు చిత్రకూట మమృతంబుగ దివ్య
కనకరూప మగుటఁ గాంచనాద్రి
కరణి నొప్పు దానిఁ గాంచి విస్మయ మొంది
యమరు లరుగు [2]దెంచి రతుల మతిని 164

వ అట్లు సమీచీనంబుగాఁ బరీక్షించి సిద్ధుం డాశ్చర్యమానసుండగుచు జగంబు నందలి నరుల విచారం బెఱింగి (?) యోగమాహాత్మ్యంబుచేత నమ్మహీధర బిలంబునందు దృఢంబుగా స్థాపనంబు గావించి యట వెండియు భక్తిసారుండై తదీయ కర పంకజంబులఁ గూర్చి దండంబు వెట్ట లేచి క్రమ్మఱ శిరంబు వంపఁజేసి భక్తి ప్రవణ హృదయుండగుచు యోగీంద్రుం గొనియాడి [3]భువనంబునం దనమంబగు తచ్చరణ పరాగ మాహాత్మ్యంబుఁ బ్రశంసింపుచు తత్స్పర్శంబువలన గిరిశృంగంబులు సువర్ణంబులగుట కద్భుతపడి విష్ణుండు నిక్కంబుగా లోకేశ్వరుండు తత్పుత్రులు [4]పావనులు వారి పాదపరాగంబు పురుషులకు సకల [illegible] హారంబును భోగమోక్షైక సాధనంబును నగు పుణ్యంబగుట రామపాద స్పర్శంబువలన నహల్య శాపవిముక్తయైన తెఱంగున భగవచ్చరణ రజస్సంస్పర్శంబువలన మహీధరంబు కాంచనమయంబగాఁ జేయఁ బడియె నట్లగుట విశ్వంబున భగవద్భక్తుం డధికుండుగా వరదేవులయునని మున్నాతని ప్రదక్షిణంబు గావించి స్తుతియించి నమస్కరించి యంతఁ దదాజ్ఞఁ బడసి నిజనికేతనంబుగూర్చి చనిన పిమ్మట యోగీంద్రాగ

---

1 మూ మృత్తువ 2 మూ దెంతు
3 మూ భూవనం బునందసమమంబగు 4 ము పై

గహ్వరంబున మహోద్యుతియు నగు భక్తిపరుండు జడ గంబు ధరియించి చిరకాలంబు[1] గుహాంతరంబునం దధివసించి యున్న యట్టి యోగి పుంగవులగు కాసారభూత మహదాహ్వయులు తద్గుహా ప్రాంత సరసిం గూర్చి పోవుచు గుహానిర్గతంబును దయాకార్క ప్రభవంబును నగు తేజం బవలోకించి యందొ[2]క మహాయోగి యోగంబుగైకొని యున్న వాఁడని తెలిసినవా రగుట వారలోన భూతాఖ్య మహదాహ్వయులు గుహం జొచ్చి ప్రదక్షిణంబు గావించి యుతెచ్చవలనఁ గోయిరి సరోయోగి యొక్కరుండు గుహావాసియగు యోగీంద్రుం గాంచుకొని కిచ్చ గలవాఁ డగుచు నంతఁ జొచ్చి మూరంబుగా నిలయందు నమస్కరించిన యోగ ధారకుండగు భార్గవుం డమ్మహాత్ముం గనుంగొని

తే.గీ. ధరణిపై మాటిమాటికి దండవత్తు
గాఁ బ్రణామంబు సేసి [3] యుత్క్రమగ లేచు
డో సరోయోగి యట్లు నా సుగుణమతికి
దండము నొనర్చె వలయా నుదాత్తమతిని 166

సీ. ఆరయ నహోన్నత్య సమావిష్టు లాట రో
మాంచిత గాత్రులై యలవు మతిని
వారూధిఁ బ్రణమతి యందు నిశ్చల లౌచు
నలువొంది విహ్వలానంద బాష్ప
నేత్రులై విస్తృతం విపులులై ప్రేమనం
సిక్తాత్ములై సుఖాసీనులైన
మనుల యథాక్రమంబుగఁ బూర్వవర్తన
మగు కుశలంబు నత్యాదరమున

1 మూ యన 2 మూ దాక
3 మూ యొక్క

తే.గీ. నడిగి సౌహార్ద[1] భావ సమన్వితులకు
సారసాక్ష పదాబ్జ పూజా [2]స్మరణ ప
రాయణులకును సన్న్యాసపాయులకును ద
ధీయ కీర్తన రతులకై దివ్యమతిని 167

తే.గీ. తద్గుణానుభవస్వాద తత్పరులగ
భద్రమైన మయూరాఖ్య పట్టణమునఁ
గొంతకాలంబు వసియించి సంతసమునఁ
బూర్వసాగర తీరంబు పొంది యపుడు 168

క. ఒగి యోగవిద్వరులు పెం
పుగ వారు సరస్వతియు మూలంబై లా
భాగతిని వర్తిలు కీనర
[3] నగకంధరఁ బాదుకొని యసర్గళమతులై (?) 169

క. తన యోగానందాంబుధి
మునిఁగిన దారగుప్త ప్రతిబోధక భావి చిం
తవమునఁ గిందిరాంగ్రాలం
బనుచొంద వసించి రధికమైన తపమునన్ 170

సీ. అంత దీర్ఘాచరణాత్ముండగుచు నరో
మునిరాజు భార్గవముని గుఱించి
యంజలి గావించి ప్రార్థించుచు వచించె
ననఘ నారాయణార్యావతార
ములు దనుజ నక్షత్రములు గూర్చి యేనుఁ దొ
యొద నిట్లు మున్ను రమేశుఁడైన
భగవంతు నానతిఁ బడసిన వారి స
ర్వక్షేత్రముల నున్కిఁ బడయు నట్టి

1 మా. ర్ద్రీ భావ సమా 2 మా. స్మర 3 మా. నగకందము

తే.గీ. [1] ఫలహారిన్న గతాధిక ఫలము పెద్ద
కైన వారలఁ గాచుట చంద్రు మధుల
గాన మధుసూదనుని యాజ్ఞ గడవ వలయు
నెలవు సూరిమ్ము కరుణ భాసిల్ల మదిని 171

వ. సకలం లోకంబులచేత నేయఁబడియుండెననని యనమానింపఁబడని మహాత్ముఁడనగుట మహాసులావా యాజ్ఞ యొసంగుట శివ యత్నంబని యవిధంబున సకలంబనీ ప్రార్థింపుచున్న సమ్యోగివర్యుండు తద్విశ్లేష [2] కాతరుండగుచుఁ బ్రేమ విహ్వలంగతుండయ్యు మహాత్మ్యం బంపించి యతి దూరంబుగా వెంటఁజని యందనోన్యంబుగాఁ బ్రణామంబు లింక చెందియు నంత పర్యంతంబు లక్షింపఁబడునంత పర్యంతం బవలోకించి వచ్చి భార్గవుం డంత యోగనిష్ఠం గైకొని భగవద్ధ్యాన మానసుండగుచుఁ జిర కాలం బధివసింప నంత నొక్కదినంబునం దా శక్తిసారయోగికి మూర్తిద యగం శోభితమ్మూర్తిక లేకపోవుట సూర్య్య చంద్రంబులేని వాఁడు [3] బపాది కంబు చేయరా దీ సమస్తంబు కృష్ణ భూమి యగుట నొక్కఁడనేని యది లేదని చింతింపుచు యోగీంద్రుఁడు యోగనిద్రాగతుండగుచు నిద్రింప నింద్రనీల శ్యాముండును మహాద్యుతియుఁ గోటికందర్ప సుందరుండునుఁ దరహాసవిందు చరణయుగళ విరాజితుండునుఁ బ్రకాశిత [4] ప్రభాధో విద్యోతమాన నూపుర కటక శోభితుండును స్ఫురత్తరుణ [5] తరణి సన్నిభ [6] శ్లిష్ట పీతకౌశేయ వేష్టితుండును నానారత్న విచిత్ర ప్రభాం బరాంబరి గుణావృతుండును మూర్తా గుర్వగ్ర లలితాంబుజాకార వింశత్క ర పంకజుండును నిజపాదపద్మ గరణ సందర్శిత కరాంబుజాంకుండును సర్వాహాయుగ్మ ప్రతాపిత కంబుచక్ర విరాజితుండును వికసన్నత పీనవక్షస్థలం శ్రీవత్స లక్షితుండును స్ఫురత్కౌస్తుభముక్తాహారోపశోభి తుండును, మణిగ్రైవేయ లలితకంబుకంధర విరాజమానుండును యార్ద్ర సుధాకర ప్రతీకాశ వదన కమల విరాజితుండును సుచారునాసికాగండ

---

1 మూ. హాంసముల 2 మూ. కాతు 3 మూ. వానిచేత
4 మూ. ప్రబంధ 5 మూ. తరుణ 6 మూ. శ్లిష్ట

ప్రాలంబాట విభ్రమానుండును [1]షస్ఫురత్కౌస్తుభకర మకరకుండల ద్యోతి రాననుండును గృపారసకటాక్ష ప్రకాశిత పుండరీకాయతేక్షణుండును శేష సింహాసనాసీనుండును శ్రీసమేతుండునై ప్రకాశించు శ్రీ వేంకటాచలాధీశ్వరుండె స్వహస్తంబున నమ్మునిని వాయకుఁ గృపచేత నుపలాలించుచు మధుర వాక్యముల నిట్లనియె 172

తే గీ అరయ నా యాజ్ఞచేసి యాదరమునఁగ్గు
నమృతసంపూర్ణ మృత్తిక నమృత భుజాల
చేసి దుర్లభగా నుండు శిరిని దాని
సంగ్రహింపుము మునిరుల సార్వభౌమ 173

క అనయ మహా మాత్ర ధారణ
మున హామారి పదమ్ముగల్గు భువిజనముల కం
దని భగవంతుఁడు పల్కిన
ముని వాక్యుఁడు మేలుకొని నమున్నత పులకితుఁడై 174

వ దివ్యరూపంబులగు స్తుతులచేత శ్రీధరుం గొనియాడి యట డిగ్గియం డిగ్గి యత్యంత మృదులయు శుభ్రయు, సుభయు [2]భావనయు నగు మృత్తిక సంగ్రహంబుగాఁ గైకొని బ్రహ్మణ తీరంబున కరుదెంచి తరువులాలంబునం దాదుకొని పద్మాసనాసీనుం దగుచు యోగివర్యుండు రాస్త్రోక్తంబుగా ద్వారకాంగంబుల యందుఁ గేశవాది ద్వాదశ నామంబులచేత సమీచీనంబుగా నూర్ధ్వ పుండ్రంబు ధరియించి [3]యష్టాక్షర మంత్రంబు పఠియించుచుఁ గొన్ని మాసంబులం దధివసియించి పిమ్మటఁ గాంచీపురంబున కేఁగుదెంచి యందలి ఫణిరాజ పర్యంకశాయియగు పురుషోత్తముం గాంచి నమస్కరించి తద్భక్తిచేత స్తుతించేసి యోగానందపరుండయ్యె నంత

1 మూ విస్ఫుర 2 మూ శభ 3 యష్టాం మంత్రంబుల

గావించెనని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును సంసారరూపంబును శ్రీమంతం
బును నగు భార్గవపురాణంబు నందలి యుత్తర ఖండంబు నందలి దశమా
ధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుఁ జెప్పిన
రెండియు నతం డవలి కథాక్రమం బెట్టిదని నతని కతండు వివరించిన
విధంబు సూతుండు శౌనకాదుల కిట్లనియె 175

మ. హరి రాజార్చిత పాదపద్మ ఫణిరాడ్గ్రైవేయకాంభోజ భూ
సుర గాఢ స్తుత విష్ణుగాత్ర [1]వియదూర్తీశ ప్రభావ ప్రదా
నరకధ్వంస నరోమని ప్రముఖ [2]హృన్నాళీక మాధ్వీక ని
ర్భర మత్త భ్రమరాయమాణ పరభుగ్ద్రేవ కంఠీరవా 176

క. మురవైర ముక్తిప్రద భా
స్వర మండలవాస భువన పరిపాలక శ్రీ
హరి వాగీనగిరి సురపుర
వరభక్త సురద్రుమ రూప ధర్మకళాపా 177

ఉత్సాహ. నిత్య ముక్త సేవితాంఘ్రి నీరజాత విస్ఫుర
ద్దైత్యనాథ భూమి భృత్పుదార దార వాయతా
నిత్య నేత్ర పింఛమేను దివ్యగాత్ర సంతతా
సత్య మానసాబ్జ భృంగ ధీరవారకల్పకా 178

గద్య. [3]ఇది శ్రీ రాజగోపాల కృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణ లబ్ధ పాండిత్య
ధుర్యానవరతావనీమండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ స్వ సమర్థతాకృత
పటహ దంధణంధణారావ విపరీత పరసైక్రియా ధిల్లికాధీశ దుందుభిధ్వాన
కోలాహల హనూమద్ధ్వజాంక కనకదండికాకృత హార కంఠికాకృత సందీపిత

---

1 ము ఒయూవ 2 మూ భృ 3 మూ ఇతి

పన్రాఫ కీర్తి ప్రిభావి కోసలంబగు ఎయు. పాం వారి రాజ సుధాకర సౌందర్యశీల సుమహాయక మహిరి వ మహాయక ప్రతీతంబైన శ్రీ మహా భార్గవ పుంభవం సందుగా సారభూత మహాదావ్యాయుల పురుషోత్తమ క్షేత్రంబును వాని యందు క్రమముగా శ్రీశైలంబున పరదంచుచు నందలి భక్తితీర్థంబునం దభిషేకించి నమ్మహాత్మ్యులకు శ్రీవేంకటాచలాగ్రేశ్వరుండు ప్రసన్నుండై ఎయు ననంతరంబు వారలు హస్తిగిరిం దర్శించుటయుం గాంచీవాభయప్రదం బను మహాయోగ్యనుగ్రహంబువలన సమ్మోహపతి ప్రయాణయంబు గాంచుటయు ఉప్పరు శ్రీరంగంబు ప్రవేశించి తత్పావని సందర్శనంబునం జేసి పుర్వారు కావేరి తటంబునం దభివసించుటయుం గుప్తక్షేత్రంబున కుమ్మగ్రహం సంగుటయుం రాజ కరకమ్మరా వరి యంబున సరోముని ప్రభవుండు సంసారాత క్షేమటనంబు కావించుటకు భక్తిసార[1] జననంబును దత్తపో మాహాత్మ్యంబును ఆనికృష్ణ ఎననంబును యోగవిద్యా మహిమంబును భర్గ గర్వాపహారియు సిద్ధుండు భక్తి సారానుగ్రహంబు గాంచుటయు వెండియు వరం బతని సందర్శించుటయు సరోయోగి భక్తిసార సందర్శనంబును భక్తిసారునకు భగవంతుండు శ్వేత మృత్తిక నొసంగుటయు నమ్మహాత్ముండు క్రమ్మఱం గాంచి యం దభి వసించుటయు నను కథలంగిం ద్వితీయాశ్వాసము సంపూర్ణము

---

1 పు ఒకకంబున

భార్గవ పురాణము

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీరమణ భువనపాలన
లోకాత్మాకారాంతవయన గుణగణవిభవా
శోకహ నాగశయన వా
సా కంజదళాక్ష సురపురాధ్యక్ష హరీ 1

వ. అట్టి సకల గుణ గణ ప్రశస్తా ధురంధరుండగు నరుండు వివిధ విబుధోప
లాలన పరాయణుండగు నారాయణుం గూర్చి ప్రణమిల్లి మహాత్మ
శక్తిసార మునిముఖ్యుండగు భవిష్యత్ ప్రభావం బెట్టిదన్న వనని సూతం
డిట్లనియె 2

తే.గీ. అంత నిష్ప్రపంచసంధానదౌ నవని సురుఁడు
మనుఁడు వేదాంత పారగుఁ డనఘ మూర్తి
శౌరి విమల పదాబ్జాత చంచరీకుఁ
డగుచుఁ దీర్ఘాటనముఁ జేయు చనవరతము 3

క. సుశీల మతియై ముని వరు
డపుడుండగు శక్తిసారు నద్భుత చరితున్
ఘన మహిమావంతు విని చని
చని యాతఁ దదంఘ్రిభక్తి తత్పరుఁ డగుచున్ 4

తే.గీ. అమ్మహాత్ముని సేవయం దాత్తమైన
యాత్మ గర్గివ నారగు చెప్పటవటఁ
గిరుగుచును గాంచిపురిఁ జేరి దివ్యమతిని
నంద వర్తిల్లు భార్గవు నాలకించి 5

తే. గీ. అంత తద్ధర్మ నాత్మ్యత్యమందు వెలసి
మైన సుభమునఁ బారిదుఁడగుచు భక్తి
సారుని మహాత్మునిఁ జేరి సంతసంబు
చేఁ బ్రణామంబుఁ జేసి విస్తీర్ణమతిని 6

క. పలుమారు బ్రమొక్కి ప్రియగ
ద్గదుఁ డగుచును సంప్రహృష్ట తనురుహుఁడై యు
త్కంఠ మతిని వార్షబాష్పా
కుల వీక్షణుఁ డగుచు నరఁ డకుంఠిత భక్తిన్ 7

తే. గీ. శిరమునం దంజలి పుటంబుఁ జేసి యిట్టు
లనియె గంభీర వాక్యంబు లతనిఁ గూర్చి
భక్తిసార గురుశ్రేష్ఠ పరమ యోగి
రాజ నారాయణాంఘ్రి సరోజ మధుప 8

క. కరము దృఢవ్రతుఁడవు నీ
మునకు [1] నేఁ బుట్టినాఁడ సుజ్ఞాన విముక్తి ని
న్నరయుట ధన్యుఁడనైతిని
ధరయిన్ ఫలితృప్తుఁడనెద దాసుఁడ నేనున్ 9

గీ. ఇపుడు నా జన్మ సఫలంబు నిలస నాదు
భాగ్య మరులవఫ్ఫ ని పెఱ పద్మ దాస్య
మొసఁగు మాకుఁ గరుణఁ జేసి రసిక మతిని
భక్త జన సన్నుతాకార [2] భక్తిసార 10

1 పా. నేనుట్టి 2 పా. భక్తసార

క. అని యిట్లు వొగడి యచ్చో
గ్రుని దెస చూడ్కుం డిసించి మునినాయకు(డే
పున పీనితో(దవ కుం
ఽసులు తరింపుదురని మనిని స్మరిం నలుపుచున్ 11

ఉ. ఎవతర పంకజమ్ము నికాయము గల్గా సరంబునందు నిం
పున ధరణీసురోత్తము సమున్నతి స్నానముగ(జేసి ప్రేమమై
యనఘు(డు మౌనివర్యు(దను వొందగ(బంకరుహాననస్థుగా
నావరిది సత్కృపారస మహాసత(గ్రమ్మ ననుగ్రహార్యు(డై 12

తే.గీ. అందు హృత్పంక్తిజా మధ్యమునందవుల్
నిందిరా సహితు ముకుందు నీశ వద్య
తుని నిజపరమ గురుని గొరినిదలంచి
ధరణి [1] సుర శిరమున నాత్మ కరము(జేర్చి 13

వ. అష్టరుం దను త్రమంబు సుస్వరవర్ణార్థ సంయుక్తంబును మంత్రరాజంబును
నగు శ్రీమదష్టాక్షరమంత్రం బుపదేశంబు చేసి పిదప యోగం బొసంగి
చెప్పు నాత్మనము(గావించెగాన విష్ణుభక్తుల దార్ఢ్యంబు తపఃఫలంబు
సఫలితంబు ఆద్భుతం బావంబు గాన నంత నా ద్విజుండు కృతకృత్యుం
డగుచు(దత్పదారవిందంబునకు(బ్రణమిల్లి సంతతంబు సేవ(జేయ
నిశ్చయించుచున్నవా(డగుచు(దత్సాన్నిధ్యంబునం దదివసించె నట
భార్గవ యోగీంద్రుండు తత్సమీప గుహాంతరంబునందు వసతిఁ బ్రతిం
దగుచు యోగనిష్ఠం గైకొనియున్న తత్సమయంబున నాశ్ర [2] వృద్ధాం
గన యిరువురు ఒనర్చిషంచేత భక్తిపారు మాహాత్మ్యం బాకర్ణించి గుహా
ప్రాంతంబున కే(గుదెంచి ప్రత్యహం బగ్గుహా మధ్యంబునందు గోమయమున

1 మూ సుత 2 మూ హృద్యాంగన

నలికి బ్రముగ్గులు పెట్టి గంధ పుష్పాక్షత ధూపదీప ఇలాదులచేత యథా విధిపలన సమీచీనంబుగా నర్చించి నీరాజనాది ప్రణామంబుల చేత భక్తి పూర్వకంబుగా ఫలాదు[1]లం గొన్ని దినంబులు గడపి యమ్మునీశ్వరుఁ డతని నుపాసింప వంశవర్ధకుఁడు యదృచ్ఛచేతఁ గన్నులు దెఱచి రమ్మండలుచు నా సమాధి గాంచి [2]యచ్చోటి సరసి తిరుణాన్విరుండగుచు నిట్లనిరి 14

ఆ వె పీడుసేవచేత నేను సంతుష్టుఁడ
నైతి నధికవరము నడుగు మెల్ల
గములె నిట్టి యిష్టము నా దాని నొసఁగెద
నతులు మరిని సంశయంబు లేక 15

వ అంత 16

క అని పల్కిన [3]మరిన రతో
॥ నలినముఖి వృద్ధులాలు నదృష్టి కిని బ్రమో
క్కిన దొడు నమ్మహానితో
వనియె మృదుల వచన నిస్తులాష్టాంగ మరిన్ 17

ఆ వె శిరి విశ్వష్ఠ హేయయుతమగు దీలఁ
దొలఁగఁ జేసి మా శతువు వద్ద
యంత గారు [4]యౌవనంబు నొసంగుము
కరుణఁ జేసి ధర్మకల్పభూజ 18

---

1 మా దుంగు 2 మా చోటు
3 మా మలిం 4 మా యవ్వన

క. అనఘుం డద్భుతకృత్యము విని
యచ్చెరువుందగ భక్తిసారుఁ డరిదా యేరె
ట్లను విధివిలసితంబగు న
ట్లను గాఁగల దని పలికెం బాలిత భువనిన్ 19

ఆ.వె. భక్త వత్సలుండు పల్కిన చొప్పున
నరదారి సంభవమున నార్త్య
యౌపగంబు తెంచ యనుచు దివ్య రూపం
దర్శ భాగ్య యగుచు ధన్య మతిని 20

క. పలు రాజు లన్య రాణుల పద
ములకు మ్రొక్కి పంచభాష్య కృతాం
జలి పుటయై వినుతించెన్
గిరియగ సంహృష్ట యగుచు గౌరవమతిన్ 21

వ. అంత నందియు 22

క. వినుతించు దానిచే న
మ్ముని ప్రీతుండగుచు మోదమున నొసఁగె ధరా
వన పత్నీత్వంబై తెం
పును గుణ పరమభాగ్య మధికముగ నా నతికిన్ 23

తే.గీ. తత్ప్రయోగాత్మ దురతదౌదార్యగుణ వి
శేషయై మందిరమున వసించియున్న
సమయమునఁ గాంధిరా పురీశ్వరుఁడు వచ్చి
హార సత్తమనస్కుఁడై యతిరయమున 24

కం. సరసిజని రాఁ జంద్రవదనఁ
గరిగామినిఁ గనకగాత్రిఁ గంబుగళన్
గురుకోకస్తనిఁ గన్యను
వరదాయకుఁ డొసఁగె యమ్మహర్షి యంచున్ 25

సీ. పరిపూర్ణుఁడగు సుధాకరుఁ గాంతి నిరసించు
సరసంపు మందహాసంబు గల్గి
నీలోత్పలంబుల డాలు డీలు గతింప
పేశల ననుదోయి తీరు గల్గి
కాంచనకంక ప్రకాశంబు పైకొన్న
చక్కని పాలిండ్ల సౌరు గల్గి
కాంచువారల చిత్తతమంబు లగలింపఁ
గా మించు రాయంచ గతులు గల్గి

తే.గీ. మింగి తానుంచునట్టు మెఱుంగుఁదీవ
తగి నెదుర్కొను నమ్మని సిరిఁ గడంగి
మదనమంత్రాధిదేవత మాడ్కిఁ దనరు
నీరజాక్షిని నా ధారుణీవిభుండు 26

తే.గీ. దేవ బోధనమువలనఁ దెలియఁగాంచి
స్మర వినిర్భిన్న హృదయుఁడై సంతసమునఁ
బువ్వుసాయక తేజ సంపూర్ణమతిని
దానిఁ గళలారి రతిసల్పి ధన్యుఁ డగుచు 27

కం. అంత నతియందు మహీ
కాంతుఁడు మతిఁ బెట్టుకొని సుఖస్థితి నిజశు
ద్ధాంతమున మనిచికొని యా
కాంతను చిరకాల మేలె కంతుని కేళిన్ 28

చ. తన గృహసీమయందు సరి తామరసాసన భూషణాంగియై
దనరుచు నామెతోడ వసుధ రమాయతుఁ దంగణాఖ్యరం
బను ... ఁ బాంపానుపునఁ బున్నగరాశను తేలిలో సుఖం
బున సఫలార్థిఁ గాంచె నతిగాఢముతో బహుబంధరీతులన్

తే.గీ. అంత ... కాంచె బాలిక యౌవనంబు
లోకసుందరి యా మృగలోచనను గు
ణించి విస్మితులైరి ధరిత్రి విభుండు
పలికె సంతోషవిశేషుఁడై యంతమతిని 80

వ. తల్లి పాత్రిగహాంబుసంధు మున్ను సమాన వయస్కుల మగుట వి
యం దక్షయంబగు వయస్సును నా యందు క్షయంబగు యౌవనంబును నొట
దేవి యాకారంబు చేసెమ్మ్యా మిందున విస్మయం బయ్యెడు నని యట్లు నుడి
విన విమలాంగి భక్తిసారు సేవంజేసి యక్షయంబగు యౌవనంబు
ప్రాప్తం బయ్యెనని సభింపం చెలంగించి ధరేశ్వరా విష్ణు[1]దత్తుం బాత్రయించిన
వారికి లభ్యంబుగాని దేని సైహికంబేని యాముష్మికంబేని యింతలేని
దుర్లభంబు గా దట్లగుట నీవు నెమ్మంతగు నంతృష్టితోఁగూడ భక్తిసార
మునీశ్వరు నారాధించి పరమంబగు శ్రేయస్సుఁ బ్రాపింపఁగల వనెడు నేత
ద్వాక్యం బాకర్ణించి మహీశ్వరుండు దురహంకారసంయుతుం డగుచు
సఖాంగులగు దూతల నాజ్ఞాపనయుఁ జేసి శేషపర్యంకశాయి మందిరంబున
నుండు భక్తిసారాఖ్యు మత్సన్నిధికిఁ దోతెం డనుండు పృథివనం
బాలించి యా దూతలు త్వరితంబుగాఁ బని యమ్మహాత్ము నకని సద
నంబునకుఁ దోఁకొని వచ్చిన వాని విధ్యుక్తంబుగాఁ బూజగావించి యా నరే
శ్వరుఁ డిట్లనియె 81

---

8 మూ భక్తు

తే. గీ. త్వద్గుణ మహాత్మ్య దర్శింపఁ దనరు కోర్కి
సమయమున్నాఁడ నేను మహానుభావ
యమ్మునీంద్రుని కమలావరాంఘ్రిపీఠముం
మధుకరుని నెందుఁ దోఁచెబ్బ మహిత మతిని ౪౨

సీ. ధ్రువుని మహాభక్తప్రవరుగా నెన్నఁగ
వలెఁ బెక్కుమంది యుత్తముల మహిమఁ
బరఁగు గంభీరార్థ పదయుతయగు నొక్క
కృతి మాకుఁ జెప్ప మాస్పృతిఁ గడంగి
యాభరణంబు లవర్ణ వస్త్రములు వ
స్త్రంబులు నీకు నొసంగెద మని
పల్కెడు వారలఁ బరికించి సంపూర్ణ
భావుఁడై యధిక తపస్వియైన

ఆ. వె. కృష్ణయోగి రోవకర రక్తనయముఁడై
వినక వదిరిదేఁ దృణీకరించి
పల్కె మద్గురుండు భగవత్పదాంబుజ
ధ్యానమబ్బిదిత్తుఁ గమల గుణుఁడు ౪౩

వ. తృణీకృతారవిందభవభవేంద్రప్రముఖ పర్ధరుండును మహాయోగీశ్వ
రోత్తముండును నగునట్టి భక్తిసారముఖ్యుండు నరపాలాంతికం బుద్దేశించి
యెట్లు రానేర్చు దుర్మతి విభూతి ద్వయనాథు బహువిధంబులు కీర్తింపు
చున్న మద్యాత్మ్యంబు దురాత్ముండవగు నిన్నుంగూర్చి యెట్లు పల్కునగు
భగవంతుండుంటోఁ బ నివ్వఁదగిన వస్తువులు నిక్కంబుగా నిఖిలలో
హమయంబు లనఁ గుటిలాననుం దగుచు మత్కీర్తియందు నీవు బహు

వర్ణింప నంతఁదగ దని పలికి తక్షణంబ యంతః పురంబుఁ బ్రవేశించె నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును బ్రసిద్ధంబును నగు భార్గవ పురాణంబు నందలి యుత్తరఖండంబునందు సంవాదంబుఁజేసి సత్త్వపరాయణుండగు నారాయణుండు వరుసతో నేకాదశాధ్యాయంబుఁ జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 84

చ. మనుజుఁడు మహాతపోనిధి ప్రశాంత చిత్తుఁడు కృష్ణయోగి ర
క్షణపరి వత్క వత్కలిని సౌమ్యము పీడఁగ రోషభాసితా
ననుఁడయి యాత్మదేశికు మనఃప్రతిభారుఁడేరి భక్తి నా
తని పదపంకజమ్ములం దురారత మ్రొక్కి వచించె నిట్లనిన్ 85

క. నిగమాంత విశారద యా
జగతిపం దధముఁ దగుట సకలాచ్యుత భ
క్తిగణ విదింపు నిప్పా
దగు నెం క్షణమేని నిర్వ్యవలంవదు నియతిన్ 86

తే.గీ. దాని మూల దర్శనము మహాపాపహారు
కంబగుట నేను దేశాంతరంబు గూర్చి
యిప్పు డరిగెద నానతిమ్ము మునికు
లోత్తమ మహానుభావ యనూన చరిత 87

క. మునివరుఁడు భక్తిసారుఁడు
మనమతి యవ్వచనములకు కరుణానిధి వి
మ్మనెదసి సహింప నిమునము
ననుపుగ నే నీమవెంట నరుదెంతు నిలన్ 88

శ్రీకృష్ణుఁడు గురు దేవతా సమేతంబుగా దేశాంతరంబు వెడలుట

వ. ఇందు వసియింపరాదు గాన మఱింక నేనుతోఁగూడ నెవరుగుదెంతువని పల్కి శేషపర్యంతకాయ ప్రధితేఁగుచెంచు యత్నేపుం గూర్చి విధివంతంబుగాఁ [1] బ్రణామంబు లాచరించి కృతాంజలి యగుచు నిట్లనియె 39

సీ. శ్రీపతి శౌరి యాశ్రితవత్సల మురారి
సర్వలోకేశ్వర జగదధీశ
కేశవ భుక్తి ముక్తి ప్రదాకోదాత్త
భుజగ భోగశయాన పుణ్యచరిత
మునికుందనుత జగన్మోహనాకార య
జ్ఞేశ శంకరవందితాంఘ్రి పద్మ
బుధసేవిత పురాణ పురుషోత్తమ ముకుంద
యామ్నాయవేద్య ప్రాణ్యంతరస్థ

తే.గీ. కృష్ణయోగి మహాత్ముండు కీర్తిపరుఁడు
నేఁడు నృప [3] పరుషోక్తి గతించి యింత
దేశమున కేఁగుచున్నవా ధీర యక్క
నేను పోయెద మనమున నిశ్చయించి 40

వ. నిమిషంబేని నిమిషార్ధంబేని క్షణంబు నెన్నండు దాను సహింప భవద్వియోగం బసహ్యంబుగాన సర్వేశ్వరా నీకు శ్రీస్వామి సహితుండవగుచు భవిందనియమం బతోఁ గూడి వచ్చుచున్నదని పూర్ణంబుగా రమ్మని పల్కిన వచనంబు విని యతఁ గురూపమంబయిన భక్త నిత్యానపాయి గావున భక్తవత్సలుండగు భగవంతుఁడు లక్ష్మీస్వామి యుక్తుండగుచు శేషతల్పంబుతోఁగూడ గమనోన్ముఖుండను యోగీశ్వరులను నగు నా గురుశిష్యుల వెంబడిన నరిగె నంపసంగం యుఱించేపతలను దల్పవాసక్త

---

1 మూ కృతప్రణామ 2 మూ మదాత్తం 3 మూ పుర

హృదయుండవు స్వస్థానంబులం బరిత్యజించి కమలాపతిం గూర్చి సని
రప్పరాఘవు దేవవివక్షలం యగుచు సత్కంఠంబుగా నిష్పృహ యగుట ధర
సమార్థిమ హుఫిర యగుచుఁ గంపింప దిశలు తమం[1]బావరింప నాదిత్యుండు
నిష్ప్రభుండగుటం బిపుల సంధరమునం బర్వ నట భామికాశన
సూచకంబగు విప్లవస్మయంబు నవలోకించి మహావిభుండు భయాకు
లిత్తుం డగుచు సగవృత్ర హేళనంబు దీనికిఁ గారణంబని యెంచింగి
మంత్రివాహసనంబుతోఁ గూడ నక్షపాటు నంతికంబున కరుగుదెంచి
తచ్చరణాబ్జంబుల కెఱఁగి యిట్లనియె 41

క. శరణాగతవత్సల ని
ర్భర సుభద భక్తిసార పరమదయా సా
గర నీ ప్రభావ మెఱుఁగక
గఱపితి నే నతికయాపకారము జగతిన్ 42

తే.గీ. రాముఁడ దురహంకృతి తర్పయించి
రాజ్య సంపన్నుఁడైన గర్వంబు గాంచు
నెసఁ దుష్టాత్ముఁడను హీనమానసుఁడను
దుష్టబుద్ధిని నను గాంచు శిష్టచరిత 43

చ. తరుణ నిశాంత విగ్రహుండగాను గృపాంబుధి నేను నీయెడన్
గఱపిన యప్ట దీని సహింప దలిర్ప క్షమించు దోషం
బిస్ఫురణుఁడ వౌచుఁ బ్రగ్మ్ముల మదీయపురంబున కేఁగుదెమ్మట
న్న రహిని సంతసించి మునినాయకుఁ డాతనితోడ నిట్లనెన్ 44

---

1 పా॥ దాత 2 పా॥ యతిభంగము 'స్థిరమతి' యని సవరింపనగు

ఆ వె. కృష్ణయోగి వాఁడు ప్రియుఁడు తన్ముఁగని సం
తోషపెట్టి నీవు తోడి తెమ్ము
వానిఁ జూడ కోర్కిదనుచు విని పెద
టన్న నతని వాక్య మాలించి 46

చోళ మహీపాలుం బ్రార్థనంబున నది కృష్ణ భక్తి సాధులు
వ్యథామంబు బ్రవేశించుట

తే గీ. శ్రీవముగఁ బోయి మునికుంతిలుఁ గృష్ణ
యోగి పదయుగంబు కరయుగము చేర
దృఢముగాఁ దత్పదాబ్జ యుదీర్ఘ భక్తిఁ
బట్టుకొని యశ్రుపుల రాల భవ్యమతిని 46

వ. దీనుం డగుచు గద్గద వాక్యుండైన నిట్లనియె 47

తే గీ. ఋషిని శరణాగతిని యోట సౌనిదురేంద్ర
వైభవిగ శరణాగల వత్సలుఁడ భ
వత్స్వరూపము జగమున భక్తులకుఁ గృ
పారసముఁ జేసి బ్రోచుట సొంపు మతిని 48

వ. అపరాధ సహస్రంబు లెన్ని క్షమియింప వలయుఁ గాన నెన్నుఁ జెందిన వాని నీవ శరణంబు వగుటఁ గ్రమ్మఱఁ గాంచీపురి కేతెమ్ము మమ్ము బాలింప మని నుడివిన క్షమానిధియగు కృష్ణయోగి[1] సంతుష్టుం డగుచు వెరలి గురుం జేరి భక్తిచేఁ బ్రార్థించిన ధర్మవిత్తగు భక్తిసాయం బానంద కందళిత హృదయాంతరంగుఁ డగుచు శిష్యదాసానుదాస మహీపతులతోఁ గూడ వెడలియుఁ బురోత్సవంబు బ్రవేశించె శేషపర్యంకశాయి యిందిరతోఁ గూడ

---

1 పరా. అపారసహస్ర,

స్వకీయంబగు ధామంబునకుఁ జేరె నప్పుడు భూమియు దేవతలును దమతమ తావులఁ జేరుకొనియె నంత మహాముని యగు భక్తిసారుండు నారాయణాం కితమున వెలుదెంచి ఏకాకారంబుగా స్తుతియించి యుత్తమోక్తి నిట్లనియె

భక్తిసారుఁడు భగవత్ప్రార్థనము గావించుట - దశావతార వర్ణనము

సీ. రావణభానుసంఘఁ దనరు వంశపులింకఁ
  దమరాసురాదినికాయములను
విరుగఁ జేసెడి నీవు నెవ్వనాకృతి గాం
  చెంచెదు తిరిగెదు స్థిరమతిన
స్వాంతరాధామగోచరుఁడవౌ నిన్నెట్లు
  స్తుతియింపఁగలను దైవతనుతాంఘ్రి
శేషతల్పశయాన శ్రీధర యాశ్రిత
  వత్సల వరదసుప్రదాయి

తే.గీ. యీ భువనమందు వాసిష్ఠ నెంచి నన్ను
నధిక గౌరవము రచించి తమల చరిత
రూఢిగా భక్త వాత్సల్యరూపమునను
నిత్యముఁ దవరుచుండువు నిపుణమతిని 60

తే.గీ. జగదధీశ్వర నీ సద్వ్రతంబు నితర
మైనవేలుపు లోకంబునందుఁ గల్గ
దహిప పర్యంకమునఁ దొంటియట్లు లక్ష్మి
తోడ వసియించి ప్రోవు భక్తులను నీవు 61

క. అని దేవెంచఁ బతగకే
తను విశ్వాపించి ధరణిధవు యూపరిపా
లనమున నునిచి ప నివిరుఁడు
పవనాత్ముని సన్నిధిని నివాస మొనర్చెన్ 62

తే.గీ. ప్రభువు భగవంతుఁ డజరుండు పన్నగేశ
విభ్రుఁడు జనార్దనుఁడు దైవతనుతుఁ డీవి
చిత్రమౌ న భువనంబున మించెఁ దా మ
మోక్షదాయి యనెడు పేర మహితముగ 53

సీ. అట సమ్మహాముని యగు గర్తసాంఖ్యుఁడు
హరి సన్నిధానము నందు నిల్చి
యారూఢి నిగమాంతసార తత్త్వార్థంపు
ప్రతిపాదకంబుగాఁ బ్రాంచి యొక్క
మంచిగాఁ దగుఁ బ్రబంధంబు లోకంబున
యెల్ల జనులు ఆరించుచు కొఱకుఁ
గాంచి సంతోషకారియౌ యోగవి
భూతి విష్ణునితో సమున్నతిఁ గాని

తే.గీ. శేషరాదృష్ట సిద్ధులఁ గీలుకొల్పి
విమలమతి సత్తరతపోయనవృత్తి గడపి
ముక్తి జనసంఘ ప్రాప్తి సత్ప్రదముగ
సంబు వసియించె నిస్తులానందముఁ దగుచు 54

వ. అంత వాయోగిపుంగవుండు దక్షిణదిగ్యాత్రాసంసక్త వ్యాపారయుం డగుచుఁ దత్పురస్థిత చక్రతీర్థ భోగిరాజ పర్యంకశయనుండునుఁ దత్పుష్పపరయానుండును మధుపతియుఁ దదంతికస్థుండును సామయుండును నగు నారాయణుంగూర్చి ప్రణమిల్లి మానసంబునందు నతనిని నిల్పికొని విష్ణునితోఁ గూడఁ గాంచిపురంబునకు యాత్రమయగు దక్షిణ దిక్కునందు నరసనదుం గడచి విరాజమానరాజమాన సారసప్రఫుల్ల విమలకమలోత్పలంబయు ముక్తిముక్తిప్రదయు మహాపాతక పావనియు నగు తినకా మగంబెంచ యందు నిత్యోదితప్రియ లౌనరించి ఎదప కుంభకోణంబుఁ బ్రవేశించి తాఁను 55

సీ. ఘనతరరత్న సంకలిత గోపుర ప్రా
[illegible] యుతంబు హీరగణ ప్రదీప్త
విపులమాణిక్య మంటపసీమ దివ్య మౌ
ఫణిలోకనాథ కల్యాణకందు
నయనించువాని నీరస్తుతుని కటిప్ర
సారితాజాను విస్తారవృత్త
చటుల ఘనాని దైవసార్వభౌముని గృతా
ర్థుడ్వాంతకంబు[1] రుది వాయహస్తు

తే.గీ. శంఖచంక్రోదకచ పంకజాలు యుగళ
కముహస్త సరి కుడ్యాగ్రప్రసారి
త పదయుగ్మ గని దివ్యపింఛసనధరు
దివ్య భావన భూషిత దివ్యగాత్రు 66

తే.గీ. కృష్ణ తొలివారిజ వివ్యపుష్ప
వందనాపేతుఁ ద్రిభువన స్వామి య్యవ
నన్న ముఖపద్మ వక్త్రవ్యాప్తరసజాలిఁ
బుండరీకాయతేక్షణుఁ బుణ్య చరితు 67

వ. విలోకించుచుఁ గమలభవాది సంస్తుతుండును నగు భార్గవాత్మ
నవలోకించు యానందబాష్ప పరిపూరిత లోచనుం డగుచుఁ బ్రణమిల్లి
భార్గవుండు గృతాంజలిపుటుం డగుచు స్తుతియింప యుపక్రమించె 68

సీ. వెదలోకహరణ విపులమత్స్యాకృతి
యగు నీకు మ్రొక్కెద నబ్జనాభ
గురుమంథ పూర్ణ పాద్ధున్య మూర్తి యవ
నీకుఁ గేల్మోడ్చెద గర్మలాత్మ

1 వరా రుచిర

శ్రీవత్స వక్ష నీ కేశవ సంస్తుతిఁ గూర్చి
మధు వైరి నీకు నమస్కరింతు
దీపింపఁ గమలస్వయాపుద పలు నీకుఁ
ప్రణమతి గావింతుఁ బంకజాక్ష

తే గీ మందరాచల ధారివౌ మదన జనక
నీకు సాష్టాంగ మెఱఁగెద లోకపాల
యమహిరణ్యాక్ష సంహర్తవైన కిరియ
రీశ నీ కానతి రచింతుఁ గృష్ణగాత్ర 59

క హరి ప్రహ్లాదభయవిదా
రిరయోగ్రకశిపు శౌరి శ్రీధర దైత్యే
శ్వరహర నరసింహాకృతి
కరుణాకర నీకుఁ బ్రణతి గావింతు నిలన్ 60

తే గీ స్వాత్మ చరణామృతప్రపంచాయ వామ
[1]నాయ యని నీకు మ్రొక్కెద బలిమన్ము
లనఘ భృగురామ క్షత్రియారావిభేది
నీకు వందన మొనరింతు నిర్మలాత్మ 61

క రామా[2]దశకంఠచ్ఛే
దావిర్భవ దాఽఽ విక్రమాఘుణ్ణి పగు నీ
కే వందన మొనరించెద
భూవరవర రామచంద్ర భోగమహేంద్రా 62

---

1 మా నాయని 2 మా బంరర

క. నియతి హలాగ్రకృష్ట-
నయు (ఁ) నగు బలరామ రతుఁ బ్రణామిత చేతన్
భయహారి గోపకాంతా
చయ సంసర యాదవేంద్ర సన్నుతికున్ 63

క. గణుతింప మోటకారి
హాల లిలుర నగుచుఁ గీటకావళి యుద్ధాం
గణకునఁ [1]బొలించు నీ కేఁ
బ్రణుతింపెదఁ గల్కిరూప రమారామా 64

వ. అశేషంబులగు నెరక్కృత్యములందేమి ప్రేమయు నొంది నాకొల కొలది
సత్కామునియిట్లు ధంబున స్తుతియింపుచుండు వరనిం గనుంగొని భార్గవపాణి
కరుణాంబుధి యగుచు నరం గొన్కొంచుక పైకెత్తి సర్వావయవంబులచేత సంతు
ష్టిం గావించిన శక్తిసాంద్ర నీంద్రుం దుత్తమయు నిఖిలనిగమాంత
తత్త్వార్థ రహస్యకథనాంచలయు నగు కృతిఁ జేసి యోగంబుగైకొని వసి
యించి యట చక్రపాణిని హృదయాబ్జమునం దిడుకొని యచ్చోటువాసి
గ్రామాంతరయుడ కేతెంచి యందు నిజతేజము సంక్షేపించికొని ఇర
వత్తుగా నమ్మహాత్ముండు మార్గంబునం దరుగ నొక్క విప్రపుంగవుండు
శిష్యులకు నిగమంబు జెప్పుచు పూర్వార్థవాక్యంబు గనుంగొని తద్రూపాం
బరఁగ కూరకుండిన. 65

తే.గీ. ఆ పఠింపఁ బలుకు మంత్ర భాగ [2]మంబు
నుడువ నుద్యుక్త మంచు నయానవృత్తి
నమరఁ దయ భాగవతశేఖరుఁడు జేసి
[3]పల్లురి విస్మయంబొ [4]నర్థముల యొదఁగి 66

---

1 పొలించు = పొలియించు = నశింపఁజేయు 2 మూ. హ
3 మూ. ర్భుతి 4 మూ. నుత్కరర

ఆ.వె. ఎవరు ప్రశ్నసేయ నెసఁగినవారలు
వారికెల్ల విశదముగా రచింప
నృపుఁడు గురుఁడు చింత వలమెరు మునిగఁ
వాఁడు నగుచుఁ దదుఁ బోఁడి చూడఁగి 67

వ. అప్పు డార్ష్యపుంప్రధరుండగు సౌకృష్టుమునందు సమట తారా
రత్నప్రభావం బెఱయక నావేత నన్నుసేయుం బడియెఁ ధన్యహిమంబుననంతనేని
[1]మల్ప్రచ్ఛుతి నచ్చయుగుట నరటవిష్ణుపాదాంగాబ్జ్రుల కెవ్వండు ప్రదోవాంబు
సేయు నతని కా వ్యక్తస్థానంబు వచ్చుంగాక పోనేల యని పల్కి
యధ్యాపనుండగు నప్పుంతోఁ గూడఁ బని పటంలికంబుచేసి యమ్మునీంద్రు
పాదమ్ముల కెఱఁగి సద్భక్తిఁ బంధుచు సంస్తుతించి కృపానిధీ బ్రహ్మ
యోగివి గాన సర్వాగర వర్ణలంత వగుట షమియింపుము వాయు నిగ
మంబు లోసంగుమని యిట్లు ప్రార్థించిన సౌనీశ్వరుండును భగవద్ధ్యాన
తత్పరుండును నగు నమ్మహానుభావుండు మౌనవ్రతత్వంబు వలన
వాని మనివి కృష్ణ ప్రసాదం బనుమంచేర ధేశించి విప్రుండయ్యెడుపై చిన
దత్రప్రభావంబునంగ ద్విజుం దుంఁ దమతమ ప్రకృతి నొంది యతనిం
గూర్చి నమస్కరించి క్రమం బగ్గడింపుచు నిచ్చ నివాసంబునకుం జనిరని
మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబగు నగు భార్గవపురాణోత్తర
ఖండంబునందలి ద్వాదశాధ్యాయంబు సంవాదము చేసి భక్తపరాయణుం
డగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె నెంతయు నిష్ఠనియె 68

క. ఇంకా భూసురు లరిగిన
హెలహొందఁగ భక్తిసారముని పద్యం ర
వ్వలఁ దన్నగరాధీశ్వరు
నరివాఖ్యగృహము ప్రదక్షిణం బొనరించన్ 69

1 మూ మచ్చురి

క. ముని యేయే కరఁ బన హరి
యనుపమ భరివ త్రితగళుఁ[1]డై యతని దీటం
పను స్నిగ్ధ స్మితరుచిలో
చనముల నాయా హరిత్తు సందర్శించెన్ 70

హరిపాదుఁడను విప్రుఁ డధ్వరంబున
భక్తిపాదున కగ్రపూజ గావించుట

ఆ.వె. అప్పు డొక్క భూసురాగ్రణి హరిపాదుఁ
డనెడు వాఁడు యజ్ఞమును రచింప
యత్నుఁ డగుచునుండి యచ్యుతుఁ బవిత్రి
దాస్యుఁ బూజఁజేయు తలఁపుమదిని 71

సీ. నగరి నవిర్కృయయ్యుగఁ గాంచి భక్తి మహి
ష్ఠుని భక్తి సత్తము మునియేమ
హాను భావాఖ్యుని యరయుచుండాఁ డొకో
యని చింత గావింప యనితుఁడు
బయయక శేతెంటి పరమభాగవతోత్త
ముని దయాంభోనిధి మునివరేణ్యు
సురుచిర తులసీ పయోజాక్షమాలికా
ద్వయధారు విష్ణుభావ చరితు

తే.గీ. నూర్ధ్వ పుండ్రాంకితతను వమున్నతాత్ముఁ
జూచి పాదాబ్జములకుఁ దత్పరత మ్రొక్కి
ధన్యమతిఁ గాని సాష్టాంగ దండమునిడి
[2]పుణ్యసిద్ధాంతి యనుచు బంధులతోన 72

తే.గీ. విప్రభావంబు స్తుతియించి భక్తి సురుఁడు
మాటిమాటికిఁ బ్రార్థించి మహిమ మించి
యధ్వరంబున నతని కగ్రపూజ
నలుపుటకుఁ గోరికె యనుచు సల్పె వాలిం 73

1 మూ. గళుఁడు నయ్యతని డెంపను స్నిగ్ధ 2 సమస్తభద్రమగుచో
'పూర్ణసిద్ధాంతి'

చ. అనఘుని యవ్వాలంకర తమ్ముని వందిపిఁ గ్రొంచిత్తు న
జ్జన నుతుఁ బుణ్యమూర్తి నరసపతుఁ దోఁగొనివచ్చి యమ్మహో
ఘనులకు శ్రద్ధ పీఠమునిగా రచియించి తదంఘ్రి పద్మముల్
గనతపుఁ బాత్రయందు నిడి గారవ మొప్ప ద్రిజలంబు దత్తిగొన్ 74

క. విమల సుగంధ జలంబుల
గమ దత్పాదాబ్జంబు గావించి నగం
ధ్యముఁ దగుము గంధపుష్పా
ద్యములం యథా[1] విధిని నర్చించి యటన్ 75

తే.గీ. హర్ష పర్యాకులేక్షణుఁ దగుచు పొగి
చంద్రుఁడా భక్తిసారు సుర్వాహాలి
తన్మనోహరమైన సద్భక్తిఁ బ్రణతి సేసి
పలికె నిష్ఠుండు విమల వాక్ప్రౌఢి గదఁగ 76

క. భగవత్ప్రియ సుచరితముని
యగణిత మతి యోగివర మహాభాగ విహం
గగమన పదనీరజ భృం
గ గరళ గళ గర్వహారి కలుష విదారీ 77

ఆ.వె. గరిమ మీకుఁ [2]బుణ్యక్షేత్ర గతుఁడవై న
నిచట కేగుదెంచుట నిర్మలాత్మ
యిప్పు[3]డును నల్ల నా జన్మ మెలమి సఫల
మయ్యె నా జన్మ పావనంబయ్యె నవఁగ 78

---

1 మూ విధి నర్చనలం 2 మూ అంచయు దేవి పంక్తిలెను
3 మూ దేనునల్ల జన్న

వ. యజ్ఞశాలయందున్నట్టి విప్రులందఱు కృతార్థులైరని యట్లు సభయందుఁ ఎల్లి వరనిం గన్గొని యా యుత్సవమ్ముం జూచ్చుఁ సహింపని వార లగుచు రోషావిష్ట[1] చేతస్కులై క్రోధ చక్షుస్సుచే నయ్యుత్సవపద భక్తు నవలోకించి నిగమనిగమాంతర కీర్తయును సిద్ధిం శాస్త్ర ప్రవీణులును వ్యాస సమానులును నగు నిమ్మహాత్ముం డిధిది విష్ణుదివ్యభిమాని యగు నొక్క నరుం గూర్చి పూజాదికం బెట్లు గావించిరివి దురాత్ముఁడవు గాన ద్విజా స్సా మహత్తగు నీ యవమానంబునందుఁ జేసి యావు బహిష్కృ తుండ వగుదు వని పల్కి యందఱు నిర్గతులైన నప్పుడు భూసుర శ్రేష్ఠుండును దీనుండును భగ్న మనోరథుండు నగుచు నక్షపాద ముంబం బాలోకింబుఁ జేసిఁ యూరకున్న యెడ భక్తవత్సలుండుగాన నమ్మహాను భావుండు విప్రు నూరడింపుచు హృదయకమలం సంస్థితుం[2]డగు దేవ వీక్షించి నమస్కరించి స్తుతియింపుచు నిట్లనియె— 79

తే.గీ. షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్న ! యధిరాజ
కన్యకానాథ ! యోగిహృత్కమల మిత్ర !
పుండరీకాక్ష ! కాసార భూమగేహ !
మఖ వరప్రద నిస్తులామోద చరిత ! 80

వ. విద్యాశ్రీమద గర్వితులును భగవద్భక్తి దూషకులును నగు నవ్విప్రు లిట్లవమానింపుచు నీవు బహిర్గతుండవై ప్రకాశింపుమని యిట్లు ప్రార్థింప దుష్ట యహోరాత్రపుంగవు నెదుట ఫణిలోక నాయక పర్యంకశాయనుండును శ్రీభూమీకర సంస్పర్శకో[3]మల్లచ వేదిప్రసూన చరణ సరసిరుహుండును స్ఫురత్[4]ప్రకృతి తట ద్విద్యోతమాన పీతాంబరుండును శంఖ చక్ర గదా శార్ఙ్గ నందక సంయుత హస్తకమలుండును శ్రీవత్సమణి [5]దవహాస చందనాంచిత వక్షఃస్థలుండును హీరదర్పణ ప్రకాశమాన గండ మండల భ్రాజిత కుండలుండును నుదార సుమ విద్యోతమాన దాంపేయ

---

1 మూ. చే 2 మూ. డసు 3 మూ. స్ఫుర
4 మూ. నిద్ర 5 మూ. కటి

శాత కాంతుండును వాకర్ణ విస్తీర్ణ సముత్ఫుల్ల విశద కమల నయనుండును సుకర దరహాస చంద్రికా పూరబింబా[1]ధర సమన్వితుండును శరదిందు సన్నిభ ముఖమండల ప్రకాశితుండును సుభ్రూలంబితాసితాలకాసక్త ఫాల ఫలకుండును చారు[2]కోటీర హారకేయూర మంజీర కంకణాది విభూషితుండును నహీంద్రేంద్ర సేనేంద్ర ప్రముఖ నిత్యసూరి కమలాసన వాక సురేంద్రాది నానాప్సరోగణ వసిష్ఠ వ్యాస వాల్మీకి ముఖ్య భాగవతోత్తమ సనకాది యోగి సంసేవితుండును జగదీశ్వరుండును శ్రీకరణా రమణ సంతాపచ్ఛత్రతరామర శోభితుండును నగు హరి సభామధ్యమంబున గాంచువారల కందఱకుఁ గొడగట్టినప్పుడు ద్విజోత్తములందఱుఁ బ్రకంపితా భీతభీతులును విస్మయాకులిత చిత్తులును నగుచు మాటిమాటికి దండంబు పెట్టిన భక్తిసారుండు తత్పూర్వ దేవతాగణంబుల సంస్తుతించి లక్ష్మీప కరుణ నొందఁ బ్రాంజలు లగుచు ద్విజులు మదపరాధము క్షమియింప మని పల్కిన వాక్యం బాలకించిన నాఁడు నవిప్రపుంగవులు బ్రహ్మ నిష్ఠా గరిష్ఠుండగు నాభార్గవ నందనుంగూర్చి ప్రణిపత్తిచేసి చరణంబులం గూర్చి పలుమాఱు శరణంబు నొంది యిట్లనిరి 81

సీ. [3]ఏము హీనమతుల మింపొంద దురభిమా
  నులము గర్వితుల మనూన చరిత
[4]యతానుపము సమోహాత్ములము సమర్ప
  రులము కామక్రోధ కలితమతుల
శాలయులము దుష్కృతాంధుల [5]మపరాధ
  ముఖ్యభాక్కులము నవమాధ వృత్తు
లముగాన నీ మహిమ మెఱుంగలేకయె
  గీర్వరేశ్వర యండివరేశపా

---

1 మూ ధార 2 మ కోటీర మణి
3 మూ ఏమహీన 4 మూ లముసదా 5 మూ మహాప

తే. గీ. కమల మరసిన సిరిపదారమేము
నరిపినారము వత్సలుఁడ వగుట
క్షమ యొనర్పుము కారుణ్యజలధివగుచుఁ
పరమ విశదానుసార భక్తిసార 82

ఉ. దారుణ దుఃఖవహ్ని దరితప్త భవాంబుధి మగ్న నర్తి వి
స్తార జలార్తవృత్తుల మహోత్తులపై తగు మాకుఁ [1]తీరనౌ
కారము నీదుపాదము విశ్వపునావనుఁ దెంచి [2]నిస్తుల
స్ఫారలఁ బ్రోవఁగాఁ గలము ధన్యమతిన్ మునిరాజశేఖరా 83

క. అని యిట్లు భూసురులచే
తను బ్రార్థితుఁడగుచు నతఁ డుదారదయాళో
కనమున వారలఁ గన్గొని
మనమున సంతోషవార్థి గదలుకొనంగన్ 84

భక్తిసారుఁడు బ్రాహ్మణుల ననుగ్రహించుట

వ. పరికింపుచున్న నిఖిలదేవతలకుఁ బరిదారరంబు గావించు కౌతుక యోగి వర్యుండు హృదయ కమలనికేతనంబైన దేవుం జేర్చి ప్రహృష్టుండయ్యె నంత బ్రహ్మాదిదేవతలు తత్ప్రభావంబు నుగ్గడింపుచుఁ దమతమ నివాసంబు గూర్చి చనిరి విప్రపుంగవులు హరిపాదుం గూర్చి నమస్కరించి[3]కొని యాతి మత్కృ[4]తాపరాధంబు క్షమియింపుమని పల్కి భూసురుం బ్రార్థించి ప్రహృష్టులగుచు యజ్ఞంబు యథాక్రమంబుగాఁ బరిపూర్ణంబు గావించిరట ద్విజు లధ్వరాంతంబునందు హరిపాద హరిప్రియుఁ గావింప బ్రాహ్మణుం దవభృథస్నానంబు సేసి మహీసురులతోఁ గూడ భక్తిసారాంతికంబైన

1 మూ॥ తారనౌకరని 2 మూ॥ నిస్తుత
3 మూ॥ ద 4 మూ॥ త్కృపా

కేతెంచి పరమంబుఁ దత్పాద తీర్థంబు గోరి 'తత్ప్రసాదంబువలన పద్య
తంబగు వార్త వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగి మోదంబునఁ బ్రణామంబు
గావించిన యోగీంద్రుం డతనిఁ గౌఁగిలించుకొని యభీష్టంబగు వరంబొసంగి
యందన విప్రు నుద్ధాపించి భక్తిశృత సహితుండగుచు నాయోగి వరి
వ్రతుండై శ్రీరంగాది దివ్యక్షేత్రంబులం దనయంబు సంచరింపుచు యోగ
సమాధిచే నుండె [2]నెవ్వండు కలుషా[3]పహంబగు నీ భక్తిసారు చరిత్రంబు
వినుచుం బఠుకుచున్ భక్తిఁజేసి పఠియింపుచు నుండు నతండు పుత్త్రపౌత్త్ర
సంపత్తులచేత నుత్తమంబగు నాయుష్యంబొంది [4]యంతంబున యోగులకు
దుర్లభమగు ముక్తిం జెందునని మహాయోగివాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును
నగు భార్గవ పురాణంబునందలి యుత్తరఖండంబు నందలి త్రయో
దశోధ్యాయంబు సంవాదరూపంబుగా భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు
నరునకుంజెప్పిన నమ్ముపఁ్ండిట్టనియె

5 నారాయణ మునివర ని
[5]త్రై రహి మ్రొక్కెదెద నో జగత్పావన ని
వారాధి భక్తిసారు న
పార మహత్వంబు వల్కెలో చిత్రముగాన్ 66

6 పరమ శ్రేయః కాంబ
మరయంగఁ బవిత్ర [6]మునగు నమృతప్రద ము
త్కరమునగు యోగి[7]వర్యుని
చరితము విని నాకుఁ దృప్తి చాందు సేవా 67

---

1 మూ యతనితత్ప 2 మూ వహం
3 మూ ప్రాం 4 ము నందలి
5 మూ త్రైరహి మ్రొక్కెదరనో ...గల్పనీ 6 మూ మనఁగ ...
7 మూ పరు

క. అంతఁ గ్రమ్మఱ భగవద్భ
క్తుల వైభవ మనువదింపు గురునాయక యం
చలముఁ గొనెదు నానరుతోఁ
బలికె విభుం డవ్యయుండు భగవంతుఁ డొగిన్ 88

సీ. ¹పరమహంస యతివరచరిత్రము గూర్చి
నీచేత విన్నగా నేను ప్రశ్న
చేయంగఁబడితి నిర్ణేయమున్నది భగ
వద్భక్త చరిత శ్రవణముకంటె
నితర పావనము లేదిది సత్యమా నిన్నుఁ
గూర్చి వచించెద గురుమనీష
శ్రీరంగపు క్షేత్ర దారిద్ర్యంబు విను గ్రామ
పల్లి యనెడు నది ప్రాంతమందు

తే.గీ. వర్షముగ పొంద్వేరంబు నందుఁ గల్గు
నట్టి సంపత్సమృద్ధిగా నలరుఁ బంద
రీత నగరంబు సంతత శ్రీకరంబు
భక్తసందాయకము ముక్తిదాయకంబు 89

వ. అందు 90

కారి నాథనాయకా దంపతులు తపం బొనర్చుట

తే.గీ. ధరణిపైఁ గురురాజుచే ద్వాపరంబు
నందుఁ బాలింపఁబడి కురుకని తనర్చు
నందు వసియించు పురుషుండు దాద్యుఁ దమ్మర
జలధిలోకాగమ్యుండు రాక్షసహరుండు 91

---

1 మూ. పరమంబైనయోగి 6 కంటు

చ సురనిభ[1]లాభ మాం మతిశోభిత పాదపయోరుహుండు సు
స్థిరతర మూర్తి నచ్చట వసించిన మానవపుల్లి విష్ణు త
త్పరులగు టమ్మహా మహిమ భాసిల వారలలో మహామహుం
డురుతర మూర్తి నిర్మల గుణోన్నత భాగవతాత్ముఁ డింన్ ౯౨

తే.గీ అర్థితానాథ సద్భక్తుఁ డమల గుణుఁడు
వనరి యనుపేర నమరినవాఁడు పరమ
తత్త్వభాగ వి[2]దుండు సద్ధర్మ్యుఁ డతని
పంప నుద్భవమయ్యె సుక్షేత్రం యశుండు ౯౩

తే.గీ అతనివలన మహామహుండైన ధర్మ
ధరుఁడు ఘనియించె నా యశోత్కృష్టివలనఁ
ఇత్రిపాటి యనెడువాఁడు జననమొందె
నమ్మహాని కయ్యె రక్తదామాహ్వయుండు ౯౪

క అతనికిఁ గర్గమగోన్నత
మతిమంతుఁడు సద్గుణుండు మధుపైరివధా
ప్రీతుఁడగు పాటల లోచనుఁ
డతుల యశోధరుఁడు వైభవామరపతియై ౯౫

తే.గీ అమ్మహాత్మున కయ్యె నుదార గుణుఁడు
నిర్మలాచారి [3]సత్కారి ధర్మచారి
యగు మహా మహుఁ డాతని యందు తనయుఁ
డనఘమతి భగవత్కార్యుఁడైన ఘనుఁడు ౯౬

---

1 పూ నిభింధ 2 పూ విధుండనద్ధర్మ ౩ పూ సత్కారి

తే.గీ. అఖిల గుణముల కాకరుఁడగుచు వాఁడు
సంతతము వృద్ధిఁ బొందుట జనకుఁ డతుల
సద్వ్రతాఢ్య సంయుతు ధవ్యచరితుఁ
బుత్త్రిఁ బరికించి వివాహసంపూర్ణ మతిని 97

ఉ. ఆతనికి రూపయౌవన సమంచిత లక్షణ లక్షితాంగియౌ
సతిని వివాహమున్ సలుప స్వాంతమునందుఁ దలంచి సం
చితవిభవమూర్తి ధార్మికుఁడు శిష్టుఁ డతండు సమీప వర్తిగా
స్థితుని [1]సుభక్త వత్సు సముదీర్ణగుణాన్ విభవాఢ్యు ధీమతిన్ 98

క. [2]కంజాక్ష వత్సుని గని
మంజూక్తిని బ్రేమ సేసి మధురాధర శ్రీ
కంజాక్ష[3]భర్తఁ బెండ్లి నొ
గిం జేసెను నాథునాయకుని [4]గారిచిఁ దాన్ 99

వ. గుణశాలియగు పుత్త్రునకు వివాహంబు గావింప భగవద్భక్తుండగు సత్కారి
విష్ణుభక్త యగు భార్యతోఁగూడఁ జిరకాలంబు ప్రహృష్టుండై క్రీడించి
ధర్మవత్సలుండగుట నప్పు డమ్మహాం దనపత్యుండై సుతార్థంబు చింతిం
పుచుఁ దపంబుచేత రమాసఖు నారాధించెదనని నిశ్చయించుకొని
భార్యతోఁగూడ గృహంబు నిర్గమించి పుణ్యయు జగత్ప్ర[5]సిద్ధయు
నఘనాశినియు దర్శన శ్రవణంబులవలన ముక్తి నొసంగునట్టి రామపక్షి
తరంగిణిం జేరి యందు యథాన్యాయంబుగా స్నానంబు చేసి విధ్యుక్తంబుగా
హరిం బూజించి హృదయకమలంబునందలి శ్రీపతిం భజియింపుచు

1 ఆతనిపేరు కమాలా వ్రతపుడుఁడు 2 మా కంజాక్ష
3 మా భర్త 4 మా గౌరికి 5 మా సిద్ధి

నిత్యంబు సమాధించేసి [1]యనుత్తమంబగు మంత్రరాజంబు జపియింపుచుఁ బరమంబగు తపంబున[2] నిట్లు సంతప్తుండగుచు గురుతాధీరుఁడును భక్త వత్సలుండును నగు పద్మాక్షుండు రమాసహితుండగుచు నెదుట నిల్చిన నమ్మహామహుం గనుంగొని తత్క్షణంబున లేచి మాటిమాటికిం బ్రణమిల్లి ప్రాంజలియగుచుఁ గారి పరమేశ్వరుంగూర్చి స్తుతిపూర్వకంబుగా నిట్లనియె

సీ. ఇందిరాధీశ గోవింద నీకుఁ బ్రణతి
వాత్సల్యగుణ గుణాబ్ధి నీకు
పతి సహస్ర శీర్ష శతధృతి వందిత
నీకు నమస్కృతి నిర్మలాత్మ
విశ్వపతి మహేశ వినుత యాత్మేశ్వర
నీకు సాష్టాంగంబు లోకనాథ
హరి జగద్దేహవౌ ఎట్టి నీకు జోహారు
విశ్వకంఠుఁడవైన విభుకారి

తే.గీ. నీకు నుతి యక్షరాయ సుశ్లోక నిగమ
రూపిణే శాశ్వతాయ సరూపకాయ
సుందరాయ పరేశాయ నుతన సన్ను
తాయ యని నీకు మ్రొక్కెద దైవరాయ[3] 101

క. నారాయణ నీకు నమ
స్కారమ్ము ననంత శక్తి గల్గియు బ్రహ్మం
బై రంజిలు నీకై శ్రీ
ల్పారఁ బ్రణామం బొనర్తు నంబుజనాభా 102

---

1 మ. యనంతమం 2 మ. 3 మూ. ...పమానస 4 మూ.

సీ. అమల విభూతిద్వయాధినాయక విశ్వ
 శేషశయన నీకుఁ జేతువినతి
ప్రణవాఖ్య యోంకార వాచ్యుఁడవగు నిను
 మ్రొక్కెదయెద దైవమూర్తి నిను
హరి స్వతంత్రుండవౌ నచ్యుత నీకు న
 మో నమో యని భక్తిఁ బొగడు వాఁడ
కరుణాపయోధి భక్తఫలం ప్రదాయి ప్ర
 సన్న కల్పక నీకుఁ బ్రణతిఁగాంతు

తే.గీ. భూమినీళాధి నాయక పుణ్యచరిత
నిత్య ముక్తైక భోగ్యాయ నిరుపమాయ
తే యని నమస్కృతి రచింతు దివ్యరూప
వైభవాకార సద్భావ వాసుదేవ 103

తే.గీ. నామ భగవచ్ఛబ్ద వాచ్యుఁడవగు
నీకు మ్రొక్కెద సర్వావనిగమరూప
యాత్మనాథుఁడ వగు నీకు ననుదినము న
మో నమోయని కొనియాడి మ్రొక్కువాఁడ 104

క. అని యిట్లుఁ బొగడెడు నా
తనిఁ గని భగవంతుఁ డఖిల తత్త్వుఁడు నిగమాం
త నుతుండు భూతభావనుఁ
డనఘుఁడు సంతోషకారి యగుచు నయమతిన్ 105

క. కరుణావలోకనంబులఁ
బరిపాలింపుచు వదించెఁ బరమప్రవర సేఁ
బరితుష్టుఁడ నైతిని సు
స్థిరమతి నీయాతపంబు చేతఁ గుమారా 108

శఠకోపముని జననము

వ. నీ కోరిక యెఱుంగుదు నట్టివే వరుండగు కుమారు నొసంగెద నని పలికి దేవుం డంతర్హితుండగుట సంప్రాప్తమానసుండగు కారి సభార్యుండగుచుఁ గురుకంపేరి శ్రీ మందిరంబున కేతెంచి రమా సమంగూర్చి ప్రణమిల్లి యట్లగమ్ముల నిజగృహంబు ప్రవేశించె నంత భగవత్కృపయుండును మహోద్యుతియునగు సేనేశ్వరుండు భగవంతుతోఁ జెప్పి నాథనాయకి గర్భంబునం దావిర్భవ నంతట సంవత్సరంబు పూర్ణంబగుడు సాధ్వియగు నాథనాయకి కలాదియందుఁ బొందిన రెండు దినంబులు నమట [1]సుభగంబునగు వైశాఖ మాసంబునందలి భృగువాసరంబునందు శ్రేష్ఠంబగు విశాఖాసహిత కర్కాటలగ్నంబునందు నుత్తమంబగు పుత్రుం గాంచె నపుడు భూవరాహుండును మాధవుండును భక్తపరాయణుండును నగు నారాయణుండు సూతికానికేతనంబున కేతెంచి మహాత్ముండగు నప్పాలునకు విజ్ఞానం బుపదేశించి స్వధామంబున కరిగె[2] నంత భుజంగాధీశుండు సింధుకన్యాధవాజ్ఞంజేసి [3]కారి గృహాంతరంబునందు చించామహీరుహాకృతి యగుచు వసియించె నప్పాలుండు శౌరికారుణ్య లబ్ధ జ్ఞానామృతంబు గ్రోలుచు ఋషితృష్ణంబు గ్రోలక యవలోకనంబు సేయక

---

1 మూ. సుభాగంబునగు 2 మూ. నట్టె
3 మూ. వారి

రోదనంబు గావింపక నిరంతరంబు కరచరణారవిందాంగుష్ఠచుంబనంబులా
నల్పక సంవ్యాప్త పుష్ట సర్వాంగుండును నిర్ని [illegible]త్రుండును గతస్త్ర
మండుసు స్వల్పరోమం తనుండును దినదిన ప్రవర్ధమానుండును శంఖ
చక్రాంకిత భుజుండును హరిదాస్యతాశయుండును నై యివ్విధంబున
వసియింపుచున్న యవసరంబున 107

క. [illegible]ంయ యశోదా గుణసం
కలిత మహాభాగు నమల పముఁ దత్పుత్రున్
దలిదండ్రులు గని విస్మయ
కలిత హృదయు లగుచుఁ బ్రియము పర్వగ నంతన్ 108

గీ. పదము వోయిన పిదప పుత్రునకును
మారుడను పేరు పెట్టి యమ్మహిత మతికిఁ
గొన్ని మాసము లరిగిన మున్ను కంటె
తేజసు నమ్మహాత్ము దర్శించి యపుడు 109

క. [illegible]ది యేమి హేతువో యని
పదపడి [illegible] పగిది దాయిని తొట్టం
[illegible] చేసి పుని
[illegible] స్వామి సన్నిధియందున్ 110

[illegible]
[illegible] దనయుని వింప
[illegible]
[illegible] మొక్కి పలికె రచ్యుతుతోడన్ 111

తే. గీ. అనుపము నలౌకికుని నీ వుదార మతిని
యిచ్చు నిట్టిదా నీవ గ్రహించి కొనుము
అడుఁడు నుతుఁడేల యనుచును స్వాత్త్విక వయసు
లేని యాదంపతులఁ జూచి యాదరించి 112

సీ. హరి యిట్లు పల్కె మీ యాత్మజుం డల మహా
యోగి మత్స్యేంద్రుఁ డుద్భవించె
లోక రక్షార్థ మలౌకిక స్థితితోడఁ
గన మర్త్యమాత్రుండు గాఁడు సుమ్ము
యటుగాన మీరు హర్షాత్ములై యాత్మజా
రక్షింపుఁ దన రమారమణుసూక్తిఁ
రసయు నపార్థికృతతనుని యా హర మంది
రమునకే పోషింప రమణితోడ

తే. గీ. నతఁడు బాలార్క నిభుఁడు పర్యంకతలమ
యానుఁడు హరిపదాంబుజ ధ్యానలగ్న
మానసుండయ్యెఁ దద్దేవ మందిరమున
గలయఁ జరియింపుచును నొక్క కాలమునను 116

వ. అందుఁ గింద గరు మూలాధారకోటరంబు ప్రవేశించి బద్ధ పద్మాసనాసీనుండును నిమీలిత నయనుండునై హృత్పద్మంబున నచ్యుత శ్రీరామ పాద పద్మాలోకనంబు సేయుచు బాహ్యంబు నవలోకింపక యే గసమాధి నధివసించె నిట్టిదయిన షోడశ వత్సర కాలం బమ్మహాత్ముండగు హరి సుతుండు హరిసమాలోకనాహ్లాద నిర్భరుండై యుండె నని మహాయోగి

మాహాత్మ్యంబును శ్రీ మంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు
నందు సంవాదంబు చేసి భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు పదునకుఁ
జతుర్దశాధ్యాయంబు చెప్పి యిట్లనియె 114

తే.గీ. అంత దాతని మౌనంబు నవనయించు
కోటకు నక్షయుగంబును దెలుపఁ గోటకుఁ
బాని భగవంతుఁడగు హరి భానుకోటి
రుచి విరాజిల్ల గరుడాధిరూఢుఁడగుచు 115

సీ. బాలింబుగన్మాతయగు లక్ష్మియును భూమి
యును గూడ హేమాంబరోజ్జ్వలుండు
చక్ర గదా పద్మ శంఖ ధరుండు కే
యూరాంగద కిరీట హార కుండ
లాలంకృతుఁడు వన మాలా విరాజిత
కౌస్తుభవక్షుండు కలిత మంజు
మంజీర [1]రంజిత మహితాంఘ్రి పీఠుఁ
డగుచుఁ దా వచ్చి యయ్యచ్యుతుండు

తే.గీ. సన్నుఁ బరమానందమైన నిత్య ముక్తు
… మహాత్ములతోఁ గూడి యదుకులం
… ముందుఁ బ్రీతితో సాక్షాత్క
… భూరుచులందగుచు బావించె 116

[1] వ.పా.

క. వచ్చిన [1]హరిఁ గని కన్నులు
విచ్చి మహానందమునను వెస లేచి యతం
డచ్చోట మాటి మాటికి
మెచ్చిన భక్తిని దండము లిచ్చు నుతించెన్ 117

వ. అంత నతండు మౌనంబు విడిచి నిటలతట ఘటితాంజలియై యిట్లనియె శ్రీ సర్వేశ కమలాకర కమలలాలితంబులును నూపురోజ్జ్వలంబులును రక్తారవింద సుందరంబులును పద్మరాగమణి ప్రభవంబులును వజ్రధ్వజాంకుశ పంకజ కల్పవృక్షాది వాంఛితంబులును ఇంద్రమండలఖండాభ నఖరాజి విరాజితంబులును సువృత్తాకార రుచిరాంగుళీ శోభితంబులును సుపార్ష్ణి పార్శ్వలలితంబులును ప్రవాళాంకుర కోమలంబులును సంరక్త నీల వర్ణపరివృతంబులును బ్రహ్మరుద్రేంద్ర మకుటమణి నీరాజితంబులును సర్వామరార్చిత కల్ప పుష్పవిలసితంబును దుళసీకోమల ప్రభాపటల భాసితంబులును లక్ష్మీవక్షోజ కాశ్మీరచందనాలంకృతంబులును ననవరత భక్తి వినత సంకరాలోక సంకరంబులును ఇందిరా కపోల సయువ పల్లవాధర వక్షోభిమర్దితంబులును బ్రహ్మాస్త్రి హరంబులును సమాధి మహిత మహాయోగీశ హృత్పద్మస్థాపితంబులును సమస్తాంతర లోకప్రియంబులును గంగాజనకంబులును సకలప్రపన్న జనాభీష్ట ప్రదంబులును భక్తజన కామధేను కల్పతరు చింతామణి సమానంబులును శరణ్యంబులును వరేణ్యంబులును ధన్యంబులును యనన్యంబులును నిరామయంబులును వదాన్యంబులును నగు భవచ్చరణాంబుజంబులు శరణంబులుగ నొచ్చెదనని వినుతించిన గరుడాద్రియగు నయ్యనంతుం డనంత వేద శాస్త్రోదితం బయ్యెనికి దివ్యాగ్రంబైన ద్రావిడాకృతిం బ్రత్యక్షమ నట్లుగాఁ గృపా కటాక్షంబున వీక్షించి యమ్మహానుభావుండు పరమ పదంబు గూర్చి చనిన యనంతరంబున 118

---

1 మూ. హరిగన్నుల

శఠకోపముని దివ్యప్రబంధంబులం జేసి హరియర్చావతార విగ్రహముల నాకర్షించుట

చ. ఆ ఘనదైత్యసంహరు కటాక్ష వశంబునఁ జేసి సర్వవి
ద్యామయమైన భారతి శుభాత్మక యాతని జిహ్వయందు ను
ద్దామత నిల్వఁ దత్త్వమయి తన్ సుగుణుల్ గొనియాడ నర్థిఁ బ్ర
జ్ఞా మహిత ప్రచారగతి నంతత నిర్మల వృత్తి నందిటన్ 119

సీ. అగాధ వేదమయంబులు దివ్యముల్
శ్రీహరి భక్తి విజృంభితములు
సమ్మతానంత కల్యాణ గుణావళి
మణి పయోరాశులు మౌనివర్య
ములు పరతత్త్వార్థములు నిరవద్యముల్
బహువిధ చేతన పావనములు
హరిపాదభవమగు నా గంగయును బోలఁ
గడు పవిత్రములు మోక్ష ప్రదములు

తే.గీ. ధన్యతరములౌ నగు ప్రబంధములు చేయ
వింటు సత్కారిసుతకృత కృతులఁ గాంచ
నమరి యర్చావతార రూపమున సర్వ
సంస్థితాత్మక మూర్తి యచ్చటికి వచ్చె 120

శఠకోపముని యర్చావతార విగ్రముల విధానమ్ముం గనుపుట

ఉ. ఆటఁ బిందారకు కోటిరాంతరమునం దారామముంగాంచు నా
షండకుం జేరి తదీయ నంస్తుత పృథక్ ప్రత్యాలి వెంపొంది యు
త్కృష్టరీతిందగు దివ్య సత్కృతులంచేరన్ భక్త సందర్శన
స్ఫుట సంహృష్టము లౌచుఁ దిండె ౨౦ నమ్మూర్తుల్ స్వధామంబునన్

తే గీ. వాని మధ్యంబునను శ్రీనివాసు శేష
శైలవాసు జగద్గురు శౌరి ననంత
విప్రబృందమ్ము లర్చించి రహిఁ దనర్చు
హర్ష విలసిత మానసులగుచు నపుడు 122

శఠకోపుండు చింతామహీరుహ కోటరావాసుండగుట

తే గీ. చారుతర తత్ప్రదాప్త నిష్యంద మధుర
సామృతముఁ గ్రోలుచను సమాస్వాదమునను
దద్గుణాస్వాద మత్తుఁడై తత్ స్థలంబు
నందు షణ్మాసి నందముఁ దదివసించె 123

సీ. ఆ సమయమున సంభావహంబగు తామ్ర
పర్ణి నది తీర భాగమునను
నమరు కోం గ్రామ మందు వర్తిల్లు మ
హీసుర శ్రేష్ఠుండు భాసురుండు
హరిపదాంభోరుహ [1]ధ్యానమూర్ధ్వపుండ్ర యుక్త
ముఁడు తద్భృత శ్రేష్ఠ భూసురుండు
దేశికుండును విజితేంద్రియుండు[2] ను బరి
తత్త్వార్థ విదుఁ దతి సాత్త్వికుండు

తే గీ. వాడికేసరివాముఁ దభార్యగుణుఁడు
సామవేద పరాయణుండౌ మహాత్ముఁ
డీ ప్రభావంబు గలవాని గృహిణియైన
సతి యనెడు పేర విలసిల్లు సాధ్వియందు 124

1 మూ ధ్వారోద్వేగరోత్త 2 యూ ప్రాఙ్జదు పర

మధురకవి జననము

క. సేనేశ గణాధ్యక్షుం
డైన కుముదనామకుండు హరి హితుఁడు కళా
నూన మగు చైత్రమునఁ జి
త్రా నక్షత్రంబునం దుదారత వారమున్ 125

సీ. జన్మించె నతఁడు దా జన్మప్రభృతి లబ్ధ
వర భగవద్ధ్యాన వైభవుండు
విమల యోగమహత్త్వ విస్తార పరమత
తత్త్వార్థ నిర్ణేత యష్టాక్షరాఖ్య
మంత్రరాజ జప సమాసక్త హృదయుండు
హరిపదాంభోజ నిష్యంద మధుర
సాస్వాదనపరుఁడు దగుచు రమాధీశ
మాధుర్య కవితా సమగ్ర రచన

తే.గీ. మధురకవ్యాఖ్యఁ దనరి యమ్మహా గపీంద్రుఁ
డతి కృపానిధి యఖిల వేదార్థవేది
యఖిలవేద ప్రశస్తుఁడు యఖిల భోగ
ములు విరక్తుఁడు గురుభక్తి కలితుఁడగుచు 126

ఉ. అందు వసించు శేషశయనాంచిత శౌరిని హృత్ప్రయోజనం
దందముగా భజించి మరి యచ్చటనచ్చటఁ గల్గు విష్ణు స
న్మందిరముల్ సుతీర్థములు మాటికి సేవ యొనర్చుచున్ జగం
బుం దనివారి చేసెం దైర బవిత్రిఁ బరిభ్రమించుచున్ 127

క యమునను బవిత్రతరతో
యమునను గృతదురితసంచయమునను సదుపా
యమునను గృతసుకృత నితా
యమునను గందాని సవినయమునను నచటన్ 127

క మఱియు నవిద్యాబంధని
బరవిద్యాప్రదయుఁ గృష్ణపద విన్యాస
స్ఫురిత ప్రాంతయు నగు నా
తర[1]యగు కాళిందిలో యథాన్యాయముగాన్ 129

క స్నానం బొనర్చి తత్తీ
రానవదేశమున హరిపదాంభోజమున్
మానస మెసఁగ సమాధిన్
ధ్యానింపుచు నియతి దాతఁ డందు వసించెన్ 130

ఉ అంతటఁ గొన్ని నాళ్లరుగ నప్పుడు దక్షిణ దిక్కునందు దు
ర్వాంతముగాఁగ భానుశతధామ సహస్ర నిభోజ్జ్వలంబు న
త్యంతము దివ్య మద్భుతము తప్పరకోపమునింద్రు తేజ మ
త్యంతయుఁ గాంచి విస్మయ సమేధిత మానసుఁ డౌచు మేదుకన్ 181

క కనుఁగొని యవ్వని రుచియా
వనజదళాక్షునకెాని యందు నరుం
దనిశము హరిసదృశం బగు
మునిశేఖరుఁ డందు నుండఁ జూలా నధికుఁడై 182

1 మూ మ

మధురకవి శఠకోప సందర్శనార్థం బయలుదేరుట

సీ. అనుచుఁ జింతించి తదాలోకనముఁ జేసి
యతని పాదాబ్జంబు లాశ్రయింతు
[1]నని మనమున నిశ్చయ మొనర్చి తత్క్షణ
మునఁ బార్శ్వ నిధి వేగమునఁ గవీంద్రుఁ
డా దిక్కునకు స్వస్థ మనస్కుఁడై పోవ
మార్గ సంస్థిత నదీమహీధరములు
పల్లెం వనంబు లెల్లఁగ దిత్తుం దగు
తన్మహామహునకు దారి యొసఁగఁ

తే.గీ. గాన భాగవతుల కెవ్వరేని చేయ
చుందురె సహాయ మట్లౌట గురు మనీషి
యైన యమ్మధురకవీంద్రుఁ డతులభక్తి
నతిరిఁ గురుకాఖ్య నగరంబుఁ జేరవచ్చె 188

వ. అందలి బిందారక కోటరంబునం దధివసించు మహా మహుండును బ్రహ్మా సనాసీనుండును భద్రపత్రనేత్రుండును ప్రసన్నవదనకమలుం డును దీర్ఘబాహుయుగళసమంచితుండును విశాలఫాలఫలకుండును విస్తీర్ణ భ్రూయుగ శోభితుండును గంభీర నాసాంకురుండును బింబోష్ఠ ద్వయ విరాజితుండును సముజ్జ్వలాదర్శ సంకాశకపోల విలసితుండును తిరస్కృత కుందకోరకదశనలసితుండును మహాహనుండును గూఢ జత్రుండును గంబుకంధరుండును మందస్మితదంష్ట్రికా నిస్తంద్ర వదనచంద్ర మండలుండును సముదగ్రకుందిల స్కంధుండును విపుల తర వక్షస్స్థలుండును పీనదున్నత కుక్షిస్థ నాభిగహ్వర భ్రాజమానుండును

---

1 మూ మానసము

సమస్థిరోరు యుగ్మంబును బ్రహ్మబ్రోణకటితటంబును సంశోభిత తానుతుంబూద్వయంబును శోణపాణితలాంబితంబును స్ఫురదరుణారవిందచరణ సుందరంబును భావ ముద్రాముద్రితంబును జటామండలమండితంబును గరుడాంకాంకహృదయంబును దాంబూన్ప్రభాభాసమానంబును నమాధినమాయుక్తంబును నగు నమ్మహానుభావుం గనుంగొని యానంద సమాకులేక్షణుం డగుచుఁ బ్రణమిల్లి యతని పదారవిందయుగళంబు నిజనేత్రాంబుజంబుల మిక్కుటంబుగా సంస్పృశింపుచు బహువిధస్తోత్రంబుల స్తుతియింపుచుఁ గృతాంజలి పుటుండై యున్న యవసరంబున 184

తే గీ ఆతనిచే నిట్లు సంస్తుతుఁ డగుచు ని గి
ఘనకృపాదృష్టి వీక్షింపఁగా వరుండు
తన్మహాజ్ఞానవంతుఁడై తత్ప్రభావ
మహిమము నెఱింగి వాక్య మిట్లనుచుఁ బల్కె 185

చ గురుతర యోగివర్య ! రతీప దయార్ద్రి మదీయ దేశికా
యరుతర వేదసారమున నుత్తమమల్ పఠదంబులన్ భవ
ద్విరచిత నర్పశీంధములు విస్తృతి గాంచఁగ నాకుఁ జెప్పి పెం
పరయఁగఁ దెల్పుమీ పదపదార్థములందుఁ గల్గు భావముల్ 186

మ అని ప్రార్థించిన వా పరాంకుశుల భవ్యప్రీతిచే నాతనిం
గని శిష్యోత్తమ నీవు గోరినది పుష్కంగా మహాగోప్యమై
యెనయుం దానటులైనఁ జెప్పెదను నీ కేకాగచిత్తుండవై
విను మారీతి యథాక్రమంబున వ్యాఖ్యావిర్భూతిగాఁ దెల్పెదన్ 187

శఠకోపముని మధురకవి ననుగ్రహించుట

సీ. అని యిట్లు పరతత్త్వ మనువదుర్వ్యూహముల్
    విను సనాతనముల విభవములను
నంతర వంతర్యామి యర్చావతారంబులను బ
    రములు పర్యాయ విగ్రహము లగుట
నిల శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసాగమ
    ములు నన్నిటను [1]నివి దెలుపుచుండు
నతిశయస్ఫూర్తిగా సత్కృతకృత ప్రబం
    ధము లట్లు ప్రతిపాదనము నొనర్చు

ఆ.వె. ననుచు నీ రహస్య మంతయు శఠకోప
మునివరుండు ప్రేమమున పవిత్ర
రముగ శిష్యుగూర్చి విమలతరోక్తిని
యాదరత ననుగ్రహంబు చేసె 138

తే.గీ. అట మధురకవి యనుపేర నమరు మౌని
యతని పదపంకజములందు నతి యొనర్చి
తద్దయు నమస్త్రములగు నర్థంబు లొంది
యా గురుని వాశ్రయించె నెంతయుఁ దగుచు 139

చ. సతతము భక్తి కీర్తనము సల్పుచు నా గురువర్యు నందు నా
యతమతిఁ జేర్చి తన్మతమునందు వసింపుచుఁ గాలమున్ సమా
ధ్యుత గతిగా నిమేషము సరిం గనుగొంచు స్వకర్మ భక్తు లా
[2]స్నత మగు జ్ఞానమున్ మొద లనందగు వీఁ దొలంగి విష్ణలోన 140

---

1 పా. నివి 2 పా. ప్నతియగు

భగవంతుండు ప్రసన్నుం డగుచు శఠకోప మునికి వకుళమాలిక నొసంగుట

వ. ఏకాంతమానసుం డగుచు నారాయణుండే పరమం బగు దైవంబును
నతండే పరమగతియు నతండే పరమం బగు జ్ఞానంబును నతండే
యుత్తమం బగు ధనంబును నతండే పరమ యగు విద్యయు నతండే పరా
యణుండును నతండే సర్వార్థంబును నని విశ్వాసంబువలన సంధింపుచు
నతని యందాత్మభరంబు నునిచి యహర్నిశంబు నంద యధివసింప
మహాయోగియగు నప్పరాంకుశుం డతనిచేత శుశ్రూష సేయంబడిన
వాండగుచు సంతోషంబుగా భగవంతుం డొసంగిన వకుళమాలికచేత
భూషితుం డగుట యది మొదలుకొని లోకంబులయందు వకుళాభరణాహ్వా
యుం డగుచు దృఢయోగ సమాధిం జేసి శ్రీకాంతాంఘ్రికమలధ్యాన సుధా
రసం బనవరతం బనుభవింపుచు నతిం డనుం గృతకృత్యుం గావింపుచుం
దింత్రిణీమహీరుహచ్ఛాయ యందుండె నిలయందుం దత్కృత దివ్యప్రబం
ధంబు లేవరులు పఠియింతురు వారు సురదుర్లభంబును సత్యంబును బర
మంబును నగు పదంబుం బ్రాపింతురు కలుషనాశనంబగు నీ శఠకోప
చరితం బెవ్వండు భక్తిం జేసి వినుచుం బఠియింపుచు వ్రాయుచు శ్లాఘ
నంబు గావించెనేని వాండు పుత్రపౌత్ర సంపదలను నిరామయం బగు
నాయువుం గాంచి యంతంబున దివ్యంబును బరంబును వైష్ణవంబును
నగు నద్దిపదంబు నొందునని మహాయోగి మహాత్మ్యంబును శ్రీమంతం
బును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి పంచదశాధ్యాయంబు
భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పిన నతండు 141

మ. సురలోకార్చిత పాద పద్మయుగ రక్షోనాయక ధ్వాంత భా
స్కర మౌని ప్రకరాత్మ సీరజదళాగ్రజ్యోతి వ్యాద్యాస సం
సరణాంభోనిధి తారణ ప్లవ రమా సర్వంసహాధీశ ని
ర్జర గంగాజని కర్తృకాంఘ్రి ఘనవక్షా వక్షిత ప్రాభవా 142

క సకలాగమాంత సంగా
వకుళాధరణాంతరంగ వాసశుభాంగా
యశుదం కరుణాపాంగా
ప్రకటాసుర మదవిభంగ [1]పతగ తురంగా 143

మాలి॥ వరకమల విఫాలా నవ్యకస్తూరిఫాలా
సరసగుణ విశాలా దారుసౌవర్ణచేలా
సురపుర వరశీలా సుందరీ చిత్రలోలా
విలసిత ఘనలీలా వేణుగోపాలబాలా 144

గద్య [1]ఇది శ్రీరాజ గోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణాంబ్ధి పాండిత్య ధురా
సవరతాపనీమండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ నవ్యనమర్గతాకృతాకృత
పటహ దణర్ధణారావ విపరీత పరమ్ప్రకియా ధిల్లికాధీశ దుందుభిధ్వాన
కోలాహల హనూమద్ధ్వజాంక కనకదండికాకృతి హీరకంకణకృత సందీపిత
ప్రతాపకీర్తిప్రభావ కోశలవంశకలశపారావార రాకాసుధాకర
సౌందర్య జిత సుమ సాయక మహీపాలనాయక ప్రణీతంబైన శ్రీ
మహాభార్గవ పురాణంబునందు భక్తిసారుంగూర్చి శ్రీకృష్ణుండు భక్తిం
జేసి శుశ్రూషగావింపుటయు శ్రీకృష్ణునెడ దోశరాజవమతి గావింపుటయు
శ్రీకృష్ణుండు గురుసమేతుండగుచు సకలంబై పతోభిష్టంబుగా దేశాంతరంబు
నునుటయు సదోత్ర మహిపాల ప్రార్థనంబునంజేసి శ్రీకృష్ణ భక్తిసారులు
సకలదేవతా సంఘంబుతో వెండియు స్వధామంబు ప్రవేశించుటయు భక్తి
సారుండు భగవత్ప్రార్థనంబు గావించుటయు విప్రుం డద్వరంబున భక్తి
సారు న్నిగ్రహంబు గావించుటయు విప్రుం గోపంబున భగవద్దర్శనంబును

1 మా ఇతి

భక్తిసారానుగ్రహంబును గారి నాథనాయకీ భవంబును భగవదాజ్ఞం జేసి వారియందు విష్వక్సేనాంశజాతుండైన శఠకోపముని సముద్భవించుటయు భగవత్ప్రసాద ప్రభావంబునం జేసి పరాంకుశమునీంద్రుండు దివ్య ప్రబంధంబుం జేసి హరి యర్చావతార విగ్రహంబుల దాక్షింపుటయుం గ్రమ్మఱ వాని నిజధామమ్ముం బనుపుటయు శఠకోపుండు చింతామహీరుహ కోటరావాసుం డగుటయు మధురకవి జననంబును దపోవిఘ్నం బగు మధురకవి పరాంకుశ సందర్శనార్థం బరుగుదెంచుటయుం బరాంకుశులు మధురకవి కనుగ్రహం బొసంగుటయు భగవంతుండు ప్రసన్నుం డగుచుం బరాంకుశులకు వకుళమాలిక నొసంగుటయు శఠకోపమునీంద్రులు మధురకవి సహితులగుచు నిజనివాసంబున నుండుటయు ననెడు నేకకథలుం గల తృతీయాశ్వాసము సంపూర్ణము

భార్గవ పురాణము

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీధర రథాంగధర గం
గాధర నుత పాదవేటు ధరాధర ధా
శ్రీధర శ్రీ వాగిన ధా
శ్రీధర తిరుతిరం సురపురి గోపాలా 1

వ. అవధరింపుము సకలగుణనికర ప్రశస్తధురంధరయం దగు సభయందు నారా
యణున కిట్లనియె 2

తే.గీ. అనఘ నారాయణ మునీంద్ర యఖిలలోక
పూజిత మహాత్మ శరకోప మునివరేణ్యుల
దరితమంతయు వాసిర సాదరమున
వినఁగ నయ్యెను వన్నెల విస్తరింపు

చ. అతులము విష్ణుభక్తచరితామృతమున్ మధురంబు దివ్యమా
ధృతి భవదాస్యదుర్గ బంధిం బనియించిన దానిఁ గౌతమ
స్థితి శ్రవణాంజలిం గొనియుఁ దృప్తి నొసంగక యున్నవాఁడ నం
చిత దయతోడ నాకు మతిఁ జెప్పఁగదే హరిభక్త సత్కథల్ 4

క. అని నరుడు పల్కె దారా
[1]యణ మౌనిఁ బ్రశంసచేసి యతనికి మఱి యా
ర్లిను ఏ వాక్యము సత్యం
బనఘా తుష్టింద నయితి సద్వాక్యమునన్ 6

సీ. శ్రోతంబును శ్రోత చేత ప్రియంబులు
ధీర సంసార ఖేదమములు
మోక్షకాంక్షప్రాప్యములు పావనమ్ములు
పరమ బ్రహ్మానంద కరముత్రైన
హరిశ్చంద్ర చరితంబు లాలించి యెవ్వఁడు
తుష్టి నొందఁడు పలాదుండు దక్క
యోగనిష్ఠాపరు లర్షిఁ గాసారాది
మునివరుల్ హరిశ్చంద్ర నుతిఁ జనుం

తే.గీ. సేవచేతను మును కుంభేశ్వరుండు
మనుజపతియయ్యె నట పరమంబు నైన
పదముఁ బ్రాపించె నమ్మహాత్ముని చరిత
మేను వచియింతు వినుమని యిట్టు లనియె 6

కుంభేశ్వర ప్రాదుర్భావము

క. కేరళ దేశంబులలోఁ
బారిత సంపదల కోంపురమను విదితం
బౌ రాజధాని వెలయున్
ధారుణిఁ ద్రైలోక్య విశ్రుతస్థితి యగుచున్ 7

---

1 వ. ప్రాసము 2 మూ. పు

తే.గీ. ఆ పురవరంబు బాలించ నధిక యశుఁడు
నత్కృతిసుఁడు దుర్గక్ష
(గ్రంథపాతము) 8

ఉ.

హమ్మీల్ మొగిడ్చి నృపకేసరి వల్కె దయానిధుల్ క్షమా
సారులు మీరు మిమ్ము బ్రోఁగఁజాలని మంత్రి కృతాపరాధమున్
జేరి క్షమింపరే శరణు జెందితి దాసుఁడ నంచు వేడినన్ 9

క. వారలు పరసుర మున్లై
కారుణ్యమూర్తి పతివిఁగని నిమ్నలోచన్
శ్రీ రమణుం డని కిరిన
తారూధి నొసంగి రా ధరాధిపుఁ దంతన్ 10

గీ. ద్వార పాలురఁ గాంచి రోషారుణాక్షు
లగుచు మున్నేమిఁ జెప్పిరి యట్టి భాగ
వత విరోధంబుఁ జేసిన పాపాత్ము
లక్షమతులగు మీరు దండార్హు లనుచు 11

సీ. ఆ దురాత్ములఁ దీక్ష్ణమైన దండన సేయ
నార్తి యొనర్చిన నతిలంఘూత
కారుణ్యపరులు భాగవతులు ప్రార్థింప
నా ప్రార్థనము శిరసావహించి

ద్వారపాలకుల భూపవర్యుఁడు విడిపించి
యంతఃపురంబున కరిగి యందు
నా వైష్ణవులను సింహాసనాసీనులఁ
గావించి తత్పాదకమలములను

ఆ. గనుఁ బాత్రముం గుంభస్థితిఁ జేర్చి యు
త్పాదకముల హస్తయుగము చేతఁ
గడిగి పావనంబు గల్మషాపహము
బరమమైన తీర్థవారి గ్రోలి 12

వ. కళత్ర పుత్ర మిత్ర బంధు భృత్యులను గ్రహించి [1]తచ్ఛేషంబున శిరంబున మూర్ధనం బొనర్చి గంధ పుష్పాదుల బూజించి వస్త్రాభరణ ధనాదుల సంతుష్టిం గావించి కులీనుండు వారితోఁ గూడ నంతఃపురంబు వెడలి దేవసభానమానంబగు నాస్థానంబుఁ బ్రవేశించి యలంకృతంబులగు భద్రపీఠంబుల వారలఁ బసింప నుండి తదీయ ముఖారవింద నిష్యంద గోవింద కథామృత పానంబున నానంద భరితుండై యుండె నని మహా యోగి మాహాత్మ్యంబును బ్రేమకరంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి షోడశాధ్యాయంబు శ్రుతపాపహరంబగు నారాయణుండు వసుసుతుఁ జెప్పె వెండియు నిట్లనియె 13

క. ఈ విధి భూవిభుఁ డుండిన
చో వాని యమాత్యు లర్థ సూచకులు కళా
కోవిదులు వచ్చి సమయము
భావింపుచున్న వారి భావ మరయుచున్ 14

---

1 మూ. తచ్ఛే

తే. గీ. చెప్ప వలసిన మది యున్నఁ జెప్పఁ దగిన
మంత్రు లిట్టని రా రాజమౌళితోడ
నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు మహనీయమతివి
నీవ రెండవ హరివి ధరావరేణ్య 15

సీ. అవిగంబు సేయునట్టి మహావైష్ణ
వార్చన మతిగా మహాత్ముఁ డగుచుఁ
దగు మహామంత్రులకుఁ గర్తవ్యంబు మంత్రి కు
పాయంబు ధర్మ మౌనైన రాజ
ప్రజలఁ బ్రోచుట శిష్టరక్షణంబును దుష్ట
శిక్షణంబు నెఱింగి చేయవలయుఁ
[1]చతురుపాయంబులు [2]త్రిశక్తియును [3]షడ్గు
ణంబులు [4]పంచాంగ నయము దెలిసి

తే. గీ. యరసి [5]సప్తాంగ రక్షా సమర్థుఁ డగుచు
యశము దిక్కుల నెఱపి [6]భోగాష్టకంబు
ననుభవింపుచుఁ బోషించి యాశ్రితులను
వర్ణ ధర్మాళిఁ బాలింప వలయు జగతి 16

---

1 సామ దాన భేద దండములు
2 ఉత్సాహ ప్రభుత్వ మంత్రములు
3 సంధి విగ్రహ యాన ఆసన ద్వైధీభావ ఆశ్రయములు
4 ఉపాయ సహాయ దేశకాల విభజన ప్రతిక్రియా కార్యసిద్ధులు
5 స్వామ్యమాత్య సుహృత్కోశ రాష్ట్రదుర్గ బలములు
6 గృహ శయ్యా వస్త్రాభరణ స్త్రీ పుష్పగంధ తాంబూలములు

చ. ఏవవిధమైన భక్తియు ననుష్ఠితిగాఁ గమలాక్షుఁడైన శ్రీ
ధవుని యెడం [1]గురింపుచు సుధారత వృద్ధుల నర్చి వేద శా
స్త్ర విదుల ధారుణీసురుల సాత్త్వికులన్ భయభక్తులొప్పగా
భువిని సపర్యఁ జేయు నృపపుంగవుఁ డాత్మ పరితతోషితుఁడై 17

తే.గీ. సత్వమయమున శుభములౌ సత్కథలను
వినుచు మంత్రులు మంత్రకోవిదుల సూక్ష్మ
మతుల మన్నింపుచును దీక్ష మహిత దండ
మెఱిఁగి చేయంగవలయు మహీశునకును 18

క. మనుజుల పాలనము చే
ద్కను సల్పుచు న్యాయరీతిగాఁ బలారధనం
బును వార్ధకంబుఁ జేయుచు
జన పాలుం డుండు నధిక సౌఖ్యపరుండై 19

వ. తగు సమయంబున నదికతరంబగు ధర్మార్థకామంబుల ననుభవింపుచు బలం
బులగు వరంబులగు [2]నుత్సాహంబులు యందరియుత్సాహంబు నందు
సప్తాంగకంబు నెఱుంగుచు మూఁడు మూడగు పరస్పరానుబద్ధ భావం
బులం జేసి శీఘ్ర స్వభావంబు నరయుచు రాజ్యాక్రాంతి చతుర్వర్గంబులగు రాజ
దోషంబుల వర్జింపుచు దండించ రతుష్పుత్రిభగ్గ తత్పరుండును
సప్తాంగంబున వింశతివర్గతత్పరుండును నగుచుఁ గృత్యంబులుఁ బ్రకృతి
మండలంబును దైవంబును మానుషంబును ద్రివిధంబులగు విద్యలం
బ్రబోధించి వర్తింపుచు ధర్మంబైన యుపాసనంబు సేయుచు జిత
శత్రుండును జితేంద్రియుండును నై యివ్విధంబున నే రాజు నడుచు
నతఁడు చతుస్సముద్రపరీతంబగు ధరాతలంబు నాకంబు నాఖండ
లుండునుం బోలి యనుభవించు నిట్లు హితకాంతులు మగు నస్మద్విజ్ఞాపనంబు
విని రాజధర్మంబులఁ బ్రవర్తింప నెల్లప్పుడుం దత్పరుండవై

1 కరియుఁ బూచు దండపలెదు 2 పురాణములు

యందఱు విద్యావగతులు హితంబును బ్రత్యక్ష సౌఖ్యప్రదంబు
నుత్తమంబును నగు రాజధర్మంబు బోధింప నెఱుంగరని చెప్పిన 20

చం. అన విని మంత్రివాక్యములు హాసముఖుండయి ధారుణీశుఁ డి
ట్లను నిల వైష్ణవోత్తములె యెవరేని హితోపదేశ మిం
పున నొనరింప వారు హితబోధనుఁడన్ శుభదుల్ విముక్తిదుల్
ఘను లనిపల్కి మంత్రులకుఁ గార్యము తేర్పరఁ జెప్పి యంతటన్ 21

మ. ధరణీనాయకమహా వైష్ణవులతోఁ దత్వార్థసంలగ్న హృ
త్పరసీజం బగుచున్ వసింప నధిపుల్ తద్వైష్ణవ శ్రీతతిన్
నరనాథాగ్రణి యా విశేష మనువందం జేయఁ బాపాత్ములై
యరయంజొచ్చిరి పెక్కుపాయములు ధర్మద్వేషణాసక్తులై 22

సీ. అంతట నొక్కనాఁ డవనీశ్వరుఁడు మహా
తేజుఁడు సుముఖుండు రాజరాజ
పరిరక్షితాంచవమర్త్యుఁడు మహాభాగ
వరమహారక్తాంఘ్రి పాలితయుఁడు
దర్పుఁడు విస్తీర్ణ ఫాలభాగుండు వి
శాలవక్షుఁడు సుజ సుమంచి
తా యుగళుండు దీర్ఘాయత బాహాప్రకుఁ
దక్షగుండు మహాభుజాండు

తే.గీ. సుభ్రూవు సునాసికుఁడు బృహచ్ఛ్రోణి కటిత
టుఁడు బింబాధరుండును గండమండ
లుండు గంభీరనాభిపుటుండు మంద
హాస హసితం రుచిరుంతరాంచితుండు 23

తే.గీ. దివ్యమాల్యాంబరధరుండు దివ్యచంద
నానులేపియుఁ గేయూరహారమకుట
కంకణాంగద కుండలక రభూష
ణాంఘ్రిమంజీర భూషితుఁడై విభుండు 24

కం. అతులమణి స్తంభ సమం
చింతామణిమంటపము నందు సింహాసన సం
గతుఁడును నృపమండల సే
వితుఁడును నయవేది మంత్రివితతివృతుండై 25

కం. హితులు పురోహితులు కవి
ప్రతతియుఁ బౌరాళికులును బరివేష్టింపన్
క్షితితలనాథుఁడు తారా
న్వితుఁడగు చంద్రుఁడుఁ బోలి వెలసిల్లె సభన్ 26

వ. ఆయ్యవసరంబున భాగవతశ్రేష్ఠులుం గృపానిధులును ననన్యదేవతాభక్తి విశిష్టులును జగత్పవిత్రులును సర్వేశ్వరైకశరణ్యనిరతాశయులును శ్రీమదష్టాక్షరీ మంత్రానుష్ఠాన నిష్ఠాగరిష్ఠులును ద్రావిడామ్నాయ బోధకులును శమాదిగుణసంపన్నులును జీవాత్మ పరమాత్మలయందు శేషశేషిత్వ తత్త్వజ్ఞులును దత్త్వత్రయ పరిజ్ఞాతలును స్థిరచిత్తులును దృఢవ్రతులును నగు కొందఱు వైష్ణవ శేఖర నిరీక్షించి కులశేఖరుండు విస్మయంబున సఁబ్రీత్యతిశయప్రణామస్తుతి పూజనంబుల యథాన్యాయంబున నొనర్చి వారిం వలని గోష్ఠివలనఁ దత్త్వరహస్యంబు తెలియంగుచు హరిగుణశ్రవణాం. యామద్యయంబు పరమాహ్లాదనిర్భరుండై యుండి స్నానంబొనర్చు కొఱకు నిజభూషణంబుల సింహాసనంబునందు నిడి వెండియు హరికథాసక్తచిత్తుండై యమ్మహాత్ములవలన నుత్తమంబగు గోవిందచరితామృతాస్వాదంబుఁ జేయుచు సల్లాపకుతూహలుండై యుండె నంతట వైష్ణవుంకుఁ బ్రియమిల్లి మఁగాని యదృష్టాతుండై యమ్మహారాజశుద్ధాంతంబుఁ బ్రవేశించెనని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును

నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి సప్తదశాధ్యాయంబు భక్త
పరాయణులుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె నందియు నిట్లనియె 27

రాజమంత్రులు వైష్ణవులయెడ చౌర్యంబు కల్పించుట

ఉ. అంతట మంత్రులందఱు సభాంతరసీమకు వచ్చి యందు భూ
కాంతుని భూషణంబు లటు గన్గొని యా నృపభూషణాళి గే
హాంతరమందు దాఁచి యపుడా మహిభర్తకు వైష్ణవాళి పై
వింతయు ద్వేషముం గలుగ నేర్పడఁ జేయుద మందు దుర్మతిన్ 28

సీ. అన్యోన్యముగ వార లాలోచనము సేసి
నరనాయకుని భూషణములు దాఁచి
యమగృహంబుఁ జేరఁగ ధరణీశ్వరుం డంత
స్నాతుఁడై మంత్రరాజము జపించి
జానకీ లక్ష్మణ సహితుని బ్రహ్మాది
సేవితు రాము నర్చించి యర్ఘ్య
పాద్యాది విధులచేఁ బ్రణమిల్లి సర్వవే
దాంతంబులను స్తుతు లాచరించి

ఆ. ముంద హరి నివేదితాన్నంబు వ్రతసో
పేతముగ భుజించి ప్రీతితోడ
సభకుఁ బోవఁదలఁచి యవసరి పరిచార
కులతోడఁ బలికె సంభ్రమమున 29

తే.గీ. నాదు సింహాసనమున భూషణము లేదు
వెత్తి కొల్పుడిఁ దెమ్మని విభుఁడు పలుక
వేగ పరిచారకులు సభ కేఁగి యచట
గాంచి లేకున్న వెదకి మరలి వచ్చి 30

1 మా. ప్రాతమ్ము

క. జగతీశుఁ గూర్చి దివ్యము
లగు భూషణములు తదవనియందుం జేసం
దాగిఁ దెలిపిన వారల పలు
కగతిని మతి ఎరి నరేంద్రుఁ డతికుపితుండై 81

క. పుర రక్షకులను మంత్రుల
నరవిని రావించి రుచి నొసంగుచు నభయం
బిరమైన నాదు సొమ్ములు
పొరిఁ దస్కరు లెవరు గొంచుఁబోయిరి పగటన్ 82

తే.గీ. ఒప్పుగా మీరు కావలియున్నచోట
దొంగతన మేల గలుగు నిందుల మరియ
భూషణంబుల వేగ నిప్పుడె యొసంగ
కున్నఁ బ్రాణాంతదండ మే నొగి నొసర్తు 83

కుంభోదరుఁడు శపథము చేయుట

క. అని యిట్లు నృపతి పలికిన
విని యందఱు గంపమొంది భీతిని దీనా
ననులై యభిభాషింపుట
కును శక్తులు గానిచో నతుం డితలిలన్ 84

సీ. అంత మంత్రులు నిల్చి యధిపతి ప్రేమం బ్రా
ణాంజలులై ప్రొక్కి యంద లనిరి
నృప భవదాజ్ఞచే నింత కాలము దొర
నాము మొకప్పుడైనను సమస్త

ధాత్రీ తలంబునం దసురదు గాన పి
    రందఱు భయగతులగుచు వారి
నందుచున్నారు చోరాన్వేషణం బగు
    కర్మ మిం దెట్టుం గలుపవచ్చు

తే.గీ. నిలను రాజు లనేకులు గలరు రాజ
గృహములు గల విపుడు నివారింపఁబడిన
ద్వారములు నయ్యె నిట్లు పీవంటి వారు
గలుగనేరరు పరికింపఁగా నిజముగ 85

తే.గీ. శ్వేత మృత్స్నాల్ల ధారణ స్థితిని జేసి
తావకీన నికేతనద్వారమునను
యరయు శిటువంటివారైన నరుగుదెంతు
రెందు వారింపఁబడక ధాత్రీతలంబ 86

క. కన పీ చిత్తం బెట్టుం
డిన [1]సుందరి భూమిపాల యక్కముగ గలం
పను మా మది నైష్షపుం
దును సందేహంబు వారమ మానస్థితిగన్ 87

క. వారలు గాకను పొమ్ములు
వేరొకరు గ్రహింప రథవ పిను మిన్నంగిన్
వారింబడి శోధించియు
మీరే గ్రహియింప వలయు మీధానములన్ 88

---

1 మూ సుండిని

మ అని దుర్వాక్యము దుష్టచిత్తు లతిపాపాయత్తులౌ మంత్రు లా
డిన వారించి నృపాలశేఖరుఁ డకుంఠీభూత చేతస్కుఁడౌ
చును గర్తవ్యము గేం మానసికౌని విద్విట్ సంస్కృతిం జేయుచున్
గన నెట్లౌ ఫలమైన నీ ముఖము ప్రత్యక్షంబుగా నేనిటన్ 39

క నిలువవలదు నా సన్నిధి
ఖలులారా పొండు మీరు కమలాక్షుని భ
క్తులయెడ నింద గలుపు వా
రలతో భాషింపరాదు రహి నెవ్వేళన్ 40

గీ వారిఁ జూచినఁ బాపంబు వచ్చు ననుచు
నవనిపతుఁడు పరాఙ్ముఖుఁ డయ్యె నంతఁ
గుపితులై యున్న యతనిఁ గన్గొనియు మంత్రు
లప్పు డిట్లని రవని సాష్టాంగ [1]మెరఁగి 41

మ తగుదండార్హులఁ దాతతాయిరతులన్ దండింపు మర్యాన్ యథో
క్త గతిన్ భూవర యంచు మంత్రు లన నాతం డి[2]ట్లనున్ వెఱ్ఱి యెం
తగ శ్రీవైష్ణవులందుఁ గల్గనగు నిందం దాపి యా మీఁద మం
త్రిగణంబుం గడు తీక్ష్ణదండమున దండింతున్ ప్రసిద్ధంబుగాన్ 42

తే గీ అటులఁ గాకున్న వైష్ణవు లందు భక్తి
గలిగి నృపుఁ డపరాధము గలుగునట్టి
మంత్రులను దండనమొనర్చె మహి నెఱింగఁ
జాలనిందింపరే నన్ను సజ్జనులు 43

---

1 మూ మెరిగి 2 మూ డిట్టుంన్

సీ అని మనంబున నిశ్చయమ్ముఁ జేసి నృపతి యి
ట్లని పల్కె నా మంత్రి జనములార
వదరి నే యనుమందు నప్పాతకము హరి
స్మరణచే నణఁగును గౌరినింద
చేసిన పాపంబు శ్రీ వైష్ణవస్తుతి
నలుపఁగ నణఁగు వైష్ణవుల నింద
నెప్పాపము ఘటించు నప్పాప మేమిట
నైనఁ బోవదని మహర్షు లనిరి

తే గీ యట్లు గావున మీచేత నాచరింప
నైన మహనీయ విష్ణుభక్తాపరాధ
మునఁగలుష మొందు మిమ్ము పావనులఁ జేయ
[1]శతశిఖలానే యే మహాదండమైన, 44

తే గీ అయిన వైష్ణవులందుఁ జౌర్యంబు లేమిఁ
బ్రకట మొనరించి దండింతుఁ బైన మిమ్ము
భువిఁ బ్రసిద్ధంబుగాఁగ నిపుడు యథార్థ
మైన మిమ్ము దండింపక సలుపరాఁద 45

వ హరిభక్తియుక్తులును మహాత్ములును ధర్మసంపదాధారులును పరస్త్రీ పర
ధన పరాఙ్ముఖులును త్రిలోక పవిత్రచరిత్రులును గామార్థానపేక్షితులును
సర్వలోకమిత్రులును క్రోధ లోభాది శత్రులును జ్ఞాన వైరాగ్య
ప్రభావులును నగు నీ వైష్ణవులయందు దుష్టబుద్ధులగు మీ చేత వారి

---

1 ఎహా శతి

పితంబగు చోరత్వం బేను పరిహరించువాఁడనై నిశ్చింతంబగు నంతరంగం
బుతోఁ బ్రమాణం బొనర్చెద స్వామికార్యంబు కృత్యమునకుఁ గర్తవ్యం
బగుఁగదా యని పలికి సవిషంబును ఘోరంబునగు సర్పంబును స్వర్ణ
ఘటికం జొచ్చి ఘటాంతరంబునందు నిడి యప్పు డమ్మహీవల్లభుండు
సంపూర్ణహృదయుండగుచు [1]సుహృత్తులు రాజబంధువర్గంబులును బురో
హితులును సమస్త పౌరజనంబులను రావించి యిట్లనియె 46

తే.గీ. అఖిల జనులార నాదు వాక్యంబు వినుఁడు
సత్య మేను వచించెద శౌరి భక్తు
లలర లోకంబులందు నొకప్పుడేని
చౌర్య కర్మంబుఁ జేయ రుత్సాహ మగుట 47

క. క్షమ సత్యము సత్యము స
త్యము సత్యంబిదియె సంశయము లేదని య
ద్విమలాత్ముఁడు కులశేఖరుఁ
డమం మతిం జూచు వారి కందఱు కనుచున్ 48

వ. మహోఫణి ఫణా వ్యాప్తయుఁ గుంభాంతర్గత సంస్థితయునగు స్వర్ణ ఘటి
కరంబునంగొని తత్సర్పంబెత్తిన వాఁడయ్యె నిట్లమ్మహోరాజు గావించు
కర్మంబు నుద్దేశించి సకల విద్వజ్జనసంఘం బనుదెంచి యవి నమ్మహాత్ము
నవలోకించి తన్మహోద్భుత కృత్యంబుఁ బ్రశంసింపుచుఁ బుమంబులు
విస్మయంబు నొంది దుందుభులు మొరయింపుచుఁ బుష్ప వర్షంబులు
గురియింప నప్సరోగణంబు నృత్యంబు లాడెనని మహాయోగి మాహా

---

1 మహా స

త్కృష్ణంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణో త్తర ఖండంబు నందలి యష్టాదశాధ్యాయంబు భక్త పరాయణంబగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పి మఱియు నిట్లనియె 49

ఉ. అంత సమస్తదేవ నికరార్చితుఁడున్ సకలేశ్వరుండు శ్రీ
కాంతుఁ డనాది పూరుషుఁడు గంధవహస్తుతుఁ డాశ్రిత ప్రియ
స్వాంతుఁడు రంగభర్త కరుణాంబుధి శ్రీ రఘురామమూర్తితో
నెంతయు దృష్టిగోచరత నింపెసలారె నృపాలు వెంగటన్ 60

సీ. భానుకోటిప్రభా భాసమానుని హరి
స్మృతిమేచకాంగు ననంతవీర్యుఁ
గరుణాపయోధి రాకాచంద్ర మండల
నలిన విరాజితానను మహాత్ము
హస్తి హస్తాయత హస్తుఁ దటిత్ప్రభ
వసను నపార వైభవు ప్రఫుల్ల
సితపద్మ పత్ర విస్తీర్ణాంత లోచను
నర్క చంద్ర విశాల [1]ఫాల భాగు

తే.గీ. ముదిత బాలేందురేఖా సమోర్ధ్వపుండ్ర
రమ్యమాణిక్య మకుటాంతరత్న నీల
కర్ణకుండల మండిత ఘనకపోలు
([2]విశద నీరేజసంస్పర్థి విపులనయను) 61

---

1 మూ ఫాలు
2 మూ లేదు

సీ. వింశతిస్మరచాప విభ్రమభ్రూయుగుఁ
చంపక నాసు[1] నిశ్శ్వసన వలిత
గంధసమ్మోద సంగత చంచరీకు మ
హా హసుఁ బీనోన్నతాంసు దీర్ఘ
బర్హుని శ్రీవత్స కౌస్తుభ హారవ
ద్గురు మహోన్నతవక్షు గూఢ జత్రు
వరుణ ప్రవాళబింబాధర మందసుం
దరహాస స్ఫురిత కుందదంతపంక్తి

తే.గీ. కలిత ప్రహస్వశిరోజాంత కంబుకంఠు
నమిత హేమాండ భువనోదరాశ్రితాఖ్యు
యె స్ఫురదయభూత నాభిపయోజా నధిక
బహుమతి విభాసితోదర బంధనాభు 62

తే.గీ. అనమసంధ్యాభ్ర సమహేమ వసనలసిత
కాంచికాంచిత కటి భాగు ఘన సుసూక్ష్మ
కలిత మధ్యుని రోమరేఖావిభాసు
సురనదీరమ్య సైకత శ్రోణియుగళు 63

కుంతీధరునకు నారాయణుండు ప్రసన్నుఁ డగుట

క. స్మరలీలావన మధ్య
స్థిర రంభా సన్నిభోరు దీపితుని రమా
కరకమల రక్తరుచి భా
స్వరమణి కృత సురసేవ్యాంఘ్రి యుగళుఁ 64

---

1 మా. నిశ్వసన 2 ము. 'స' లేదు

ఉ సకల జగచ్ఛరణ్యుని విశాల శరద్వికచాబ్జ పాదయు
గ్మకుని మణిస్ఫురన్మకుట కాంతి విరాజిత సర్వదిక్తటున్
బ్రకట శరాసనాగ్రయుత బాణకరున్ గలితాస్య హస్త సా
యకు నిజపృష్ఠభాగగత హాటక రత్న నిషంగయుగ్మునిన్ 56

సీ వైజయంతి దివ్యవనమాలికోజ్జ్వల
మణికంకణాది భూషణ శుభాంగుఁ
గార్పూరకస్తూరికాగంధ చర్చితుఁ
గందర్ప శతకోటి సుందరాంగు
శంపాలతాభంగి జగదాకృతియు జగ
న్మాత దయాలోకనముఁజేసి
సకల భూతవ్రాత సంరక్షణముఁజేయ
జనకజతో నుండు సదయ హృదయు

ఆ వె వ్రగణమ్ము దాస్య మమపొందుచు సమాహి
తుఁ డగుచుండు లక్ష్మణుఁడు సపర్య
ననుదినంబు సలుపఁ దనరువిభుని లోక
పాలకుని మహానుభావు నమలు 58

చ అమృత పయోధి ఫేన రుచిత్రై మణిదండము చేత మించు బ్రో
ద్యమ మగు చామరంబున సమంచిత పూర్ణ సుధాంశు మండలో
పమ ధవళాతపత్రమున భాసిలు ధన్యు శచీపతేంద్ర వం
ద్యు మహిత చర్యు భక్తజనపోషకు నిస్తుల ముక్తిదాయకున్ 67

తే. గీ. అక్షయు ననంతు నవ్యక్తు నప్రమేయు
నఖిల జగదాకృతి పరేశు నాద్యు విశ్వ
సంభవ స్థితి లయ కారు సకలభర్తఁ
బరమఁ బరుషోత్తమునిఁ బరాత్పరుని విభుని 58

క. ఈ విధమున వెలుఁగొందెడు
నా వరదుని నవ్యయాత్ముఁడగు రామనృ నా
భూవరుఁడు గాంచి తా న
ద్భావంబై శిరసువేరఁ బ్రణమతిఁ జేసెన్ 59

తే. గీ. అతని సందర్శనమువల్ల నధిక సుఖ త
లాప్తియై పులకాంచితుఁడై ప్రహర్ష
బాష్ప చకితాక్షుఁడైన యప్పరమ భాగ
[1]వత వతంసుని రామభూవరుఁడు గాంచి 60

వ. తనకు దండ ప్రణామంబు గావించిన మహీమండలాఖండలు నెత్తికొని
కౌఁగిలించి కృపాకలన సహిత మధుర భణితి నిట్లనియె 61

కులశేఖరుఁడు నారాయణుని స్తుతించుట

సీ. వైష్ణవోత్తంస భూవరశేఖరత్న క
ల్యాణగుణాఢ్య మహానుభావ
నాభక్తవరుఁడవు నాకంటె నధికులు
గాఁగ నెంచితి నదిగాన నేనుఁ

1 మూ. వతంసుని

దుష్టుఁడ నైతి నుత్కృష్టమైన వరము
నేఁడు పిచ్చెదనని మేల్కొలిపెర
శ్రీ రాముఁ డనఁగ నానృపతి చేతుల మోడ్చి
వినయంబు దోఁప నిట్లని నుతించె

తే. గీ. రామచంద్ర లోకాభిరామ కమల
నయన యోగీంద్రచిత్తాబ్జ నళినమిత్ర
శ్రీసతీ విశాల కీర్తిభాసిత దిగంత
విక్రమౌదార్య కారుణ్య విభవజలధి 62

తే. గీ. అఖిల పాపౌఘ సంహరణాభిధేయ
బ్రహ్మ రుద్రేంద్ర ముఖ్య సుపర్వవినుత
[1]ప్రణత సంభావ భాస్కరవంశ కలశ
భాస్కర మహాత్మ నీకు నమస్కరింతు 63

కం. నరసుత దాశరథ భూమీ
శ్వర తనయా [2]కోసలాత్మజాగర్భభవా
వరకాండ కాంక్ష వస్త్రా
ధరము వినతి నీకుఁ గౌశిక క్రతుపాలా 64

కం. అహితానుష చాప హంతో
ద్వహ కాండ ఖండన భామినయి పాతి
వ్రగహచోతాస సచ్ఛిత్రం
పహ ప్రమోత్కట నీకు భార్గవ శతమద హరా 65

క. జనకోక్తి గౌరవము వం
దను గురువాక్యాభిషేచనము విడిచి నిషా
ద నృపతి యగుగుహుచే నుతిఁ
గను నీకు నమస్కరింతు ఖచరస్తోత్రా 66

---

1 పు. [illegible] 2 ము. కోసలాగర్భ

క చరణ కమల సందార
స్ఫురితాళిం గహన విజయ భూరి విరాధా
సుర సంహారణ్యా నమ
ద్ధర దావానలం వినున్ వతుల్ సేతు మునిన్ 67

క కుహనా కురంగ రూపుని
మహిత భుజా శౌర్యధుర్యు మారీచుని దై
త్యు హరించిన నీ కోరిక
నహరహము, నుతించువాఁడ నతిశయ భక్తిన్ 68

క కని తిర్యగ్యోని జనిం
చిన పక్షి జటాయువునకుఁ జేకొని మోక్షం
బనుగొంద నిచ్చిన దయా
వన రాశికి నీకు మ్రొక్కువాఁడ మహాత్మా 69

తే.గీ. శబరి యనెడి తపస్విని సారభక్తి
స్వాదు ఫలములు గాఁజూచి సంగ్రహించి
యొసఁగిన భుజించి కరుణ నయ్యెడఁ బ్రోచి
నట్టి నీకు నమస్కార మాచరింతు 70

క లీలా విలోకనంబుం
[1]కోలిన్ వాలమ్ము వేసి యొక ప్రేటున నా
వాలిన్ నిర్మూలించిన
శ్రీలలితున కే నమస్కరించెద నీకున్ 71

---

1 మూ. కోలిన

క. అగ్రజు నిగ్రహ మొనరిచి
సుగ్రీవు ననుగ్రహించి సుందర రాజ్యా
నుగ్రహముఁ జేసిన కృపా
విగ్రహునకు నీకు నేను వినతి యొనర్తున్ 72

సీ. ముద్రాంకిత కపీంద్ర ముద్రికాభరణత్రిక
భద్రదాయక భక్త హృద్రదాత్మ
శరణార్థి లంకేశ శరణాభయ ప్రద
కరుణాభరణ దివ శరణ చరణ
యాదసాంబుధి బంధురాత మధ్యనిబద్ధ
సేతు విఖ్యాతి సంజాత మహిమ
లంకాపురీ కృతాలంకార హరణ ని
శ్శంకాచరిత సాహసాంక సమర

తే.గీ. సకలం దనుః దవానల । మున జలద
కుంభకర్ణాఖ్య మదకుంభి కుంభివైరి
భంజనోద్దండ రిపుభూతభంజన ప్ర
భంజన నమస్కరింతు నీ కంజలి గొని 73

క. కుంభిత దశకంఠ మహా
కుంభీరవ ఘోర ంఠ గణ దంభన సో
త్కంఠ శరధా[1]కృతిప యగు
కంఠేశు నుత నినుఁ గావింతు నతుల్ 74

---

1 పు ప్రతి పగు

క. హరవిధి శక్రముఖామర
చిర వినుత విభీషణాభిషేక ప్రసం
భరితానంద నిగుంభన
మతిమతి నీ కొలుతు నే నమస్కృతిఁ జేతున్ 75

క. నామాంకిత ముద్ర భాసిల
భూమీసుతతోడ నెక్కి పుష్పకమున స
త్ప్రామోదస్థితి వెలసిన
శ్రీమంతున కే నమస్కరింతును నీకున్ 76

సీ. సాకేతపురవాస జనమానసాంభోజ
తరుణార్క సౌఖ్యప్రదాననిపుణ
యసమాన దివ్య సింహాసనారూఢత
నిరవొందు సర్వలోకేశ్వరేశ
భరతాది నిజ సహోదర ధరిత చ్ఛత్ర
చామరాదిక పరిచ్ఛద విశేష
పవన నందన భానుతనయ[1] జాంబవదాది
రమణీయ సేవా విరాజమాన

తే.గీ. యఖిల రాజన్య నికరంబు లాశ్రయింపఁ
బరమ సామ్రాజ్య వైభవస్ఫురణ వెలయు
దేవతలు సన్నుతింపఁగఁ దేజరిల్లు
నీకు మ్రొక్కెదనయ్య లోకైకనాథ 77

1 మూ. సుగ్రీవాది

ఉత్సా: వందనంబు నీకు రాజవర్య జానకీవరా
వందనంబు నీకు భక్తవార సంతతాదరా
వందనంబు నీకు లోకవందితా కృపాకరా
వందనంబు నీకు రామభద్ర దేవ శ్రీకరా 78

చ: బ్రతుకును దేవతల్ వెదకి చూడ నగమ్యుఁడవైన నీవు ప్ర
స్తుతము మనుష్యమాత్రుఁడవు క్షుద్రుఁడవై తగువారు గోచర
స్థితిఁగనవైతి విప్పు డటుచేసి కృతార్థుఁడనైతి సత్కృపా
యతమతిఁ బ్రోవు నన్ను ధరరాగ్రణి శ్రీ రఘువంశశేఖరా 79

క: అని పల్కి నృపతి యారా
మ ననుగ్రహమునను దివ్యమును వేదాంతా
ర్థ నిరూఢ సంగ్రహంబును
దనరుఁ బ్రబంధంబు నపుడు దాఁ జేసె యోగిన్ 80

తే. గీ: దాని రాముని కర్పించి దద్విభుండు
భక్తిని గృతాంజలి యగుచుఁ బరమ మూర్తి
యైన యద్దేవుఁ గూర్చి యుదార వృత్తిఁ
బలికె సంతోష భరితుఁడై భవ్యమతిని 81

క: కరుణాకర దేవా నను
వర మడుగు మటంచు నీవు వచియింపుట నే
వర మేను గోరుదు సురే
శ్వర యంతయు మున్నె నా కొసంగుట కతనన్ 82

క. నీ యందలి సద్భక్తియుఁ
బాయక మీ భక్తులందుఁ బ్రాంచిత భక్తిన్
ధీయుక్తి నా కొసంగుము
శ్రీయుత కరుణాలవాల శ్రితజనపాలా 83

తే.గీ. ఇవ్వరము దక్కఁగ నితరం బేమి గోర
నీ సర్వేశ్వర యటంచు నిట్లు నృపతి
యెఱుఁగఁదో హరి సంతోష మావుఁదగుచు
నట్ల వరమిచ్చి నృపవర యనియె మఱియు 84

తే.గీ. ఖ్యాతి నీలాంగ జాతయౌ నీ తనూజ
నా కొసంగుము ధారుణీనాథ నీకు
నేను జామాత నయ్యెద నీవు నాకు
మామ వగుమని యా రంగధాముఁ డనిన 85

క. జనపతి యా హరి వాక్యము
విని నే ధన్యుండనైతి వెస నా జన్మం
బును గులము పవిత్రంబై
తనరారె మహాత్మ యని ముదంబు దలిర్పన్ 86

నీలాంగజాతయగు కులశేఖర తనయను నారాయణుఁడు వివాహమాడుట

వ. అని ధరణీశ్వరుండు పురమంతయు సాంద్రసుగంధ దర్పనం
బున మణితోరణంబులను ముత్తెపు ముగ్గుల రత్నదీప ధా
మనములచే నలంకృతు లెనంగఁగ మంగళతూర్య ముఖ్య ని
స్వనములు భోరుకొల్పఁగ వివాహ విధుల్ సముహూర్తయుంతటన్ 87

సీ. సతికి మంగళ స్నానంబు గావించి
చారు దుకూల వస్త్రములు గట్టి
చెలువకుఁ గస్తూరి తిలకంబు గావించి
పవనజామోద గంధము లలంది
తరుణికి మణిహేమ తాటంక కంకణ
కంఠహారాద్యలంకారము లిడి
కలికికిఁ గన్నులఁ గాటుక ఘటియించి
చెలువంపుఁ బసుపున నలుఁగు పెట్టి

ఆ.వె. సకల సౌందర్యరసము సాక్షాత్కరించి
యా కుమారిక యయ్యె నా నింపుమీఱ
పరమ శోభనవతికి నా పద్మముఖికి
సఖులు శృంగార వైభవ మొనరించి 88

క. ఆదరమున నా నరపతి
వేదోక్త కృతాగ్ని హవన విధు లొనరంగా
నా దేవిని వైవాహిక
వేదికపై మునిచి దివ్య విభవము లమరన్ 89

క. ఆ రాజ కన్య నిచ్చెను
వారికి విధిపూర్వకముగ వైభవ కృతికిన్
శ్రీరంగపతికి భవ సుర
సిరుహ భవ ముఖ సురార్య సేవాదృతికిన్ 90

ఉ. అంతట రంగత్తురంగ విభవాంచితలీల మనోహరాంగి య
త్యంత విలాససంపదల యందము నందగు నవ్య ధారుణీ
కాంతుని పుత్రియై తగిన కన్యక ధన్యకలావళిని వ
[1]ల్లింతి వివాహమై శుభము లింపుగ నా రమణీ సమేతుఁడై 91

తే.గీ. ఆ నృపాలుండు మంగళాచార్యు సకల
భూరితర వస్తువు లొసంగి పూజసేయ
హరి ప్రవేశించి ప్రీతుఁడై సురలతోడఁ
బరమ మైనట్టి నిజ దివ్యభవనమునకు 92

సీ. అంత నా నృపమంత్రు లతి విస్మయావిష్ట
చేతస్కులై యా మహీతలేశు
నతుల ప్రభావంబు నారసి భూవరా
పరులెల్లఁ గైకొని వచ్చి యరిగి
ముందట నిడి భయంబున బ్రణామము చేసి
తమ యపరాధ మంతయును దెల్పి
యట కరజార్థులై యతియంబు వేడిన
నారాజు వారల కందఱకును

తే.గీ. దయ సభయ మిచ్చి రక్షించి తనతనూజు
ఘనఘను గుణవంతు బలవంతు వినయవంతు

---

1 మూ. ల్లెంత

రాజ్యమున నుండి తాను నిరంతరంబు
వెలయ వైష్ణవసేవఁ గావింపుచుండె ॥ 93

కులశేఖరుఁడు రామాయణకథా శ్రవణంబునం జేసి
దశకంఠునిపైఁ గోపంబు వెట్టి లంకకుఁ జనుట

వ. అనంతరం బమ్మహీకాంతుండు శ్రీమద్రామాయణ పారాయణుం డగుచు ననవరతంబు రామాయణ కథం గూర్చి మహాత్ముండగు రాఘవు సుఖ చర్యలయందు సుహృష్టుండును, దుఃఖ చర్యలయందు దుఃఖితుండును నగుచు రామునియందలి ప్రేమాతిరేకంబునఁ బరవశాంతఃకరణుం డగుచు నిర్విధంబున వసియించుచున్న రాజు నవలోకించి యటఁ బౌరాణికుం డిమ్మహానుభావుం డీ సీతాపహరణంబు సహింపఁడని చింతింపుచు మాయాసీతం గొనిపోయెనని యుగ్గడింపుచు నా వైష్ణవుం డుండె నంత నొక్కనాఁ డవ్విప్రప్రవర్యుండు గ్రామాంతరగతుం డగుట నతని పుత్రుం డనుత్తముండగు రామాయణంబుఁ జెప్పు నృపతి మనంబు గూర్చి దశకంధరుచేత నడువఁ బడని సీతాపహరణంబు నతనికి యథార్థంబుగ నెఱింగించిన [1]నారాజా భక్తి సంపూర్ణ హృదయుం డగుచు దాని విని ప్రత్యక్షంబు మాడ్కిఁ దెలిసి శోకరోష సమాకలితుం డగుచు మదీయజనని యగు జానకిన్ దుష్టాత్ముండెట్లు హరియించు నిప్పుడ యారక్కసు శిరంబులు కరవాల ధారం ద్రుంచి వైదేహిని పలికి ఖడ్గంబు గైకొని రవితురంగ సన్నిభంబగు తురంగరాజం బెక్కి లంకాభిముఖుఁడై పోవుచున్న యవసరంబున ॥ 94

---

1 వారాజా కుమారుండు

ఆ.వె. అనుచు నెల్ల విన్నయాచిన్నమానసు
నగుచు నతనిఁ గాంచి యతిముదమునఁ
గుహుడు వక్షమునను గదియించి కులశేఖ
రుని నుతించి రాశ్చర్యమంది యెంచి 95

సీ. పరికింప జానకీ హరణ శోకంబునఁ
గలుగు క్రోధంబునఁ గలుషితాత్ముఁ
డగుచు మహోగ్రగు నసురాంతు వేగంబుఁ
గొని రాముఁ డంకాపురిని గుటించి
పోవ నత్తఱి ధర్మపుంగవుం డంతోట
నయనుండు రాముఁ డుద్వృతగుణుండు
జానకీ లక్ష్మణ సంయుక్తుఁడై పుష్ప
కారూఢుఁ డగుచు నయోధ్యవని దాఁకు

తే.గీ. భక్తిచేఁ బరితోషిత స్వాంతుఁ డగుచు
నతనిఁ జేరంగవచ్చి యత్యాదరమున
దీన వృత్తి ధరాంచుఁ బ్రేమఁ గౌఁగి
లించి యిట్టులఁ బలికె నుడించితముగ 96

హను దేవుండు కులశేఖరుని మార్గమధ్యమున
వాపి శాంతపఱచుట

క. కులశేఖర మత్ప్రియ ని
శ్చల యోగీశ్వర మహాయశా దనుజేంద్రున్
గూలిచి యిందు సీతఁ గ్రైకొని
యలరంగ నిట కరుగుదెంచి తతి మోదమునన్

వ. మహీపాలా ! ని వియ్యుద్యమంబు వలన నరుగవలదని చెప్పి యాశ్రిత వత్సలుండగు సర్వేశ్వరుం డతనిఁ బుష్పకారూఢుం గావించి యవ్విమానంబుతోఁ గూడ నప్రాకృత జనాకీర్ణం[1]బగు వైకుంఠంబుఁ జేరె మహానుభావుండును హరిప్రియుండును నగు విక్రమ రాజు చరిత్రం బెవ్వ డనయంబు వినుచుం జదివించుచు లిఖియించుచు నుండువాఁ డైహికాముష్మిక సుఖంబులను [2]గాంచునని శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబు నందలి యేకోన వింశాధ్యాయం బు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నరునకుఁ జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 88

ఉ. నర ! విను మేను జెప్పెద జనస్తుతమై తగి సర్వదేవతా
త్కర పరిరక్షణార్థముగ ధారుణిలో నవతీర్ణయయ్యె సా
దరమతి లక్ష్మి భక్తజన దైన్యమునన్ హరియింప నా రమా
చరితము నుత్తమం బఖిలపాతక తాపహరంబు వేడుకన్ 88

సీ. కల్యాణగుణపాళి కంజాత సంజాత
కటుజాతబాష్ప విక్షత సమేత
సరసీరుహాక్ష వక్షస్స్థలాలంకార
కీర్తి ప్రచార విస్ఫూర్తి సార
త్రిజగతీమాత వర్ధిత వైభవవ్రాత
నరకల్పవల్లి కాంతామతల్లి
సకలలోకేశ్వరి శాశ్వత శుభకరి
భక్త మన పద్మ [3]భవ్యసద్మ

---

1 మూ. యనువగు
2 మూ. లేదు
8 మూ. సద్మ

తే.గీ మహిని సంసార జలధి నిర్మగ్నులగుచు
స్రుక్కుచుండెడి జనములఁ జూచి వారి
నందఱను నుద్ధరించుట కాత్మ నెంచి
యవతరించిన సిరికళ యాలకింపు 100

పద్మినీకన్యకోత్పత్తి

సీ ఝంకార షట్పదాలంకార సారస
శ్రేణికార పరివార సంకులంబు
మల్లికా జాతిమతల్లికా మాధవి
వల్లికా సముదాయ వేల్లితంబు
మందార తరు సుమ్మ దారర మరంద
సందోహ నిస్తులానందనంబు
కేకికా శారికా కీరికా పాళికా
నేక నిస్స్వన మాలికాకరంబు

తే.గీ మంజుతరకంబు సంతాత ఘుంజరంబు
చైత్ర సంక్రాంతి సౌరభాంతరంబు
సమత దివ్యతరంబు ప్రమదావగా ర
టాంక లక్ష్మీకరంబు పద్మాకరంబు 101

వ పెండియు నా సరోరుహాకరంబు సరోరుహాకర కారకం బగుట నమృతా
కరంబు రంబు విరంచింపుచు నిశాంబుపూర ప్రతిబింబితంబులగు
నంబురుహ మిత్రామిత్రబింబ ప్రముఖ గ్రహతారకా కదంబంబు నున్న

లోకంబున కాలోకంబు లోనంగి మెఱుంగ భువనంబునకు వెలుంగు లోనంగం గమకించు తెఱంగు సంగీతరించు నిందీవరారవింద నిష్యంద మకరంద బిందు తుందిలంబులగు మిళింద బృందంబులు మసుమశరాసనా ఘటితంబు లగు తటనికట విటపి పటలంబుల కటు నిటుల జనకటీయ మేచక రుచి భాకచక్యంబు లంబుచర్చ్యతయగు ఇందీవర విదుర్భ కచరుచి నిచయంబుల బచరింప శైవలంబుల కాయు నీరంపు చిత్తార తరంగల తెరల తెఱఁగులు నలిల కమల పాళి వెలికి ఘటియించు మెఱుంగు [1]లెతింగించు స్వకీయ [2]పత్ర పౌత్రికం బైకొను కొకనదనికరంబులును అతిపటీర మధుకర ప్రకరంబులై యట్టాలాకరంబు స్మృతిం గ్రక్షాగ్రదీపిత దీపికల సొనంగు మంగళారాత్రికల రొంపు సంపాదించు నింపొందుచు [3]సతి ఎయు గగనంబు మాడ్కి దరకతారకానికాయంబై వాసుదేవాదానంబు పగిది పతగరాజాహిన ప్రవృత్తి దుర్యంబై యంతో మనస్సవ సభా భవనంబు భాతి భాషా ప్రశంస హంసాపతంస సంసరణంబై కందర్పహార మందిరంబు పోల్కి వ్రగ్రాంచ ఖేదసందారాంచితంబై ఆనకీరాజ సేవిత వితానంబులల సనత్కుమార [4]ప్రేరితంబై కుముదవన సరంతాది సంరంభంబుల్యు సంపుల్లహల్ల కల్హార రాజీవ రాజివిరాజితంబును అవ్యవరాగ పరంపరా పటవాస వాసనా వాసితా శాంతరంబును కోయష్టిక టిట్టిభ జలకుక్కుట కారండవ ముఖ సలిలాంతర మండల ప్రశాంత మండలంబును వగు నమ్మడుంగు నందు 102

---

1 మూ లెఱింగించు
2 మూ ష
3 మూ యతి
4 మూ ప్రేరిత

తే.గీ. అమరి ఫాల్గుణ మాసంబునందు శోభ
నంబయిన యుత్తరక్షంబునను సమస్త
లోకసేవిత స్మరమాత శ్రీకరాంగి
పాదమె నొక దివ్య కాంచనాంభోజమునను 103

సీ. సుందరగాత్రి పూర్ణేందు నిభ వదన
జలరుహపత్ర విశాలనయన
ఘన చతుర్భుజ పీతకౌశేయ శోభిత
కరయుగ కటిచ్ఛ కోకనదయుగళ
విద్యుత్ప్రభాన భామిని దీప్త సంతాన
రమ్య లావణ్య హిరణ్య వర్ణ
హరిణి పృథుశ్రోణి హరిమధ్య బింబోష్ఠి
పద్మ పాదతల్ప్రభాసమాన

తే.గీ. శ్రీయుత భ్రూలతాద్య చాంపేయనాస
నీలకుంచిత కుంతల నిమ్ననాభి
కరలు కంధర హార కంకణ కిరీట
కుండల లలాట భూషిత గుణ సమేత 104

తే.గీ. దివ్యచందన పరిలిప్త దివ్యపుష్ప
గంధ శోభిత సుకుమారి కమలహారి

కార్యాలంకృతయను నాథుఁ గంచి పిరి
యందు వెలుగొందుచున్న యయ్యవసరమున 105

క. నరసింహాసన ముఖులగు
సురలు తపోధనులు నగు ఋషులు గంధర్వా
ప్సరసలు గుంపులు గాని యు
త్కరమతులై వచ్చిరట కుదారస్ఫురణన్ 106

తే.గీ. అపుడు సుమవర్షములు గురియంగఁజేయు
చును జయాములు మొరయించుచును ధరిత్రి
యందు సాష్టాంగ దండము సంవరించి
వివిధనుతుల నుతించుచు వినయమంత 107

బ్రహ్మేంద్రాదులు లక్ష్మిం గీర్తించుట

క. నరసింహుఁడపుడు జగద్ధా
త్రిరమయు నా లోకజనని దివ్యగుణ మణిన్
గారిఁ గరపుటాంజలిం గాని
నరసం బగు భక్తిచేత సన్నుతిఁజేసెన్ 108

తే.గీ. సర్వలోకేశ్వరేశ్వరి సర్వలోక
జనని శ్రీదేవి దేవీ జయము వినయ
మోదమున విశ్వరూపా భవా నీదుకాళ్ళు
మ్రొక్కెదను నేను బహువారములను భక్తి 109

నీవు సహస్రలోచనుఁడు నీవు సహస్ర శిరోధి ఖ్యాపితున్
నీవు సహస్ర పాదవును నీవు సహస్ర కరాంఘ్రి శాశ్వతున్
నీవు హిరణ్య వర్ణ్యుఁడవు నీవె హిరణ్మయ వాది లక్ష్మి విన్
నీవె సమస్తమాత హరిణీ నినుఁగూర్చి నమస్కరించెదన్ 110

క క్షమలోఁ జంద్రాహ్వయవై
రమణీయస్థిర సువర్ణ రజితస్రజవై
యమరి సకల సంపత్ప్రద
సుమహిమ గం నీ కొనర్తు శుభమతి వినతుల్ 111

క ఇం నీ కటాక్ష వీక్షణ
ముంచేఁ దగ నీ యనేక భువనంబులోగిన్
గలుగుచు వర్తింపుచు ను
జ్జ్వలతర సౌఖ్యంబు నొందు సమ్మదలీలన్ 112

మ హరివక్షఃస్థలవాస నీ దగు విలాసార్థంబు నీచేత నా
హరి సంప్రేరితుఁడౌచు నీ సకలలోకాలిన్ సృజించున్ మరిం
బరు రక్షాప్తినిఁ జేయు నిదియన నేత్రోదంచితస్ఫూర్జిత
స్థిరలీలన్ గద లోకపావనదవుల్ దిర్జ్యత్ప్రాదిసత్కథల్ 113

సీ. అసమ గంధర్వ్వారయును దురాధర్షయు
నిత్యపుష్టకరీషిణియు నటంచు
సర్వభూతేశ్వరి శౌరి దీర్ఘన పే
యనియని నిన్నుపాసనముఁ జేసి
యశమందు సర్వలోక విఖ్యాతులును ధనం
బును నశ్వముల గోవులను మహోత్క
టంబు లగు మాతంగ సంఘములఁ గౌశేయ వ
స్త్రములను వివిధ రత్న వ్రజముల

తే.గీ. భూమిని సమృద్ధి విభవంబు పుత్రపౌత్ర
సంతతిని నిగమంబుల శాస్త్రములను
బుణ్యలోకాదులను [1]జ్ఞానమును సద్బుద్ధి
నొందుదురు గాదె నీ దయఁ బొంది జనని 114

తే.గీ. అఖిలలోక శరణ్య కల్యాణ సుగుణ
జలధి శరణంబు గాంతు రేజనులు నిన్ను
వారు గాంతురు పుణ్యంబు వైష్ణవంబు
నవ్యయంబును శాశ్వతంబైన పదము. 115

---

1 ఘూ. జ్ఞానమయును

క	దాతవు కర్తవు గీ
ర్వాతవు శరణీవ నీవ సర్వాత్మకుడవున్
జ్యోతివి భర్తవు హరి
ప్రాణేశ్వరి సర్వసంపదాకృతి నీవే	116

సీ	సముద్ర యార్మిక నీవ సంహారిణివి నీవ
కమలేక్షణా సదాగతియు నీవ
యమర లోహిత నీవ యటుల సంధ్యయు నీవ
వరగ కాంతి దార్ఢ్యం ప్రతయు నీవ
యాన సమస్త లోకేశ్వరివియు[1] భవ
చిరరంజుబేదు[2] లేకించుకేని
కనవచ్చు నెయ్యది వినవచ్చు నెయ్యది
యం చిదచిద్వస్తువులను నీవ

తే గీ	యఖిలమును నావరించి దనాంగు లాత
కిన్నర వెలుంగు నెయ్యది నిన్నతోడ
దెలియ దత్సర్వమును నీవ దివ్యమూర్తి
యఖిల లోకైకమాత శ్రీహరిసమేత	117

శా	ఏయే రూపము లీశ్వరుండు హరి తా నేయే వేషంబు దాల్చు న
నాయా రూప సమానరూపములు నాయా వేషంబు దాల్చు చు

---

1 మూ వి

2 మూ లేదు ఛకొ

ప్రసన్నంబుగఁ బల్కసద్గుణ వయస్యాలాపులంగూడి సౌ
ఖ్యాయత్త స్థితి నందఁ జేయుదుగదా యాత్మేశు గోవిందునిన్ 118

క పంచ స్వరూప [1]మూర్తిం
దంచితుఁడగు విభుని విష్ణు నానమయముం
బంచవిధ నరూపిణివై
సంచలముగ నెనయఁ గలవు సహచారిణివై 119

క చేరనుం నెన్నఁ బ్రాప ధ
రారంభున నపలంచు రంగేశునున్
ఖ్యాతిగఁ బ్రియపగు దేవి
యా రతిఁ బ్రాఁచు బ్రాప నిటఁగలిగితివా 120

సీ అని శ్రీదేవి దార్ప్యల్కి గుణాంభోధి
యిది మొదలుగఁజేసి యిట్లగంబు
ఎందు నీ కరుణా సుదార్ద్ర ఐశ్వరంగ
ముందేరి వెల్లిపులను స్థాని
తనగును సఖిలశేషులను లోకంబు
లాదిరంపతులనొనర్చి మిమ్ము
సేవ భావన నుపాసింతుమ నోగి భవ
[2]బంధ నిర్ముక్తులై పరమపదముఁ

---

1 మూ. ప బయం

2 మూ. బంటి

3 మూ. బంధు

తే. గీ. తెందుదుర గాన వేడుకఁజేసి నన్ను
ధన్యునిగ నీదయారసాపాంగములను
వీక్షణము సేయు మరలితశ్రీ చెలంగ
నమరతతి విహంగ హరిసంగరాంతరంగ 121

తే. గీ. దైవవంచిత పాదపద్మముగ ధృతక
రాంబుజాతముగా నగదంచిరముగ
శ్రీధరుని పత్నిగా సరసీరుహాక్షిగ
శిష్ట నిముగ గొల్పి భూమి నింపెనంగ

పాండ్యరాజు శ్రీరంగంబున కరుగునెడఁ బద్మినీకన్యకను జూచుట

వ. అని యివ్విధంబున శ్రీదేవిం గొనియాడి ప్రీతమానసుం డగుచుఁ బ్రజా
పల్లి తదాజ్ఞఁ గైకొని రంగక్షేత్రంబున కరుదెంచి విశాల ఫలంబగు
శ్రీరంగనాథు నవలోకించి నమస్కరించి యథావిధిం బూజించి పొంది
వరించి యప్పురవరికి ంత్ముఖనసంబు విజ్ఞాపనంబు చేసె నత్యాగంబున
రాజునిష్ఠ సత్తముండగు పాండ్య ధరణీమండలాధిపతియందు రంగనాథ
సేవార్థంబు గాఁ బొవుచు మహాసైన్యంబుతో పద్మాకరంబు గసంగొని
విశ్వయంబునం బ్రి [2]కత్తిరంగఁ జేరవచ్చి యత్యుత్సాహంబునంపు 128

సీ. పుటపాక ధర్మ విస్ఫూర్తిఁ జెన్నగు మేని
కాంతి జగత్త్రయి కాంత మరుగఁ
బాలేందు మండలంబు హసించు వెన్నెమము
నరచకోరములు కానంద మొసఁగ

1 మూ. గొ
2 మూ. య

దళదరవింద సుందర విలోకనములు
ప్రీతి జనక దైన్య విచ్ఛిత్తి జేయ
సముదీర్ణ బాహు కాంచన కల్పలతికలు
ధన్య సంచయ వాంఛితం బొసంగ

తే.గీ. సరస సౌవర్ణ పంకజాంతరమునందు
బాలభావంబున వినోదకేళి సల్పు
చును భ్రమించు శ్రీదేవి శోభనాంగిఁ
గాంచి యారాజు విస్మయాక్రాంతుఁ డగుచు 124

తే.గీ. రూపలావణ్య కాంతుల రూఢిమించు
నమ్మహాదేవి ఎక్కుగా కరనియంత
నధిక సంతుష్టుఁడంచు గొనియాడి మ్రొక్కి
భక్తి తాత్పర్య హృదయ స్వభావుఁ డగుచు 125

మ. ఘన విజ్ఞానమయుండు భూమిభుఁడు నిత్యోత్కంఠయుగా బద్మమం
దిర లక్ష్మి న్నిఖిలోపచారముల నర్చించెన్ గావించి సుం
దరతం బొల్పగు నామెఁ గాంచన విమాన ప్రస్థితం జేసి మం
దిర సీమం గొనివచ్చె హర్షమతియై దివ్య ప్రభావాఢ్యుఁడై 126

క. పద్మమునఁ గలుగుటను నా
పద్మనిభేక్షణకు భూమిపాలుఁడు తగన్
పద్మిని యను పేరిడె వా
త్సద్మంబున నిండుకొనిన పరమ ప్రీతిన్ 127

పాండ్యరాజు పద్మినీకన్యను భార్య కొసంగి పుత్రీభావమునఁ బెంచుట

క. తన భార్యకుఁ దా నా
మనుజేశ్వరుఁ డక్కుమారి నప్పనదోసన్
దిన దినమును పోషింపఁగఁ
గనుఁగొన నల్లారుముద్దుగా నెసఁగు తటిన్ 128

మ. అమరన్ యౌవనపూర్ణిమోదయముగా నవ్యాకృతిన్ బాల్యమం
దమరున్ జారె ముఖేందు మండలము నుద్యల్లీల దీపించె దృ
క్కుముదంబుల్ వికసించెఁ గావలెనె వక్షోజాంకురం బారకో
ద్గమ రోమాంచిత మేర్పడన్ హసితరేఖాచంద్రికల్ రంజిలన్ 129

ఉ. సారసగంధి కొప్పు సురసస్థితిఁ జీఁకటుల్ హసించు వే
ణీలము మహేంద్రరత్నరుచి మండలిఁ గైకొను టేమి చిత్రమో
యారయ నెట్టివారికి [1]బంగారము లెక్కుడు [2]నాటఁగాదఁ జే
కూరిన చిత్ర వస్తువులు గోఁగనెత్తరె విప్రలాక్షులై 130

తే.గీ. విదితముగ బాల ఫాలంబు విదియచూచి
యమృతకరరేఖ సుమ్ముటు లనక యున్నఁ
దరళ మౌక్తిక తారకోదార దైవ
గాత్రమండలం సాంగత్య మంది యున్నె 131

---

1 మూ. పదా

2 మూ. నాకు బార

క. ఉపాపాల్ కర్ణంబులు
దంచితగ శ్రీరూపములఁగనరట దృష్టా
ఫలితోక్తి వినుమె యమ్మురా
కంసకుఁ బాపెట విభవకర సంవృద్ధిన్ 182

శా. రాజీవద్వయ మింతి నేత్ర సమతన్ రాజిల్ల తోయస్థితి
వ్యాజాం బూనిసదో సదా యమకృత ధ్యానప్రీన్ బయల్వెంది యం
భోజంబుల్ దళమెక్కి తాము సరికిం బోఁబోవ నాహాఁటికిన్
[1]రేజంబు వ్వెదఁబాయుఁబోచ్చె నటు గాదే పంకజాతోద్భతుల్ 183

క. సకియ విలోకనములు [2]పం
మకరాంకుని పెక్కువులు సుమా తగి మిగులం
జికిలి కపోంతలంబుల
మకరములు లింతు రేం మతి తాటన్నవ్ 184

క. కలిత సహస్ర సుగంధము
లెలమిఁగనఁ బల్ప్రసూన మీ చెలి నాసా
కలనం జయింపెడినటో
నలరెఁ గటాక్షలి వాలితాలి యరుగదన్ 185

క. హరి వాయ దార్ఘ్యము మీ పం
కరుహానన రొమ్ముసోటి గాలేక గదా

---

1 మూ. తేజంబుం బెదబాయ 2 మూ. గం

కతి నేఁవంటి ఐయయుం
గటు వెంటారి రసముగా రాలు నొగిన్ 136

క. రదములు మౌక్తికములుగా
రదన చ్ఛద మ్మల రాగ రమ వహియించెన్
[1]మొదంరసులె యటుపైవం
ఐరఎడి సరసుల వలింపఁ బని యెపెఁకిన్ 137

చ. దర వివృం బిసీయని యుదారత తైలన కీర్తి యంతికం
ధర తెలుపందుచోఁ గమం నాగము ఎప్పం పొలుఁ జేసి యు
త్కటసుగ బాప వృల్ పవరఁగా నరుంన్ గిరులన్ నికాఘయ
స్ఫురణము స్తాణుభావముసుఁ రెంరఁగ బాదుఁ గుచంబు లెయ్యెడన్ 138

మ. వళితాశ్రయింత నిమ్నవాభి యను పున్నాగ ప్రసూనంబునం
దళిసంఘంబులు ప్రాలి పైఁ గుచగురుద్యామోద సౌభాగ్యమున్
దిలకింపం బడఁటాచు [2]కళ్లం నతాలియా! బాసుభ్రమం
బొలయం బాలగ దానిఁ గూర్చి చనుదా నొప్పారు నూగారగన్ 139

తే.గీ. కలితకాంచన మణిమంటికాధవంబు
తెసఁగ రసనా విలాసంబు సెససియున్న
భామినీ మధ్య గగన మేర్పడియెఁ బ్రకట
కల్లగుణ యుక్తమగు దాశనం బనంగ 140

---

1 మూ. మొదలరసులె యెటుర్తైవం
2 మూ. కచ్చం

తే. గీ. సైకతము ధాత్రియును గాంచె జఘనము సరి
దీటు రాలేక నీట వర్తించె నొకటి
దరిని నొక్కటి చలనంబు లనరె యిట్లు
తోచె సాటెక్కరికి నేని యుగంధరమె 141

తే. గీ. వనిత యూరుల గని యంతె రంభ
యలివ ముఖముల గని కాలు నవిసి తారె
యువిద పదముల గని చిగురు వ్రేలె నిరుకు
మొదలి యూరు వరాలకున్ తుద యగునె 142

తే. గీ. కాంతిపెరని తారకాకాంత మనగ
విగత దోషం బనగు హీర వితర మనగ
గంధి కుందని కుసుమ నికాయ మనగ
భామినీమణి పదనఖ పంక్తి దనరు 143

సీ. పదములు పద్మముల్ ప్రపదముల్ కూర్మముల్
జఘనంబు లవ్వత సైకతములు
నాభి జలావర్తవంబు రోమాళి నీ
లోత్పలావళి పదు లార్ద్రకదళు
లరత వక్షోరుహంబులు చక్రవాకముల్
గళము శంఖము భుజంబులు బిసంబు
లాస్యంబు కమలంబు లసిత కటాక్షముల్
భృంగముల్ హాసంబు శ్రీ సురేఖ

1 మూ యె 2 మూ భృంగి 3. మూ న

తే.గీ. నయనములు మీనములు రదనములు మౌక్తి
కములు కైశ్యంబు శైవాల సమితి నాఁగఁ
బొలిచి సౌందర్య రస సుధా స్ఫూర్తి నెసఁగి
సరసిజేక్షణ నవ [1]పయస్సరసి దనరె 144

క. నాళీక నాభియగు నా
నాళీక దళాక్షి యౌవనంబున నిటులా
నాళీకజ నవ సృష్టియు
నాళీకాస్త్రుని సొంపా నా నెసఁగు రతిన్ 145

పద్మినీకన్య రంగనాథుని భర్తగా వరించుట

క. ఆ మానిని లో మానని
ప్రేమాదరం ప్రసక్తి పెంపొంద మదిన్
వేమింటి తనకుఁ బతియని
కామించెన్ రంగనాథుఁ గమలానాథున్ 146

సీ. శ్రీరంగనిలయ మెంది గడించినంతనే
మదిఁ బ్రీతి నర్తింప మసలఁ దెనుచు
యతిరాయ యనుచు నేర్పడఁ జెప్పినంతనే
రోమ రేఖాంచితారూఢి నెసఁగుఁ
పద్మనాభుఁ డటంచు భాషించినంతనే
వీక్షణాబ్జం [2]చేత వేడ్కఁ జేయుఁ
పద్మాప్రియుఁ డటంచుఁ బల్కినయంతనే
అచ్యుతప్రియ నే నటంచుఁ దలఁచు

1 వ్రా. యవ 2 వ్రా. చే

తే గీ హరియటంచు వచించు యంతిలోన
తాను బిమ్మని వనుచ సత్కర్షఁ దాను
రంగపతి మోహలగ్నాంతరంగ యగుచు
బాలికామణి యటుల విభ్రాంతి నెసఁగు 147

వ మఱియును వయ్యంగనామణి రంగనాథ సమాశ్లిష్టాంతరంగయై తదీయ
దర్శనస్పర్శనాలింగనానంగ నానావిధ లీలావధాన సువిధాన విభ్రమ
సంభావనా గుంఫన వివశస్వాంతయు స్వాంతభవ [1]స్వ సముద్దండ
దోర్దండ కుండలీకృత కోదండ నిర్గళ త్కాండ ప్రకాండ పరంపరా
విపాట్యమానధైర్య కంకట వికంకట హృత్పుటయును ఘటపాక సీకర
వియోగ వేదనాతిశయాతి పాక సమాపాదిత పాండిమాది వివిధ వైవర్ణ్య
లక్షితావయవ లక్షణయును క్షణమాత్ర చలీకృత శయనాసనాద్యవస్థానయు
నగుచు వర్తింపుచు నతని యనంతకల్యాణ గుణంబులు గీర్తింపుచుఁ
జలితచిత్తయై తత్కృతులు పఠియింపుచుఁ దత్పరిచర్యలు రచియింపుచుఁ
దల్లీలా చరిత్రంబులు పఠియింపుచుఁ దదన్యప్రసంగంబుల హరింపుచుఁ
దద్రూపంబులం భావింపుచు నతని ధరియింపుచు నివ్విధంబున నిరంతర
తత్పరాయణయుఁ దదధీనానన్యధ్యాన విస్మారిత సర్వస్వయునై యుండి
యయ్యవసరంబున 148

సీ ఉత్తరంపెరం సుదాత్తమౌ యనదుది
త్తము రంగనాథాశ్రితంబు గాఁగ
వహ్నింబుఁ బల్కుచ సంరెడు తనతిహ్వ
శౌరి చరోక్తి దానప్రదముగాఁగఁ

---

1 మూ స్వా 2 మూ ర్థ

జలసంయుతేశ భాసిలు తన చూడ్కి శ్రీ
హరిరూప దీప్తియం దిరవు గాఁగ
నిరత శబ్ద స్ఫూర్తి నెనయు మెఁదవ విన్కి
నలినాక్ష నామ పఠనం బు గాఁగ

తే. గీ. క్షిప్తి యక్షిప్తియును లేని క్షప్తిఁ జేసి
యచ్యుత ధ్యాన పరవశ యగుచు నింతి
విశ్వలల్లతిఁ జేష్టలన్నియును దక్కి
శివ మాత్రావశేషయై శీతిఁ దనర్చె 149

పద్మినీకన్య విరహము — సఖులచింత

క. ఈరీతి నుండు బాలాం
భోరత్నముఁ జూచి తోడి తరుణులు చింతా
భారంబునఁ దమలోఁ దా
మారూఢి వచించ రతులితాశ్చర్యమునన్ 150

చ. కనుఁగొనంగ ధరిత్రి నృప కన్యక లెందఱు లేరు ఇవ్వనం
బును మెయిఁ గల్గనేలఁ దమ [1]బొల్పువచింతురు గాన నిందు వ
ర్తనపడగాక్షి చిత్తమున వర్తిలు కోర్కి నొకప్పుడేని సూ
క్తిని గతియించి పల్కదు సఖీమణులార యిదేమిచిత్రమో 151

చ. పరవశమైనదో తరుణి భావము నొక్కని యందు లేక యు
త్కరముగ సిగ్గు లోఁ బాదముగా వదియించుటలేదా యింత నీ

---

1 మూ. హొత్రి

నరతి యెటువున్నదో తెలియఁగాంచు భామినులార పేఁద వె
త్తుఁ గగనో యటంచు బదరికనత వారల పల్కుసత్తిన్ 152

మ. దివస గ్రీష్మము కాంతిఁ జెందఁగను రాత్రి ప్రావృడుద్భూతిగా
రవి వారాయణుఁదోట నత్తటిని నిద్రాసక్తి సంధ్యాంబర
ప్రవృత లొప్పు[1] యపింప నేఁగె నన నిచ్చున్ వార్థిలోఁ జొచ్చెఁ దై
నవ మేఘంబు [2]లిసంగెనాఁ దగె భువిన్ గాఢాంధకారవ్యూహంబ్ 153

క. సాయం పురుషుఁడు రజనీ
ప్రేయసిఁ గంయునెద పేదు పేసలి మెఱుఁగో
నా యొప్పె నిరుల తర్షి
తాయత మల్లి సుమంబులవ నెరసె[3] సుదుల్ 154

సీ. విరహాంధకార భైర్య ధరణీధరంబుల
భేదింపవచ్చిన భిదుర మనఁగ
ఘన వియోగము గెల్చి విజయంబు గైకొన్న
గంధరాంతకుఁ డెత్తు ఖంభమనఁగ
అధిక సంఘము హృత్పంకజాతనాళ
మూలంబు లెత్తు మరాళ మనఁగ
కాంత జనంబులపై వేఁట వచ్చిన
యంధకారమ్ము సింహంబనంగ

---

1 మూ ప్రవ్ 2 మూ లొసంగె 3 మూ నదుల్

తే.గీ. క్షీర కాంతుల రాజించి సొంపుమించి
వెన్నెలంచేత దీపించి వెక్కసించి
యంబర మదలించి జగము నాక్రమించి
సాంద్ర మండల ద్యుతిఁ దోఁచెఁ జంద్రుఁ డపుడు 166

వ. మఱియు నిశాకర మండలంబు పండఁగొని యమృత కరండంబున నిండు
కొని సాంద్రతర చంద్రిక రింద్రలోకంబునం బ్రవహించుచుం జీఁకటి
యగుచు నిరంతర మహోజ్జ్వలయై వెడలి యెల్లెడలం బ్రవహించు మందాకినీ
ప్రవాహంబు రంబు విజృంభింపుచుఁ బ్రచండతర చండకిరణకరకాండప్రభూత
తీవ్రాతపవ్రాత పాత సంతాపంబు శాంతింప భువనభవనంబున సంతోష
ధవళంబు నిండారం గుప్పునఁ గప్పిన గపురంపుంబొడి చొప్పున చొప్పా
రుచు బంధురాంధకారంబుఁ గంధర్వ ధూమాచిన్నరై వాయుక్షేత్రేర్యమ
ణ దూరీకోపదిష్ట ప్రదేశ గమనాభిలాషిణులగు నభిసారికా చిత్త్రాన
నివారణార్థంబు కాల మాంత్రిక మంత్రితంబై తదీయ ధూత్కార పూరి
తంబగు ధూళికర ధూళి రజోగ్రంబు నింపు నింపుచుఁ గరంబు కలిత
సంపూర్ణ శశాంక మండలంబు మించిన మిళిత పుండరీక ప్రకాండంబుగాఁ
దారకానికాయంబులు తదుద్భూత బుద్బుద ప్రకరంబులుగా మనుష్యాది
జంతు సంతానంబు లం మనుష్యాది నికాంతర్గత జంతు
జాలంబుగా వచ్చటచ్చటఁ నింది రవశేషితంబులై యణంగిన
తమంబు లగాధ నిబాధ ప్రదేశంబులంగల పంక సంకులంబుగా
నఖిలంబగు జగత్కల్పార్ణవాక్షణ కలిగత క్షీరంబుల సొంపు సంపా
దింపుచుం బెంపారి మలయమారుత ప్రేరితంబగు మదనవేదనానలంబు

పుడిగొన నవ్వేళం గొమ్మడి కీలాలంబు నేకాకారంబున సుల్లోలంబై
వెల్లివిరియ విరహాలోకయమునా ప్రాయతాంబువులం బరుడించ సమత
నాపమయంబున 156

ఉ. ఇంతులు గొంద ఱంతరిత రెంతయు మంతనమందుఁ బద్మినీ
కాంతకు నంతరంగమునఁ గల్గిన చింత యెఱింగి కాంత య
త్యంత దురంత తాప పరి తాంతికిఁ దోకొని పోయి రా నదిన్
భ్రాంత చలాంతకాంత వనవాటికి నిర సమీర పేటికన్ 157

క. ప్రమద వనంబున కీ గతి
ప్రమదాజన మరిగి యరిగి పటు మంజు మరు
త్ప్రసర విధు మధు మధుకర
సముదయమునఁ గలిగి కలికి సాధ్వస మొందన్ 158

చ. చలువల నయ్యెపై నతులు కంజదళాసనఁ జేర్చి యున్నచోఁ
గలువలచెంత తక్కు వలుకాఁకగ సోఁకిన వింత గుందఁగాఁ
గళవళ మొందు మానసము గల్గి పసి దుహుగంధులెల్ల ని
ర్భరమహెరిఁగూర్చి యరవిస్థితిఁ బల్కు రుదంచితోన్నతిన్ 159

శా. [1]రాంతోధి జనించియున్ మిగుల లక్ష్మిదేవితోఁ బుట్టి వి
స్ఫార స్వచ్ఛరుచిం [2]జెలంగి బుధసంతాపవ్యస్థితింజెంది వి
స్తారంబౌ పథంబునా [3]పై దగి యా సర్వజ్ఞ శీర్షంబువం
దారోహించి నీకు [4]నేచఁదగునె యర్థిం జకోరేక్షణన్ 160

---

1 మూ కం 2 మూ ఎలి
3 మూ జరం 4 మూ యూవ

సీ. సారసాస్య యటంచు సారె వేధింపకు
గువలయగంధి యో కోమలాంగి
చక్రస్తని యటంచు సాహసింపకు(గలికి
రాజ చకోరాక్షి యో లతాంగి
యలరాహు రోమాళి యనుచు రోషింపకు
[1]దారకానన యో యబ్జారి మధ్య
తిమిరకుంతల యంచు దివిరి భావింపకు
ఇంద్రనీలాపాంగ యో బాల వదన

తే.గీ. ఈ సుధా మధురాధర కీ పికాంగి
కీ కళాధారిణికి మృదు పేశల గతికి
యన్ని చెప్పు గనియుట యుచితమౌనె
యమలగుణపాత్ర శుభగాత్ర కుముద మిత్ర 161

మ. నిను సత్యంపు గుణంబువాడ వని సందీప్తంబుగా లోక మే
పునఁ బల్కంగ మహాగ్రదీప్తిఁగని యా పూర్వామ్బుధిం [2]ప్రవంగాఁ
విని యేమో మను భార్వటీముఖ కలంకత్వంబు నేత్రానలం
బున రూపించు వాని చెల్మి గనియుం లోఁ బాలి నీ వీ యెడన్ 162

కం. కలకలుండ వీ వని యెంచుదురు లోకులు నేఁడు కామిని
ప్రాతము చిత్రముం గంధ వచ్చుట సిద్ధగుణంబు గాదె వి

---

1 మూ. తారకావళి
2 మూ. ప్రోగాచగా

ఖ్యాతిగఁ బార్వతిన్ వికృతముఖంబయినఁ బట్టి విషాదమెక్కుటన్
పారదమందు నానొందగుఁ బొల్పగు నీవుఁ బెరుగుదోహలా 163

క. అని యాఁ ... సుధాకరు
[1]మనవిగ వేడుకొని మేనమామ గుణంబుల్
గని పొంగుచు వెదికించెన్
ఘనయానిన మరువఁగూర్చి పలికెను బల్కెన్ 164

చ. సితము నీడ బాల ... నిల్చిక ముకుగి ... యుక్తిఁ ...
... రుదు భయం ... పాదుకొనఁగాఁ దరుణీమణి తెంపవారు ...
కర నిబిడంకకాంతి నికాయముల్ మనసుల్ గలంప నో
సంసిత బాల పెదు భుజపోహన మిచ్చుటఁ బాప నేయమా 165

సీ. మనకైశ్యముకు శ్రీనిఁ గారింపఁగా నిటు
పైఁ బాపఁజెల్లని పద్మ బాల
భుజగరోమావళియా పొందెఁ దేమదురే యు
ద్ధతిఁగాని మందమారుత తరంగ
గమయావ యగు దీని గతిని సేయుట
తెల్లగు నీవుఁ బంక్రేషు దాద
రామాభిరామ యారామపై నీ స్తుతిఁ
దేర్చుట తెలిసె పిలంబాళ్ళ

---

1 మూ. మనవి

తే.గీ. నీ మహాసత్త్వ మీ మహానియమ మెందు
సాగ దల్పాధికన్యాయ సరణి యగుట
ఖ్యాతిగాఁ గముకుఁ జట్టి వైరి చేసి
కమ్మవిలుకాని ధర్మమే సుమశరాన 166

ఉ. వెలయఁగ నీ గుణంబు మధువృత్తి నెసంగును నీదు ధర్మమా
పొలుపుగ మధ్యమస్థితినిఁ జాల్చును నీ బలమా యొకింతయున్
నిలుకడగాదు నీ కరము నిట నణంగును నీదు రూపమా
తెలియఁగరాదు ఎన్న సుదతీమణి నేఁడెద నెట్లు దర్పమా 167

క. ఎన నెంత వారికైనియు
నిను గెల్వఁగ రాదు కామినీమణు లె నీ
ఘనశక్తి కోర్వనేర్తురె
మనసిజ [1]యా కోమలాంగి మన్నింపఁగదే 168

క. అని మదనుని నిందింపుచు
వనితలు మందారనిందు వచ్చినచోఁ దెం
పున వెంపుఁగ మర దానిం
గని తదుపాంతవనంబు గావించి రొగిన్ 169

క. మారాకుగ [2]లె కొంకు
మా రాకగ నకియ నేఁడ మార్కొదయె పే
మా రాక గతులతో మా
మా రా కథమతి యమూల మలఁగుట కాదే 170

---

1 మా. యా 2 మా. మం

క. సంతతము ప్రాణకాంతు ని
ంతయుఁ బ్రియమైన వాఁడ వీ వెదలను దు
ర్దాంతపు విక్రమము గాని
కాంతం బయి పెట్టెదవు సుగంధ సమీరా 171

తే.గీ. మరుని తేరౌటనో లేక మలయపర్వ
తమునం గల సర్ప ఫూత్కార విషప
రీత (వశ) మునఁనో గాని నీతిమాలి
వెఱియఁ జెనెదవు నీవు శీతపవన 170

ఆ.వె. అని సమీరుఁ దూఱి యట చెలు లా నారి
విరహతాపమున వివశయైన
శీతలములు గూర్చి సేద యంతయుఁ దీర్చి
యుచితగతుల నరయుచున్న వేళ 173

మ. తనరం బద్మిని బాధఁ జెందె నను వార్తల్ చెప్పఁగా మిత్రతన్
దన తన్నన్మన మున్నుగా నమన సద్భావంబునన్ దూతవ
చ్చిన చందంబున వేగుఁజుక్క గనిపించెన్ వెంటనే తానునుం
జనె నాఁ బద్మహితుండు దోఁచె నుదయాంచ[1]చ్ఛైలం శృంగంబునన్ 174

క. అంతటఁ దద్వృత్తాంతం
బంతఁ దెలిసి రంగభర్త యత్యంత దయా
స్వాంతంబున నెంతయు వా
కాంతామణి పైఁ బ్రేమ గదురఁగొనంగన్ 175

---

1 ము త్రై

శ్రీరంగభర్త పాండ్యనగరమున కేతెంచి పద్మినిని పరిణయమాడుట

సీ. బ్రహ్మసంభవునితో సకలదేవతలతో
 సనకాదులగు దివ్య మునులతోడ
వరుస ననంత విష్వక్సేన ముఖ్యులై
 తనరిన పరివార జనముతోడ
సమితానుభావులై యలరు కాసారాది
 పరమ మహాయోగి వరులతోడ
గరుడని నెక్కి రంగస్వామి సంతోష
 భరితుఁడై నిజనగరంబుఁ గూర్చి

తే.గీ. ఎత్తెఁ బరిణయ మగుట కుల్లాసి యగుచుఁ
చేరి సంతసఁ బాండ్య ధాత్రీశముఖుఁడు
భక్తి దనకాత్తఁగా జగత్కర్తఁ గూర్చి
యెదురుగా వచ్చి పదముల కెఱఁగి నంత 176

వ. అయ్యుర్వీశ్వరుండు దేవుని సర్వోపచారంబులన్ బూజించి బ్రహ్మపురోగ
ములగు సురలనుం గాసారాది యోగీశ్వరులనుం దక్షిణ సమస్తపరిష
త్సముదాయంబుఁ బురంబున కెదుర్కొని యథోపచారంబులఁ గావించి
యందు సుందరంబగు సువర్ణమణి బంధురంబగు నొక్క దివ్యమంది
రంబునన్ జగన్నాథుండగు రంగనాథు నునిచి నిస్తుల కస్తూరికా ఘనసార
చందన ప్రముఖ నిఖిల పరిమళ మిళిత సలిల చర్చిత ప్రతోళికా ప్రతి
నికేత ప్రాంగణ ప్రయుక్త ముక్తామణి రంగవల్లికా సంగతంబును
వియదృరత్నాకర ప్రకర గరుత్పరంపరా సంపత్సంపాదక హరిన్మణి
తోరణ నిబద్ధ ద్వార బంధంబును సుభయపార్శ్వ సంబంధ రంభా
స్తంభ సంభార సంభావిత వేదికాప్రదేశంబును రాజమార్గ నిరర్గళ సంచర
ద్విలాసినీనికర కర రాజీవ విరాజిత రత్న నీరాజన భాజనరాజంబును
సముత్తంభిత శాతకుంభ కుంభ సంభాసిత రమ్య హర్మ్య నిర్మిత
పతాకాభిరామంబును సుధాధవళ సౌధ వీథికా విపణ్యాదిక విసర

కరాంభపు కింజార ప్రౌఢిత కుటజం ప్రసూన లాజాది సువస్తు
విస్తారిరంబున మృదంగ భేరీ తూర్య పటహ కాహళ వీణావేణు పణవాది
మంగళ వాద్య సంఘ సంచరిత ఘుమఘుమ మారావ దంతురిత దిగంతరంబు
సంగా పురంధ్రులు వలంకరించి తదనంతరంబు వరాంగనలకు మంగళోచిత
విధు లొనరింప నప్పుడు 177

సీ. వనిత మంగళ స్నానంబు లొనరించి
దారుణాశయ వస్త్రముల గట్టి
లేఁటిగా మృగనాభి తిలకాదులు ఘటించి
సురభి లేపన సముత్కారము పండి
సుమమాలికాదులు సొంపు మీర ధరించి
గంధ పరాగ జీ గంధముఁ బూసి
కనక కుండలహార కంకణాంగద కట
కాది భూషణ ములం నలంకరించి

తే.గీ. కలిత [1]చతురిమఁ బరిచారికా జనంబు
చేరి శృంగారము లొనర్ప సిరులు లెసఁగ
రంగ దక్షయాఁ బద్మినీ రమణి యపుడు
మెచ్చ నిలిచిరి కల్యాణ వేదికను 178

తే.గీ. అంత వేదికపై నగ్ని నావహించి
వేద ఘోషయి [2]లును యథావిధి నెసంగ
హోమ మొనరించి మాంగల్య యుక్తముగను 179
బ్రాహ్మణాశీర్వచనముల పఠియింప

---

1 ఎరా చాతురిమ 2 ము లను

కం. ఆ పాండ్య ధరాధీశుం
డా పద్మినిఁ బెండ్లి దగ నిచ్చె గానంగన్
శ్రీపతికిని శ్రీరంగ
వ్యాపతికి సమంచదనగ సౌఖ్యస్ఫూర్తిన్ 180

తే.గీ. అగ్ని సాక్షికంబుగను నా హరియు నపుడు
పద్మినిఁ బరిగ్రహించె నా రాజతోరణ
కాంచన విధుఁ డిచ్చె సవస్తు పరికరముల
నర్థి గారవించె ప్రీతి నతని నిచ్చి 181

మ. ఆరాధించ భవాది దేవతలకున్ నా లోకనాథుండు దా
శ్రీరంగంబున కేగి వేదమయమై చెన్నొందు సౌధంబునం
దారామున్ జగదీశ్వరిం గని శ్రీదానందమున్ జెందె నా
శ్రీరంగేశ్వరుఁ డర్థిగాఁ గొనిన యా శ్రీదివ్యముం బ్రోచెడున్ 182

వ. ఇంత నా జగజ్జనని యగు లక్ష్మియును సర్వజీవదయా పరత్వంబున భూతలస్థితులగు జీవులం దమృతప్రదంబులగు కటాక్ష వీక్షణంబుల వీక్షింప నది మొదలుగా నీ లోకంబున సకల జీవులును సమాహితులై కాసార భూతాది మహా యోగీశ్వరులన్యా యిండి మహాజ్ఞానయోగంబున శ్రీపతి నుపాసించినవారై పరమ పదంబును బ్రాపించిరని మఱియు నీ రంగనాథ మహిమ యగు నీ పద్మినీ కథ భక్తియుక్తులై యెవ్వరేనియుం జదివిన వినిన వ్రాసిన వారల గృహంబునఁ గులవర్ధనంబు లక్ష్మి యధి

ఎనంబడు నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ
పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి వింశతితమాధ్యాయంబు భక్త పరాయ
ణుండగు నారాయణుండు నరునకుం జెప్పిన 183

మ అవతారాంతర రాయతానుభవ లీలాధార సీతాపతి
ప్రవణప్రోక్త దళాక్ష వేదతర రోమప్రాప్త సాధుత్వ మా
ర్గ విగాహాద్భుతకృత్య కోలమగు క్ష్మాపాం సాహాల్యకృతి
ప్రవణ ప్రాపిత మోక్షసైభవ సదాభక్తాదర ప్రాభవా 184

క సురుచిర పాండ్యకుమారి
సరస మనోహరి దైత్య సంఘ విదారీ
కరుణా సుధాబ్ధి లహరీ
నిరుపమ భక్తానుసారి నిగమ విహారీ 185

భుజంగ ప్రయాతము
సురారిప్రభీతి వ్రాత సంభావ్యశీలా
కరారామ కాంతార కాలాగ్ని కీలా
హరాత్రస్త తాపత్రయ ప్రేష్య జాలా
మురారీ హరీ శౌరి గోపాలబాలా 186

గద్య: [1]ఇది శ్రీ రాజగోపాలకృష్ణ కరుణాకటాక్ష వీక్షణలబ్ధ పాండిత్య ధుర్య
నవరతావనీ మండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ న్యక్కృతమర్దకాన్నత పటహ
ధణంధణారావ విపరీత పతత్రియా ఢిల్లికాధీశ దుందుభిధ్వాన కోలా

1 ము ఇది

వాల హనుమద్ధ్వజాంక కనక దండీకృత హీరకలశీకృత సందీపిత ప్రతాప కీర్తి ప్రభావ కౌశలవం పయః పారావార రాకాసుధాకర సౌందర్యజిత సుమసాయకుం డహోబిల నాయక ప్రతీతంబైన శ్రీ మహా భార్గవ పురాణంబునందు కుంభేశ్వర ప్రాదుర్భావం బను రాజ మంత్రులు వైష్ణవుల యెడఁ శౌర్యంబు గల్పించుటయుఁ గుంభేశ్వరు శపథంబునుఁ దన్మహీపతికి నారాయణుండు ప్రసన్నుండగుటయు భగవద్గుణాను కీర్తనంబును వాని వివాహంబునుఁ గుంభకోణంబు రామాయణ శ్రవణం బునం జేసి దశరథంబునందుఁ గోవంబువెట్టి పొంకించిదపో మార్గమధ్యంబున వాసుదేవుండతనికిఁ బ్రసన్నుండై పుష్పకంబునఁ గుంభకోణ నిడకొని పంపదంబు గూర్చి చనుటయుఁ బద్మిని కన్యకోత్పత్తియు బ్రహ్మేం ద్రాది సురార్చరోగణములు లక్ష్మిం గీర్తించుటయుఁ బాండ్యరాజు శ్రీరంగంబున తిరుగునెడ సరసి మధ్యంబు వందలి కమలాకరంబున రమాంశ ధారయగు కన్నియం గొని పుత్రీభావంబునఁ దన భార్యకొసం గుటయుఁ బద్మినీ కన్యకా వర్ధనంబును శ్రీరంగ భర్త పితామహేంద్ర కాపాలయోగి ప్రభృతిగణ సహితుండగుచుఁ బాండ్యనగరంబున కేతెంచి పద్మినీ కన్యకం బాణిగ్రహణంబు చేయుటయు ననెడు నేతత్కథలం గల చతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము

భార్గవ పురాణము

పంచమాశ్వాసము

క. శ్రీకాంతానయనోత్పల
రాకా హిమధామ కోటిర విమలధామా
ప్రాకట వాగిన గిరి శా
ఠికరుణాశీల సురపురి గోపాలా 1

వ. ఆ సకలగుణనికర ప్రజ్ఞాధురంధరుం డగు నయుండు వివిధ విబుధోపలాలన పరాయణుండగు నారాయణుం గూర్చి యిట్లనియె 2

క. నారాయణ విబుధ జగ
త్కారణ కారుణ దయామృత పయోనిధి సం
సారాంబుధి తారణ ?
తైరవి సాష్టాంగ వినతిఁ గావింతు నిలన్ 3

క. ని వలన నేను వింటిని
శ్రీ వైష్ణవ భక్తి రతుఁడు చిరపుణ్య యశో
వైభవ యగు కులశేఖర
భూపాలకు చరిత సకలమును విదితముగాన్ 4

తే గీ అఖిల పాతక సముదాయ హరము నగుచు
మహిత కల్యాణ విభవ సంపాది యగుచు
దివ్యమైనట్టి పద్మినీదేవి కథయు
వింటి మదిలోన సంప్రీతి విస్తరిల్ల 5

ఉ ఏ యెడ నె విధంబున నే సమయంబుల నంతరాద్భుత
శ్రీ యుతులంచర్యులై యవతరించిరి యోగివరేణ్యు లాదినా
రాయణ పాదపంకజ పరాయణులై భగవత్ప్రదాప్తి సం
ధాయకులై మహాత్ము లిలఁ దన్మహితాత్ములఁ దెల్పవె తగన్ 6

మునివాహని జననము

వ అను వరుం గూర్చి సమాదరంబుగా నారాయణ మౌని యిట్లనియె 7

క తమసా నదికిని దక్షిణ
మమునము రమణీయమై భవాస్పద మగు శ్రీ
రమునందు సర్వసంప
త్సమృద్ధిఁ దనరారి యఖిల జనమాన్యంబై 8

క మగరాం కేళిమిద్ధంఁ
బగరప్పు దారువులఁ గనక పంకజ రాగా
ద్యగ్గ్రహ నివహముల నిచుళా
నగరము పెన్పొందు నభ్రనగరం నిభంబై 9

---

1 వా మహాత్ము

మ. అల నాథోపరి చంద్రకాంత ఘటిత కుంభాళిల్ సదా చంద్రకాం
తుల సీరున్ గమరింప నాసిరి సుధాంధోవర్త్మ పై కుంభ రాఁ
గిరి యట్లున్ మెఱయఁ బర్వు పర్వంతి వాకిల్లయిగా సంతతో
ద్యాన కల్ప క్షితిజాత జాతయుతమై ఎత్తిల్లు నా ప్రోలిలన్ 10

సీ. అమరావతి పురి కాధార భూతమౌ
గురుతరోన్నతి మీఱు కోట దనర
క్షితి భోగవతి గభీరత చెల్వు నగడంబు
పొదుగా నెఱసిన పరిఖ మెంతయుఁ
గనకాద్రి కంధరోపమములందుఁ దెన్నొంది
విలసిల్లుగతి సౌధ నివహ మమర
వార్ధి రత్నశ్రేణి నందు దాఁచిన పేల
మహనీయ మణితుష్టిమము లౌ మెఱయ

తే. గీ. నఖిల వస్తువు లింటింద నాపణాళి
ధనదు గృహరాజి యనఁ దనరుచున్నఁ
వెలుఁగు నాగములోఁ గల్గు సిరుల నెల్ల
దాఁపురం బన నా దివ్యనాపురంబు 11

క. ఆ పురికి సమీపంబునఁ
బ్రాపిత యశోలిఁ దగు మహానది భువన
వ్యాపార సత్రణ రే
తాపఘ్న నిదాన వారి కావేరి[1] తగన్ 12

---

1 మూ ధరన్

ఆ వె. పరమ పావనంబు భవ నాశనమును
దివ్య భావనంబు సేవ్య మగుచు
నవ్య సౌరభంబు నవ్యయ పదమై
భ్యాతిఁ దనరు వన్నదీతటమున 13

సీ. అందు కార్తిక మాసమందలి రోహిణీ
నక్షత్రయుక్తమై పయనుగాంచు
శుభదినంబందుల సురుచిర లీలతో
హృదయంబు నందు రమేశుఁ దలఁచ
మునసి శ్రీ వత్సాంగమూన సైన్నవాంభోధి
చంద్రము స్ఫూర్తిచే సంభవించి
అన్య ప్రభృతి రంగశౌరి పాదాంబుజ
ధ్యాన యోగామృత[1]పాయి యగుచు

తే గీ. మనుదినమ్మును వర్ధమానాంగుఁ డగుచు
వరుసతో రోదనావ వర్జనంబుఁ
జేసి సహజ మహత్త్వ పెంపఁగ నతఁడు
[2]నఖిల జగములు విస్మయం బందుచుండ 14

---

1 మూ పాని

2 మూ జనములు

తే.గీ. వెరసి దేహాత్మలకును విభిన్నతయును
శేషశాయికి నగుతన శేషతయును
నెఱిగి యధ్యాత్మ విషయాత్రై యుంచి వాఁ
డుండ వైకుంఠ కృతి లక్షణంబు నగుచు 15

మునివరుఁడు కావేరీతటంబున గానంబు చేయుట

సీ. మొనసి రంగక్షేత్రమును భగవన్మూర్తి
గా మదిఁ దెలిసి యుద్దామ భంగిఁ
జేసి యాత్రండు దర్భక్షేత్రంబుఁ ద్వారక ద్వి
వ్యన్నంద వాటవి దాటఁగలుగు
నద్రి కావేరి యం దామూడిగా నవ
గాహనం బొనరించి కౌతుకమునఁ
దన్నదీ దక్షిణ తటమున రమ్యప్ర
దేశంబు నందు పత్రిల్లి దాను

తే.గీ. కొలుచు శ్రీరంగమున కటు మునిఁడు నగుచు
మఱియు హృదయ పయోజాల మధ్యసీమ
భగవదంఘ్రి సరోజముల్ పాదుకొలిప
యుమదినంబును దర్శనుఁ డగుచు నంత 16

తే.గీ. క్షితిని ధ్యానంబుఁ జేయుచుఁ గీర్తనంబు
సేయుచును భక్తిచే నమస్కారముల చేయు
చును ననేకంబుగా మహాస్తుతుల చేయు
చును ప్రమోదయుతుండయి దనరి యతఁడు 17

క. ఆనందపరవశుఁడై యా
మౌని సుధీసుతుఁడు దా నమందిత మతియై
మానాంచిత జనకుని నిజ
మానసమున నిలిపి భక్తి మంతుం డగుచున్ 18

తే.గీ. పాటచే నీ ప్రియంగాని పరమ హర్ష
మైన యా ఋషి శౌరి యనంతరములఁ
దనరఁ గర్ణామృతము లగు దర కృతిన
రాతిరిఁ బగలుఁ బాడుచు ఖ్యాతి మించ 19

సీ. వీణియ మీటి గంభీరనాద వినోద
సరస గానంబు సుత్సాహముం
జేయంగఁ జేతనాచేతన సమితి ని[1]
ర్విణ్ణంబుగా దాని వినుట కతనఁ
గరము బ్రహ్మానంద పరిలీనతా ప్రీతి
యుండుట దివిసుర లాత్త్వరముగఁ
జిత్రంబు వెల్ల భాసిల దివిజర్షి గా
నము కంటె నెక్కుడున్నతి వహింప

తే.గీ. వ్యర్థ మగుటఁ బరికింప వి సమస్త
భువనములచేత వాసిగాఁ గొలువ మరి కిఁ
బ్రాణి కోటు లనఁగ నెంత వార లిమ్ము
హోయతఁ గీతంబు వారించి యరిదిఁ గను 20

---

1 మ. నిర్విణ్ణంబుగా

ఉ. అనుదిన మీ మహాస్వరుఁ డుదార గతిన్ రచియించు గీత మెం
పున వినువట్టి వారలకు భూరితరాచ్యుత సౌఖ్య సంపదం
దనరుట సత్య మిట్టిగతిఁ దామరసాక్ష కటాక్ష వీక్షణం
బునఁ జరియించునట్టి సంపూర్ణము వ్యర్థము గాఁ దనర్చునే 21

తే.గీ. ధన్యతరమైన విద్యాగాంధర్వగాను
మునను నా గాయకుఁడు మోదమునను నందు
ఈ ఘనమయ మధురసియించె దివ్యమతిని
యంబుజాక్ష పదాంబుజధ్యానుఁ డగుచు 22

తే.గీ. నిజతటంబున వసియించి నిష్ఠ నతఁడు
నవ్య మధురస్వరమున గానంబుఁ జేయఁ
దాని నాలించి కావేరి తన్మయతను
స్తంభి[1]తోదక యగుచు నిశ్చలత నిలిచె 23

సీ. అతి కఠోరంబైన యంబరాయ శిలల్
ద్రవియించి పీఠి వెల్లువలఁ బాఱె
బలు మనోహరము గాఁ బాదపశ్రేణుల
స్రవియించె మధువు సుస్వాదువగను
జెప్పలు దెప్పు లొగ్గి పరవశత్వచేతఁ
గనవు మేయక దస్పాందము లయ్యె
మొగి పక్షులాహారము లిడి తలయెత్తి
యనితర బుద్ధిచే వినఁ గడంగె

---

1 వ్రా. తో—త

తే.గీ. మతియును సమస్త జంతువుల్[1] మానసులను
దన్మయములుగఁ జేసెలు దక్కియుండె
నమ్మహాగాయకుఁడు చేయునట్టి దివ్య
పరమ భగవద్విషయగాన వైభవమున 24

ఉ. కృతయుగమందు ధ్యానమునఁ ద్రేతను యజ్ఞవిధానలీలం సం
తతము సమర్చనావిధుల ద్వాపరమందు నరుండు గాంచు నా
యతమతితోడ నేఫలము నాఫలమున్ గనుచుండు నార్య సం
గతమగు భక్తిలోఁ గలియుగంబున శ్రీహరి కీర్తనంబునన్ 25

మ. అని యా యర్థము సంస్మరించి మదిలో నా గాయకాగ్రేసరుం
డనుమోదంబున వల్లకిం గొనుచు దివ్యంబైన గానంబుచే
వనజాక్షునిఁ బాడుచుం బొగడుచున్ వర్తించి యా రీతి న
త్యనురక్తిన్ హరినామకీర్తనపరుండై యుండె నశ్రాంతమున్ 26

రంగభర్త మునివాహనుని గానమును లక్ష్మీదేవికిఁ దెలిపి యాతని గానమును బ్రశంసించుట

శా. ఆరీతిన్ మధుర స్వరాంచితము దివ్యంబున్ మహాశ్చర్యదం
బారూఢ శ్రవణానురంజకము నౌ నద్గాన మాలించి యా
శ్రీరంగక్షితి భర్త హర్షపులకశ్రేణీ పరీతాంగుఁడున్
సారామోద భరాశ్రుమిశ్ర నయనాబ్జాతుండునై యెంతయున్ 27

తే.గీ. తన సమీపంబునందు సవినయమునను
జేరి సరసవిలాస విశేషములను
దెలుఁగు శ్రీదేవి మమ్ము వీక్షించి యిట్లు
లనియె నాశ్రితవత్సలుఁ డగుడు శౌరి 28

---

1 మూ. మానసులు

క. మునివర కర్దమునాహర
మంత్రింబు గాన వివ్వ దాలింపుము సొం
పుగ దీని విన్న మాత్రనె
యగణిత మగు సౌఖ్యపదము నందుదురు జనుల్ 29

తే.గీ. ఈ మద్భక్తి గానామృతంబువలన
సుఖతరావాప్తి గావింతు సుందరాంగి
గాన ప్రియురాలవీవు నయతరముగ
దీని నాలింపుమమ్మ యను దివ్యమగుట 30

లక్ష్మీదేవి మునివరునకు సాయుజ్యమిమ్మని రంగభర్తను గోరుట

క. అని హరి పలికిన[1]నప్పుడు
వనజాయత నేత్రయైన వనజాలయ యా
ముని వాక్యము విని సంతస
మున విభు నెమ్మోముఁ జూచి ముకుళితకరయై 31

తే.గీ. పుత్ర వాత్సల్యమువలనఁ బూర్ణ హృదయ
యగుచు నిట్టులఁ బల్కె సుదార భక్తి
దేవ దేవ జగన్నాథ దీనపాల
భక్త హృత్పంకరుహమిత్ర పద్మనేత్ర 32

సీ. స్మరియించు నీ పదాంభోరుహంబులఁ గూర్చి
భక్తి చిత్తంబునఁ బరఁగు వాఁడు

---

1 పా. యపుడు

నీవు నిర్మలమూర్తి నిశ్చలస్థితిని భా
   నిను యోగదృష్టి వీక్షించువాఁడు
భవదీయ దివ్య శోభనగాన పరములు
   సొంపుగాఁ బాడుచు సొక్కువాఁడు
అలి నీ యనంత కల్యాణ గుణంబులు
   తివిరి యేవేళ నుతించువాఁడు

తే.గీ. నీ చరితగాథలు వినిఁ దలంచినవాఁడు
శమదమాదులచేత చెలంగువాఁడు
నీ కృపాదృష్టి పాత్రుఁడై నెఱయువాఁడు
నరుఁడు సామాన్యుఁడె జగతీశ్వరేశ 33

తే.గీ. అధిప మీ ప్రియగాయకుండైన నితని
నతట బాహ్యప్రదేశమునందు నునుచు
టుచితమె మీ సమీపమం దుండు నటులఁ
జేయఁగాఁ దగు మీ దయార్ద్రి దనర్చ 34

రంగభర్త లక్ష్మీదేవి పలుకులు విని మునివాహని
ద్వారదీర్ఘ వామఁడను సారంగముని నంపుట

క. అని యోగతి వినయోక్తుల
వనజాలయ విన్నవింప వనజాక్షుఁడు దా
విని సంతుష్టాంతరుఁడై
తన మనమున నిటుల జేయుతలఁపున నంతన్ 35

తే.గీ. లోకసారంగ విఖ్యాతు లోకవిదితు
ననఘుఁ దీక్షాపరతఁ గాంచి ముని మహాత్ముఁ
గాంచి యారంగనాథుఁడు ప్రీతితోడ
నాతనికి మృదుసూక్తుం నానతిచ్చె 96

సీ. అనఘు కావేరీ మహాతీర్థ సంస్థితుఁ
బరమ పవిత్రు మత్ప్రియ భక్తు
యోగివర్యుని నిత్య యోగి సంసేవితు
నాయకోత్తము నవిఖ్యాత చరితుఁ
గరుణాపయోనిధి ఘనుని సన్మద్భక్తు
నిగమాంతవిజ్ఞాను నిర్మలాత్ము
[1]వినయవిభూషు విఖ్యాత ప్రాభవు
లక్ష్మీ వైరాగ్య బోధ ప్రచారు

తే.గీ. నామహామహు నీవు స్కంధాధిరూఢు
గాఁగఁ గావించుకొని నీవు గారవముఁ
జేసి తోకొని తెమ్ము యట్లని పలుకఁ
గరము నా కతిసంతోషకరము గాఁగ 97

సారంగముని మునివాహనుఁ దన స్కంధమున నిడుకొని
తెచ్చుటచే మునివాహనుఁ డను పేరు కలుగుట

వ. అని యివ్విధంబున జగదీశ్వరుండగు భగవంతుం డాజ్ఞాపించిన నమ్మ హాత్ముండు సంప్రహృష్ట తనూరుహుం డగుచు నేతాదృశంబగు నిందిరే కాను గ్రహంబు బ్రహ్మాదులకైనఁ గలుగుట దుర్లభంబు గాన నమ్మహాయోగి

1 మూ. వినయము

భాగ్యంబు సత్కార్యంబు గదా యని పేను ప్రియంబుగా నెన్నుకొని పల్కుచు నప్పుడి సమీపంబున కతిరయంబునఁ జని విధ్యుక్తంబుగా నతనిం బూజించి వాసవచనంబు విన్నవించి నిజమహాకోశంబునందు ప్రీతుం డగుచు నెలరని పలుకు సగ్గాయకు బలాత్కారంబునంజేసి గ్రహించి స్కంధంబునం దిడుకొని సారంగమునిపుంగవుండు రంగభర్త సన్నిధిం గొనివచ్చిన 38

తే. గీ. అని మొదలుకొని మునివాహనుఁ డనెడుపేరఁ
దనరి గాయకుఁ డంత నుదాత్తభక్తి
రంగవిభుఁ గాంచి ప్రణమిల్లి రమ్యమతిని
హర్ష రోమాంచ కంచుకితాంగుఁ డగుచు 39

మునివాహనుఁడు హరిసకలావయవ మనన తత్పరుఁ డగుట

క. కర బద్ధాంజలి పుటుఁడై
పరమానంద ప్రవాహ భరితాత్మకుఁడై
యురుభక్తి నతఁడు దామో
దరు సకలావయవ మనన తత్పరుఁ డగుచున్ 40

క. వరుస మనో భృంగముచేఁ
బరమార్థ విశేషసాంద్ర పరిమళయుతమై
నిరతము మనోహరంబగు
హరి చరణాంబుజ మరంద మాస్వాదించెన్ 41

తే.గీ. వివిధ సద్రత్న ఖచితంబు విపులకటక
యుగళ మన్వేషణముఁ జేయ నొప్పఁ బాద్కి
యందు సురరాజమణి మాడ్కి నలరుచుండు
నంకదంష్ట్రనగందిత భ్రమర మనఁగ 42

ఉ. హాయిగ నాభిపూర్వము విధానత నున్నతమైన శౌరి జం
ఘా యుగళంబు సర్వజగదాధారము న్స్ఫురియించి భక్తి పెం
పై యమరారు చిత్రము నిరంతర వైభవ సౌఖ్య రూప సం
ధాయక మౌచు సంతత ముదార సమాధిగ నుండు నెక్కుడై 43

క. గరుడ స్కంధ విభూషణ
ముదయతర మూరుద్వయంబు నొప్పుటయందు
త్కరముగ నిల్పిన హృదయము
చింతానందామృతాంబునిధి సుఖియించున్ 44

తే.గీ. భవ్య పటపీత భర్మ విభ్రమము మాప
మెఱుగు భక్తజనమోహనం బగుచుఁ గోటి
భాస్కరద్యుతి యైన యంబరము నందు
దృష్టి గావించుచుంటి నా దివరుండు 45

క. సుందరతర కాంచీదామ
స్ఫురిత కటీతటమునందుఁ జూచిన యా శ్రీ
హరి చిత్తము మూర్తిగాఁగ
పరిపూర్ణ సుఖాబ్ధి నందుఁ బ్రాపించె నాగిన్ 46

మ. అరవిందాసవ భృంగ సద్మ సరసీజాతాళి నాళీ సుధా
సరస శ్రీవనమందుఁ జెంగట మునిస్వాంత మొప్పారు ని
ర్ఝరి గంగాలహరీ పరంపరం సుశ్రావ్యమయిగా మించి యు
త్కరమౌ హంసగు మార్గ ప్రవృత్తర నాళ్యాళికిఁ గావించుచున్ 47

క. సిరి తావాసంగా ని
ర్భరమగు హరి ముర ...సంబు ... రమ్య సుఖ
స్ఫురణముగ విభ్రమింపుచు
గరిమం గను సతని మనసు కౌతుక మందెన్ 48

తే.గీ. కాన్తిత విభాసితంబగు కింశుకేంద్ర
సీమయందుఁ బ్రయుక్తమౌ చిత్ర మొప్పె
గళపరీత కనక సూత్ర కలిత మౌక్తి
కం బనఁగ నిర్మలద్యుతిఁ దనర్చి 49

క. ఉరు పీన స్కంధ ఘన ని
ర్భర ఘనారామ సీమ సరసవిహార
స్ఫురణము గాంచిన హృదయము
పరగు న్నందన సుఖంబు భాతి ముదముగాన్ 50

ఆ.వె. అమలిన ప్రసన్నమగు హరిముఖ మను
చంద్ర మండలంపు సరసవృత్తి
సమరు నవ్వుల పరిమళము గ్రోలి చిత్తంబు
కరముఁ దగు చకోరకంబు మాడ్కి 51

సీ. లసదు నిర్మలకాంతి దళదిళా కామినీ
వదనాబ్జమంతయు దివాకరుఁడుగఁ
దవ సమున్నత సముద్యద్ద్యుతి ద్యోతిత
సౌవర్ణ గిరి శృంగ సరణి గాఁగఁ
దనయందుఁ గలిగిన వనమయూఖశ్రేణికి
నాధారమగు రోహణాద్రి గాఁగఁ
దనయందు దగు సుమ తారకాపాళి కు
ద్ధామమౌ సంధ్యాంబరంబు గాఁగఁ

తే.గీ. ప్రణత జన సంఘ మనకును మణినిధాన
కిరి యగు హరి రత్న కిరీటమునను
స్థిరముగా మానసముఁ జేర్చి ధీరుఁ డతఁడు
పరవశస్థితి నానంద భరితుఁ డయ్యె. 52

మునివాహనుఁడు రంగభర్త సాయుజ్య మొందుట

వ. అవ్విధంబున యోగివర్యుం డగు మునివాహనుం డాపాదమస్తకాంతంబు నను
భవంబు చేయుచు సర్వేశ్వరుండును లక్ష్మీశ్వరుండును నగు శ్రీరంగేశ్వరు
నందు లయంబుఁ జెందె. ఇట్టి వైభవంబున నెవ్వరేని శ్రీధరగాయకుండును
మహాత్ముండును నగు నీ మునివాహనుని చరిత్రంబు నిత్యంబును వినుచుం
బఠియించుచుం గొనియాడుచుఁ జదివింపుచు నుందురు[1] వార లక్షయం
బగు వైష్ణవ పదంబుఁ బ్రాపింతురని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును
శ్రీమంతంబగు నీ భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబునందలి యేకవింశాధ్యా
యంబు ముక్తిప్రదాయకంబు నగు నరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 53

---

1 వు రు

తే గీ అద్భుతంబై నపరమగువస్తు చరిత
మొగ్గడించెద నీకు సమున్నతముగ
నవవిధి సమాహితాత్ముండ వగుచు వినుమ
హేమధామ నరాహ్వయ మౌనివర్య 64

మ అతులాలాప వకి పికీ సముదయోద్యానపచ్చటం బొల్చి సం
తతమున్ నిర్మల నీరమున్ గలిగి మత్తభ్రాళి శ్రద్ధా సమం
చితయై యొక్కెడ సానిం గ్రుంకిడినచో జీవాళిం గావింపుచున్
క్షితి హేమాపగ యింపుం బద్మకుముద శ్రీగంధ విస్ఫూర్తియై 65

చ అమల పయోజగంధ సమూహసారిత మత్త మిళింద బృంద రా
వము లంటిన్ సన్నిధి పక్షస్థితిం బాదు సదా వనేందిరా
సముదయ కల్పవుంజమనం జాయకరోన్నతిమించి స్వర్గ దీ
ర్ఘమము కొనంగుం గాంచు జనపాళికి నా నది సారనీరమై 66

క రతి హరిదర్భవనముల వి
స్ఫురణంబున మేనుంబొరయు పులక లనంగాం
బొరి యద్భుత సముదయముల
వరయున్ హేమాపగా మహానది జగతిన్ 67

తే గీ అన్నది చిరమునకు భూషాప్తిం గాంచు
బోధమందం మతులిత శోభనంబు
నిర్మల సౌర సమ్యాశ్రయతయు సుభము
దివ్యదేశోదయానంబు భవ్యతరము 68

శా. ఆ రాష్ట్రంబున నందు మండన సమాఖ్యం బొల్చు గ్రామంబు భా
శ్రీ రత్నోజ్జ్వల భూషణంబు మహి సందీప్తచ్ఛటా స్వర్గ సౌ
ధారామ ప్రచయాభిరామము రతీశాత్మచ్ఛిదాపావి భా
పౌరస్త్రీరయి సర్వభాగ్య మహిమం బుత్కృష్ట తేజస్థితిన్ 59

సీ. ఆ పురంబున నుండు వసనీసురోత్తము
లందఱు హరిపరాయణులు నిగమ
పారంగతులు దివ్యభావులు సకలశా
స్త్రవిశారదులు సదా సత్యశీలు
రానందవార్ధి మగ్నాంతరంగులు సత్కో
ర్కారగుణుల్ సమలోష్ట కాంచనాత్ము
మతులు సంతత శాంతియుతులు కృతీశ్వర
బ్రహ్మలోకాదిక భాగ్యరతులు

తే.గీ. సతత హరిచిహ్న చిహ్నితుల్ వితత యశులు
తపన తేజులు నిజవర్ణధర్మ నిరతు
లతిథి భాగవతార్చనాయత్త చిత్తు
లఖిల సమదర్శనులు వినయాభిరతులు 60

క. కలియుగ మందును వర్తిలు
కలి కల్మష నాశ నిపుణ గమలాధీశున్
లలితమతి భక్తి గొని ని
ర్మలులై భజియింతు రెపుడు సత్యస్ఫూర్తిన్ 61

తే.గీ. హరి సమర్చన యత్నంబు లాచరించు
చును జితేంద్రియుండగుట నుత్సుకత మించి
ధర్మమున ముఖ్య నిష్ఠగాఁ దనరు వారి
లో నొకండు మహాత్ముఁ డనూన గుణుఁడు 62

క. నిగమాంతజ్ఞాన పరుం
డగణిత గుణసంపన్నుం డమలాత్మకుఁడౌ
జగతీసురవర్యున కిం
పుగ పత్నిలు ధర్మపత్ని పుణ్యమనీషన్ 63

విప్ర నారాయణ జననము

తే.గీ. సాధ్వి యంతట మార్గశీర్షమున జ్యేష్ఠ
యందు కర్కలగ్నమున శుభమగు దివమునఁ
గాంచె వనమాలికాంశ సముదితాత్ము
ధన్య గుణయుతుఁ దనయు సంభావ్య చరితు 64

తే.గీ. సూతకాంతమునందు విఖ్యాతిఁ గాఁగ
నవని నారాయణుం డను నాహ్వయంబు
సుతున కొసరించె జనకుండు సుస్థిరముగ
నిర్మలానంద చిత్తుఁడై నియతి మించి 65

వ. అంత 66

క. పంచమ సంవత్సరమున
నంచిత మతియైన సుతున కత్యుత్సవమున్
మించగ నుపనయనము గా
వించెన్ జనకుండు విప్ర విసరము లెస్సన్ 67

విప్రనారాయణుండు విరాగియగుట

క. నారాయణాభి ధానుం
డై రంతులు నిమ్మహాత్ముఁ డఖిలాత్మకుఁడౌ
శౌరి యెడారం గరుణన్
గారవమున నధికభక్తి గం—ఁ డగుచున్ 68

సీ. ఘనుఁడప్పు హేతుకం బగు దుస్తర మగు
సంసారమందు నసారమైన
దృష్టి గావించి శౌరి పదారవిందంబు
విమల నిజమనోరవింద సీమ
[1]మోము దారేంబు వృత్తేసంబు ధరేన
నాయలో విషయంబు లన్నియు విడి
చిదచిదీశ్వర తత్త్వ నైశిత్య మనసౌంకి
శౌరిఁ బారతంత్ర్యప్రప త్తి గాంచి

తే.గీ. యంతరింద్రియ బాహ్యేంద్రియములు నెల్ల
గెలిచి వైరాగ్య బోధ సంకీర్ణుఁ డగుచు
నిత్య నిరుపాధిక సుభక్తి నియతి నుండె
నద్భుత ప్రాయుండు నారాయణుండు 69

విప్రనారాయణుండు శ్రీరంగమునకు వచ్చి రంగేశుని సేవించుచుండుట

తే.గీ. అంత నా భూమిసుర వర్యుఁ డతులభక్తి
జ్ఞానవంతుఁ డగుచు దయాసార జలధి
యైన శ్రీరంగనాయకు నధికతేజ
క్షేత్రమున కేఁగుదెంచి యచ్చటమతిని 70

1 మూ మొనపి

మ. కనియెన్ విప్రవరుండు కాంచనమణి ప్రాగ్వైక సప్తావృత
స్థవ దుద్భాసి శుక పిక నికర భాస్వద్వన్నందనోపేత స
హ్యనగోద్భూత నదీ పరీత వింశా ప్రాసాద వైకుంఠ దీ
ప్ర విరాంత ప్రతిభానుషంగ విభవాంగము శ్రీరంగమున్ 71

తే.గీ. రంగభర్తను గాంచి యుత్తుంగ భక్తి
నహరహం బిమ్ము హెచ్చ సమర్చఁ జేయు
చుండి భూతంబులందు దయారసంబుఁ
గలిగి యాక్షేత్రమునను వర్తిలి యతండు 72

క. నిరతంబు భక్తి రంగే
శ్వర భక్తారాధనంబు సలుపుచు సత్క
ర్మ్యరతను దత్కైంకర్యముఁ
గడపుచు నచ్యుతపదానుగత చిత్తుండై 73

విప్రనారాయణుఁడు భక్తాంఘ్రిరేణువను పేరందుట

క. భగవద్భక్త [1]గృహంబులఁ
దగు మధుకర వృత్తిఁ గొనుచు ధరణిస్థలి నా
జగతీసురవర్యుఁడు సొం
పగు మతి భక్తాంఘ్రిరేణు వను పేరొందెన్ 74

సీ. అంల గోవింద భక్తాంఘ్రిరేణు సమాఖ్య
భాసిలునట్టి యా భూసురుండు
రమణీయముగను శ్రీరంగేశ్వరునకు స
మస్తకైంకర్యములందు నెట్టి

---

1 మూ. గృహంబున

యుక్తమై శ్రేష్ఠమై యింపొంది పెంపొందఁ
నంచుఁ జింతయు విచారించి హరికి
నిరవొందు మాలికా ధరణమె యుక్తంబు
శ్రేష్ఠంబనని తనహృదయమందుఁ

తే.గీ. తాను నిశ్చయ మొనరించి సంతసించి
యయ్యుపాయముఁ దలఁచి హరి గుడిఁ జేరి
వెవిధంబుల నతులు గావించి కన్ను
లించి [1]యప్పోటు వెడల నెంచెఁ యంత 76

క. అప్పటికిఁ బశ్చిమస్థలి
నొప్పు ప్రముఖుఁడనాదు ముఁగ ద్వీపంబున్
మెప్పుల యనఁబడు నదటికిఁ
జెప్పర సేవించి ప్రీతచిత్తం బగుచున్ 76

భక్తాంఘ్రి రేణువు తులసీమాలచే రంగేశు నలంకరించుట

క. నానా వృక్షసమన్విత
మై నిరుపమ మగుచు రమ్యమైన వనంబున్
మౌనీశ్వరుఁ డాక్షణమునఁ
దా నాలోకంబుఁ జేసి భక్త్యైకమతిన్ 77

చ. నిరతము నా వనంబునకు నీరము నాడిగ గట్టి కర్మముల్
గలుపక దానిఁ బెంచి సవిలాసత నందనక వర్షకాంబ వి
స్ఫురణ రచించి శౌరిపదపూర్ణ మనంబున పెంచి యప్పుడున్
స్థిరతర భక్తి గైకొని మునిఁ గ్రమాధిప సంపదా ప్తియై 78

---

1 మూ. యప్పోట

తే.గీ. ప్రౌఢతర మేలుకొని విప్రపుంగవుండు
మొనసి విధ్యుక్తముగ స్నానమును రచించి
మంత్రరాజస్మరణము నియమమునఁ జేసి
యవలఁ దులసీవనంబున కరుగుదెంచి ౭౯

క. హరి వల్లభయగుఁ దులసిని
బరిపూర్ణ నిజాత్మ భక్తి భావించుచు ని
ర్భరముగ సంస్తుతించె
నరయం గొనియాడి నిరుపమానందుండై ౮౦

సీ. అయాధి బ్రహ్మేంద్రదియములకు సోఁకినఁ
దాశరథయాదికాపోప మణఁచు
ముత్తమాంగమున సమున్నతిఁ దాల్చినఁ
బంచమహాపాపపటలిఁ బాపు
బ్రహ్మ భాగమున భూషణముగా ధరియించ
నమరపదం బధిక భాగ్యంబు గలుగు
నింపిరేఁ పదారవింద తీర్థయుతంబు
గా గ్రహియింప మోక్షము నొసంగు

తే.గీ. తులసిఁ దన్నెవరేని భక్తిని దలంచి
రేని వారల కతుల సుధానుభూతి
చేయఁగాలేదె యీ తులసీమతల్లి
యనుచుఁ గొనియాడి విప్రవరాయణుండు ౮౧

ఆ వె ఎవ్వడివ్య సౌరభంబు గోము మఱు
లంబు దులసికాదళ[1]వ్రజంబు
సంగ్రహించి మానిచంద్రుండు పట దళా
ద్యంతరములఁ జేర్చి యంబుమతిని 82

ఉ చందన పారిజాత హరిచందన [2]నీప కదంబ కేతకీ
మందర నమేరు నాగ తరు కోటుల పాటల కోవిదార మా
కంద కురంట కాంచనములు లేత నాకుం బూలు గోసి పె
ంచగ మంత్రరాజము నిజాత్మఁ జరించె ధరామరుం డిలన్ 83

తే గీ తులసికాపుష్ప సంయుతోత్తుంగ విశాల
మాలిక నొసర్చి దాని సమంచితముగఁ
గ్రైవేయం దిడుకొని రంగపతు సమీప
మునకు నేతెంచె విప్రపుంగవుండు 84

సీ నర పయోజమున భాసిల్లు భృంగములీతిఁ
ఎన్నగానయ్యఁ బైకొన్నవాని
నాత్మ కటాక్షామృతాళిఁ దాపత్రయా
శిఖాగ్ని నాయింపఁ జేయువానిఁ
కలువపువ్వు వెన్నెల శ్రీ భూమినయన చ
కోరమ్ములకుఁ బ్రీతిఁ గూర్చువాని
నాశ్రిత హృన్మయూరానందమునకు నీ
లాంబుదంబగు శరీరంబువానిఁ

1 మూ త్రతులంబు
2 మూ నద

తే. గీ. హారకోటీర కౌస్తుభహార కంక
ణాంగదాది విభూషాప్త కలరుచాఢ్యు
శంఖ చక్ర గదా ఖడ్గ శార్ఙ్గ హస్త
పద్మముల వాని శ్రీరంగభర్తఁ గాంచి 85

తే. గీ. భక్తినిఁ బ్రదక్షిణంబుఁ జేసి ప్రణతి సల్పి
యంత నుత్తమములగు వేదాంత సంస్త
వంబులను సంస్తుతించి మోదం (గాంచె
సందితస్ఫూర్తి నా యోగిచక్రవర్తి 86

శా. నానా వర్ణవిచిత్రమై పరిమళానంద ద్విరేఫాళియై
సూనశ్రీతులసీదళాంచితయుతై సొంపొందు నమ్మాలికన్
శ్రీనారాయణు పాదపద్మములఁ బ్రీతిన్ దా సమర్పించి త
ద్ధ్యానానూన సమాహితాత్ముఁడయి సత్యప్రాభవోపేతుఁడై 87

వ. వండియు నవ్విప్రపుంగవుండు దామోదరుం గూర్చి చని పరమానంద
పూరితుం డగుచు నయ్యరంగేశ మందిరంబు వెడలి నియతుం డగుచు
శ్రీవైష్ణవుల గృహంబులయందు మధుకరవృత్తిం జేసి యన్నంబు
సంగ్రహించుకొని నిజాశ్రమంబున కేతెంచి యందు 88

భక్తాంఘ్రిరేణువు నిరంతరము హరిసేవా తత్పరుం డగుట

క. పరమాత్ముఁడైన హరికై
పరసుతుఁ డన్నము నివేదనము సేసి సము
త్కరుఁడగుచుఁ బిదప భోజన
ము రచించుఁ దదీయ భక్తిపూరిత మతియై 89

సీ. స్వప్నంబు నందైన సత్యవ్రతుం డయ్యు
నితర దైవతభక్తి నెనయకుండు
సత్యంబు గనియు పదార్థ మంతయు వార్య
పాయము గాదని ¹పరగుచుండు
హృదయంబులోఁ దాఁచు రీతి నారి పేర్మి
బంబుగాఁ బారతంత్ర్యంబు గొందు
నేకాంతపథ మందు నిరతుఁ డౌచుండు వ
సించు సన్మతిని భాసిలుచుండు

తే.గీ. రహిఁ ద్రిమూర్తుల ధాతృపురందర స్థ
లి నిరాగత నిలుపై తనరుచుండు
భాగవత సేవనాసక్తిఁ బ్రబలుచుండు
రాజితగుణుండు విప్రనారాయణుండు ౬౦

మ. తులసీ సీమఁ జరింపుచున్ జనత సౌత్సుక్యంబుగాఁ జేయుచున్
బలుమార్ గోపాలుని భక్తిఁ దెలియుచు యథేచ్ఛాంబ నిందింపుచున్
జలజాక్షాంఘ్రి పయోరుహాసవ సుధాస్వాదంబునం జేసి యు
వ్వర వృత్తిన్ హృదయంబుఁ బెట్టఁ దెప్పుడున్ తత్రాంఘ్రి రేణుం దాగిన్

క. నిరతంబు మదిఁ దలఁచిన
స్మరణము నందెల్ల హరిని గాంచిన యట్లన్
²స్థిర తర మానసుఁడై యా
ధరణీసురవ్రతి దనరెడు స్ఫూర్తిన్ ౬౨

---

1 మా. యుండు 2 మా. స్థిరమానసుండై యా

తే.గీ. విష్ణు సర్వత్ర హృదయుఁడై విప్రవరుఁడు
తులసికాసేవనాదిక కలిత కర్మ
మును దినశేషకం గడపి పొలుపుమీఱ
నగరి సాయంతనమయిన సంధ్యవార్చి ౯౩

క. అ సుటుం బసకుం జని
పటు భక్తి మురారి పాదపద్మ స్మరణా
స్ఫుట మతి సమస్త రాత్రిఁ
బటులస్థితిఁ బెసఁ [illegible] వెంట్రు [illegible] డు గడపెన్ ౯౪

ఆ.వె. ఇట్టు లంతరమున మునీంద్రుండు నద్వయ
మంత్రరాజమును సమంచితోక్తిఁ
దాల్చి బుద్ధిఁ బారతంత్రియగా శేష
శేషి భావ నిష్ఠఁ దెలఁగి యుండె ౯౫

క. అనయం బారఁడు కర్మం
బున మనమున వాక్కునను సమున్నతిఁ గొని యా
వ్యసనాత్మురి గైంకర్యం
బున రతుఁడై యతర వృత్తిఁ బో నమువొందెన్ ౯౬

తే.గీ. అసనిఁ గైంకర్య భోగానుభవముఁ జేయు
చును సమాహితుఁ డగుచు విహృత్రి నుండె
నిర్మలాంతఃకరణము సందీప్త తేజఁ
డైన హరికర్త్రుతంబుగా నుపవసించి ౯౭

క. తారుమారియఁ, నన్నునివరుఁ
విరయఁగ నీ లాంతరాత్ముఁడగు శౌరియెడన్
బురర్య సేయు చిట్టుఁ
విరుపాధిక భక్తరాప్తి నియతిఁ దనరుటన్ 98

భక్తాంఘ్రిరేణువు వైరాగ్యమును గూర్చి
లక్ష్మీనారాయణుల సంవాదము

సీ. అట భగవంతుఁడైనట్టి శ్రీరంగనా
యకుఁడు దభ్బెవదే నధికతన్నుఁ
గాంచి యమ్మునిని విరాగత్వ ప్రభృతి గుణ
మ్ములు ప్రియ తెలియఁగింప లక్ష్మి దన
యా గుణంబుల విని యతిశయంబగు విస్మ
యమ్ముఁ గాంచి తనదు నాయకునిఁ గాంచి
యీ భృత్యుఁడైనట్టి యమ్మునీశ్వరునకు
భోగంబు లందున బుద్ధి పొడమ

తే.గీ. లేదొ యని ప్రశ్నఁ జేయ నా లేమ మోముఁ
గాంచి చిఱునవ్వు దళుకొత్త సూక్తిఁ జేసె
పలికె జగదీశ్వరుండు సుప్రసన్నుండు
శ్రీయుతగుణుండు శౌరి నారాయణుండు 99

చ. అనయము విప్రులందున గుణాఢ్యుఁడు మత్ప్రియభక్తుఁడైన యీ
యనఘుని తెంచుతెలి విషయంబులయందు మనోరథంబు లే
దసహ్యగ నెను నీ విషయాభిరతాత్ముగఁ జేయువాఁడనై
వసు తులసీస్రగ్గరఁ దగదు నారగుహాయ ననుంగయంబుగాన్ 100

ఆ.వె. అమ్మృదూక్తి పంకజాయత విని సక్త
భావనాఢ్య యగుచు ననవరతము
సేవక ప్రియుండగు శ్రీవల్లభునిఁ గూర్చి
కడు వినోదమైన నుడువు నుడివె 101

సీ. క్షితియందు నమ్మునిశ్రేష్ఠుండు నీ మాయ
పరిగమించినవాఁడు వ్యాధ సుతుండు
మహనీయమూర్తి నీ మాయాకరంబు నెం
దఁడు భవద్భక్తుండు నారదుఁ డంటఁ
దరి ప్రియాంగన పల్కె నా దేవదేవుండు
భక్తమందారుండు భవహరుండు
భార్గవిని గుఱించి పల్కె నోపద్మాక్షి
విను మదిదుస్తరంబగు నామ

తే.గీ. మాయ బ్రహ్మానంద ముఖ విశేష
పాకశాసన నిర్జర ప్రముఖ వినుత
కఠినముగా నుండు నరి శరోత్కర మెఱిఁగ
చెప్పి కౌతుకి యగుచు లక్ష్మివిభుండు 102

నారాయణానుమతంబున నారదుఁ డప్సరోవేశ్యాకులంబున
దేవ దేవిగా నుద్భవించుట

క. పలుకులు తేనియలుంగాఁ
గలువలరాయండు మోముగా మానినినం
బున్నైన [1]డీలు పలవం
గలిగిన సౌందర్య పటిమ గాంచిన దానిన్ 103

---

1 మా. దీట

చ నిరతము హావభావముల నిష్ణుమైన గతిప్రవృత్తులన్
సురుచిర మందహాసమును సుస్థిర దేహవిలాసు[1] బద్ధరన్
గురుతర నృత్య సూత్రము నతుంచిత కాననవాని యోగులన్
విరహులఁ జేయఁగాఁ దగిన విస్మృతరేఖ దనర్చెఁ గామినిన్ 104

ఆ.వె అప్పు సంజలోన నటినటు హారయో
సౌఖ్య దానిఁ బొంది యూర్జితాత్ముఁ
డైన రంగకర్త యత్యంత మధురోక్తి
నాదరించి ప్రేమ నలపరించి 105

క ధర నర్తకీ కుల నం
యుతర సౌందర్య గుణసమున్నతురై నీ
రహిని జనింపమని యు
మతిర్తు మోహించు దానికి వేడ్కన్ 106

మ అట నా కాంతలు గయినం యత్యద్భుత సౌందర్యనం
పటకానేక విలాస భావములఁ బ్రత్యారయిగా హిందు వి
స్ఫుట హారోర కంకణాంగద ముఖ భూషాద్యలంకారయై
పటుసూర్యాక్తి సమీలనుల్ గొలువఁగాఁ బారుప్రభా పూరయై 107

ఆ.వె అవని దేవదేవి యమ సంస్తుతి గాంచు నా
రామ గిరి రంగరాయ
సేవఁజేయుచుండఁ బోవుచు మార్గంబు
నను మనోహరమగు వనముఁ జేరి 108

---

1 మూ బద్ధరిన్

వ. అందు 109

సీ. ఆహ్లాదతర నిర్మలాంతఃకరణమున
శ్రీధర ధ్యానంబు సేయువాని
సరసమౌ వాక్కున సరసిజాక్షుని నామ
సంకీర్తనంబులు సలుపువాని
భక్తి తత్పరమైన భావంబు గొని కాయ
కమున నచ్యుత సేవ గలుపువాని
హరి మూర్తికా తిరవార్థంబు దన కర్మ
ములు నిత్యమై నొనర్చు చలయువాని

తే.గీ. భక్తి నితాంతనైక భాగవత వ
యో పదారానుషక్తత నుండువాని
విప్రకులవర్యుఁ బరమపవిత్రచర్యు
వాని నారాయణాఖ్యు నయ్యతివ గాంచె 110

దేవదేవి తనయగ్రజతోఁ బందెము వైచుట

ఆ.వె. భగినిఁ గూర్చి యిట్లు పలికె విలాసిని
యగుచుఁ బంకజాక్షి యన్మదీయ
రూపరేఖఁ జూచి రాధిగా నెవరేని
మోహపడరె హృదయములఁ గలంగ 111

ఉ. ఈ మునిరాజశేఖరుఁ దహీనతపోనిధి సంస్థితాత్ముఁ డు
ద్దామగుణుం డకాముఁడుఁ దుదారకుఁ డింద్రియ నిగ్రహంబునందు వి
ద్యామహితాత్ముఁ డార్యజనతానుత పద్మ చరిత్రశాలి ల
క్ష్మీ మహిళావరాంఘ్రి సరసీజ మరంద మిళింద మున్నతిన్ 112

తే॥ తాన ొ విప్రవరు నిఁ గాముక ుఁ
జెప సవిలా ... ఖిదేశ ొవు
భావహృ ... వసుపదం బేను
గ్రొంబ పడియెనె యిందువదన 113

క॥ అని తా దెవ పలికిన
విని ... యనుచు ... యా మా
నిని ... యెను ...
... తేమంగ రంకె దరవే 114

ఉ॥ నన నెవి ... శిలాకృతి నందు నట్టి యా
...నిని మహాపాతనిధి మగ్నునిఁ జేయఁగ వచ్చి చిరసం
...ము గాని ని ... కార్యాన మోహితుఁ జేసితేని స
త్యా ... కలుషవర్జిత నికొట చేసు దాస్యమున్ 115

క॥ అని పగిది పలుకు ...
... యా ... మధురరో
...తి ... పలికెన్
...కరమతిఁ జేసి ... యనుచున్ 116

ఆ॥ ఒప్పుకొను ... జేసు మోహింపఁగఁ
జెయఁ గలను ... చేయలేక
... దాస్యంబు
... గాఁగ 117

1 పిఠా యగ్రజాత ... భగిని
2 పిఠ మధుంతరో ... మాత్ర ఎక్కువ

మ. అని యవ్వారవధూటు లిట్లు ఒమలో నన్యోన్య మెంతే వృథ
ర్య నిరూఢిన్ శపథంబులాడికొని యంతన్ ప్రేమతోడన్ సఖీ
జనక న్నిల్పియు దేవదేవి ముని నెచ్చున్ మోహితుం జేయఁగా
మనమం దొక్క యుపాయముం దలఁచి సమ్యక్చాతురీ యుక్తయై 118

దేవదేవి భక్తాంఘ్రిరేణువు పర్ణశాలకు వచ్చుట

సీ. వరహేమ భూషణ వ్రాతంబు లెడలించి
తులసీ మణీ మాలికలు ధరించి
తీరుగా మృగనాభి తిలకంబు పెట్టక
నవ్య సితోర్ధ్వ పుండ్రంబు దిద్ది
చీనాంబర శ్రేణులు విడవించి
ధాతుకాషాయ వస్త్రంబు గట్టి
శృంగార గాఢ విశేషముల్ దాలించి
హరినామ కీర్తనాయత్త యగుచు

తే.గీ. తనరు భక్తిని వైష్ణవదాస్యమునకు
నుచితమగు వేషము వహించి మఱియు నమ్ర
భావమును గల్గి నదియునై యతిమృదూక్తిఁ
దేనియల్ చిల్క వైరాగ్యమూని యగుచు 119

క. మునిపతిని సమీపంబున
కనుఁగొందఁగ నేఁగుదెంచి యతని యడుగులం
దను ప్రాలి యార్త దీనా
ననయై వగలొందు నంగనం గని కరుణన్ 120

తే.గీ. కులము గోత్రంబు జనసంబు దెలియ నడుగ
విప్రవర్యున కంతయు విన్నవించె
నతని మోహింపఁజేయఁగా నెంచి
కపట వేషంబుతోడ దా కింజ నయన 121

ఆ.వె. అంత నమ్మునీంద్రుఁ డయ్యింతి లాలించి
కరము ప్రీతిఁ దపసితా పసంబు
సేచనం బొనర్చి పెట్టుఁ బాదులు
సేయు మనుచు దాన్ని సేయుగాయును 122

తే.గీ. అంతవాన్ని మునివచనానురక్తి
నా శ్రమస్థం సమ్మార్జనాదికములు
నయు హరతాది శుశ్రూష లాచరించు
గ్రాంత యయ్యును విడువక సంతతంబు 123

క. ఆముని భుజించు పిదప ద
యామతి [1]నిజభుక్తశేషముగు నన్న మిడన్
నేమంబున భుజియించుచుఁ
గామిని వత్సరము నతనికడ సేవించెన్ 124

ఉ. అంత మునీంద్రుడు చిత్తము లవాంశమునైనఁ జలింపకున్న దా
కాంత కటియసంగతికి గాఢ నిరాశపహించి దుఃఖిత
స్వాంతమునం బునర్గమనవాంఛ యొనర్చుచు నుండె నాట్కగే
హాంతికసీమ కయ్యెడం దాక్క వింక్షితయౌచు నెంతయున్ 125

1 వు నిజశేష

ఉ. అప్పుడు రంగధర్త్రి కరుణాంబుధి దేవశిఖావతంస మా
కప్పురగంధి స్వప్నమునఁ గన్పడి యో చెలి యింతలోనె నీ
యిప్పుడు యీ ప్రతిజ్ఞ ఫలియింపఁగఁ గల్గుట సంశయంబు లే
దెప్పుడు నట్ల నిందు వసియింపుము ప్రీతి వహింపఁ జెప్పినన్ 126

క. అంతటను మేలుకొని య
య్యింతియు నా నాద్రిశౌరి హిత సూక్తులకున్
సంతసిలుచుఁ గైకొని కుం
భాంతరమున దాఁచియున్న యాభరణంబుఁ 127

క. మిసమిసమను నిగనిగలు గం
యనదృశమగు వతతు సుమము లంపదు మెలమిన్
బిసరుహలోచన యవయవ
విసరంబునకు భూషణములు వెస నుంచెన్ 128

సీ. కంతుని బాణసంగతి మీఱు పన్నుం
కతకల ఘనుచిత్రములు గలఁప
శరదిందుచంద్రికా సన్నిభమందహా
సంబు ప్రాణేశుకు మోదంబు గూర్పఁ
బాదంబు మెట్టిన పద్మంపుఁ దావిగా
నికరదంబంబు లెల్లాడఁ దొరఁగ
[1]మధురతఁ జిల్కుడు మాటలు గారికా
సమితికి వింతగాఁ జదువుఁ జెప్పఁ

1 మూ మధురంబు

తే.గీ. గాటు మంజీర కేయూరహార కర్ణ
కుండలాది విభూషణ కోటిఁ దాల్చి
యంతె సంతోషమున నుండి యరుగుదెంచు
మెఱుఁగు వీఁగయుఁబోలి యా సరసిజాక్షి 129

క. అపు డంబరమున భీకర
చపలాయుత సింద్రప్రభలగు గర్జం
బపరిమితమగుచు నిస్తం
ద్రవుఁ జెలఁగ వర్షఁ గురిసె ధరాతలంబున్ 130

వ. ఇంకియుఁ దివ్యవృష్టి మండలంబు పరిహిండితంబై యదభ్ర నీలాభ్ర నిచయం
బు దాఱువ ధః ధ్వగాయ మనంబులగు తటిల్లతా వితానంబులును నిఖిల
ప్రాణిభయంకర విజృంభితంబులగు గర్జితంబులును ఇలాంతర్లక్ష్యమాణ
మహోర్వ్యప్రపథలు ఎంతరంగ ఘోవంబులనుంగా నుప్పొంగి సముద్రం
బుదాందం బాత్రి పింపుగతి నెందుఁ జూడినం దానయై యుదారనీరధారా పరం
పరలం నిదాఘతాపతప్త గాయత్రియగు ధాత్రిని నార్ద్రభావంబు నొందింప
నది గగనాత్పతనలోకంబునంజేసి రోమాంచ కంచుకిత యయ్యోవన
నభిం సస్యనికరం బంతటం బ్రయుంబులుగాఁ జేయుచున్ బ్రకాశింపుచుండె
నా నమయంబున 131

దేవదేవి భక్తాంఘ్రిరేణువును మోహింపఁ జేయుట

క. ఘన మటు ప్రాంతాత్య
[1]స్థ మహీరుహమూలం సేవ రాఁపుగొనిన యా
కమలాయతాక్షి మునిసం
గమ మభిలాషింపుచుండెఁ గౌతుకమతియై 132

---

1 మూ కృద్ధ

తే.గీ. అంత దైవ వశమున నుదాత్తుఁడగుచు
నిదురమేల్కాని వాకిట నిలిచి సాంద్ర
కందరంబులఁ జీఁకటి గ్రమ్మికొనఁగ
నఖిల దిక్కులు పరికించు యవనిసురుఁడు 183

ఉ. అంతట వానచేఁ దడిసి యార్తి గడంగుచు వర్షశాలికా
ప్రాంత ధరాతలంబునను రంతులు రావిమహీజ మూల మ
త్యంతము తావుకొన్న కమలాయతలోచనఁ గాంచి [1]తాపిత
స్వాంతుఁడు చేసి లోపలికి నయ్యెడఁ దోకొని వచ్చె వేడుకన్ 184

దేవదేవికి ధర్మాంఘ్రిరేణువు వశుఁడగుట

సీ. ఆటమునందున కడుగుదెంచిన యప్పు
పానిసీరత్నంబు పాని చేరి
చలి నెపంబున మునిచంద్రు పాదంబుల
పట్టినే యొక వింత పలుకుఁజేసి
యంసినా రసుచుఁ దదంఘ్రులు దన తొడ
నిడుకొని యొత్తుచుఁ గడు నివురుచు
బ్రాహ్మణోత్తము నాడు పయ్యెద దడిసిన
దని ఆడియకరము నందుఁజేర్చి

తే.గీ. హావ భావాభినయమందు హాసరుచులు
గులుకఁ జిలిబిలి చిఱునల పలుకుఁ దేనెఁ
చిలుక నాగసులు దొలఁక వా కలికి వ్రిప
పుంగవుని మానసంబు గరఁగఁ జేయ 185

---

1 మూ. తాపిత

చ కలగవ తళ్కులన్ గుచయుగంబు సౌరు ముఖేందుమండలం
బును గం నిగ్గు మిన్ను సరిపోవిన రౌను నాహారము వవో
వివయ విలాస వైభవ [1]విస్తృతి మించిన యింతిఁ గాంచె యు
వ్వని హృదయంబు పల్లటన విస్మయ వాసను దారి కోరెడిన్ 136

క ఇలయందు దైవవమునఁ
దలిత హృదయుఁడై వ యౌనిచందుఁడని తాఁడన్
పంచాణాకోయం దా
బలభాత్మ కళావిలాస సౌఖ్యము గాంచెన్ 137

వ అని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీ మంచంబును వగు భార్గవపురాణో
త్తరఖండంబు నందలి ద్వావింశతి తమాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు
నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె వెండియు నిట్లనియె 138

తే గీ అంత నత్యంత నిజ సత్యాంతుఁడైన
మౌని కాంతుచేఁ దొహ్మని మందిరమున
కరిగి భగినికి సర్వవృత్తాంతమును నె
ఱంగఁగాఁ జేసి ముదితాంతరంగ యగుచు 139

క నారాయణాఖ్య మునితో
మారుని తేజిని వసించి మానిత సౌఖ్య
శ్రీ రంజితయై గనుగొని
యారూఢ రతియ జనని యగ హొత్మజయై 140

---

1 మూ విశృతి

ధన మిప్పఁ డాల కిట మా
తినయను గిలలార రతి నుదారతఁ బెనఁగన్
జనదు పయిఁడిమ్ము లేకు
వ్న నిపుడు వేగమె నికేలన ౦ వెడలు మోగిన్, 141

క. అని యిట్లాడిన నాగ్రహ
మును వెడలి ద్విజాండు చింతవొదమిన మునితా
పను దాహ్య వేదికాంతర
ము స నధివసియించె దైన్యమున నా రాత్రిన్. 142

సీ. ఆ సమయంబున నఖిల లోకాధ్యక్షుఁ
డును భక్తవత్సలుండును దయాళుఁ
డుమ నను రంగేశుఁ డనుమోదమున జగ
జ్జననియౌ తన ప్రియసతినిఁ జూచి
నవ్వెన నక్తతి నాథుని హసనంబుఁ
గాంచి యిట్లనియె నా కమలం పాణి
స్వామి యూరకయ హాసముఁ జేయఁ బనియేమి
వివరింపు మనిన నా విభుఁడు పల్కు

తే గీ. సాంద్ర విజ్ఞాన పరుఁడు జితేంద్రియుండు
భవ్య వైరాగ్య పరుఁడు మద్భక్తుఁడైన
యిట్టి నక్తాంఘ్రిరేణుఁడ యొదను సర్వ
దీయమాయా వశంగత స్థితిఁ గలంగె 143

క. వెలఁదాతి కాంత వపువుం
వలఁగొని మోహమున దాని వాకిలి దైటన్
దలఁచిన చేరక మిఁదన్
నెంకొని యున్నాఁడు నేఁడు నిరతగంధీ 144

క. అతనిఁ గనుంగొని సచ్చరి
నతిగా యపుడేను నిన్ను నమ్మునిఁ గను మం
చితమతి యని వానూక్తులఁ
బటి చెప్పిన విని ప్రమోద భరితాంతరయై 145

తే.గీ. వారకాంతా గృహాంగణ వాటి యందు
వాలి విరహార్తి దీనుఁడై యున్నవాని
మునివరునిఁ గాంచి యా జగన్మోహిని గరుణఁ
బ్రాంజలి యొనర్చి హరిఁగూర్చి పలికె నిటుల 146

సీ. తనయుండు భవదీయమైన సత్కార్యంబుఁ
జేయు చుండెడి ధర్మశీల దనవు
విజితేంద్రియుఁ మునీంద్రుఁ వీతరాగుని ఘను
నేకాంత భక్తి దాస్యైక భోగి
కావున పాదపద్మసుధారసాస్వాద
దాయత్త చిత్తుఁడై యలరు నిట్టి
మానుషోత్తము ముని కామితుఁ జేయ నేటికిఁ
బంకరుహాక్ష కృపాపయోధి

ఆ. వె. వ్యక్తపరద ముద్దు లెన్ని యుండెడి నాదు
వాక్యమునను విప్రవర్య నిటులఁ
జేసితివి దయయుఁ జేకొను నా విధి
కర్థి దగుచు యమ్మహామహుండు 147

క. నీ మాయా జలధిఁ గడవ
నే మహాత్ములగు యోగు లెవరు దగుదు రీ
రాపురసకాండములు చిర
కామాదుల నైరంతశక్తి గలిగిన వారే 148

ఉ. తావక పాదనావఁ గొని తథ్యముగా భవదాశ్రితుల్ సదా
భావిత మైన మాయ యను వార్ధిఁ దరింతురు గాన సర్వర
క్షావహ నీదు భక్తు వలికల్పకు నీ మునివర్యుఁ బ్రేమచేఁ
బ్రోవుము దేవదేవ సురపూజిత విగ్రహ కల్మషాపహా 149

క. అని పలికెడు రసుయం దా
వనజ దళాక్షుండు లోకభర్త ప్రియముఁ జే
సి నిరుపమోక్తి వచించెన్
జనతర సంతోష వార్ధి గరలు కొనంగన్ 150

శ్రీరంగవిభుఁడు నారాయణమునికొఱకు దేవదేవికి రత్నదనకంబిచ్చుట

ఆ. వె. అకిప నేను చేయునన్న దంతయును వి
లాసమునకుఁ గాఁ దలంప వలయు
మహి మదేకభోగ్య మద్భక్తుఁడగు నిమ్మ
హాత్ముఁ బొంద దగము నవ్వదేమి 151

తే. గీ. పచ్చడి కోక మెదలింతు నిమ్మునీంద్రు
మ్రొక్కి యాని యని యట్లు రమావరుండు
ను విభవముఁ దర్పించు ధూరి రత్న
కిరీటంబైన బంగరుటిన్నెఁ గొనియు 162

సీ. క్షీరోదపుంభ్రద్ర థానకమైన మోమున
సకరించు బ్రహ్మతేజముతోడఁ
దగి నుదుటియందు నుబ్బుముఁ గూడి భూతిమ
నెఱపించు నొసట యిమ్ముద్రముతోడఁ
బ్రుడారకుఁ గూర్చి కట్టి చేపట్టిన
బ్రదవిఁ బ్రసంధ పుస్తకము తోడ
సిరుగావి మెఱుంగు నెఱయు వదంబులఁ
బనగొను రావతి వింపు తోడఁ

తే. గీ. గాంచనంపుఁ [1]బవిత్రమంగరముతోడ
మొకసి కటిసూత్ర పీతమౌ మండిరోడ
భక్త భయహారి గ్రంగి పద విహారి
శౌరి యపు దళ వటు వేషధారి యగుచు 163

తే. గీ. వెఱ్ఱ గృహముసేతెంచు వెంటఁ గాంచి
విప్రనారాయణుండు పంపించె నతడు
స్వాగతంబుగ పోసంగి యా బంబుతోక్షి
వార్త మొదలించు నటువలె వారిరింటి 164

---

1 మ్ర ఎవ్విలవుంగాలము పవిత్రమంగరమని వ్యవహారము

చ కరము ధరామరుం గదియఁగాఁ జూడెంచి ప్రి-పఁ . చేసి సం
స్థిరమతి వాతని స్గాని విచిత్ర రుచిం దనరారు రత్నహా ం
తరము నఁ జెప్ప యంత . ఎంబునఁ వా ఁడు గారి చీర ఎ
న్నురిత సు ర్ణంత్న పటీూంకిత మాల్యసిరాం , న్నతిన్ 166

నృపాలుఁడు రత్నదషకాపహరణ నింద నారాయణమునిపై వైచుట

తే గీ అంత రాత్రి సనిన నుదయమున నరుల
నర్పతుడు రంగవిభుఁ జేరి యాధిక కనక
మయమకుర మపహృత . ట పు సెలిఁగి
యంతయు నృపున చెలిగించె రతి రయ . వ 166

సీ అప్పు డా నృపుఁ డుపాయంబుమా పెక్కులు
గావించి తెప్పించి కనకపాత్ర
చార్యుఁ రంగేశ సద్భక్తుఁడై దభ
క్తాంఘ్రిసిరేఖ ప సీంద్రుననుఁ జేర్చి
యా ప్రక్షమంచి రోషాయత్త చిత్తుఁడై
యా మహీపతి యథాన్యాయమగను
నతని దండింపుట కత్యంత మదుప్తుఁ
డౌట నష్టం యెర నతులంయైన

తే గీ వత్సంతగలవాఁ డౌ వానుకేల్మఁ
డును ప్రహ్లాద పుత్ర భక్తుం మహాప
దార మును విడఁగాఁ జేయునట్టి ఎనుఁడు
గాన నపుడు కద్రక్షణాకాంక్షఁ జేసి 167

1 ము మగుట

రంగేశుఁడు ప్రత్యక్షమై నారాయణమునిపై నిందను లోకాద్భుత

వ. అంతఁ బురాణపురుషోత్తముండును దిరస్కృత సింహీసూత కోమల శ్యామంతనుండును సుందరసితారవింద ప్రభాభాసుర లోచనుండును శతకోటి సూర్యబింబ భ్రాజమాన దివ్యతేజోవిరాజితుండును సంపూ ప్రభా సంయుక్త్రిదంబరారుణాంబరా పదాంబరుండును వికసితకోకనదభ్రాయా సమంచిత పంకజయుగళుండును శ్రీవత్స కౌస్తుభ విస్తుల వక్షస్థలుండును చందన చర్చితాంగుండును వైజయంతీ వనమాలాలంకృతుండును కోటీర హారకేయూర కంకణాంగదాది భూషణ భూషితుండును శంఖ చక్ర కౌమోదకీ నందక శార్ఙ్గ ప్రముఖాయుధ శోభితుండును సముత్తుంగ విహంగ పుంగవతురంగుండును సంభోగసంభవ సంపూర్ణాంబరి ప్రభృతి సురవిసర సేవితుండును జగత్పతియు నగు శ్రీరంగభర్త లక్ష్మీ సహితుండై యట ప్రాదుర్భవించి యా రాజుం గూర్చి యిట్లనియె 158

ఆ. ఈ మహామహుఁడు మామకభక్తుండు
పరమిదియందు నేను పూజ్యుఁ దనఁగఁ
బోల్చ నీ క్షేత్రమందు పూజనీయుం డగు
వస్తు దక్షుఁడై చింతనాత్ముఁ డగుట 159

క. [1]మాత్రర్ధము దాఁటితివ
పాత్ర మొనఁగి తిరిగి కొలువు బరమప్రీతిన్
ధాత్రీశ్వర యా పంక్తి
నెత్రులు నిరి మహిం దివ్య నియతిం గనుమీ 160

---

1 మూ మాత్రమునకు తల్లికి అనునర్థమువచ్చెను మాత్రర్థము అని దిద్దుకొనిన మాతృతల్లి కొఱ కను నర్థము పొసగును ఛందోభంగము నుండదు

తే.గీ. నన్నుఁ బాలించు మాత్రుని సంవరేణ్య
మ్రత్రియుం దగు నిధరామును సపర్య
ఏనుదినము సల్పి ఒగరిఁ బ్రఖ్యాతిఁగాంచి
భవ్యతర సంపదావాప్త వరుఁడ వగుమి 181

క. అని నృపునిఁ బల్కి యా మా
ని గరపంకజముచేం దివిరి యరసి హృ
ద్యానందమునఁ బ్రసోంతము
వనతాపుఁడు పక్ష్మతాన సాయుపొఁడై 182

నృపాలుఁడు సంతుష్టుఁడై భక్తాంఘ్రిరేణువును గౌరవించుట

సీ. అంత నమ్మహిపాలుఁ డధిక సంతుష్టుఁడై
యా యోగి పద్య సమోసులావు
నాఁడోలికాంతరాధ్యాసీనుఁ గావించి
స్వర్ణయానంబుఁ బహించి సత్వరమున
[1]సత్సంత నిష్ఠాకమున్విరుంటుగను మం
గళతూర్య ఘోషసంఘంబులతోఁ దఁ
బట్టణం బేఁగించి భక్తితో దాతని
పదముఁ బూజించె న్నామతిని

తే.గీ. వవం బా విప్రవరుఁడు హృష్టాంతరంగుఁ
డగుచు శ్రీరంగనాథు ననంతశాయి
నంబుజాక్షుని గూర్చి దండంబు వెట్ట
వినతు లొనరించి యాలగర్విఖుని గనియె 183

---

1 మూ తనిష్ఠా

తే.గీ. కాం వాదేని నిత్యప్పంపుంగర్మ
పుడు రచించింది పిదప నిట్లనుగ్రహింప
భ`న లీలాకరుండపై పొలుచు నీ వి
దేవి ఠిం గతించిరి వింటిరో 164

క. అని భక్తాగ్రణియగు నా
యన పలికిన రంగభర్త యధికదయాలో
కి` ఘలము గనుంగొని త
మ్మునిఁగూరిచి యిట్లు పలికె పదము లలర్పన్ 165

సీ. దె గీంద్రి యిద్దార `ా గీత్ర దాలిం
పిని యుత్తమము మున్న కృష్ణయాపి
త్రైన నెనొనరించు నట్టి గోపి విహా
రాది కృత్యం బెట్టి లట్టి నవనిఁ
బరమ పవిత్రంబు పరియించువారికి
విను వారికిని మహాపాతకహరము
నఖిల సంపత్ప్రదం బపవర్గదాయకం
బగు `ికింతయు నం యుం ు రేదు

తే.గీ. నిరవధిక సాధు-న వర్తనీయ మగుచు
నతి యంబు ప్రఖ్యాత వగును గాన
శాస్త్ర వైకల్య` మియుఁ జెందవలదు
బ్రాహ్మణోత్తమ యని రంగభర్త మఱియు 166

క. అనుదినము నీకొసఁగిన
ఘనతులసీ కుసుమ మాలికా కైంకర్యం
బున నే సంతుష్టుఁడ నై
విని సత్కృంతం బగాఁగ ధీరవరేణ్యా! 107

ఆ.వె. నీ కభీష్ట మిచ్చి నేఁడు కద్వరమును
నేఁడు నిత్తు నీకు విప్రవర!
యనిన రంగధూర్లాధిపు వాక్యంబు
విని నితాంత హర్షమున నతఁడు 108

భక్తాంఘ్రిరేణువు ప్రాబోధకీ గీతములతో వారిని స్తుతించుట

తే.గీ. శ్రీవధూనాథ భక్తాంఘ్రిరేణు వనెడు
పేర నత్యంబు సేయుము ప్రేమ నాకు
నిడియె పరమగు వరమగు నింతకన్న
నవ్యమును లేదు నేనని యాతఁ డనిన 109

సీ. ఆ దేవుఁ డాఁగాక యని యభీప్సిత వరం
బొసఁగిన నంత నయ్యోగివరుఁడు
భక్తాంఘ్రిరేణుండు పరితుష్ట చిత్తుఁడై
సామృతపదంబులై యతిశయమునఁ
తెలుఁగు[1] ప్రాబోధకీ శ్రీమాలికను పేరఁ
దనరు దివ్యప్రబంధము లనంత
వేదాన్వయ ప్రతిపాదకంబులు గాఁగఁ
గడు మనోహరములుగా గాన్పి

---

1 తిరుపళ్ళి యెళుచ్చి, తిరుమాలై

తే.గీ. శ్రీరంగరాయ నేర్పరమ రాని
వర్ణనంబుగా జేసి యధికనిష్ఠఁ
గావ్యవిధమును దలఁచి పుష్పపాలి
రాణ కైంకర్య మొనరింప చనుదినంబు 170

వ. భగవద్ధ్యానానంద కందళితవ్యాగయూపవింబం దగుచు నం దధి
వసించి శ్రీరంగనాథ పుండు విము సకలయుండగు భక్తాంఘ్రిరేణు
వింద్రు పరమంధ రేవ్వండు వినుచుం బరియించుచుండు నతండు
పరమంబుగ శ్రీ పల్లవ నియమంబు నందరి శాస్త్రై ద్వర్యంబుఁ బ్రాయంచు
మహాయోగి మాహాత్మ్యంబు శ్రీమదాయిను నగు భార్గవపురాణోత్తర
ఖండంబు నందు ద్వితీయాశ్వాసం బిది యాధ్యాయమైన భక్త పదాయుగుండగు
నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె 171

మ. మునివాహస్తుర పాదనీరజ మహాపూర్వాతి భక్తాంతరం
గ నిరాఘాట విహార భీమలం[1] వత్రక ద్వాదశ సారస్ఫుర
ద్ధ్యాన తారప్రియ హైమవత్యధిప హృత్పంకేరుహావాస ని
త్య నిరూఢ ప్రతిభా విలాస రఘువంశాంభోధి చైత్రాభ్ర రా 172

క. ప్రసిద్ధ భక్తాంఘ్రి రతా
యాశ్వాస భక్తిరస సమంచిత తులసీ
సూనశ్రీ మాలికా ళం
రాజాలంకృత శరీర నతమందారా 173

1 మా. వత్రక ద్వాదశా దస్ఫుర

పంచచామరము

రమా ముఖాంబుజాత మిత్ర రామతీర్థ విగ్రహా
శమాది షట్క సంపదార్య సారమానసాంతరా
యమేయ ధామ దివ్యనామ మాత్రతామసద్రుమా
క్షమా సఖీ విపద్విదారి సర్వరక్షకా హరీ 174

గద్య. [1]ఇది శ్రీ రాజగోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష లక్షణాబ్ధ పాండిత్య ధురా సవరకాచలీమండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ స్వనమర్థభాగ్యత పటహ ధణంధణారవ విసరీత పతనక్రియా ఝల్లరికాది దుందుభి ధ్వాన కోలాహల హాహాముద్ధవాంత కనకదండాభ్రర హార కలి కృతసందీపిత ప్రతాప కీర్తి ప్రతాప కోసలమం పయః పారావార రాకాసుధాకర సౌందర్య శీత కుసుమ సాయక బహిరి పామనాయక ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభార్గవ పురాణంబు నందు మునివా ల ఒననంటున వతంయు కావేరీ తటంబునందు మనోహ రంబుగా గానంబు సేయుచుండు లక్ష్మీదాశిబు సనంతను రంగభర్త యువిహాచు రప్పించి సాయుజ్యం బొసంగుటయు భక్తాంఘ్రిరేణు కామ్యం బును వమ్మహాత్ముని గాత్రరాగ్యంబును లక్ష్మీనారాయణ సంవాదంబును నారాయణానుమతంబునం జేసి వేశ్యకుంబునందు దేవదేవి యుద్భ వించుటయు దేవిదేవి నారాయణమునితో రమించుటయు శ్రీ రంగవిభుండు నారాయణమునికొలకు దేవదేవికి రత్నకవచం బిచ్చుటయు ముని నిందాపహరణంబును హరిస్తోత్రంబును నన్నది పంచమాశ్వాసము సంపూర్ణము

---

1 మూ ఇతి

భార్గవ పురాణము

షష్ఠాశ్వాసము

క. శ్రీనీళా మహిళా హృద
యానంద విధాయి పన్నగాధిపశాయీ
మానిత వాగీశగిరి శౌ
రీ నిరుపమ సురపురీ గోపాలా. 1

వ. అవధరింపుము సకల గుణనికర ప్రజ్ఞాధురంధరుం డగు వరుండు
నారాయణున కిట్లనియె 2

సీ. పుణ్యాంబు నిధము సంపూర్ణంబు నగు హరి
భక్తాంఘ్రిరేణువి భవ్య కథయు
నానతిచ్చితి వె మహాత్మ పరమ పదా
వాపాపహార ముద్భాసిగాను
ప్రకటింపుచుండ మోక్షదములౌ విష్ణుని
లాంఛ సర్వజ్ఞులు కలిని కలుష
హరంబులగు చరిత్ర లత్యంత ముదమున
వింటిని నీవు విందుగాగ

తే.గీ. లోక గురుండవు సద్వృత్తలోక సముద
యతులిత జ్ఞాన నిశ్చలాయత్తమతివి
నిర్జరనుతాంఘ్రి కమలుండ పూర్ణకామ్యుఁ
డవు చిరంతన మునినాథ భవవిభేద 3

క. అని నరుఁడు పల్కు వాక్యము
విని ధర్మపరాయణుండు వివిధ నిగమ సం
మనిరూఢుఁడు నారాయణుఁ
డనఘుండు వచించె నిస్తులానందుండై 4

తే.గీ. విష్ణు వందు[1] వ్యస్తమౌ వృత్తిగల్గి
కలన లోకంబునందుఁ బ్రఖ్యాతిఁగాంచె
విష్ణుచిత్తుం డనెడు పేర విమల మతిని
నిఖిల ధర్మంబ యంచు నిర్దేశ యగుచు 5

క. హరిసర్వస్థిరుండును
ధరణీసురుఁ డిలఁ గాత్రతతు లాగమముల్
పురహరునివలన నెఱపెన్
వారి మహాత్మ్యంబు దక్క భూస్థలమందున్ 6

క. హరి కరుణఁజేసి యతులం
బరుదగు నైశ్వర్య మిందు ననువందుచుఁ దాఁ
బరమ పదముఁ బ్రాపించెన్
స్థిరతరమతి నంతిముందు శ్రీపతిపద్మఁ దాగెన్ 7

క. వినుము నర యొక్క చరిత్రం
బును గలిగిన వాఁడ నగుచుఁ బుణ్యం బగు వి
మ్మునివర్య విష్ణుచిత్తుని
ననుపమ సూక్తిని వచింతు నాహ్లాదముగన్ 8

1 మూ ం

విష్ణుచిత్తుఁడు గరుడారూఢుఁడై చనించుట

క. ఆవారణము హైమ వార్క్షి ని
వహములు సహకారవన నివాసి ంతరవా
సవాములు మహా౯ం ంతై
మహియెం దలరారు పాండ్యమండలమందున్ 9

మ. అరవిందోత్పల పుంజ మందిర మిళిందానంద పద్మాకరో
త్కరమై యావరణంబు శృంగములఁ బ్రఖ్యాతంబుగా బ్రాలి వి
స్ఫురణంగాంచు సమస్తతార నిచయంబుల్ రేలు తద్వప్ర ర
[1]త్నరుచుల్గా ఁగనస్థలిం దవరు నీ ధన్యపురం బున్నదిన్ 10

సీ. ఏ వీటఁగల్గు నవీన రత్నాంచిత
సౌధంబు ౯ంగేకి స్థాన మయ్యె
నే యూరఁగల గభీరాయత [2]ఖేయంబు
పాతాళ సతుఁ వో పదము నయ్యె
నె ప్రాంతసాలంబొందు నింతుం జెలువంబు
లచ్చరపాటుం హెచ్చు లడిపె
నె పురిఁ బ్రాపించు గోపురపాళులు
గోపురి తేపగు దావ లయ్యె

తే.గీ. ధర్మసౌధ వృతా పరిభ్రాజమాన
బంధుర ఎతాకికా సమూర్ప్రద్యమాన
పగన చలిత ఘనాఘన భావ్యమాన
విస్తు తౌన్నలఁ భరము ధన్యీపురంబు 11

1 మూ ర్త్న 2 మూ ఖ్రే

క. దివ్యంబై సకలజన
స్తవ్యంబై భవ్యమగుచు స్వర్గోపమమై
శ్రావ్యంబై వైష్ణవ గణ
సేవ్యంబై ధర్మపురము చెలువొందు మహిన్ 12

క. ఆ పురమున దీపింతున్
శ్రీపతి వటపత్రశాయి శ్రీరి ఘన మూర్తి
ప్రాపకుఁడు సంతలోక
వ్యాపకుఁ డఖిలామరర్షి వరసేవితుఁడై 13

సీ. వేద వేదాంగ సంవిజ్ఞానపారగులు
ధ్యాన పారాయణ తత్పరులును
స్నాన సంధ్యాద్యనుష్ఠాన నిష్ఠా గరి
ష్ఠ ప్రతిష్ఠా జ్ఞాన సంయుతులును
సకల స్మృతీతిహాస పురాణ శాస్త్రాలి
చయ వాక్యార్థ విచక్షణులును
సమలోష్ట కాంచనాశ్మమణి ప్రసక్త వై
రాగ్య వార్ధైక విరాజులును

తే.గీ. అహరహము యజ్ఞశీలురై[1] యఖిల భాగ
వత సమర్చనావర్యులఁ బరగుచుంద
రందు శతసంఖ్యలాగను సహస్రసంఖ్య
లగను హరిభక్తులగు ద్విజులే [2]దగుచుమంత 14

1 మూ రే 2 మూ దగుదురందు

క. వారల కగ్రేసరుఁడై
యారూఢిన్ యోగవిద్య నరసినవాఁడై
ధీరుఁ డఖిలార్త రక్షుఁడు
పూరిత మతి నొక్కఁ డలరు మునినాథాఖ్యన్ 15

సీ. హరియందు సన్న్యస్త మగు మానసము గల్గి
నా మహామహుని భార్యాలలామ
చక్కందనంబు నందు సకలలోకములందుఁ
గల కాంతల హసించు కంజనయన
పతిపాద భక్తి పెంపుర నాచరింపుచు
ఖ్యాతి స్ఫూర్తిఁ గన్న పతివ్రతార్య
నయవినయాది గుణ వ్రజంబులకు నా
ధారమౌ హృదయంబు దనరుసాధ్వి

తే.గీ. తనదు కలస్సైన సమ్మోతితరకథాను
లాపము లెవి వినుచు దప్పులంగ పేని
యుత్తమ కులాంగనామణి యుచిత వచన
రచన నిరహించు మత్తమరాళగమన 16

క. ఒలయం దామాని యం
దంరింగా ఖ్యేష్ణమాన మందరి స్త్రైతిన్
ందెత ఘఠంగ్న వినమునఁ
గలయఁగ గరిఁ దాంకాండు గలిగెఁ దనయుఁడై 17

విష్ణుచిత్తుఁడు స్వామికిఁ బుష్పమాలికా కైంకర్యము సేయుట

ఆ.వె. ఆతఁడు విష్ణుచిత్తుఁడను నామము వహించి
జనము భట్టనాథుఁడని వచింప
సమరసంబు విష్ణునందుఁ జిత్తము వ్రాల
యెపుడు నితరవృత్తి నెఱుఁగకుండు 18

సీ. పరిమళం బలర దిగ్భాగంబుఁ బర్వఁగా
దివ్యంబులైన ధూపములచేత
సుజన కంచయ రమ స్త్రీమంబు డాలింపఁ
బ్రబలిన యుక్తి దీపములచేత
సురుచిర శాల్యన్న సూపాజ్య భక్ష్యాది
షడ్రస నైవేద్య సమితిచేత
హరికిఁ జిత్తంబునం దానందము నావర్వ
నమరిన నృత్తగీతములచేఁ

తే.గీ. సుప్రదక్షిణ వందన స్తుతులచేత
భవన మార్జన [1]సాధ లేపములచేత
నవ్యకరదీపికారోపణములచేత
విష్ణు నారాధనము చేయు విప్రవరుఁడు 19

వ. వెండియు నతండు సార్థంబులగు దీర్ఘయానంబు విశాలంబులగు కల రంబులను నికర[2]సాధితంబులగు తులసీ వనమాలికాదులను దదృత్తి సముపార్జిత ప్రకారంబులగు చతుర్విధాద్యాలంకారంబులను హరిం దృష్టిం జేసి యంతటం గుసుమపరిపూరిత మహీరుహంబులను దుస్సిద్రుమంబు

1 మూ. శోధ 2 మూ. పా

లను బరిరంభించు వరంబు గావించి దానికిన్ జలసేచనం బొనరింపుచు
విద్రుత మాలికా ధారణంబులను దీక్షితావరణంబులను శ్రీవైష్ణవ పూజా
చరణంబులను ననవరతంబు సమాహితుఁడై యుండె నంత 20

సీ. విరతియు నింద్రియ నిగ్రహంబునఁ జేసి
 మరహరి పరిచర్య ముఖ్య మనుచు
భావించిన నెఱింగి భట్టనాథుఁడు బహు
 చేష్టాకరణముల స్థిరము గాంచు
కైంకర్యమును నమస్కారముగాఁ జేయుచు
 బలిమి త్రివర్గంబులను దొలంగి
శేషశేషిత్వ విశేష విజ్ఞాన సం
 చిత భగవద్ధ్యాన్య జీవముఁడుగ

తే.గీ. దాని [1]దాస్యక్రియోపాయ దానమునను
హరిని లోకాధిపతిని సమాశ్రయించి
యమ్మహామూర్తియందు సన్న్యస్తభరము
నెనసి తత్త్వనివేశిత హృదయుఁ డగుచు 21

తే.గీ. నిరత మాత్మభరణమున నిర్భయుఁడుగ
నిర్భరుఁడుగ దృఢవ్రత నిశ్చయుఁడుగ
సమయ మిట్టులఁ గడపుచు సరసిజాక్ష
సేవ యందుఁ బరాయణస్థితిఁ గడంగి 22

---

1 మూ దానపా

మ. సరసత్వంబున యోగివర్యుఁడు మహేంద్రారాధనసంతుష్టుఁడై
హరి పాదాబ్జ మరందపాన మధుపాయత్తాత్ముఁడై యందు వ
ర్తతి ధీయం బగు పాండ్యరాజ మధురాస్థానంబుఁ బాలింపుచున్
ధర వర్తిల్లను గీర్తిసంపదం బత్యుత్తముండై వేడుకన్ 23

పాండ్యధరావరు వర్ణనము

సీ. ధర్మ విఖ్యాతుండు [1]తత్త్వశిక్షాస్వా
తత్త్వజ్ఞ సేవన తత్పరుండు
ప్రాలేయగిరి సీమ పర్యంత కీర్తి రం
గా వ్యాపకస్ఫూర్తిఁ దనరువాఁడు
సంతత షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్న ప్ర
భావ మహత్త్వ విభ్రాజితుండు
సకల భూత దయారస ప్రాభవ స్ఫూర్తి
నిజకటాక్షమున గణించు విభుఁడు

తే.గీ. గరిమఁ గలదైన బలిశిలోంతని మనుండు
దుస్తరారి వితానంబు ద్రుంచు వీరుఁ
డఖిలలోక ప్రసిద్ధ విద్యాధనుండు
రాజ మాత్రుండె పాండ్యధరావరుండు 24

తే.గీ. శ్రితిని దత్త్వ సుఖాకాంక్షఁ జేసి తత్త్వ
విదులఁ బాలింపుచును బ్రతిపి పరుండు
దనరు నవ్వుడు దీక్ష యాత్రావరుండు
భూసురాగ్రణి యొక్కఁడు బుధ్యతముఁడు 25

---

1 మూ తత్త్వశిక్షానందు

పాండిత్యధరావధురంధరు నొక యాత్రిక విప్రుని
పలుకులతోఁ దత్త్వ చింతకలుగుట

తే.గీ. అమ్మహాత్ముండు రత్నపురి కరిగి యతిథి
పూజనం దగు నా రాజముఖ్యుఁ గాంచె
నృపతియును దాని నాదరస్కరించి పూజ
ఁ గావించె నిస్తులానందుఁ డగుచు 26

క. అనుమానంద విశేషార్థం
ఘనమౌ నా కెఱుఁగఁ జెప్పు మహనీయస్థలి వి
న్నను దత్త్వజ్ఞుఁడవుగా నా
త్రిక పేర్కొని పల్కె దయ సుధీ యను లక్ష్మిన్ 27

క. అనఘుఁడ భూవిభు వాక్యము
విని విప్రుఁడు ని ప్రయాణ విముఖరాలో
చనఁజేసి పండితులౌ
నెవని మహాత్ముఁడన వనియె నింపు దలిర్పన్ 28

ఉ. అనయము రాత్రియై పగటి యందును వృద్ధి దినాళి వృద్ధితో
నెనిమిది యాబదుల్ పయసు నింపగు వేదజా ద[1]గ్ధమై
తముఁడు పదార్థ సంగ్రహము సత్త్వదురీని ముక్తి సిద్ధి
మనసునందు యర్థ ప్రసంగ నొవర్చుదగున్ వివేకికిన్ 29

క. అని ద్విజుఁ డాడిన విని య
జ్జనపాలుం డతఁడు వాడు సల్పి ప్రియముతన్
ఘనుఁడు పురోహితుని వలది
యనియె వరునిఁ గూర్చి యాదరమున సూక్తిన్ 30

1 మూ దరా

తే.గీ. నేను యత్నంబుఁ జేసెద నిపుణమతిఁ బ
రార్థ మైన యైహిక సుఖంబు వ్యర్థమగుట
సాధనం బొనరించెద శాశ్వత మగు
బ్రహ్మపదపు బ్రహ్మాది దుర్లభపు సుఖము 81

క. ఇహపరరహిత కాముఁడవై
మహిఁ దనరిన యట్టి నిన్ను మాకు గురుఁడ వౌ
మహితాత్మ పలుకుము కథా
మహితమపాయంబు నేరువటుల సమయముగాన్ 82

క. అని యిట్లు పలుకు భూమీ
శుని వాక్యము విని ద్విజుండు సుగుణాంచితుఁ డం
తనఁ బ్రతి వాక్యము నుడివెను
మనమున సంతోష మంది మహితప్రౌఢిన్ 83

తే.గీ. అవనిపాలక యీ సమయంబునందు
నీకు నీ బుద్ధి యుదితంబుగా నెగడుఁ గాని
నిందు జనియించు పురుషుల కెట్టి మఱియుఁ
గాదు నేరదు విజ్ఞానమును దలంప 84

సీ. నిగమాంత విజ్ఞాన నిపుణులందే సుసా
ధనముఁ జేయఁబడిన మనుని విధునిఁ
బరుని దైవతము సుపాసించి దుర్లభ
[1]యగు ముక్తిఁ జెందు నీ వనఘ యనఁడు

---

1 మా. యముక్తి

దా మహాత్మునిఁ గూర్చి యాగాన మతియుఁ గృ
తాంజలి యగుచు సాష్టాంగ వినతి
గావించి పల్కె నో కరుణాపయోనిధీ
వేదాంత వేత్తలే విమలుఁ గూర్చి

తే గీ ధ్యాన మొనరింతు రఖిలాగమాంతవేద్యుఁ
[1](డాది మధ్యాంతరహితుం డనంతుఁ డెవ్వ)
డే మహాముఁడు పరాపరేశ్వరుఁడు పు
రాణ పురుషోత్తముఁ డెవండు రమ్య చరిత 95

తే గీ సరవి నెవ్వని భ్రూవిలాసమునఁ జేసి
సరసిజ భవాండభాండములు దిరుగుచుండు
డెవ్వఁ డెవ్వాఁడు ఎకం సుధీమతుండు
సంతతాహ్లాదయుతుఁడు ప్రజ్ఞాన ఘనుఁడు 96

క సంసిద్ధవ రుద్రార్క్యమ
సరసిజరిపు శక్రవహ్ని సమయ సమీరా
ద్యమర నిర్జరులు తన్నియముఁ
గర మెవ్వని యాజ్ఞ వశగులగా వర్తింతున్ 97

తే గీ ఎవఁడు పరతత్త్వ మనుపేర నెసఁగువాఁడు
నిత్యుఁ డీశ్వరుఁ డెవ్వాఁడు నిగమపారుఁ
డెవనిఁ దెంచి జనులు పాప మెనయకుండు
రమ్మహాత్మునిఁ బల్కె నిశ్చయముఁ జేసి 98

---

1 మూ ఈ పాదము లేదు

పాండ్యధరావరుఁడు తత్త్వనిశ్చయమునకై యుత్కంఠఁ గట్టుట

క. అని విని పలుమా ఱాలో
చనఁ జేసి ద్విజులఁ బిల్చి సంపదగుంటాఁ
డనఘుండు విష్ణుదేవుం
డనుపొందుట నిందు సంశయము లేదనుచున్ 39

సీ. అమ్మహాత్ముఁడు పరంబైన తత్త్వంబు నా
మ్నాధిపుఁ డఖిల లోకాధినాథుఁ
డందురు తాత్త్వికంబగు పదంబని కొంద
ఱట్లు దత్పుత్రపౌత్రాది జనము
వది నిమిత్తముఁ జేసి యవనిస్థంబు గల్గు
మహావేదవేదాంత పారగులను
రావించి తత్సమస్తావనీసురులచే
నెద్ది సత్యత నిశ్చయింపఁబడును

తే.గీ. నట్టి తత్త్వంబు నీవు సమాశ్రయించి
భక్తిఁ గైకొని సాధింపు పరమ పదము
ననిన మతిమంతుఁ డగు విభుఁ డధిక ముదము
నలరెడు పురోహితుని వాక్య మాలకించి 40

చ. అంత వసంత సంభ్రమం గం యట్ట ధవం బనుపొందు పక్కము
ల్కలమలి యైన యా నృపతి పర్యాయదు సుమ్మత తోపఱం బసం
డుంఁ గంయంగఁ గట్టి పరితోషకుఁడై జగతీతలం బనన్
గం నిగమార్థ కోవిదనికాయమునన్ గుతియించి యుక్తితోన్ 41

క ఘనులార (¹రెండు తత్త్వం)
యను నిశ్చయముగ నొసర్చి భువి నీ పల్కం
బును గొమరని చాటింపం
బనిచె సకలంక మౌని నృపాలుఁడు ప్రమునన్ 42

తె గీ అంత నది విని వేదవేదాంతవేత్త
లైన భూసురు లంద ఱత్యాదరమున
శతసహస్రాధికములగు (²సంఖ్యలొప్ప
రమ్య) తరమైన మధురాపురముఁ జేరి 43

వ అందు రాజసభాభవనముఁ బ్రవేశించి యా క్షితిపతి చేతం బ్రపూజితులై తమతమ సిద్ధాంత వ్యక్తులం జేసి పరస్పరముగా సంవాదముఁ జేసి రట్లు వారివిధ ³(శాస్త్రవాదం) బొనర్చుచు బ్రాహ్మణోత్తము లవియ పరంబగు తత్త్వంబని నిర్ణయింపకుండుటం జేసి యమ్మహీపాలుండు నం యాత్మం దైన్యయుండె నా మహాభాగ మహోత్కృష్టయుత ప్రమంతం బను నగు భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబు నందలి చతుర్వింశతి తమాధ్యాయంబు భక్తిపరాయణుండగు నారాయణుండు నయనకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 44

వటపత్రశాయి విష్ణుభక్తుని మాంధాతరాజు వద్ద కరుగు మని
ప్రోత్సహించుట

సీ అప్పుడు ధన్వి పురాధీశ్వరుఁడు హా⁴[రి]
వటపత్రశాయి శ్రీ⁵(వా)మమందు
రమణీయ గుణ సదారాధన తత్పరు
విమల మనీషిని విష్ణుభక్తు

1 మూ లేదు 2 మూ లేదు 3 మూ లేదు
4 మూ లేదు 5 మూ లేదు

యోగివర్యుని(గాంచి యోగి విలాసార్థమై
కృపదేల నా జగదీశు(డనియెం(
దాంధ్రభూపాలు నత్తకు(డోయి బ్రాహ్మణ
పుంగవుం డా నీవు పూర్ణ మతిని

తే గీ. రహిని మహాప్రియోక్తుల నుత్పరత్వ తత్త్వ
మును బ్రశంసించ(జేసి ప్రమోదమునను
దల్కుమ గ్రహింపు మనుచు విష్ణ్వార్తి నెల్లు
నయతరోక్తిని దిండిరానాథు(డనగ 45

క. కరము(బ్రియవృత్తియై భూ
సురు(డు కరంబులు మోడ్చి సురనుతు(డౌ యా
హరికోటకు విన్నవించెను
గురుతరముగ దనకు మదిని గోర్కె యనంగాన్ 46

సీ. స్వామి శ్రీప్రాసాద సమ్మార్జనమొ కాక
యభిషేక జల ఘటాద్యాహరణమొ
మధుర సౌరభవనమాలికా కరణమో
సౌవర్ణ పల్యంకికావరణమొ
గరుడభూషిత పతాకాపరిగ్రహణమో
ధర్మ రత్నకర్పూరాక ప్రవృత్తియొ
దివ్యమంగళ కరదీపికారోపమో
తత సిలప్యజనాది ధారణంబొ

1 మా. లేదు 2 మూ. మత్పరత్వంబు

తే.గీ. లేక తావక ¹గృహగేహళి సమీప
వేదికాద్వార రక్షణప్రవృత్తి కంటి
కింకరోత్తమ నను వాడి గాను పేర
బంపి నవ్వుదు మీకు దుర్భరము గాదె 47

క. దురహంకృతులగు ధాత్రీ
పతుల నరకు జనఁగరాదు వటపత్ర ²శాయీ
సరవి భవద్గృహమంటప
మం రహిని విడరాని యెట్లు మోపఁగ వచ్చున్ 48

తే.గీ. పదు త్రైలోక్యపాలకుల్ వెలుంగి నిమిషమేని
యందు నెట్లు నిలుంతురో యజ్ఞనేత్ర
ధరణి ని దివ్యనామకీర్తనము విడిచి
వాద మేరికిఁ జేతు ఆర్యాదరాఁగ 49

మ. ని త్రైలోకరక్షాదక్షుడై నితరము స్వీకరించవగాఁ నేర న
స్తోక ప్రౌఢిమ వేదశాస్త్రములు చేతోభాగ మందేమి నం
త్రీకర్త్యంబు గుణించి స్వపదశ్రీనిమిత్తాసీమన్ మహా పండితా
నికం వెట్టుఁ గెల్చువాఁడ స్పృహారి నిస్తంద్ర వాగ్వైభవిన్ 50

తే.గీ. వాద పేర్మైన వారలఁ బండితు
లైన యితరు లందరేనిఁ జంపు
టెంకొలుపు టన్న నాకలోకము
దరదిఁ గూర్చి యిట్లంనియెఁ బ్రీతి 51

---

1 మూ. గృహాళి సమీ. 2 మూ. శా

సీ. యోగీంద్ర నాకుం యూహింప నిదియె మ
 హాద్భుత గైకొను మిప్పు డతిశయముగ
సర్వాగమంబులు శాస్త్రంబులును నీ కా
 సంగెద భూసుర సంతసమున
దావక మానస తామరసంబున
 వారాధి [1]నుండి భయంబు నిత్తు
నీ కులంబున నీ వేగము శ్రీమతం
 గైకొని పాండ్యభూపాలుం సభకు

తే.గీ. నేను నీ యెడ నీవెంట నేఁగుదెంతు
గోవు వత్సంబును గుఱించి పోవు పగిది
నమచు వటుపత్రశాయి యట్లాడి నపుడు
విష్ణుచిత్తుండు సంతోష వివశుఁ డగుచు 52

విష్ణుచిత్తుఁడు మొదట నిరాకరించినను స్వామి ప్రోద్బలమునఁ
పాండ్యరాజు సభలో వాదించుట కంగీకరించుట

తే.గీ. అమ్మతునిఁ గూర్చి ఓన్నమ యని ద్విజుండు
రమ్యతరమైన మధురాపురంబుఁ గూర్చి
వచ్చిదో మధ్యమున వేగవతిని దాఁటి
రహిఁ బ్రవేశించెఁ బాండ్యేశు రాజధాని 53

క. ఆలి విద్వజ్జన కోలా
హలం యగు నారాజ సభ క[2]యత్నమతి న్ని
శ్చలుఁ డగుచు సంతరాత్మన్
వెలయఁగ నిశ్చింతముగఁ బ్రవిష్టుం డగుచున్ 54

---

1 మూ నూడి 2 మూ [illegible] 3 మూ లక,

సీ. సురుచిర దివ్యతేజోవిరాజిత దీర్ఘ
బాహు సత్యున్నతోజ్జ్వల కిరీటు
వారిద హృష్టపుష్టాంగశోభితుఁ బృథు
వక్షు విశాలాక్షు వరగుణాఢ్యుఁ
పూర్ణచంద్రాస్యు సుదీర్ఘభుజస్మితు
సుదతర సిరవృత్తి నూర్ధ్వపుండ్రు
శంఖ చక్రాంక భుజాయుగ్ము సుకపోలుఁ
గమలాక్షు వనమాలికాపరీత

తే.గీ. కంధరుని [1]సత్యగుణి జితకామరోషు
సమశమాది నియమాది గుణాళియుక్తు
హృదయ పద్మస్థ భగవదంఘ్రిక సమర్చ
నాశయు జితేంద్రియునిఁ గాంచి యచ్చెరువందు 65

క. అంత సమాహితుఁడై దా
సంతసమున లేచి యా ద్విజశ్రేష్ఠుని ర
త్నాంతరిత పీఠిఁ జేరిచి
యెంతయు సాష్టాంగ మెరఁగి యింపుదలిర్పన్ 66

తే.గీ. పరమ హర్షితుఁ డగుచు నప్పార్థివుండు
కృతి యథావిధి పరనిఁ బూజింప నచటి
నిగమ నిగమాంగకోవిదుల్ విప్రముఖులు
దీవిసురు లంద జనపాలుఁ గొంచి రంత 67

---

1 మూ. సత్యదుని

క. ధరణీశ్వరుఁ డా మనునకు
ముదమునఁ బ్రణమిల్లి కేలుమోడ్చి వినయుఁడై
కరము సపురోహితుండై
స్థిరసూక్తి వచించెఁ దత్త్వవిజ్ఞానుండై 58

తే.గీ. మహిత నిగమార్థ విద్యార మౌనివర్య
భక్తవత్సల సంతత భవ్యచరిత
దివ్యమతి పరతత్త్వమౌ దేవుఁ డెవ్వఁ
డమరవంద్యుఁడు మూఁడు వేదముల యందు. 59

విష్ణుచిత్తుఁడు పాండ్యరాజు సభలో నారాయణపరతత్త్వమును చాటుట

క. అను దద్వాక్యము వినుం
విని విప్రవరుండు హృదయ విమలాంబుజ నా
సుని శ్రీధరుని జగత్పతి
వినుతించి వచించె లోకవిభు సత్కృతునిన్ 60

క. నారాయణు పరము పరుఁడు
నారాయణుఁ డవ్యయుండు నారాయణుఁడా
నారాయణుండు పరముఁడు
నారాయణుం బరుఁడు ధాత్రి నానార్థములన్ 61

---

1 మూ. సు

క. ఆరూఢిఁ బరబ్రహ్మము
నారాయణుఁ డవ్యయుండు నాతఁడు భవ్యా
కారుఁడు తత్త్వము పరమో
దారుఁడు దేవాదిదేవుఁ డమృతప్రదుఁడౌ ౬౨

తే.గీ. ఇతని నామంబు సంతతం బతిశయంబు
దనరి జీవతతులకుఁ బ్రధానము నగు
హేతు వంతర్బహి[1]స్ఫురద్దై యేఁపు మీఱ
యంతటను నిండి యుండు నారాయణుండు ౬౩

తే.గీ. అతఁడె విశ్వంబునకుఁ బతి యాత్మ విభుఁడు
సర్వశేషియుఁ బరమాత్మ సర్వగతుఁడు
వహ్ని నేత్రుండు సర్వజ్ఞుఁ డవ్యయుండు
సర్వగుఁడు సర్వవిభవుండు సర్వమయుఁడు ౬౪

సీ. ఒక్క విభుండు విలక్షణుం డాద్యంత
రహితుండు శాశ్వతుఁ డహిశయుండు
పురుషోత్తముఁడు గుణపూర్ణుఁ డనంతుఁ డా
తఁడు పరమంబగుఁ దత్త్వ మరయ
సత్యంబు సత్యంబు సంశయంబును లేదు
నారాయణునికంటె వేఱు గాంచ
పరమగు దైవం బభావంబు భావంబు
విశ్వంభరాధీశ విప్రవర్య

---

1 మూ స్ఫుర్రై

ఆ వె యిరియ యిటియఁజూడ వెంచి సర్వంబు నే
ర్పంబు గాఁగ నే నుదారసూక్తిఁ
బలికినాఁడ ననుచుఁ బరమవ్రతుం డిట్టు
హరి గుణించి ముదుపు నవసరమున 65

పాండ్యరాజు సభలోఁ గట్టిన శుల్కము తెగిపడుట

క లలితమతి విష్ణుచిత్తుఁడు
పలికినదొ పలికియుండఁ బరఁగి సువర్ణో
జ్జ్వల శుల్కము తెగిపడుటయు
నల పుష్పల వృష్టి గురిసె నాకమున పయిన్ 66

మ దివి సురదుందుభుల్ మొరసె దివ్యసతుల్ నటియించి రప్పుడున్
భువిని సమస్త మానవులు భూషణఁ జేసిరి సర్వదేవతా
వివహమునన్న శ్రీధరుఁడు నీరజనాభుఁడు లోకపాలకుం
డవిరళముత్రి యెక్కఁడని యానఘుఁ బెక్కు సుదాత్తవృత్తిన్ 67

పాండ్యరాజు విష్ణుచిత్తుని సమ్మానించుట

తే గీ అప్పు డారాజు నిస్తులాహ్లాద నిర్భ
రుం డగుచుఁ దచ్చరణ పంకరుహములందు
నాగరిక భక్తిఁజేసి సాష్టాంగ [1]మెఱఁగి
యతిశయస్తోత్రములఁ గొనియాడి మఱియు 68

వ మహోజ్జ్వలంబు లగు భూషణ వస్త్ర గంధ పుష్పమాలికాదులచేత మునీశ్వరు నలంకృతుంగావించి యౌపవాహ్యంబగు మదనాగంబునం దధిరోహణంబుఁ జేయించి సముత్తుంగ మంగళతూర్య ఘోష సహితంబుగాఁ బురరంగ బలంబులతోఁగూడఁ బరిపర్యటనం బొనరించునప్పుడు సర్వేశ్వరుండును

1 మా. దిగి

కోటికందర్పసుందరుండును మహానుభావుండునగు శ్రీవిష్ణుదేవుండు లక్ష్మీ సహితుండగుచుఁ బ్రదయాకరుండగు పతగేంద్రు నారోహించి పద్మభవ భవేంద్రాది సురముని పరి[1]వృతుండగుచుఁ దక్షణంబున గజస్కంధాధి రూఢుండగు నమ్మునిఁ గనుంగొనుట కివృగింపుచు మహాభాగవతాగ్రభా గంబు నందలి యంతరిక్షంబునందు ప్రాదుర్భవించిన సద్దేవుం గాంచి భక్తి సుహృష్ట హృదయుండగుచుఁ దదీయసౌందర్యామృతంబు గ్రోలి తన్మయా కృతచేతస్కుండగుచు నీరజాక్షుని దైవత సౌందర్యాతిశయ వేషంబులకు దృష్టిదోషంబయ్యెదునని చింతింపుచుఁ దన్నిరాసార్థంబుగా నతని మంగళాశాసనంబుఁ జేయుటకై యుద్యుక్తమంతు డగుచు గళగండంబు నందుఁ దారంబు గావించి యానంద సంభృతుండగుచు సామగానస్వరంబు నంజేసి యిట్లనియె ౬౯

విష్ణుచిత్తుఁ డొనరించిన మంగళాశాసనము

సీ. మంగళం బచ్యుత మధుకైటభ విదారి
మంగళం బీశ్వర మదన జనక
మంగళం బంతరాత్మక లోకనాయక
మంగళంబు రమానుషంగ పక్ష
మంగళం బాశ్రితోత్తుంగ మూర్తిప్రద
మంగళం బబ్జ భవామరమతాంగ
మంగళంబు సుపర్వమందార సమరూప
మంగళం బఖిలాంతరంగ నిలయ

తే. మంగళంబు మహాపాపభంగ చరిత
మంగళంబు సువర్ణపతంగ గమన
మంగళంబు దయారసాపాంగ విభవ
మంగళము దైత్యనాశ పతంగవాహ 70

---

1 ము. ప్ర 2 మూ. హ

మ. శత రాజార మహోగ్ర ఖండన ధురాదండంబులం గల్గు నీ
శతి భక్తిన్ రచియింప మంగళము మార్తాండచ్ఛటా కోటి సం
భృతదేహంబును దైత్యఖండనకలా హేతుత్వముం గాంచుఁ బ్రా
స్త్రితమౌ చక్రము గల్గ నీకొసఁగుఁ జేయన్ మంగళం బయ్యెడా 71

తే.గీ. ఆదిపూరుష నీదు కామోదకీటి
కంఠమునకును సుందర గాత్రమునకు
మంగళం బాచరింతు నీ మహిమయైన
మానినీమణి లక్ష్మికి మంగళంబు 72

చ. త్రిదశుల సేవితంబులు విరించిముఖామర హైమ మౌళి దై
వతమణి బంధుర ప్రకర వారిజముల్ ధవళీయ పాదముల్
మతిని దలంచి నీ కొసఁగు మంగళ మే నొనరింతు వారిధ సం
చితమగు నీ కృపారస విశేషముచే మురదైత్యసంహరా. 73

ఆ.వె. మనమునందుఁ దత్త్వమహిమానుగుణ్యత
శేషశేషితాస్థిఁ దెలుగునట్టి
నిర్మలానుబంధ నియతి గావించెదు
నీకు మంగళంబు నే నొనర్తు 74

క. అనియిట్లు హరికి మంగళ
మును మౌని యొనర్చె దివ్యములు పద్యములన్
దనరెడు ప్రబంధములు దే
వునికొఱకు రచించె భక్తి పూరిత మతియై 75

ఆ వె అనుచు నిట్టు పలుకు నధికసంతుష్టుఁడై
కరుణచేత నతనిఁ గాంచి శౌరి
యాత్మ పద్మ కర్ణికాగ్ర స్థలంబున
దానిఁ జేసె భక్తవత్సలుండు 76

విష్ణుచిత్తుఁడు మహావైభవముతో ధన్విపురముఁ జేరుట

తే గీ అంత బహువస్తువులఁ జేసి యధిపుచేతఁ
బూజితుండయి యమ్ముని పుంగవుండు
తదనుమతిఁ గొని వేడ్కచే ధన్విపురముఁ
జేరెఁ బరివృతుఁ డగుచు సుదారలీల 77

క పురమును నందము చూచి
సుర వైభవ మాలకించి సుస్థిర మతుఁడై
పురవర మమలాకృతి గని
హరి నాతని సేవఁ జేయఁ బురి వెడలి రాగన్ 78

క ఆ పురజన పూజితుఁడై
యాపృథ్వీసురుఁడు గజ సమారూఢ గతిన్
దీపింపఁ జొచ్చె నాపుర
మేపున భగవద్దయానమేత హృదయుఁడై 79

తే గీ శార్ఙ్గ ధన్వాది పదయుక్తమాయి యుండి
దనరఁ బ్రవేశించి యమ్మునిరాయఁ డర్హ
యుని బరంధాము సద్భక్త సర్వరక్షుఁ
గూర్చి ప్రణమిల్లి తనమది గోర్కు లలర 80

వ. అంత సత్యాంబిరానాథునకు భట్టనాథుండు తదాసీతంబగు ధనంబును
బ్రాకారంబగు హస్త్యంబరంబును సమర్పించి యథాప్రకారంబున
దత్తైంకర్య ప్రతుండునుం దదారాధనాపరుండునునై యుండెనని మహా
యోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణోత్తర
ఖండంబు నందలి పంచవింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణంబగు నారాయ
ణుండు సనకునకు వెల్లడించి వెండియు నిట్లనియె ౮౧

తే.గీ. ఇట్లు కైంకర్య పరుఁడై యెసఁగు విష్ణు
చిత్తుఁడు హరి ప్రియుండు ధీసత యతండు
ననుదినం బింద్రియ కృతార్థతను దలంగి
ధాత్రిఁ గృత కృత్యుఁడగుచు నుదార కీర్తి ౮౨

తే.గీ. కంధిశాయికా నవ్యగానపు కర్మ
మునను బెంచిండి యాత్మీయమునగు గరిమ
మూలఁ గృతార్థతఁ జేయఁగాఁ దలఁచి యచ్యు
తాంఘ్రి పంకేరుహధ్యానమున రగుచు నుండి ౮౩

విష్ణుచిత్తునకుఁ దులసీవనంబున భూదేవి గదాస్వరూపంబునఁ
గన్యకయై కాన్పించుట

చ. స్థిరమతి నొక్కనాం డతఁ డులసీవన సీమకు నేఁగి యందు ని
ర్భరతర భూమియున్ రుచివిభాసిత విస్ఫురణంబుతో ధరా
పరమపువన్ ఘటింపఁ దనివారఁగ మతిన్ హృదయాబ్జపీఠికాం
తరమున శౌరి మూర్తి విదితస్థితిఁ గాంచుచు పల్లెన్ భువిన్ ౮౪

తే.గీ. సాల మూలంబునం దతఁ డాలవాల
ములు రచింపుచు నానామములు వ్యక్తియ
పుత్రకుని మాడ్కిఁ గ్రైకొని పోషణంబు
సల్పు చందము వసియించె నంతనమున ౮౫

క. అంతట దులసీ మూల ధ
రాంతిక సీమను బవిత్ర మంటపమది మహా
శ్చాంతుండు విష్ణుచిత్తుడు ద
వంతామర వితుడు ద్రవ్య దానమయమునన్ ౧౬

సీ. ఆషాఢ మాసంబు నందలి పూర్వ ఫ
ల్గుణితార గం శుభ దినమునందు
శుభలగ్నమునను వసుంధరాంశను జేసి
తులసీవనమూల భూతలమునందు
శారదాగమ పూర్ణచంద్రరేఖయు బోలి
వికచాబ్జవదన బాలిక కురంగి
జనియింప నగుడ నా ధరణీసురోత్తము
డానందకందళితాంతరంగు

తే.గీ. తగుచు లక్షణ లక్షిత సుగుణ చరిత
మరకత శ్యామ సౌందర్య మహిత సీమ
యౌచరపాం వరకరుణాలవాల
గాంచి వాత్సల్య మొంది యుత్కర్ష మొంది ౧౭

అశరీరవాణి గోదాదేవి పూర్వజన్మ వృత్తాంతంబు దెలుపుట

క. కరముంజే [1]నా బాలి
[2]మురువున నెత్తికొని మోదమున్ గొని తా సి
రరుచి ధరణి నెట్లు పెంచెదొ
వరదా రంగ నను పద కుటిర యనెన్ ౧౮

1 పు. 5   2 మూ. ముద్రణ

తే గీ దీని నన్నంబు వదియెంత మౌనివర్య
యాలకింపుము సృష్ట్యాదియందు శౌరి
మనుఁడు భగవంతుఁడగు జనార్దనుఁడు విలయ
జలమునందు మునింగిన జలధిఁ గాంచి 60

ఆ వె మొదు వరాహరూపముం గొని యాభూమి
నుద్ధరించు కోర్కి నొంది తా మ
హార్ణవంబుఁ జొచ్చి యట ధరనెత్తె న
మాధవస్తుతుండు మాధవుండు 9

క లలి నా భూమీ సతితో
జలజదళాక్షుఁడు క్రీడనల్పినతో నా
లలనామణి యా దేవునిఁ
దలంచి వదించె నిట్లు విస్మితరోత్కన 61

ఆ వె పరద లోకమున భవద్భీతి గల జను
లెవరు పొందఁ జాలు యెట్టి ప్రియము
ఘనముగా రహస్యమునకు రహస్యమో
దీనిఁ జెల్ల వలయు దివ్యమతిది 62

క అనవుం దా భువివాక్యము
విని భగవంతుండు శౌరి విశ్వమయుం డా
వనితా మతిఁ ప్రియుగాలిం
జనవున వాలింగనంబు సలిపి వచించెన్. 63

సీ. నా రాష్ట్రరాజ్యమై నన్నేరదాయక
నాయందుఁ దగుభక్తి నమ్మినట్టి
ధన్యవ్రత [1]గావ నుత్తమ మగునట్టి ర
హస్యంబు నీ కే నుదాహరింతు
నాలింపుము దేవి యఖిల పూజలయందు
[2]ముఖ్యగా వింసిల్లు పుష్పపూజ
హాతుఁ బ్రేమయగుట మహా సుమపూజాప
నైక మద్గుణ కీర్త నాఖ్య మతుం

తే.గీ. తారగాఁ గోర్కులొసంగి యవల దివ్య
ధామ మగునట్టి పరమపదంబు నిత్తు
ననెడు హరిసూక్తి నాలించి యపుడు శౌరి
కిష్టురాలైన భూదేవి యొసఁగు శివ ౮౪

తే.గీ. ఇందిరాధీశ్వరునకు సతీష్టమై ప
సిండు సుమమాలికాపూజ సేయుదాన
నహరహంబును దన్మహామహుఁ గుణైక
కీర్తనము నల్పుఁగను విస్ఫూర్తి నించి ౮౫

క. అని మహిఁ దెలిపించి ముదం
బున యోగీశ్వరుఁడవైన భూసుర నీయం
దును గల్గు జగతిఁ బారత్వం
బున సీత జగజ్జననియుఁ బొదమిన యట్లన్ ౮౬

---

1 ము. గాపున యుత్తమగు
2 ము. పూజాపనైక

విష్ణుచిత్తుఁ డా కన్యను గృహంబునకుఁ గొని చని భార్యా సహితుఁడై పోషించుట

తే.గీ. ఈ కుమారిక గుణశాలి నీవు కరుణఁ
బోషణము చేయు మనఘ సంపూర్ణ మగుచు
దివ్యమగు పరమస్థాన మవ్యయంబుఁ
జెందగల ముక్తి నిఖిల సంసిద్ధి గలిగి ౯౭

క. అని పన్నాడిన వాక్యము
విని సంతోషంబుఁ జెంది విప్రేంద్రుం డా
త్మ నిశాంతముఁ జేరి ముదం
బున కథయగు పుత్రిఁ దనదు పొలఁతి కొసంగెన్. ౯౮

తే.గీ. ఇంత నా సతి వృత్తాంత మవనిసురుఁడు
పల్కుచో నప్పయోజాస్య పద్మ పగిదిఁ
దనరు పద్మాక్షి యగునట్టి తనయ పోష
ణంబు గావించెఁ బరమ హర్షంబు జెంది ౯౯

తే.గీ. సుతని గోదాభిధానంబుఁ జేసెఁ దండ్రి
యప్పయోజాస్య యతులితాహ్లాద చిత్తుఁ
డగుచు నాలేమ సంవర్ధితాంగ యగుచు
రూపలావణ్యగుణ్యానురూధి మించె 100

గోదాదేవీసౌందర్య వర్ణనము

క. విమలరుచి పూత వానన
కమలము చనుకట్టులు ప్రకాశించె మహో
ద్యమమయ్యెఁ గుంతలాళులు
రమణికి యౌవన మనియెడు రవి యుదయింపన్ 101

ఉ సంతత మింద్రనీలముల జగ్గున తెగ్గు వహింపఁ జాలు ని
య్యంతి సుకైశికంబు వదనేందుని జేరిఁ జెలిఁ బ్రాఁకునా
నంతమనంగఁ బనం దగి సంచిత భృంగ గరుద్ద్యుతి చ్ఛటా
క్రాంత మహోదయం గలిగి కంధర బృంద జయన్ హసింపుచున్. ౧౦౫

ఉ కన్నులు కల్వరేకులు ముఖంబు సుధాకరబింబ మున్నలౌ
దన్నులు చక్రవాకములు చంపకసూనము నాస యింపుగా
నన్నవుఁ గొను మిన్నగట సంతత మీ యుపమాన వస్తువుల్
మున్ను దపంబు సేయు వలముంగద ముద్దియ నాశ్రయించుటన్ ౧౦౬

క కందమ్ములు దమ్ములం తా
నందం బెరఁబాపు భువన వయకరలీలన్
జెందియు గిరి లావ[2]య్యెను
నిందు నిభాస్యను సమాశ్రయించిన కరనన్ ౧౦౭

సీ లావణ్య వాహినిఁ దనరు స్తనమందనఁ
గనుపట్టు గళము ముఖమ్ము మించ
శృంగార సరస భాసించు రాజీవమ్ము
లనఁగ లోచనములు వంధ్రమ[3]ుచర
సార సౌందర్య పున్నరితయందలి సార
సముఁన గతులు హస్తంబు లుర
నసమ విలాసజలాశయంబునఁ జొల్చు
వక్రంబున నాభి చన్ను లెనఁగఁ

1 మూ సం-తసమం 2 మూ లావయ్యెను
3 మూ సాంనవ

తే.గీ. తొనఁగు నీమంతారవాటి పుష్పవాటి
సైకతశ్రేణి నిస్తులంబందవేణి
పరమకల్యాణి దేహంపు సిరికరాణి (?)
మీఁదు నింద్రాణిసరణిఁ దొలాఁప్రు ధరణి 105

తే.గీ. చెలువమగు కొప్పు నింపు సిరుఁ గవ్య
సమరు గుబ్బంటిరు శైలముల మీఁద
బాల మూగారు రుమ్మెదబారుఁ గేరు
సోము డొంతుఁ దాము నెమ్మోము సోము 106

తే.గీ. సతియ రదన ప్రభామునకు సాటి రాక
వజ్రములు ముత్తియంబులు పరుసఁదప్పి
ఖండదాక్షిణ్య ధిద్రసంగతి నెసంగెఁ
దరమె ఖండద్విరోధ మెవ్వరికి జగతి 107

క. కలికి రదనములు కుంద
మ్ముల దాదినపర్ణ మిరుద మొగి కైశ్యము పు
క్కిలి నెదరింపుట మొలాయిరి
చెలిఁజేర[1] సవర్ణతాప్తిఁ జెందె సుఖించెన్ 108

చ. ఘనములు కల్ప్రగాభం సమున్నతి ఫాంము చాంచంద్రుఁడే
గణములు మందయానములు కర్షములన్ సిరు తొటఁజేసి యే
యుజాగతినైన నిక్షి కరరేఖయ నేరికిఁ గల్గ నేర దౌ
త్రిజగతి కిమె మాతగ సుతింగాని మున్ హరిణాటి యొటయున్ 109

---

1 మూ స

సీ. ఆస్థానము మన్నించిపట్టి నేర్పరిసన
నారుశం దాపుగా నుద్రికించేయు
ఆంధ్ర యుక్తిని [1]ధీరగాలివై నను బట్టి
యప్పుం పొంపుగా సంపరించు[2]
తొక్కిలి మధురర స్ఫూర్తి వెంబడి నర
[3]సుంపైన నరి విరసుం నొనర్చు[4]
గుడయుగ మే యెద నవంతాప్తి వహించు
[5]వారికైనను తాల పలి రచించు

తే.గీ. సుకతలు లయలెక్క యున్నతిఁ గదంగు
వారికేని తిరస్కృతి నూరడించు
దా వయో బాల్య మదనతంత్రాధిదేవ
తయ యనగ దీప్తిఁ జెందె సౌందర్య మొంది 110

గోదాదేవి రంగనాథ లగ్న చిత్తయై వివర్ణ లౌనర్చుట

క. ఈడిది దుదిర రేఖా
తారుణ్యశ్రీ దనర్ప ధన్విపురమునం
దారాధకర విలాసో
దారత రాముక్తమాల్యదాసతి పెంపెన్ 111

ఉ. యౌవనోన్నతయై లంరుహాయతలోచన గానమాధురీ
రావముఁ జేసి భక్తి ననురాగముఁ గైకొని దేవదేవు లం
క్ష్మవరు సంస్తుతించి తన చిత్తమునం దధినాథుగాఁగ ని
ద్ధ్యానైకత్రై కృపించె సరసస్థితిఁ దోడి చెలుల్ దిసింపగఁన్ 112

1 ము ధర 2 మూ షు 3 మూ సుస్త్రైన నరలి
4 మూ ర్చు 5 ము వారికైవను 6 మూ షు

ఉ వెన్నెల కాఁతకున్ మరుని వేదనకున్ మలయంపు గాలికిన్
గన్నియ చిత్తమందుఁ బరితాపము నొందుచు రంగనాయకున్
బన్నగశాయి కీర్తన మహారస సామృత మాధురీ ధురీం
బన్నెడు గానము[1]ంగొని సహిష్ణుత నల్పి సుదంతి తోర్వఁగన్ 113

క ఆటలఁ బాటల మాటల
నేటులఁ బరిపాటిఁ జేసి నీరజనేత్రం
దోఁచి గానియాడుచును దన
తోడి సఖుల కరవి మహిత దొరకొని పలుకున్ 114

తే గీ అమిత సౌశీల్య ముఖ్య గుణాఢ్యయగుచు
[2]యౌవన వారంధ విగ్రహమైన యామె
నిరత మాధుర తర మధురములైన
[3]హరి గుణము లెన్ను జరకుని తరణి ధరణి 115

మ సరసీజాక్షునియందు లీనతరమౌ స్వాంతంబు రంజిల్లి యా
యరవిందాయతనేత్ర హర్ష పరిపూర్ణాక్షియై తద్గతో
త్కరమౌ గానము చేయుచున్ హృదయ పద్మంబందుఁ దన్మూర్తి నిసు
స్థిరవృత్తిన్ దిసియింపుచున్ సతత మక్కాం ప్రమావాద్యయౌ 116

---

1 మూ. మనం 2 మూ. యవ్వ 3 మూ. హరి కథగుణ

క. ఆరామ చంద్రికతో వన
మారాధిం జేరి పుష్పవలి సంఖ్యలుగాఁ
గూరిమిఁ [1]గాని నిరతంబు మ
రారినిఁ బూజించు విష్ణులాయత మతియై 117

క. నానా విధంబులు వా
సూనంబులచేత గౌరి శుభకారిణి ని
త్యానందవిధిని భక్తిని
దానక్రమమతిన్ సహస్య వందించు నొగిన్ 118

సీ. [2]తన తండ్రి సద్భక్తిఁ దలకొని పతిరాజ
రయన పూజార్థమై సంతతమున
మానితంబగు పుష్పమాలిక లొసరించ
వాని గోదాహ్వయ వనజపాళి
యింద్రనీలాభ్యాయ తెన యగు నిజకేశ
తంబున ధరియించి మురతపించి
సుతరమైన వసీన ముకురమ్ము వంక దాక్ష
రేఖ విలోకించి హృదయ జనిత

తే.గీ. తోషితాయత్తయై ఫలితోన మగుడఁ
బెట్టియంచ చెప్పి నిస్తులప్రియముఁ జేసి
కంజనేత్రుని యవతార కథనములు స
భక్తిఁ బాటలు పాడు పత్రపదముగ 119

---

1 మూ. గానిరతంబు

2 మూ. తమ

చ. అనయము(జక్రపాణికొఱకై యనఘుం డొనరించు మాలికల్
మునుకొని తా ధరించుకొని మోదము(జెందుచు మందిరాంతరం
బున(జరియింపుచున్ ముకురమం దవలోకింపుచు నవ్వుచున్ మనం
బున(గమలేశు సంస్మరణమున్ రచియించు వధూటి వేడుకన్(120

చ. తరమతి(గవ్వకామతి మదంబున(దాల్చిన పుష్పమాలికా
తతి(గొని చక్రపాణికి సుదారత సర్పణ చేయు భక్తిసం
గతి గని భట్టనాథు(డు పవిత్రత విష్ణుపదాంబుజార్చ సం
గతి(గొను చిత్తముం గలిగి కౌతుకవృత్తి నొసంగు నెయ్యెడన్ 121

క. మాలిక దాల్చిన యా సుత
మాలిక లా విభు(దొసంగ మోనిర తయటా
కాలిక గుణ శీలిక వన
మాలికి(బ్రియ మయ్యె వనిత మహితస్ఫూర్తిన్ 122

క. తరము సుత సేయు కృత్యం
బెఱు(గక సద్భక్తిచే మహీసుర వరు(డా
హరికి(బరిభుక్త మాలిక
లరయ నొసంగ(గొన్ని దినము లరిగిన పిదపన్ 123

రంగనాథు(డు గోదాదేవి పరిభుక్త పుష్పమాలికనా గోరుట

చ. సరసిజగంధి యొక్క దివసంబున నిర్మల పుష్పమాలికో
త్కరము ధరింపనట్టితఱి(దక్షిణమందగు భట్టనాథు(డా
దరమున వచ్చి కాంచి వితతస్థితి(జింత యొనర్చి తల్లి యా
తెఱ(గు నొనర్చు టేమిటికి దేవునియందలి భక్తి గల్గకన్ 124

క. అని యా సరములు విడి యా
ఘమఁ దితరములైన మాలికలు చేసి ముదం
బునఁ జక్రపాణి కొసఁగెను
మునిజత భక్తిరసోద సుస్థిర మతియై 125

సీ. ఆరూఢి గోదాపదాంబుజాసన చేత
నుత్తము[1]లైనట్టి పూల సరులు
ర్పటియించు భక్తవాత్సల్య మునీశ్వరుం గూర్చి
నవ్విభు మదమున నలినసేత్రుఁ
డిపను నీ ప్రీతి యనురాగమునఁ దాల్చి
కుసుమమాలికలు మా కొసగు మనుచు
యాచించునప్పు దయ్యచ్యుతునకు నమ
స్కారంబు చేసి యాశ్చర్య మంది

ఆ. వె. యతఁడు భక్తిచేత నా పుష్పహారంబు
లాత్మకన్యకను మురారి కర్పి
తంబుఁ జేయఁ దోషలం బంది యద్దేవుఁ
డవనిసురుని తోడ ననియెఁ బ్రీతి 126

చ. తరవరమూర్తియై రుచిరతం గాను నీ యరవిందగంధి నం
దితమతి నే వివాహమును జేసికొనంగల వాఁడఁ బ్రేమ నో
షితిసుర యంతసేపు పరికింప భవద్గృహసీమ దీని ను
ద్ధతి వసియింపఁజేయు మని తండ్రదనాభుఁడు పల్కె నేరుతన్ 127

1 మూ లే గొన్నట్ట

క. తరుణీ పరిభుక్తములగు
సరములు హరి దాల్చికొని విదశులఁ దగు భూ
సురునిఁ గనుంగొని యా సతి
ధరణి [1]ధరణ్యంగ గాఁగఁ దలఁపుము మదిలోన్ 128

తే.గీ. ఏను జెండ్లాడు నందాక నీ వయస్య
యున్మదీయ గృహంబు[2] (న) నుండని మ్మ
టంచు సంతోష లోచనుఁ డాజ్ఞ మొసఁగ
నమ్మహాత్ముండు తోషితస్వాంతుఁ డగుచు 129

క. [3]అనయము దేవేశుం గని
మౌని వరుఁ డాతనికి మ్రొక్కి మోదము తోడన్
దనయను దోఁకొని తనగృహ
మునకుఁ జనియె నఖిలలోకము గొనియాడన్ 130

గోదాదేవి తన తండ్రిని యర్చావతారస్వరూపంబు లడుగుట

క. ఒక నాఁడా గోదాసతి
ప్రకటిత భక్తిని జనకుం బద తత్పరయై
సుకర మతిఁ దత్కథాశ్రవ
ణ కుతూహల యగుచు నుండి నయతర లీలన్ 131

తే.గీ. అ జనకు మునినాయకు నమిత భక్తిఁ
జేరి ప్రణమిల్లి సంతోష చిత్త యగుచు
నంత నాముక్తమాల్యద యతనిఁ జూచి
పల్కె నిట్లు మృదూక్తిని భవ్యమతిని 132

---

1 మూ ధరణ్యాంశ గాఁదల 2 మూ నుండ
3 ఈ మూ అందేవేశుండాగిన పూర్వపద్యము నందలి వాక్యముతో నన్వయించు లేదు

సీ దివిజవంద్యుండును దేవదేవుండునౌ
వరవిందనేత్రు పరాత్పరాకార
ము ఈ భువనంబునఁ గల వసంఖ్యంబులౌ
గా మానవులకుఁ బ్రఖ్యాతి గాఁగ
సర్వాధికము లోట సకలంబు గుంభంబు
వలన ముక్తిదమూర్తి పొలుచు దాని
యందుఁబ్రసిద్ధంబులై ఇర్వసౌఖ్యంబు
లొసఁగు [1]వాణిలో వనూన వృత్తి

తే.గీ. బ్రవణ మంత్రంబువేతనే సకల జనులు
ముక్తిఁ బొందుదు రటులిలాపోదులగుచు
దాని వరియింప నను గూర్చి భవ్యమతిని
జనక హరిభక్తి దాయక సాధురింక 133

క. అని యిట్లు ప్రశ్నఁ జేసెను
వనితామణి నా కుమారి వరికించి ముదం
బున మృదు వచోరి వచించెన్
జనకుఁడు బహువాక్యములఁ బ్రశంస నలుపుచున్ 134

వ. లోకంబునందు గుహ్యతమంబగు నీ [2]యర్వాక్య వ్యూహంబు సూక్తమగుట
బ్రవణంబు వలన ముక్తి దాయకంబగు దాని వరియించెద మాకర్ణింపు
మని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణో
త్తర ఖండంబునందలి షడ్వింశాధ్యాయంబు భక్త పరాయణంబగు నానా
యణుండు నరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 135

1 మూ వాణులలో
2 వ్రా యర్వా

విష్ణుచిత్తుఁడు గోదాదేవికి వరుల క్షేత్ర విష్ణునామ తన్మాహాత్మ్యంబులఁ దెలియఁ జెప్పుట

క శ్రీ వైకుంఠ మహా లో
కావాసుఁడు వాసుదేవుఁ డవ్యయుఁడార్య
శ్రీ విభవుడు నిత్యాఖ్యం
దావి[1]ర్భావుండు దనరు వరిశరయంటిలన్ 186

మ లలితాష్టాక్షర మంత్రరాజ మనూజాఙ్మ ప్రభావోదయుల్
వినవ ద్వేద రదంత పారగులు సంవిద్బ్రార ఏష్ఠా గరి
ష్ఠులు సాయుజ్య నిరూఢ్యమాన మహిమస్ఫూర్తుల్ సదా నిత్యము
క్తులు సేవింతుర చందు నచ్యుతుఁడు వైకుంఠం దకుంఠస్థితిన్ 187

క ఆమోదలోకమునఁ బర
మామోదముఁ జెందు గౌరి [2](యఖిల) గుణమణి
ధాముఁడు శ్రీ నంకర్షణ
నాముఁడు విలసిల్లు మునిజనస్తుతుఁ డగుచున్ 188

క చన సంప్రమోదలోకం
బునఁ బ్రద్యుమ్నుండు నిత్యపూర్ణుండు వసిం
చును భక్తవత్సలుఁడు స
న్మునిసేవితుఁ డచ్యుతుఁడు సముజ్వల మతియై 189

తే గీ సరసిజాదన సామోద పరమలోక
మందు న[3]తిభ్యాతుఁ డ)ని యద్దుఁ డగుచునుండు
నారాయణుఁ డరుణిత్సార్ద [4]భక్తుఁ
డనిశపావనుఁ డఖిల జీవనుఁడు నగుచు 140

1 వరా ధావ్యుండు 2 మూ (యఖిల) లేదు
8 మూ లేదు 4 మూ వవ

తే.గీ. అఖిలలోక శిరోమణి యైనయట్టి
సత్యలోకంబు నందుల సంతతంబు
నలరు నానందమయ మూర్తులగు ముక్తు
లనుసరింప మహావిష్ణు వధివసించు 141

మ. అరయన్ భాస్కర మండలాంతరమునం దావాసియై ద్వాదశా
క్షరమంత్రార్థాలు సన్నుతింప సురలోకావహుండు లక్ష్మీయుతుం
డరవిందాక్షుఁడు భక్తరక్షకుఁడు సత్యస్వాంతుఁ డొప్పారు భా
సుర సౌవర్ణ కిరీట కుండల కటీ సూత్రాద్యలంకారియై 142

క. [1]అమృతాంబుధి నడుమ భుజం
గమ ఫణి మంటపమునఁ గంజదళాక్షుం
డమరున్ భగవంతుఁడు హరి
యమరవరుఁడు శేషశాయి యవ్యయుఁ డజుఁడున్ 143

తే.గీ. అల యనంతాది నిత్యముక్తులగు సూరు
లధిక భక్తి సేవింప నందుఁ దనరు
విష్ణుఁడు సనాతనుండు వర్ణింపఁ ద[2]రిమిం
భూషణాలంకరిష్ణుం డశేషగుణుఁడు 144

సీ. బ్రహ్మాది నిర్జర ప్రవర ప్రభావుండు
నారద సనక సనంద వాక్య

---

1 మూ. అమృతంబునిధి 2 మూ. రమిం

మానినమ్మతుఁడు శ్రీమంతుండు కాంతుండు
సంతత నిగమాంత సంచరుండు
సగుణుండు నిర్గుణుం డగణిత మహిమయుఁ
డసురమర్దనుఁడు జనార్దనుండు
కాంచనకంకణాంగద హారకేయూర
రత్నకోటీర విరాజమానుఁ

తే.గీ. డప్రమేయుం డనంతుం డపారతుండు
శార్ఙ్గధన్వుండు భువనరక్షణచణుండు
భక్తపాలుండు తారకబ్రహ్మసంజ్ఞుఁ
డధివసించు శ్వేతద్వీపమందు నెపుడు 146

సీ. పావనంబైనట్టి బదరికాశ్రమ సీమ
నధివసియించు నరాగ్రజుండు
సనకాది మునిరాజ సంసేవ్యమానుండు
నారదప్రభృతి సన్నుత పదుండు
సంతత నిర్జర సంస్తూయమానుండు
యోగవర్య మతుం డనూన గుణుఁడు
ప్రోత్రిత జ్ఞానవహార్ద బోధకుఁ డని
వార్యతేజుఁడు భక్తవత్సలుండు

తే.గీ. విష్ణుమూర్తి చిదచిద్విశిష్టమూర్తి
గురుతరం బ్రాభవుఁడు సత్యలోకమందు
సకల విద్యా వినోది తత్సృష్ట విధికి
యమిత లీలాచణుండు నారాయణుండు 148

క. పరమక్షేత్రంబై వి
స్ఫురణంబగు నైమిశమున ముక్తిదుఁ డగుచున్
హరి దగు సల్లక్షితువున
హరి శౌనక ముఖ్య పరమముని పూజితుఁడై 147

తే.గీ. ఇతి మహాపుణ్యమగు హరి క్షేత్రసీమ
రూఢి పీఠ సాలగ్రామ రూపియగుచుఁ
వెలుఁగు దార్క్ష్యాధిపేశరంబు సేవనంబు
జనమునకుఁ బరమపదం బొసంగు నెపుడు 148

క. మహి మతికర్ణికయందుం
రహి గంధ[1]చ్ఛాదితసంశ్లి రంబున హరి దా
మహిత స్ఫూర్తిం గైకొని
యహరహమును భక్తకోటి కభయప్రదుఁడై 149

ఉ. అంత నయోధ్య యందు మహా మహుఁడై యనుజన్మయుక్తుఁడై
చింతిత మూర్తియైన పృథివీసుతతోడ సమస్తలోక సం
తత విచారపద్ధతిఁ బ్రశాంతుఁడై భవమోక్షకారియై
యుల పరమాత్ముఁ డౌ జలరుహాక్షుఁడు రాముఁ డుదారకీర్తియై 150

తే.గీ. ధన్యమతి దాతఁడు సత్కృత ప్రపన్న జనుల
రక్షణ మొనర్చు దీక్షగాఁ బ్రబలువాఁడు
శ్రీకరుఁడు రఘురాముఁ డస్తోక మూర్తి
స్మరణమున ముక్తి ఫలము నొసంగువాఁడు 151

---

1 మూ. చ్ఛాదిత

క. అం మధురయందు వర్తిలు
నందాత్మజుఁడు బాలకృష్ణ సంజ్ఞఁ దనరిం ది
వ్యులు గొలువఁగఁ బరమేశుఁడు
నందనసుతుఁడుఁ [1]ప్రసన్నుఁడన వర్తిలుఁడై ౧౬౨

తే.గీ. మాయయం దంతరాత్మ రమానమేతుఁ
డగుచు నరుల రక్షింపఁ దగుచు దేవుఁ
డచ్యుతుండు గృహాంబుధి యగుచు భక్త
వత్సలుండు మధుఘ్నుండు వసించునన ౧౬౩

క. క్షమయందలి దాసే
త్రమునందు ఫణీంద్రశాయి రంగపు విధి దే
వ్రముఖ సురార్చితుఁ డగుచు
ద్యుమణి స్థిర భక్తి నొసఁగు నానందముతోఁడై ౧౬౪

తే.గీ. అమ్మహాత్ముఁ డార్యమైన యట్టి
తారకబ్రహ్మ మంత్రం బుదార సూక్తి
సంతతము మానవుల కొసంగుచుండు
ఘనతర స్ఫూర్తి లోకోపకారి యగుచు ౧౬౫

క. కరుణామూర్తి యనంత
స్ఫురుఁ డవనీనాథుఁ డాశ్రితాఘహరుఁడు శ్రీ
కరుఁడు సదా మునిసేవితుఁ
డురుతర పథ మందిరుఁడు మహోన్నతుఁ డలరున్ ౧౬౬

---

1 మూ. ప్రసన్న

తే గీ ద్వారవతియందు హరియు నవ్యయుఁడు పరుఁడు
యాదవేంద్రుండు లోకరక్షా పరుండు
సర్వలోక పరయ్యుండు సకలభక్త
వందితుఁడు శరణాగత వత్సలుండు 157

క. సంవత్సరమున యదుపతి
సుందర విగ్రహుఁడు భక్తసులభుఁడు గోపీ
బృందముతో విహరించు ము
కుందుఁడు కృష్ణుండు గోపగోయుతుఁ డెప్పుడున్ 158

తే గీ ధర మనోహరమైన బృందావనమున
నంద సూనుండు దనరు నానందముగను
నలరఁ దచ్చిత్తులను దత్పరాయణులు మ
హాత్ములగు భక్తవరులు సమర్చ సేయ 159

క. అనుదినము గాళియహ్రద
మున గోవిందుండు దనరు ముని ధ్యాధ్యేయుం
డనుపమ మూర్తి మహామహుఁ
డనవద్యుం డప్రమేయుఁ డవ్యయుఁ డగుచున్ 160

క. గోవర్ధనగిరి వరముగ
భావింపగ గోపవేషధరుఁడై హరి ల
క్ష్మీవరుఁడు దనరు సేవను
సేవకులం బ్రోవద్రు నరక సింధువు గడవన్ 161

చ. ఇలకథవిన్నమందు స్మరియించిన మర్త్యులొనర్చు పాపముం
దొలియఁగఁజేయు నచ్యుతుఁడు దురితపాపహరమూర్తి భక్తవ
త్సలుఁడు దయాళు సంస్తుతుఁడు సర్వశరీరయుఁ బ్రోచు సంతతో
జ్జ్వలుఁడు మహర్షి సేవితుఁడు సత్య విహారుఁడు ముక్తిదాయియై 162

క. హరి నారాయణ నిర్జర
గురుతర పోషయమాన గోమంత మహీ
ధరమున భగవంతుఁడు హరి
సరసిజ నయనుఁడు మురారి శౌరి దనర్చున్ 163

తే.గీ. ఇల మహాపుణ్యము వరంబు కలుషహరము
నగు హరిద్వారమందుఁ బ్రఖ్యాతి నుండు
సంతతంబు జగత్పతి సకలభక్త
జనము లర్థి నుపాసింప సంతసమున 164

సీ. అలరు సితాసితంబులగు మహానది
ప్రవహంబు లచ్చటఁ గలసియుండుఁ
బరమ పావనమునై [1]పరఁగునట్టి ప్రయాగ
మందును మాధవాద్యఖిల సురలు
వినయంబు సేవింపఁ దనరు మాధవుఁడు లో
కములకుఁ [2]దన దర్శనము వలనను
పరమపదం బిచ్చుఁ బరమాత్మ యంతఁ బ
విత్రంబయిన గయాక్షేత్రమందు

---

1 మూ. ధరగు 2 మూ. దనదు దర్శనముపలన

తే. గీ. సకలలోకాధికుఁడు మహామహుండు
శర్వ[1]మిత్రుఁడు గదాధరస్వామి గయయు
లక్షణాఢ్యుండు సర్వవరప్రదుండు
భావితాత్ముండు నిఖిలలోకావహుండు. 165

క. జగతిని గంగాసాగర
మగుఁ బుణ్యక్షేత్రవరమునందు నిఖిల యో
గిగణ సుపూజితుఁ డగుచున్
జగదధిపతి విష్ణుఁ డలరు జనము శ్రీదుఁడై 166

సీ. శ్రీకరోన్నతములై చిత్రంబులగు మహా
శృంగంబులను బ్రకాశించు చఖిం
పక్షమ్మగానేక పరికీర్ణమై వివి
ధాతు శోభితంబైన చిత్ర
కూటశైలంబునఁ గోదండ దీక్షా గు
రుండు రాముఁడు దోర్వ్యాముండు లక్ష్మ
ణాన్వితుఁడగుచు శ్రితాభయప్రదుఁడుగా
నహిత భయంకరుఁ డగుచు మోక్ష

తే. గీ. [2]దాతయు జగత్పతియు నౌచు ధన్యచిత్తు
లైన వాల్మీకిముఖులచే ననుదినంబుఁ
బూజ్యుఁడగు [3](మ) మహీజాత పుణ్యమాత
యయిన సీతను గూడి విఖ్యాత లీల 167

---

1 మూ శర్వ 2 మూ. జాత 3 మూ లేదు

క. వితత జనానంద సమం
చిత నందిగ్రామ సీమ్ని శత సత్తరికిన్
గతియైన రాఘవప్పుడు
సతతము జపాభక్త మౌని సముపాసితుఁడై 168

ఆ. విశ్వభావనుఁడు విశ్వ రాశియు విశ్వ
రూపుఁడైన శౌరి రూఢి గాంచి
భక్త సేవితంబు భాసురంబునగుఁ బ్రం
భాన తీర్థమందుఁ బరగుచుండు 169

క. శ్రీకర పుణ్య సరోవర
మై కమనీయంబు నగుచు నవమాశ్రయమౌ
శ్రీ కూర్మంబన వర్తిల్లు
శ్రీ కూర్మాకృతి ధరుండు శ్రీధరుఁ డక్షిన్ 170

సీ. దైవర్షి యక్ష గంధర్వ కిన్నర సము
ద్యానరాళింతో పావనంబు
నగుచు వర్తిల్లు సింహాచల క్షేత్రంబు
నందుఁ బూజ్యుండు మహామహుండు
భాసిల్లు నా జంఘద్ర సుభద్రలం
తోఁ గూడి నిత్య సంతోషి యగుచుఁ
బురుషోత్తముఁడు దయాంభోధి శ్రీమంతుఁడు
పతిత పావనుఁడు సుభద్రదాయి

తే.గీ. భవ్యమతి సేవచేతను స్వప్రసాద
మునకుఁ బాత్రతగను జనమ్ములకు ముక్తి
నొసఁగుచు నపార కీర్తి సమున్నతాత్ముఁ
డగుచు నిస్తుల మహిమ నపాయి యగుచు. 171

తే.గీ. సింహ శార్దూల సంగతాశ్రమ పుణ్య
తీర్థ పరిశోభితంబుగాఁ దేజరిల్లు
సింహగిరి యందు శ్రీ నరసింహమూర్తి
యమరు నమర నికాయంబు లభినుతింప. 172

క. అతఁ డఖిలాత్మకుఁడు నం
తతము నిఖిలలోక కర్త దైవత పరివ
న్నుత పదుఁడు శ్రీకరుం డం
చితమోక్ష ప్రదుఁడు నారసింహత మింపన్ 173

తే.గీ. ధారుణిని దివ్యగంధ మనోరమంబు
నైన తులసీ వనంబునం దలరుచుండు
గది సమాఖ్యుండు పంకజేక్షణుఁడు శౌరి
యవ్యయాత్ముండు భగవంతుఁ డచ్యుతుండు 174

క. తులసిని మహా పుణ్యంబగుఁ
గృత శౌచమునందు నిందిరేశుఁడు హరి దై
వతనుతుఁడు పాపహరుఁడవ
న్నుతుఁడగు లోకంబునందు ప్రీతిన తనిచేన్ 175

చ. అనవరతంబు ¹స్తోత్రగిరి యందు వసించు నృసింహమూర్తి పెం
పొనరు మనంబు గైకొని గుడోదక పానము సేయుచున్ మురం
బునను సమస్త మర్త్యులకు భుక్తియు ముక్తియు నిచ్చుచున్ దన
ర్చును బుధవంద్యమాన పరిశుద్ధపదాంబుజ యుగ్మ్యుఁడై యిలన్

తే.గీ. పారమార్థ్య మహాక్షేత్ర వాసియగుచు
భక్త జనపాల కెల్ల సత్ఫలం బొసంగు
నఖిల లోకైక కర్త రమాధినాథుఁ
డమరవంద్యుఁడు సాక్షినారాయణుండు 177

క. శ్రీ గోదావరి తటమున
శ్రీ గాంచిన ధర్మపురిని స్థిరతరలీలన్
యోగానంద నృసింహుం
డాగమవేద్యుండు దనరు నాశ్రితభరిత్రై 178

తే.గీ. దివ్యమగు కృష్ణవేణీ నదీ తటమున
నుండు శ్రీకాకుళంబున నంధ్రనాయ
కుండు దనుఁగొల్చు వారలకును ముదమున
భుక్తిముక్తులఁ గూర్చు సంపూర్ణమతిని 179

ఆ.వె. గాయత్ర్యాద్రి సంజ్ఞ గల్గిన శోభిల్లు
మున హిరణ్యకశిపుఁ బొరియఁ జేసి
నట్టి శ్రీ నృసింహుఁ డత్యుగ్రతర రూపుఁ
డమరుఁ బరమపావనాహ్వయుండు 180

---

1 మంగళగిరి

సీ. అమర చిత్తచకోర సముదయమ్ములకుఁ బ్రే
మము గూర్చు ముఖచంద్రమండలంబు
కరుణారస మరందఝర గారవమ్ముగఁ
దనరారు నేత్రపద్మద్వయంబు
భక్తచయాశాంత పరిపూర్తి సల్పు న
నల్పంబులగు బాహుకల్పలతలు
భరత సౌమిత్రి భాసుర విలోచనములకు
కాంక్షితార్థ సంపదంఘ్రి యుగము

తే.గీ. సమర లోకైక కర్త దైత్యాధినాథ
రావణ విరోధిహర్త సీతావధూ మ
నోంబుజాకర భాస్కరుం[1]డును దనర్చు
రామచంద్రుఁ డుదయాద్రి రాముఁడుండు 181

చ. జాతకవాది నిర్జరులు సన్నుతిఁ జేయఁ దనర్చు పాదముల్
గలిగి పవిత్ర నీరము చెలంగిన భీమరథీనది తటి
న్నెలకొని పుండరీకుని వినిర్మలుఁ గొల్చిన పాండురంగ వి
ఠ్ఠలపతి సత్యమూర్తి ప్రకటప్రతిభాకృతిఁ గొల్పు నిచ్చలున్ 182

సీ. ఘనతర భాగరుకావహ మహాధూమ త
దంబ కుఘుంగ ధూతాంబరంబు
భక్తి మకరంప్రతికాశ్రమ [2]దూర్ధ్వ ప్ర
సారితగారుత్మ తోరణంబు

---

1 మూ. డుడు
2 మ. లోర్ధ్వ

గగన సంగత తారకా నికాయా యుత
తత మహీరుహసంతాన ప్రకరంబు
కలహంససారస కారండవముఖ వి
హంగ విహారపద్మాకరంబు

తే.గీ. తత్కృపాప్తి భరద్వాజ[1] గౌతమభృగు
కౌశిక వసిష్ఠ సిద్ధ ప్రకాశితంబు
దివ్య తీర్థ ప్రభావ దేదీప్యమాన
పుణ్య నికరంబు వేంకట భూధరంబు. ॥183

తే.గీ. పరమ నష్టోత్తర సహస్ర పుణ్యతీర్థ
సంగతమ్మగు నమ్మహాశైలం సీమ
వెలయు దాస్వామిపుష్కరిణీ తటమున
వెలయు లక్ష్మీసమన్వితుం డచ్యుతుండు ॥184

ఆ.వె. ఘనతరుం డనంత కల్యాణ గుణపతి
పూర్ణ కలశరాశి పుణ్యమూర్తి
సౌరి నరాళ వికట పురుషుల కెప్పు డమ్మ
తం బొసం గభీష్ట దాయి యగుచు 185

మ. సరసీ నాథుఁడు శ్రీనివాసుఁడు మహోత్సాహుండు బృందారకో
త్కర సంస్తుత్య పదారవిందుఁడు కృపాకారుండు శ్రీశేషభూ
ధర సంచారుఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు సత్పాపాళిఁ బేతుఁడై
సరసీజాలయతోఁ గ్రీడ గాని తద్వైభవంబున నుండు నా 186

---

1 మూ. గౌతమాత్రి కౌశికభృగుప్రసిద్ధ

వ అని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణో
త్తర ఖండంబు నందలి సప్తవింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు
నారాయణుండు నరునకుం జెప్పె వెండియు నిట్లనియె 187

క వసుధాతిని కరుణా రస
మున నార్ద్రమైన హృదయమున్ గల్గా యశో
ధనులైన భట్టనాథులు
తనయను వినయను గుణుండి నాసెనె మహియున్ 188

క తనయా యాదవశైలం
బున కీశ్వరులైన యట్టి పురుషోత్తము డుం
డును నారాయణుడను నం
ద్రి నంరి నంతతము భక్తనమపాసితులై 189

క మరిరాచలంవానీ నృహరి
మరిరా మాత్రంబు సేవ గైకొని భక్త్యు
త్కట మతులగు మానవులకు
పటిమ నొసగు ముక్తి భక్తవత్సలు దగుచున్ 190

సీ పుణ్యంబు నతిరమ్యమును నగు వేగవ
తి మహా నిర్ఝరి [1]తీరమందు
వెలయు యె గీంద్ర సేవితమగు శ్రీహస్తి
ధరణీ ధర శిఖరాంతరమునందు

---

1 మూ రటము

భగవంతుఁ డచ్యుతుండు భక్తమందారుండు
ధన్యుండు శ్రిత వర దాయకుండు
కరుణాసముద్రుండు కంజాత నేత్రుండు
దివ్య స్వరూపుండు దేవరాజ

తే. గీ. సకల లోకేశ్వరుఁడు ప్రణతార్తి హరుఁడు
వార్ధిజా సహితుఁడు భక్తవత్సలుండు
వరదుఁడు వరేణ్యుఁ డవ్యయుఁ డతి విశేష
యలరు మోక్షప్రదుండు నారాయణుండు 141

తే. గీ. దివ్యమగు నప్పురమునందుఁ దేజరిల్లుఁ
గమలలోచనుఁ డవ్యయుఁ డమరనుతుఁడు
భక్త పరిపాలకుండు యథోక్తకారి
హరి ఫణీంద్ర శయానుఁ డనంతమూర్తి 142

వ. ఇట్టి పరమేశ పురాశ్రయుండును కాంతవదాతయు నృసింహుండును
త్రివిక్రముండును ప్రకాశవర్ణుండగు దీపప్రకాశస్వామియు వెండియు
నష్టభుజసంస్థితుండును నగు హరి యందుఁ దనరుచు నని యుండెనయ 143

క. ప్రస్తుతమగు శ్రీగృధ్రస
రస్తీరమునందు విజయ రాఘవుఁ డుండున్
నిస్తులతర విగ్రహుఁడు స
మస్త జనార్చిత పదాబ్జుఁ డగుచు నిరతమున్ 144

సీ. భువిని మహాపుణ్యమును గాంచి హోత్రాత్ర
మాంతరంబుగ నలరారి విమల
మైన పీఠరత్న మందలి హృత్తాప
నాశన కాసార నవ్యతటిని
రహిఁదనర్చును వీరరామస్వామి తో
డై త శరణ్యుఁ డస్తోక మూర్తి
యఖిల లక్షణలక్షితాత్ముఁడు సంతత
దైవత వినుతాంఘ్రి తామరసుఁడు

తే.గీ. భక్తమందారుఁ డాశ్రితవత్సలుండు
ధర్మ సంధాయకుఁడు ముక్తిదాయకుండు
విపులతాఘుండు సుందర విగ్రహుండు
సారస దళాక్షుఁ డార్తరక్షా చణుండు 195

క. ప్రోతాద్రియం దలరు ప
ద్మాత స్థితిఁ దంగరయనఁ దను పేర జగ
న్నేత యగు వాసుదేవుఁడు
భూతలమున నఖిల భక్త పోషకుఁ డగుచున్ 196

క. ఘనతరమైన గండ స్థల
మునను గలాత్రిపుష్ప సంశ్రుఁ జాలఁబొందు సదా
మునివరు సంపూజితుఁడై
యనుపమ కరుణామృతాబ్ధి యగుచు హరియుఁగాన్ 197

క. ధరణిఁ బవిత్రంబగు బలి
పురమందు మహాబలుండు పొలుచు సమస్తా
మరపూజిత విగ్రహుఁడై
సరస భవప్రచయ ముక్తి సంధాయకుఁడై 198

తే.గీ. భక్తిసార మహాక్షేత్ర వాసియగు భ
ార్గవుండు జగత్పతి యచ్యుతుండు
సజ్జన నుతుండు దేవతా చక్రవర్తి
యాత్రిక పరాయణుండు నారాయణుండు 199

క. ఇంద్ర క్షేత్రంబు నను మ
హేంద్ర ప్రముఖామరులు రహిం బూజింపన్
సాంద్రదయావంతుఁడు నిత్యు ని
స్తంద్ర కలుషహారి దైవతప్రభుఁ డెందున్ 200

క. వ్యాపిత మూర్తి మహాత్ముఁడు
గోపపురమునందుఁ దనరు గోప పతి సుర
ప్రాపకుఁడు ముక్తిదాయకుఁ
డాపద్విచ్ఛేదకుఁడు కృపాంబుధి యగుచున్ 201

క. శ్రీమంతంబై సద్భక్తి
కామోదంబై మహత్త్వమై వెలసెడు నా
శ్రీముష్ణంబున శౌరి మ
హామహుఁడు వరాహరూపమై విలసిల్లున్ 202

క విమలతరంబగు మహితా
ఖ్య మహా స్థానంబునందు నలరారు మహో
ద్యమ మూర్తి పద్మలోచనుఁ
డమర ముని ప్రముఖ వందితాంఘ్రి యుగళుఁడై 20౨

సీ. ఆ వని కవేరకన్యా మహనీయ మ
ధ్యద్వీపమున సముదార మగుచు
శ్రీరంగ మనుపేరఁ జెన్నొందు క్షేత్రంబు
క్షేత్రోత్తమంబు లెక్కకరంబు
పరమ పావనము భాసుర పుణ్య మహితంబో
త్తర మంగళము నద్భుత మగుట
నందు పవిత్రంబు ప్రణవాకారమును రత్న
మయమును గర్మ నశయమా పధిక

తే.గీ. రమ్యమును వేద శృంగార [1]రాజితంబు
నవ్యయము నున్నతంబును నగు విమాన
మధ్యమునఁ దనరెడు భుజంగమ వరాంగ
తల్పమధ్యమునందు సుఖాస్పదుఁ డగుచు 20౪

క కామిత ఫలప్రదుఁడు హరి
శ్రీమంతుం డఖిలలోక చింతామణి శ్రీ
భూమి నీళా సహితుం
డై మహిత సుఖాప్తినుండు నతిశయలీలన్ 20౫

---

1 పా. విరాజి

/

క కరుణాకర సామ్రాజ్యాంబుధి
పరమాత్ముఁడు విభుఁడు రంగపతి శ్రీ వనజా
కరుఁ డరవింద దళాక్షుఁడు
హరుకుఁ దిక్కైన వరదుఁ డచ్యుతుఁ డంచున్ 206

తే గీ అతఁడు సాక్షాత్పరబ్రహ్మ మఖిల భువన
నాథుఁడు బరాత్పరుండు సనాతనుండు
యోగి యోగి హృత్కంజమం దాగమాంత
రూపి దీనావనాలి తద్రూపధారి 207

క అతఁడె పరబ్రహ్మం బా
కృతియె పరమపదము దీప్తిఁ జెందెడు [1]విలా
కృతిగా నాతావెవియు
సతతం బందరుఁ గల్గు విదాశిసగాన్ 208

తే గీ అవని మోక్షార్థ సుప్రభవ్య నైవేద్యమనుఁడు
తిరము వైకుంఠ[2]మనఁదగు నరణి ధరణి
నిమ్మహాక్షేత్రమున వసియింప వలయు
భక్తి పరిపూరితాత్ముఁ డౌచుఁ దగుచు 209

ఉ శ్రీమంతమాయ దివ్యము
నై మను పరపటమునందు నభ్యుదయుఁడు సి
తా మహిళా రమణుండు ద
యా మూర్తి స్మరింపఁదగు సుధారనుతుఁడై 210

---

1 ము విరిగా
2 మూ మన్దగు

క. సారక్షేత్రంబునఁ దన
రారున్ వరనాథుఁ డంబుజాక్షుండు కృపాం
భోరాశి ముక్తి నిడుఁడు
సాంసారిక భవ మహాంబుధి పారముఁ దగుచున్ 211

తే.గీ. అహహ యిట్టి ఖండనక్షేత్రమందుఁ దనరు
ఘనుఁడు పాపాపహారుఁడు శ్రీకరుఁడు శౌరి
ధర్మ సంధాయకుఁడు ముక్తిదాయకుండు
శ్రీయువతి నాయకుండు నారాయణుండు 212

తే.గీ. గిరిఁ గ్రామంబు శ్రీనివాస స్థలంబు
నరుచే నందు వర్తిల్లు హరి విబుధుల
పూజలను ఎక్కుఁగా భక్తపుణ్యమునకు
సంతతము మోక్ష మొసఁగు మహాప్రభావుఁ 213

క. ధరణి సువర్ణ నగరమునఁ
దరఁగ సువర్ణాఖ్యుఁడు హరి వరుఁడు సద్గుణా
కరుఁడు సరసీరుహాక్షుఁడు
పటుసంసారాబ్ధి ముక్తికరుఁ డవ్యయుఁడున్ 214

క. వసుధపైని వ్యాఘ్రపురమునఁ
శ్రీ మహాబలుం డంత పరమాత్ముఁడు స
ద్విభవ ధను వంచితపదుఁడు
విభుఁడు శశిధరాభిధాయి పితామహుఁ డిలన్ 215

తే.గీ. సత్యతరమగు నాశాశ నగర మందు
నధివసించు నధోక్షజుం డచ్యుతుండు
సర్వలావర్తకీ క్షేత్ర మొందు శౌరి
విశ్వమయుండు మహాత్ముండు శాశ్వతుండు 216

తే.గీ. దివ్యతరమగు మణికోటి తీర్థమునఁ ద
నర్చును మహాప్రభుండు సనాతనుండు
విశ్రుతంబుగఁ ద్వష్టాఖ్య వెలయు పురిని
నందు శౌరి మహాకృష్ణుఁ డనెడు పేర 217

క. విమలంబగు విష్ణుస్థా
నమునందుఁ దనర్చు సత్యనంతుఁడు హరి వి
శ్వమయుండు భక్తవరదుఁ డు
కమలాసన వినుత పాదకమల యుగుండై 218

క. అనుపమమగు విష్ణుపదం
బున వర్తిల నచ్యుతుండు పురుహూతనుతుం
డనఘుఁడు లక్ష్మీ వారా
యణుఁడన విఖ్యాతి గాంచి యతులిత లీలన్ 219

క. నలువగు శ్వేత ద్వీపమున
నలరారును శాంతమూర్తి యని జనులను వి
ఖ్యాతి హరి సురప్రియుండుగాఁ
బలుకంబడ నగ్నిహోత్ర పట్టణ సీమన్ 220

క. ఘనమగు భర్గస్థానం
బున భార్గవ సంజ్ఞఁ దగుచుఁ బుణ్యాత్మకులా
జనులు భజియింపఁ దనరును
వనజాక్షుఁడు శౌరి భక్తవత్సలం డతియై 221

తే.గీ. స్థిరను వైకుంఠమను మహాక్షేత్రసీమ
సాధులచే మాధవుఁడు హరి పూజ్యుఁ డగుచు
నుండు గరిమయైనగు పురుషోత్తమమున
శ్రీకరుఁడు భక్తవరదుఁడు వాసిల్లు నెపుడు 222

తే.గీ. చక్ర తీర్థమునందు సుబ్రాహ్మణుఁ
దనరును జనార్దనుండు సుదర్శనాఖ్యుఁ
దగుచు భక్తజనంబు కరుణాకరువు
పగిది కైవల్యదాయియై జగతియందు 223

చ. విమలము కల్మషాపహము విశ్రుత పుణ్యమునైన కుంభఘో
ణమునఁ దనర్చు పద్మతటిఁ దనారతుఁ డాద్యుఁడు చక్రపాణి వా
సమున ధరాతలంబున సమస్త శరీరుల కెప్డు మోక్షము
ల్సమత ఘటింపఁజున్ భవసుతస్వపదాంబుజుఁ డౌచు నిచ్చలున్ 224

క. భూతి కరంబై తనరెడు
భూరి స్థానమున గార్గి పొందుపొందు దయా
న్వితుఁడు ప్రభు పద్మాక్షుఁడు
పాతక హరుఁ డుండు భక్త పోషకుఁ డగుచున్ 225

క. సుజన స్తవనీయంబై
వృషభవాహనంబైన యాకపిక్షేత్రము నం
దజనుతుఁడు గజారిఘ్నుఁడు
త్రిజగన్నాయకుఁడు దనరు దివిజస్తుతుఁడై 226

తే.గీ. చిత్రకూటము ననను వాసించు శౌరి
వెలయు ననవరతంబు గోవింద సంజ్ఞఁ
దగుచు[1] భక్తయోగిధ్యేయుఁడగుచు నచిం
త్యుండు ముక్తి ప్రదుండౌచు సంతసమున 227

తే.గీ. పొలుచు నుత్తర యమునక్షేత్రమున వసించు
నుత్తమాహ్వయుఁడై పురుషోత్తముఁడు మ
హానుభావుండు విష్ణుం డనంతశయనుఁ
డవ్యయుఁడు ముక్తిదాయకుఁ డచ్యుతుండు 228

క. ఖ్యాతి విచిత్రాంబరమగు
శ్వేతాచలసీమయందుఁ జెన్నొందు శుభా
న్వితుండు పద్మలోచనుఁ
డాతత శుభదాయి పోషితామరతతియై 229

సీ. పాద స్థలమునందుఁ బరఁగు హృషీకేశుఁ
డేయెడఁ గైవల్యదాయి యగుచు
భక్తులచేఁ బరబ్రహ్మమనుచుఁ గొని
యాడంగఁ బడియె నుదారలీల

---

1 మూ. దగుచు

గురుతరంబగు కృష్ణకోటయందలి మధు
రైరివత్తుని ...పెరుంచేతఁ
భాసింపబడు నందపురమునఁ దగు మహా
నందుండు భైరవానందమూర్తి

తే.గీ. బ్రహ్మముఖ్యార్చితుండుగాఁ బ్రబలుచుండు
వృద్ధపురియందు విలసిల్లు విష్ణుదేవుఁ
డచ్యుతుఁడు భగవంతుఁ డింపారుఁ దావ
షా[1](మా)ఖ్యుఁ దగుచుఁ గరుణాబ్ధి యగుచు ౨౮౦

తే.గీ. తవఁగ నుత్తమ సంగమ గ్రామసీమ
నలత నారాయణుఁడు సంగమాభిదానుఁ
డగుచు భక్తులచేఁ గొనియాడఁబడియెఁ
దత్త్వకోవిదనికరమందారుఁ డగుచు ౨౮౧

క. క్షమ నుత్తమ శరణ్యగ్రా
మమునందలి యచ్యుతుఁడు రమానాథుఁడు వై
భవమునీంద్ర సేవితుఁడు హరి
రమణీయాంగుండుఁ దగు శరణ్యాఖ్యుండై ౨౮౨

క. హౌరి సిద్ధసేవితంబై
స్థిరసంపద గఖ్యాతి సింహక్షేత్ర
స్థిరయందు మహాసింహుఁడు
పరఁగు సుజనవంద్యమాన పదపంకజుఁడై ౨౮౩

1 మా లేదు

క. జనరంగ మతిమంటపమున
ఘనులై మల్లాది సంజ్ఞ గలవారై య
వ్వనజాక్షుఁడు రంజిల స
జ్జ్ఞాన మూర్తియుఁ దగుచు సంభూతవ విభవుఁడై 284

క. నిబిడాఖ్య మహాస్థలమున
నిబిడాకారాభిధాన వియతిని హరి దు
ష్టబల విదారుఁ డుదారుఁడు
ప్రబలుఁ డనంతుండు భక్తపాలకుఁ డగుచున్ 285

తే.గీ. శ్రీని ధామస్థ ధర్మదక్షేత్రమందు
నలరు జగదీశ్వరుండు మురాంతకుండు
నట మనోహర మోహరంబందు దేవుఁ
డమరు శ్రీహరి కాంచేశాహ్వయుండు 286

తే.గీ. శ్రేష్ఠమగు మధురాపురి క్షేత్రమందు
సుందరుండు మహాత్ముండు సుజన వినుతుఁ
డద్భుతుండు జనార్దనుఁ డాదిదేవుఁ
డమరు జన రక్షణుండు నారాయణుండు 287

క. గణ్యంబై సుభదంబై
పుణ్యంబగు వృషభగిరిసఁ బొలుచు సుకృత నై
పుణ్య స్థితి గల స్వామి
రణ్యుఁడు భక్తులకు [1]ప్రకృతిగిరా వర్ణ్యుండై 288

1 మూ. స్ఫురిగిరా వర్ణ్యుండై

క. పంచ పవిత్రము శ్రీ మ
ద్వర గుణ సుక్షేత్ర సీమఁ బొంగును హరి శ్రీ
కర గుణుఁడు నాథ సంజ్ఞుఁడు
పరమాత్ముఁడు నిత్య భక్త పరిసేవ్యుండై 239

క. కురు రాజ్యం దనరు మహా
పురియందు రమాసఖుండు పొలుపొందు సదా
దురితాటవి పవన సఖుఁడు
పరిపోషిత శరణముఖుండు భక్త సుముఖుఁడై 240

క. శ్రేష్ఠ తరంబై తగు నా
గోష్ఠీపురమందు వెలయు గురుతర మతుఁడై
గోష్ఠీపతి ముని హృదయా
ధిష్ఠితుఁడు సువర్ణ గణ మతి పద్మాంకుండై 241

సీ. అవయవంబు పావనంబగు ధర్మ్యయనంబు
నందు రాఘవుఁడు శ్రీయామునుఁ దనరు
ధన్వి మంగళకర స్థలాన్వితుఁడగు శౌరి
పద్మ నేత్రుఁడు జగత్పతి దనర్చు
సమర శ్రీమంతంబు నగు శ్రమర స్థలి
ప్రభుఁడు బలాఢ్యుండు పరిఢవిల్లు
నల లోకమంగళంబగు కుంభఘోణమునందుఁ
శార్ఙ్గెంద వదనుండు పూర్తిఁ దాల్పు

తే. గీ. రహిఁ దదీక్షణమందు సర్వజ్ఞుఁ డొక్క-
రుండు సర్వగుఁడగు విష్ణుఁ డుండు మతియు
ధాత్రిని బవిత్ర మైన యీశ్వర నదిరొంటి
నచ్యుతుఁడు గిరిశప్రియుఁడై యతిశయిల్లు 242

చ. చిరతర భద్రదాయక మశేష మహాఘ వినాశకంబునన్
వరనుత మౌ నవంతకయనంబునఁ బెంపగు ధర్మనాథుఁ డిం
పరయ నిహంబునం బరము బాత్రికరాది కొసంగుచుండు సు
స్థిరుఁడయి సంతతంబును విధిప్రముఖామర వంద్యమానుఁడై 243

సీ. ఈ ప్రకారంబున నిది యాదిగాఁ గల్గు
దేశదేశంబులఁ దేజరిల్లి
యుండు గ్రామ గ్రామములఁ బ్రతిమందిరం
బును సర్వభూతములను విగ్ర
హమునందు సర్వేశుఁ డగు హరి వసియించి
తనదు పూజామాత్రమునను సకల
జంతు సంతతికిని సంతోషయుక్తుఁడై
ధన్యతఁ బరమ పదం బొసంగు

తే. గీ. నము పరమునకంటె స్వారాజ్యంబుకంటె
సకల విభవంబు కంటెను సంతతాత్మ
కంటె వర్ణాస్వరూప సాంగత్యమంటె
కలవ చక్షుష్కరుండు మోక్షం బొసఁగుచు 244

మ. ఇర సర్వాకృతి విష్ణుభక్తులు ప్రసగ్గంధాంబరాలంక్రియల్
ధరియింపంగఁ దదర్పితాన్నము భుజింపంగల్గుఁ బుణ్యాత్మకుల్
దురతిక్రాంతమునైన మాయ నెటులం దోడ్తోన నిర్జించి త
త్పరమ స్థానము యోగి దుర్లభ మొగిన్ బ్రాపింతు రత్యంతమున్ 245

క. ఏదే స్థానంబుల కు
ధ్యాయతి సర్వాకృతులను సర్పింపఁగ నౌ
నా యా స్థానమె పరమం
బై యొప్పును సతఁడె పరము నగు విష్ణుఁ డగున్ 246

తే.గీ. అరయ సర్వ స్వరూపియై యలరు హరికిఁ
బరమధామావిభక్తయై పరఁగు హరికి
సూ న్సరాధిక్యభేద మింతైన లేదు
సరల సిద్ధాద్రి వక్షాలవాద్రి పుత్రి 247

మ. సులభత్వ స్థితి మోక్షదున్ సకల చక్షుష్యు సర్వాకృతిం
గల విష్ణున్ విభు నెవ్వఁడే నిలఁ దిరస్కారంబు గావించు వాఁ
డల ధర్మంబును సర్వమున్ మఱియుఁ గామాదుల్ దగం బొందకన్
బుం వృత్తిన్ నరకంబు నొందు నిది విఖ్యాతంబు లోకంబునన్

వ. కావున సర్వ స్వరూపియును వాత్సల్యశాలియునగు హరికి నొనర్చిన
కైంకర్యంబు సద్యో మోక్ష ఫలసాధనం బని [1]దుస్తరంబగు సంసారసాగ
రంబు లనఁ దరియింప నిచ్చయించు బుధులు సర్వ స్వరూపియగు హరి
నర్చింతురు భార్గవ విష్ణు జ్ఞానాధికుండును మహాత్ముండును విశ్వ సృష్టి

---

1 మూ దుస్తరలగు

కరుండును దత్పుత్రుండును నేను బ్రహ్మదేవుండును సర్వ విగ్రహ
సమర్చనంబు సుకరంబగు మోక్షఫలదంబని యిట్లు తెలిసి శ్రీరంగేశ్వరుం
బ్రీతాంబునం బూజించి కపిలుండను నతండును గాయకుండు గలాషా
వహుండగు మాధవ సేవన్ గంధ పుష్ప ధూప దీప నివేదనాద్యుపహార
విధుల సత్కృతిరంబుగాఁ బూజించు మహేంద్రుండును నైంద్రపదంబును
స్థలంబున శిలాస్థలి యందు శేషేశ్వరుండను మని నిలిచె సంప్రీతిఁ
బూజించి యంతటఁ బ్రతిష్ఠపంబునకుం జను మాయయును సనకాదులగు
యోగీశ్వరులును నారదాదులగు[1] దేవర్షులును వశిష్ఠాదులగు బ్రహ్మర్షులును
బ్రహ్మవాదులగు భూసురులును సంతత ధరణిఖండంబునందు ఎవ్వ
తంబులందును సర్వాపద్ధరుండగు వారిని నిరంతరంబును బ్రీతాంబుల
నారాధింతురు నీవును నిత్యంబును సర్వ విగ్రహరూపయగు సర్వదేవ
నానావిధంబులగు గంధ కుసుమ తులసీ నైవేద్యాదులం బూజింపు మని
పలికె నీ దివ్యంబగు సర్వస్థానంబుల నెవ్వరేనియు ననవరతంబు
వాక్కులఁ బరియింతురు శ్రోత్రంబుల శ్రవణంబు గావింతురు మనంబున
స్మరియింతు రట్టి పుణ్యాత్ములు నితరదుర్లభంబగు విష్ణుదేవు పరమ
పదంబుఁ బ్రాపింతురని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును బ్రకృతంబును
నకు భార్గవ పురాణోత్తమ ఖండంబు నందలి ఉన్నవింశాధ్యాయంబు భక్త
పరాయణులగు నారాయణుండు (నరునకుం) చెప్పెను 240

మ. పరతత్త్వార్థ పరిస్ఫురన్మతి వంతర్వాణ్య భూమండలే
శ్వరు సద్భక్తవరా విధాయి కరుణాంభస్స్పృష్ట పాదార్క సే
వన లీలా దివ్యదిశ్వ మతిసిద్ధాంత స్ఫురద్దర్పణాం
తర విద్యోతిత దివ్య విగ్రహ నమద్భక్తావరానుగ్రహా 260

---

1 మూ. లను

౬ వేడి వృత తారాంతర
గోదావిరచిత ముక్త కుసుమ సముదయ
శ్రీ దామ సమాలంకృతి
మోదాన్వితహృదయ భక్తముక్తికరదయా 251

తోటకం శరణాగత సాదర చక్రకరా
కరుణారస సాగర కంసహరా
చరణాబ్జ నమత్సుర శైలధరా
కరుణాకరదయాకర గోపవరా 252

గద్య [1] ఇది శ్రీ రంగగోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణ సంలబ్ధ పాండిత్య ధుర్యానవరలావణ్యమండలాభంపు సామ్రా ధౌరేయ స్వసమర్థ కాకృత పటహ ధణంధణారావ విపరీత పతనదిల్లీకాధీశ దండ విధ్వాన కోలాహల హయామద్యదాంత కనకదండీకృత హింకలీ ఘాత సందీపిత ప్రతాప కీర్తి ప్రభావ కోసలవంశపయః పారావార రాకాసుధాకర పీతాంబరనాయక పౌత్ర రమణభూపాలక పుత్ర లక్ష్మమాంబా గర్భ శుక్తి ముక్తాఫల రాఘవ భూ నాయకాభిధాన సౌందర్య జిత సుమబాణ బహిరిపామనాయక ప్రణీతంబైన భార్గవ పురాణంబునందు విష్ణుచిత్తు జననంబును నతండు దారామ రక్షణంబు నంజేసి స్వామికిఁ బుష్పమాలికా కైంకర్యంబు సేయుటయును విష్ణు చిత్తులకుఁ దులసీవనమందు భూదేవి గోదా స్వరూపంబునఁ గన్యకయై ప్రాదుర్భవించి ప్రసన్నయగుటయు నతండు గృహంబునకుం గొని చని యా కన్యకను భార్యాసహితుండై పోషించుటయును నా యమ రంగస్వామియందుఁ బ్రీతిం జేసి యర్చాస్వరూపంబు నడిగిన నతండు నతం క్షేత్రంబులయందు నెలకొన్న విష్ణు నామంబులను దివ్యమాహా త్మ్యంబును తెప్పుటయును నను కథలుం గల షష్ఠాశ్వాసంబు సంపూర్ణము

---

1 మూ ఇది

భార్గవ పురాణము

సప్తమాశ్వాసము

క. శ్రీ కృష్ణా ధనదదిగా
స్త్రోకతటీ నాగినాద్రి సురచిత లీలా
ప్రాకటకీర్తి విశాలా
శ్రీకాంతాలోల సుపుత్రిగోపాలా 1

వ. అనఘ విధిప్రముఖా పురంధరాదులకు నరుం దప్పలి కథాక్రమం
బెట్టిదన్న ఏకాగ్రపలాంత పరాయణుండగు వానాయణుం డతని కిట్లనియె 2

క. ఈ ధరణి శ్రీపతి [1] య
ర్చా రూపము లెంచ సం ...
ర్చారె మహాభాగయి గో
దారమణి మహాత్మ్యమైన తంత్రి మృదూక్తిన్ 3

గోదాదేవి రంగనాథులగ్న మానస యగుట

ఆ వె. ...ంత సంతసంబు వర్చాప్తి వహించు
వప్పుడె మహాక్షి యంబుజాక్షు
ధ్యానమున వసించె దక్షతదిత్తయై
గాయమాన యగుచు గౌతుకమున 4

---

1 మూ ...

ఆ. వె. చిత్తమందు నితర చింతనంబు దొలంగి
యద్దాల ప్రియము లనుచు దివ్య
మణుల నా ప్రబంధములచేత శౌరిని
సంస్మరింపుచుండెఁ జంద్రవదన 6

సీ. అఖిలంబులైన యర్చావతారంబులు
శ్రీమంతములుచు భాసిల్లునట్టి
యారాధ రంగనాథాకారమయము లం
టుచుఁ దలంచి యాహ్లాదవృత్తి
నా రంగభర్తయే యాత్మభర్త యటంచుఁ
దలచుచు నెవేళఁ దత్పరతను
రంగనాయకు నంతరంగంబునను జేర్చి
యెంతయుఁ దద్భింత నేమఱకయుఁ

తే. గీ. దన్మయస్ఫూర్తి నారి గోదావధూటి
సకల శృంగారరసపేటి సత్యమేటి
యతను శరకోట భరకోటి గతివిపాటి
రాఁ యమాటోటి దగుచు మోహంబు తోటి 8

సీ. సప్తసాగరాంతర స్థానంబు గనుఁగొన్న
శ్రీరంగగృహమంచుఁ జిత్తమందుఁ
దిగు హంసతూలికా తల్పంబు గనుఁగొన్న
భోగిశయ్య యటంచు బుద్ధి నుంచు
పూల విశేషము లిద్ధశ్రీలఁ గనుఁగొన్న
వనపద్మ మటంచు నలరుఁగాంచుఁ
గున్నమురాగ పరాగ విసరముల్ గనుఁగొన్న
హేమాంబర మటంచుఁ బ్రేమఁ జెందు

తే.గీ. వాని యా రీతి శ్రీరంగనాథు రావ
సంపదం రీతి వినియున్కి నాఁడు ప్రీతిఁ
బాదినట్లయి తోఁచు నా సూచనలకుఁ
గలఁతఁ జెందుచు నిజముగాఁ గొరయున్న 7

వ. మఱియును 8

సీ. వలపుచే హరిమీఁది తలఁపుచే దనలోని
చెలులతో నాడదు కలువకంటి
బాళిచే మదిలోని జాలిచేఁ బెంపుడు
రాచిల్కఁ బిలువదు రాజవదన
భ్రాంతిచే మోహవిభ్రాంతిచేఁ గెరలాడు
హంసలఁ గూడదు హంసయాన
కూర్మిచేఁ దాపంబు పేర్మిచే సరస స
ల్లాపముల్ సేయదు లతాంగి

తే.గీ. యంతరంగ తరంగితాత్యంత రంగ
రమణ సాంగత్య వాంఛాపరంపరలను
దనరఁ జెలువంపు దీవి నెత్తావిత్రోవి
యైన గోదామహాదేవి యతివరివి 9

క. పలుకదు పిలిచినఁ దన దయఁ
చిలుకయు చెలిమీఁద వింతశృంగారమున్

గుఱకదు కనిచే నిడుమరు
[1]కంఠక దురంతంబు గాఁగఁ గామిని మదిలోన్ 10

క ఈలీల వగు విరాళి మ
హాలయనామకల్లి భాతికవల్లి
పాలి నిళిదాతపాళిని
తోలిన గతిఁ బాలి యుంచుపొంపున నుండెన్ 11

వ అయ్యెడ నరయుచు 12

గోదాదేవి రంగనాథవిరహమునఁ గుములుట

మ స్మరతాపం బొఁగంటపాల మిసలన్ సంక్రాంతిఁ జెందంగ నేఁ
గరతాపం బొనరింపరా దదియుఁగాకం దన్మనోజ్వ్యథల్
కరనాన్తలతాయుతిం దెలిపి వే సారస్యమం గూర్తుచున్
సదవిన్ బ్రేమవార్ధి తెగె నట్టు డించర్లిల సూర్యాం దాగెన్ 13

సీ అలిప కంగబరాగ మంకురించిన లీల
నంటి సంధ్యారాగ మంకురించెఁ
గలికి మోహాంధకారంబు దగు లీలఁ
గనుఁగొన గాఢాంధకార మెసఁగె
నువిదకు స్వేద బిందువులు దోఁచిన లీలఁ
దలఁచు దారకాళు మొలసెఁ
నలుపుఁ దమి వృద్ధిఁ జెంది హెచ్చిన లీల
నంబుధిఁ దమి వృద్ధిఁ జెంది హెచ్చెఁ

1 మ గలక

తే. గీ. కువలయాంగణఁ గువలయగుణ నికరుఁ
గువలయేశుఁ గూడి సఖులు వినోద
వాదరించెదఁ గరమంచు సేదఁ దేర్చి
నే సనెడు రీతిఁ గువలయహితుఁడు దోఁచె 14

క. అంతట వియె గవేదన
నెంతయుఁ బరితాపమందు నింతిని సకియల్
గాంత లతాంత నితాంత వ
నాంతమునకుఁ దోడుకొని రయంబున నరుగన్ 15

చ. మరునికి నంతకాంతిక సమీహరి గంధవహోత్క మండ నం
చరునికి నవ్వనస్థలి నెసంగుచు హెంపుల నేఁచుచుండ్ర పె
మరునికి నెంతయేన్ గుమద మార్గముఁ బెంపు ఘటింపు వా నిశా
చరునికి రీతిఁ జెంది సతి సంధియ మందగఁ గాంచి యంతటన్ 16

మ. విమలోద్యాన వనంబుఁ జేరి సతితోఁ బెంపొందఁగా నాఁడు త
త్కమలాస్యల్ చెలి మోహనంబు దెలిసి యాకంతార నేత్రున్ మహో
ద్యము నారాయణు రంగభర్తను సముద్యల్లీల దివ్యప్రభం
ధమునం బాడిరి తచ్చరిత్రములు చిత్రస్ఫూర్తి పేర్వెలుఁగన్ 17

క. శ్రీరంగవరుఁడు రక్షిత
సారంగ వరుండు ప్రోచు సంగతి నిన్నే
సారంగ నయన మది చే
సారంగను వలదటంచు సదయుండు సుమీ! 18

సీ. అనపాయినిగఁ జేసె నప్పు లోకేశ్వరి
నాఁడె లక్ష్మిని హృదయమునఁ ¹దాల్చె
భార్యయౌ భూదేవిఁ బ్రాయార్థి చేర్చి
యుచిత సౌఖ్యార్థ ముద్ధరించె
సీతకై జలరాశి సేతువు గట్టించి
యింద్రుకై తన్యం హరించి పంక్తి నేల
గోపాల ముఖ్యం ²శిక్షించి నందేశ
మొనరించి రుక్మిణిఁ గని గ్రహించె

తే.గీ. మఱియు జాంబవతి ముఖ్య యాదవతులఁ
బెక్కు సాహసములు సేసి పెండ్లియాడె
నట్టి యారంగ శౌరి దయావిహారి
నిన్ను వరియించఁడే లేదు నిరతాక్షి 19

క. నరకాసురుఁ ద్రుంచి తనం
బరిణాంక యౌవన్ల సుగుణమాన్యుల ధరణీ
శ్వర కన్యలఁ బరిణయ వి
స్ఫురణన్ బదియారువేలఁ బ్రోవఁడె ప్రీతిన్ 20

ఉ. గోపిక భార్య లయ్యెఁ దనుఁగోరిన పల్లవ పల్లవాధరల్
దెపిత కామ సౌఖ్యములఁ దృప్తినిఁ జెందఁ గలిందనందినీ
ప్రాపిత కుంజ పుంజములఁ బాటిలఁ దే పరకీయలందె నేఁ
జేపున స్వీయవృత్తిన నిను చేఁదె రంగవిహారి యంగనా 21

---

1 మూ. తెల్పె 2 మూ. సిక్షించి

సీ. ప్రేమచె మును సత్యభామకు వరుఁడయి
ధరణిని బారిజాతంబు తేఁడె
మత్స్యయంత్రము నేసి మహిపాలుర జయించి
లక్షణఁ దేఁడె సులక్షణముగఁ
గాళిందితటియందుఁ గమలాప్త నందనఁ
గాంచి మోహింపఁ గాంచఁ డయ్యెడె
పుంగవావలి నృపపుంగవావలిఁ దోలి
యం సుదంతను వివాహంబు గాఁడె

తే.గీ. పరఁగి రాధిక చెప్పిన పనులు చేసి
యొసఁగ మే నత్త మేనత్త సేయుకొండె
వారి కిటు లోలఁడైనట్టి వాఁడు నేఁడు
రామ వరియింపఁదే నిన్ను రంగరాం 22

క. ఉల్లాలుగ నేంఁడె మో
హోల్లాసం బెసఁగ సముదితోత్తుం జేరన్
ఫుల్లసలిం గుసుమశరుని
భల్లగతిన్ పొందు దానిఁ బ్రార్థనతోడన్ 23

చ. అలయిల విట్టుఁ డెంతటి సమర్థుఁడు చందురుఁ డెంతవాఁడు పి
క్కిలి చలిగాలి యెంతటిది కేవలమున్ రొదసేయుఁ దిక్కు గుం
పుల బలమెంత పేర్కఁ బరిపూర్ణ మనస్థితిఁజేసి నిన్ను నీ
జలరుహ లోచనుండు సరసస్థితి భామినిఁగాఁగ నెంచినన్ 24

ఉ. అమ్మహితాత్మ సుందరత నాతనిపై భరి వా ప్రభావమున్
సమ్మతిఁ జేసె యే పురుష సంతతికైన గన్గఁడా ఘనం
బిమ్మహి నిన్ను భామినిగ నేలిన నీదు పురాకృతైక పు
ణ్యమ్ము గణింప శక్యమె సమస్త జగంబులయందు సుందరీ 25

క. తరుణీ పురుషులలోపల
సరసిరుహాక్షుండు రుచిరసౌఖ్యం బగుటన్
వరియింపఁగ నాతండు నినుఁ
బరిణయమై గనుటకన్న భాగ్యము గలదే 26

ఉ. చక్కనివాఁడు సర్వజనసంఘములోపలఁ గారుణార్తిఁ జెం
పెక్కనివాఁడు నా ఘనుఁ డహంపమతిన్ విరహార్తిఁ జేసినన్
మక్కువతోడులన్ దనరు మానినిగాఁగ వరించినప్పుడే
చక్కఁదనమ్ము నీ సుకృత సౌఖ్యము నెన్నఁగ శక్యమానతే 27

క. ఆ మహిలో రంగేశం
బ్రేమముతో భర్తగాఁగఁ జేర్కొని యుంటన్
యామతి నెఱుఁగుదు మో క
వా మాతోఁ దెల్పరాదె యవ్విధి చెక్కన్ 28

గోదాదేవి రంగనాథుని నిందాపూర్వకముగా స్తుతించుట

మ. అని రంగేశ్వరు దివ్యమంగళ చరిత్రానేకముల్ దెల్పఁగన్
విని గోదాంగన యంతరంగమున నానిర్వార సమ్మోద య
య్యును నిందాస్తుతి పూర్వకంబుగను మోహోద్రేకయై రంగరా
ఘుని నానా గుణముల్ సఖుల్ వినఁగ నెంతో వింతగా నిట్లనెన్ 29

క. రంగేశు చర్యలను మీ
రింగిత గతి నెన్నెదరు సఖి(?) హీనముగా
నంగనల దాఘనుం డే
సంగతి రక్షించినాఁడు కరిముఖులారా 80

చ. రహి ననపాయమైన తపరాను రమామణి న్ ఏరోహిలా
సహగతిచే విశంరపురి వంచసఁ జేయఁడె యప్పుడా మీ
రహరహ మీ ప్రబంధముల నద్భుతలీల నన్నుతింపఁగా
విహితము వందితాత్మకులఁ జేర్చెను వారల నేమనం దగున్ 81

మ. హరచాపంబు హరించి సీతను శుభఖ్యాతన్ గుణోపేత సు
స్థిర యత్నంబున నెండ్ల యాతి వనధాత్రీ భాగసంచార వి
స్ఫురితం బాపెనుఁ గూర్చినట్టి కఠిన మూర్తిన్ విడంబించు నా
హరి మీ రందఱు సుందరీ సదయుఁగా నాతన్ రహిన్ బాడియె 82

క. ఆ రుక్మిణి సఖిమణిఁ
గేరడములు పల్కి వెతలఁ గీలించిన యా
వారిజలోచను ప్రైభరి
గారుడ చర్యాప్తి గాదె కామినులారా 83

సీ. బాల్యమున బాలలీలత్వమును మీఱ
వారి వారికిఁ గొంత మరులు గొలిపి
చిత్ర వస్త్రా హార మిత్రతన్యాపర
సైకతంబులఁ జాలఁ జిన్నె చేసి

రాపించ చేతస సొంపొందిత నికుంజ
పుంజంబులమునఁ గూడి వ్యాపించి
రాసకేళికి రసోల్లాస పాణి తీరా
ధ్యానంబు గావించి దాసలిచ్చి

తే గీ పతునఁ గదల్చి దోసి రము దాసి రతుల దాసె
మహిత మతి సతుల సమ్మద మరంది
మధుర కరుగఁడె తార్తి యా మధువిరోధి
సాధువని చెప్పఁగా నెం దానలార 94

వ అటియుసుం గాక 95

క తనుతాత చేదవుచ్చే
దనుఁజేరఁగ ననుం తోర దనుతాది యనుజున్
దనుతాత చేదంబెట్టె
తమఁ జేర ఖండింపఁ జేసెఁ దద్వ్యముంతగాన్ 96

సీ తిమిరూపమై జంధి వసించు మత్స్యకాం
తం మోహపెట్టఁడె తత్క్షణమున
సిరిఁ దాసి యొక్కెడ గిరిక్రిందుగా దాఁగి
రాత్రు మూనఁడె కమఠముగుచు
భూదేవి దనతో చౌందుగోరుటయు భూ
దారత గాంచఁడె ధర్మ మొడిగి
కలిమి తొయ్యలికి భీకర వృత్తి దోఁపఁగా
వికృతత్వ మందఁడె విశ్రుతముగఁ

తే. గీ. యుద్ధమున బ్రహ్మచర్యాప్తిఁ బొలుపెసంగ
రాజకాంతలఁ గప్పిరు రనఁ బొలంగఁ
జేసి మునిపల్లె సతి నివసింపఁ దనరు
ఎవరుబోదరు నమ్మఁగా నేరమె మనకు 37

శా. కాంతారత్నమటంచు నెంచక మహోగ్రస్ఫూర్తి [1]సింహయుతో
సంతంతన్ యమునం గలంచి తదుపప్రియ్యాల్ చేసి హాలామదా
త్యంతస్వైర విహారముల్ సలుపఁడే తాలాంకుఁడై మున్న దా
నెంతే నీ కమలేక్షణుండు హరి రంగేశుండు సామాన్యుఁడే 38

మ. యమునా తీర నికుంజ పుంజముల రమ్యస్ఫూర్తితో సంగరా
వము గావింపఁ దడీయ గానవశుఁడై వాంఛించి యెంతేని సు
త్రము గోపాంగనలన్ భ్రమింపుటకు నంతర్ధానుఁడై వరలన్
సుమబాణా ప్రథసాలు సేయఁడె రమేశుం డీతఁ డత్యున్నతిన్ 39

క. పరమతులన్ మోహావృతి
పరిభూతులం జేసి బుద్ధభావంబున దా
నరుగఁ దుదన్ గురురథులన్
బురసతులం జేరి మానమున్ మూలఁ గొనఁడే 40

తే. గీ. అతనుశరముల వారించి యతఁ డున్న
ఖలుల శిక్షింపనె కాని కల్కి యాయెఁ
దతఁడు నేరము వారించి యతఁడు సృష్టి
నెలవు లొప్పింప గలఁడె యోగులకు నెల్ల 41

---

1 మూ. శిరంయు

క అని ఆ యెడ ... వనితా
... సన్నిధిని ... నిండో
త్రినిఁ జేసి[1] ముసుమలో ...
తని ... నెన్నెఁ గన్న ధన్యస్ఫూర్తిన్ 43

వ అంత

ఋషులు గోదావరికి ... వాదారంభ లొనర్చుట

క కలువపిలుతు మలుకుంతును
గలువంరా తరుకులకును గంకల రవమున్
గల చిలుకల పలుకులకును
గలఁక మదిం గలిగి కలికి కలవరపడఁగాన్ 44

క చెలు లప్పేళల నా చెలి
పల పెతిఁగి రసాలసాల వంశాల లవలి
వల్మాన కుంజ పుంజ
స్థలమున నాక గోస్తని వితానము నీడన్ 45

చ తలపంచ యెయ్యెఁ జేర్చి కలకంఠి సుశీరపు తాళవృంతమున్
... నియ్యెఁ గూర్చి మణి చందన గంధ రసాది వస్తువుల్
కొఱ్ఱు నొయ్యెఁ దార్చి పరికల్పిత శీతహితోపచారముల్
చెలు లొనర్చి యంత మరుచింతలఁ జెంతల వింత వింతగాన్ 46

క ఆ తఱి గోదావరి మదిఁ
చిత్తము తాపం వెతలింగి వెలుగందము పెం
పొత్తినఁ బ్రమోద లీలా
యత్తల ... పరస్పరాలాపంబుల్ 47

---

1 మూ మనమలో

సీ. అలయిక చందనం బలఁదరె నెమ్మేన
ఫణివేణులార యీ యర్ధకచకు
పరసుమగయ్యఁ జంపకనాస మంచరే
భ్రమర విభ్రమ సదపాంగలార
రాజువేణికిది నేత్రములందు నుంచరో
రాకాస్యలార కైరవ నిచయ
రామాభిరామ కామచ్ఛదమ్మునం బు
రాణింపరే పిక వాణులారా

తే.గీ. యనిన నొకయింతి కందాయఁగొనియె నొక్క
కొమ్మ కన్గవ చేఁ గప్పుకొనియె నొక్క
సకియ వక్త్రంబుఁ జపక నవ్వు గిల్ల
నవ్వుకొక యింతి దా మాటలాడదయ్యె 48

చ. అనుచుఁ బరస్పరోక్తుల సమంచిత పేలల నింతు లాడ న
స్పదిరలు నూరకున్న [1]యెడ దారిజలోచని మన్మథార్తి చేఁ
గనలుటఁ గాంచి కొందఱుగుణాంతలు చెంతను జేరి యామెతో
ననిరి వయస్య నీ హృదయమందలి మర్మము దెప్పరాదటే 49

క. బాలా యీ విరహంబు నీ
కేలా శ్రీలా సహాయుఁ దేలుకొనెదు నిన్
లీలా విహారుఁడై యే
మేలాయె నటంచు పంచి [2]మెంతలు దమలోన్ 50

---

1 మూ యడ 2 మూ చెంతలు

సీ. సాంకవామోద సత్కాత్త్రికోదయనిధి
పుండరీకసువాళి ఖులగవేణి
పికరాళి యారామ ప్రతిభేందునిభముఖి
పృథులేన్నగంధ చాంపేయనాస
ఘనలిమోధమ్మిల్లి ప్రమదకోరాశి
యమున గోదాల సరినతిలించు
రాత్రి తిర్యాక్ద్వ దృగ్భాఘరంపాదము
ధన్యంతిఁ చేయఁ దర్శ్యాలివలన

తే.గీ. ఇది పుష్పాగ్రమచ్చుదారాఢ్య నుతిరి ప్రవృత్తి
మదన వాతి పితాళి కొప దులు దోఁప
బ్రాహ్మముగునట్టి విరహాంహాఁ వాపికొనగఁ
దోఁడి ఉపరాంధ్రదు ప్రేమయుకోద పపుడు 51

మ. తిందర్పాస్త్రం పిడ్గిమూల యగు నగ్ర్యందాత్మ దిత్రాఁయుతం
బం దా రంగె విభుండు గన్పడిన యద్దైవన్ మహాంబ్జ పెం
పొందన్ మోహముఁ డేదు లే నగవు దక్ష్యాల్లంగ భాషింపఁ దీ
చందం బొప్ప వసించు దా సతి మథ స్వాంతానురాగోన్నతిన్ 52

క. పింతపు మదన త్సాలయురి
సతి మూర్ఛపు నటులు దొంగి మానుక్రపంతి
ఁటఁ తాళ్ళ మాటఁ గాంచిరి
యటపిట తిప్పఁ హముపకు పద్మేరు నదుమున్ 53

చ సరసిజ గంధి మన్మథ విషాదము చిత్తమునందు నాఁటినన్
విరహ తపన్నమాధిఁ గొని విప్రలంబ కీర్తి ధురంధరున్ సఖీ
త్కర మతి యైన రంగవిభుఁ దప్పుడుగాఁ దన నాథుఁగాఁగ వే
మఱుఁ దలపోయుచుండెను సమస్తము చిత్తవేళ వృత్తిగాన్ 64

మ వనమాలంబిలయందు పూసెను ద్విరేఫవ్రాత మింతార ని
స్వనముల్ పిమ్ముఁ బొచ్చి కుట్టుకుఁ బ్రభాతం బాది కన్పట్టఁ బె
ల్లి నిశ్వాసోత్రప వాపులన్ దొరఁగె వేర్చెన్ నిండుకాఁ బ్రాణ పేఁ
పున నిల్చెన్ సతి తద్భృతం బాదవ సంపూర్ణైక మోహ స్థితిన్ 65

విష్ణుచిత్తుఁడు రంగనాథునికి గోదాదేవిస్థితిఁ దెలుప శ్రీరంగమున కరుగుట

క అంతటఁ గాంత లతాంత శ
రాంతక హృత మానసయై యంతరము మదిలో
వెంతయుఁ గోరిన దని విని
చింతిలి యవ్వేళ విష్ణుచిత్తుఁడు మదిలోన్ 66

సీ శృంగారమును రీతి కెఱుఁగు లక్ష్మీదేవి
పక్షంబునం జేర్చి పలుకువాఁడు
రసమునఁ దగు దీవి రత్నగర్భాదేవి
పిఱుఁదు కరియించి వెలయువాఁడు
లీలాసుగుణపేటి నీలావధూటిని
వంకవరి చూడంబి యేలువాఁడు
మోహించు దేవకాంతాకోటులు లింకఁ బట్టి
వారితోఁ గూడ నింపారువాఁడు

తే.గీ. హరి రంగవిహారి దైత్యారి శౌరి
సరస శృంగారి సింగారి మకరిదారి
నాకుమారిని దయఁ జేరి నయము మీఱ
పెండ్లి యగుఁగాక యని వాని ప్రేమఁ బూను 57

తే.గీ. రంగపురమున కేమఁ జేరంగఁ బోయి
రంగ శాయికి నెఱఁగిండి రంగు మించి
యంగజాత శరార్త యా నంగజాత
సంగదామతి నొసఁగెద వరసి కనుచు 58

శా. శ్రీరంగంబును భక్తవాతమని గాంచెన్ బోయి నిత్యప్రియన్
శ్రీ లంగంబును సప్తసాల సలయ శ్రీపర్వతోల స్వరూ
పారంగంబును సౌధవృక్ష హరిత సద్భోదయత్స్వల్ప
శ్రీరంగంబును తాపహరపక్షిదారంటాధసారంగమున్ 59

వ. అందు 60

క. కపియెస విమానన్నక
స్వేదిమజ్జవ గలిత వదాన్ సమాధిక లన్యన్
విమల నదీ ప్రాధాన్యన్
ఘన మాన్యన్ పులికవేరకన్యన్ ధన్యన్ 61

ఆ. ఆల విష్ణుచిత్తు విపరు
దంపు మతిం గాంచె నిజహృదంబర శేల
ద్వ్యాసిరి బంపుష్కరిణిన్
నంబిలి పుష్కరిణి నవ కరిపుష్కరిణిన్ 62

---

1 ము. పుష్పవాటి సఫ్యోదము

స. శ్రీరంగపురి కంబహోర లీలఁ దనర్చు
  సుభయకావేరికాభ్యుదయ మొంది
రంగభర్తకు విహార వనంబునాఁ దగు
  మహనీయ కన్యాశ్రమంబు గాంచి
కలువ హారంబులై కావేరిలో నుండు
  దశ మహా పుణ్య తీర్థములుఁ జూచి
శ్రీ నిధానంబు విమాన సంజ్ఞకమైన
  యా క్షేత్రమునకుఁ బ్రదక్షిణించి

తే.గీ. సప్త భువనాళి రాజ్య రక్షణకుఁ బ్రాల్చు
సప్త దుర్గంబులను బోలె జగతి నొసఁగు
సప్త ప్రాకారంబుల దాఁటి సన్నుతించి
విష్ణుచిత్తుండు భక్తివర్ధిష్ణుఁ డగును 68

చ. ఘనతర రత్నకుట్టిమ నికాయ వితర్దికందు రంగ నా
థుని మణిహేమ సౌధములు దోఁప నటం బ్రతిగేహ సీమలం
దనయము దమ్మికుందుఁడు నికాయయ్ పంక్తులతోడ నింట నిం
టను గనుపట్టు వేడుక ననందగు వీథు లసర్గకంబులై 64

సీ. విరజానది ప్రవాహ నిరసించు ధవళోర్మి
  పుండ్రముల్ నుదుట విస్ఫూర్తి మించ
వరయామాని యఘంబు హరియించు భూషణం
  బగు శంఖ చక్ర చిహ్నంబులలర

మకరకుండలములు మహిత పీతాంబరం
బులు హరి సారూప్య కంబునందుటవ
ద్రవిడప్రబంధముల్ దగు వేదశాస్త్రంబు
లాస్యంబులందు ముఖ్యాప్తి నెఱప

తే.గీ. నిత్య యుష్మల సంగతి నిప్పటల్లి
శ్రీమదష్టాక్షర ద్వయ స్మృతి నెసంగు
వైష్ణవులచేత నెప్పుడు వర్ధిష్ణువైన
వైష్ణవశ్రేణిఁ గాంచె నవ్వైష్ణవుండు 65

క. కనకధరాధరము సరిగల్గిన గాత్రంబువాని నాన్కు శా
స్త్రనియతిఁ బద్మజాండ నిలయంబులవైఁ బాలింపు వానిఁ దన్
గనుఁగొను వారి కెల్లను ననంత పదస్థితిఁ గూర్చు దైవతే
యుసిఁ దొలుతన్ దలంచి సుగుణోన్నతి నాత్రి ప్రమొక్కి యంతటన్ 66

ఉ. ధన్యతమాకుమాంస న బుధాత మహత్త్వము గూర్చు నిత్య మా
ర్ధన్యుని సర్వకర్త జనతా పరితాపము బాపునట్టి సౌ
జన్యుని దివ్యమంగళ విచక్షణ లక్షణ లక్షితాత్ముఁడౌ
సైన్యాధిపం దలంచి సరసస్థితి సంఘటియించు యవ్వలన్ 67

క. చండ ప్రచండులను మా
త్మాంధ సదృశ తేజుల సదా మరుల నా
ఖండలవిభవులఁ గని ద్విజ
మండనుఁ డర్థిన్ నుతించి మహితాత్ముఁడై 68

చ. అటఁ జని భూసురుండు గనె వారి మహాశ పటీర రాజితో
త్కటపటుగాత్రు సంతతసుకంఠదళాఢ్యుని పొన్నుగాఁగ ను
ద్భటతర రక్తిఁ గైకొనుచు భాసురువాని ననంత దేవతా
పటలికి నెక్కుడైన సిరి పైకొని వర్తిలు శాంతు దాంతునిన్ 69

క. భక్తిం గైకొని చెర్కుం
స్ఫూర్తి వరద నర్చించి సు ఘం దట న
వ్యక్తస్వరూపుఁ గన్గొనె
మూర్తి ప్రదు రంగశాయిఁ బుణ్యవిహారున్ 70

వ. అంత

సీ. నరతంబు పాతకాసురుఁడు శ్రీరేఖాప్తిఁ
బొదింప దారుణ పదము సోఁచి
బహుళగదాఖ్యపాలక ర మంతయు సైన్య
పతిఁజేర్చి యహితయుఁ బవ్యదింది
పాదంబు లొత్తెడు పద్మిని నీలం
యందుఁ గృపాదృష్టి నలపరించి
యారూఢ యై గరుద్రారతిఁ బయఁడౌచుఁ
గరము కోటీరభాగమున నుంచి

తే.గీ. దారుకేయూర కంకణ హార మకుట
ముఖ్య దివ్య విభూషణ మూర్తిఁ గాంచి
యంత శ్రీరంగశాయి భక్తాను కాలి
ఖండిత సురారిఁ గన్గొని త్తరవిదారి 72

వ	అక్కగు నమ్మహానుభావుం గూర్చి యమ్మహీసురుండు నిగమ నిగమాంత సూత్రంబు గానియాడి నిటలతట ఘటితాంజలియగుచు మఱియును 73

విష్ణుచిత్తుఁడు రంగనాథునిఁ బ్రార్థించుట

క	నరసింహరంగ రంగా
నిరుపమకరధృతరథాంగ నీలఘనాంగా
గరుడతరపక్షతురంగా
కరుణాకూపారతరంగ కలుషవిభంగా 74

క	అని యద్దేవుని నెన్నుచు
మనుఁ దాభూసురుఁడు పల్కెఁ గంజదళాక్షా
వినుఁ బ్రార్థించెద నా మన
విని విని నను బ్రోవుమయ్య విశ్వాత్మకయా 75

చ	పలువుగ నా కుమారిక యొనర్చుతపం బది యెట్టిదో కదా
తెలియఁగరాదు మాకు బహువిధమ్ములైన ప్రబంధ సూత్రమున్
జలజదళాక్ష నిన్ను నరసస్థితిఁ జేర్చిన నమ్మికింపుచున్
బలుకుమనందు నామెదగు భావము నీ కెఱుంగ నేర్తువే

క	మా యోగములందుల లే
దే యోగము కాని పంకజేక్షణ యాం
డ్యాయతలోచన దలఁకొని
రా దెద స్మరియించు నిన్ను నిల్పనుగతిన్ 77

సీ. నలినాక్షదామ మున్నతి వేము ధరియింపఁ
దాఁ బద్మహారంబు దాల్చుచుండు
నే మూర్ధ్ని చంద్రరేఖఁ బ్రాముకొనుటయుఁ దాఁ
గరిమఁ గస్తూరి తిలకంబుఁ దీర్చు
నవయంబు మేము దివ్యప్రబంధోక్తిని
నిను బల్కఁ దానిన్ను నిందసేయు
నాయ్యన మే[1]ముత్తరియ్యఁ గయ్యఁ గొనుటఁ
బరికింపఁ దాఁ గవ్వపాన్పుఁ జెందు

తే.గీ. మేము దృఢతర తనువులమై మెలంగఁ
దాఁ గృశాంగిగ నుండు మద్దామ వృత్తి
నమ్ముగాత్రి రచించు నె గానుభూతి
మాకుఁ దెలియంగరాదు లోకైకనాథ 78

మ. ఆ కాంతామణి యందు యోగమున కో యబ్జాక్ష యేనాఁటికిన్
వీకేమో దయరాదు గాన నిక నిర్హేతుత్వముం బూని య
స్తోక స్ఫూర్తిని దానిఁ బ్రోవుము మహోత్కృష్టత్వముం బాడ్పఁగా
లోకంబందుల నీ సమానులగు వేల్పుల్ లేరుగాఁ జూడఁగాన్ 79

క. మును నీ వొసఁగిన వాక్యం
బును జేసి నిరంతరంబు పూఁబోఁడి నినున్
మనమునఁ దలఁచుని యోగం
బున నున్నది భక్తిఁగొని సమున్నత మతియై 80

---

1 'ఉత్తరియ్య' మసాధువు, కాని ప్రాసయతియందుఁ బ్రయుక్తము 'ఉత్తరీయ' శబ్దము సాధువు

చ. అని తన ఛాందసోక్తిఁ దెలియంగ వచించిన విప్రుఁగాంచి య
వ్వనజదళాక్షుఁ డిట్లనియె భామిని పూనిన యాగ మే నెఱుం
గని దిసుమంత యేనిఁ గలుగంగఁ దనుప్రద గాన నీమనం
బునఁగలయట్ల నయ్యెడు సమున్నతిగా ధరణీసురోత్తమా 81

తే.గీ. వసుధ మను నీ కొసంగిన దాక్షిణ్యరతి
సత్య వేమ రచింతు నుత్సాహాళి
ఏపు చూ మున్న తో రంగనెత వల్క
నాలకించి ద్విజుఁడు సమాహ్లాదుఁ డగుచు 82

క. వనితామణి నాజ్ఞ గైకొని
ఘనుఁ డగు నవ్విప్రుఁ డంతఁ గల్గిన శేషా
శనముఖుల యనుమతింగాఁ
జనియెన్ నిజనగరమునకు సత్వరలీలన్ 83

ఆ.వె. అందుఁ దొంటిరీతి నవ్విప్రచిత్తుండు
మాధవునకుఁ బువ్వు మాలికలు స
మర్పణంబు సేయ చలువతో గోదా స
తీలలామ దేవదేవుఁ దలఁచి 84

క. అనుదినము మోహవారిధి
మునిఁగిన దౌతుమ వయస్య మురవైరినిఁ గాం
తునిఁ గాఁగ నెన్నికొని యుం
డెను మదనజ్వరము మది గదింపఁ గంకగాన్ 85

రంగనాథుఁడు సపరివారంబుగా ధన్విపురంబున కేఁగి గోదాదేవిని పరిణయ మాడుట

క. ఈ రీతిని గోదా క
న్యారత్నం బెన్నుచో ననంతుఁడు భువనా
ధారుఁడు సముదారుఁడు తా
వేరీ నిలయుండు రంగవిభుఁడు ముదమునన్ 86

సీ. అనుదినంబు మహాత్ములగు నిత్యయుక్తులు
బ్రహ్మరుద్రాది నిర్జరచయములు
బ్రహ్మర్షులును సిద్ధపన్నగ చారణ
గంధర్వు లప్సరోగణము లర్థి
సేవింప సంతోషచిత్తుఁడై వంది సం
స్తూయమానుఁ డగుచుఁ దోరములగు
మహితాతపత్ర చామరములఁ దోడుతఁ
బరిశోభితుఁ డగుచు బరిఢవిల్లి

తే.గీ. వైనతేయునిపై నెక్కి పంకధాప
కారి తూర్య స్వనములఁ బొల్పార నతిశ
యంబయిన ధన్విపురమున కరుగుదెంచె
నవని గోదాసతిఁ బెండ్లియాడుకొఱకు 87

చ. ఘనతర దేవదుందుభి నికాయ నినాదము బ్రహ్మాండమేఁ
పునఁ బరవంగ సర్వబలంబులుం గొలువంగ నుర్వి సెలంగ సొం
పున దనరంగ రంగపతి మోదముతోఁ దన కన్యకై రయం
బునఁ జనుదేరఁగా సరసపూరిత భూరితరానురాగుఁడై 88

క   ఘనుఁడు మహాయోగీంద్రుం
డనుపమమతి విష్ణుచిత్తుఁ డప్పుడు శౌరిన్
దనుఁ గొలువంగ నెదురుగాఁ
గని పలుమరు నతి యొనర్చె సంహృష్టుండై ౪౧

వ   అంత ౪౨

చ   ఘనతరు భక్తవత్సలునిఁ గమలదళాక్షుని దివ్యసత్కథా
ధ్యుని రమణీయ వైభవ సముజ్జ్వల గాత్రుని రంగభర్తఁ దా
వినయము చేసి తోడ్కొని యభీష్టమతిన్ సురరాజమందిరం
బునకు సమానమైన యొక పుణ్యగృహంబునఁ జేర్చి యచ్చటన్

తే.గీ.   యోగ విద్వరుఁడగు భూసురోత్తముండు
భాసురంబగు కనక సింహాసనంబు
నందు శౌరినిఁ జేర్చి పాద్యాదులను స
పర్య గావించె నిగమోక్త పద్ధతిగను ౪౩

తే.గీ.   అంతట సుగంధ పుష్పాక్షతాదులను స
లక్షణంబుగ వేది నలంకరించి
యందు వహ్నిఁ బ్రతిష్ఠించి యాగమోక్త
సరణి హోమంబుఁ జేసె భూసురవరుండు ౪౪

చ   ఉరుతర హారకుండలముఖోజ్జ్వల భూషణ భూషితాంగుఁగాఁ
బరఁగిన దివ్యతామయుని భూసురహా[1] (మమ్ముఁ జేర్చి సన్నిధిన్
పరగుణయుక్తు) దోడ్కొనివచ్చి సుమంత్ర పురస్కృతంబుగా
గరిమ నొసంగె భక్తజన కల్మషహర్తకు రంగభర్తకున్ ౪౫

---

1 మూలము కొంత క్రిమిదష్టమగుటచే (బ్రాకెట్టు భాగము పూరింపఁబడినది

తే.గీ. అంతరంగేశ్వరుండు గోదాబ్జపాణి
పాణిఁ [1]బాణిని విడుకొని ధన్యమతినిఁ
గలయఁగా [2](లాజ) హోమాదికము సమస్త
మును యథావిధిగా సల్పె ఘనత మించి 95

క. పరమాలంబితఁ సతితో
నిరుపమ మతి నగ్నిహోత్రునిఁ బ్రదక్షిణముం
గఱపి ప్రమోదంబొందెను
సరసీజాక్షుండు రంగశౌరి శుభముగాన్ 96

చ. పరమదయాబ్ధి యచ్యుతు వివాహముఁ జూడఁగ వచ్చు నా సరో
వరముని ముఖ్య పద్మభవ వారిజవైరికిరీట శక్ర ని
ర్జరులను విష్ణుచిత్తుఁడు విశాంతరోత్తిని సమ్మతించి యం
దఱఁ బరితృప్తులన్ సలిపె ధాత్రిపయిన్ జను లెంచ నయ్యెడన్ 97

మ. సురకాసార మునిప్రవృత్యనమ [3]సంస్తోత్రాద్యుఁ డైనట్టి శ్రీ
హరి రంగేశ్వరుఁడాత్మ భృత్యరతితో నవ్విష్ణుచిత్తున్ శుభో
త్కరు సద్ధాత్రి వసింప నాజ్ఞయిడి గోదాదేవితో వేడ్కతోఁ
బరమప్రీతినిఁ జేరెఁ బాపపటలీభంగంబౌ శ్రీరంగమున్ 98

వ. అంత 99

సీ. లలితాత్ముఁ డగుచు నీళా పద్మ కన్యకా
గోదాంగనలతోడ గురుమనీషఁ
గైకొని నిత్య సుఖశ్రీలఁ బెంపొంది
కంతు సామ్రాజ్యైక గరిమఁ జెంది

1 మూ. బాణిన 2 మూ. లేదు 3. మూ. సంస్తూయాద్యు

రంగనాథుఁడు ఫణిరాజ శయానుఁడై
కలయఁ గావేరికా నిలయుఁడగుచు
నందు నుండు జనుల కందఱికిని దయా
రసమునే మోక్షం బొసంగుచుండు

తే.గీ. తమ్మహాత్ముఁ డాది మధ్యాంత రహితుఁ
డవ్యయుం డప్రమేయుం డనంతుఁ డజుఁడు
నిత్యముక్తాదినుతపాదనీరజుండు
రమ్య ఫలదాయకుండు నారాయణుండు 100

వ. అంత మహాభాగుండును రంగ[1]భూపతి శ్వశురుండును నగు విష్ణుచిత్తుండు దత్కైంకర్యపరుండును దాస్యైకజీవనుండును నగుచు నం దధివసించెఁ గలికల్మషాపహంబును ముక్తిప్రదంబును నగు శ్రీవిష్ణుచిత్తయోగి యేతచ్చరిత్రం బేవరేనిఁ బఠియింపుచున్ వినుచున్ వ్రాయుచున్ బొత్తు రా నరు లిహకైశ్వర్యంబు లనుభవించి యంతంబున శ్రీశౌరిపదంబుఁ జెందుదు రని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తరఖండంబునందలి యేకోనత్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల బ్రహ్మాధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 101

తే.గీ. నరమహాభాగ శ్రీమంత గురుతరాఖ్య
యపరకథ యేను చెప్పెద నాలకింపు
వినెడు వారల కద్భుతంబును దనర్పు
దాని నేకాగ్ర మగునట్టి మానసమున 102

1 మా. భూపతీశ్వరుండును

హరికార్ముకాంశమునఁ బరకాలుఁడు జన్మించుట

క. పరకాల మహాయోగిం
కోరి దుష్ట సుకర్మములను నొసఁగుట నిత్యం
బరయుఁ గథ నీవు విను శ్రీ
హరి భక్తారాధనమున నయ్యెడు దానిన్ 103

సీ. రమ్యంబులై యనురాగంబులగుఁ దోఁ
చేరంబులందు సద్వృత్త మగుచు
లలితమై తగుఁ గమలాపూర్ణనగరంబు
మణి మందిరంబుల మణి విచిత్ర
తోరణంబుల మణిద్వార వేదుల మణి
కుట్టిమంబుల మణిగోపురముల
మణిసాలముల మణిమంటపంబుల మణి
[1]చంద్రశాలల మణి సౌధములను

తే.గీ. నిర్మలోదక కాసార నికరములను
సరస పుష్పప్రసవవన సంతతులను
ధర్మ విజ్ఞాన పురుష ప్రతానములను
నఖిల లక్ష్మీ విభవము నలర నందు 104

క. సురుచిరమగు హరివర పం
పరమాణిక్యమునఁ గార్తికమున జనించెన్
బరకాల సంజ్ఞుఁడగు ముని
హరికార్ముకాంశగుఁడు కృత్తికార్క్షమునందున్

---

1 మూ. చంద్రశాలముల

క. భగవత్ప్రియుఁ డగు నా మునిఁ
దగఁ జిర మతి వృద్ధిఁ బొంది యప్పుడు పరత
త్త్వగుఁ డయ్యె నా గరీయుఁ
డగు సత్యక ధర్మ వేత్తయగు ఘనయంబున్ 106

సీ. ధర్మజ్ఞుఁడును దయాతత్పరుండును నీతి
శాస్త్ర విశేష విశారదుండు
ననఘుండు సర్వ శస్త్రాస్త్ర విదుండును
సంగర మార్గ విచక్షణుండు
విమల గుణుండును నఖిలలోక ప్రియుఁ
డను కీర్తి పరుఁడును (¹మను విహితుఁడు
నమలిన చిత్తుండు సముచిత) మంత్ర వి
చక్షణ రతుఁడును సత్యవాది

తే.గీ. యగు పరాంతక మౌని యత్యాదరమున
భవ్యుఁడగు చోళధరణీపాలు రాజ్య
భార మెల్లను దనదు ప్రభావమున వ
హింపుచుఁ దనర్చె జనముల కింపుగాఁగ 107

క. నిరతం బా చోళమహీ
వరునకుఁ బ్రియమైన మంత్రివర్యుఁ డగుచు సు
స్థిర మతిని వెలయు చుండును
గరుణాకరుఁ డగు పరాంతక మునీంద్రుఁ డొగిన్ 108

---

1 మూ. లేదు

క. ఆ సమయంబున నాగపు
రీ సాన్నిధ్యమునఁ దవరు శ్రీకర నళినీ
వాసము బంధూల్లాగము
కాసారము శ్వేత సంజ్ఞకము భాసురమై 109

మ. అరవిందంబులఁ గైరవంబుల సముద్యల్లీలమై మ్రోయు ష
ట్చరణా భృంగనికాయ మంబురుహ వాటుంబాడ్కఁ గాపించి యం
బరమున్ చెప్పని నోఁకఁ గా నతఁడు ప్రేమం గౌఁగిటన్ జేర్చెనాఁ
బరగెన్ డిండిర పుష్కరంబుగుచు నవ్యద్మాకరం బున్నతిన్ 110

సీ. కల్హార ధూళికా కల్పిత ధూరుహ
పటలి ప్రభూత విభ్రమ మెసంగ
న్థూ గంధర్వ సమాగత భ్రమరాళి
ఝరరహూసిత మధు సరము నగుచు
సరసీరుహావాస చక్రవాకోన్నతి
రస దేవతా కుచ ప్రతిభ మించ
రాజిత క్రేంకార రాజహంసచ్ఛద
[1]ప్రాదుర్భవార్ణవ పటలి గాఁగఁ

తే.గీ. తనరుఁ జందన కుంద మందార నీప
జంబు జంబీర ఘుసృణ రసాల సాల
పనస వంజుళ ముఖ తరు భాసమాన
దైన శిఖరంబు శ్వేత సరోవరంబు 111

1 మూ. ప్రాదుర్భవాతార్క

భాగవతాగ్రణికిఁ గుముదవల్లి యను కన్య లభించుట

క. వికసిత కల్హార జాత
ప్రకరంబగు నా సరోవరమునందు సము
త్సుకముగ కుముదాంతరమునఁ
బ్రకటమతిం దొరలుచు నొక్క బాలం గనుచున్. 112

చ. ఘనతర పద్మరాగ రుచి గల్గిన హస్తపదోదరంబులం
దనరి పయోధర స్థితి నొనర్చు తటిల్లత ము త్రియౌచు ని
జ్జనముల కద్భుతం బొదవఁ జారుతర ప్రతిభన్ రసాతలం
బునఁ గల నీరసస్థలిని బొల్చిన తైవడి ముద్దు సుందరిన్ 113

క. వనరుహ పత్ర విశాలా
క్షిని యరుణాధరను భృంగచికురను సుకరన్
గని యొక భాగవతాగ్రణి
యనపత్యుఁ డపత్యకాంక్ష ననుమోదితుఁడై, 114

క. నెవరున నబ్జంబుం గొని
ఘనతరమతి నరుఁడు నిజనికాయంబునకున్
జని భార్య కొసఁగె నప్పు డా
వనితామణి దానిఁ బ్రోచె వాంఛాపరయై 115

చ. దినదిన మా తలోదరి యుదీర్ణతర ప్రతిభా సు[1]గణ్యయై
యనుపమ సుందరత్వమున నొప్పదమై తనరారుచో ముదం
బునఁ గని తల్లిదండ్రులు ప్రపూర్ణ మనస్కత నుండి రత్తఱిన్
నెవయఁగ దాము గాంచు ధన మీ సుదతీమణిగాఁగ నెన్నుచున్ 116

---

1 పు గుణ్య

సీ. తన కైశికమరీతి ననయంబు విఖ్యాతి
యింద్రనీలపు ధాటి నీసడింపఁ
తన కన్నుఁగవతీరు ఘనతర ద్యుతిమీరు
సారసంబుల దారి గేరడింపఁ
తన మేని తిగినంచు ననుపమంబుగ మించు
ఘనగతంబగు మించు ఘనత డింపఁ
తన మోము సిరిసొంపు ననురాగమునఁ బెంపు
గల యిందుకళగుంపు రహిత నింపఁ

తే.గీ. తనరు వనమాన సుందరతా నిదాన
మధురతర గానవిపుల సమ్మద విధాన
మత్తగజయాన భాగ్యాయమాన మాన
వైభవానూన యా దావ వసుధలోన 117

చ. అడుగుల తేఁటిగుంపులకు దాసలు పెట్టును మోముటగ్గు నే
ర్పడఁగఁ జకోరపంక్తి కమరాగ మొనర్చును నైశికద్యుతుల్
కడుఁ బ్రియమున్ ఘటించు జనుగా బిగిగా వగగాఁగ నెమ్మితి
పడఁతుకఁ బోలఁ డీ జగతి పెఁ గల్ గామిని యింత జేసియున్ 118

క. మొగమా శశి కమ్మం దో
యగమా రాజీవతతి సమంచిత కోకీ
యుగమా చన్గవ యసితో
రగమా నూఁగారు నద్దిరా మానినికిన్ 119

క. కరములు కమ్మలు కమలా
కరములు హెక్కిలి విలాసాంబకాక దిశా
కరములు నెమ్మోము కథా
కరములు చూడ్కులు కాంక్షకరములు సవ్వల్. 120

చ. పలుకులు పంచదారలు వికాసిత హాసవిలాస విందులా
దలుకులు వాలుఁజూపులు మదారతి విందిన పద్మరాగ పూ
ములుకులు మేనికాంతుల సమున్నతి జాతి సువర్ణవర్ణముం
గులుకులు గర్గా నీ కలికి గుబ్బలు గుబ్బలు లబ్బురంబుగాన్ 121

సీ. పగడాల నగడాల దిగఁజాఱఁగాఁ దోలు
వాలారు పెదప్రవాళరుచులు
జిలికంపు నునుకెంపుగంబొంపుల హసింపు
నింపుఁ జెంపగు నధరంపు సిరులఁ
దొగరెన్నుఁ దొగదెన్ను నాగి మున్నుగాఁ జన్ను
మిన్న గ్గుబ్బ గొన్న తన్ను గవల
నిగిడెడు నా కారు సొగసూరఁగాఁదోరు
కదుఁ దొల్పారు నూగారు దిగల

తే.గీ. నంటుఁ గల్యాణి రుచిర నీలాహివేణి
పృథు కరోల్లాస సుకర రాంపెయదాకు
మహిత సౌందర్యగుణపేటి మదనకోటి
గరు జామర తరువల్లి కుసుమవల్లి 122

కం. ఈ విధమునఁ దనరారెడు
నా వామాక్షిమణి మహాసుందరతా
భావిత శీలాది గుణము
లాప్రష్టవ పారిజాత మాలించియటన్ 120

ఆ.వె. ఆ మృగాక్షియందు నాసక్తమగు మది
గలిగి సత్వరంబుగా నతండు
నన్య దుర్లభమైన నాగపురంబున
కేగు దెంచె నవ్వు డింపెనంగ

తే.గీ. అందుఁ గన్నొందు నయ్యరవింద గంధి
జనకుఁ గూర్చి [1]వరాంతక మునివరేణ్య
కన్య మా కిమ్మటంచుఁ బ్రార్థిత మతిని
యాచనము చేయఁ దో నమ్మహాముఖుండు 125

క. ఇది సద్భాసన వచనం
బని మత్పరాంతక మునీంద్రుఁ డాలించి నేను
గ్రాలిత మనస్కుం డగుచున్
బలికెఁ గరాబ్జములు మోడ్చి భక్తియుతుండై 126

చ. అనఘమ నెవ్వఁడేని గమలాయతలోచన భక్తుడైన వా
రిని నొకవేయుమంది ధరిత్రి భజింపఁగఁ జేసెనేని యా
జనులకు కంటి చక్ర పరిశల్యిత బాహువునందె నోసంగెదన్
మనవ న సంతసించి యనుమానము సేయక కన్యకామణిన్ 127

---

1 ము. పరాంతకమున

చ సురుచిర ధర్మకాంక్ష నగుచున్ ముని నే నొనరించువర్తి సు
స్థిర యగు నీ ప్రతిజ్ఞ మునిశేఖర దీమదిఁ దప్పనేని ని
ర్భరమతి నర్థనేను గలుపంగలవార వటంచుఁ జేసి యా
తరుణిని విష్ణుశక్తి గల తామరసాస్యను సంగ్రహింపుమా. 128

తే గీ లక్షిత గుణానురూప నయ విచార
విభవరేఖా సమాఖ్యాత శుభసమేత
భాగ్య విఖ్యాత నిస్తుంభావ జాత
నీ తరుణిఁ గొమ్ము మునినేత యింపుదేర 129

పరకాలుఁడు దానిచేసి కుమారవల్లిని పెండ్లాడుట

క అని పరమ భాగవతమణి
యనుపమ గుణయైన యాతఁ దాదినదొ న
మ్మునిపర్యుండు పరాంతకుఁ
డనియెన్ శపథోక్తిఁ జేసి యా ఘనుతోడన్ 130

తే గీ ఇంపు మీఱంగ నే దాన యిత్తు నీకు
పాలింపుము నా వాక్య మనవరతము
నంబుజదళాక్ష భక్త సహస్రకంబు
నెంచి భుజియింపఁ జేసెద నిద్ధచరిత 131

క నే నాడిన వాక్యం బో
మానేశ్వర సత్యము సమంచితగతి నీ
మానసమునఁ దలఁచి నీ
సూనను నా కొసఁగు మటంచుం గోరనసెంచెన్ 132

క. భగవంతుని గాథాంతిన
పగటుగ విన్నంది మును ప్రపన్నులనగు నా
భగవతమతియగు నీ సుత
పొగ డొంద నొసంగి యధికపుణ్యము గనుమీ 188

క. అని పల్కిన నమ్ముని యా
మనుజపతుఁ డన తనయ నొసఁగఁగఁ బరాంగదుఁ డిం
పునఁ గైకొనియె విధానం
బునఁ బరిణయ నరతి మోదమున నిర్ధరతన్ 84

పరతాలుఁడు నిరంతరము వేయిమంది భాగవతులను భుజింపఁజేయుట

తే.గీ. అంత భార్యా సమేతుఁడై యరిగి బంధు
యుతుఁడునై పరతాలుఁ డీక్షిత పవిత్ర
తంబగు స్వకీయపురిఁ జేరి ధన్యమైన
యాత్మ గృహముఁ బ్రవేశించె ననఘమతిని 186

వ. అప్పుడు భర్తృసేవయఁగు భార్య పరాంతకు నుద్దేశించి వందనాక్షతగ
పత్ర ప్రసర్పందనాద్యర్ఘ్య ధూపదీపంబులం జేసి భక్తివలన సమర్చనంబు
భాగవత సహస్రకంబు సమర్పించి పిదప షడ్రసోపేతంబును సాధు
కృతంబును భాగవత భుక్తశేషంబును నగు చతుర్విధాన్నంబు భుజియింప
వలయు నటఁ బదర్పిత తాంబూలవస్త్ర విశేషంబులంగొని ప్రవర్తింప
వలయు నని పల్కిన పల్కులకించి కౌశస్థానంబున కధిపతియగు భూపతి
యును వైష్ణవులగు రన్నుంగనులును లోకంబునఁ ద్వితీయంబగు పదా
ర్థంబు భుజియింతురు గాక యన్న తత్సంపాదితంబగు పదార్థంబు భగవద్భా

స్వభాగ్య ని యోగంబుగాక యని సంస్మరింపుచు ననవరతం బట్టివే
గావింపుచుఁ దదీయదాస్య నిరతుండును సంప్రాప్తమానసుండునునై మహా
భాగుండును మహా భాగవతోత్తముండును నగు పరకాలుం డివ్విధంబున
మహాత్ములగు భాగవతులకు గైంకర్యంబు చేయుచున్న యెడఁ జోళమహీ
శ్వరుం డవ్వృత్తాంతం బెఱింగి యతఁడు నన్నుల్లంఘించి నిబంధనంబు
వైష్ణవుం గొసంగుచున్నవాఁడని క్రోధసంరక్తలోచనుం డగుచుఁ
బరాంతకుని మదంతికంబున కతి రయంబునఁ దోడ్కొని రండని దూతల
నాజ్ఞాపింప వారు వేగంబునం బని నృపశాసనం బతని కెఱింగింప నతండు
వారి నిరాకరింప నా దూతలు మగుడ నరుగుదెంచి నృపున కెఱింగించిన

చోళమహీపాల పరాంతకుల సంగరము

క. క్షితిపతి క్రోధాత్ముఁడై
చతురంగ బలాంబోధిఁ బయ్యెనఁ బని యు
ద్ధతిఁ బరకాలపురంబు న
పెత విక్రమఁ దగుచు గని మేటి కలఁగన్ 187

క. భావిత భేరీ బంభా
రావంబులు తూర్యముఖ విరావంబులు హే
షావహ తురంగ సంఘం
ధావనములు మ్రోగ్గింబు దంగఁగఁ జేసెన్ 188

క. పంచ్యార్ణవ ముప్పొంగిన
నలుపున జోళాధినాథు నానాసైన్యం
బులు పరకాలుని నగరము
వంగొని ధైర్యంబుఁ జేసి వర్తిల్లుటకున్. 801

చ తనపురిఁ బట్టుమట్టిన యుదగ్ర బలాఢ్యులఁ గౌరవభూపతిన్
విని పరతాలఁ దాగ్రహ నివేశ మానస మూర్తి యౌచుఁ దెం
పున వెడలెన్ సమగ్రబలముం గొని తాను నృపాలుతో రణం
బున నలపంగ సర్వజనముల్ వెఱఁగందఁ బ్రతాపశాలియై 140

మ అతి నిష్ఠుర పంపరారవ సముద్వల్లంపటైఁ గొల్చు ను
ద్ధత టంకారవ రావముం గలుప యుద్ధామ ప్రతాపోద్ధురుండై
క్షితినాథోత్తమ వాహినీనికర పుంజీభూత ధాత్రీస్థలిన్
ధృతిమైఁ గొల్చె బరాంతకుండు పటుదర్పోదార చేతస్కుండై 141

సీ అగ్నిహోత్రంబు లిట్టట్టుగా నిండు హే
షారవంబులు గల సైంధవములు
సర్వ సర్వంసహా చక్రంబుఁ దలకిందు
పదమట్టనము గల భద్రకరులు
మధ్యందినార్కాభ మండలం బొరయు ధ్వ
జ పతాకల నొప్పు స్యందనములు
ప్రళయరుద్రుని రీతిఁ బటు విక్రమస్ఫూర్తిఁ
గైకొని హుంకించు కాల్బలంబు

తే.గీ బరుపడించి పటాటోపి నొక్కమొగిని
దాఁకుచోఁ బరబలుఁ దుదగ్రమూర్తి
యగుచు వాహినీపతి యత్యద్భుతముగ
దాన సింహనినాదంబుఁ జేసె యప్పుడు 142

క. తురగములఁ గూల్చి నిష్ఠుర
కరికుంభంబులఁ బగుల్చి గాఢతర రథో
త్కరము మెఱల్చి పొరల్చెం
బరరాజులఁ డు నృపతిబాలుం డమరఁ జెలంగెన్ 143

వ. అమ్మహాబలంబు లంబయినంత విదారిత గంధర్వ బృందంబును విగళిం
గిత మదగంధ సింధురంబును విభిన్న స్యందన సందోహంబును వివేర్ణ
మాన పదాతి విధానంబును నగు సముత్తుంగ సంగరాంగణం బాలోకించి
నింగిపెంపునం గుంపుగొని దివిజులు సొంపువాటింప నప్పు డా బోర
మహీపాలుండు హతాశ్వరథతురగపదాతియగుచుం బిమ్మిదీయక పటహ
భేరీ ముఖ కాహళ ధక్కానినాదంబు లుఱ్ఱంబులఁ బర్వఁ జేసి యంత
రాకృతియగుఁ బరాంతకునితోఁ దలంగి యనుపమంబగు యుద్ధంబు
గావింప నప్పు డయ్యిరువు రన్యోన్య పరలాఘవ కరలాఘవంబునం జేసి
వింయ బీభూత నిర్ఘాత పాతంబుల రెగ్గుగావించు నమోఘశస్త్రాస్త్ర సంఘా
తంబులచేఁ బ్రఫుల్ల నితాంత వసంత సమాగత కింశుకాశోక మహీరుహం
బులు దార్చున రక్తసిక్తాంగులగుఁ దోరాడుచుఁ గృతప్రతికృతంబులగు
వక్రభ్రమణ చాపాసి కుంతంబులం గల్గి మహావీరు లగుచు బహుకాలంబు
యుద్ధకుశలు లగుచు యుద్ధంబుఁ జేయుచుండి రనంతరంబ, 144

చ. అవనివిభుండు బాణనివహంబులఁ బిట్టుఁ దొడంగి గండి పై
న్నవుని పురోధరన్ నిలువ శక్తుఁడు గాక పరాఙ్ముఖుండునై
చెవియునఁ బాఱిపోయి తనస్థానముఁ జేరి ధరాధిలోక ము
త్ప్రవహ మనీషఁ జింతఁగొని [2]యాత్రఁ గూర్చి నివార్చు దార్చుచున్

1 మ. చాపాసి కృంతనంబులం 2 మూ. యాప్తు

తే. గీ. అనియె నిట్లు పరాశయం బంది తాను
ఆవమునార యుపాయంబు గాని పరాంత
కుని ఏటకుఁ దోడుకొనిరండు గురుతరోక్తి
నమరు సంప్రయమున వార లట్ల చేయ 146

పరాంతకుఁడగు చోళమహీపతి పరకాలు కడకు ధనమునిమిత్తము
మంత్రుల నంపుట

వ. అంత 147

క. అరియఁ దన పురికి వచ్చిన
గురుతరమతి యగు పరాంతకుని కడకు సమ్య
గ్ధురులగు సచివులఁ బనిచెన్
నరపాలసుతుండు చోళనాయకుఁ డర్థిన్ 148

చ. పనిచినఁ బోయి యా పరమ భాగవతోత్తముఁ గూర్చి వార లి
ట్లనిరి పరాంతకా నరవరాగ్రణి ధర్మముచేత మాకు రాఁ
దవలిన ద్రవ్య మంతయు మదారత నివ్వ మటంచు మమ్ము దెం
పునఁగాని పంచె నీ కడకు భూరితరాద్భుత చిత్తవృత్తియై 149

తే. గీ. అనుడు మంత్రులవల్ల ధరాధినాథ
వార్త మాలించి పరకాల వైష్ణవాఢ్యుఁ
డిదియె ధర్మంబుచేత నేనివ్వఁ దగిన
ధనము నిప్పుడు మటుగాన వినుఁడు మీరు 150

క. అనయంబు వైష్ణవారా
ధనమునఁ దన్నిమిత్తమైన ద్రవ్యంబు [1]వ్యయం
బు నగుట నేని ట్లింపుడు
ధనము నృపున కొసఁగఁగ సుదార స్థితిగాన్ 151

---

1 మూ ప్రయం

వరదాభినవ హస్తిగిరీశుఁడు స్వప్నమున సాక్షాత్కరించుట

సీ. అని యివ్విధంబున నమ్మునివర్యుండు
 చింతఁ జేయుచు నిద్రఁ జెంది యుండు
తఱిని స్వప్నంబునఁ దామరసాక్షుండు
 హస్తిగిరీశ్వరుం డద్భుతుండు
ప్రత్యక్షమూర్తియై పాణిపల్లవమున
 నతని స్పృశించి మహా[1]యశస్క
రమ్మగు కాంచీపురమ్మున కిమ్ముగ్రతి
 ఏరుఁ దోకొని దివ్య పవిత్రతేజ

తే.గీ. ద్రవ్యమంతయు నీ కిచ్చెదను ప్రియంబు
తోడ నని పల్కి యప్పు డదృశ్యుఁ డాయె
నత్రుఁ డంత జాగ్రతుం డౌట నిర్మలాత్ముఁ
డతఁడు వెల్గాని తోషిత స్వాంతుఁడగుచు 152

తే.గీ. అపుడు బ్రాంతుఁ దద్వసుధాధినాథ
సచివముఖ్యుల తోడుత సత్వరమున
మహిత దీప్తిప్రభాభ్రాజమాన మగుచు
నరుగఁ జెన్నొందు కాంచికాపురముఁ జేరి 153

ఉ. వరదుని భక్తవత్సలుని వారణశైలనివాసు నిందిరే
శ్వరుని దయాసముద్రుని నివారితకల్మషుఁ గాంచి భక్తితో
ధరణిఁ శిరంబు సోఁకఁగను దండము వెట్టి ముదంబుఁ జేసి ని
ర్భరలిర రోమకంచుకిత భవ్యశరీరుఁడునై యుదారతన్ 154

---

1 మూ. యశస్త

వరదాలుఁడు కాంచీపురమునఁ జోరమంత్రులకు ధన మొసంగుట

వ. సకలకలుషదళితాంజలి యగు నిగమనిగమాంత సూత్రం బగు
యాదు యవనరంయు దేవతాధ్యక్షుండగు పుండరీకాక్షుండు సుత్యరూప
ధరుం డగుచుఁ జనుదెంచి ద్రవ్యం బొసంగి నృపాలమంత్రులఁ బంపించె
నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురా
ణోత్తర ఖండంబు నందలి త్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారా
యణుండు నిఖిలప్రజ్ఞా ధురంధరుండగు వరునకుం జెప్పె వెండియు
నిట్లనియె 155

క. అంతట భార్యను జూచి ప
రాంతకమూర్తి యిట్లు లనె నాకపుఁడేనియు దై
వ్యాంతర భక్తారాధన
మెంతయు విరళంబదు సంతతేశ్వర మనదేవ 156

తే.గీ. ద్రవ్యమును లేని వైష్ణవారాధనమగు
వ్రతము నేరీతి సాగునో వామనయన
యా నృపతి వైష్ణవ ద్వేషి యతని ధన మ
నర్థ యగుట ననర్థంబు లగలియందు 157

క. ఈ యధిపు ధనమె యుండుట
కై యోగ్యము గాదు మనకుఁ గంజదళాక్షీ
శ్రీ మాధవార్పిత విత్తం
బీయవ విత్తమున కంటె నెక్కుడు గాదే 158

ఆ వె వసుధయందు వైష్ణవ ద్వేషి యగువాని
ముఖము చూడఁదగదు పుణ్యులకును
గాన [1]మనము నొందు కరఁ జేరి వైష్ణవా
రాధనంబుఁ జేయ రమ్యమతిని 159

చ మనుకొని చోరవృత్తిని సమున్నతిగాఁ గొని పచ్చి నెత్తి యా
ధనము నిషిద్ధమేనియును దామరసాక్షుని భక్తకోటికిం
బునఁ బవిత్రతఁ గూర్చుటయుఁ బుణ్యముగాన నవైష్ణవావని
౯ని ద్రవిణంబు కల్మషముఁ జొచ్చు ఘోరపురమౌ కృశోదరీ 160

తే గీ విష్ణు చిహ్న విహీనుని విష్ణు పాద
భక్త విద్వేషి నన్యదైవంబుఁ గొల్చువాని
ముఖ విలోకన సల్లాప ములు సమస్త
నరక హేతువు లనియెంచు సరసిజాక్షి 161

క క్షితి యందు వైష్ణవాఖ్యుని
పతి యాశ్రయ మగ్గి వైష్ణవ ప్రీతిని దు
ష్కృతిఁ గూర్చు వాని సంగతి
యతివా కొఱగాఁడు సజ్జనావళి కెపుడున్ 162

ఆ వె మొదట నెనరుఁ జేసి ఎదపఁ జుల్కనఁ జూచు
నరుఁడు విష్ణు భక్తుఁడైనఁగాని
యనయ మన్యుల దాన్యుఁ డగువాని వైష్ణవ
ద్వేషిఁ జేరఁ దగదు శిష్టులకును 163

1 వ్రా మనలమొందు, 'మనలము' పాఠమందు విలక్షణము

తే.గీ. ఒరుల యాచన కన్న హీనమును లేదు
విష్ణు భక్తి విహీనుఁడై విప్రుఁ డ
వైష్ణవుండగు ధరణీపాలుఁ డా
యెంచ కంటెను లేదు పాపంబు ధరణి 164

సీ. అటుగాన శ్రీ వైష్ణవారాధనార్థమై
కృతిఁ జోర వృత్తి నే చేయువాఁడ
విత్తయుంబు కొఱకుఁ గావింపని దొంగకు
దోషంబు లేదు నిర్దోషి యగుట
నీ యుపాయము కన్న నితరమైన యుపాయ
మేమియుఁ గానరా దిందువదన
ద్రవ్య రక్షణ మందుఁ దలఁపంగ నిది యని
పలికి పరాంతకుం డంఘ్రిమతిని

ఆ.వె. ఖడ్గచాపధరులుగా మించు భటుల న
మానుషైన వారి మహిత వృత్తిఁ
జేసి భయము వీడి చేకొని యపుడు న
ధార్యుఁ డగుచు వెడలె ధైర్యమునను 165

పరకాలుఁడు స్త్రీయోపార్జిత విత్తంబున వైష్ణవారాధనంబు సల్పుట

ఆ.వె. ఖడ్గ చర్మధారిగాఁ గ్రాలించు నా
ఘనుఁడు భటులతోడ గహన సీమఁ
గొప్ప యందు నొక్కచో నివాసము చేసి
యుండెఁ జోరవృత్తి నొనరు మదిని 166

వ అనర్ఘళం బగు మార్గం బావరించి కొని యుండి విప్ర దిహ్న ఏహీనులగు పథికులపలని రత్నాదికంబగు ధనంబు గైకొని దారాద్రవ్యంబునంజేసి యనపుటతంబు మహాత్మకంబగు వైష్ణవ సహస్రకంబున కారాధనంబు గావింపుచు సంపూర్ణ హృదయుండై యుండె నంత నొక్క సమయంబున వైష్ణవ ప్రియుండును బలియుండును నగు పరతాలుండు ధనార్థి యగుచుఁ దా రాత్రియం దొక్క నగరంబుఁ జేరి యందుఁగల వైష్ణవ ద్వారో పాంతంబునం దధివసించి యున్న యెడ వా గృహిణి స్వర్ణపాత్రంబు హస్తంబునం గొని గృహంబు వెడలుటం గని ప్రభావిద్యోతమానం బను దర్కారిష్టంబగు భుక్త భాజనంబు సంగ్రహించి నవ్వుచ యుత్కోపి గురుతో నను యని పలికి వెండియుఁ గృహంబుఁ బ్రవేశింప నవ్వార్థంబు నంజేసి యా [1]తస్కరేంద్రుండు భయాకులుం డగుచు నిది వైష్ణవ ద్రవ్యం బని భ్రమ్మబ వా పాత్ర వా ద్వారంబునం దునిచి యంద యధి వసించెను

తే ఆ కాంతారత్నంబు భ
యాకుల చిత్తమున సర్వ మాత్మపన క
స్తోకత నెఱుఁగఁ జెసిన
నాతుగం మునీ తోషితాయత్తుండై 168

తే గీ చిత్త మిగురొత్త నవైష్ణవోత్తముండు
తనదు సతి పల్కునట్టి వృత్తాంత మాల
కించి మానిని నాకు లక్షించి చూడఁ
దెలియఁగా నొట దిని చేఁ దేటపఱతు 169

1 మూ చతుష్కపిండుగిండు ? నాలుగు విధములగు దొంగతనములు చేయువాఁ డనియా?

క. అనయమ్ము వైష్ణవారా
ధనమునకు భక్తిఁ జెసి తత్పర మతిన్
ఘనుఁడు పరకాలమునిపతి
మనసారఁగ నాని పదార్థముం గొనియెఁ జూమి 170

చ. సరసిజగంధి యాతఁడు వసిష్ఠుఁడు వైష్ణవ పారిజాత మా
త్సరమతి దీని నిట్లు సముదారతఁ గైకొని యుండె నేని వి
ద్ధరణితలంబునన్ మనము ధన్యుల మైతి మటన్న యమ్మునీ
శ్వరుఁడు దయానమ్రుఁడు నివారితకల్మషనిష్ఠుఁ డమ్మొదన్ 171

ఆ. ఆ మృదూక్తి విని మహాత్ములు విరలు
వైష్ణవోత్తములు సదార్యమతులు
గాన వీరి సొమ్ము గైకొనరా దని
ద్వార సీమ నర్ఘ పాత్రఁగ నిడియె 172

వ. అయ్యవసరంబున 173

క. వనితామణి మ్రుంగిట నుం
డిన పాత్రంబును విలోకించి తెందంబైన సొం
పును గదుర మతియుఁ దనపతి
కనుపమ మతి విన్నవింప నాథుఁ డంతన్ 174

ఉ. కోక మనస్కుఁడౌచుఁ దన సుందరిఁ గూర్చి వచించె మాళిపీ
యీ కలధౌత పాత్ర మతఁ డిష్టమతిన్ గ్రహియింపఁ జేసి నీ
దా కులాత్మ నేమిపడ కాడితి వప్పులు తీర్పించు మిం
దా విమలాక్షి యిట్టులఁ దన వాసలి యిట్టనె భక్తియుక్తయై 175

క. ఆ నేమి తంత్రాలే దా
మౌనీశ్వరఁ గూర్చి యుక్తి మాటాడెదఁ దెం
పూని మహాదార్యోక్తిన్
గానియవెంతేని యసనఁ గనెదరు మదికోన్ 176

తే.గీ. ఆర్గ యట్లైన కంటివి మునివరుండు
లక్ష్మణుండాక నీమాట లంద్రుచేసి
మహం వైష్ణవులని తప మది నెఱింగి
వైష్ణవాల మంట నిది వసియె గరివ 177

క. ప్రస్తుతముగ ని... వైష్ణవ
వస్తువని తలంచి యానిపద్యుఁడు దానిన్
హస్త స్పర్శ చేయక
స్వస్థంబు ఎ తెగెఁడాలు చంచలనయనా 178

తే.గీ. ఒక్క వాఙ్మయోదుక నవమి నిష్ఠ
వైష్ణవస్త్రీ ... కొ వామ యన
తాన మాద్మఖంఖ సిష బాలు జాఁర
స్వామగు నెట్టు పాపాత్ము రాం మగుట 179

తే.గీ. బ్రహ్మహత్యాది పాప ములే పాసిపోవు
సన్ముకృతిని కేవు భవియందు సిరజాక్షి
లంప వైష్ణవాపరాధ ము నారవ్వు
రేని యయిందిపోదు నిర్మిద్ర మగుట 180

క. అని యీ విధమున నాతఁడు
దన సరి భక్షింప విని యదారగుణుం డా
ఘనుఁడు పరకాయఁ డా గృహ
మునఁజొచ్చి తదంఘ్రి పద్మములఁ దెలిఁగి యనెన్ 181

తే. గీ. వైష్ణవోత్తమ సువ్రతవైభవార్య
యీ మహాత్మని యొనర్చు బిది యథార్థ
మన్న దపరాధ మీ వనుగ్రహ ముఁజేయ
వలయు భారముగాఁ బూను వలయు దీని 182

వ. అని యిట్లు వివిధయుక్తం బ్రార్థింపుచున్న యతనిం బ్రాంతకుఁగాఁ జెంగి
యాదంపతు లిరువు రనేకోత్తమ స్తవంబుచేత నమ్మహానుభావుం గొని
యాడిన వారల నాలకించి యా ఘనుండు పదాబ్జపదను నిజనికేతనంబుఁ
బ్రవేశించి యనవరతంబు మహనీయంబుగ వైష్ణవారాధనంబు గావింపు
చుండె నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ
పురాణోత్తరఖండంబు నందలి యేకత్రింశాధ్యాయంబు భక్త పరాయ
ణుండగు నారాయణుండు సకల ప్రశ్నాధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పి
నందియు నిట్లనియె 183

క. అనుదిన మిట్లు పరాంతర
ముని పథికుల వంన నధికమును విపులమునౌ
ధనము గ్రహించుచు విడుచును
దన నరణిని రాని ధనవితానముల నొగిన్ 184

---

1 మూ ంగా

క. సుతరుండై యూఁతలి గాను
సకలశ్రీ ప్రత్యక్షంబుగ గొనంగను నవ్యం
బతిలంబి గుణుంచు పరాం
రత మోహింద్రుండు భక్తి తత్పరమతియై 185

ఆ.వె. ఆ ఘనుండు వైష్ణవారాధనముకొల
తయనమున వసించి యఖిల దికల
వరయు చుండె రాతి రసుల దొలంగి యా
తాత వాంఛ వాసి యతుం మతిని 186

తే.గీ. అంతఁ బ్రియభక్తు దైవస్థ యా మునీంద్రు
హృదయపద్ధి దెలిసి జగదీశ్వరుండు
శౌరి సంతుష్టుఁ డగుచు సుదార సరసి
కష్ట కుభదాయి యగుచు భాసింపుచుండె 187

సీ. [1]అమలులౌ సిద్ధయోగ్యాద్యనంతాదులు
వనధి మానసులు శౌరి ముఖ్య
యోగివర్యులు మహాభాగులు సనకాది
మునులును దివ్యుల పురహరాది
దైవతంబులు గొల్వఁ దామరసాక్షుండు
మంగళ ప్రదుఁడు శ్రీరంగభర్త
జగములకును మాతయగు రమాదేవితోఁ
గూడఁ దాక్ష్యారోహకుండు వగుచు

1 మూ. అమలురౌ

తే.గీ. సకలభూరుహ సముదయ ప్రకటమగు మ
హా గహనవనం గల్గ పరాంతకాం
చ్యంబుఁ గూర్చి చనుదెంచు నచ్యుతుండు
భక్తుం గనియె సంతోష భరితుఁడగుచు 188

క. ఇరఁడు పరాంతక[1]తాపస
పతి వెలుపటఁ దిరుగు నాపు ప్రాణం బగుటన్
సకలము మత్రియుంతు సక
హిత మతుఁగు వేంబునొంచి కెడు నవ్వంబున్ 189

క. నిజదినము వైష్ణవాగా
ధన మొనరింపకయుఁ బరమ ధార్మికుఁ డగు స్వాం
గనతోడ భుజింపఁడు దా
ననుపమ మతిఁజేసి యా మహాత్ముఁడు భక్తిన్ 190

క. ఈ విధమున బహారితుఁ
డీ వైష్ణవకోటియం దభిన్నముగా న
ద్భావమున మదర్చకముం
గావించుచు నుండు భక్తి గంపాఁడగుచున్ 191

మ. తన మార్గంబున వారియందు జనసంతానంబువచ్చిన ధనం
బును లేకుండుటఁ జేసి చింతిలి యసంపూర్ణాత్ముఁడై నిష్ఠచే
లను మద్భక్తుల పూ వీరుల కనుజ్ఞాసహాంబు వాటింపు టీ
యనవు ప్రొక్కుఁ దపార్త్యగం బట నిరాహారుండుగా వర్తిలున్ 192

---

1 మూ. తప.

తే.గీ. అవని నిప్పుడికేని ¹క్షుధార్తుఁ డగుచు
మార్గగాగమనంబు సేమంబు చేసి
కాంచుచున్నాఁడు నాపూర్ణకంబె నాదు
భక్త పూ యధికగాఁగ భక్తి కెంచ ౧౦౩

క. ధృతి గాఁగ నీ సమర్పయు
నతిశయముగ నా నేను హర్షిత చిత్త
స్థితి శాలి నైతిఁ గావున
నితని కభీష్టంబు నిత్తు నిపుడే యనియెన్ ౧౦౪

రంగనాథుఁడు పంచాననకు మూలమంత్ర ముపదేశించుట

వ. మహాభాగుండగు శ్రీరంగ ధరాధవుండును సిరియును దా మిరువురు
గాయా మనుజ దంపతులై దివ్యతురంగాకృతిం దొల్లి పతంగి పుంగవు
పై నెక్కి బంధురూపాంగ్రల సనకాది భక్తులును ననంతు మహా
ధనులును దామరపీఠ్యమానులును ధవళాతపత్ర పరిశోభితులును
శ్రీ త్రిపక్షృతి నిర్జరులుం గొల్వ నగ్రేసరుండును పురోధసుండునగు సర్వ
గర్భుతోఁ గూడ దివ్యభూషణ భూషితాంగులును వివిధ వాదిత్ర నిర్ఘోష
స్ఫురత్కీర్తి మనోహరులునునగు వధూవరు లపార ధనసంపదలు గానిపింపుచు
వరుగుదెంచినారి దారి పచాంతకుండు దండధరుండగుచు నాదరించి బహు
సంపదాస్పదంబులగు వాని నవలోకించి విష్ణు భక్తారాధనంబు కొఱకు దైవ
[illegible]ంబుగాఁ బ్రాప్తంబైన ద్రవ్యంబని హర్షితుండగుచు మహాబలుండును
వ్యాఘ్రచర్మధారియునై [illegible]చర్మధారుఁగు [illegible] భటులచేత తక్షణంబ
సమస్త ధనంబు నిరాటింపఁజేసి మహార్హంబులగు భూషణంబులను ననేక
విస్తార్యంబులగు రత్నంబులను విచిత్రంబులగు వస్త్రంబులను రజత
కాంచనపదముయాసంజ్యంబగు ధనం బపహరించి పిదప ననర్ఘంబులగు

1 మూ. క్షుధార్తియుఁ బచు

వధూవరుల నిఖిలాభరణాంబరాలం గైకొని హర్ష సంపూర్ణ మానసుండగుచు వరుని కరశాఖ యందలి రత్నాంగుళీయకం బరసి విచిత్ర రత్నార్ఘ్యంబగు నిది భాగవతునకొక కమ్మెదు నని మనంబున సంకల్పించి దాని బలాత్కారంబుగా దంతంబులం జేకొని యేకచ్ఛిద్రంబు ప్రేయంబని యుదధి నర్వ శ్రీవంన ధనాగారం బెఱిఁగొన సమర్థుండు గాక బనహితంబుకొఱకు మహాంబులైన నిబంధనంబేనెని గాకున్నఁ బరిణామంబు పరకాలు కరణి [1]క్రుద్ధుండగుచుఁ బరోధసుండగు వృద్ధుంగాంచి వార్ధకా విప్రు బాయపురుం దవగుట దంచనోద్యోగంబు మగు బా కీలారం బెఱిఁగొనమండ బభమంత్రిం బిబాఁద విప్రు డిట్లు సేయునంత దట్లు గావించిన నిన్ను దెగటార్తు ననిన సంకోధనుండు పరాంతకుం గూర్చి యిట్లనెం 105

చ ఆకయఁగ మంత్ర మేమి దెబెంబంగ సమర్థుఁడగాను నేను నె
ప్పుడుమఁదె యల్ల మాయంతు మణి మాంత్రికు లెవరుండు గాఁ
బడగినవాఁడు గావునఁ గృపాంధ బస్కారవాధ యవ్వ న
త్రతి భగవంతుఁ డప్పయుఁ దుదారకరోక్తి వరించె నప్పుడున్ 106

ఆ వె క్షితిని విట్లు మాయచేత మంత్రితమైన
ధార పోట నిజము వోరవర్క
యీ ద్విజాత్ము విరువు మిమ్మంత్ర మువరేర
మిత్తు నీకు వేడ్క నిటకు రమ్ము 107

క అని చెప్పి వైష్ణవా రా
ధన పరుఁ దన సన్నిధికి సుదారతఁ గొని య
వ్వన జాతుఁ దలని మస్తక
మునఁ గరపల్లవము జేర్చి మోదము తోడన్ 108

---

1 మూ కృద్ధుండగుచు

తే.గీ. తనువు న్యాసంబు చేయుచు వాని దక్షిణమగు
కర్ణమందున నార్ద్రంబుగాఁ దదష్ట
మంత్ర మష్టాక్షరంబు నేమమునఁ బ్రీతి
వర్ణలం దుపదేశించె దత్తుఁ డపుడు 199

క. విమలంబై శుభమై సిరి
సమకూర్చు నష్టాక్షరాఖ్యమగు మంత్రమునే
సుమహితుని మహాత్ముని య
య్యమలు మదిఁ గృతార్థుఁ జేసి యచ్యుతుఁ డంతన్ 200

క. తనదు స్వరూపం బాతని
గనుఁ గొనఁగాఁ జేసె వేడుకం గాని నారా
యణుఁడు పరాయణుఁ డాత్రి
జనపతిపైఁ దత్తయుఁడు ప్రసన్న హృదయుఁడై 201

సీ. సజలం పయోధర శ్యామ విగ్రహుఁడు పీ
తాంబర ధరుఁడు జనార్దనుండు
ఘనరత్న మణిమయోన్నత కిరీటుఁడు ది
మకర కుండల ధారి మాధవుండు
భావిత వైజయంతీ వనమాలికా
భ్రాజమానుండు శుభప్రదాయి
జగదీశ్వరుఁడు కోటిసూర్యసమానభాసుం
దరుఁడు శ్రీహరి భక్త వరదుఁ డతఁడు

తే.గీ. నిత్యముక్త ఎతి వ్రతుండు నిరతవాస
నాసి నిద్దరమనుఁడు సురక్షి ముక్కి
వంచితుం దప్పరోగల వారయుతుఁడు
గా సముల్లాసి యగుచు నుద్ధార మతివి 202

క. వామాంచిత లక్ష్మీ
భూమీ నీళాదులైన భామలతో ను
ద్దామ స్థితిఁ గైకొని హరి
కామరసాత్ముండు సకల ధర్మాన్నదుఁడై 203

వ. వాలవ్యజన పర్యంత వితాన ధవళాతపత్ర పరిశోభితుండును వేదాంత వేద్యుండును గోటి భాస్కర ప్రభాభాసమానుండును నగు భగవంతుండు దృగ్గోచరుండగుచు యష్టాక్షరాత్మకుండగు నా జగదీశ్వరుఁ గాంచి యప్రియశిష్యాగ్రేసరుండు వివిధ నిగమోక్త సంస్తవంబులఁ గొనియాడి మహనీయ హర్షప్రాదుర్భావుండును నానంద్రాశ్రు పరిష్లుతుండును నగుచు దేవ దేవుండగు శార్ఙ్గి యనుగ్రహంబునం జేసి యాతని ప్రబంధయును గావించి మహానుభావుండగు వాశ్రిధవున కర్పణంబు సేయ నా మురాంతకుండు గృపాపూర్వావలోకనంబు నతనిం గనుంగొని గౌఁగిటం జేర్చి గారవించి పరమంబగు నిబంధనంబు గూర్చినదియె నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాతోత్తర ఖండంబునందలి ద్వాత్రింశాధ్యాయంబు భక్తి పరాయణుండగు నారాయణుండు సకల ప్రజ్ఞా ధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పె వెండియు నిట్లనియె 204

పరకాలుఁడు శ్రీహరి దివ్యక్షేత్ర యాత్ర సల్పుట

క. అంతట శ్రీ మంతుండు ప
రాంతక మాహేశ్వరుం డుదగ్ర వలాద
ధ్వాంత దివాకాంతము న
త్యంత సుఖనిరాంత మనమవాంతము నగుచున్ 205

క. పరఁగెడు శ్రీరంగము న
య్యరవిందాక్షాంతరంగ మాశ్రితజన హృ
త్సరసీరుహ సారంగము
గురుతర మతిఁ జేరి భక్తిఁగొలి యతఁ డంతన్ 206

తే.గీ. అందుఁ దనరారు రంగనాయకునిఁ గాంచి
హర్ష నిర్భర హృదయుఁడై యతనిపాద
పంకరుహ యుగళముఁగూర్చి ప్రణతిఁజేసి
యాస్తికాత్ముండు పరమయోగివరుఁడు 207

తే.గీ. మహిని వర్ధిల్లు నాపాద మస్తకంబు
సంస్పృశింపుచు భక్తి సంసక్త చిత్తుఁ
డగుచు గద్గద నిస్వనుఁ డగుచుఁ బ్రీతి
హృష్ట రోమాంచలుఁ డగుచు నింపు మీఱ 208

క. నిగమ నిగమాంత సూక్తుల
భగవంతుని సన్నుతించి పరమానందా
జగతిం గొన్నాళ్ళుండెన్
జగదీశ్వరు పాదసేవ సలుపుచు భక్తిన్ 209

తే.గీ. అంత శ్రీ వేంకటాధీశు వరయు జూడఁ
గోర్కి గావింపుచును మునికుంజరుండు
పావనదయాబ్ధి యగు రంగపతి యాజ్ఞఁ
బడసి శ్రీశైలమున కేగె భవ్యమతిని 210

క. అటు జనుచో మధ్యంబునఁ
జటుల స్వర్ణైకరత్న సంచరిత సము
ద్భట గోపుర సాలం బు
త్కట మగు గన్గొనియెఁ గాంచికాపుర మర్థిన్ 212

ఉ. ఆ నగరోపవనాంతరమునందు వసించి శుభార్థి[1] నెందు న
మ్మౌనినిఁ గాంచి యచ్యుతుఁడు మాధవుఁ డష్టభుజాహ్వయుండు ని
త్య నయకారియైన నరసింహుఁడు భూసుర వేషధారి యై
యానమిత ప్రభావుఁడగు వానికి నాఁకలి దీర్పఁ [illegible] 213

క. అతని కతని పద్మయుగం
బతిశయ రుచు లారయన్షి యన్న మొసఁగుచోఁ
శ్రీఁ జరకాలుఁడు మెసపెన్
దతమతి సమ్మతోపమాన దధ్యన్నంబున్ 214

తే.గీ. దాని మెఱియించి మునిరాజు ధరణిసురున
కనియె నీ వెవ్వఁడవు భవదాహ్వయంబు
నేమి వరియింపు మనవుఁ డయ్యిందిరేశుఁ
డమ్మహాత్మునితోఁ బల్కె నలఘుమతిని 215

క. విను మేను కాంచికాపుర
మున నధివసితైన యష్టభుజ వరసింహుం
డు నని చెప్పి యంతఁ దిరోహితుఁ
డు నగుటఁ జరకాలముని యదున్ విస్మితుఁడై 216

---

1 మూ. శెంపి

ఆ.వె. అంత నతని యాలయముఁ జొచ్చి నరసింహుఁ
బరమ విభునిఁ గూర్చి ప్రణతిఁ జేసి
యచట నరిగి యాత్మ నద్భుత భక్తిఁ ప
ర్వలని వరదుఁ గాంచి సంతసమున 217

క. దివ్యస్తోత్రంబుల నా
భవ్యుం గొని యాడి మ్రొక్కి పరమద్యుతి నం
దావ నగు శ్రీగిరి కా
సవ్యగుణాఢ్యుండు మౌనినాయకుఁ డరిగెన్ 217

క. మేలైన భక్తిఁ గాని శ్రీ
శైలారోహణముఁ జేయ శంకింపుచు న
స్వేశం దన్ముని దర్శన
మూలంబగు భక్త తీర్థమున వసియించెన్ 218

క. అందు దినత్రయ మతి భ
క్తిం దలఁకొని పంచబాణు దివ్యాకృతి సం
క్రందన ముఖవినుత పదర
విందుఁ జతుర్భుజుని విష్ణు వినుతించు తరిన్ 219

సీ. శ్రీశైలనాథుండు శ్రీనివాసుఁడు జగ
న్మయుఁడు పోషిత భక్త మండలుండు
పృథుల వక్షుఁడు దివ్య పీతాంబరధరుండు
దురిత హారకుఁడు చతుర్భుజుండు

సమదర్శకుఁడు శంఖ చక్ర గదా ధరుం
డతి సుందరాంగుఁ డనంతశాయి
హారకేయూర కోటీర మణి స్ఫుర
కుండలాంగద భూషణుండు దివ్య

తే.గీ. గంధలిప్తాంగి కారుణ్య కలితబుద్ధి
శ్రీ సతి భూమి నీళావిశిష్టుఁ డగుచు
తనదు భక్తునిఁ గనుగొను తలఁపుఁజేసి
వచ్చె కౌఁగిట వానిఁ గ్రుచ్చి యెత్తి ౨౨౦

క. జనకుని కరతలఁ గరాంబుజ
మున గాత్రము నిమిరి యతనిఁ బ్రోదిని దో నా
మను నడుగుఁడమ్మం దెలిఁగి
యనుపమ మతిఁ బొగడె నా పరాంతకుఁ డర్థిన్ ౨౨౧

వరదాయుఁడు శ్రీరంగమున గోపుర సప్తప్రాకార
నిర్మాణము గావించుట - శిల్పులకు మోక్షమొసంగుట

వ. ఇట్లు స్తుతియించి యమ్మహాత్ము వసుమతిం బరసి దివ్యంబులగు హరి
క్షేత్రంబు లన్నియుం గలయం దిరిగి యందందుఁ గల మూర్తులం గొని
యాది క్రమ్మఱ శ్రీరంగంబున కేతెంచి యా శ్రీరంగ క్షేత్రము సొం
సప్తకంబు గావించెదనని మనంబున సంకల్పించి శ్రేయోపార్జితంబులగు
వస్తువులం జేసి శిల్పులచేత దివ్యతుంగ వృషహారంబులును సగో
పురంబులును నగు సప్త ప్రాకారంబు లుదారంబులుగాఁ గావింప నా
సమయంబున నంబరమం బగుటం జేసి ద్రవ్య వ్యయన చింతా పరుఁ
డగుచు ఘనంబులచేత నాగపురంబునందుండు స్వర్ణమయముగు దైన

ప్రతిమ గావించి నిజ బంధువులతోఁ గూడఁ దా నందుఁ జని ప్రహృష్టాం
దగుచు బహువిధోపాయంబులం జేసి దానిం గైకొని రంగక్షేత్రంబున
కరుగుదెంచి శిల్పులకతి యొసంగి దృఢంబులును నాయతంబులును నగు
గాంచనంబుల సంపూర్ణంబులుగాఁ గట్టించి పెండియు దారుచే మూప్పది
రెండు మంటపంబులు నిర్మింపంజేసి యప్పురాంతకుండు ధనంబు
యాచింపుచు నా శిల్పులకై ధనం బెటుల నివ్వఁ గలను పరమంబగు
కైవల్యం బొసంగెద నదియే లక్ష్యకోటికర్ష సమంబని చిత్రంబున దివ్య
యుండి దారం నావయం చెక్కించి యగాధంబగు కవేరికా పమల సలి
లంబు నందు మునుంగం జేసి శిల్పులకు శాశ్వతి యగు ముక్తి నొసంగు
మని శ్రీపతి యగు హరిం బ్రార్థించె వివిధంబైన భక్త వత్సలుండగు
భగవంతుండు దత్రేతఁ బ్రార్థితుం డగుచు వారి కందఱికి యోగి దుర్లభం
బగు పదపర్గం బొసంగ నా శిల్పు లందఱు మఱి ప్రణయమానంబులగు
విమానంబులతోఁ గూడ నిక్షేపంబుచున్న దివ్యజనుల తాత్పర్యంబుగాఁ
బరము పదంబుఁ గూర్చు నని యనంతరంబు 222

పరకాలుఁడు జైనులను శ్రీకవియను వైదగురుని జయించుట

సీ. మహి సువర్ణ ప్రతిమా లోలుఁడగు నప్పు
రాంతకుఁ దెలిసి రయంబు లోన
నరిగి [1]జైన మనుష్యులందఱు సర్వంబు
భూపతి కెఱిఁగింప భూరి బలుఁడు
పాండ్య భూపాలుండు వారి వాక్యము విని
తనదు దూతలచేత వడిఁ దోడ
న్నృపతియుఁ బరకాలు నయగారి రావింప
నా మహుం డా మనుజాధిపాఖ్యు

---

1 మూ. బౌద్ధ

ఆ. వె. నరకుఁ దోయుచైన జనుల నందఱఁ గెల్చి
మత్త దంతి నెక్కి మఱియు దాశ్వ
విజయ నిస్వనంబు వెలయింపఁ గాత్రితే
యాంశజాతుఁ డిస్త్రులానుబాదు 223

క. త్రికవి యనెడు శైవ గురుని
నాకరుని బిదబిద్యోశిష్య మెచ్చెడు మత సూ
త్రికముల నోడించి పరాం
తకుఁడు తదర్పిత నిజాంఘ్రి తామరసుండై 224

ఉ. వానినిఁ దాంత్యభూపతిని వారిజలోచనుఁడైన శౌరి యం
దూనిన భక్తిఁ గైకొని సమున్నతిగా వసియింపఁ జేసి య
మ్మౌని కులాగ్రగణ్యుఁడు సమస్త మతంబులయందు నెక్కుడుం
గా నియతోక్తిపై నిలిపెఁ గన్గొన వైష్ణవమౌ మతం బిలన్ 225

క. వంకజనాథుని కృపఁ జ
క్రాంకనులుగఁ జేసి వారి నంఘము మనీషన్
శంకలు దఱిపి పోషించె ని
రంకుశ నిగమాంత సరణి యగు వాక్కులచేన్ 226

పరకాలుఁడు యోగసమాధిలో రంగనాథునియందు లీనమగుట

వ. అంత వెండియు నుత్తమంబగు శ్రీరంగక్షేత్రంబున కేతెంచి భార్యతోఁ గూడ విరక్తుండై శ్రీరంగపతి కథకరంబు ననుమతిం బడసి మహాయోగి యగు పరాంతకుండు యోగసమాధింజేసి యతనియంద లీనుండై పరమ పదంబుఁ జెందె రంగేశదాసుం డగు విప్రవరుల పుణ్యచరితం బెవ్వరు

1 మూ. బౌద్ధ

భక్తిం జేసి వినుచుందురు వారు అధిక సంపదల నొంది పిదప నీశ్వరుండగు
హరి యుత్తమాశ్రయ నిలయంబుఁ జెందుదు రని మహాయోగి మాహాత్మ్యం
బును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి
త్రయస్త్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల
ప్రజ్ఞాధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పెను 227

శా ఆదిత్యాంతరవర్తి భక్త నికర స్వాంతాంబుజ క్రీడ వా
హా దామోదర భారతీశ గిరిజాన్యాధీశ దృగ్భంగురా
స్వాద స్వాంఘ్రి పయోజయుగ్మ కరుణాపాథోనిధి శ్రీధరా
గోదామానస పీఠవాస ఘటకా గోపాంగనారామణా 228

క [1]జయనవిమతహారా శ్రీక
వి యశోక్త మత ప్రహార విపులతరవచ
శ్ర్యయ పరకాం మపీన హ్వా
దయ పంకజ భృంగ రంగ దైత్యవిభంగా 229

మాలిని నరస హృదయశీలా సర్వభక్తానుకూలా
నిరుపమ గుణజాలా నిర్జితారాతి పాలా
భరిత భువనజాలా భవ్యగాంగేయ చేలా
విరచిత శుభలీలా వేణుగోపాల బాలా 230

గద్య [2]ఇది శ్రీ రాజగోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణ సంలబ్ధ పాండిత్య
ధుర్యావనరతావనీమండలాఖండ సామ్రాజ్య ధౌరేయ నృసమర్థతా కృత
పటహ ధణంధణారవ విపరీత పతనక్రియా ఢిల్లికాధీశ దుందుభిధ్వాన
కోలాహల హనుమద్ధ్వజాంక కనక దండకృత హీరకంకణ సంధీపిత

---

1 మా జయని మతహార 'త్రైన' శబ్దమునకు బదులుగా 'జయని' శబ్దము
ప్రాసస్థానమున గ్రాహ్యము మా 2 ఇతి

ప్రతాపకీర్తి ప్రధాన కౌసలవంశ పయః పారావార రాకా సుధాకర పెరాంబర
నాయక పౌత్ర రమణ భూపాలక పుత్ర లక్ష్మమాంబా గర్భశుక్తి ముక్తా
ఫలం రాఘవ భూనాయకాభిధాన సౌందర్యకలిత సుమసాయక విహారిపాద
నాయక ప్రణీతంబైన శ్రీ మహాభార్గవపురాణంబునందు గోదాదేవి విర
హంబును విష్ణుచిత్తుండు శ్రీరంగంబున కేగుదెంచి శ్రీ రంగనాథుం
బ్రార్థించుటయు నమ్మహానుభావుండు సపరివారంబుగా ధన్విపురంబున
కుం జేయు విష్ణుచిత్తుం గద్నియతోం బరిణయంబు గాంచుటయుం బరతా
జనసంబును గుమదవల్లి వివాహంబును చోళమహీకాంత పరాంతక సంగ
రంబును బరకాలుండు స్త్రీయోపార్జిత విత్తంబునంజేసి నిరంతరంబు
వైష్ణవారాధనంబు సల్పుటయు రంగస్థల గోపుర ప్రాకార నిర్మాణంబును
శిల్పిమోక్షోపాదానంబును దిబ్రిరవి మతవిభంగంబును విష్ణుతత్త్వ సిద్ధాంతంబు
వను కథలుంగల సప్తమాశ్వాసము సంపూర్ణము

భార్గవ పురాణము

అష్టమాశ్వాసము

క. శ్రీగోదాప్రియ దేవత
యాగమనః కుముదచంద్ర యదుకుల విభవా
ఖాగిదగిరివాసా శ్రీ
రీ గురుతరకేళి సురపురీ గోపాలా 1

తే.గీ. ఆదరింపుము దేవ నారాయణాఖ్యు
డిం విద్యాధురంధరుండైన నరుఁడు
కలితెఁ బ్రబంధవృత్తిఁ జేసి సంభావ్యమతిని
భక్తి దయతోడ నిర్మల సూక్తి గదుర 2

తే.గీ. సకల భూతాళి నన్ను విహగమునందుఁ
బల్కితివి నీవు ప్రేమచేఁ బలకబాఱు
రూపభేదమ్ములనుఁ జేసి రూఢి కెక్క
నీవు భూతుండుగా నెంచు నేను దెపుడు 3

క. ఏమంచు మగు నకని యవలా
రము బల్కుటలేదు మౌనిరాయ మహాత్మా
యేమంతటి యని వచించెదు
కమనీయాకృతిని గూర్చి కౌతూహలియై. 4

క. నారాయణముని యాత్రికి
పారాయణమును పఠించె భవ్యమతి నీ
కారూఢి దీనిఁ దెల్పుట
కై రంజిలి నాదుమది కుతూహలింపన్ ౬

శ్రీ వృషపుర వర్ణనము

క. వినుమ సావధానమున నో
మునివర యవ్వృషపురచరితము నీకు నయం
బున వివరించెద వినఁగో
విన వారల కల్మషము హరింపగ జగతిన్

సీ. సంతతం బభ్రస్రవంతికి దీటుగా
బొదలెడు నిర్మల నదులు గల్గి
పాకశాసన వన ప్రతిభఁ జెంపొందుచు
నమితంబగు నందనములు గల్గి
యమరావతికి సరియై దివ్య సంపదఁ
దనరారు పట్టణతతులు గల్గి
భృగువశిష్ఠాత్రేయ ఋషి సమానస్కంధు
లైన విప్రసంచయములు గల్గి

తే.గీ. యమర ద్రావిడ దేశంబునందు సర్వ
భూరమంతయు మనోహరంబుగఁ దనర్చు
సంతతాభిల భాగ్యకర సరణిఁ బొల్చుఁ
బృథివి విఖ్యాతపదంబు శ్రీ వృషపురంబు. ౭

చ. అనుపమ తత్త్వరత్న ఖచితాలయ గోపురపాళి గల్గి సం
దనతతి మల్లెసిల్లి సముదంచిత నిర్మల నీర సారమై
తనరు సరస్స్రయంబున నుదారమునై ద్విజరాజిపైక్య భ
ద్ర రుచిరసౌఖ్య సంస్థితి విధాయకమౌ పృథుపట్టణంబునన్ ౮

సీ. తనదు నిర్మల మనం బనయంబు గమలాక్షు
దరపద్మమునకు బంధురము గాఁగ
తనదు చూడ్కులు సొంపుగాని వనమాలి కం
ధరమున కలువదండ గాఁగ
తనదు హస్తంబులు దామోదరునకు సం
తుష్టంబులైన పాదుకలు గాఁగ
తనదు కర్ణంబులు వనజనాథ కథామృ
తమునకు విపులకూపములు గాఁగ

తే.గీ. తన యభిప్రాయ మితరమత ప్రకాండ
గాఢ తామిస్రమునకు భాస్కరుఁడు గాఁగ
దగు మహాసూరి వంశ వర్ధనుఁడ ఘనుఁడు
వైష్ణవాగ్రేసరుఁడు కేశవ ద్విజుండు ౯

శేషుఁడు రామానుజుఁడుగా నవతరించుట

క. ఆ వైష్ణవున కనంతాం
శావిర్భవుఁ డమితతేజుఁ డగు తనయుఁడు సం
భావిత విశిష్టమత ర
క్షా వహుఁడు దనర్చె విపులకౌతూహలియై. 10

వ. చైత్రమాసంబునందలి శుభదినంబునందు మంగళప్రదంబగు నార్ద్రా నక్షత్రంబు నందలి శుభలగ్నంబునందుఁ బ్రాదుర్భవించిన యమ్మహాను భావునకు జనకుండు ముదంబునం జేసి రామానుజుండని నామంబు గావించి 11

సీ. ఘనతరాత్ముం డగు జనకుండు తనయునిఁ
బంచసంస్కార సంపన్నుఁ జేసి
యుపనీతుఁ గావించి యపరిమితముగాఁ
దనరారు వేదశాస్త్రముల జెప్పి
రూఢిగాఁ బ్రహ్మ స్వరూపునిఁ గావింప
ధన్యుఁ డాతఁడు తన తండ్రివలనఁ
బ్రాజ్ఞుఁ డౌటయుఁ బరికించి రమ్యత
యగు కాంతి మతి మహాహర్షమొంద

తే.గీ. యౌవనస్థితిఁ బెంపొందు నాత్మజన్ముఁ
గాంచి జనకుండు బంధు సంతతియుఁ దగుచుఁ
బరిణయముఁ జేసి నిగమోక్త సరణి గాఁగ
నిరతిశయ సుఖమాత్రిఁ బరగు మదిని 12

రామానుజుఁడు కాంచిపురికిఁ జని వరదుని స్తుతించుట

క. అంతట రామానుజముని
కాంతుఁడు ప్రజ్ఞావళి గౌతూహలియై
సంతత ధర్మావృత గృహ
సంతతి గల కాంచిపురికిఁ జని యచ్చోటన్ 13

ఉ. పరగు సమస్తలోకవిభు భాస్కరకోటి సమప్రభున్ బ్రభున్
వరదుని భక్తవత్సలుఁ గృపామృతవారిధి దివ్యకాంచనాం
బరు నసితాభ్రవర్ణుని విభాసితసుందరగాత్రు దైత్యసం
హరు వనమాలికాధరు నుదారచతుర్భుజుఁ దోషితవ్రజున్ 14

సీ. శ్రీవత్స కౌస్తుభాంచిత మహోరస్కుని
సతతంప్రసన్న ముఖారవిందు
సారసాక్షుని దివ్యచందనచర్చితు
కరకరుణాపాంగు సుందరాంగు
శ్రీభూమి నీళాది సేవితపార్శ్వు
శార్ఙ్గ కౌమోదకీ శంఖ చక్ర
నందకధరు ననంతాది దీక్ష ము
క్తవర పూజితుఁ గమలనాథు

తే.గీ. హారకేయూరకంకణ కోటీర కుండ
లాంగదాది విభూషితు నబ్జగర్భ
శర్వ శక్ర సనక ముఖ్యసన్నుతాంఘ్రి
పద్ము పద్మాక్షు లక్ష్మీశుఁ బొగడుఁ గాంచి 15

క. మనమున సంతోషంబునఁ
బ్రణతి సలిపి నిగమసంస్తవ[1] పటిమం ద
ర్శనమానుని నాగడి మదిం
జన భక్తింగొని కరాబ్జయుగము మోడ్చి యటన్ 16

---

1 పఠితుంచు

క. శ్రీమన్నారాయణ హరి
సామజగిరినిలయ నీదు చరణంబుల ఘ
శ్యామగతి శరణు చొచ్చెద
భూమీధర శౌరి నిఖిల భువన శరణ్యా ౧౭

సీ. విశ్వరూపాయ శాశ్వతవిభవాయ
ఇందిరేశాయ యాద్యేశ్వరాయ
శ్రీ విష్ణవే సర్వశేషిణే సర్వ ని
యంత్రే విభూతిద్వయాధిపాయ
నిఖిలోత్తరే ధర్మిణే త్రిలోకేశాయ
పుండరీకాక్షాయ బుధనుతాయ
జన్మసంస్థితి వినాశన కర్మధారిణే
తే నమోనమ యని దివ్యమతిని

ఆ.వె. లాగదు వాఁడ నిన్ను భగవంత గుణవంత
శాంత వార్ధి రాక్షసాంత మౌని
కాంత హృదయ పంకజాంతరవాస య
నంతకాయ వైభవానపాయ ౧౮

తే.గీ. మనుఁడ వగునట్టి నీవు లోకములకెల్ల
రక్షకుఁడ వౌదు సత్ప్రతి రమ్యమూర్తి
జగములకుఁ గారణముండాగాఁ దగిన యరుప
దేవ తత్త్వంబులకు రాజవిద్ధ చరిత. ౧౯

సీ. పంకజాక్ష యజ్ఞ భూషణ రూపధారివి
పరమాత్ముఁడవు పరాత్పరుఁడ వగు
హరి పరబ్రహ్మంబ వజ్ఞానమత పరం
జ్యోతివి శౌరి దామోదర హరి
విశ్వమూర్తి సహస్రమూర్ధ విశ్వాత్మ సు
హస్రాక్షుఁడవయి సహస్రపాదుఁ
డవయి భాసింతు మాధవ సర్వగతుఁడవు
యజ్ఞస్వరూపివి యజ్ఞపతివి

తే.గీ. యజ్ఞభోక్తవు నిత్యుండ వజ్ఞనాథ
లోకలోకివి లోకైకలోచనుఁడవు
అధ్వర హవిస్సు వగుదు వనంతకాయ
శాశ్వతుండవు గురుఁడవు చక్రపాణి 20

తే.గీ. అచ్యుతుండవు సర్వలోకాధిపతివి
యనం శ్రీమదనంత కల్యాణగుణ సు
ధాంబురాశివి కృష్ణుండ వంబుజాక్ష
శాశ్వతుండవు సంతతైశ్వర్య ధనివి 21

వ. దేవా నీ వకారవాచ్యుండవు శ్రీభూనీళాది నాయకుండవు ప్రభుండవు
గావున నీవ విశ్వంబు నావరించి యత్యతిష్ఠద్దశాంగుళం బనెడు శ్రుత్యర్థమూర్తివి
గదా పురుషోత్తమా నీవ యవ్యక్తంబైన యీశ్వరుండవు వ్యాపకంబగు
మంత్రంబు శివయగు తతన సనాతనుండవు వాసుదేవుండ వాదిమధ్యాంత

రహితుండవు శుద్ధసాత్త్విక విగ్రహుండవు నీవు వేద వేదాంగగమ్యుండవు
వేదవేదాంతంబు లొనర్చు మహాత్ముండవు నీవు సర్వభూతా
త్మవు సర్వభూతాశ్రయుండవు విభుండవు ప్రభుండవు నీవు
సర్గస్థిత్యంతకారుండవు నీవు యస్వతంత్ర స్వరూపుండవు నీవు
షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండవు నీవు సర్వసాక్షివి నీవు సర్వగతుండవు నీవు
చతుఃపంచనవవ్యూహ భేదాకృతివగు నిత్యశుద్ధుండవు నీవు హేయ ప్రతి
భటుండవు నీవు యవికారుండవు నీవు హరివి నీవు చిదచిద్వ్యాప్తుండవు నీవు
యఖిలంబు దేహంబుగాఁ గల్గు దేవుండవు నీవు సర్వజీవులకు సర్వ
కర్మంబులయందుఁ బ్రేరకుండవు భవత్కటాక్షవశంబువలన లోకంబులు
పరమగతిం బ్రాపించుచుండు నీచేత స్థాపితంబులగు లోకంబులు నీ చేతఁ
బ్రవర్తితంబు లగుచు నీయందు[1] పరిలయం బొందు బ్రహ్మలు నీయందు
జంతురితంబు లగుట నీవు సమస్త ప్రాణ్య ప్రాపకుండ వగుదు వఖిలపాలకా
భక్తుల కి వశీభూతిత్వ ప్రదుండవగుట వాత్సల్య స్వరూపివగు నీవు సర్వలోక
శరణ్యుండవు మహాత్ములగు ప్రపన్నుల పాపంబులు హరియించి పరమ
పదం బొసంగుదువు వారంబులు నీయందు న్యస్తంబులగునవి [2](తాత్పర్య)
లక్షణంబు లగుట శరణాగత వత్సలుండ వగు నీవు వారి రక్షకుండవగుట
నీవు సకల లోకంబుల కుపాయోపేయ ఫలంబుండవు నీవు దాతవు గోప్తవు
నీకంటె నితరుండగు ప్రభుం డెవ్వండును గలం డని మఱియును 22

తే. ఈ పదార్థంబు లాత్మజ్ఞ నిలయములుగఁ
బలుమరు నుతింతుఁ బ్రత్యక్షరుండ వగుచు
యమరరాజ ప్రపన్నావనాధిపాల
శ్రీవత్స ప్రపంచ బాధ సంహారదాత 23

---

1 మూ. పరిలయ్యంబు 2 మ. త్రిమిరత్వను

రామానుజుఁడు యాదవప్రకాశుని కడ శాస్త్రపఠన మొనర్చుట

క. ఈ మాడ్కి దేవదేవుని
స్వామి నఖిల లోకనాథు వరదు మహాత్మున్
రామానుజ మునివర్యుఁడు
ప్రేమఁ గొలిచి యంత వం దధీశ్వర నుండన్ 24

తే.గీ. అందు నిగమాంత శాస్త్రంబు నధికరింప
యాదవునిఁ జేరి యాంక్ష్మదాఖ్యమౌని
యతని వద్దను దచ్ఛాస్త్ర మమలమతిని
పఠనచేయుచు వచట నావాస మొంది 25

క. నిరతంబు శ్రీకరిధరా
ధరవరు వరదాయి భక్తతతి మందారున్
పరమప్రీతి భజింపుచు
నిరయఁగ లక్ష్మణ మునీంద్రుఁ డలరారు తఱిన్ 26

ఉ. నిరుపమమూర్తి చోళధరణీవరు పుత్రిక బ్రహ్మరాక్షసుం
డురుతర వేగముంగొని సమున్నతి సోఁకియు ధాత్రిఁగల్గ ని
ష్ఠురముం జేత నేనిఁ బరిహారిత మంత్ర విధాన పద్ధతిన్
గరము దొలంగకుండె బరికల్పిత దుష్టమదోగ్ర వృత్తిమై 27

తే.గీ. రమ్యమతిఁజేసి మంత్ర తంత్రముల చేతఁ
దొలఁగగా నెవ్వఁడేని శక్తుండు గాక
పోవుటయు రాజు లక్ష్మణమౌని సహితుఁ
డైన యాదవుఁ బిలిపింప నా ఘనుండు 29

చోళరాజపుత్రికి సోకిన బ్రహ్మరాక్షసి యాదవప్రకాశుని దూలనాడుట

చ. ధరణి సమస్త విశ్వసంహారయుగఁ దత్పురిఁ జేరవచ్చి ని
ర్భరగతి బ్రహ్మరాక్షసుఁడు పట్టిన యానృపపుత్రిఁగాంచి వి
స్ఫురణుఁడైన భిక్షుకుఁడు యాదవుఁడందు సమస్తమంత్రముల్
నిరుపమమైన బుద్ధిఁగొని నేర్చిన వాఁడగుటన్ మదంబునన్ 29

తే.గీ. ఉగ్రబీజాక్షరంబుల నొప్పు నుగ్ర
మంత్రముల నభిమంత్రించు మౌనివరుని
యాదవుని బ్రహ్మరాక్షసి యరసి లెక్కఁ
గొనక దుర్వారమూర్తిఁగైకొని రయముగ 30

తే.గీ. అందు గలవార లచ్చెరువొంద నేరి
గణన సేయక దుర్మద కలితయగుచు
నతని బన్నంబు లిడఁగిన యట్టి పలుకుఁ
బలికె యాదవ యతిఁ గూర్చి యలఘుమతిని 31

క. గురుతరుఁడగు శ్రీశైలే
శ్వరు యాత్రకు సతత మరుగు జనతతుల రవ
స్ఫురణం బంతట నిండిన
సరసస్థితి దాని వినుచు సంరంభము గాన్ 32

వ. విశాలంబును మనోహరంబునగు సముత్ఫుల్ల కమలకైరవ కల్హార పరిమళాస్వాదనమత్త మధుకర ఝంకార నినాదాటంబగు తటాక సమీపంబు నందలి వల్మీకంబునం దీవు పూర్వంబునం దురుము వగుచు పతితులగు వైష్ణవుల భుక్తశేషాన్నభక్షణంగావలన నీదృశంబై రూపంబు గైకొంటివి భిక్షుకా మత్సన్నిధిని యెదిరించెద వదేమి 33

క. మున నేను మహాయక్షిం
బున మనుకొని యాజకత్వమును జేయఁగ నా
కును మంత్రలోప పాపమునఁ
బెనుపొందెను రాక్షసత్వమును యతివర్యా 84

సీ. ఈ దృఢబంధ మయిన గావు నన్వారింపఁ
గా సమర్థుండవు గావు యతివ
యట్టి చేతన రక్షణార్థమై శేషాంశ
మైన నవకీర్తుఁడై పొలుచువాఁడు
కారుణ్యజలధి యీ ఘనుఁడు రామానుజ
ముని దక్క నితరుఁడే పురుషుఁడైన
నాదగు నిష్ఠ జన్మము బాపఁగాఁ జాలఁ
డిమ్మహామహుఁ డాజ్ఞ యిచ్చెనేని

తే.గీ. ఏ యుండిఁ బాసిపోయెద నేనటంచుఁ
బలికి లక్ష్మణముని పాదపద్మములను
వ్రాలె నప్పుడు చోళభూవరుఁడు యాద
వప్రజాతియతియు నవార్యమతిని 85

రామానుజుఁడు చోళరాజకన్యను బ్రహ్మరాక్షస విముక్తం గావించుట

వ. సర్వంసహాలక్షితుం డగు లక్ష్మణమునిం బ్రార్థింప నమ్మహానుభావుం డీ
ప్రాకృత శరీరంబు బాసి ముక్తిం జను మని యాజ్ఞ యొసంగిన యెడ నా
బ్రహ్మరాక్షసి యా గాత్రంబు దొలంగి సకలజనులు చూచుచుండఁ బర
మంబగు వైష్ణవ లోకంబుఁ గూర్చి చనియె నంత రామానుజుఁడు నయాద

వుండుగా రాజుచే నాజితుం డగుచుఁ గ్రమ్మఱఁ గాంచీపురంబున కేఁగు దెంచి శ్రుతస్మృత్యర్థవాదియగు నయ్యాదవుం బరిత్యజించి నరోత్తరారంబరం బేసి యనయం బతిశయంబుగా వరదు సేవింపుచు నందధివసించె నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవపురాణోత్తర ఖండంబు నందలి చతుస్త్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల ప్రజ్ఞా ధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పె నింకియు నిట్లనియె 36

తే.గీ. అంత సమయంబు నమట మహాత్ముఁడైన
లక్ష్మణార్యుఁడు భాసుర లక్షణుండు
పండితుండు మహాపూర్ణ పాదపంక
జద్వయం బాశ్రయించె సుత్సాహి యగుచు

క. అని నారాయణముని న
ల్కిన పల్కులవిని సత్రికేవం మతియై
ఘనుఁడు నరుఁడు కేలు మొగిచి
వినయంబున నతని కనియె విమంతరోత్రిన్ 38

తే.గీ. ఇల మహాపూర్ణముని యెవ్వఁ డెప్పు డతని
దేశికుం డే ఘనుని యంగఁ దేటపల్లి
గీ సమస్తంబు నాకు నీ వెఱుఁగఁ జేయు
మతి కరుణఁజేసి నారాయణాఖ్య మౌని 39

క. అని నరుఁడు వేఁడుకొనుచో
ననురాగంబునఁ గృపారసాయత్తుండై
వినమతితేజుండు చిరం
తనముని నారాయణుం డుదారత నుడివెన్ 40

మహాపూర్ణ సదంతము

ఉ. నానారత్న విచిత్ర గోపురమునై నారాయణ గ్రామ ము
ద్యానోపేతమునై కవేరతనయా ప్రాంతస్థమై యొప్పు నం
దాన్వమ స్థితి నీశ్వరాఖ్యుఁడు యోగాభ్యాసిన్ విరంచించు మున్
శ్రీనారాయణ పాద నీరజ యుగాళీ ప్రభావాత్ముఁడై 41

తే.గీ. భూసురాగ్రణి వైష్ణవ పుంగవుండు
ఘనతరుం డీశ్వరాహ్వయ ముని దనర్పు
మహిత మతియు విష్వక్సేన మంత్రియగు గ
జాననుని యంశమునఁ బుట్టి నట్టివాఁడు 42

క. నాథమునినాథుఁడు రమా
నాథ పదాంభోజ యుగ్మ నందిత మధురి
ప్రాథ సమదితుఁడై దిగ్జ
నాశ్రితుఁడై తనరె నన్వయకుండై 43

క. సుమహుం డా నాథమునికి
వితతామోఘుండు గల్గె వృష్ణి గర్భాం
కతుఁ డీశ్వరాభిధానుఁడు
ద్విజవర్యుఁడు ధర్మవేది దీపిత మతియై 44

క. పరతత్త్వ విదుఁడు వైష్ణవ
పరివారారాధనైక పరుఁడు సతత వి
ద్వర నిగమాంత విశారదుఁ
డురుతర కీర్తిప్రదాతుఁడొప్పు ధరిత్రిన్ 45

క. ఆ నందనుతోఁ గూడ స
దానందుఁడు నాథముని మహాత్ముఁడు పెక్కా
నానేక క్షేత్రముఁ
దాన మ్మొంది దినత్రయమంతయు యటన్ 48

క. యమునా నది తటమునం
దమరెడు గోవర్ధనాద్రియందు మదిని యా
ద్యము యోగనిద్ర గైకొని
సుమహిత సౌఖ్యప్రదానముల తలంపుమఁదాన్ 47

సీ. నిరతంబు తద్ధ్యాన నిరతుఁడై యమ్ముని
చిరకాల మందు వసించి యంతఁ
బద్మనాభుని యాత్ర వదని వెండియును వా
రాయణ పురమున కరుగుదెంచి
యఖిలంబు శీనమై యంతరాత ద్రావిడ
ప్రతి నిర్వహింప నాధూథి పొంది
కురుకాంతమున శేఁగి గురుతరంబుగ నందు
విలసిల్లు తింత్రిణీ వృక్ష మూల

ఆ.వె. మాశ్రయించి పెద్దయగు తపమొని నా
యతుఁ బరాంకుశుని నుదారభక్తిఁ
దానుపాసనంబు గావింప శరకోప
మునివరుండు ప్రేమఁ దనరు మదిని 49

క. అతని పురోభాగమునం
దతిశయ మగు దీప్తిఁ దోఁచు నమ్మౌని గని యం
చిత భక్తి భూమి సోఁక మ
హితమతి నాథర్షి మ్రొక్కి యిష్ట మెలర్పన్ 59

ఉ. అమ్మునిరాజువల్లను సమస్తము ద్రావిడ వేదముం గ్రమో
దమ్మున సంగ్రహించి యుదారచరితం బెసఁగఁగ న్యాసయో
గమ్ము నొకప్పుడేనిఁ బలుకన్ శుభదమ్మును ముక్తిదమ్మునై
నమ్మతిఁ గొల్చువాని సరసస్థితిఁ గైకొని యంతవేడుకన్ 60

క. క్షమ నతఁ డుద్వారతా యా
శ్రమవల్లి సమస్తకలుషహతిఁ దొంగను సు
ధ్యమమౌ రహస్యము న్యాసము
విమలమతిం దనరు శిష్యవితతి కొసంగెన్ 61

వ. అంత

క. సరసు జయత్పనాంశజ
స్ఫురితాత్ముఁ బుండరీకమునివర్యు మహున్
గురుకేశాంశజ యోగీ
శ్వరు వినుతు యోగవిదుని ధర్మవిచారున్ 62

వ. అయ్యిరువురం జూచి ప్రసన్నహృదయుం డగుచు నా నాథమునీంద్రుం
డిట్లనియె

సీ. అద్భుత సింహాసనాంక సంజాతుఁడౌ
 పుత్రుఁ డయ్యెడు నీకుఁ బుత్ర వాని
నామాధి యామునాహ్వయము నీ వొనరింపు
 మఱియు మత్ప్రియుఁడుగా నలరుచుండుఁ
బుండరీకాక్ష నీవును నాదు పౌత్రుఁడౌ
 యోగీంద్రునకు న్యాసయోగ మర్థి
ద్రావిడాగమము లుదారత నుపదేశ
 మిమ్ము ప్రేమను గురులెల్ల నీవు

తే.గీ. యోగ విద్య నొసంగు మనూన వృత్తి
ననుచు నివ్విధమున వాని నాజ్ఞ గఱపి
సప్తవర్ష శతంబులు గనిన పిదప
నాథముని పూర్వయోగ సంధానుఁ డగుచు 66

వ. నిజశరీరము దొఱఁగి పరమంబగు విష్ణుపదంబుఁ బ్రాపించె నంత పుండరీకాక్షుండు కురుకాధిప సంభవుండును శ్రీరామమిశ్రాఖ్యుండును నగు శిష్యుంబిలిచి ప్రహర్షితుండగుచు రహస్యమేది యగుటన్ న్యాసంబును ద్రావిడామ్నాయంబులను నుపదేశించి యాశ్వరాఖ్యమునికి శ్రీమంతుండును సింహాసనాంకుండును వేదవిదుండును మహామునియు నగు పుత్రుండు గాఁగలండు శ్రీరామమిశ్రార్య సర్వజ్ఞుండును మహాత్ముండును నగు వతని కొఱకుఁ ద్వరితంబుగా ద్రావిడాగమంబు లుపదేశం బొసంగుము మహాత్ముఁ డగు నయ్యామునమునిం దేవరశిష్యు లయ్యెడ రనుం దరం దక్షు గావింపు నవంతరంబున గురు దాక్షిణ్య సంపూర్ణుండగు మహాపూర్ణుండును దత్త్వవిదుండును మహానుభావుండును హరి ప్రియుండును సుముఖాంశుండును

నగు శ్రీశైలపూర్ణుండును శంకు పద్మాంక సంజాతుండగు కాంచీపూర్ణ సంయమియును విజ్ఞాతుండును పుండరీకాంక సంభవుండును నగు గోష్ఠి పూర్ణుండును ఏ మహాంతుండును మహానీయుండును నగు శ్రీమాల్యధరనామ కుండును నగు వీరలందఱు యామున శిష్యులగుచు సర్వజ్ఞులును మహా మహులును తత్త్వకోవిదులును నగుట వారు హరిక్షేత్రంబులయం దధి వసించుచు మనుజుల పవిత్రుల గావించుచు రమ్యమహాపూర్ణుండు నిరంత రంబు గురుని గూర్చి యను వర్తించుచు నతనిచేత వ్యాఖ్యానింపంబడిన యశేషరహస్యార్థంబు గల వారయ్యె యామునమునీంద్రుండు నతం సమయంబు నిర్ధించి కుమారు రాజ్యస్థాపితుం జేసి విష్ణునందు భక్తిగల వాఁడగుచు భిక్షుకాశ్రమం బాశ్రయించి మహాపూర్ణ సహితుండగుచు రంగ క్షేత్రంబున నావాసంబు గావింప లక్ష్మణమునీంద్రుండు కాంచీపూర్ణ మహాత్మువలన దేవరాజు సందిష్టుండగుచు నున్నవాఁడగు నమ్మహాపూర్ణు నాశ్రయించి సేవ మహాత్ముండగు నతండు యామునార్య నిక్షిప్తం బగు రహస్యం బంతయు శిష్యుండగు రామానుజార్యున కొసంగె నని మహాయోగి మహత్త్వంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి పంచత్రింశాధ్యాయంబు భక్తపరాయణుండగు నారాయ ణుండు నిఖిల ప్రజ్ఞాధురంధరుండగు నరునకుం జెప్పె వెండియు నిట్లనియె

రామానుజుఁడు భిక్షాశ్రమము గొనుట

తే.గీ. అంత లక్ష్మణయోగి పద్మాక్షు వరద
రాజ గురు విష్ణు భగవంతు రమ్యమూర్తి
సన్నిధిని దాన భిక్షుకాశ్రమము గొనియె
నిగమ నిగమాంతరార్థ నిపుణమతిని 67

సీ. అట యోగివరుఁడు రామానుజార్యుఁడు సర్వ
వేదవిదుం డను మోదకుండు
కాంచి యం దధివసియించినచో సుప్ర
తిష్ఠాంశకుఁడు సముదీర్ణ గుణుఁడు
సత్పురుషుండు దాశరథి సఖ్యుఁడు మహా
మహుఁడు నిష్కల్మష మానసుండు
సర్వనేత్రాంత సంజాతుఁడు శ్రీవత్స
మిశ్రాహ్వయుండు గంభీర జలధి

తే.గీ. యనెడు నిర్భర వాస్తి ధరాధినాథ
ధామమున కేగుదెంచె నంతసముదీర
నందుఁగల యయ్యతీశ్వరు నాశ్రయించి
దరవిదేఁ బంచసంస్కృతు లగుచు నెనఁగి ౫౮

క. యతిరాజు పదాంబుజములు
సతతము సేవింపుచును విచక్షణమతులై
చతురామ్నాయ షడంగ
స్థితి భగవన్నిష్ఠ గలిగి తెలిఁగిరి భక్తిన్ ౫౯

రామానుజుఁడు యాదవప్రకాశు ననుగ్రహించుట

క. అంతట నయ్యాదవయతి
నెంతయుఁ గని యతని జనని యిటనియె హరి
స్వాంతంబుఁ జేసి సుత యో
యింతగ నీ వున్న యట్టి విధ మనుచితమౌ. ౬౦

ఆ.వె. పౌరి శిఖోపవీతములు సకలాశ్రమం
బులకుఁ గారణములు పుత్ర వాని
విడచి స్వశాస్త్ర విముఖుండ వౌట నే
ర్పుఁడవు గావు గర్వితుఁడవు గుణిని ౮౧

వ. ఉపవీతియు శిఖియు యోగియుఁ ద్రిదండియు నగుచు నా లక్ష్మణ
మునీంద్రుండు శాస్త్రంబునందుఁ బాటితుం డగుచు వసియించునట్టి పుండు
మని నిజమని పల్కిన యాదవుండు మన్ననే నితని కపరాధంబు
గావించితి దానికిఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు ధరణీ ప్రదక్షిణం బనుట సిద్ధంబు
గాన నేను ప్రదక్షిణంబుఁ జేయుట కరిగెద నని చింతించుచు భూ
క్షేత్రమందు నరఁ దెంచి యున్న యెడ వరదరాజస్వామి స్వప్నంబు
నందుఁ బ్రసన్నుం డగుచు నిర్మలోక్తి నతని కిట్లనియె ౮౨

క. యతి రామానుజయోగికి
నతులంపతిఁ బ్రదక్షిణంబు నరించినచో
క్షితి వలఁగొని వచ్చిన ఫలం
మతిశయముగ నీవుఁ జెంద నయ్యెదవు సుమీ ౮౩

వ. అనవుడు మేల్కాంచి సముదంచితభక్తిని వందుఁ బోయి య
మ్మునియతియానపున్ విశిష్టమహాముని లక్ష్మణార్య పా
ద నళినయుగ్మకంబున దూరాంబు ప్రమొక్కి చేతు మోడ్చి న
ద్భినయ వివేక సూక్తి గొని దివ్యగుణాఢ్యుని యతి గూర్చి యిట్లనున్

క. శరణాగతవత్సలుం డని
వర నమ్మి నిత్యుగాఁగ పాలింపుము నీ
కరుణ నని పల్కి చేతులు
శిరమునఁ జేర్చి కాని వినుతిఁ జేసె యతీంద్రుఁడున్. ౮౫

క. కలయ నపారస్తోత్రం
బుల లక్ష్మణు లెలమిఁ గూర్చి పొగడినచో ని
క్కిలి యతని యెడలఁ గరుణా
కలితుఁ డగుచు యతికులాగ్రగణ్యుం డంతన్. ౮౬

తే.గీ. పంచ సంస్కారములచే సుదంచితముగ
యాదవుని సంస్కృతునిఁ జేసి యవలఁ గ్రమము
వల్ల సుబహితుఁ గావించి యుల్ల మలర
ముని త్రిదండినిఁ జేసె సంపూర్ణమతిని 87

రామానుజుఁడు శ్రీరంగము చేరి రంగనాథుని స్తుతించుట

వ. అంత శ్రీరంగనాథుడే నారాయణుం డగుచు మహనీయుండగు నా క్షేత్రంబుఁ జేరి పుణ్యముని నిషేవితయును తటస్థ దివ్యాశ్రమ సమాలంకృతయు నమృతోపమాన నిర్మల జలపూరితయుఁ ద్రిదశ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష వరోపశోభితయు బృందారకనందనబృంద నిష్యందయు నిరంతర సురనికర రమమాణ ప్రభావయు దైవర్షి సిద్ధ సాధ్య విద్యాధరాప్సర సేవనయు నిర్మలోత్పల కల్హార సారస నిచయ ప్రవర్ధమానయు వికసిత కుముదసముదయ పరిశోభితయు కుసుమనికర పరాగ పరిరాజితయు విపులస్వచ్ఛ వాలుకా మాలికయు నానాప్రసూన సమూహ సమత్త మధుకర ఝంకారసంకులయు రాజహంసకలహంస చక్ర కారండవ

ద్రుతవాక విహార్యమాణ ప్రకాశయు మరకతీర్ద్వారయాన పాయి కైవాం
కాంయు బహుతరావర్త శతపత్ర నికర గంభీరస్వరయు మత్స్య కచ్ఛ,
ప నక్రాద్యనేక జలచర పరివృతయు ధర్మార్థకామమోక్ష చతుర్విధాభిలేష్ట
ప్రదయు దర్శన స్పర్శన స్నానపానాదులవలన నరుల కల్మష కర్మం బొనంగు
దాని నవలోకించి

క. జలకము విధ్యుక్తముగా
సలిపి పరమ మైత్రయల్లి జపమొనరించి యె
వ్వల శ్రీరంగమునకు జని
జలజాక్షున్ ముక్తిదాయి పాముజవరదున్. ౬౯

సీ. శేషాధిపర్యంక సీమ వసించ్యామ
ఘనరాజరంజితల్పు పద్మనాభు
విలసితమకరకుండల భానుకోటి సం
కాశ కిరీట కంఠ సువర్ణ
హారకేయూరాంగదాది భూషణ భూషి
తాంగు భాసిత కనకాంబరధరు
దీపితవైజయంతీవనమాలికా
కలితుని శ్రీవత్స కౌస్తుభమణి

తే.గీ. పద్మనాభు దేవదేవుని వాసుదేవు
దీర్ఘ బాహుం బిరాజితు దివ్యవదను
పుండరీకాయతేక్షణు పుష్కరాక్షు
సకలలోకైక శరణు భాస్వత్ప్రభావు, 70

క. శ్రీకాంతా భూకాంతా
లోక చకోరేందు సదృశ లలిత పదాబ్జా
నీకుని బరాణ పురుషుని
శ్రీకరుఁగని యచ్చటందు స్థిరతరమతినై

క. ధర సురుల నోఁక ప్రమోదిత్వాహి
పరమానంద ప్రభావ భరితుండై శ్రీ
ధరు రంగశాయిఁ దనలోఁ
జిరముగ నిలిపాని నుతించె దివ్యతరోక్తిన్ 72

తే గీ రంగధామోత్తమ శ్రీ చెలంగ నీదు
చరణములఁగూర్చి శరణంబు సలుపువాఁడ
నర్థి చింతామణి ధరాధరాధినాథ
హరి విభూతి ద్వయాధీశ యబ్జనాభ

సీ. శౌరి వేదాంతాత్మ సంతతానంద సత్య
రూప విజ్ఞానస్వరూప దేవ
స్థూల సూక్ష్మాత్మక దురిత విచ్ఛేదన
సర్వాత్మ సర్వగ సర్వపాల
యవ్యయ కృష్ణ పరాత్మక యాదిమ
ధ్యాంతరహితరూప యమలచరిత
యద్భుత భావ భక్తైశ్వర్య వీర్య తే
జశ్శక్తిగుణార్ణవ శుభ్ర వినుత

తే గీ ధరణి బలవన్మాయాంబరము లెపుడు
నీ విభూతులు గావున నిన్నుఁ గూర్చి
కేలు మోడ్చి నతి భక్తిగాఁ గీర్తనంబు
చేసి దండప్రణామంబు సేయువార- 74

క నీ దాక్ష్యంబున ధరణి
పాతకములు గల్గ నీదు ప్రాణముచేరన్
దైవపథ మాయితంబులు
దాపరి బద్ధించె విశ్వపాలక కృష్ణా- 75

తే గీ నీదు నేత్రంబుచే దివి నిరవాప్త
దుద్భవించెను దానసంతోషధీర
రుండు నీ కర్ణమునఁ బుట్టె యాది గాగ
శంఖ చక్ర గదా శార్ఙ్గ ఖడ్గధారి 76

తే గీ ప్రణ్వ పిరప్రదేశసుల్ బలునయన
నీదు చిత్తంబునం బుట్టె నీవటల్ల
బ్రహ్మ పిమాంసయందుఁ జెప్పంగఁబడిన
యమ్మహాద్భుత్మ పింవౌద మర్మయాత్మ 77

క కని సత్వర్యు సహితముగ
వనలం బీ వగుదు నీవ యధికప్రతిష్ఠై
లినయుట దివి భువి కరుణతి
యనలంబు[1] వనఁగ నెవాఁడు నామ్నాయ మొఁగిన్ 78

---

1 మూ వనింనెవాడు

వ. వనస్పతి ఓషధి చంద్ర నక్షత్ర గ్రహార్క వివిధ భూతంబులయం దంతట నంస్థితుండవగు నిన్ను స్మృతి పరబ్రహ్మంబుగాఁ జెప్పుచుండు శ్రుతిసమ్మతి యనెడు ప్రత్యక్షంబునం జేసి హిరణ్మయ స్వరూప యజ్ఞ స్వరూపుఁడ వగుటఁ బరయగు శ్రుతి నిన్నుఁ బరమాత్మగాఁ బ్రశంసింపు చుండు నీవ యోంకారుండవు నీవ వషట్కారుండవు నీవ యజ్ఞ హవిస్స్వరూపుఁడవు నీవ సర్వజ్ఞుండవు సర్వేశ్వరుండవు సనాతనుండవు పుండరీకాక్ష సర్వశేషివగు నీవు సత్పురుషులకుఁ బతి వగుట సర్వ జగంబుల కీవ జననిజనక సువ్యాద్విభుండవు గాన లోకంబుల కీ వుపాస్యుఁడ వగుదు వరించు నుపాసకులగుట భూతంబులఁ బెంపుచున్న నీవు సర్వభూత నియంతవు భూతభర్తవుంగా వలయు కరన నీ వనంతగుణ సంయుతుండవు ననంతార్క ప్రకాశుండ వగుట మహాత్మ శంఖ చక్ర గదా ధరుండ వగుచు దివ్యరూపంబు గైకొన్న మహానుభావుండవు నిగమంబులు సవిశేషుండ వని నిన్ను నిరుపాధికంబును బరాత్పరంబును నిరవధీశ్వరంబును నగు పరబ్రహ్మంబుగాఁ జెప్పుచున్న విరచనా నీవు నిత్యులకు నిత్యుండవు చేతనులకుఁ జేతనుండ వనేకుల కీవ ముఖ్యుండవగుచుఁ గోర్కె లొసంగు పుణ్యపురుషుండ వగుటం జేసి భవదుపాసకులగు ప్రపన్నులు నిన్నుఁ బ్రశంసింపుచు మొదట నిన్ను లక్ష్యంబుగాఁ జేసి పిదప బాణరూపం బగు నాత్మ నోంకారంబను ధనువునం దెక్కువెట్టి ప్రమత్తరహితాత్ములగుచు లక్ష్యంబు నా బ్రహ్మంబు నీక్షింపుచు దర్శ్యూపరుడవగు నీయం దుంచఁబడిన బాణని లక్ష్యభూతుండ వెందియు నిల్పినయె 79

తే. గీ. శేషపర్యంకశాయి లక్ష్మీనివాస
పద్మనాభ పయోరుహభవ కపర్ది
వినుత చరణారవింద శ్రీ విష్ణుదేవ
నీకు దండ ప్రణామంబు నే నొనర్తు 60

సీ. సంకర్షణాయ కృష్ణాయానిరుద్ధాయ
వాసుదేవాయ వరప్రదాయ
నారాయణాయ సురారిసంహరణాయ
హరయేచ్యుతాయ రమాధిపాయ
దురితదూరాయ ప్రద్యుమ్నాయ రామాయ
శాశ్వతాయ సమస్తజనసుతాయ
గోవర్ధనధరాయ గోవిందరూపాయ
గోపీయదేవాయ మనహరాయ

తే.గీ. దివ్యభూషణభూషాయ దివ్యగంధ
లిప్తదేహాయ సంతతవ్యాప్తయే మ
హా కుసుమ ధారిణే సుందరాంగిణే న
మో నమో యని నిన్ను నేఁ బొగడుదాఁడ 81

మ. నిగమాధీశ్వర నీదు దండము రమానేతా మురారాతి ప
న్నగ లోకేశ్వర శాయి నీ చరణ మౌన్నత్యంబుగాఁ బొందు న
ర్హగ శ్రీరంగ ధరాధినాథ భవదూరా నీదు భోహారు హే
య గుణాతీత ముకుంద నీదు నతి బ్రహ్మస్తోత్ర పాత్రక్రియా 82

తే.గీ. అంచుణాక ప్రసన్నుఁడ వగుము దేవ
దేవ ప్రత్యక్షమగు రమాధీశ శౌరి
మనవిని యనుగ్రహింపు జగన్నివాస
రమ్య కరుణాసముద్ర శ్రీరామభద్ర 83

కం. అని యా ట్లాద్రిశ కల్పక
మునుగాఁ దనరారు రంగభూపతి వినుతిం
గొని యా లక్ష్మ్యశ్వరుచే
గొనియె విభూతి ద్వయైక గుణ వైభవముల్, 84

సీ. యతిశేఖరుండు రామానుజాచార్యుఁడు కతి
పయ మగునట్టి సమయమునందు
రంగనాయక పాదరాజీవ సేవనా
వృత్తియై యధివసియించి పిదపఁ
బుణ్యాత్ముఁడగు మహాపూర్ణుని ప్రేరణం
బునను గోష్ఠిపూర్ణ బుధవరేణ్యు
చెంత రహస్య మత్యంతంబుగాఁ దెలి
యు కొఱకు భయభక్తు లుప్పతిల్లఁ

తే.గీ. గొలుచు కులశేఖ దాశరథులను శిష్యు
లధికమగు భక్తిఁ దనవెంట నంటిరాఁగ
నమ్మహాముని కడ కేఁగి యతులం దిత్తుఁ
దగుచు దండప్రణామంబు లాచరించి 85

తే.గీ. అమ్మహాత్మునివల్లఁ దత్త్వార్థ మెఱిఁగి
దివ్యమతి నందఱికి నుపదేశ మిచ్చి
క్రమ్మఱను నమ్మునీంద్రుని కడకు వచ్చి
వినతుఁడై యతివర్యుఁ డిట్లనియెఁ బ్రీతి 86

క. గురుదాక్షిణ యిటి యీ వర
తర గోప్యార్థము వేడుకం జెప్పితి నర
రతికిఁ బ్రకటముగా నే
గురుమతి వారల దరింపుకొఱకు మహీంద్రా 87

క. కలుషాకరు నపరాధం
బెంచి నదావు శిష్యు నన్ను నీట శిక్షింపం
దలఘుమతి ననుఁదు నమ్మని
శిలయుఁడు తరలౌకిక కృప దియించి యటన్ 88

రామానుజుఁడు యజ్ఞమూర్తిని జయించుట

వ. సంతుష్టహృదయుండై నీవు సర్వజనరక్షకుండవని పల్కి యతని నాలింగనంబుఁజేసి మాటిమాటికిం బ్రశంసించె నంత రామానుజుం డతనిచే దీక్షఁబడసి శ్రీ మాల్యధరయోగి నాశ్రయించి యతనివలన రహస్యంబులగు ద్రావిడాగమంబుల సంగ్రహించి క్రమ్మఱ శ్రీరంగంబుఁజేరి ధీశాలురగు శిష్యులకు నమలంబగు వేదాంతశాస్త్రంబుఁ జెప్పుచు నందధివసించె పూర్వంబున దాతీర్థవరుండును ప్రతిద్వంద్వ వాదియు నేకదండియునగు యతి కాంచీపురవరంబువలన నేగుదెంచి లక్ష్మణయతీంద్రునితోఁ గూడ నద్వైత ప్రసంగంబు గావింప నమ్మహాను భావుండు నిఖిల నిగమాంత శాస్త్ర నిరుపమ వ్యాసోక్తులంజేసి యజ్ఞ మూర్తిన్ జయించి యతని రహస్యార్థానువేదియుఁ ద్రిదండియు నార్య నము శిష్యుంగా సంరక్షణంబు గావించెనని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబునగు భార్గవ పురాణోత్తరఖండంబు నందలి ద్వాత్రింశా ధ్యాయము భక్తసహాయుండగు నారాయణుండు నిఖిల ప్రవక్తా ధురం ధరుండగు వరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 89

తే.గీ. శాంతసంతోషి యగుచు నాచార్యముగ మ
హా ప్రదక్షిణము రచింప నింపుమీఱ
గణన మించిన శిష్యవర్గంబుతోడ
వెడలె నా యతిరాజవర్యుఁడు రయమున ౪౦

రామానుజుఁడు విష్ణు స్థానంబుల సేవించుట

సీ. విశ్వేశ్వరుండగు విష్ణుని స్థానముల్
సేవింపుచును భక్తి చెమ్మ మీఱ
యందందుఁగల పండితాళిఁ బూజింపుచుఁ
గుమత మతంబులు గోలఁ బుచ్చి
మహనీయమైన స్వమతము స్థాపింపుచు
నంతట కాశీ ప్రయాగ మధుర
లందు నయోధ్యయందలి రమ్యమగు ద్వారి
కయందుఁ బుణ్యమౌ బదరియందు

తే.గీ. రమణఁ బెంపొందు నైమిశారణ్యమందు
ధన్య సేవితమగు హరిద్వారమందు
గయ మొదలుగాఁగ నెయ్యది గల్గు పూజ్యఁ
దైవ హరిదేశముల యందు నామమందు ౪1

శారదా పీఠమున శారదాదేవి రామానుజుని శ్రీభాష్యమును గొనియాడుట

క. తనశిష్యులను నిలిపి యం
తను నా యతివిభుఁడు శారదాపీఠము స
న్మునుల నిగమాంతపారమ
ఘనతరమతిఁ జేరె దుష్టఖండశరణన్ ౪2

క. అట యెదుట వచ్చి శారద
పటిమఁ దనుం బాఱసేయ భవ్యయశం బు
త్కటమతి నాపై కొసంగెన్
స్ఫుటముగఁ దాఁ జేయు భాష్యమున్ నిరుపమమున్ ౯౩

క. భారతి యా భాష్యంబుఁ బ్రో
ల్పారఁగ గ్రహియించి శిరమునం దిడుకొని శ్రీ
భూరేశ దాశరథి హృ
చ్ఛ్రీరమణ రవి యత్కృతార్యునిన్ గొనియాడెన్ ౯౪

రామానుజుఁ దష్టోత్తర శత హరిక్షేత్ర స్థాపనంబు గావించుట

వ. అంత యతిసార్వభౌముండగుచు శ్రీమంతంబగు పురుషోత్తమంబున కేఁగుదెంచి సర్వేశ్వరుండును పరాత్పరుండును నారాయణుండును విభుండును నీలమేఘ నిభశ్యాముండును సహస్ర తరణిమండల ప్రకాశసన్నిభుండును దివ్య భూషణ భూషితుండును గాంచనాంబరధరుండును దివ్యచందనలిప్తాంగుండును వనమాలావిభూషితుండును బలభద్ర సుభద్రా సమన్వితుండును సురబ్రహ్మర్షి సనకాది వినుత పాదారవిందుండును నగు జగన్నాథుం గనుంగొని తత్పాదంబుల కెఱఁగి నిగమ నిగమాంతసూక్తుల నిట్లని స్తుతియించె ౯౫

క. శ్రీ మన్నీలాచలం బా
సామోదిని జాత్రివాస జగదీశ వరం
ధామ శరణ శరణ్యము
లై మఱియు భవత్పదముల యనయము మాకున్ ౯౬

సీ. శ్రీశాయ విభవాయ యోగీశవినుతాయ
నిఖిల భువన సాక్షిణే పరాయ
సర్వభూతాత్మనే సర్వేశ్వరాయ స
ర్వాయ తే శత్రుసంతాపాయ పాప
దుఃఖ సంహారిణే తుభ్యం జగద్దేహి
నే జగన్నాథాయ నిర్మలాయ
సారస నేత్రాయ సర్వాగమాయాద్భు
తాయావికారిణే దైవతాయ

తే.గీ. శౌరయే పురుషోత్తమ పూరణాయ
పరమ సుఖదాయినే యోగిపాలకాయ
[1] తే నమోస్తుటంచును సముత్కీర్తనతతి
విష్ణు మదిలోన భావింతు నిశ్చయముగ 97

క. హరయే పరాత్పరేశా
య రమాపతయే మురాంతకాయ సుమనసే
పరమాయ నమో నమ యని
గురుతరముగ భక్తి నిన్నుఁ గొని యాడుదునా 98

వ. ఆకాశ వాయు తేజస్సలిల పృథివీమయుండగు విశ్వుండు విశ్వధారివగు నీవలన నుత్పత్తి యగుచు వృద్ధిఁబొందుచుండు రుద్రులును నింద్ర ప్రజాపతులును నాదిత్య వసువులును మరుద్బృందంబులును నమ నీ నమ స్తంబులు నీ వలన నుద్భవంబగుచుండు నీచేత సృష్టింపఁబడుచు స్థావర జంగమంబగు నీ జగంబంతయు నీచేత నిరంతరంబు సంరక్షింపఁ బడుచు నీ యందు లీనంబగుచుండు ప్రాణంబును సకలేంద్రియంబులును

---

1 మూ. తే నమోస్తు యటంచు సుకీర్త

నీవలన నుత్పన్నంబు లగుచుండు బ్రహ్మ రుద్రాదులగు నిర్జరులు నీకుఁ బ్రియతములగు దాసులగుదు రఖర్వంబగు సమస్తంబునం దీవ వ్యాప్తుండ వగుట మహాత్మునకు మహత్త్వ మబ్బున నతీతుండవు వగుట జంతు సంతాన స్వాంత నివాంతుండవగు నీవు సనాతనుండవు నిష్కళంకుండవు నిరాభాసుండవు శుద్ధుండవు నొక్కరుండ వగుట నారాయణదేవుండ వగు నీకంటె రెండవ దేవుం డొక్కఁడేనిఁ గల్గనేరఁడు చతుర్వ్యూహ చతురాత్మ స్వరూపుండవగు నీకొఱకు నమస్కరించెద నని మఱియును 99

తే.గీ. పంచకాలాత్మనే శతోదంచితాయ
రుద్రవినుతాయ పంచస్వరూపకాయ
తే నమోనమ యని నిన్ను దీర్ఘ భక్తి
వినుతిఁ జేసెద నెవ్వేళ విభవరీణ 100

సీ. పంచకాలజ్ఞులు భవ్యులు యోగులు
పరమార్థ విదులౌ ప్రసన్ను లెపుడు
నిర్మలాత్మకుణిగా నిన్నుఁ బూజింపుదు
రర్థ పంచక తత్త్వ మరయువారు
నరసులు పంచ సంస్కార సంస్కృతులు ని
త్యంబు నీ రూపంబు నరయుదుంద్రు
పరమ చతుర్వ్యాత్మ పరిపూర్ణములగు నీ
పదములు దెలుతురు భావవిదులు

తే గీ నమ్మహాత్ములు నీ దాసులైన భూమి
సురులు సకల భువనముఁ బ్రోతురు ముదమున
విశ్వరూపమ్ము గం నీకు వినతిఁ జేతు
వెదవేద్య యొగదువాఁడ వేద్య నిన్ను 101

తే గీ వాసుదేవుండ వగు నీకుఁ బ్రణతిఁ జేతు
కృష్ణదేవుండ వగు నీదు కీర్తనంబు
సల్పువాఁడ జగద్ధామ శార్ఙ్గ ధర
సత్త్వ హరి నీకు మ్రొక్కెద జలజనాభ 102

క విష్ణు స్వరూప మాధవ
విష్ణువయిన నీకు నేను వినతి యొనర్తున్
కృష్ణ విఖిలాత్మ దైవ వ
రిష్ణుఁడ వగు నిను నమస్కరింతు ముకుందా 103

తే గీ పంకజాక్ష జగన్నాథ భక్తవరద
లోకధారి మహాత్మక పాకశాస
నాది వందిత మౌనిజనాంతరస్థ
నీకు జోహారు గావింతు నిగమ రూప 104

సీ కైవల్యదాయివే ఘనతర మూర్తియే
యాదవేంద్రాయ దయామయాయ
యమునాతే సచ్చిదానంద రూపాయ
యిందిరా భూమి నీశేశ్వరాయ

నిరుపమాకారాయ నిత్యముక్తాయ తే
గ్న్యాయావిహారాయ హరనుతాయ
విద్యాయ శుద్ధాయ సర్వ స్వరూపాయ
పరమాత్మనే విశ్వపాలనాయ

తే. కారణాయ హేతుహేతవే సకల విబుధ
పోషకాయ విరించన పూజితాయ
తే నమోనమ యని నిన్ను దివ్య మతిని
సన్నుతించెద నెప్పు డుత్సాహమున 106

క. త్రిగుణాతీతుఁ డవగు ని
ఖిగళిత మతి వందనంబు సలిపెద నే
నిగమాంత రూప శాశ్వత
జగదీశ యనంత మహాశ్చర్యధారా. 107

వ. మహాత్మా విదగ్ధకోపాధిస్వరూపుండవు మహాత్ముండవు జగజ్జనకుండవు నీలాద్రి
నాయకుండవు సుభద్రా ప్రాణవల్లభుండవు బలభద్రసమేతుండవు జగన్నాథుం
డవు సర్వప్రపన్న జన రక్షకుండవు వరదాభయ కోటి కందర్ప లావణ్య
నిధివి యనంత కల్యాణ గుణ పరిపూర్ణుండవు బ్రహ్మ స్వరూపుండవు
పరమాత్మ ద్వయాది పాలకుండవు సర్వశేషి వగు నీకు నమస్క-
రించెద పురుషోత్తమ [1](మా)నికేతనా లక్ష్మీశ్వర వరాభయుండవు నీవు నా
కొఱకుఁ బ్రసన్నుండ వగుచు నీవు ప్రపన్నుండ నగు నన్నుఁ బరిపాలింపు
మని లక్ష్మణాత్ముఁడు వినుతించె నని మహాయోగిమాహాత్మ్యంబును శ్రీ

1. మూ లేదు.

మంతంబు నగు భార్గవ పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి సప్తత్రింశాధ్యాయంబు భక్త పరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల విద్యాధురంధరుం డగు వరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె 107

క. అని యిట్లు భగవ్వాక్యుని
వినుతించి యతీశ్వరుండు విమలుండు కృపా
వనధియగు నతనిచే మఱి
మున సంభావింపఁ బడి రమున్నత మహిత్రా 108

తే. గీ. అంత శ్రీకూర్మమున కేఁగి యందుఁ గల్గు
కూర్మనాథుని భక్తిఁ గొలిచియాతఁడు
వంశనాథునిఁ బ్రణుతించి యాఘనుండు
నవల సింహాసనంబున కరుగుదెంచె 109

ఉ. అచ్చట నుండు సద్బుధ మహా మహ భక్తుల కెల్ల కౌతుకం
బొప్పుగ లేక నిచ్చ గుణపూర్ణు నృసింహు పదారవిందముల్
మెచ్చిన భక్తిచేఁ గొలిచి యింపు దలిర్పగఁ బొంగి కాన్ఁ దు
ద్యచ్ఛరితుండు వైష్ణవకులాగ్రణి యప్పుడు యోగి యంతటన్ 110

క. స్తోత్రాది యందలి కథా
స్మృతుని నరసింహు విశ్వవిభుఁ గొలిచి గుణా
శ్రితుని నారాయణుఁ బ్ర
ఖ్యాతుని శ్రీ పెరుమాళ్ళు పంచి గాగడి యిటన్ 111

వ. ఆ గోచరంబైన తిరుదెంబ యందు గల పాంచాహ్వయంబగు శ్రీ
నృసింహుం గొనియాడి యతిపుంగవుండు వేంకట మహీధరంబైన తిరు
దెంచి మున్ను పరకాలాదులు శేష రూపంబగు నగ్గిరి నారోహణంబుఁ
జేయకుండుట తెలిసి దాని నారోహణంబుఁ జేయకుండి యంత నందుఁగల
నిజ శిష్యులచేత మాటి మాటికిం బ్రార్థింపఁబడగుచు నా ఘనుండు నరుల
కశేషపాపంబుఁ బాపు నట్టి శేషనగేంద్రం బెక్కి యందు దనరు శ్రీశైల
పూర్ణమునిం గూర్చి వినయాన్వితుండగుచు దండంబు వెట్టి కల్మషాప
హంబును ముక్తిదంబును సార్థకంబును నగు స్వామి పుష్కరిణీ తీర్థంబు
నందు స్నానంబుఁ జేసి రమ్యంబగుఁ దత్తటంబు నందుఁ బరమంబగు
జపంబు జపియించి భూవరాహునకుఁ బ్రణమిల్లి పిదప శ్రీనివాస మంది
రంబుఁ గూర్చి చని యందుఁ గల శ్రీపతి యగు హరిం గనుంగొని ॥ 112

సీ. భాస్కర కోటి ప్రభా భాసమానుని
ఘనతర సౌందర్య కలితాంగు
శ్రీవత్స కౌస్తుభ శ్రేష్ఠ విభు వక్షు
చారు శరత్ఫుల్ల సారసాక్షుఁ
హాటకాంబరు శంఖచక్ర గదాసి
శార్ఙ్గధారిఁ బలాది దనువిదారి
జగదధీశ్వరు దివ్య చందన స్రగ్విరా
జిత చతుర్భుజు సమున్నత శుభాంగు

తే.గీ. రత్నకంకణ వర యుగ్మ రమ్య గాత్రు
హారకేయూర కోటీర చారు కుండ
లాంగదా విభూషితు నమల చరితు
హరిఁ బరాత్పరుఁ బరమేశు నమరవినుతు 113

ఆ. పరమాత్ము జగద్రక్షకుఁ
గరుణానిధిఁ గూర్చి మ్రొక్కి ఘనుఁ డతఁడు సమ
ర్థుఁడు దగుచుఁ దనదు కన్గవ
నరసావందాంబుజహరి సముదారంగాన్ 114

వ. కృతాంజలి పుటుండై యవ్విభుం గూర్చి యిట్లని వినుతించె 116

సీ. శ్రీశేషగిరినాథ శ్రీనివాస జగత్ప
తే విమలాత్మక దివ్యతేజ
నలినోదరుండవై నారాయణుండవై
పూర్ణుండవై జగంబులను బ్రోవ
నలరు నోంకారార్థమైన నీకొఱకు నే
దండంబు సలిపెద ధన్యమూర్తి
తారకుండవు లక్ష్మీకాంతుఁడవగు నీకు
జోహారు గావింతు సుందరాంగ

తే.గీ. రక్షకుఁడవగు నినుఁ గూర్చి రమ్యమతిని
సేవఁ జేసెద నో సర్వశేష శౌరి
యీశ యలమేలు మంగాధిపేందిరా ని
శాంత విస్తీర్ణ వక్ష దాస్యత్కటాక్ష 118

వ. అనవ్యార్ఘ్య దానస్వరూప మహాత్ముండ[1]వగు నీకుఁ బ్రభుండవు నరకాం
తకుండవు గురుండవగు నీవు దక్క నన్యగతి లేదు గాన నే నను
శరణ్యుండ నగుచు నీ చరణంబులం గూర్చి మిక్కిలి శరణంబుగా మమత
దొలంగి యహంకార విముక్తుండ నగుచుఁ బ్రవృత్తిఁ గావించెద మహాత్మా

1 మూ వగు

నరసింహాంశ శివ గతి వగుట నీగతిఁ జేసెద [1]దానులయం దయనం
బగుమని వెండియు 117

క. జగములు నిఖిలాంతర్యా
మిగ వర్తిలు వట్టి నిన్ను మేలగు భక్తిన్
బొగడి నమస్కృతిఁ జేసెద
భగవంత సుశాంత భక్తవత్సల శౌరి 118

తే. గీ. నాకుఁ గైంకర్య మొసఁగుము నలిన నాభ
నీ కృపాదృష్టి నాయందు నిగుడఁజేయు
మనఘ వాత్సల్య రాశి వగుట నీకు
మ్రొక్కు గావింతు సంతోషమున మహాత్మ 119

తే. గీ. మంత్రరాజాయ సుగుణాయ మంత్రమూర్త
యే ప్రపన్నార్తి హరణాయ యిందిరేశ్వ
రాయ తే [2]నమో యని నిన్ను రమ్యమతిని
భక్తి భావన గావింతుఁ బరమపురుష 120

తే. గీ. ఎంతయుఁ దిరతిన్న యందుఁ గు నీ సమస్త
జగంబు లొనంగనై వెన వగుచునుండు
దాని యంతర్వహిస్సుం జూనిగాని వ
సించు నీకై నమస్కృతిఁ జేయుచుండ 121

---

1 మూ దానుల 2 మూ నొమి

క. హరి యీ జగము గ్రహించి యు
దరమునఁ జేర్చుకొని పెద్ద దవుపవళము ని
స్ఫురణను గల్పాది స్మృతిం
దు రసికు నర్థేవు నిన్ను సుభగు ననిందున్ 122

సీ. విశ్వతశ్చక్షుషే విశ్వముఖాయ తే
నమో విశ్వతస్పాణికరాయ
విశ్వపాదాయ తే శాశ్వతరూపాయ
తుభ్యన్నమో యని దురితహారి
వగు నిన్నుఁ గొలుతు సహస్ర పాదుఁడవు స
హస్ర నేత్రుఁడవు సహస్రశీర్షుఁ
డవు పురుషుండవు భవనాశివగు నీవు
ఘనతర స్ఫూర్తి లోకములఁ గూర్చి

తే.గీ. యత్యతిష్ఠద్దశాంగుళం బనెడు నిగమ
సూక్తి గైకొని వ్యాపించి సొంపుగ మించి
దివ్యమగు నీదు మూర్తి నుతింతు నాఁడు
పద్మదళనేత్ర బుధనుత పద్మమిత్ర 123

వ. అమృతత్వంబున కీశానుండ వగుట చేనివలన [1]మెగతియుండేవి వ్యాపింపని
వాఁడవు గాకున్కి భూతంబెద్ది భవ్యంబెద్ది తత్సమస్తంబు మాధవా ని
యందుఁ గల్గుటం జేసి విశ్వంబున శివ పతివి జగంబునఁ గల్గు ప్రాణుల
కీశ్వరుండవు ప్రభుండవు నీవ హిరణ్మయుండవు భగవంతుండవు పరమా
త్మవు భువన మిత్రుండవు చరాచరంబున కీశానుండవు శిక్షకుఁడ
వగుట ధ్యానంబునం జేసి పరమయోగి గతి వినతాజ రమేశ్వరుండవగు

---

1 మూ. భగతి

ఏ వకారగర్భితాద్యంతుండవుగా మహామంత్ర మగుచు నరువదియుదుపు
వేదాంతమునందీవ పరుండవు మహేశ్వరుండవు దేవుండవుంగాఁ బ్రతి
ష్ఠింపఁ బడుచు నీవ పరమేశ్వరుండవు విభూతిద్వయనాయకుండవు యజ్ఞ
స్వరూపుండవుగ సర్వహంతుండవగుట నీవలన ఋక్కులును సామములును
యజుస్సులును గోవులును బశుపాదులును సముత్పన్నంబు లయ్యె భవన్ముఖ
బాహూరుపదంబులవలన బ్రాహ్మణ క్షత్ర విట్ఛూద్రులు జన్మించిరి పాదం
బులవలనఁ బృథివియు శిరంబువలన దివియు మనంబువలనఁ జంద్రుండును
జక్షుస్సువలన సూర్యుండును ముఖంబువలన నగ్నిమహేంద్రులును
ప్రాణంబువలన మారుతంబును నాభివలన బ్రహ్మాంతరిక్షములును
శ్రోత్రంబువలన దిశలును బ్రాదుర్భవించె నిఖిలా
సముద్భవంబగు జగంబంతయు నివ్విధంబున సృజియించి నీవ గ్రమ్మఱ
గ్రసియింపుచు మూర్ఛాభిరతి నంది యుండినట్టుండు నాదిత్యవర్ణుం
వగుచుఁ దమంబునకంటెఁ బరంబగు జ్యోతిస్స్వరూపంబు నీవ యగుట
సయద్యుతుండవు నీవ యేకార్ణ విభూతంబగు జలంబునందు మాయా రూపఁ
బగు నశ్వత్థపత్రంబునందు సంభవించి జగన్నిలయుండ వగుచు సనాత
నుండవుగా శయనింపుచు నప్పటి వాక్యముండవు నారాయణుండవు విష్ణు
స్వరూపుండవుగా నగుదువు బ్రహ్మరుద్ర దైవర్షి మానవులును రోదసీ
కుహరాంతరాళంబును సూర్యచంద్రులును నగ్నిలోకంబులును సజాండా
దులును లేకున్క మఱియు నీచేతన సకలలోకంబులు సృజియింపంబడియె.
నీకు బ్రహ్మరుద్రచేత దాసభూతంబగు సమస్త భువనంబు నిర్మింపఁబడి
నా రసైతేని నీలోకంబు లిట్టు ప్రవృత్తంబు లగు నని యిట్లనియె 124

ఆ వె నీవు సేరిపి నిరికి నేరవు వర్ధ సా
క్షిరిపు విగ్రహుండవు దేవ నీవు
సారసాక్షుండవు విచక్షణుండవు పుర
షోత్తముండవు లోక పూజితుండవు. 126

క. నీ దయ నాయెడ నెరయఁ
గాఁదగు భాగ్యైకమైన తఱచు జగంబు
స్థిర మగుచు వసించును
శ్రీదయితా చిత్తలోల శ్రీవేంకటేశా 126

సీ. సర్వలోకేశ్వర శౌరి ప్రసన్న చ
క్ర నీవు జగముల నెఱుఁగు వారి
వ్యాప్త కిరణాగాఁ దనర్చు భక్తుల సర్వ
బంధంబుఁ బాసి శీఘ్రముగఁ బ్రోవ
పరమాత్మ పద్మాధిపాల కరుణా స
ముద్ర నీకై మోదమునను నొకటి
రెండు మూఁటను నాల్గింటు నైదింట
సాష్టాంగదండము సల్పువాఁడ

తే. గీ. వాడి నరకోనమున హృదయాంతరమున నఁ
దెలిఁగు నీకు నమస్కృతిఁ జేయువాఁడ
వేయి విరవ లఁ బదముఁ దెలియ నీకు
మ్రొక్కుఁ గావింతుఁ గరుణా మెచ్చు భక్తి 127

ఉ. శౌరి యనంత రూప మధుపత్నిత దివ్యశరీర భక్త మం
దార సుధాసుతార సముదార నిరంతర కీర్తిసార ప
ద్మారమణీమనోహర సుధాకర భాస్కరనేత్ర నమ్మ న
వ్వారిగఁ బ్రోవు శేషగిరివాస ధరేశ విలాస వైభవా 128

రామానుజుండు మరల శ్రీరంగమున కరుదెంచి యందే యధి వసించుట

సీ. భువన నివాస మాధవ విశ్వపాలక
 హరి నారాయణ సర్వశేషి
వేంకటేశ్వర భక్త వినుత నిరంతర
 యోగిరాట్చిత్త పయోజ సంస్థ
రమణీ కరలాలనా లమలంబులగు నీదు
 పాద పద్మములకుఁ బ్రణతిఁ జేతు
నా కిదె దక్క వశ్యం బగు వస్తు యు
 పాయంబు లేదు సర్వాంతరంబు

తే.గీ. కలవ నీ పాదములు గాని సరసిజాక్ష
యేమియును దోఁచ దీమెను నీదు కరుణ
నా యెదఁ జేర్చు మరవిందనాభ దనుజ
బృంద మారక వార్ధి నిశాంత కాంత 129

వ. ఇట్లంతె పరంబగు తత్త్వంబు నిదియె పరమంబగు పదంబు నీ
క్షేత్రంబునకంటెఁ బరంబు లే దితనికంటెఁ బరంబగు దైవంబు లేదని
మాటిమాటికి నిగమ సూక్తుల సత్త్వంబు గొనియాడి యంత రామానుజ
మునీంద్రుం డందు మూఁడుదినంబు లుండి శ్రీశైల పూర్ణువలన
శ్రీమద్రామాయణ రహస్యం బెఱింగి యతని యనుజ్ఞ వడసి యుత్తమం
బగు సేతువున కేఁగియందందుఁగల నిఖిల హరిరూపంబులగు విగ్రహంబుల
సేవించి సకల సమయంబుల జయించి హరి మతంబు స్థాపనంబు గావించి
క్రమ్మఱ శ్రీరంగ నికేతనంబున కేఁగుదెంచి యనవరతంబు వ్యాపకుండగు
రంగనాయకు సేవింపుచు నందె యధివసించి సర్వదేశ వాత్సల్యంబువలనఁ

పరిపూర్ణ కృపాంభోధి యగుచు నపార పాషండ దుష్ట తర్కితదీయ
కుబుద్ధులచేతఁ గుయుక్తులం జేసి కల్పింపంబడియుగాఁ బ్రాప్తంబులగు నాసుర
శాస్త్రంబులు సమస్త జగంబునకు నివిడంబు లగుచు హరి వైభవంబు గాన
రాకుండఁ గప్పికొని లోకంబు సంకరంబు గావింప వైష్ణవం బుద్ధరింపు
కొఱకు మహానుభావుండగు లక్ష్మణార్యుం డుత్తమంబగు శ్రీభాష్యంబు
గావించి పాషండ బౌద్ధ చార్వాక మాయావాద్యకర్తాదికంబులగు కుత్సిత
మతంబుల నన్నింటఁ ద్రొక్కిపడి విష్ణుప్రియులమైనను మహనీయంబును
నగు పారాశర్య ముని మతం బొక్కటి ప్రకటంబుగావించి యనంతరంబు

సీ. ధర యందుఁ గూరేశ దాశరథార్యులం
బ్రముఖులగు శిష్యచయము చేత
పూజితుఁ డగుచు సంపూర్ణ మనస్కుండు
రామానుజార్యుండు రమ్య గుణుఁడు
సారస నేత్రుని సద్భాగ్యభూములు నను
దినము వారలఁ గుడువఁ బెంచి
శ్రీశ కల్పభూజమై శ్రీరంగనాథుఁ గైం
కర్యంబు సేయుచు ఘనత మించి

తే.గీ. యచ్చటి ప్రాణసముఁడౌచు నఖిల జనుల
కధిత సుధరూప మగుచున్న యమృత మొసఁగు
బంధు వసియించె నిర్మల శాంతుఁ డగుచు
ననుదినంబును యోగసమాధియందు 181

రామానుజుఁడు యోగంబు గైకొని పరమపదంబున కరుగుట

వ. ఇట్లు చిరకాలంబు గడపి యతిపుంగవుండు సముత్తుంగయోగంబు
గైకొని సుషుమ్నా నాడి నిష్క్రమించి పరమపదంబుఁ బ్రాపించె నిగ
మాంత శాస్త్రకారుండగు లక్ష్మణ మునీంద్రుని యేతత్కథ యెవ్వండు
విను నతండు భాగవత భక్తి మహోత్తమశ్రీఁ జెంది విధి శివ సనకాది
దుర్లభంబగు నచ్యుత పదంబుఁ జేరు నని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును
శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తరఖండంబు నందలి యష్టత్రింశా
ధ్యాయంబు భక్త పరాయణుండగు నారాయణుండు నిఖిల విద్యాధురంధ
రుండగు వరునకుం జెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

హర్యర్చావతార ప్రభావము—భాగవత పూజా ప్రభావము

మ. అం పన్నిద్దరు సూరు లిజ్జగమునం దానంద సంధాయులై
కలయన్ భాగవత ప్రధానులగుచున్ గౌరూపాలస్వాంతులై
యిం నన్ను త్పరమ ప్రియార్థ్యులుగ నెంతే నిష్ఠ వర్తిల్లుచో
లతి మత్ప్రీతి సమాన మూర్తులు సుమీ లక్షింపఁగాఁ బ్రతతా 188

సీ. పంకజ సంజాత పార్వతీనాయక
శతధృత్ప్రభృతి నిర్జరులకంటె
సంతతాధోక్షజ సంస్మృతి రతులై
తనరారు సనకాది మునులకంటెఁ
ఘనతర యోగంబు గల్గు సర్వజ్ఞమ్మ
తాపస ముఖ్య సంతతులకంటెఁ
పరము విశాల యోగధ్యాన మూర్తులై
స్ఫురణించునట్టి భూసురులకంటె

తే.గీ. ధాత్రియం దెవ్వఁ డగుచు నాధ్యాయమును
వినుచుఁ బఠియింపఁగు లేక విమల హృదయ
శ్రీధరుండంచె వాఁడంచె తెలిసి వార
లధికు లగుదురు మర్త్యులు నగుఁజేసి 184

క. వినుఁ బఠించుటకంటెను
ఘనతరముంగు వారి పూజ గావించినదోఁ
ఘనమగు సద్యోమోక్షం
బును గల్గు మనుష్యుంతు సమున్నతి గాఁగన్ 185

తే.గీ. ఎవ్వరి భాగవతుల మహిలందును
గొలుచువారలు హర్ష సంకలితు లగుచు
దుర్లభము సత్కృతియు సంతోషకరము
నగు పరమపద మొందుదు రపుడు హరిని 186

చ. కలుగదు కర్మయోగముఁ గల్గదు జ్ఞాన విచార పద్ధతిం
గలుగదు యజ్ఞదానముఁ గల్గదు నాశమైన భక్తిచే
గలుగదు వందనార్చనముఁ గల్గదు సంస్మరణాను భూతిచే
గలుగును ముక్తివారలకు గౌరవమొప్పఁగ గొల్చిరేనియున్ 187

క. అని యిట్లు మహాభాగుఁడు
ఘనమతి నారాయణాఖ్యుఁ గరుణానిధి వ
ల్కినతో వరుఁడు ప్రహృష్టుఁడై
యనియెన్ దన్మహిమ వినుటకై సద్భక్తిన్ 188

తే.గీ. ఇమ్మహాభాగవతమును నెవ్వఁ డర్చఁ
చేసి శ్రీ విష్ణుని పదంబుఁ జెంది రట్టి
వారల వచింపుమయ్య మర్త్యవరుఁడ వగుట
నిన్ను వేఁడెద దివ్యుఁడు నిర్మలాత్మ 139

ఉ. శ్రీహరి భక్త భక్తుల విశిష్ట చరిత్రము సర్వకల్మష
వ్యూహ విభేదనంబు సతతోర్జిత భాగ్యచయంబు దుష్టవి
ద్యా హననంబు ముక్తి కొఱకై తగుదాని వినంగ నిష్ఠ నా
కీహ జనించె వేడ్క వచియింపు మహాత్మ యటన్న నిట్లనెన్ 140

దుశ్శీలుని చరితము

ఆ.వె. వినుము మున్ను విప్రబంధుండు దుశ్శీలుఁ
డనెడు వాఁడు నొక్కఁడుండుఁ గలఁడు
చోర హింసయందు సొంపొందువాఁడు కా
ముకుఁడు క్రూరుఁడగుచుఁ బాడు నెపుడు 141

సీ. బ్రహ్మహత్యయు సురాపానంబు గోవధ
యును స్త్రీం బిపనంబును గొనుటయు
మొదలుగాఁ గల కర్మములయందు దక్షుఁడై
పొలయువాఁ డన్యరంబు దలఁచువాఁడు
దుశ్శీలుఁ డత్యంత దోషయుండగుచుఁ గాం
చి విరూప యౌవనశ్రీఁ దనర్చు
వనరుహాక్షిని నిషాదిని సతిగా నేలి
కరము నిషాద సంఘముల తోడ

తే గీ నటవిఁ దిరుగుచు మార్గమం దరుగువారి
ద్రవ్యముల సంగ్రహించుచు దగ్రవృత్తిఁ
బాని కల్మవముల కెల్ల మూలమగుచు
రహినిఁ ఘోరత్వమున నిట్లు బ్రతుకుచుండె 142

వ అంత 143

చ క్షితి నరఁ డొక్కకాలమున శేషనగేంద్రము నుండి శ్రీ ప్రమ
న్నృతి రచియింపుచుం బథమునం జనుదంచు మహాత్ముఁలన్ సమం
చితులను దివ్యమూర్తులను శ్రీహరి భక్తుం బావరించి యు
ద్ధతిఁ గొని వారి ద్రవ్యము హరించఁ గైకొనియెన్ మదాంధుడై 144

తే గీ అప్పు డ ప్రిష్ణవులు శ్రాంతులగుచు నప్పు
యని సతోషము స్మరియింపుచును మనోహ
రంబులగు వాక్యములఁ దస్కరుపరి కిట్టు
లనిరి విజ్ఞాన కోవిదు లగుటఁ జేసి 145

సీ దు ఖాలయము ఘోరదుర్గంధ ఎనిర్భరంబు
నగు శరీరంబుఁ బ్రోవఁగఁ దలంచి
దుష్టాత్మ నీ వివ్వ దొంగతనంబునఁ
బ్రాణుల నవేకుల బాధపెట్టి
ధనము గైకొన దేల తస్కరి పరకాలు
భరణిని భక్తి భాగవుల పూజ
నల్ప కేలిని సద్గతిఁ బ్రాపింపఁ
గంపు జనార్దనకరుణ గల్గి

తే.గీ. మూర్ఖ యే రీతి లోకసముద్ర పీఠ
దాఁట గలఁగని పల్కెడు తద్వచనము
విని మగుడ వారలకు నిట్టు లనియె దుర్మ
దాంధుఁ డగునట్టి దుశ్శ్రోతుఁ డతిరయమున 146

తే.గీ. ప్రాణమంతంబె నెక్కుడై పరఁగి సుఖ మొ
సంగు నిల్లాలి నెరఁగాని నరసులైన
యాత్మజాల విడి భాగవతార్చనంబు
నెట్లు సేయంగ నగును మునీంద్రులార 147

క. అని పల్కు మూర్ఖవాక్యము
విని భాగవతోత్తములు గభీరోక్తిం బెం
పునఁగొని యప్పుడు మూఢా
త్మునిఁ గాంచుచుఁ గూర్చి యనిరి తోషము లగుచున్ 148

ఆ.వె. దుఃఖ మొసఁగునట్టి తొయ్యలిని సుఖంబు
నిచ్చుదాని గాను నీవు దలఁచె
దెట్లు మోహ మడిగి యాత్మంపు స్త్రీ శరీ
రము భాగిపింతం బరాగ మగుట 149

వ. చర్మమాంసాస్థి మేదోరుధిర విణ్మూత్ర నఖరోమ మజ్జాశుక్లాది పూర్ణంబును హేయంబును దుర్గంధ సంయుతంబును నగు స్త్రీ శరీరంబు సుఖరూపంబని చెప్పరాదు శ్లేష్మసదనంబగు వదనంబును సుద్గీర్ణ దూషికా పాత్రంబులగు నేత్రంబులును నిశ్వాస నిర్గమాంతస్థ సింఘాణావకాసికయగు నాసికయు,

జిహ్వా దంతన్న స్ఖలిత రారాటాలాధరంబగు వదనంబును శిర గ్రంథి విహార స్వేదనిచయ ధురంధరంబులగు ఎమోధరంబులును మూత్ర సంక్లిన్న నితాంతంబగు మదన నిశాంతంబును పూతిం ముంపరంబుం బు వితంబయిను నగు స్థితి కాంతావయవంబులు మహాత్ముంచేత సింకిరతం బగుట లోకంబులందుఁ గాంతలయందుఁ గొబ్బ గండాద పీఠ ఒక్కి బుద్ధిమంతుం డెవ్వండు మోహితుండు గాకుండు వస్తి కూంసాది సంకీర్ణంగు వ్యాఘ్రావాసగుహాంతరతి రతుఁడులేని కందర్పకాష్ఠాం నిరాశుండగుట శ్రేయస్కాపథంగు వారొకప్పుడేని స్త్రీలయందు మొఱ్ఱలగారు బుం మూత్రప్రహరంగు ప్రమదలఁ గన్నుండేని తిరిపరు దార్ఢ్య దాస్యం భావంబులయందు గురుండగు కంధికిఁ బాణావమానంబు గావించుటు భూతిలంబునందుఁ గృతఘ్నులగు పుత్రులయం దొక్క సమయం బుంచె మహాత్ము లనురంజనంబు సేయరు దుశ్శీలాయార్జనలక్షణ నాగ్న్య యంబుంచేత దుఃఖంబు లొసంగు ధనంబుల యందేని మతిమంతులు మోహంబు సెందక యాపత్కరయంబు దృతియింపునని యిట్లు మహా భాగవతులు వర్కానవ్య దా దొరుండు ప్రశాంత చిత్తుండగుచు దాసనస్త వైష్ణవులం గూర్చి ప్రణమిల్లి యిట్లనియె 160

దుశ్శీలుఁడు మృత్తికతో నాళ్వారాచార్యుల మూర్తుల నిర్మించి పూజించుట

సీ. పరికింపఁగా నేను పాపిష్ఠుఁడను మహా
భాగులు మీరు గృపారసజ్ఞు
లాశ్రిత వత్సలు లకట యీవద యాస
రుంగుట దుఃఖ సంకలిత బుద్ధి

పెట్టు దాటఁగ జెప్ప నేర్చు నుపాయంబు
నెంపుదు నాయంబు నెనరుఁజేసి
యక్కటా చూపరవంగన నమ్ము త్రో
వంగభస్మంబు గాని సుధ రాదు

ఆ.వె. పాయు మెట్టి గండా భక్తరక్తి పై
నెప్పుడని ప్రవర్తిఁ జేయువాని
వారించుట హృదయమెందును నకొన్న
దృష్టిఁ గలిపి వచ్చి దిట్టు లవిరి 161

తే.గీ. టిక్కు దుకింరాడు యన రెమి యమ్ము
హా మునివ నలింగ నురుకలను
నెప్పెదను నీ కుపాయం జ్ఞానంగను
దాని విని లేయు భక్తిదేలను ముదమున 162

సీ. లు సరోథూల మహాత్మ్యమును భక్తి
[1]సారాభిధాన రాతిమునుల
మాధుర్య తాపృత్త మాకు కులశేఖ
రాహ్వయ మునివాహనళ్ళి నరుల
భక్తాంఘ్రిరేణు భూ విష్ణుభక్తోత్తమ
విష్ణుచిత్త యతుష్క విప్రవరుల
సమ్ము త్రిభండ మందిరవరుఁడైన రా
మానుజయతి మొదలైన నయట్టి

1 మా. సాదాభిదా

తే. గీ. పరమ భాగవతుల మహాభాగులను సు
దార చిత్తుల సన్నిద్ధ రాజవాసి
మృత్యుయాత్రయుగ రచియించి భక్తి
పరతఁ బూజింపు మర్ఘ్య పాద్యాది విధుల 163

క. ఇల నప్రదక్షిణంబుల
దలపొందెడు ధూపదీప నైవేద్యంబుల్
నలరువహా విరల భూషణ
మంఘుమరిని పంచకమ్ముం బాహాటముగాన్ 164

ఆ. వె. ఇవ్విధమున వాసి కెనయంగ నుపదే
మిచ్చి యదప వింటిరో పిత్రు
లైన భాగవతులు వరనిధేఁ బూజిరు
లగుచుఁ జనిరి వేంకటాద్రిఁగూర్చి 165

వ. అంత నవ్విప్రుం డంద సుఖంబుగ మృత్తికంగొని మహాత్ములగు నప్పు
ణ్యపురు షాగ్రగణ్యులకుఁ దారల్పి యథాభ్యు నివేదనంబుం జేసి
విధ్యుక్తంబుగాఁ బూజించె ననంతరంబు తదాయుస్సమాప్తి కాలంబునందు
కాంక్షింపఁ జేసి శేషుఁ డెంచి కింకరులును హోరంబులును భయంకరం బు
లును నగు పాశంబులచేత వాని బంధించి కొనిపోవునప్పు డాకుఁ దాడులగు
నా హరిసేవకు లరుగుదెంచి యా యమభటులం బాఱఁదోలి యవ్విప్రు ఇంఛ
మోచనం గావించి దివ్యమణి ప్రభా విరాజమానంబగు విమానంబుపైం దిడు
కొని బ్రహ్మాండంబు నతిక్రమించి సనాతన మగు ప్రకాశింపుచూరింప

ప్రవేశించి హరి పార్షదులు హరిసాన్నిధ్యంబునం జేర్చిరట సర్వేశ్వరుండు భక్తార్చన పరుండగు నాభూసురు నవలోకించి ముదంబున నిఖిల విశ్వ స్తుత్యంకంబు నధికుండగు వానింగా గావించె నయ్యెడ యమకింకరు లందఱు భ్రమంబున నంతరాంతరంబులఁ జేరంబోయి కంపితాంగులగుచు మహాత్ముం డగు ధర్మునకుం బ్రణమిల్లి యిట్లనిరి 166

క. ఇంతయుం దౌష్ట్యుని విప్రుని
గుణహీనుని యసుర సంధరిలితునిగా మి
మ్మరి ని సాన్నిధ్యంబున
గాంచితిం గొనిరాము మేమందాత్రం బగుటన్ 167

సీ. అచ్యుత పార్షదులైన నంద సునంద
ముఖ్యులు దారు జాంబూనదాంబ
రులు కోటి భానుతేజులు శంఖచక్ర గ
దా ధరుల్ వనమాలికాధరులును
ఘనతర కోటీర కంకణాంగద హార
కుండల ధారులు గురు చతుర్భు
జులు విశాలాక్షులు జలదవాస్సులు పీన
వక్షులు విమల ప్రభావ యుతులు

తే.గీ. కృష్ణవందన చర్చిత దేహు లంద
ఱప్రమేయులు మౌక్తిక హారశోభి
తులు నిఖిల రక్షకులు మహాత్ములు సమస్త
విదులు వసుపంచి మమ్ముల వెగడుపఱచి 168

వ విప్రుని విడిపింపుఁగాని తరతి సంతాపాయమానంబున విమానంబునం
దెక్కుకొని యూర్ధ్వ లోకాపరోహణంబుగుడుఁ ఋషి రిత్యాదరణంబు సుదుష్ప
మని దని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబున శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ
పురాణోత్తర ఖండంబు నందలి యేకోనచత్వారింశాధ్యాయంబు పత్ర
పరాయణంబగు నారాయణంబు నిఖిల విద్యాధురంధరుండగు పరుసకుం
జెప్పి పెండియు నిట్లనియె

తే గీ అంత వారల వాక్యంబు లాలకించి
యముఁడు విస్మయ మానసుం డగుచు విష్ణు
భక్తుల కొకవ్వ డానరించు ధర్మమైన
పూజనంబు నెఱింగి సంపూర్ణ మతిని 160

క బంధాయుత లోచన భ
క్తుంతుఁ బ్రణామం బొనర్చి తోషితుఁడై ని
ర్మల సూక్తి నుడివె వసుధ భ
టులతో సమవర్తి దాఁ బటుతర స్ఫూర్తిన్ 161

వ పాపాత్ముండగు భూసురున కిగురద్బి కైవల్య కారణం బగ్గడించెద మిర
లోకాగ్రచిత్త సమాధింజేసి వినుండు మహాంగుణుండు హరి ప్రియతముండును
సర్వరక్షకుండును ధ్యేయుండును సుందరుండును త్రిపాద్విభూతి నివాసుండును
నగు ననంతాచల సర్వతీర్థోత్తరణ కారణంబుకొఱ కవనియం దవ
తరించినట్టి మహాత్ముండగు భాగవతుఁ డెవ్వరువుఁ ద్రావిమాత్రుఁడు
గావించు ద్విజులందు భక్తిచేతఁ బాతించెనా ప్రభావంబువలన వాని
యఘం బంతయు నాశంబు నొంద సుమ్మల్లుయి యుత్తమ గతియు నగు
త్రిపాద్విభూతిం బ్రాపించె నే జనుల విష్ణుప్రియులు వారలఁ బూజిం

పుచు స్మరియింపుచుఁ గీర్తింపుచు సత్పురాలయంబునందు భక్తివంత
దత్ప్రతిబింబంబులు స్థాపింపుచుండు రమ్యవైష్ణవులఁ గనుంగొని
భయాన్వితులగుచు సాదరముగా దండప్రణామ సంస్తుతు లాచరింపుచుఁ
జనుండని ధర్మరాజ భటులకుం జెప్పిన వారు భయకంపితులగుచు నట్లు
గావింపఁ గలమని పరికి యందు రేఁగుదెంచు వల్లరిగి రటుగాన శ్రీహరి
భక్తులగు వారల సంస్తుతిగాఁ బూజించి మర్త్యులందేని పరమపదంబుఁ
జెందె నిరంతరార్చనంబున సంభవించు ఫలమ్ము బ్రహ్మకు నేమని
చెప్పఁ జెల్లు నిగమాగమ ధనవంతులగు వారల పూజాభిదాన స్మరణ గుణ
కీర్తన సర్వాంగ ధ్యానంబులు గావింపుచుఁ దదీయ జన్మనక్షత్ర దివసంబు
లయందనుత్తమంబగు నారాధనం బొనర్చుచు మహోత్సవంబగు వైష్ణవుల
వలన యుత్సవంబు పవిత్ర ప్రతిష్ఠలుఁ జేయుచు బింబప్రతిష్ఠాపనంబుం
జేసి భక్ష్యభోజ్య నివేదనంబు చేసి దధిప్రసన్న సహిత నవరసంబుదన్వాను
మంత్రంబులచేత ఘృతపాయసంబుల చేతఁ గేసి యనయము హోమంబు
రచియించు యజ్ఞాదికారుల నర్చించు వైష్ణవుల సన్నిధాన సుస్త్రీ
భరణ దానంబుల లోఁగంగి పుణ్యకర్మ ఫలంబు వారల కర్పించి యను
దినంబు పవిత్ర భూషణంబు చేసి రత్నమంటప చేరఁ దర్శనం బొనర్చి
యా యుపలంబు లోకంబువంది రై గావింతురు వారంతు రమావిభుం
దతిదయంబున నిహలోకంబు లోఁగంగి దేహాంతంబునందుఁ బరమ పద
ప్రాప్తిఁ గూర్చుం గావున 102

సీ. సర్వలోకేశుండు సాంద్ర నేత్రుండు
భగవంతుఁ డతులిత ప్రాభవుండు
భక్తపూజాసక్తి భావంబు గలిగిన
మానసుఁ డిపహూ నలుపువారి

బంధించు పతి యొక్కరుండు గా నెంచుఁ
దనయ దర్శనమున నచటు కరలి
నా ఘనుం డలించి యంబుజనాభుండు
భక్త వాత్సల్యయువంన నెపుడు

తే.గీ. పుణ్యసంతోషి యగు జగద్గురుఁడు నిగమ
సంచరుఁడు పరమాత్ముండు శాశ్వతుండు
నిత్య ముక్తుం పాలిత విశ్వరాగ
మంబు వైకుంఠవాసి రమాధవుండు 163

సీ. ఆరాధి సర్వమేధాధ్వరంబులచేతఁ
బొలుచు నిష్టాపూర్త ముఖ్యములను
గో భూమి దాన సంతతులచేతను
సమితకాంచన వితీర్ణములచేత
నతిశయంబగు నియతాహారములచేతఁ
దీర్ఘ యాత్రాది సంస్థితులచేత
ఘనతరాష్టాంగ యోగ తపోబలముచేత
నతులితంబులగు సాంఖ్యములచేత

తే.గీ. భూరి సత్కర్మ ఫలములచేత వేద
శాస్త్రములచేత విజ్ఞాన సరణిచేఁ బ
రాయణములచేఁ బరితృప్తి రంజిలం ద
నంతశయనుండు శ్రీ నారాయణుండు 164

క. భాగవతార్చనను మహా
భగుడు హరి తృప్తినొందు పగిదిని నే ని
ష్ఠాగతుఁడ తుష్టి నొందం
దాగమవేద్యుండు సచ్చిదానందుఁ డోగిన్ 165

క. ఘనతరమగు నీ సూనుం
డనయము పద్మాయతాక్షు ననిశము పగిదిన్
దనరుటఁ గర్మవిబంధం
బును గండు శౌరి కోర్కెఁ బొం త్రి లరుటన్ 166

సీ. పొలుపొందఁగఁ ద్రిపాద్విభూతి విఖ్యాతము
లగు జగద్గురుఁడగు నంబుజాక్షు
సగుణరూప స్వరూప గుణవిభూత్యాత్మ
లను భువిఁ బ్రార్థ్యం బనఘ యతను
బ్రకటంబు గావింపఁ బరమ సంతుష్టులై
ధన్యులు ముక్తిప్రదాతలైన
సూరులు తామమత్సారులు జ్ఞానప్ర
దాయులు సద్గుణోదారు లగుచు

తే.గీ. సంతసింతు గాన నెప్పుడు సుతన్ను
సాధనుండయి హరిపూజన మొనర్చు
నంత నొప్పుఁడు వాసిచే హరిసపర్య
చేర తత్ప్రకరంబు చేసినటులు 167

తే. గీ. సంగతి మహోత్కృష్టమైన వైష్ణవోత్తముల
నిష్కమాత్ర సువర్ణంబు నిష్ఠతోడ
నెవ్వఁ డొసఁగును వానిచే హేమశైల
సదృశ ధన మివ్వఁబడినట్టు లగుఫలంబు 168

తే. గీ. వైష్ణవాంఘ్రియుగళంబు నెవ్వాఁడు నెంచి
తాను గృతకృత్యుఁడ నటంచుఁ దలఁచుచుండు
వరదుఁ డతఁడని చెప్పఁగా నగును హరియు
వానియెడఁ బరాఙ్ముఖుఁడౌ నిజంబు 169

మ. క్షమ నెవ్వాఁ డరి భక్తిభావమున మార్గభ్రాంతుఁడై వచ్చువం
డు మహాభాగవతోత్తమున్ గ్రమ్మఱన్ దోడ్తె నింటికిం దెచ్చి త
ద్భ్రమ వారం బొనరించునట్టి యుపచారంబుల్ గడున్ జేయువాఁ
డమరన్ దా భవమార్గనిగ్రహము నొయ్యం బాయు సత్యంబుగన్ 170

క. ఏ వాఁడు వైష్ణవోత్తముఁ
బ్రోవుగ వస్త్రాదికములఁ బూజ యొనర్చున్
దేవతలందేలఁ బూజితుఁ
డా వాఁడును దివ్యుఁడగు నక్షయుండౌన్ 171

తే. గీ. వరుస సంకల్ప మొనరించి వైష్ణవులకు
నర్థితో దాన పూజాదు లాచరింప
నప్పుఁ దక్షిణ నివారించు హీన బుద్ధి
వాని వారింతు రమరులు స్వర్గగతుల 172

క. భగవద్భక్తుని దుష్కర
పుగ వాక్యంబు నే నరాధముఁడు దూషించున్
తగులంగ వాఁడు మూఢుం
డగు నరకిన్ బస్మకరి సహ్యదుఃఖంబులతున్

క. హరిభక్తునిఁ గని యెవ్వఁడు
స్థిరఁ బ్రత్యుత్థాన విధుల చేయక యుండున్
నరుఁ డాతఁడు చిరకాలం
బుఱి పాషాణత్వ మొంది యుండు నియమంగాన్ 174

క. వాసోలంకారాదుల
వాసిగఁ బూజించు భక్తి వైష్ణవు నెవ్వం
డాసక్తి పుత్రపౌత్ర
శ్రీ సంగతి మెఱసి పంచ వృద్ధిం గాంచున్ 175

తే.గీ. అంగదాహ తిలకసాఫ్యంగములను
వ్యంజన తాంబూల ముఖ్యముల వైష్ణవులకు
వరుస సంతుష్టిఁ జేయు నెవ్వాఁడు వాని
కొంతు సంతుష్టిఁ దగు రమావరుఁడు ప్రీతి 176

క. వైష్ణవుల విడిచి యెవ్వఁడు
విష్ణువు నర్చించు నెవుడు వెనఁ దత్పూజా
నిష్ఫలత వృథయై చను
విష్ణుఁడును బ్రసన్నతాప్తి పెంయఁ దతనికిన్ 177

చ. విదిత సధీతవేదుఁ డగు విప్రవరోత్తముఁ డన్న నెన్నఁగా
స్థిర ననధీతవేదుఁ డగు శ్రీహరిభక్తుఁడు చాల ముఖ్యుఁడం
పరఁగును భక్తిహీనుఁడు ద్విపాత్ర్యమెపై తగఁగాన నెన్నిటన్
హరిపదభక్తి యుక్తుఁడగు వాఁడు శ్రేష్ఠతముండు మిక్కిలిన్ 178

ఆ.వె. అవని శూద్రుఁడైన హరిభక్తుఁడగునేని
యరయ భక్తిరహితుఁడైన వేద
విదుని కన్న నెక్కుఁ డదిగాక హరిభక్తి
[illegible] గల్గఁ దధముఁడగు శ్వపాకి కన్న 179

కం. భగవద్భక్తి విహీనుం
డగువాఁడె క్రియ[1] లౌపర్వ్య వవియెల్లను జెం
ఎగ రాక్షస[2]కర్మము లవి
నిగదిత మగు వాఁడు చెందు నిరయం బందున్ 180

తే.గీ. స్థిరముగా విష్ణుబింబ ప్రతిష్ఠకన్న
నిల మహాత్ముకు లగు వైష్ణవుం బ్రతిష్ఠ
నలరఁ గావించు నతఁడు శతాధికము గు
ఫలముఁ బ్రాపించు నని బ్రహ్మవాదు లనిరి 181

సీ. బ్రాహ్మణాదిక చతుర్వర్ణజాతు లగు వారు
హరిలాంఛనాంచితు లగుచు నెపుడు
నఖిల మందుండగు హరియందు సుప్రార్థ్య
సద్భావయుక్తు లగుచున్న సాధులైన

---

1 మూ. లౌపర్చ్య 2 మూ. కర్మంబని

వారు భాగవతులా వారికన్నను మతి
పరవేద విదులైన వారు గారు
స్వైర మృత్యుంజ్ర భాసిత శంఖచక్రాది
చిహ్నితు ఘనతులసీ పయోరు

తే.గీ. హారమాల్యద్వయాంచితులైన పుణ్యుఁ
జూచి నారాయణుని వారిఁ జూచినటులఁ
భావ గావింప వలయును వాని పరమ
భక్తి తోడుత సంతోష భరితుఁ డగుచు 182

భగవద్భాగవత సేవాఫలము

క. భగవచ్చిహ్నాంచితుఁ
డగు వైష్ణవుఁ బూజసేయఁ డాదృతి నెవ్వం
డాగి వానికిఁ దపక్షయమున
విగతమగు సప్తజన్మ కృతపుణ్య మిలన్ 183

క. హరి లాంఛనుఁ డగు వైష్ణవు
నిరతము పూజింపఁ జేయు నియతుఁడు సాక్షా
ద్ధరికిని పూజన చేసినటు
లరయఁగ నటులౌని యధ్వరాదుల నైనన్ 184

తే.గీ. అంత వైష్ణవ సందోహమును జూచి
యారయఁ బ్రదక్షిణపు నమస్కారములను
నెవ్వఁ డొనరుపఁ డా బుద్ధిహీన జనుని
కొఱకు నారాయణుఁడు వాలఁ గుపితుఁ డగును 185

క. తులసీకానన మొనరిచి
జలసేకాదులఁ బ్రియ మెసఁగఁ బోషింపన్
దలఁకొను నెవ్వఁ డతనిచే
నల హరి పూజితుఁడు నైన యట్లగు విధిచేన్ 186

చ. వారినిఁ బ్రతిష్ఠఁ జేసి నియమాయతిఁ బ్రాఁకం సత్ప్రపంచమున్
స్థిరమతి నెవ్వఁ డర్చనలు సేయు నతండు పితామహాదికా
మరరతిచేత నిత్యము సమర్చితుఁడై చెలువొంచి వెండియున్
బరమపదంబు నంది పరమంబగు మోదముఁ గాంచు నెంతయున్ 187

శా. శ్రీ సీతా భరత శత్రుఘ్నముఖులన్ శేషున్ విహంగేశ్వరున్
సేనేశున్ మఱియున్ ముకుంద పరిషత్సేవితులన్ మహాభక్తి భ
క్తానేకంబుఁ బ్రతిష్ఠఁ జేయు మఱి యుద్యన్నిష్ఠ చెల్వఁడు ని
త్యానందంబునఁ బొందు వాఁడు వారితో సఖ్యంతమున్ గూడుచున్ 188

తే.గీ. అమల కోమల తులసీ దళావళులను
బార్థభక్తి సాలగ్రామ పూజ సేయు
నెవ్వఁ డతనికి లక్ష్మి లక్ష్మీశ్వరుండు
నాదిదంపతు లిడఁ బ్రీతు లగుదు రెలమి 189

క. గురుఁడే సాక్షాద్ధరి యగు
గురుని ప్రియమె హరిప్రియంబు గురుభక్తతచే
హరి ప్రతుష్టుం డగుఁ గావున
గురుపూజ యొనర్పవలయుఁ గోరి నరుఁ డింపన్ 190

ఆ.వె. [illegible] త్రిదండధరుని విజ్ఞానసాధనున్
యతినిఁ గని ప్రణామ మాచరించి
పూజ సేయ వలయు భువి వరుం డందుచే
మహిత విష్ణుభక్తిమంతుఁ డగును 191

వ. సర్వమంగళ మాంగల్యంబును సర్వశ్రేయః ప్రదాయకంబును మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును ముక్తిప్రదంబును నాయుష్యంబును శ్రీకరంబును భద్రంబును యశస్యంబును విజయావహంబును ధర్మ్యంబును పవిత్రంబును పాపఘ్నంబును నారోగ్యకరంబును సత్తమంబును నగు నీ పురాణంబు వినిన వినిపించిన సతత పఠనస్నాన ఫలంబును సర్వయజ్ఞ ఫలంబును పొంది హరికిఁ బ్రియతముం డవండు మఱియుం బుత్రకాముండు పుత్రులను ధనార్థియగు నతండు ధనంబును సంపత్కాముండు సంపదయును ముక్తికాముండు ముక్తియుం గాంచు నిహంబున సర్వార్థసిద్ధిం జెంది యనంతరంబు నం బరమపదంబునం బ్రాపించు నదియునుంగాక యేతత్పుస్తకంబు లిఖియించి మహాత్ముండగు వైష్ణవునికొఱకు నొసంగిన కృతార్థుని గృహంబున నిత్యంబును వసించియై సిరి వసించు నిర్ధపుమరుదనాథుండగు విష్ణుదేవునకు నతిప్రియులగు ద్వాదశ మహాయోగి చరిత్రంబు విని నిశ్చయించు వారలను తీరకాలంబున నుండి పోయని ప్రకృతివలన విముక్తులం గావించునని మహాయోగి మాహాత్మ్యంబును శ్రీమంతంబును నగు భార్గవ పురాణోత్తమ ఖండంబు నందలి చతుర్వింశాధ్యాయంబునుం గూడ యీ ఖండంబు సమగ్రంబుగా భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు పతిల ప్రజ్ఞా ధురంధరుండగు నరునికిం జెప్పెనని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పి వారిం గృతకృత్యులం[1]గావించె 192

---

1 మూ. గావించి

చ. జలచర కూర్మ కోల మృగసత్తమ వామన భార్గవాన్వయో
జ్జ్వల రఘువీర సీరధర సౌగత సాదిముఖ స్ఫుటాకృతీ
దళితదవాది దేవమునినాథ నుతి స్ఫురణా కృపాదృతీ
కలిత భక్త రక్షణ విచక్షణ సాధు కటాక్ష సుందరీ 193

క. రాజీవదళ విలోచన
రాజీవభవాండ భాండ రక్షా నిపుణా
రాజీవధ్వజ జనకా
రాజీవగృహా మనోజ్ఞ రాజీవకరా 194

మాలిని. దురితవన కుఠారా ధూర్జటి స్తోత్రసారా
పరమపద వినోదా భక్తలోక ప్రసాదా
శరణ దనుజారా సర్వ దేవాదిదేవా
విరచిత నుతకీర్తి వేణుగోపాల మూర్తీ 195

గద్య. [1]ఇది శ్రీమద్రాజగోపాలకృష్ణ కరుణా కటాక్ష వీక్షణాబ్ధ పాండిత్య
ధుర్యానవరతావనీమండలాఖండ సామ్రాజ్యధౌరేయ స్వభుజార్జితాకృత
పటహధణంధణారావ విపరీత పతన క్రియా ఢిల్లీశాధీశ దుందుభి ధ్వాన
కోలాహల హనూమద్ధ్వజాంక కనక దండీకృత హీర పల్లీకృత నందీ
పత ప్రతాప కీర్తి ప్రభావ కోసల వంశ పయః పారావార రాకాసుధాకర
హీరాంబర నాయక పౌత్ర రమణ భూపాల పుత్ర లక్ష్మమాంబా గర్భ
శుక్తి ముక్తాఫల రాఘవ భూనాయకాభిధాన సౌందర్య శీల సుమసాయక
విహారి హేమనాయక ప్రణీతంబైన భార్గవ పురాణంబునందు యదురాజ

---

1 మ ఇతి

సంచారంబును వరదరాజ స్తవంబును లక్ష్మణుండు యాదవప్రభావం
నమ్మగ్రహించుటయు శతం దశోత్తరాంత హరిక్షేత్రస్థాపనయు
గావించుటయు విశిష్టమత సిద్ధాంతంబును యజ్ఞమూర్తి సహాయ విభంగం
బున నతండు రామానుజాచార్యానుగ్రహంబు గాంచుటయు యతీంద్రుండు
శ్రీరంగంబునం దధివసించుటయు నమ్మహాత్ముండు పరమపదంబున
కరుగుటయు నూర్వ్యావతార ప్రభావంబును భాగవత పూజావిశేషంబును
నన్నది యష్టమాశ్వాసము సర్వము సంపూర్ణము ,

చతుర్థాశ్వాసము

[182వ, పేజీలో "గ్రంథపాఠము" అనుచోట 8వ, పద్యము నుండి ఈ క్రింది భాగము చేర్చుకొనునది]

తే.గీ. ఆ పురవరంబు బాలించు నధికదయుఁడు సత్కృపాళుఁడు దుష్టశిక్షకుండు రాజ
ప్రవరుఁడును వేదవేత్త ధర్మ స్వరూపి సత్యసంధుండు బహుబలశాలియగుచు

క. ఆ రాజ యుషికి నందనుఁ డారూఢిం గలిగెఁ గొన్ని భాండముఁ దగుచున్
వేరు కులశేఖరుఁ డనం ధారుణి మానుండునను బవర్యసుతారన్

సీ. అతఁడు జనించిన దాదిగా రామాంఘ్రి తామరస ధ్యాన తత్పరుండు
వేద వేత్తయు ధనుర్వేదజ్ఞుఁడును సర్వ శాస్త్రవేదియు నీతిశాలి ధర్మ
వత్సలుండును బలవంతుఁడు శుభగుణ కలితు(డ)ష్టా పూర్త కర్త సకల
రాజమాన్యామతి తేజస్వి మూర్ధాభిషిక్తుండు సదయుండు శీల దాత

తే.గీ. దైవత ద్విజ కోటికిఁ దార్పావహుండు దేకపత్నీ వ్రతపరుండు శ్రీకరుండు
రమ్యమతి శరణాగతరక్షకుండు నగుచు ధర్మంబుచే నతఁ డవని నేలి

తే.గీ. దివ్యములగాఁ దనరు శ్రీదేవదేవు రూపము లతం(డు) డుఁ దగుచు నారూఢి భజన
మొనరించుచు జనకకులాధినాథ పాదపంకజ భృంగమై ప్రబలుచుండి

క. అతుల గుణుండయి సదుపాసిత సకలాద్భుతార సమ భక్తుండై
క్షితి నంబార్ద్రిపు పెరిగత శ్రీరంగేశపూజ సలిపి ముదమునన్

వ. ఇట్లద్భుతావతార విశాలార్చనా పరుండై నిరతంబును దద్భక్తులం బూజించుచుఁ దద్గతచిత్తుండును తత్పరాయణుండునునై శరీరార్థ ప్రాణంబుల వారికి సమర్పించుచు నిజరాజ్యం బంతయుం దదధీనంబు గావించె నమ్మహిపతి యిట్లీధంబు న రాజ్యం బు భాగవతాధీనంబుగావించి యున్నయెడ నొక్కనాఁడు భగవద్భక్తులను మహాత్ములును గరుణాకరులును శమదమక్షమాపరులును విగత రాగులును బలా(ట) మ(ధ్యాపుటి)త శ్వేత చ్ఛిద్రోర్ధ్వపుండ్రధారులును దన్మధ్య సువర్ణరేఖా సమాన హరిద్రా చూర్ణ ...

యుతులును దుంపీ సరసీరుహాక్ష మాలికా బంధురకంధరులును భుజామూల భ్రాజిత నారాయణ శంఖచక్ర చిహ్నులును (ద్వయమం) త్రానుసంధాన చరితార్థులును దదర్థానుభవానంద పులకితాంగులును వశీకృతాంతఃకరణులును జితేంద్రియులును భగవద్దాస్య యోగైకభోగులును నాచార్య నిష్ఠాగరిష్ఠులును నిజపాదకమల ధ్యా(నంబు)న నఖిల ధరణీమండలంబు పావనంబు సేయు నమ్మహానుభావులు స్నేహప్రసన్న హృదయంబున భగవద్దాసానుదాసుండగు నారాజు గృహంబు పూర్వంబు గాఁ బ్రవేశించిన

క. వారల మంత్రి ప్రేరణ వారించుచు క్షేత్రమునను వారిం గని దౌ
వారికులు నల్పి యత్తఱి నామాధిం బల్కి రిట్టు లక్షీణమూర్తి

తే.గీ. ఇప్పు డంతఃపురమున మహీశలేఖ దుపిదతోఁ గూడ సుఖగోష్ఠి నున్న వాఁడు
చనుఁడు వైష్ణవులార భూజాని నరసు వచ్చి నప్పుడు మీ రిందు వత్తు రనుడు

సీ. అది విని భాగవతాగ్రణు లౌఁగాక యని వైష్ణవ గృహాంగణాధివసతి
యొగి కీటముల కేవి మూర్తిదం బగునని యన్యోన్య వాక్యము లాడుకొనుచు
వేదికయందు నివేశించి రటుగాన క్షితి భగవద్దాసక్షీణు రైవ
సత్త్వవంతులును రోషము గల్గ నేర్చునే యంత నా ధారుణీకాంతుఁడు వరి

తే.గీ. వార ముఖమున వైష్ణవజన విరోధనంబు విని సత్వరమున శుభంబు గాంచు
శయనమువలన లేచి వైష్ణవుల కకట యీ విధంబు విరోధంబు లెందు గలవె

క. అనిరుద్ధ భక్తుఁడగు వార నిరుద్ధుల చేసితి నీ యపరాధము నే
నని చింతించి మహీపతి చని వారి సమీపమునకు సాధ్వసమతియై

ఉ. వారి పదారవిందముల వ్రాలి సమున్నతి లేచి పాణిపం
కేరుహముల్ మొగిడ్చి నృపకేసరి పల్కె దయానిధుల్ క్షమా
సారులు మీరు మిమ్ము నిటుగా నిల్పి మంత్రి కృతాపరాధమున్
జేరి క్షమింపరే శరణుఁ జెందితి దాసుఁడ నందు వేడినన్

✿

అనుబంధము - II

ఛందస్సూచి

క్ర సం ఛందస్సు	ఆశ్వాసము								మొత్తము
	1	2	3	4	5	6	7	8	
1 ఆటవెలది	9	12	6	2	14	7	11	8	— 69
2 ఉత్పలమాల	3	4	4	8	8	4	7	4	— 42
3 ఉత్సాహవృత్తము	—	1	—	1	—	—	—	—	— 2
4 కందము	47	52	43	67	55	103	89	66	— 521
5 చంపకమాల	17	6	9	14	8	15	27	10	— 106
6 తేటగీతి	33	42	36	39	33	65	29	41	— 328
7 తోటకము	—	—	—	—	—	1	—	—	— 1
8 పంచచామరము	—	—	—	—	1	—	—	—	— 1
9 భుజంగప్రయాతము	—	—	—	1	—	—	—	—	— 1
10 మత్తేభము	14	5	3	10	9	11	10	3	— 65
11 మాలిని	1	—	1	—	—	—	1	1	— 4
12 శార్దూలము	1	2	—	4	3	1	5	2	— 18
13 సీసము	21	25	19	33	27	33	39	34	— 234
14 వచనము	35	29	24	16	11	9	22	26	— 172
మొత్తము	181	173	144	195	174	262	230	195	— 1549

పద్యసూచి

ఖ

గ

ప

శ

అనుబంధము - III (b)

వచనసూచి

అనుబంధము - IV

ఉపయుక్త గ్రంథసూచిక

తెలుగు

1 అపరాజితా పరిణయము – కిరీటి వేంకటాచార్యులు

2 ఆంధ్రకవి సప్తశతి – బులుసు వేంకటరమణయ్య

3 ఆచార్యరత్నహారము – వంగల సీతారామాచార్యులు

4 ఆచార్యసూక్తి ముక్తావళి – వంయూరి కేశవాచార్యులు

5 ఆముక్తమాల్యద - శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు

6 ఆముక్తమాల్యదా సౌందర్యము – డాక్టర్ బి కోటేశ్వరరావు

7 దాశరథి చరిత్ర - నంబెరుమాళ్ల పురుషకారి కేశవయ్య
పరిష్కర్త వల్లపురెడ్డి బుచ్చారెడ్డి

8 పరమయోగి విలాసము – తాళ్లపాక తిరువేంగళనాథుడు

9 మరుగుపడిన మాణిక్యాలు - డాక్టర్ బి. రామరాజు

10 విశిష్టాద్వైత దర్పణము - కుంటిమద్ది శేషశర్మ

11 శఠకోప వాక్సుధ - శ్రీధరమల్లె

12 శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము – పోతన

13 శ్రీ మహాభక్తవిజయము–గురుపరంపరా ప్రభావము-మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు

14 శ్రీ రామానుజ నూత్తందాది - సంపాదకులు శ్రీ త్రిదండి రామానుజ జీయర్

15 సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం, 12వ సంపుటం - ఆరుద్ర

16 సూర్య సిద్ధాంత సౌరభము – సప్తమ ఖండము - పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య శ్రీ అనుభవానందస్వాములవారు

17 సిరినోము – బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులు

సంస్కృతము

18 అమరకోశః - అమరసింహుఁడు

19 ఋగ్వేదః

20 ఛాందోగ్యోపనిషత్

21 తైత్తిరీయారణ్యకమ్

22 దివ్యసూరి చరితమ్ - గరుడవాహన పండితుఁడు

23 నారద భక్తి సూత్రాణి

24 ప్రపన్నామృతమ్ - అనంతాచార్యులు

25 భక్తిరసామృతసింధుః - రూపగోస్వామి

26 భార్గవ పురాణమ్

27 మహాభారతమ్

28 రఘువంశః

29 రామాయణమ్ - వాల్మీకి

30 విష్ణుపురాణమ్

31 వేదాంతదేశిక స్తోత్రాణి

32 శాండిల్య భక్తి సూత్రాణి

33 శ్రీభాష్యమ్ - భగవద్రామానుజాలు

34 శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్

35 స్తోత్రరత్నమ్

కన్నడం

86 నగరవాడదర్శన – మహాకవి లక్ష్మీశాచన సంపు సురపుర।
సంపాదకులు బుక్కపట్నం కృష్ణమాచార్య

87 సురపుర సంస్థాన ఇతిహాస – కవటరావ్ కృష్ణరావు

88 సురపుర సాంస్కృతిక ఇతిహాస – పండితరత్నం పెరుమాళ్ళ సుందరాచార్యులు

తమిళం

89 గురుపరంపరాప్రభావమ్ - పిన్బళగియ పెరుమాళ్ జీయర్

English

1 A Seminar on Saints

2 Complete works of Swami Vivekananda

3 Early History of Vaishnavism in South India -
D N K S Krishna Swami Ayyangar

4 History and the Culture of the Indian People -
Dr D C Sarear

5 History and the Culture of the Indian People – K M Munshi

6 History of Religion, Thought and Life in India
- Prof Monier Williams

7 History of Aurangajeb - Prof Jadunatha Sarear

8 Indian Philosophy - Dr S Radha Krishnan

9 Introduction to Vedanta - Dr P Nagaraja Rao

10 Materials for the study of Early History of the
Vaishnava Sect Prof Hemachandra Roy Choudhuri

11 Narada Bhakti Sutra – Swami Sivananda

12 Outlines of Hindu Philosophy - V T Srinivasa Ayyangar

13 Reign of Realism - Dr R Nagaraja Sarma

14 Ramananda to Ramatirtho - Dr Nicole

15 The Brahma Sutra - Dr S Radha Krishna

16 The Cultural Heritage of India Swami Thyagesa namda

17 The Great Acharya - Prof M Ranga Charya

18 The Great Acharyas Dr K Krishnaswami Ayyangar

19 The History of Sri Vaishnavas - Prof T A Gopinath Rao

20 The Life of Ramanuja Swami Rama Krishnananda

21 Vaishnavite Reformers of India Prof T Raja Gopala Chariar

Journals

1 Aradhana

2 Prabuddha Bharata

3 Vedanta Kesari

A P Govt O M L & R I
Publication Series

		Rs Ps
1	Seeta Kalyanamu (Telugu) *by Sri Shahajee Maharaja Bonsle*	3 75
2	Sringara Padamulu (Telugu) *by Unkown poets of antiquity*	4-40
3	Indumatee Parinayamu (Telugu) *by Tenali Ramabhadra Kavi*	4-00
4	Sree Geeta Govindam and Sree Geeta Sankaram (Sanskrit in Telugu Script) *by Sri Jayadeva Kavi &* *by Sri Pancharatnakavi Anantacharya*	3-75
5	Radha Vamsee dhar Vilas Natak (Hindi) *by Sri Shahajee Maharaja Bonsle*	3 75
6	Enugula Veeraswamy's Journal (English) (*Kasiyatra Charitra translat d into English*)	14 00
7	Sree Virupaksha Sreerama Copper Plate Inscriptions (1576-1644 A D)	50 00
8	Vaikrita Chandrika (Telugu grammar in Sanskrit) *by Manchella Vasudeva Kavi*	38 00
9	Naradeeya Puranamu (Telugu) *by Alladu Narasimha Kavi*	65 00
10	Kavi Chintamani (Telugu) *by Vellanki Tatambhattu*	26 00
11	An Alphabetical Subjectwise Index of Telugu Manuscripts in A P G O M L & R I	47 00
12	Udayanodayamu (Including Vanamali Vilasamu) *by Narana Surana*	153 10

13	Artha Kutumbamu *by Sri Vasireddy Durgasadasiveswara Prasad*	47-00
14	An Alphabetical Subjectwise Index of Sanskrit Manuscripts available in A P G O M L & R I , Vol *I*	26-00
15	Tarakabrahmaraajeeyamu *by Chintalapudi Ellanarya*	34-00
16	An Alphabetical Subjectwise Index of Urdu Etc Manuscripts	39 00
17	Alankara Makarandah (Sanskrit) (Telugu Script) *by Rajasekhara Sudhi*	33 00
18	Nahush Natak (Hindi) *by Giridharadas*	36 00

Latest Publications

19	Vajragiri Narasimha Satakamu *by Asakanuri Rangadhama Kavi* Ramaraja V[illegible]ses Satakamu *by Kotikilapudi Kodanda Kavi*	17 00
20	Yoga Saktaparinayamu (Telugu Poetry) *by Maddipatla Appana Sastry* and *Kotra Venkata Rama Kavi*	67-00
21	Bhargava Puranamu (Telugu Poetry) *by Bahiri Pama Nayakudu*	96 00
22	Mustalhat i Thaggi (Urdu) *by Akbar Ali Alhabadi*	93 00
23	Telugu Descriptive Catalogue Vol *I*	58 00
24	,, , Vol *II*	58 00

